



46

Augustianie



Aug. 46

Missa 12
pro Aibus dantes

ad. v.

Edmo Ady Ding for
Belfershi.

**THEOLOGIA
MORALIS,**

Adm Rndi PATRIS MAGISTRI,
F. NICOLAI MOSCICENSIS,
Ordinis Prædicatorum,

In tres Libros distincta,

Videlicet in

ELEMENTA ad S. Confessiones.

Sacræ Artis Pœnitentiariæ

TYROCINIVM.

EXAMEN APPROBANDORUM

ad Sacras Confessiones.

TRACTATVS quoq; de MATRIMONIO
per modum Supplementi annexus.

AVTHORE

R. P. F. FERDINANDO OHM JANVSZOWSKI,
S. Theologiæ in Generali Studio Cracoviensi
Ord: Præd: actuali Baccalauræo
& Proregente.

SVPERIORVM PERMISSV.

CRACOVIAE, Typis UNIVERSITATIS.

Anno Domini, 1683.

(S)(+)(S)

In Gentilitium Insigne
Illustrissimi & Reuerendissimi
PRÆSULIS ac PRINCIPIS



*FASCIA, qua fasces geminos adstringit honorum
Alliget hac nostras, FASCIA Sacra, fasces.*

C. H. Omarski.

*Nunc Ioan. Josephi Wagnar.
Wil. Sacristani ac Mansion. Pro.
Anon.*

(S)(+)(S)

ILLUSTRISSIMO & RE-
VERENDISSIMO DOMINO,
D. IOANNI
DE MALACHOWICE
MALACHOWSKI.

DEI, & Apostolicæ Sedis Gratia,
EPISCOPO CRACOVIËSI,
DUCI SEVERIÆ,
Domino & Patrono Amplissimo,

*Conuentus Cracouiensis SS. TRI-
NITATIS Ordinis Prædicatorũ*
In Signum profundissimæ submissionis
OFFERT.

PER VERNAS perpetuas
Antiqui non negauere D. Aug
lib: 13.
de Ciu
ta. Dei
Philosophi, quæ sub dio
positæ vehementissimos vento-
cap. 5.

(2)

rum

rum imperus, & copiosas inun-
dationes deridebant imbrium.

ILLVSTRISIME AC REVE-
RENDISIME ANTISTES.

Lucidas Theologiæ Moralis lu-
cubrations piæ memoriæ Re-
uerendi Patris NICOLAI MO-
SCICENSIS Ordinis Nostri,
Sacræ Theologiæ Doctoris, lu-
cernam esse quis inficiabitur?
lucent namq; tenebras discuti-
endo vitiorum, ardent corda
Christiana inflammando ad
actus virtutum. Dehitescebat

hæc lucerna aliquandiu sub mo-
dio obliterati neglectûs, sed mul-
torum virorum, eorumq; gra-
uium præcipuè salutis animarum
incumbentium instantiâ, iterum

per

per reimpressionem super can-
delabrum locanda, vt luceat
omnibus qui in domo sunt
(Ecclesiæ) iulcitatur. Quo-
rum parendo votis non supra

Pharum, Canopicis Nili ostijs
obiectam, Philadelphi Pto-
mæi Regis Ægypti opibus, So-
strati Cnidij Architecti operâ
extractam, sed in Pastoralis
speculæ, in Vauelo Craci ripis
Vandalie eminenti, locamus cul-
mine, dum VESTRÆ CELSITV-
DINI in signum profundissimæ
submissionis opus reimpressum
dicamus, offerimus. Nec im-

meritò. æternæ namque veri-
tatis effatum. Nemo accen-
dit lucernam & in abscondito

Matth.
s.
ponit

ponit, sed super candelabrum,
Episcopos esse candelabra Ec-
clesiæ à Zacharia Propheta
Zach. visa, nemo est qui ambigat:
4. aurea propter charitatem, du-
ctilia ob infatigabilem circa
salutem animarum laborem.
In hoc ergo Candelabro lucer-
nam nostram sistimus; Cui
enim decebat magis animæ
lucernam commendari, quam
Pastori animarum eique vigi-
lantissimo, qui diu noctu su-
per gregem suum vigilat ne à
lupis dispergatur, qui que er-
rantes oues congregare nititur
congregatasque fouet & pascit
non spiritualiter solum, sed
& corporaliter. Vt autem hæc

Lucer-

Lucerna supra Pharum VESTRÆ
EMINENTIÆ posita peren-
net, & per hoc mare magnum
& spatiosum inter scyllas &
charybdes inter scopulos &
syrtes ad æternæ salutis nau-
gantibus portum, rectum mon-
stret iter VESTRÆ ILLUSTRIS-
SIMÆ CELSITVDINIS gra-
tiæ (quasi oleo) toti arsura
æternitati, fomite foueatur.
Suscipe igitur REVEREN-
DISSIME PRÆSVL, hoc
qualecunq; opusculum, lu-
cernam exiguam debitæ erga
CELSITVDINEM VESTRAM
argumentum obseruantia, eâ
humanitate, quâ nos offerimus
humilitate. Ac ne aduersan-

tium

rium ventorum extingatur
impulso, eam candida Cande-
labro Sux EMINENTIAE, IL-
LVSTRISSIMAE NALECI-
ORVM FAMILIAE adstringat
FASCIA.

*Illustrissima ac Reverendiss.
Celsitudinis Vestra,*

Indigni coram DEO Exoratores,

FF. Prædicatores,

340

697150

SUMMA CONTENTORUM IN ELEMENTIS ad Sacras Confessiones.

- In I. Parte agitur de peccato.
In II. De modis peccandi.
In III. De circumstantijs peccati.
In IV. De remedio peccati.
In V. Conditiones Confessoriorum, enume-
rantur.
In VI. Documenta Confessoriorum.
In VII. Documenta Confitentium.
In VIII. Enumerantur peccata mortalia commu-
niora & vltiora.
In IX. De Censuris.
In X. De reservatis casibus.
In XI. Pro accedentibus ad S. Communionem
doctrina.
In XII. De Studio meditationis.

Fol. Errata Corrige.

9	noit	non
13	homieida	homicida.
15	confessionnis	confessionis.
18	non tabiliter	notabiliter.
20	interrupuit	interrupit.
27	conciabula	conciliabula.

a

31 do-

<i>Folio</i>	<i>Errata</i>	<i>Corrige.</i>
31	doioris	doloris.
32	propositium	propositum.
34	au	an.
40	ex	sex.
ibid:	particulati	particulari.
48	reinduturna	reindutura.
61	patte	patre.
61	farribus	fratribus.
68	loqueren	loquerentur.
83	104.	75.
94	defiderum	defiderium.
101	notabile	notabile.
106	ribura	tributa.
107	aperti	apertis.
109	princ, ipio	principio.
111	era	erat.
114	reperatis	repetat is.
155	aur	aut.
158	forula, res	forulares.
159	eriam	etiam.
174	adhira	adhibita.
194	iam	tam.



(S)(7)(S)

INDEX CONTENTORUM IN TYROCINIO.

In prima parte,

De Pœnitentia. Fol: 1.

<i>Pœnitentia quid significat,</i>	n. 1.
<i>Partes eius dua: Materia & Forma,</i>	2.
<i>Materia duplex,</i>	3.

De Materia proxima, Fol: 1.

<i>Contritio in quo consistit,</i>	n. 4.
<i>Dolor duplex,</i>	5.
<i>Propositum quale exigitur,</i> fol: 2.	n. 6.
<i>Contritio triplex,</i>	7.
<i>Attritio quid,</i>	8.
<i>Periculum attriti quando,</i> fol: 3.	n. 9.
<i>Vitiosa contritio que,</i>	10.

De Confessione, Fol: 4.

<i>Quot modis accipitur, & præsens describitur,</i>	n. 11.
<i>Conditiones confessionis,</i>	n. 12. & deinceps.

De Satisfactione, Fol: 9.

<i>Satisfactio quid,</i>	n. 14.
<i>Tres ordines eius,</i>	15.
<i>Conditiones eiusdem,</i> fol: 10.	n. 16.
<i>De permutatione illius,</i> fol: 12.	n. 17.

Index Tyrocinij

De materia remota pœnitentiæ, f. 14.

Quid sit peccatum, n. 19.
Quotuplex, 20.

Quomodo veniale à mortali differt in ordine ad
confessionem, fol: 15. n. 21.

Quomodo cognoscitur mortale, fol: 16. n. 23.

Quomodo ex suo genere mortale, fiat veniale, aut
nullum, fol: 17. n. 24.

De modis peccandi, n. 25. Fol: 19.

De peccatis mentalibus mortalibus, n. 26.

De circumstantiis peccatorum, n. 27. vsque ad
n. 47. inclusivè.

De Forma Pœnitentiæ, Fol: 37.

Circa formam 12. animadversiones, n. 49.

In Secunda Patre,

De Pœnitente, sex Capita. Fol: 42.

1. Quomodo se iuvare possit ad contritionem, ibid.

2. Quomodo se parare ad confess: debeat, fol: 44.

3. Quod speculum inspicere, 46.

Speculum commune habet 8 octo.

De peccatis contra virtutes Theologicas, fol: 46.

De peccatis contra Decalogum, 48.

De peccatis contra Præcepta Ecclesiæ, fol: 54.

De peccatis circa Sacramenta, 80.

De peccatis capitalibus, 95.

De peccatis quinq; sensuum exteriorum, 157.

De pec-

Index Tyrocinij

160.

De peccatis in cœlum clamantibus,

De peccatis contra opera misericordiæ, 162.

Speculum particulare, secundum con-
ditiones personarum, Fol: 174.

Habet numeros triginta duos.

1. De Ecclesiasticis, ibid.

2. De Religiosis, 176.

3. De Nobilibus, 177.

4. De Militibus, ibid.

5. De Civibus, ibid.

6. De Mercatoribus, ibid.

7. De Medicis, 178.

8. De Pharmacopolis, ibid.

9. De Chirurgis, ibid.

10. De Executoribus testamentorum, 179.

11. De Hospitalariis, ibid.

12. De Artificibus, ibid.

13. De Iudicibus, fol: 180.

14. De Causidicis, fol: 181.

15. De Notariis, 182.

16. De Testibus, 183.

17. De Accusatoribus, ibid.

18. De Reis, 184.

19. De Simplicibus, ibid.

20. De Divitibus, ibid.

21. De Rusticis, 185.

22. De Iuenculis, ibid.

23. De Viduis, 186.

24. De Vetulis, ibid.

25. De

Index Tyrocinij.

25. De Coniugatis,	Fol.	ibid.
26. De Filijs familias,		188.
De Famulis specialiter,		ibid.
27. De Patribus familias,		189.
28. De Parentibus,		ibid.
29. De Magistris,		ibid.
30. De Studentibus,		190.
31. De Telonarijs,		ibid.
32. De Cauponibus,		ibid.
Quomodo poenitens in actu confessionis se gerere debeat,		191.
Quid peracta confessione facere,		194.
Quomodo circa sumptionem Eucharistiae se ha- bere,		ibid.

In Tertia Parte,

De Pœnitentiaro, 7. Capita.

1. Cur Sacerdotum alij prompti, alij difficiles, ad excipi- endas confessiones,		199.
2. Stante diuersitate opinionum, in casibus conscientiae, que eligenda,		202.
3. De Dubio,		207.
4. De Conditionibus Confessarij,		208.
5. De Partibus Confessoris,		209.
De arte discenda,		210.
De potestate,		211.
De preparatione eius,		219.
Ante Confes. ibid. In Confessione,		222.
Post Confessionem,		226.

6. De Pœ-

Index Tyrocinij.

6. De Pœnitentiaro, quatenus iudex,	Fol.	228.
7. De eodem, quatenus Medicus,		230.

De Scrupulis, 6 decem. Fol: 238.

1. Quid nomine scrupuli intelligatur,		239.
2. Scrupulus quanta mala operatur,		240.
3. Unde generatur,		241.
4. Quomodo scrupulorum cause auferri possunt,		243.
5. Generalia remedia pro scrupulosis proponuntur,		246.
6. Specialia quoq; pro scrupulorum varietate,		259.
7. Quomodo Confessarius cum scrupulosis pro- cedere debeat,		294.
8. De libertinis seu dissolutis,		299.
9. De mixtis seu monstruosis,		303.
10. De pacata conscientia,		304.
Doctrina pro Missa, si quando loco vini, aqua in calice esset,		ibid.

Scrupuli in particulari nume- rantur 20.

1. Turpium cogitationum,		259.
2. Infidelitatis,		262.
3. Fœda blasphemiae,		266.
4. Subitorum motuum,		268.
5. Circa præterita,		269.
6. Circa gerenda,		270.
7. Circa ea que possent accidere,		271.
8. Circa peccata admissa,		275.
9. Circa dolorem de peccatis,		277.
10. Cir-		

Index Tyrociniij.

10. Circa propositum vitandi peccata,	278.
11. Circa confessiones,	279.
12. Circa confessionem venialium,	282.
13. Circa recordationem peccatorum,	283.
14. Propter confessorem non admonentem,	284.
15. Ob conscientiam indignitatis ad communionem,	285.
16. Ob defectum deuotionis,	287.
17. In recitatione officij, repetendo,	289.
18. Propter dubitationem de salute,	292.
19. Ex eo quod non se quis existimat scrupulosum esse, cum sit,	293.
20. Propter dubitationem de baptismo,	ibid.

Practica scrupulosorum curatio, 307.

Tres casus aliquando occurrentes, circa dispensationem in Matrimonij impedimentis, resoluuntur, 321.

Appendix ad Tyrociniũ, de absoluedis Hæreticis tẽpore Iubilei, 325.

Folio	Errata	Corrige.
3.	item	ita
13.	requirar	requirat
13	siue	sine
14	non item	non ita
26	confessus	confessus
27	lucinationem	hallucinationem
31	peccarent	peccaret

34 illa

Folio

Errata

Corrige.

34	illa	illac
39	sublata	sublata
44	conscientiam	conscientiam
44	peccata	peccata
44	euocando	reuocando
45	opporre tne	oportet, ne
45	intentione	intentione
48	dæmonium	dæmonum
59	de iunio	de ieiunio
96	tanium	tantum
120	velle	veller
120	sanguin	sanguine
143	innioribus	iunioribus
157	occurri	occurrit
160	homicidam	homicidium
166	ob	ab
167	siue	siue
177	nopia	inopia
179	redicione	redditione
181	adueriario	aduersario
183	scines	sciens
184	diguus	dignus
185	antem	autem
195	comittatur	comitantur
196	concomittantur	concomitantur
198	ædificationem	ædificationem
204	nega	negat
208	subobscuræ	subobscuræ
220	reprahendo	reprahendẽdo

224 præ-

<i>Folio</i>	<i>Errata</i>	<i>Corrige.</i>
224	præocupationem	præocupationem
227	inuolenda	inuoluenda
232	funis	finis
235	ceaerare	celebrare
235	peccawo	peccato
235	odortet	oportet
235	alilundo	aliquando
235	qsænitentiam	pœnitentiam
235	preliorem	meliorem
235	seueritam	seueritatem
237	natuales	naturales
247	credelitate	credulitate
293	ub	vel
300	renumeratio	remuneratio
312	errotis	erroris
316	tatio	ratio
316	terriculamensesta	terriculamenta
316	men	menes
<i>ibid.</i>	subtraherem	subtrahere
319	prodedit	procedit.
<i>ibid.</i>	insufurrabit	insufurrabit
326	posse nihilominus	posse nihilominus



IN.

☉(S)(+)(S)☉

INDEX CONTENTORUM IN EXAMINE.

Tituli sunt quatuordecim.

TITULUS I.

*De Sacramento Pœnitentiæ in
genere.*

Habet Quæsitæ 14.

1. Ad quem finem sunt instituta Sacramenta
nonne legis? Fol: 1.
2. Salus (ad quam Sacramenta ordinantur) quo-
tuplex? 2.
3. Gratia (quam causant Sacramenta) quotuplex
est? *ibid.*
4. Quotuplex est illa gratia communis omnibus
Sacramentis? 3.
5. Gratiæ Sacramentali qui effectus correspondent,
in singulis Sacramentis? 4.
6. Quot sunt Sacramenta? 5.
7. Quomodo Sacramenta sunt necessaria ad sa-
lutem? 7.
8. Peccatne Christianus non suscipiens Sacramenta,
que tantum utilia sunt, & non simplici-
ter necessaria? 8.
9. Quia

Index Examinis.

- | | |
|--|-------|
| 9. <i>Quis finis Sacramenti Pœnitentiæ?</i> | 9. |
| 10. <i>An Sacramentum Pœnitentiæ habeat illa trias more aliorum Sacramentorum, scilicet materiam, formam, & Ministrum?</i> | ibid. |
| 11. <i>Per Sacram: Pœnit: deletur ne omni culpa?</i> | 11. |
| 12. <i>Dimittiturne etiam pœna?</i> | ibid. |
| 13. <i>Quomodo dimittitur æterna?</i> | ibid. |
| 14. <i>Semperne remanet reatus pœnæ temporalis, dimissa culpa mortali?</i> | 12. |

TITULUS II. De Ministro Pœnitentiæ. Habet Quæsitæ 22.

- | | |
|---|----------|
| 1. <i>Quæ & quot conditiones requiruntur in Confessario, Ministro Sacramenti Pœnitentiæ?</i> | fol: 12 |
| 2. <i>In quo differunt Potestas Ordinis & Iniurisdictionis?</i> | fol: 13. |
| 3. <i>Ad ministrandum Sacramentum Pœnitentiæ, absolvendumq; à peccatis mortalibus, quæ potestas requiritur?</i> | 15. |
| 4. <i>In ordinatione Sacerdotis, confertur ne simul etiam potestas iurisdictionis?</i> | 16. |
| 5. <i>An in aliquo casu non Sacerdos possit ministrare Sacramentum Pœnitentiæ?</i> | 17. |
| 6. <i>Quæ scientia requiritur in Confessario?</i> | 17. |
| 7. <i>Hæc scientia sufficiens regulariter, ad quot capita reduci potest?</i> | 18. |
| 8. <i>Quæ regulæ sunt ad discernendum peccatum mortale</i> | lo |

Index Examinis.

- | | | |
|--|-----------------|-----|
| | Folio | 20. |
| 9. <i>Peccatum ex natura sua mortale, quot modis transit in veniale?</i> | | 22. |
| 10. <i>Veniale autem ex natura sua, quomodo fit mortale ex accidente?</i> | | 24. |
| 11. <i>Quæ bonitas de necessitate in Confessario requiritur?</i> | | 25. |
| 12. <i>Confessarius conscius peccati mortalis, peccatne ministrando Sacramentum, presertim exigente subdito?</i> | | 26. |
| 13. <i>An excommunicatus possit esse minister Sacramenti.</i> | ibid. | |
| 14. <i>An debeat interrogari pœnitens de peccatis, quando & quomodo, seu quo ordine,</i> | 27 ^o | |
| 15. <i>Quomodo,</i> | 28. | |
| 16. <i>Quo ordine,</i> | ibid. | |
| 17. <i>Quæ & quot sunt diligentius in interrogationibus observanda,</i> | ibid. | |
| 18. <i>Confessarius omittens interrogationes, peccatne,</i> | 30. | |
| 19. <i>Quid si pœnitens interrogatus, neget,</i> | ibid: | |
| 20. <i>Potesne aliquando Confessarius interrogationem dissimulare,</i> | ibid. | |
| 21. <i>Quid faciet Confessor, qui malè absoluit pœnitentem,</i> | 31. | |
| 22. <i>An ad defectum supplendum, vel propter aliam causam absolutio absenti dari possit,</i> | 33. | |

TITULUS III. De Contritione. Habet Quæsitæ 10.

Index Examinis.

1. Quae dispositio requiritur in poenitente, 33.
2. Quomodo intelligendum est, Sacramenta efficere ex attrito contritum, 36.
3. Quomodo contritio & attritio differunt, fol: 37.
4. Contritio & attritio in quo conueniant, 38.
5. Quomodo quis probabiliter possit cognoscere se habere contritionem, vel attritionem, ibid.
6. Contritio quibus modis acquiri potest, 39.
7. An contritio aliquando sit in precepto, 41.
8. An debeat quis conteri de singulis peccatis, an verò de omnibus in communi, & quando, 43.
9. An formale propositum non peccandi, sit de necessitate contritionis, 45.
10. Quae occasio à poenitente deferenda, 46.

TITULUS IV.

De Confessione.

Habet Quæsitæ 10.

1. Confessio generalis totius vite si est necessaria, vel utilis valde, & an possit in ea quis omittere aliquod peccatum alias confessum, 47.
 2. Quae peccata de necessitate confitenda, quae de congruitate, ibid.
 3. Quot sunt circumstantiae peccatorum in confessione explicandae, 48.
 4. Quomodo differunt circumstantiae mutantes speciem ab his, quae aggrauant, 54.
 5. Quae circumstantiae in confessione sunt explicandae, 55.
6. Quis

Index Examinis.

6. Quibus casibus tenetur quis confiteri, 57.
7. Quibus casibus tenetur quis iterare confessionem, 58.
8. Quomodo inualida confessio est iteranda, 59.
9. Quae confessio est perfecta, 60.
10. An aliquot peccatum possit à poenitente celari, & Confessor; non indicari, 63.

TITULUS V.

De Satisfactione.

Habet Quæsitæ 8.

1. Qualis & quanta debeat esse poenitentia, 64.
2. Ad implendam satisfactionem quae requiruntur, 65.
3. Quot modis satisfacere possumus, ibid.
4. Quid operatur ista satisfactio, 66.
5. Possitne Confessor commutare, vel tollere poenitentiam iniunctam ab alio, 67.
6. In quo differt satisfactio Sacramentalis à restitutione, ibid.
7. An per opera, alias, debita, possit fieri satisfactio, 96.
8. Quid conferunt Indulgentiae ad hanc satisfactionem Sacramentalem, ibid.

TITULUS VI.

De Absolutione.

Habet Quæsitæ 15.

1. Quae verborum forma in absolutione requiritur, de essentia, & quae de congruitate, 70.
2. Quis

Iudex Examiniſ.

2. Quis ordo ſeruandus in abſolutione à peccatis, excommunicatione, aut irregularitate, fol: 71.
3. Qui ſunt caſus reſeruati Pape, 73.
4. Caſus reſeruati Epifcopo, quoduplices ſunt, 78.
5. An Confefſor abſoluens à reſeruatis, peccet mortaliter, 83.
6. An Confefſor inferior audita confeſſione integra, poſſit pœnitentem à non reſeruatis abſoluere, & pro abſolutione à reſeruatis, à ſuperiorem remittere, ibid.
7. Habens facultatem abſoluendi ab hereſi in foro pœnitentiæ, poteſtne à ſola excommunicatione abſolvere, & cauſa confeſſionis integra faciende, pœnitentem ad inferiorem confeſſorem remittere, 85.
8. An poſſit confeſſor aliquem abſoluere contra ſuam opinionem, 86.
9. Peccatne Confeſſor abſoluens aliquem abſque contritione, vel attritione debita, ibid.
10. An quilibet pœnitens abſolui poſſit, & quolibet loco, & quolibet tempore, 87.
11. An habens authoritatem à caſibus, poſſit abſoluere à cenſuris, ibid.
12. Quæ abſolutio danda eſt in reconciliationibus, 90.
13. In articulo mortis non valentes conſiteri, ſed tantùm ſigna contritionis oſtendentes, quomodo ſunt abſoluendi, 91.
14. Sæpius recidiuantes ſuntne abſoluendi, 92.
15. An aliqua cautio ſit petenda à pœnitente, & in quibus caſibus, 93.

Index Examiniſ.

TITULUS VII.
De Sigillo,
Habet Quæſita 12.

1. Quomodo differat ſigillum confeſſionis à ſigillo ſecreti, fol: 96.
2. An ſigillum hoc ſit de neceſſitate confeſſionis, 98.
3. Sigilli confeſſionis quæ eſt materia, ſeu quid cadit ſub ſigillum confeſſionis, 99.
4. In quo conſiſtit ſigilli confeſſionis fractio, ibid.
5. An quæ ſciuntur in confeſſione præter peccata, cadant ſub ſigillo confeſſionis, 100.
6. An licet detegere peccata in confeſſione audita, quando publica ſunt, aut ſaltem in communi, non nominando perſonam, ibid.
7. Peccatne reuelans, dicta ſibi ſub ſigillo confeſſionis, ſed extra confeſſionem, 101.
8. An in aliquo caſu poſſit peccatum confeſſum reuelari, ibid.
9. An dans pœnitentiam publicam pro peccato occulto in confeſſione audito, dicatur reuelare confeſſionem, 102.
10. Quas pœnas incurrit ſigilli fractor? 102.
11. Quæ cadunt ſub ſigillum ſecreti naturalis. Et an omnis detectio ſit mortalis, ibid.
12. An ſecretum naturale reuelari debeat Iudici ad præceptum illius, 103.

Index Examinis.

TITULUS VIII.

De Restitutione.

Habet Quæsitæ 18.

1. An peccans contra charitatem debitam proximo, in non subueniendo ei in necessitate, vel ad peccatum inducendo, teneatur ad aliquam restitutionem, 104.
2. Unde nascitur obligatio restitutionis, 105.
3. An consentiens in damno dato, teneatur ex æquo restituere, prout ille qui damnatum dedit 107.
4. Qui sunt illi nouem modi, quibus quis dicitur consentire delinquenti per aliquam cooperationem, 108.
5. An factores & famuli vsurariorum, teneantur ad restitutionem. 110.
6. Quid dicendum est de tutoribus aut curatoribus, vel mediatoribus, ibid.
7. De his verò qui deponunt suam pecuniam apud vsurarium, quid? 111.
8. Cuius impensis res aliena restituenda est, ibid.
9. Res inuenta, vel ab inueniente, aut etiam fure empta, estne, & quomodo restituenda, 112.
10. An inuentori rei perditæ licitum sit, pro inuentione premium aliquod accipere, ibid.
11. An Confessarius, qui per ignorantiam vel negligentiam absoluit aliquem ante restitutionem iniunctâ, sit obligatus ad restitutionem. 113.
12. An qui furatus est rem aliquam, & illam habet, satis ei sit, restituere æquiualens, ibid.
13. An

Index Examinis.

13. An locans rem furto ablatam, debeat restituere pretium locationis Domino, 114.
14. Qui pro comittendo aliquo peccato pretium accipit, an illud restituere teneatur, ibid.
15. Quæ cause non restituentem à peccato excusant, 115.
16. Bonorum incertorum restitutio quomodo faciendæ? 116.
17. Infamans proximum de delicto vero, an restituere teneatur, & quomodo, ibid.
18. Peccatne is, qui iniuriam sibi ab aliquo illatam refert amico, 118.

TITULUS IX.

De Vsurâ.

Habet Quæsitæ 18.

1. Quid sit vsurâ, & in quibus rebus consistat. 119.
2. Pro re accommodata aliquid accipere ultra sortem, an sit vsurâ, 120.
3. Quod dicitur iustum pretium, ibid.
4. Quæ est iusta estimatio nummorum, 121.
5. Quando valor pecuniæ variatur, quomodo solutiones sunt faciendæ, 122.
6. An dare aliquid, vt reddatur duplum, si non moriatur ante tale tempus, sit licitum, 130.
7. Quomodo in pacto de retrouendendo, committitur vsurâ, 131.
8. Societatis contractus quid, & quis licitus, & vt talis ineundus, ibid.
9. Quis dicatur vsurarius manifestus, & à quo absoluen- dus, 132.

Index Examinis.

- dus, 136.
 10. Vendere rem carius creditò, quàm numeratò; an sit
 vsura, 141.
 11. In quo differunt lucrum cessans, & damnum emer-
 gens, 142.
 12. Quomodo licet exigere aliquid, vltra sortem, ratione
 damni emergentis, & lucri cessantis, 143.
 13. An pro pecunia dotali liceat fructus aliquos ac-
 cipere, 146.
 14. Prouiso virginum nubiliùm antequam nubant, vel
 dotem accipiant, estne licita; 148.
 15. An conditio pupillaris, excusare possit à peccato & re-
 stitutione, si capiatur aliquòd lucrum vltra sortem, 149.
 16. Habens pecuniam, sed ea vii ad lucrum nesciens, nec
 valens: qua ratione sue necessitati consulere po-
 test, ibidem.
 17. Facientes contractum illicitum, bona tamen fide,
 quem si sciuisent esse iniustum non fecissent: an pos-
 stea veritate comperta possunt, ratione lucri cessan-
 tis, tantum retinere, quantum iusto contractu, lu-
 crati fuissent, 150.
 18. An licitum sit ab vsurarijs emere pignora, quæ ipsi
 passim in ciuitatibus publicè vendunt, 151.

TITULUS X.

De Simonia.

Habet Quæsitæ 10.

1. Simonia quid sit, & quoruplex. 152.
 2. An

Index Examinis.

2. An conferens beneficium indigno, ob consanguinita-
 tem, amicitiam, vel preces, sit Simoniacus, 153.
 3. Quomodo dignoscetur, qui inseruit alicui Prælato, pro
 beneficio obtinendo, an sit Simoniacus, 154.
 4. Quomodo per munus à manu, à lingua, & obsequio,
 committitur Simonia, 156.
 5. Quis Simoniacus sit ipso iure suspensus, vel excom-
 municatus, 157.
 6. Resignare beneficium in fauorem tertij, continetne
 Simoniam, 160.
 7. Permutatio autem Beneficiorum, caretne labe Si-
 monie, ibidem.
 8. An sit Simoniacum, sumptus in lites & ædificia à
 resignatario exigere, 161.
 9. Licetne in beneficijs, ob redemptionem vexationis,
 dare aliquid temporale, 162.
 10. Quid intelligitur per hæc nomina, ius ad rem, ius
 in re. Hoc in præcedenti quæsitò incuditur.

TITULUS XI.

De Beneficijs.

Habet Quæsitæ 13.

1. Quid in iure, nomine beneficij intelligitur, 163.
 2. Quoruplex est beneficium seculare, ibidem.
 3. An inter beneficia præfata, sint aliqua incompati-
 bilia, 164.
 4. Adsonè sunt ista beneficia incompatibilia, vt in nullo
 casu

Index Examinis.

- casu possint plura simul haberi, Folio 165.
5. Quod si non putetur subesse legitima dispensationis causa, si qui obtinuit per dispensationem plura beneficia, eritne tutus in conscientia, 167.
 6. Quid incurrit ille, qui plura retinet beneficia absque dispensatione. 168.
 7. Potestne dari aliquis casus post Concil. Trid: in qu. quis licitè possit plura beneficia sine dispensatione habere, 169.
 8. Quod beneficium censetur sufficiens vite Clerici sustinenda, ibidem.
 9. Tenenturne beneficiarij cominorari & residere in sua Ecclesia, 170.
 10. Beneficiarij quomodo se gerere debent, in usu proventuum suorum beneficiorum. 171.
 11. Potestne Beneficiarius propria autoritate beneficium dimittere, 172.
 12. Potestne Beneficiarius resignare beneficium, 172.
 13. An Beneficiarius possit facere testamentum, 173.

TITULUS XII.

De Censuris.

Habet Quæsitæ 10.

1. Quot sunt Censuræ, 173.
2. Quid importat Censura, 174.
3. Quæ est differentia inter Censuras, ibid.
4. Quæ est Excommunicatio maior & minor, ibid.
5. Quid

Index Examinis.

5. Quid sit irregularitas quoad significationem nominis, 175.
6. Quot sunt irregularitatis species, ibidem.
7. Ad evitandam irregularitatem: quomodo Confessor, Concionator, & alius Theologus respondere debet, interrogatus de aliquo crimine, pœna mortis digno, 176.
8. Clerici habentes iurisdictionem temporalem, quomodo se gerere debent, in puniendis criminibus subditorum, 178.
9. Qui quarentibus indicat malefactorem, detinet, clamat, ut custodes veniant & capiant, tradit, accusat in iudicio, secuta morte efficiturne irregularis, 179.
10. An Confessarius tempore Iubilei possit cum irregulari dispensare, 180.

TITULUS XIII.

De Iubileo.

Habet Quæsitæ 14.

1. Quid significat Iubileus, 181.
2. Quid mouere solet Summum Pontificem ad concedendum Iubileum, ibid.
3. Quæ est differentia inter Iubileum, & Indulgentiam præsertim plenariam, 182.
4. Quæ & quot sunt in Iubileo consideranda, 183.
5. Quot conditiones requiruntur ad consequendum Iubileum, ibid.
6. Decla-

Iudex Examinis.

6. Declarantur ista requisita omnia & singula, ibid.
7. Quot & quos fauores Bulla Iubilei continet, 190.
8. Quando in Iubileo datur facultas Confessoribus, supra casus in Bulla Cæna Domini, censeturne concessa facultas etiam supra ipsam hæresim, ibidem.
9. Quot requiruntur ad commutationem votorum faciendam, 192.
10. Quæ & quot sunt spectanda in commutatione faciendâ, Folio 195.
11. Possuntne aliqua exempla mutandorum votorum proponi, ut Confessarij magis rem hanc penetrent. 196.
12. Quotuplex est finis Iubilei, 198.
13. Quomodo ampliantur gratiæ in Iubileo contentæ, ib.
14. Quomodo limitantur fauores Iubilei, 199.

TITULVS XIV.

De quibusdam superstitionibus.

Habet Quæsitæ 4.

1. Fascinatio quid significat : an detur, & quomodo curetur, ibidem.
2. Licetne duobus secum pacisci, ut præmoriens superstiti appareat, certiores eum facturus de suo statu, 202.
3. Pronocare ad diuinum iudicium, licetne, 203.
4. Consuetudo, qua iumentis vena aperitur, die alicui sancto dedicata, estne supersticiosa, 204.

Fol.

Fol: Errata

1. noæ
5. volnerit
7. Hentiquez
11. dimititurne
14. officii
26. mputer
- ibid. iausus
34. fed
35. ne
38. necessarium
49. possit
91. confessionis
98. eos
98. òcmittas
99. reueationem
101. commisso
103. peomissione
- ibid. deliquentis
105. possibili
106. muratiro
107. eparandum
- ibid. cauam
117. plns
123. ondiriones
127. detraheretur
134. eius
135. aliter
140. luellum
142. fulcieudam

Corrige.

- notæ
- voluerit
- Henriquez
- dimitturne
- officii
- imputer
- ausus
- fed
- ne
- necessarium
- possit
- confessionis
- os
- committat
- reuelationem
- commisso
- promissione
- delinquentis
- possibili
- mutatio
- reparandum
- causam
- plus
- conditiones
- detraheretur
- ei
- alter
- libellum
- fulciendam

a5

146 mu

Fol: Errata

146	modum
148	hoc
153	q. 10.
158	valde sim.
<i>ibid.</i>	contentionalis
160	continente
167	faustum
168	poterit primum
172	iisdem
<i>ibid.</i>	intendus
173	conditionali
176	sententiam
180	at
184	compungantur
185	eueneret
186	valde
194	fit
195	præmissæ
198	remissionem
200	coniunctum
201	damant
<i>ibid.</i>	oculofosi
202	salutem

Corrige.

modum
hos
q. 100.
Val. de. Sim.
conventionalis
continet ne
factum
poterit illud
iidem
intendens
conuentionali.
sententia
aut
compungatur
eueniret
valide
fi
promissæ
remissio
coniunctum
damnant
oculos
salutem

Habes ergo, Errata Correcta, post
 indicem cuiuslibet opusculi.
 Cætera indulgeas, & vt beneuolus lector,
 corrigas.



APPROBATIO.
 ELEMENTORUM
 ad SACRAS CONFESIONES

Libellus hic (cui titulus, Elementa
 ad S. Confesiones, authore F. NI-
 COLAO MOSCICENSI Doctore The-
 ologo, ac Studii Cracouiensis Regente
 Ordinis Prædicatorum) commissus fu-
 it à me F. Gisberto Spechtio Magistro
 Inquisitore Apostolico, Lectioni do-
 ctissimi cuiusdam Theologi, nec
 quicquàm in eo compertum fuit,
 quod vel Catholicæ religioni, aut
 bonis moribus aduerfetur. Quare
 tanquam utilissimum iudico vt prælo
 mancipetur. actû Coloniz apud Præ-
 dicatores 19. Martii Anno Domini,
 1610.

F. GISBERTVS SPECHTIVS,
 Magister Inquisitor Apostolicus.

●S)(+)(S●

APPROBATIO
TYROCINII
Artis Pœnitentiariæ.

EGO SEBASTIANUS NVCKERINVS S.
Theologiæ Doctor, Ecclesiæ Ca-
thedralis Cracouiensis Concionator
Ordinarius, fidem præsentibus facio,
quia librum intitulatum, Artis Pœni-
tentiariæ Tyrocinium, ab admodum
R. P. F. NICOLAO MOSCICENSI Ordini-
nis Prædicatorum S. Dominici, S. Th:
Doctore, conscriptum vidi, reperiq;
quòd Confessariis medullam ipsâ Sa-
cramentalis pœnitentiæ administrati-
onis succinctè ac clarè proponat. Pro-
pterea tanquam vtilem futurum typo-
euulgandum esse censui, & potestatem
feci. Crac: 5. Iunii 1625.

●S)(+)(S●

APPROBATIO
Examinis Approbandorum
ad SACRAS CONFESIONES.

EGO SEBASTIANVS NVCKERINVS S. T.
Doctör, Ecclesiæ Cathedralis Cracouiensis
Ordinarius Concionator, librorum prælo in lu-
cem in Diocesi Crac: prædeuntium Censor, fi-
dem præsentibus facio: quia librum Responso-
rum ad quæstiones pro Examine approbandorum
ad S. Confessiones excipiendas in Synodo Dico-
cesyana ab Illustrissimo & Reuerendissimo D. MAR-
TINO SZYSKOWSKI, Episcopo Craco-
uien: traditas, ab Admodum R. P. NICOLAO
MOSCICENSI Ordinis Prædic: S. Dominici,
S. Theologiæ Doctore conscriptum, vidi legi.
Est accuratâ diligentia elaboratus, & materis ad
forum conscientia spectantibus, breuiter, utili-
ter & fideliter (iuxta mentem Doctorum) refer-
tus & fecundus. Quocirca vt prælo in lucem
& vtilitatem publicam ederetur censui & iudi-
caui. Dat. Crac. 28. Martii 1622.

S. Thomæ

(S)(+)(S)

S. T H O M Æ
A Q U I N A T I S

Opusculum 68. continens Epist.
Exhortatoriam ad quendam, in
qua proponit idoneum modum sa-
lubriter acquirendi Scientiam, siue
Humanam, siue Diuinam.

Quia quaesivisti à me, in Christo
mihi Charissime Ioannes, qualiter te stu-
dere oporteat in Thesauro Scientia acquirendo,
tale à me tibi super hoc traditur Consilium, ut
per rivulos non statim in mare eligas introire,
quia per faciliora ad difficiliora oportet deuenire.
Hac est ergo monitio mea, & instructio
tua. Tardiloquum te esse iubeo, & tardè ad
locutorium accedentem; conscientia puritatem
amplectere, orationi vacare non desinas, Cel-
lam frequenter diligas, si vis in cellam vina-
riam introduci, omnibus te amabilem exhibe,
nihil quare penitus de factis aliorum, nemini
te mul-

20

(S)(+)(S)

te multum familiarem ostendas, quia nimia
familiaritas parit contemptum, & subtractio-
nis à studio materiam subministrat, & de ver-
bis & factis secularium nullatenus te intro-
mittas, discursus supra omnia fugias, sancto-
rum & bonorum imitari vestigia non omit-
tas, non respicias à quo audis, sed quidquid
boni dicatur, memoria recommenda, ea quae
legis & audis, fac ut intelligas, de dubijs te
certifices, & quidquid poteris in armariolo men-
tis reponere satage, sicut cupiens vas implere.
Altiora te ne quaeseris. Illa sequens vestigia,
frondes & fructus in vinea Domini sabaoth
vtilis, quamdiu vitam habueris proferes ac
produces. Hac si sectatus fueris, ad id attingere poteris quod affectas. Ita D. Thomas o-
pusc: 68.





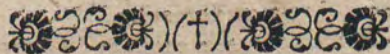
De mundi contemptu

D. BERNARDI versus.

Si mihi sint vires & prædia magna.	Quid inde ?
Auri sint species, argenti massa.	Quid inde ?
Si mihi sint nati de Regis stirpe.	Quid inde ?
Longus seruatorum mihi seruiat ordo.	Quid inde ?
Si doceam socios in qualibet arte.	Quid inde ?
Et rota fortunæ me tollat ad astra.	Quid inde ?
Si fœlix annis regnauero mille.	Quid inde ?
Iam cito prætereunt hæc omnia, quod nihil inde	
Seruiat ergo Deo omnis homo, quia fit satis inde.	

Incerti Authoris.

Vir bone, quid curas res viles, res perituras.
 Nil profuturas. damno quandoque futuras.
 Nemo diu mansit in culmine, sed cito transiit.
 Est breuis atq; leuis in mundo gloria quæuis.
 Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.
 Qui lucri referet, qui mundo totus inhæret.



ELEMENTA AD S. CONFESIONES.

PRIMA PARS

De peccato.

IN hac parte quinque membra continentur. 1. Peccati definitio. 2. Diuisio. 3. Mortalis peccati descriptio. 4. Mortalis in veniale aut nullum, ex aliquo defectu, mutatio. Et vice versa, venialis aut nullius, in mortale, accedente aliqua circumstantia.

Definitio Peccati.

Peccatum est, (vt inquit S. Augustin.) dictum aut factum aut concupitum contra legem æternam.

Lex autem æterna, vt idem D. August. docet, est summa ratio, cui semper obtemperandum est. D. verò Thomas declarat hoc, dicens, hanc summam rationem, esse in mente diuina regulam & exemplar agendorum, per eos qui subduntur diuinæ gubernationi.

Diuisio Peccati.

Peccatum est duplex: Mortale & Veniale.
 Quæ diuisio non est sic intelligenda, quasi
 A homo

2
homo in mortali peccato existens, nunquam veniam consequatur, in veniali autem consequatur. Sed sic: Quod homo in veniali peccato existens, habet intra se principium, seu medium consequendi veniam. Nam per veniale peccatum non amisit gratiam, ac proinde retinet in se id per quod consequi potest veniam. Gratia namque est principium inueniendi veniam. In mortali vero existens, non habet in se principium consequendi veniam: cum peccatum excludat gratiam. Sed potentia consequendi veniam pendet ex Deo præteniente & mouente cor hominis ad penitentiam. Vnde optimè D. Thomas peccatum mortale comparat morti: veniale vero ægritudini. Quoniam peccatum mortale excludit gratiam, extinguit charitatem, ac proinde vitam spiritualem. Hæc enim consistit in charitate, secundum illud D. Ioan. *Qui non diligit, manet in morte.*

Definitio Peccati mortalis.

Peccatum mortale est, deliberata inordinatio, seu exorbitantia, notabiliter offendens charitatem Dei vel proximi.

Pro Declaratione huius definitionis tres statuantur regulae, per quas melius cognosci potest peccatum mortale.

1. Quod est notabiliter contra honorem Dei, est peccatum mortale.

2. Quod

3
2. Quod est contra præceptum diuinum vel humanum, quod implere vel omittere magni refert, est mortale.

3. Quod est cum notabili damno proximi, animæ vel corporis, personæ vel famæ, vel facultatum, est mortale. Et multo magis cum damno sui ipsius, animæ vel corporis.

Octo sunt quæ Hominem excusant à peccato mortali. & efficiunt, ut id quod regulariter est peccatum mortale, cesset esse mortale.

1. Impotentia. 2. Subreptio. 3. Defectus pleni & perfecti iudicij. 4. Paruitas. 5. Iusta causa. 6. Magna & quasi extrema necessitas. 7. Dispensatio. 8. Ignorantia.

Impotentia, præcipue locum habet in ieiunijs, restitutionibus, & statutis humanis. *Qui enim* ferio, & absque fictione hæc implere non potest: excusatur à mortali.

Subreptio, vel (si mauis) inconsideratio aut ineliberatio, cum quis non animaduertit, quid cogitet, vel quid agat: locum habet præcipue in peccatis mentalibus, & in actionibus ex subita passione prouenientibus, quæ citius semiebrios afficit.

Defectus pleni iudicij, maximè locum habet, in semidormientibus, atque in illis qui ligati sunt subita aliqua passione.

Paruitas, locum habet, in furto, & labore die

A 2

festo.

festo. Nam furari est peccatum mortale: tamen auferre quadrantem seu ternarium, non erit mortale. Similiter laborare die festo, est peccatum mortale: sed si labor duraret paruo tempore, videlicet dimidio quadrantis, ille labor non accederet ad mortale. Adhuc & in ieiunio: nam serò modicum vt puta quatuor vel quinque bolos sumere, non violat ieiunium:

Iusta causa, maximè locum habet in legibus, statutis, seu præceptis humanis. Iusta vero causa est. quæ certò certius moueret legislatorem, si præsens esset, ad declarandum legem suam in tali casu non ligare.

Magna necessitas, præsertim in tribus habet locum. Primò in acceptione retentione rei alienæ. Nam si non possem conseruare vitam meam, nisi alienum acciperem: vel inciderem in miseriam irremediabilem, nisi alienum retinerem: tunc licitè absque mortali peccato id facerem. Secundò in homicidio. Nam si aliter non possem me defendere vel proximum, aut res meas vel proximi iniuriam patientis, nisi occidendo inuasorem, liber essem à peccato mortali. Tertio in obseruatione festorum. Nam si aliter non possem tueri vitam meam & meorum, nisi laborem die festo nihil peccarem.

OBSERVATIO.

Hæc magna necessitatis excusatio, vix in alijs generibus peccatorum locum habet. Neque enim

nam licet hæreticum esse, aut peierare, aut fornicari, quantumcunque magna necessitas occurrat, vel violentia inferatur.

Dispensatio, locum habet in statutis humanis, & requirit iustam causam.

Ignorantia, illa excusat, quæ si non adesset, peccatum adesset. Pro cuius maiori declaratione sciendum ignorantiam esse triplicem: Inuincibilem, crassam, & affectatam.

Inuincibilis est. quæ vinci seu superari non potest: & qua communiter homines similis conditionis laborant.

Vnde & omnino excusat, dummodò non sit animus paratus peccare etiamsi sciretur.

Alia ignorantia est crassa seu supina, cum quis nescit, quod communiter homines sui status & ordinis norunt, & quæ est iuris naturalis manifestissimi: vt, si quis obtendens ignorantiam, crederet fornicationem non esse peccatum: vel emere rem furto ablatam, licitum esse.

Affectata ignorantia, seu optata est, cum aliquis non vult nec curat scire vt liberius peccet.

Multis modis veniale peccatum, imò etiam nullum migrat in mortale.

1. Ratione parati animi ad perpetrandum peccatum etiamsi sit mortale.
2. Si sit via & occasio ad mortale.
3. Si sit cum contemptu legis vel legislatoris.
4. Si sit contra conscientiam erroneam.

5. Si sit contra salutem proximi, contemptam vel neglectam,

6. Si sit contra statum: vt exercere aleas, vel ducere choreas religioso, aut clerico in sacris, vel beneficiario.

Hi & alij plures modi recensentur & declarabuntur parte tertia, cum de circumstantijs agetur.

SECUNDA PARS.

De modis peccandi.

1. **M**odus peccandi est: Per commissionem, vel omissionem.
2. Per gradus peccatorum: scilicet, corde, ore, opere, & consuetudine.
3. Per operationem peccati, vel cooperationem.

Hic utile erit enumerare modos peccandi mortaliter per cogitationem, postquam mentio facta est de peccatis cordis.

Sciendum itaque est, quatuor modis posse aliquem peccare mortaliter in sua cogitatione.

1. Cum desiderat, aut proponit, illud committere: tunc peccat mortaliter: etiamsi non persecerit suam malam voluntatem,

2. Cum aliquis cogitat de peccato mortali, non vt faciat, sed vt delectetur eo; id est, non habet

quidem

quidem animum, opere exteriori perficendi suam malam voluntatem, sed tamen retinet illam malam cogitationem, quia delectat eum, & placet ei. Hic autem modus, est delectatio morosa, cum expresso consensu.

3. Cum aliquis aduertit se teneri cogitatione & delectatione peccati mortalis, aduertit etiam se duci in periculum consentiendi, quamuis expresse non consentiat, nec delectetur, eo tamen ipso quod non expellit illam malam cogitationem, cum in tali casu possit ac debeat; peccat mortaliter. Et hic modus, dicitur delectatio morosa, cum consensu tacito.

4. Cum aliquis cogitat de peccato mortali, cum conditione non excludente voluntatem peccandi: vt, Si non obstaret infamia, furarer, &c.

Hinc colligitur toto caelo errare simplices, qui non reputant peccatum, si non est opere consummatum. Peccata namq; cordis, oris, operis, eiusdem sunt natura, licet diuersorum graduum vel augmenti. Et quamprimum veritatur aliquod opus, simul veritum esse censetur, oblectare se eodem opere: siue per cogitationem, siue per locutionem, siue per visum, siue per tactum.

Insuper omnes circumstantiae quae adiunguntur peccatis actualibus, adiunguntur etiam mentalibus. Nam quod aggrauat actuale, aggrauat & mentale.

Tertia variatio peccatorum attenditur penes operationem (quod ad peccata aliena) quae nimirum alius delinquit, me causam vel occasionem, aliquam subministrante.

Novem autem peccata aliena numerantur.

1. Dum aliquis iubet (exempli gratia) furari.
 2. Dum consulit. 3. Dum consentit. 4. Dum laudat.
 5. Dum recipit seu tuetur & fauet. 6. Dum adiuuat in crimine.
 7. Dum non impedit verbo; cum possit & debeat: videlicet, qui ex officio tenetur.
 8. Dum non impedit opere, cum possit & debeat.
 9. Dum non manifestat, cum possit & debeat.

Hi novem modi continentur istis duobus versibus.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.
 Participans, mutus, non obstaas, non manifestans.

Semper autem explicandum est peccatum in particulari, cuius quis causa fuit, consulendo, laudando, &c.

TERTIA PARS.

De circumstantiis peccatorum.

IN confessione non sola peccata sunt explicanda: Nam circumstantiæ quoque omittendæ non sunt.

Et quidem peccatis venialibus non sunt adiungendæ circumstantiæ necessariò, sed peccatis mortalibus omniò addendæ. Nec tantum mortalibus

venialibus opere consummatis, uerumetiam sola cogitatione perpetratis.

Sciendum autem est, non quascunque circumstantias explicatu esse necessarias, sed tantum illas, quæ ex veniali peccato vel nullo faciunt mortale. Et quæ efficiunt, ut quod est peccatum mortale ex vna parte & vno respectu, causa, vel specie, sit peccatum ex diuersis partibus, & respectibus: ut, Furari vas argenteum in loco sacro, habet suæ malitiæ duos respectus & causas

Sciendum item varios auctores, variè enumerare has circumstantias. Alij enim septem, alij octo; quæ continentur in hoc versiculo (licet sit septem pedum.)

Qui, quid, vbi, quoties, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Nos verò facilitatis maiorisque claritatis causa, multiplicauimus has circumstantias & enumerauimus decem & nouem, quæ continentur quatuor versibus:

Qui, quem, quid, quantum, qualis, cum quo, meditando.

Cur, quoties, per se vel non, vbi, quomodo, quando.

Damnificans, precibus graui, ad mortale paratus. Conscijs erroris, contemnens, scandala præbens.

Prima circumstantia. Quis.

Monet, ut qui confitetur, declaret suum statum seu conditionem: si confessio fiat coram sacerdote se nou cognoscente.

Exprimenda autem est circumstantia, hæc, præsertim in tribus peccatis. In carnali, in transgressione votorum ac iuramentorum, & in dispensatione bonorum temporalium.

In carnali quidem. vt, Si sit coniugatus vel liber, religiosus, sacerdos, &c.

Insuper: Si religiosus in maioribus ordinibus constitutus, admitteret peccatum carnale; non sufficeret dicere se esse religiosum, neque dicere tantum se esse in maioribus ordinibus, sed vtraque conditio explicanda, si sacerdos nesciret.

In transgressione autem votorum: vt, Si quis voto se obligaret, ieiunium alicuius vigiliæ obseruare; transgressus; non satis faceret dicens se non obseruasse vigiliam: sed addere debet, quod eam ex voto ieiunare debebat. Similiter religiosus furus decem florenos, in confessione & furtum narrare & se religiosum esse addere debet: vt potest contra statum paupertatis peccans.

In dispensatione verò bonorum: vt, Si vxor, contra voluntatem mariti, seruus contra voluntatem domini, filius familias, contra voluntatem parentum, subditus contra voluntatem prælati, aliquid notabile donaret, peccaret mortaliter.

Secunda circumstantia, Quem.

Admonet, vt qui confitetur, manifestet, conditionem læsæ personæ. Tanto enim maius peccatum est quanto persona, quæ offenditur, est dignior.

Hæc

Hæc autem conditio personæ offensæ, explicanda est in quatuor casibus.

Primo in blasphemia. An videlicet sit contra sanctos vel Deum ipsum.

Deinde in percussione & occisione. Si est contra consanguineos, vel parentes, vel clericum, (propter annexam excommunicationem) vel prælatos.

Tertio, in graui odio, notabili diffamatione, calumnia, insigni iniuria, ignominia vel damno contra parentes, vel prælatos vel ecclesiasticos.

Quarto, in deriuatione offensæ in plures: vt, si quis offenderet, siue percussione, siue quocunque præiudicio, honestum filium, vel honestam coniugem excellentis alicuius viri, quod cederet in graue præiudicium eius. Hæc deriuatio offensæ explicanda esset in confessione. Similiter, si quis offenderet Officialem, vel caput communitatis: hic enim excessus redundaret in totam communitatem.

Tertia circumstantia, Quid.

Non tam circumstantia est quam admonitio, qua monetur poenitens, vt peccatum expresse manifestet: naturamque peccati in particulari enucleet. Quæ monitio obseruanda est, præsertim in quatuor.

1. *Blasphemia*. Vt sacerdos intelligat, num blasphemia sit hæretica, vel simplex, seu ignominiosa tantum. Est autem ignominiosa tunc, cum quis

quis

quis minus honestè loquitur de Deo vel sanctis, aut minus honesta de eisdem profert.

2. *In iactantia.* Nam explicandum est peccatum mortale, de quo quis gloriatus est propter nouam complacentiam, quam habet dum gloriatur.

3. *In percussione.* An videlicet simplex percussio, aut vulneratio, aut mutilatio.

4. *In concursu plurium actuum illicitorum, ad vnum principale tendentium peccatum.* Tunc enim sufficit explicare principale peccatum. Et non est texenda historia de cogitationibus, voluntatibus alijsq; præparationibus seu præambulis.

Exemplum. Qui occidit proximum, satisfaciet in confessione, si homicidium manifestabit: neque erit necessarium explicare, equi præparationem, lanceæ vel ensis sumptionem, in itinere cogitationem, voluntatem, &c. Idem dicendum est, de peccato carnali. Quod videlicet non sunt explicandi actus, tactus, & alia illicita, quæ antecedunt ipsum actuale peccatum, sed sufficit explicare peccatum.

Animaduertendum tamen est, quod si non est peruentum ad peccatum actuale, sunt manifestanda illa illicita quæ antecedeabant. Nam doctrina nostra sic intelligitur: vt si concurrat simul via ad principale peccatum, tunc sufficit principale explicare.

Animaduertendum item, quod si illa illicita concurrentia non sunt præparationes ad principale, tunc necessariò manifestanda sunt omnia:

vt, si

vt, si quis vno impetu plura verba, diuersas iniurias importanter, protulerit. Hic enim tot erunt peccata, quod verba iniuriosa: vt, si quis in eadè contentione dixerit aliquem esse furem homicidam: iam erunt duo peccata.

OBSERVATIO.

IN turpiloquijs, delectationibus, cogitationibus, veneficijs; sufficit se his mortaliter peccasse, explicare. Et non est necessarium exprimere ea, quæ dico, quæ cogito, dummodò natura peccati cum debitis circumstantijs manifestetur. Quæ singularis est consolatio scrupulosorum, qui nimis exquisitè solent absq; necessitate enarrare cogitationes suas, magno cum pudore suo. Satis enim est manifestare delectationem morosam, cum debitis circumstantijs: quamuis pœnitentibus imperitis artisque ignaris, multùm condescendum sit.

In diffamationibus tamen, detractionibus, calumnijs, explicandum est, quid, & contra quem. Fieri enim posset, vt ex his circumstantijs, notabiliter aggraueretur peccatum. Nam dicere, religiosum esse fornicarium, grauius est, quàm de alicq; idem prædicare.

Quarta circumstantia, Quantum.

Obseruanda est præcipuè in acquisitionibus & possessionibus iniustis. Neque enim satis est dicere, furatus sum: vel vsuram accepi: aut alium

enum fundum inuasi, vel occupauit, quia addendum est, quantum: ut tutior opinio habet:

Quinta circumstantia, Qualis.

Obseruanda est maximè in duobus. In percussione: Si leuis, si grauis. Nam clerici percussio si fuerit leuis, spectat ad Episcopum, quo ad absolutionem: à graui autem percussione clerici, solus Papa absoluit. Similiter, si percussio sit ignominiosa, vel non, insignis vel honoratae alicuius personæ, colaphis vel baculo facta.

Deinde in furto: Si uidelicet res ablata est profana vel sacra. Censetur autem esse sacra omnis illa, cuius custodia spectat ad Ecclesiam eiusque ministros.

Sexta circumstantia, Cum quo.

Monet, ut qui confitetur, statum complicitatis manifestet, non quidem ex nomine, hoc enim non licet: imò peccatum mortale est etiam complicitatem peccati in confessione reuelare. Et quod maius est, ita cautè proprium peccatum exprimendum, ut Confessor non possit deuenire in cognitionem complicitatis. Nihilominus ex statu & conditione, explicandus est socius peccati. *Que circumstantia, præsertim in tribus, obseruanda est.*

Primò: In peccato carnali, ut si cum coniugato, vel coniugata, adolescente, vel virgine, uduo, vel uidua, sponso, vel sponsa, religioso, vel re-

vel religiosa, nouitio, nouicia, filio vel filia confessionis, baptisimi, confirmationis: cum Hebræo vel Hebræa, aut infideli.

ANIMADVERSIO.

Quod faciendum est non tantum in actualibus, sed etiam in mentalibus: non tantum in peccatis secundum naturam, verum etiam contra naturam.

Item animaduertendum est. Quod si peccans & socius peccati, habeant suas condiciones omnes explicandæ venient. *Exemplum.* Cum sim religiosus & in maioribus ordinibus, peccaui cum coniugata, vel virgine, &c.

Secundò: In ludo alearum: ut si luserim cum his qui dominum non habent rei lucro perditæ, uidelicet cum filio familias, vel religioso, vel seruo, vel vxore: tunc enim pecco, & teneor ad restitutionem.

Tertiò: In bello inuasiuo, in quo non mihi licet uti infidelibus contra Christianos: neque hæreticis, contra Catholicos. In defensiuo autem bello licet.

Septima circumstantia, Meditando.

Solis carnalibus actibus deseruit, ita ut non tantum in peccatis contra naturam, verum etiam in ipso actu matrimonij inueniri possit. Videlicet, si in tali actu carnali, affectus & imaginatio feratur in aliquem vel in aliquam: tunc enim expli-

explicandum erit, cuius status sit illa persona, circa quam cogitatio occupabatur. Propter hanc circumstantiam etiam inter coniuges mentale adulterium, imò etiam sacrilegium inueniri potest, &c.

Octaua circumstantia, Cur.

FInem peccati & motiuum ad memoriam reuocat. Quæ tam potens est, vt interdum peccato quod mortale alias esset, faciat veniale, aut nullum. Vt, si quis vesceretur carnalibus in Quadragesima propter imbecillitatem. Et ex nullo faciat mortale: vt, Dare eleemosynam mulieri ad inducendum eam in peccatum.

Quæritur hic. Verùm peccans ob fiduciam seu spem veniæ consequendæ per confessionem, debeat in confessione explicare hanc circumstantiam? *Respondeo breuiter.* Si peccat cum hac fiducia, quod aliquando sit consequuturus remissionem, (Theologi dicerent fiduciam hanc comitem esse peccati) non requiritur talis circumstantiæ in confessione explicatio. Si autem peccat ex tali fiducia & spe, quod scilicet spes veniæ est ei occasio, & causa peccandi, qui alias non peccaret (Theologi dicerent talem fiduciam causam peccati) talis circumstantia explicanda est in confessione: quia præfert abusum veniæ, bullæ, priuilegij. Vnde aliquando in Iubileis solent excludi tales à reseruatorum absolutione, ac perinde excipi à participatione Iubilei, Ideò saltem tunc

expli-

explicandam esse circumstantiam, nemo infici-
as ireret.

Nona circumstantia, Quoties,

Non tam circumstantia, quàm additio peccati ad peccatum: & monitio, vt qui confitetur peccata eiusdem generis, in numero recensentur.

Quæ vt magis elucescat, sex animaduersiones subiiciuntur, ac septem interrogationes.

Animaduersio. 1. Cum numero semper sunt explicanda peccata, non tantum actualia, sed etiam mentalia. Quemadmodum & alias circumstantias ipsis quoque mentalibus peccatis apponendas, supra determinatum est.

2. Peccatorum numerus semper est exprimendus. Neque sufficit dicere, se peccasse aliquoties, vel multoties, aut infinities: sed in numero certo, si fieri potest: vt puta, decies &c.

3. Si certus numerus sciri non potest, tunc sufficiet verisimilis, videlicet, peccauit circiter decies, vel plus minusve. Talem autem verisimilem numerum colliges facile: si diligenter te examinaueris, per tempora, hebdomadas, dies, menses, &c. Videlicet, si peccasti ter in hebdomada, vel in mense, aut die: tunc enim supputatione facta, deuenies in verisimilis numeri cognitionem. Et tandem satisfacies, dicendo: per annum inregrum

B

pecca-

peccabam, ter aut quater in hebdomada tale peccatum admittens, Et (vt cuidam placet) addas, toties quoties Dominus scit me illum offendisse.

4. Quod si nec verisimilem numerum scire posses, propter diuturnam & longam continuationem peccati; tunc sufficit explicare tempus, quanto in peccato permansisti. Vt puta: Si tribus aut decem annis meretricio vacasti: aut vno anno integro preces debitas absoluere omisisti: aut tribus mensibus vindictæ desiderio tenebaris. Nihilominus tamen peccata grauiora & notabiliora, in tali statu peccandi occurrentia, seorsim in numero explicanda sunt. vt: Si quæ decem annis meretricio dedita esset: adulteria, abusus contra naturam, & sacrilegia, quæ ibi rarius occurrere solent, seorsim manifestare debet.

5. Peccata eiusdem generis, cum diuersis personis eiusdem conditionis patrata, sunt reuelanda in confessione, cum numero eorundem peccatorum, absq; numero personarum.

6. Qui certum numerum nesciret, timens vero detrahere aliquid de certo numero, malensq; se aggravare ante Deum in confessione, maiorem numerum proferret; non peccaret mortaliter.

7. Si quis post confessionem cum numero verisimili, seu iuxta supradictam doctrinam factam, rescuerit postea numerum certum, non tenetur repetere confessionem, si numerus certus non tabiliter excessit verisimilem. *Exemplum.* Si in
confes-

in confessione dictum est: peccaui decies, plus minusve: non repetam confessionem, etiam si duabus vicibus numerus certus postea cognitus hunc excedat vel excedatur. At si numerus certus excedat notabiliter numerum verisimilem, (vt puta) quinque vicibus plus quam decies: tunc secundum quosdam repetenda est confessio tantum, quo ad hunc numerum talis peccati, si quo ad alia peccata est legitime facta.

Prima interrogatiuncula.

Si quis perseveraret in aliquo peccato (puta in peccato odij, vindictæ, &c.) per vnum integrum annum, quot peccata admitteret? *Responsio.* Tot, quot fuerunt interruptiones per poenitentiam & mutationem malæ voluntatis. Qui autem interrumpet alijs negotijs, non deserendo propositum malum; vnum quidem peccatum haberet; sed tanto grauius quanto diuturnius.

2. Qui hæresi detineretur decem annis, legens libros veritos, sæpiusque blasphemans: quot peccata haberet? *Respondetur.* Vnum ex pluribus compositum. Sufficitque manifestare principale, videlicet hæresim. Nam cætera facile intelligere potest confessor, ex tali statu.

3. Qui malediceret patrifamilias, & toti familiæ in communi: quot peccata committeret? *Responsio.* Duo. Nam suæ maledictionis, duas tantum partes faceret. Licet in familia sint sex aut decem personæ.

4. Qui vno impetu decies percuteret proximum: quot peccata admitteret? *Respondetur.* Vnum tantum. Similiter, qui vno impetu decies clericum percuteret: vnam excommunicationem incurreret. Similiter, qui in vna contentione pluries eandem iniuriam repeteret.

Secus autem esset, si vno impetu duos percuteret: duas excommunicationes incurreret. Et qui vno amplexu duas mulieres stringeret; duo peccata admitteret. Similiter in vna rixa, plures iniurias diceret, totidem peccata perpetraret.

5. Qui statueret dare operam, illicitis tantum tactibus, & postea in continuatione talium tactuum mutaretur, addendo etiam propositum peccandi actu: quot peccata committeret? *Respondetur.* Duo.

6. Qui totam noctem insumeret in captando occasionem alloquendi, aut videndi mulierem, aut peccandi carnaliter: quoties peccaret? *Respondetur.* Semel: si per penitentiam non erat mutatus.

7. Qui toto anno insequeretur aliquam mulierem vt ea potiretur: quoties peccaret? *Respondetur.* Toties quoties interrumperet per penitentiam, & mutationem malae voluntatis. Si vero nunquam interrupuit, vnum tantum peccatum admisit, tanto grauius, quanto diuturnius.

Decima circumstantia. Per se vel non.

Quaerit de auxilio vel socio peccati. Si videlicet solus peccauerit; an vero alium quoque ad

que ad peccandum induxerit. Et licet possit referri ad circumstantiam scandali: seorsum tamen ponitur claritatis causa. Habet autem locum praecipue in quinque. In homicidio & percussione: in furto: in usura: in simonia: & in peccato carnali.

OBSERVATIO.

Prima. Qui in peccato carnali vsus est mediatoribus, vel mediaticibus, debet numerum eorum mediatorum in confessione explicare.

Secunda. Lenones & lenae tenentur recensere numerum personarum per se seductarum, maxime vero earum quae alias non erant paratae ad peccandum.

Tertia. Insuper tenentur explicare statum personarum seductarum: & earum, in quarum fauorem hoc nefandum exercent officium.

Vndecima circumstantia, Vbi.

Quaerit de loco peccati. An videlicet in loco sacro vel profano.

Nomine autem loci sacri, non intelligitur hospitale, neque monasterium, neque campanile (nisi sit in caemeterio) imò neque rectum templi, sed solum templum & caemeterium.

Haec circumstantia non omnibus peccatis est adhibenda, sed praesertim quinque.

Primo, homicidijs & notabili effusioni sanguinis; grauius enim peccatum est, si in templo fiat.

Secundò in furto. Nam auferre ex loco sacro, etiam rem profanam, dum modo spectet ad custodiam templi, erit sacrilegium.

Tertio, in extractione è templo, eorum, qui ad præsidium Ecclesiæ confugiunt.

Quarto in peccato carnali. Nam in templo ipsum admittere: aut osculis vel tactibus, vel alijs actibus illicitis vacare: grauius peccatum est, quàm si alibi fiant. Aspectus tamen & cogitationes etiam cum consensu in templo factæ, non exigunt huius circumstantiæ explicationem.

Quintò. in cantilenis: quæ si sint profanæ, & cantentur in Ecclesia: siue voce, siue instrumentis musicis, etiam supposito textu deuoto, peccatum mortale est. Excipiuntur autem (meo iudicio) cantilenæ illæ, quæ ab origine quidem lasciuæ fuerant, tamen in aliquam regionem introductæ sunt simul cum textu spirituali, nec ynquam in usu fuerunt cum textu profano.

OBSERVATIO.

Comedere, bibere, & dormire in templo; quoniam non militant notabiliter contra reuerentiam templi: sunt peccata venialia tantum, nisi fiant cum scandalo infidelium.

Duodecima circumstantia, Quomodo.

Monet conscientem, v. interdum peccati modum necessarium edisserat.

In quinque autem, præcipuè est obseruanda.

Primò in contræctione rei alienæ: an videlicet occult-

occultè surripuerit; vel ita manifestè vt rapina sit, quæ grauius peccatum est.

Secundò in furto: modus rei furto ablatae dicendus est: an scilicet res sit profana vel sacra. Nam furtum rei sacrae, etiam extra locum sacrum, est sacrilegium.

Tertio in sacrilegio. An videlicet aliquis furatus fuerit ex templo, muro vel foribus effractis, vel absque effractione. Nam si adhibeatur violentia cum effractione, vltra sacrilegij peccatum, excommunicatio est.

Quarto in ludo. Si iustè vel fraude seu dolo lucratus es. Nam vbi dolus inuenitur (si quid notabile lucratus es) ibi peccatum mortale, & obligatio restituendi.

Quintò in peccato carnali: Si naturaliter, vel contra naturam, cum aliquo deliquisti.

Tredecima circumstantia, Quanto.

Monet, vt, qui confitetur, tempus declaret peccati, in quo perseverauit. Obseruanda autem est, præsertim in tribus.

1. *In consuetudine iurandi,* non considerando, vtrum verum vel falsum sit, pro quo iurat. Talis itaque propalare debet tempus, quanto mansit in hac praua consuetudine.

2. *In odio, rancore, appetitu vindictæ, &c.*

3. *In peccato carnali & oblectatione,* siue per visum, siue per cogitationem, aut quouis actus illicitos.

Quatuordecima circumstantia, Damnificans.

HOc est, si peccatum alicuius est cum damno notabili proximi, siue anima, siue corporis, siue bonorum.

Habet autem hæc circumstantia locum, in quatuor præsertim casibus.

Primò in ebrietate : si quis solitus & expertus est se aliàs ebrium, magnam turbationem domi facere.

Secundò in ludo : si quis solet ludere & perdere cum notabili damno domesticorum, aut cum mulieris suis peccatis, scilicet execratione aliorum, vel blasphemia.

Tertiò in homicidio : si quis per te occisus, in peccato mortali occubuit, aut cum inopia & paupertate vxoris derelictæ & filiorum; qui aliter viuere non poterant, nisi per adiutorium occisi: tunc enim satisfactione opus erit.

Quartò in acceptione rei alienæ parua, si sit cum notabili damno proximi. vt, si quis auferret acum vnam à sartore vel sutore, quæ sibi victum comparabat, aliamq; habere non posset: tunc qui abstulit, peccauit mortaliter, ratione huius damni emergentis.

Quintadecima circumstantia, Precibus grauis.

ID est : si quis magnis & importunis precibus aliquem induceret ad aliquid.

Haber

Habet locum, præsertim in duobus casibus.

1. *In ludo*. Vt, si quis importune prouocaret aliquem ad ludendum, cui ignominiosum esset nõ assentiri: tunc si per ludum aliquid lucraretur, teneretur restituere, alias peccaret mortaliter.

2. *In peccato carnali* : vt si quis induceret importunis precibus, literis vel manuscriptis ad peccatum, quæ alias non erat parata peccare, is teneretur hanc circumstantiam manifestare: imò & numerum importunitatum & prouocationum.

Decimasexta circumstantia,

Ad mortale paratus.

ID est : si quis adeo officitur alicui rei vel operi, quod, etiam si mortale peccatum esset, aggrederetur illud opus. Tunc enim licet in se non esset mortale tamen ratione parati animi, mortale est.

Decimaseptima circumstantia,

Consciens erroneis.

HOc est : si quis faceret aliquid, quod non esset peccatum mortale, tamen contra conscientiam erroneam dictantem sibi mortale esse tunc enim ipso mortale esset. Exemplum Caietani in sua summula, verbo *Conscientia*. Si quis crederet esse mortale in Ecclesia spuerè, ille peccaret mortaliter, si durante tali erronea conscientia spueret. Teneretur itaque deponere erroneam conscientiam, vel ex se, vel ex aliorum consilio, & sic liberè facere quod faciunt alij.

Decima octaua circumstantia, Contemnens.

B 5

Hoc

Hoc est, qui ex contemptu aliquid facit. Ex contemptu autem facere iudicatur, qui non propterea transgreditur aliquid, quia leue & paruum existimat; sed quia non vult obedire aut subesse legi latori, legi præcipienti, præcepto, regula, &c. ac proinde ex eo quod paruit facit legislatores, & legem. Vnde quod ex contemptu fit, mortale peccatum est, etiam si leuissimum sit, & alias non mortale.

Vltima circumstantia, Scandali.

Quæ monet, vt qui confiteretur, manifestet, si aliquo quempiam scandalizauit.

Sciendum itaque est, scandalum tripliciter fieri posse.

Primo: Cum quis dicit aut facit aliquid animo corrumpendi & inducendi aliquem ad peccatum mortale, quod scandalum formale dicitur. *Secundo:* Cum quis peccat mortaliter presentibus alijs, non quidem animo inducendi eos ad peccatum mortale: tamen verisimiliter credi & præsumi potest, alios propterea peccaturos vel tentationem passuros, suo exemplo: & tale scandalum est circumstantia peccati, in confessione explicanda. *Tertio:* Cum quis facit id quod ex natura sua quidem bonum est vel indifferens, sed tamen apparentiam seu speciem habet mali præbentis occasionem alijs peccandi mortaliter, per detractiōnem, aut iudicium temerarium, aut libidinem, aut quæcunque alia crimina, quod ille animaduertit

uertit aut animaduertere debet: tunc si non deserit tale opus, peccat mortaliter ratione huius scandali. *Exemplum.* Si iuuenis teneret domi mulierem propter administrationem rei domesticæ, vnde oriretur apud alios suspicio, infamia, &c. Is teneretur ablegare à se mulierem, etiam cum dispendio rei domesticæ; quamuis nec per cogitationem quidem peccaret eum ipsa. Quod si non facit, peccat mortaliter, ratione scandali. *Secundum Exemplum.* Si aliqua mulier præsentaret se conspectui, ei, quem similiter credit exarsurum in concupiscentiam eius, licet illa non faciat hoc, animo prouocandi vel peruerendi eum: nihilominus eo solo quod non curat vel nihil facit, lapsus vel salutem eius, peccat mortaliter, nimirum ratione huius scandali.

Occasione huius circumstantiæ: circa scandalum, quatuor sunt animaduertenda.

1. Non impedire neque subtrahere pueris occasionem furandi, vt facilius & manifestius deprehendantur in furto, conuincantur, & tandem puniantur, non est peccatum. præbere tamen occasionem non licet.

2. Facere, vendere, & commodare id, cuius esse potest & bonus & malus vsus, non est præbere scandalum. vt, ædificare tabernas, facere gladios, chartas luforias: secus autem si non posset esse nisi malus vsus. vt, ædificare concubularum hæreticorum: & irato tradere enses.

3. Dare mutuo pecuniam ei, quem scio expositurum eam pro usuris, etiamsi inde nullam utilitatem habeam: pecco mortaliter, quia præbeo occasionem scandali.

4. Die festo ludos exercere, vel comædias, aut propinare crematum, aut quodcunque aliud facere, propter quod aliqui impedirentur & retraherentur ab auditione Missæ, est scandalum præbere, ac proinde peccatum mortale.

Pro complemento harum circumstantiarum, animaduertenda sunt quinque.

1. Circumstantia temporis non est necessario explicanda in confessione, nisi sit peccatum commissum in contemptum festi, vel animo violandi ipsum.

2. Circumstantia relapsus vel recidiui, regulariter non est necessario explicanda, nisi aliquis multoties relapsus veniam impetrauerit, & toties à multis periculis, in quæ propter peccata incidebat, quasi miraculose liberatus fuerit: tunc enim ratione tam insignis ingratitude (ait quidam) explicari debet.

3. Circumstantiæ alleuiantes peccatum, sicut possunt omitti, ita etiam absque piaculo possunt manifestari.

4. Quando plures circumstantiæ concurrunt ad vnum peccatum, omnes sunt explicandæ: vt, Si quis non ieiunaret vigiliam S. Matthæi Apostoli, incidentem in aliquem dierum quatuor temporum.

porum. Similiter: si omitteret Missam die Dominico vbi festum celebraretur: vtrumq; in confessione explicare debet.

5. Si quis confessus peccatum mortale, addere circumstantiam necessariam oblitus esset, satisfacit si in sequenti confessione solam circumstantiam exprimit suppresso peccato. Nisi circumstantia explicari non posset absque detectione peccati.

Exemplum.

Si quis votum continentiæ habens, fornicatus fuerit, in confessione verò se fornicatum esse manifestauerit, non exprimendo votum: satisfaciet in sequenti confessione, dicendo se oblitum, fuisse explicare, quod contra votum aut iuramentum suum, commiserit quoddam peccatum mortale, de quò tantum in præcedenti confessione se accusauit.

Sciendum tamen aliquos auctores huic doctrinæ contradicere, atq; velle tam circumstantiam omissam, quam peccatum explicandum esse in sequenti confessione, quod & mihi placet.

Q V A R T A P A R S.

De remedio peccati, quod est Pœnitentia.

DIFFINITIO.

Pœnitentia, est Sacramentum remissionis peccatorum post Baptismum commissorum.

Partes

*Elementorum
Partes Pœnitentiæ.*

Pœnitentiæ habet duas partes sicut alia Sacramenta: Materiam & Formam.

Forma quidem est absolutio, de qua inferius.

Materia verò duplex: Remota & Proxima. Materia remota, sunt peccata,

Proxima verò, sunt actus Pœnitentiæ, tam Interni, quàm externi: scilicet, Contritio, Confessio, & satisfactio. Qui quidam actus preparant illa peccata, ut sint apta absolutioni: Non secus ac fornax præparat lutum, faciens ex eo lateres aptos ædificationi.

Hæc igitur pars habebit quatuor membra.

In primo, tractabitur de Contritione.

In secundo, de Confessione.

In tertio, de Satisfactione.

In quarto, de forma Pœnitentiæ seu Absolutione.

DE CONTRITIONE.

Hæc claritatis causa potest distingui sic.

Contritio triplex.

Perfecta, Imperfecta, & Vitiosa.

Discrimen est hoc:

Quod qui habet contritionem perfectam, anæquam confiteatur re ipsa, iam habet dimissa peccata: Ita, quod si moreretur ante confessionem in re, non habens copiam confessoris, saluaretur.

Requi-

Requiritur tamen confessio: tum quia contritio includit propositum confitendi: tum quia nullus certus esse potest, se esse contritum: tum quia augetur gratia per subsequentem confessionem.

Qui autem imperfectam contritionem habet, propriè attritus dicitur; & virtute clauium seu absolutionis Sacramentalis perficitur: Ita, quod ex attrito, efficitur contritus, propter gratiæ collationem per Sacramentum. Qui tamen si moreretur ante confessionem peccatorum mortalium, non saluaretur.

Qui autem vitiosam contritionem habet, etiam accedente absolutione, non percipit remissionem peccatorum, propter obicem quem opponit gratiæ: imò peccat petens absolutionem, sufficientem dispositionem non habens.

Ad perfectam contritionem quatuor requiruntur.

Dolor, Causa doloris, Spes, & Propositum.

1. Dolor quidem non tam sensus, videlicet lacrymarum, corporalis cruciatus (licet & talis sit utilis & meritorius) quàm voluntatis: qui est displicentia quædam, detestatio, odium peccati, & tristitia in voluntate consistens. Hic autem dolor, debet esse maximus, ita, ut homo malit omnia mala generatim subiisse, quàm peccasse. Addidi autem generatim & non speciatiim; hoc vel illud genus mortis: quoniam ad hoc induci non debet pœnitens; cum non teneatur tales comparationes speciales facere.

2. Cau-

2. *Causa doloris, nimirum ut quis propterea doleat de peccato, quod sit offensa Dei super omnia dilecti ac diligendi. Nam si quis doleret de peccato, propter alium respectum, hanc perfectam contritionem non haberet, ut paulo post dicitur.*

3. *Spes veniæ obtinendæ.*

4. *Propositum amplius non peccandi, ita, ut malit omnia mala perpeti, quam peccatum admittere. Non tamen requiritur credere se amplius non peccaturum; hoc enim saperet quandam superbiam: sed satis est, nolle peccare: & proponere id efficere ope diuina. Adhuc requiritur propositum fugiendi omnes occasiones peccatorum mortalium: item propositum confitendi & satisfaciendi.*

Imperfecta contritio, quæ communiter appellatur attritio.

Est illa, quæ aliqua vel aliquibus conditionibus caret, requisitis ad perfectam contritionem. Et tamen sufficiens est ad petendam absolutionem; atque adeo perficitur virtute Sacramenti.

Hæc itaq; contritio quatuor modos habet.

1. *Cum quis reuera perfectam contritionem non habet: Siue propterea, quod non summè dolet: siue propterea quod non propter Deum dolet: siue propter quemcunque alium defectum: & tamen putat se habere contritionem, dolere-*
que

que summè, ac propter Deum. Hic reuera solam attritionem habet, sufficientem tamen ad petendam absolutionem.

2. *Cum quis agnoscit se non habere contritionem, desiderat tamen ex corde, habere eam, & detestari peccata supra omnia detestabilia, & vitare supra omnia vitabilia, ac per hoc credit se aptum esse ad petendam absolutionem. Nam ad absolutionem sufficit putare ita se esse attritum, quod mediante illa fieri possit contritus. ut præclare docet Nauarrus.*

3. *Cum quis ex animo dolet mortaliter peccasse, & statuit in posterum nunquam peccare: & ob id principaliter, quod peccatum est offensa Dei, creditque suum dolorem esse sufficientem ad absolutionem: non concipiendo actu peccatum ut rem supra omnia detestabilem, neque actu considerando ipsum vitandum supra omnia vitabilia: & hæc contritio informis appellatur: sufficiens tamen est ad Sacramentum poenitentia.*

4. *Cum quis detestatur peccatum cum reliquis conditionibus ad contritionem perfectam requisitis: hoc excepto quod non principaliter, ut offensa Dei est, sed ut aliquod malum inducit, aut infamia, aut damni, aut mortis temporalis, aut gehennæ, aut quia contrariatur virtuti, aut quia animam maculat, aut quia seruum & mancipium diaboli efficit: talis attritio sufficit ad confessionem, dummodo admisceatur (multorum grauissimorum auctorum animaduersione) aliquis amor Dei,*

Dei, vel saltem quale odium peccati, quatenus offensa Dei est: & tandem credat poenitentem talem dolorem seu attritionem esse sufficientem ad impetrandam veniam. Nam talem attritionem habens, in Sacramento (vt Concilium Tridentinum asserit) disponitur, id est mutabit propositum, mutabitur ex timente seruiliter, in timentem timore filiali, munitus & focus calore Absolutionis. Aduerte, sermonem esse de infamia & damno temporali, vt sunt inflictæ à Deo, Dei iram ostendunt, & quodammodo æternum supplicium inchoant.

Vnde poenitentes semper curare debent, vt detestentur peccata vt offensa Dei sunt, & propositum habeant amplius non peccandi. Et ad hoc induci debent per confessores.

Non sunt tamen examinandi, au supra omnem malum detestentur, sed ne aliquid magis detestentur.

Vitiosa & damnabilis contritio duos modos habet.

Primus. Cùm quis veller non peccasse, atque adeo detestatur peccatum supra omnia detestabilia, etiam quatenus offensa Dei est; sed nõ statuit abstinere à peccatis: hoc est, non habet firmum propositum vitandi omne peccatum futurum, vel occasiones. Cùm tam peruersa contritione accedens, adeo non perficitur in Sacramento, vt etiam mortaliter peccet.

Secun-

Secundus modus. Quando aliquis dolet de peccatis propter metum malorum insequentium peccatum, eo animo quod non cessaret à peccatis, si poenas non timeret. Hæc quoque contritio, nõ tantum infructuosa est, sed etiam noui peccati obnoxium facit.

De confessione Vndecim dicuntur.

Primò: definitio videlicet. Confessio est secreta sui ipsius accusatio, & manifestatio peccatorum coram sacerdote exposito.

2. Materia confessionis. Materia autem necessaria confessionis; sunt peccata mortalia.

3. Conditiones confessionis. Sedecim autem enumerantur communiter, quæ continentur in his quatuor versibus:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis;

Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda.

Integra, secreta, & lachrymabilis, accelerata.

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

DECLARATIO.

Simplex, id est, non elaborata, non exquisita, non artificiosè contexta.

Humilis, intus quidem, reputando se peccatorem: extra verò, omnem modestiam seruando, genu flexo, capite detecto & inclinato.

Pura, id est, sine admixtione impertinentium, historiarum, peccatorum alienorum, sed sola propria peccata continens.

Fidelis, vt scilicet certa peccata pro certis, dubia pro dubijs proferat, & nihil prorsus celet.

C.

freq.

Frequens, quæ conditio est consilij, non præcepti.

Nuda, non uestita verbis grauitatem peccati obscurantibus.

Discreta, id est, prudenter facta, tum quò ad verborum honestatem, tum quò ad ordinem, tum quò ad circumstantias, tum quò ad modum: vt quæ simul explicari possunt, diuisim non dicantur.

Libens, Adsit alacritas animi: cum confessio ordinetur ad recuperationem vitæ & salutis æternæ, non ad interitum.

Verecunda, Ne peccata dicantur vt fabula, vel historia, sed cum confusione & pudore.

Integra, id est, ne aliquod peccatum mortale vel circumstantia eius scienter celetur.

Secreta, Id est, non publicè facta: exclusis interprete, nuntio, teste, scriptura, &c. quia sic nemo tenetur de necessitate confiteri.

Lachryabilis, Ne peccata per modum iactantia dicantur, sed cum omni dolore.

Accelerata, Id est, non dilata multum post commissum crimen. Quæ conditio est consilij.

Fortis, Id est, superans timorem & pudorem à manifestatione peccatorum retrahentem.

Accusans. Id est, sibi soli imputans peccatum: non cælo, dæmoni, mundo, carni, socijs, complexioni. item non confiteatur per negationes. Nō occidi, &c.

Parere parata, Id est, vt confitens obediat confessori

lessori in quibus tenetur: veluti restitutionibus, fugæ occasionum, & alijs salutaribus præceptis.

4. *Quis tenetur confiteri.*

Ille, qui post Baptismum habet annos discretionis, atque vsum rationis.

Sunt autem triplices anni discretionis.

Alij enim sunt ad discernendum bonum à malo: & hi regulariter eueniunt in septimo anno: vel (vt alij dicunt) post septennium.

Alij ad eligendum sibi statum: & hi sunt 12. anni completi in fœmina, 14. in masculo.

Alij ad disponendum & administrandum facultates seu bona temporalia: & hi sunt 25. qui regulariter taxantur à iure.

Ætas itaque requisita ad confessionem primi ordinis est, vnde post septennium, secundum quosdam, pueri obligantur ad confessionem, si rationis vsum demonstrant. Quo tempore tenentur omnino etiam abstinere à cibis vetitis diebus ieiuniorum, cum illo tempore sint doli capaces.

Eadem ætas requiritur ad primam tonsuram, & tres minores ordines (nam Acolytatus ad 12. annum differtur) ac proinde ad Sacramentum Confirmationis, & vt nonnulli existimant & ad Sacramentum extremæ Vnctionis, si puer aliquo iudicio præditus est.

Quamuis ad communionem maior ætas sit, expectanda: vnde si viuacissimus puer ante decimum annum esset, admitti posset. Alij verò tunc, quando deuotam & reuerentialem discretionem

habent, secundum parentum iudicium, & Confessoris consilium. In puellis id contingere solet, vt plurimum in decimo anno.

Ad vorum autem faciendum vt sit ratum: sufficiunt in scemina 9. anni cum dimidio: in masculo 10. cum dimidio. Licet hac ætate factum possit irritari. At cum perueniunt ad annos secundi ordinis, nullo modo irritari potest.

5. *Quando quis confiteri teneatur.*

RESOLVTIO.

Quolibet anno semel ad minus.

Quod si aliquis non esset conscius mortalis peccati, nihilominus teneretur adire confessorem, atque hoc ipsum ei exponere.

Præterea communicaturus, celebraturus, moriturus, si sit conscius mortalis peccati, similiter teneretur confiteri.

Item, quando imminet verisimile periculū mortis: vt præliaturis, nauigaturis (si timeretur naufragium) cum difficultate parituris (si alias expertæ sunt periculum mortis) & tempore pestis.

Adhuc, quando conscientia dicat per stimulos & inspirationes, vt peccator ad Deum conuertatur.

Postremò, quando credit quis se toto anno non habiturum opportunitatem constendi.

6. *Quanta preparatio requiratur ad confessionem.*

RESO.

RESOLVTIO.

Tanta, vt penitens colligat se, & curet reuocare in memoriam omnia peccata, omnesque circumstantias.

Porrò conscribere peccata ad memoriam iuuandam laudabile quidem est, si circumspectè fiat: nullus tamen obligatur ad hoc.

7. *Obliuoso quid factò opus sit.*

Qui post confessionem ante sacram communionem animaduertit & meminit peccatum in confessione per obliuionem omissum, debet reuerti ad confessorem antequam communicet, aut differre communionem: nisi recursus & dilatio suspicionem infamem pariat: si confessores sint occupati multitudine confitentium & omissio communionis sit scandalo: tunc enim posset accedere ad sacram communionem eodem vel ad maius sequenti die reuerti ad confessorem.

8. *Licetne uti duobus confessoribus, vt coram vno manifestentur peccata leuiora, coram altero vero grauiora.*

Responsio. Non esse illicitum salua integritate confessionis, si videlicet cum leuioribus peccatis non concurrunt grauiora: vt puta, dum quis tantummodò peccata leuiora habet, vtitur vno confessore: dum verò grauiora occurrunt, querit alium. Nunquam tamen diuidere licet confessionem, ita, vt vna pars coram vno confessore, & altera coram alio dicatur: hoc enim sacrilegium esset.

64

9. Ma.

9. Manifestare ea quae quis audiuit à confessoris in confessione.

Tunc est peccatum mortale: quando reuelatio ista, vel in damnum, vel in infamiam, vel in contemptum, vel irrisionem notabilem confessoris cedit.

10.

Pluries repetere eadem peccata in diuersis confessionibus propter diffidentiam, remissionis peccatorum; aut cum periculo incidendi in laqueos & scrupulos, peccatum est.

11. *Quaeritur, an liceat aliquando sine confessione Sacramentum Eucharistiae percipere?*

Respondetur. Id regulariter non licere, nisi in sex casibus.

Primus est. Quando aliquis in articulo mortis constitutus, non haberet confessorem, qui intelligeret linguam eius: vel si sacerdos esset mutus, aut surdus: vel ipse poenitens perderet loquelam, qui antea desiderauit Sacramentum: in tali casu debet dari ei communio sine confessione: imò & à censuris debet absolui: nullo modo tamen à peccatis, nisi manifestet aliquid peccatum in particulari per signa. Neque enim sufficit in communi manifestare se esse peccatorem: pectus tundendo, caput inclinando, &c. ad obtinendam absolutionem à peccatis: sed necessarium est, ut confessor deueniat, in cognitionem alicuius peccati

fati in particulari. Quamuis Candelabrum id fieri posse existimet. de absolutione, num: 70.

Secundus. Si quis extra patriam, in aliena regione, cuius idioma non intelligeret, neque ipse ab alio intelligi posset, occurrente tempore Paschali, non posset communionem sine scandalolo præmittere aut differre: tunc si peccatorum tantum conscius est, & non excommunicationis, debet accedere ad sacram communionem cum sola contritione: Et per primam occasionem confiteri. Imò etiam si haberet excommunicationem occultam; secus, si haberet manifestam: tunc suspendere deberet à communione.

Tertius. Religiosus habens casum reseruatim imminente communione generali, nec habens copiam Prælati, vel alterius habentis facultatem super illum: si non potest sine scandalo & suspicionem per aliquam simulationem subtrahere se à communione, potest cum sola contritione: aut (si adsit aliquis sacerdos) cum sola absolutione à non reseruatim accedere ad Sacram communionem: nisi impediatur manifesta censura. Hoc tamen frequenter facere non debet: sed ad maius semel: ne detur occasio peccata peccatis addendi. Et nihilominus debet petere quamprimum absolutionem.

Quartus. Sacerdos in itinere constitutus, die festo, conscius peccati mortalis, si nec potest confessorem habere, nec alterius sacerdotis Missam audire, nec celebrationem omittere sine scanda-

lo: maximè si comites itineris propterea Missam illo die non audirent, debet cum sola contritione celebrare; & per primam occasionem confiteri.

Quintus. Sacerdos postquam accesserit ad altare, & si recordatus fuerit peccati, cuius in confessione non meminerit, debet Missam prosequi absq; recursum ad confessionem.

Sextus. Sacerdos vnus tantum existens penes Ecclesiam, & multum distans ab alio sacerdote, si die festo manè peccauerit, nec potest adire confessorem, & opportunè reuerti: similiter si manè peccauerit mortaliter, & propter funeris præsentiam requiritur omnino Missa: potest celebrare cum sola contritione, & postea quàm citius confiteri: sed perpende benè, an habeas contritionem illam perfectam: saltem per coniecturas.

Si queris quanta distantia requiratur.

Respondeo: Eam arbitrio viri prudentis committi. Nihilominus addo:

Si sacerdos distaret à confessore per vnā leucam, hoc est per quinque milliaria Italica, posset celebrare cum sola contritione, si manè peccauit, nec potest adire confessorem & opportunè redire pro hora Missæ celebrandæ: similiter si vespere peccauit, manè sequenti posset celebrare, si per tres leucas distaret, nec posset reuerti à confessore pro hora sacrificij.

Similiter si distaret per decem leucas, & tri-

bus

bus continuè diebus festa occurrerent, posset illis omnibus diebus tribus celebrare cum sola contritione; & cum sequentibus tribus limitari- onibus.

Scilicet, ne in spem huius consilij liberius peccet: deinde si peccatum accidit ei, & non sit in statu peccati: vltimo ne post illa tria festa absque confessione celebret. Hinc alios casus intelligere poteris.

De Satisfactione, de qua dicuntur quinq;

1. Confessor debet audita confessione imponere satisfactionem penitenti: nisi impotentia, vel articulus mortis excuset.

Confrens autem debet acceptare, & acceptam implere per se ipsum, non per alium: nisi in articulo mortis, vbi potest alteri committere: vel nisi aliter confessarius ordinauerit. Scias, moribundum non committere satisfactionem alteri, vt à Sacerdote intinctam, sed vt alias debitam.

Curare præterea debet, vt eam impleat in gratia: Licet qui in peccato mortali impleat, non teneat ipsam reiterare.

2. Opera, per quæ satisfacimus Deo pro peccatis, quædam sunt temporalia, vt elemosyna: quædam corporalia, vt ieiunia, vigiliae, flagellationes, peregrinationes & aliæ corporis afflictiones: quædam spiritualia, vt orationes, meditationes, Sacramentorum frequentationes, &c.

3. Tanta satisfactio est imponenda, quanta propius accedere creditur ad æqualitatem penarum

rum

rum pro peccatis debitarum: non maior, ne confessor indiscretus sit: nec minor, ne poenitentiam ridiculo exponat. Et ut sacrum Concilium Tridentinum dicit, Ne Confessor particeps alienorum peccatorum efficiatur, leuissima opera pro grauissimis peccatis iniungendo.

Licet tamen monere ac petere confessorem, ut minuat satisfactionem, si cui intollerabilis videtur: siue in confessione, siue post confessionem. Et in defectu sui confessoris potest petere ab alio, dummodo iste habeat auctoritatem absoluendi, ab illis peccatis, pro quibus ille prior confessor imposuit talem poenitentiam.

Vnde Confessor satisfactionem prudenter debet semper moderari, & temperare, habita ratione personarum, occupationum, infirmitatum: & potius de misericordia cum Chryostomo quam de iustitia velle iudicari.

4. Nunquam satisfactio publica imponi debet pro peccatis occultis, praesertim ex qua deueniri possit in cognitionem peccati.

5. Comites satisfactionis sunt duo, sine quibus non potest absolui poenitens.

Restitutio famae; & bonorum alienorum, vel quocumque titulo debitorum. Et fuga occasionum, inducentium ad peccatum mortale.

De absolutione, qua est forma huius Sacramenti Poenitentiae, de qua quindecim dicentur.

1. For-

1. Forma essentialis absolutionis sunt illa tria verba: *Ego te absoluo.* Quorum verborum Confessor magnam rationem habere debet, & distinctè proferre.

2. Annexa huic formae, eo ordine proferri debent, ut primò dicatur: *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, &c.* Secundo, *Misereatur &c.* Tertio, *Dominus noster, &c.* Ultimo, *Passio Domini, &c.* Super eos autem qui crebrò confiteri solent, sufficit illa dicere; *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, suspensionis, interdicti, à quo absolueris, ego absoluo te, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* Deinde: *Dominus noster Iesus Christus te absoluat: & auctoritate ipsius qua fungor, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, &c.*

His autem annexis aliquid admiscere, nunquam est necessarium, nisi cum certum est aliquem esse excommunicatum: tunc enim omittenda est illa conditionalis, *Si teneris.* Sed statim dicendum est: *Auctoritate Domini nostri Iesu Christi, mihi (si delegatam habeat potestatem) per N. commissam, tibi concessam: Ego absoluo te à vinculo excommunicationis maiori, quod incurristi, propter salem casusam, &c.*

3. Quando poenitens est bene dispositus; videlicet habens verum dolorem & firmum propositum non peccandi, tenetur eum absolueret Confessor. Quod si non facit, mortaliter peccat & grauem poenitenti iniuriam infert: ut bene aduer-

aduertunt, Bartholomæus à Medina : & Author Candelabri. Totis autem viribus curare debet, pœnitentem cum absolutione remittere : quantum fieri poterit, per facultates suas, & dispositionem pœnitentis.

4. Si pœnitens nulla peccata habet : nullo modo Confessor verba absolutionis proferre potest supra ipsum. Quod si pœnitens exigat absolutionem, saltem aliqua peccata ex præteritis confessionibus manifestare debet, & tunc obtinere poterit absolutionem.

5. Extensio manus Confessoris supra pœnitentem, aut tactus capitis dum forma absolutionis profertur, aut post prolationem, omnino necessarius non est.

6. Potest confessarius diuidere absolutionem à confessione propter rationabilem causam, neque necessarium erit meminisse peccata, tempore absolutionis.

7. Interdum tenetur Confessarius, differre vel denegare absolutionem, vt infra diceret.

8. Absolutio in spem ratihibitionis, nunquam est licita, neque absolutio sub conditione de futuro : videlicet, *Si restitues, ego te absoluo*. Impeditur tamen aliquando, sub conditione de præterito, vel de presenti, vt, *Si vera peccata habes, ego absoluo te*.

9. Non potest confessarius absque sacrilegio reperere formam absolutionis supra vnam eandem confessionem.

Si c.

Si tamen fuerint diuersæ confessiones, licet sint eadem peccata, potest, vt : Si vellem non ex diffidentia, sed ex humilitate, crastina die, hodiernam confessionem repetere, posset confessarius supra eadem peccata, formam absolutionis proferre : nam confessio alia est.

10. Potest intrepidè repeti & proferri forma absolutionis supra peccatum vnum, quod quis in confessione præcedente oblitus fuit.

11. Si quis tempore Iubilei oblitus est peccatum reseruatam confiteri, potest transacto Iubileo ab illo peccato absolui per quemcunque confessorium.

12. Hoc idem intelligendum est de peccatis quomodocunque & vbiocunque reseruatis : si facta erat confessio aliquando, durante autoritate superioris, vel ei qui habebat facultatem supra illum casum reseruatam obliuioni traditam.

23. Si quis tempore Iubilei habens peccata mortalia, tam reseruata quam non reseruata, in confessione manifestaret tantum reseruata, non reseruata verò celaret, ac proinde inualidè absolueretur : is si postea rediret ad cor, posset à quolibet confessore absolui etiam à reseruatis. Nam peccatum reseruatam, semel cognitum ab Ecclesia, cessat esse reseruatam.

14. Cùm Prælatus in religione dat facultatem absoluendi à casibus reseruatis, eo ipso aufert reseruationem, à præteritis peccatis, ita quòd in potestate est subditi confiteri illo vel sequenti die.

& ab.

& absolui à peccatis quæ iam reservationem amiserunt. Nisi limitatio per aliqua verba Prælati impediret: vt pura, si diceret, autoritas durabit vsque ad finem officij. Per hæc verba indicaret, peccata quæ iam cessauerunt esse reservata, transacto termino, reinduturna reservationem.

15. Imminente periculo mortis, non expectet confessionem omnium peccatorum: sed audito vno vel duobus peccatis, absolutionem tribuat: nisi citra periculum, possit differre ad finem totius confessionis.

Q V I N T A P A R S.

De conditionibus Confessoris.

Sunt conditiones confessoris.

Potestas, scientia, prudentia, bonitas, sigillum, & fortitudo seu audacia.

De potestate duodecim dicuntur.

1. *Diuisio.* Duplex vulgò dicitur esse potestas Ordinis, quæ habetur statim ab ipsa legitima consecratione. Iuris dictionis, quæ habeatur ex officio Pastoralis, aut ex commissione.

Hinc iurisdictionis duplex dici potest: Ordinaria & de elegata.

Ordinariam habent tres tantùm Pastores: Papa in vniuerso orbe: Episcopus in tota Diocesi: Parochus in sua paræcia.

Dele

Delegatam uerò habent omnes alij Confessores, qui eam obtinuerunt vel à Papa, vel ab Episcopo, vel à Vicario suo, seu Officiali generali Episcopi, vel à Plebano, Curato, vel Commendario per Episcopum substituto loco Curati. Hi omnes solent dare facultatem audiendi confessiones; cum hoc tamen discrimine: quòd Papa, Episcopus & Vicarius eius, possunt simul duo conferre: & approbationem idonei confessoris, & admissionem ad confessiones audiendas. Ceteri uerò omnes possunt conferre admissionem ei, qui iam approbatus est ab Episcopo vel eius Vicario.

Exemplum.

Occurrente frequentia pœnitentium in vna paræcia, potest Parochus committere confessionum audientiam viciniori Plebano aut Vicario perpetuo alicuius paræciæ. Nam isti iam sunt approbati per Episcopum.

Hic nota discrimen inter sæculares confessores & regulares. Quòd Episcopus potest ad libitum Præsbyteris sæcularibus conferre & auferre approbationem: Regulares uerò confessores semel approbatos nunquam potest reprobare, nisi fortè superuenerit noua & grauis causa. Nihilominus durante ista approbatione, cuilibet potest committi audientia confessionum, ubicunque fuerit.

2. *Limites potestatis,* quos obseruare debet confessor tam loci, temporis, quam personarum.

Loci, vt si expositionem seu admissionem
D
haber

habet ab Episcopo, potest excipere confessiones in toto illo Episcopatu, etiam contra voluntatē Parochorum, si habet admissioem à Parocho, tantum in illa Parochia absolueri potest.

Temporis verò, ut si exponitur ad Confessiones absque determinatione temporis, semper censendus est expositus, licet aliquoties exeat Diocesim illam, & aliquoties reuertatur.

Similiter, licet moriantur Episcopi, & noui succedant, valida erit illa antiqua expositio absolute facta, absque temporis limitatione: nisi nouus Episcopus aliquid innouauerit & antiquas admissiones reuocauerit.

Materia autem: Obseruandum est, an facultas se extendat ad omnes casus etiam reseruatōs, similiter an se extendat ad censuras. Nam nomine casuum intelliguntur tantum peccata & non censuræ. Et nomine censurarum, non intelliguntur irregularitates, nec votorum aut iuramentorum relaxationes.

Vnde etiam in subleis non solet dari facultas supra irregularitates.

Itaque si quis præsumeret absolueri à censura vel casu reseruatō non habens facultatem, mortaliter peccaret, & absolutio esset nulla, tantumque valeret quantum si à laico impenderetur.

Limites personarum. Nimirum, ut expositus in aliqua Diocesi possit absolueri ex illo Episcopatu personam, tam intus quam extra Episcopatum.

Alte-

Alterius verò Diocesis homines regulariter absolueri non potest secularis Præbyter: licet per Priuilegium Sixti Papæ Quarti, Religiosi confessarij possint audire confessiones vndeunque venientium, tam ex Episcopatu pro quo sunt presentati, quam ex alijs Episcopatibus pro quibus non sunt presentati: Dūmodo tamen id faciant in illo Episcopatu pro quo sunt admissi, & non extra, & præterea ille, qui petit confessionem, non sit Religiosus: hic enim sine facultate sui Prælati, alterius ordinis sacerdoti confiteri non potest, nisi sit in itinere, carēs sacerdote sui ordinis.

3. *Impedimentum potestatis;* est censura, Irregularitas, Reseruatō, Prohibitio Prælati facta subdito in religionibus. Nam excommunicatus, irregularis, notoriè, &c. si præsumit absolueri, est inualida absolutio.

Similiter: si Religiosus alias per Episcopum admissus contra prohibitionem sui Prælati audire confessiones, peccat mortaliter, licet validè absoluat.

4. *Potestas in articulo mortis.* Sciendum est, quòd in mortis articulo omnis casus, omnis censura, amittat reseruationem, adeò ut quilibet sacerdos etiam non expositus (si desit alius) etiam Censuris irretitus, degradatus (semper intellige, si alterius copia haberi non possit) insuper vr multi docent, etiam schismaticus, hereticus, dummodò intendat absolueri, & subuersionis nullum sic pe-

D

tica-

riculum, ab omni peccato, & omni censura, absolueri possit.

Si tamen facilis est recursus ad superiorem, negligendus non est: nisi adsit privilegium recipiendi absolutionem semel in vita, semel in morte ab omnibus casibus: & nisi sit periculum in mora.

5. *Potestas Prælatorum in Religione.* Prælati religionum ab omnibus excessibus suos subditos absolueri possunt: exceptis enormibus. Enormes autem sunt, iuxta declarationem Pauli tertij: Recidiva hæresis; Schisma, Falsarij crimen, & illius qui defert ad infideles prohibita in Bulla Cœnæ Domini, imò verò, propter declarationem Greg. 13. in nullum casum Bullæ Cœnæ Domini potestatem habent.

Quoad dispensationes verò super irregularitatibus: possunt dispensare, super quibuscunque: tribus duntaxat exceptis: videlicet prouidentibus ex Bigamia, Homicidio. voluntario & mutilatione similiter voluntaria. Voluntarium autem hic intellige, quod est directè intentum, & ex industria factum.

6. Religiosi itinerantes possunt confiteri, & absolui à quocunque sacerdote exposito, vbi sui ordinis sacerdotis copiam habere non possunt.

7. Papa, propterea quòd nulli particulari est subditus vt proprio sacerdoti, sed est liber: potest absolui, ab eo cui se subiicit.

8. Episcopi & omnes Prælati exempti (nimirum

rum qui nullum regulariter superiorem agnoscunt in domo) habent facultatem à iure, eligendi sibi confessorem.

9. Venialia tantum peccata habens, à quolibet sacerdote audiri & absolui potest.

10. Itinerantes, ex concessione Eugenij quarti, vbicumque se inveniunt tempore Paschatis, censentur acquisuisse incolarum, quò ad Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

11. Vagabundi qui nullibi habent domiciliũ, vel si alicubi habent ipsum, cum vxore & filijs, tamen sunt in continuo ferè motu: possunt confiteri & absolui per confessarios expositos, vbi se inveniunt.

12. Consuetudo præscripta habendi curam animarum, efficit, vt Cardinales & alij similem curam habentes, possint suam familiam absolueri, aut de eorum licentia, sui familiares, confiteri cui velint.

De scientia confessoris.

1. Scire debet confessor imprimis varietatem peccatorum: vbi & discrimen inter veniale & mortale comprehenditur, & diuersitas peccatorum mortalium: necnon vsurarium, periculosorum ac intricatorum contractuum, simoniarum, &c.

2. Quæ & quot sint peccata mentalia mortalia.

3. Circumstantias peccatorum, adhibendas tam actualibus quàm mentalibus mortalibus.

4. Quæ habeant annexam restitutionem: Et

quando quis excusetur à restitutione faciendâ.

5. Quæ peccata habeant reservationem.

6. Quæ excommunicationem. Vbi etiam scire debet, censuras, irregularitates, & alia impedimenta canonica.

7. In quibus casibus confessiones sint inualidæ ac proinde iterandæ.

8. Quando deneganda est absolutio, aut saltem differenda. Vbi debet scire, quomodo cognoscendum sit consentientem esse in statu peccati mortalis.

9. Debet scire legem Dei, secundum quam iudicaturus est.

10. Peccata diuersorum statuum, de quibus interrogandi sunt pœnitentes, ignari & imperiti.

11. Canones pœnitentiales: non quod tales pœnitentias in foro interiori infligat, sed vt sciat ex eis taxare pœnitentias iniungendas, habita ratione personarum, & aliarum circumstantiarum.

12. Habere debet scientiam, quæ medicatiua dicitur. Nam cum confessarius iudex sit ac medicus simul, debet scire inquirere vt iudex, & mederi vt medicus. Quæ hætenus dicta sunt, ad scientiam inquisitiuam pertinent.

Ad medicatiuam autem spectat scire emolire cor impœnitentis, obdurati, & excœcati, desperatum erigere, pusillanimum confortare: aut remittere ad peritiorum confessarium. Et breuiter, in medijs necessarijs ad salutem, scire prouidere siue per seipsum, siue per alium. Vel saltem sciat

sciat exonerare se, dicens: Fili, pro salute tua, qua nihil pretiosius est, quære alium confessorem, ego enim non possum mihi, conscientiaque mea, satisfacere, in hoc meo tecum negotio, propter ea quibus te irretitum cognosco.

Hanc scientiam medicatiuam confessor vt acquirere possit, debet libros spirituales quotidie versare, documenta Patrum, Sanctorum exemplar in promptu habere, atque in studio meditationis ipse quoque assiduus esse. Multum iuuabunt opera Granatensis, Costeri, Dionysij Carthusiani, & aliorum.

OBSERVATIO.

1. Supradicta tenetur scire confessarius, siue Latine, siue vulgariter, iuxta conditionem loci & personarum, vbi & quarum confessiones audiat.

2. Tenetur autem sic scire, non quod teneat illa memoriter vel semper in promptu habeat, sed vt pro occasione audiendo confessiones, sciat saltem dubitare de reservatione, censura, restitutione, statu, &c. Et inde recurrere ad libros, vel ad peritiores viros pro consilio.

3. Confessarius qui absque tali sufficientia confessiones excipit, peccat mortaliter: & si in tali officio perseuerat, est in statu damnationis: imò & Prælati, qui hoc iubent & permittunt: nec in hoc tenetur Prælato obedire subditus, si ad audiendas confessiones omnino non est idoneus.

4. Interdum (& vt Theologi dicunt per accidens) talem insufficientiam confessarij, supplere potest pœnitentis scientia; & conscientia, si talis videli-

videlicet persona est, quæ absque huiusmodi laqueis, & intricatis casibus est: vel quæ sibi sufficiens est, & reputatur bonæ conscientia.

N O T A.

Hæc quæ recensuimus, ferè omnia alibi explicata sunt: paucis exceptis, quæ etiam hic subiunguntur.

R E S T I T U T I O.

Hæc annexa est omni acquisitioni iniustæ, retentioni, & participationi rei alienæ, atq; illationi damni.

Excusantur autem multi à restitutione faciendâ, propter aliquas causas: quæ si durant perpetuò, semper excusant: si ad certum tempus: excusant à statim faciendâ restitutione.

1. Si nescitur dominus, ut in rebus inuentis, facta priùs debita & morali diligentia inueniendi dominum, nempe affigendo schedulas in plateis, vel paræcia, aut aliter. Sed tunc nullo modo excusatur quis à restitutione, licet excusetur à faciendâ certæ personæ: obligatur enim ad faciendam restitutionem Christo, id est pauperibus. Si autem ipse quoque pauper fuerit, poterit sibi ipsi tanquam vni ex pauperibus relinquere: & ad cautelam de consilio docti confessoris, nec sit aliqua fraus.

2. Si inuenitur quidem dominus, sed difficilis est ad eum accessus, vel cum periculo vitæ & salutis, aut cum scandalo fieret: vel cum a-

m iſſi-

missione famæ quæ est maioris ordinis bonum, & restitutio neque per confessorem, neque per alium internuntium absque his periculis fieri potest: tunc si hoc periculum temporale est, restitutio differenda est: si perpetuum, non omnino liberant ab obligatione: nam ad dandum pauperibus adstringit.

3. Si est impotens, videlicet in extrema necessitate constitutus, non habens aliud, quàm quod ad suam suorumque vitam est necessarium. Nisi creditor eadem necessitate premeretur, & dominium penes eum semper remaneret, & nunquam ad debitorem transferetur: Hæc impotentia si sæper durat, excusat perpetuò.

4. Si creditor condonat, siue sua sponte, siue ad petitionem debitoris. Nam licet obligato ad restitutionem quomodocunque petere à creditore remissionem, quæ erit valida, nuncupata virtualis restitutio.

5. Si obsequia sua exhibet solutione digna, non tamen soluta, restitutioni æqualia.

Confessiones inualide ac proinde iterandæ.

Aliquæ ex parte confessoris: aliquæ ex parte confitentis.

Ex parte Confessoris. Si non erat ordinatus sacerdos, aut non expositus ab Episcopo, aut non habens potestatem super reseruatam casum, aut erat publicè excommunicatus: aut valde ignarus videlicet quòd nesciat discrimen, inter mortalia & venialia peccata, neque differentiam inter ma-

D 4

iorem

iorem & minorem excommunicationem; neque peccata mortalia communia cum debitis circumstantijs. Aut nesciat iudicare inter absoluendum & non absoluendum. Aut pœnitentis peccata intricata non intelligat: aut nesciat proferre formam absolutionis; Aut sit surdus, vel non intelligat nec percipiat sermonem confitentis, propter malam eius narrationem, aut quamcunque aliam causam. Et si circa dubios contractus, nesciat saltem dubitare.

Ex parte Confitentis. Si non habuit detestationem, seu dolorem pro peccatis. Si non habuit firmum propositum vitandi peccata. Si non habuit voluntatem deserendi statum mortalem, vt concubinarum, vsuram, vindictas, inimicitias, ebrietates; propinationes cremati, tempore diuinorum Officiorum in festo vel Dominica: & susceptiones ad bibendum cum ebrietate. Si non habuit propositum fugiendi occasiones mortalium peccatorum. Si non habuit propositum restituendi aliena. Si non integrè confessus fuit, sed celauit aliquid ex timore, verecundia, vel negligenti discussione conscientie ante confessionem. Si mendacium in confessione circa mortale peccatum commisit. Si numerum, & alias circumstantias peccatorum non expressit.

De absolutionis denegatione aut dilatione.

Sciendum inprimis est, sacerdotem committere sacrilegium, si absoluat quem absoluere nõ debebat: quia infert iniuriam Sacramento pœnitentie.

nitentie. Neganda itaque est absolutio aliquando, quamuis hoc faciendum sit bonis modis, persuadendo pœnitenti, vt reuertatur ad cor, pericula consideret, & respiscat, &c. Quod si non acquieuerit, malumque suum statum non deseruerit, etiamsi importunè satagat extorquere absolutionem, vel præferat desperationem, absoluendus non est. Casus autem in quibus tenetur confessor denegare, aut differre absolutionem, sunt isti.

1. Si non diligenter examinauit conscientiam nisi in hoc defectu peritus confessor supplere possit.

2. Si dolorem pro peccatis non habet.

3. Si non habet propositum emendandi se. Quamquam si desiderat ex corde vitare peccatum, sed tamen conscius propria fragilitatis, quam expertus est, credit se relapsurum: absoluendus est. 4. Si non habet propositum deserendi statum peccati mortalis, vt vsuras, ebrietates, concubinas, &c. 5. Si in consuetudine habet ad quamlibet occasionem iurare; non considerando an verum vel falsum sit, pro quo iurat. 6. Causidicus si paratus est suscipere causam, non curando an iusta vel iniusta sit. 7. Si satisfacere, restituere, & soluere quæ debet, nolit. 8. Si iniurias illatas dimittere nolit, vel petere condonationem iniurie ab eo quem offendit. 9. Si odia, inimicitias & factiones foueat, persequareque intendat. 10. Si amicitias inhonestas

habet.

habere & continuare. velit. 11. Si occasiones peccatorum mortalium fugere nolit. 12. Si officium damnabile deferere noluerit, vt meretricis, vsurarij, lenonis, lenæ: tabernatorum, quædam crimina lacri causa admittentium, vt ebrietates, fornicationes. 13. Aleator, qui subtrahit familiæ de necessarijs vel iniuriam solet inferre proximis, aut peierare, aut lites excitare. 14. Clericus officium non recitans. 15. Plura beneficia habens, etiam cum dispensatione, sine iusta causa: cum tutus in conscientia esse non possit. 16. Laicus si tenet beneficium Ecclesiasticum. 17. Clericus beneficiarius, si non suscipit ordines maiores infra annum à collatione beneficij. 18. Si animaduertit confessor ex ipso cursu confessionis, pœnitentem nolle integrè confiteri.

Canones Pœnitentiales.

1. SACERDOS qui fornicatur, pœnitentiam agat annis decem.
2. Sponsam alienam de præsentis accipiens, septem annis, & diebus. 40. in pane, & aqua ieiunet.
3. Monialis quæ fornicatur vel contrahit, similiter ille qui cum ea, annis 10. Clericus deponitur ab officio & beneficio.
4. Sacerdos celebrans & Sacramentum non sumens, vno anno: interimque à communione abstinet.
5. Sacerdos qui pannis altaris mortuum inuoluit, an-

uit, annis 10. mensibus 5. Diaconus verò tribus annis, mensibus sex.

6. Qui scienter contrahit, vel peccat cum duabus sororibus, vel commatribus: aut sorore, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, vel duobus fratribus, annis 8.
7. Sacrilegus polluens Chrysm, calicem, vel Sacra: annis 7. In singulis hebdomadis ieiunet. Et tribus mensibus abstineat à carne & vino.
8. Qui celat se cognouisse mulierem, quæ postea frater eius duxit in vxorem, annis 7.
9. Solemniter pœnitens recidians, annis 10.
10. Contrahens cum adultera annis quinque.
11. Parentes dirimentes sponsalia filiorum, & filij si postquam consenserunt, postea rursus dissenserunt: communione priuantur annis 3.
12. Sacerdos qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officij sui & consequenter beneficij administratione amouetur.
13. Clericus aliter officians per contemptum, quam in Ecclesia Metropolitana: mensibus sex, communione priuatur.
14. Qui dominum aut vxorem interfecit, nunquam matrimonium contrahat, & annis decem à carnibus & vino abstineat.
15. Matrem occidens, annis 10. pœniteat.
16. Clericus patricida, statim deponitur, & curiæ seculari traditur.
17. Qui simplex votum violat, annis 3.
18. Blasphemans publicè Deum vel Sanctos, annis 7.
19. In-

19. Incendens Ecclesiam, restituar: & pœnitentiat annis 15.
20. Comburens domum vel aream, annis 3.
21. Sacerdos excommunicatus celebrans, annis 3. Singulis hebdomadis feria 2. 4. 6. ieiunet.
22. Sacerdos degradatus si celebrat; vsque ad mortem priuatur Eucharistia, & est excommunicatus: habet tamen in morte viaticum.
23. Episcopus dissimulans corrigere venditiones ministeriorum; mensibus duobus pœniteat. Sacerdos vero hoc agens, annis 4. Diaconus 3. annis Inferiores excommunicentur.
24. Iniuste excommunicans, interdictus ab Ecclesia ingressu per mensem.
25. Sacerdos qui fornicatus est cum filia spiritali vel cum sua pœnitente, 12. annis: & ad mortem seruiat in monasterio. Si Episcopus annis 15. Et mulier ad monasterium intrudatur vsque ad mortem.
26. Sciens rebaptizatus, si hoc per hæresim admisit, annis 7. & in Quadragesimis ieiunet in pane & aqua. Si fecit pro munditia, annis tribus.
27. Si Episcopus, presbyter, diaconus, sponte sunt rebaptizati, vsque ad mortem pœniteant. Alij vero clerici & moniales volentes rebaptizati, annis decem.
28. Si coactus falsum testimonium dixit, nec mors secuta est, annis 2. si sponte, annis 5.
29. Adulterio fornicans, annis 7.

30. Iniuste aliquem accusans ad mortem, 40. diebus in pane & aqua continenter ieiunabit, & annis 7. pœnitentiam agat non in pane & aqua tantum, sed arbitrio sacerdotis. Si vero ob eam accusationem membrum quis perdidit, accusator ieiunabit tribus Quadragesimis in pane & aqua: prima est ante Natalem. 2. ante Pascha. 3. ante S. Ioan. Baptistam, quas instituit S. Petrus.
31. Patronus qui res Ecclesiæ absomit, per annum excommunicatur.
32. Iurans ad pacem non redire: anno vno.
33. Qui filiam suam spiritualement, vel sororem spiritualement ducit in matrimonium, vel qui consentit: annis septem.
34. Si gutta sanguinis in tetram cadit, diebus 40. Si super altare & ad vnum pannum transit, diebus 2. Si vsque ad duos, diebus 4. Si ad tres 9. quod si ad quatuor. 20.
35. Si incaute dimiserit Eucharistiam, quantum nihil nefandi acciderit, tribus diebus a sui ministerii administratione amouetur.
36. Episcopus homicida: annis 15. & deponatur ac peregrinetur perpetuo: presbyter annis 12. diaconus 10. & tribus mensibus in pane & aqua.
37. Occidens Clericum, Monachum, Diaconum, Subdiaconum, perpetuo in monasterio recludatur, & publicam pœnitentiam agat annis octo.
38. Peccans contra naturam, & incestum committens;

mittens, plusquam annis 7. & deponitur clericus; laicus excommunicatur.

39. Qui matrimonium contraxit contra interdictum Ecclesie, per mensem pœniteat.

40. Qui per ebrietatem Eucharistiam euomit: laicus diebus 40. si infirmus diebus. 7. Clericus 40. si Episcopus 60. diebus pœniteant.

41. Qui scienter periurat, si liber est, 40. diebus & annis sequentibus 7. si seruus, per Quadragesimas tres, & legitimas ferias pœniteat. Qui ad hoc alium compellit, 40. diebus in pane & aqua ieiunet, & annis septem pœniteat.

42. Periurans in manu Episcopi aut in Cruce consecrata, annis 3. in cruce non consecrata, vno anno. Si coactus vel ignorans, tribus Quadragesimis.

43. Mensuras adulterans, 30. diebus in pane & aqua ieiunet.

44. Ignoranter dans communionem Hæretico, vel ab eo accipiens: per vnum annum. Si scienter, annis 5. si nesciens permittit eum in Ecclesia celebrare, diebus 40. Si reuerentia causa, vno anno. Si ad euertendam fidem, annis 10.

45. Qui rapuerit vel furatus fuerit, quadruplum reddat, Ecclesie duplum, & annis 7. pœniteat in pane & aqua.

46. Clericus fur, annis 7. laicus 5. Si autem vilis res est, panis & aqua pœnitentia detur.

47. Qui iniicit manum in Presbyterum, vel Episco-

Episcopum, vel Ecclesiam vastat, vel impugnat: in Monasterio reclusus perpetuo pœniteat.

NOTA.

Vbi pœnitentia imponitur absque specificatione ieiunij panis & aquæ, ibi intelliguntur orationes, eleemosynæ, flagellationes, & ieiunia.

Ingressus vero religionis, æquualet omni pœnitentiæ.

De Prudentia.

1. Confessor prudentiam in multis debet habere: & primo in hoc, quod permittat pœnitentem modo suo quamuis crasso narrare peccata, vt vel hinc intelligat, quibus peccatis sit inuolutus, & quibus pro salute sua indigeat.

2. In hoc quod animet pœnitentem ad integre confitendum semoto omni pudore.

3. Quod consideret, an qui confitetur habeat dolorem & firmum propositum emendandi se: deserendi statum, & occasiones periculosas: & an teneatur ad restitutionem: habeat casum reueruatum, censuram.

4. In hoc, quod inducat prudenter media, applicando ea pœnitenti ad concipiendum dolorem, propositum non peccandi: hic enim est finis totus huius negotij, vt auferatur iniquitas.

5. Prudenter consideret & obseruet, quomodo antea confiteri sit solitus, & an subsit aliqua causa reiterandi confessionem: & an dignus sit absolutione.

6. Non debet autem interrogare omnia, quæ pœnitens poterat admisisse; sed consueta tantum peccata, quæ homines sui status committere solent.

7. Inquirendo peccata carnalia non sit molestus nimis exactè quærens numerum æstimatum: satis enim erit numerum explicare iuxta doctrinam superius datam; nec nimium in carnalibus, ad particulares circumstantias descendat, singulas minutatim quasi interrogans: ne sibi aut pœnitenti sit scandalosus atque in tentationem se & illum præcipiter.

8. Si viderit pœnitentem complicem ex proprio nomine prodere velle, eum prudenter præoccupet & præpediat.

9. Sit quoque in usu vocabulorum prudens, necesse est: ut non nomet quæ turpe est audire.

10. Signa admirationis, timoris, abominatio- nis, expuendo, vel se cruce muniendo &c. nulla ostendat: quantumcunque graua & turpia peccata audiat: quin potius quasi nihil audiret dissimulet, vsq; ad finem confessionis.

11. Pœnitentiam imponat magis pœnitenti, quàm peccatis commensuratam.

12. Varietati pœnitentium se accommodet: alium arguat, alium confoletur, alium modestè laudet: aliquando satius est tacere, quàm incautè loqui, pœnitentem ad impatientiam prouocando.

Obfer-

Obseruet quod Nauarrus docuit, pœnitenti docto, diligenti, sæpius confitenti, & celebranti, de emendatione sollicito, aut nihil dicat, aut solum vt faciat quæ nouit facienda.

13. Ad votum & iuramentum non inducat: nisi cum ius id præcipit, vt in excommunicato notorio absoluendo, incendiario, mutilatore, manifesto raptore, Ecclesiæ violatore, vsurario publico, & publicè iniuriam irrogante personis Ecclesiasticis.

14. Vbi videt pœnitentem aliquid bona fide agere, &c. v. g. ignoranter cum consanguinea in gradu 4. contraxisse, & sic manere bona fide, scilicet nesciens esse gradum prohibitum, aut nesciens prohibitionem: scrupulum non ingerat, præsertim si nullum remedium adhiberi possit.

15. Vbi sunt contrariæ opinioes Doctorum, debet confessor contra suam opinionem pœnitentem oppositam tenentem absoluerè: nisi confessorius habeat euidentem textum, & rationem claram, pœnitens autem dubiam.

*In his autem omnibus meminerit illorum
versuum.*

Confessor dulcis, affabilis, atque suavis.
Prudens, discretus, mitis, pius, atq; benignus.
De Bonitate.

Desideratur bonitas in Confessore quò ad duo.
Primo, Ne sit irretitus Censuris: hac enim ratione haberet impedimentum potestatis.

E 2

Secun-

Secundò. Ut sit sine peccato mortali. Nam si illius conscius est, non sufficit ei attritionem tantum habere, sed requiritur contritio, alias crimè sacrilegij committeret: quoniam indignè tractaret Sacramentum, & quantum in se est pollueret ipsum.

Et hoc commune est omnium Sacramentorum ministro, imò requiritur in quolibet alio ministro Ecclesiæ officium suum exercente, vel sacræ in ministerio suo tangente.

De Sigillo seu secreto Confessionis.

1. Hoc sigillo confessionis celanda sunt peccata in confessione audita, tam mortalia quàm venialia, tam ipsa, quàm circumstantiæ, nec tantum peccata pœnitentis, verumetiam alterius, quem pœnitens imprudenter prodiderit, & hoc siue impendatur absolutio, siue denegetur.

Nec tantum peccata in confessione audita, sed etiam totum illud quod est via ad confessionem; vt puta: Si quis inuenit schedulam in qua sunt conscripta peccata propter confessionem exactius faciendam.

Insuper tutissimum est de omnibus auditis in confessione ne mutire quidem, siue peccata sint sine non. Nam talis assuefactio periculosa est: & præterea, à simplicibus censetur, esse reuelatio confessionis. Vnde perperam facerent confessores, si de rebus auditis, tam peccatis quàm alijs, de visis, aut factis in confessione; absq; necessitate, & potius ex leuitate conferrent; & loquerentur.

Simili-

Similiter Concionatores in præsentia pœnitentium, debent abstinere à reprehensione illorū vitiorum, quæ in confessione audierunt, ne Sacramentum pœnitentiæ alicui, horrore sit & abominationi.

2. Tam arctè tenetur confessor secretum confessionis tenere, vt penitus nulla sit occasio manifestandi pœnitentis confessionem. Neque propter superioris præceptum, etiam sub pœna excommunicationis: neque ob immania tormenta, neque ob grauissima damna, neque propter vitandum atrocissimam mortem, neque propter conseruandum vitam propriam, Principis, Regis, Papæ, neque propter liberationem innocentis iam iam perdendi. Insuper neque propter conseruationem totius mundi, neque propter salutem omnium hominum: vnde si optio daretur, aut confessionem reuelandam, aut totum mundum destruendum, totam Ecclesiam in magnum discrimen redigendam, omnes homines damnandos: tam rectè custodiri debet secretum confessionis, vt potius eligenda sit totius mundi ruina, omnium hominum damnatio æterna, maximum Ecclesiæ periculum, &c. quàm confessionis reuelatio, verbo, nutu, aut quocunque alio modo, quo possit deueniri in cognitionem confessionis.

Imò potest iurare se omnino nihil scire, quia nescit vt homo: dummodo non apponat se nihil scire in confessione: licet & hoc non esset illicitum, si retineatur in animo, vt tibi dicam.

E;

OBSER-

OBSERVATIO PRIMA.

Dicere: Petrus est mihi confessus peccata sua. Ego Petri audiui confessionem, & ego absolui eum: non est frangere sigillum confessionis. Imò dicere, iste confessus est peccata venialia, non addendo aliquid in particulari, non est infringere sigillum confessionis.

Secunda.

Dicere: Petrus confessus est peccata mortalia, est frangere sigillum confessionis. Similiter dicere: Petrus confessus est mendacium iocosum. Nam licet possit peccata venialia in communi, absque periculo frangendi sigillum, dicere: non tamen in particulari peccatum veniale prodere. Manifestatio autem peccatorum mortalium, etiam in communi, concernit fractionem sigilli.

Tertia.

Dicere: Iste confessus est mihi peccata sua, sed ego eum non absolui; est reuelatio confessionis vt plurimum. Vnde cauti confessarij esse debent dum interrogantur, an iste sit absolutus: neque enim aliter respondere possunt, quam sic: ego functus sum officio meo.

Quarta.

Confessor qui surgit à confessione, propter consilium capiendum ab aliquo peritiori, qui presens est, & postea reuertitur ad pœnitentem: reuelat confessionem.

Quinta.

Impru-

Imprudētissimè faciunt, qui volentes secretum suum committere alicui, obligant illum ad seruandum sub sigillo confessionis, præmissio signo crucis, vel iuramento, tale namque secretum nunquam potest æquari sigillo confessionis, sed semper remanebit secretum naturale: imò per tales cæremonias iniuria irrogatur Sacramento, vt Paludanus asserit.

De Fortitudine.

Necessaria est fortitudo confessori, propter multas superandas difficultates, quæ occurrere solent in confessionibus.

Et primò, propter tentationem ignauia, & horroris huius negotij, retrahentis confessorem ab auditione confessionis, & pigrum efficientis. Remedium autem erit pro tali ignauia, considerare huius officij dignitatem, quæ est iustificare impium, aperire cælum, debellare infernum, profligare diabolus, &c. & meriti præmium.

Secundò. Propter superandam difficultatem casuum intricatorum, in confessione occurrentium. Cuius remedium est, incessanter ac toto conatu discere, peritioresque consulere. Iuristarum verò tricas & volucra permittat & iubeat resolui per eosdem; quorum sit considerare diligenter, si aliquid contra iustitiam & iuris ordinem, ac dispositionem admiserunt: quibus credere potest confessor, si bona conscientia præditi erunt; & nulla iniquitatis suspicio apparebit.

Tertiò. Ad superandam tentationem prouen-

nientem ex pœnitentibus magnæ conditionis, vel benefactoribus. Sed & hic vel maximè fortitudo seu audacia necessaria est. Ad quam comparandam proderit considerare hoc negotium diuinum esse, in quo personæ ratio non est habenda, cum Deus acceptor personarum non sit, maximè cum talis respectus damnabilis sit, cedensque in damnationem pœnitentis. Vnde præstat pœnitenti pro salute animæ ipsius sincerè veritatem aperire, quàm fraudulenter & periculosè celare.

Nihilominus vrbanè sunt tractandæ personæ in confessionibus, & honoratè loquendum est cū ipsis, nec mutandi modi loquendi qui extra confessionem sunt in vsu: licet parcius ac modestius magni tituli sint proferendi in confessione, ne confessor adulationem præferre videatur.

Quartò. Propter superandas tentationes, quæ oriri possent ex malitia & ob cœcatione instructuosè pœnitentium, animum ab hoc negotio confessoribus auferentium. Accidens enim posset aliquando confessorum, aut ex confessione alterius (quod regulariter fieri non deberet) aut extra confessionem, scire peccatum pœnitentis, pœnitentem verò negare illud peccatum. Et quidem prudentis est, nunquam querere aut deliderare tales pœnitentes (sicut neque alios) quin potius quantum fieri potest, si nulla omnino speratur emendatio, & sine scandalo fieri potest: subterfugere tales pœnitentes. At si aliter fieri non potest, (nam fortasse ingerit seipsum pœnitens, aut confes-

confessor sperat profectum se facturum) & in ptogressu confessionis negat peccatum, debet ei in memoriam reuocare aliquot peccata, inter quæ enumerabit illud quoque peccatum sibi notum: dummodo in principio enumerandorum peccatorum illud non exprimat; quod si adhuc negaret pœnitens, non debet confessor repetere illud peccatum, (nisi fortè pœnitens sit simplex, & paræ conditionis atque ingenij) sed admonet eum ad integritatem confessionis in communit quod si neque tunc fateretur peccatum; confessarius eum absoluat, cum non aliter iudicare possit in confessione, quàm ex allegatis & probatis per pœnitentem, cui & pro se & contra se dicenti credendum est.

SEXTA PARS.

Documenta Confessorum.

Horum autem, quædam sunt ante confessionem, quædam in confessione, quædam post confessionem.

Ante Confessionem tria.

Primum est: Recurrere ad Deum per orationem, ne peccata audienda sint eidem confessori laqueus. Per versiculum *Cor mundum crea in me Deus.*

Deinde vt pœnitentes lucrifaciat, seu vilius audiat, per orationem: *Actiones nostras, &c.*

Hic orationem ante confessionum exceptio-

nem, quæ in Cæremoniali Romano habetur, si vacabit, recitare potest.

Aduitorium nostrū. &c. Domine exaudi, &c.
Oremus.

Domine Deus, omnipotens, propitiuss esto mihi peccatori, vt dignè possim tibi gratias agere: qui me indignum propter tuam misericordiam, ministrum fecisti officij sacerdotalis: & me exiguum humilemque sacerdotem, mediatorem constituisti ad orandum & intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, pro peccatoribus ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoque dominator Domine, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: qui non vis mortem peccatorum, sed vt cœuertantur & viuant, suscipe orationem meam, quam fundo ante conspectum clementiæ tuæ pro peccatis meis, & pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt: vt des illis spiritum compunctionis, vt resipiscant, à Diaboli laqueis quibus astricti tenentur: & ad te per condignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Christum, &c.

Secundum. Excipere pœnitentem, grauius quidem, sed cum affabilitate & charitate, instar Christi Magdalenam suscipientis.

Tertium. Recolligere & præmunire se fortitudine, vt scilicet audeat dicere, & facere, ea quæ dicenda & facienda sunt, pro salute pœnitentis, nulla ratione personæ habita.

In ip-

In ipsa Confessione 9.

Primò. Ea quæ de eius prudentia dicta sunt, præ oculis habere & obseruare; prius permittendo pœnitentem, omnia quæ dicturus est, suo modo dicere.

Secundò. Debet docere, quàm reuerenter accedendum sit, quomodo inchoanda confessio, quomodo crux corpori imprimenda, genua flectendum, caput inclinandum, manus coniungenda, &c.

Confessio generalis breuis præmittenda, nimirum: *Confiteor Deo, & B. Mariæ Virgini &c. & tibi pater, quia peccaui cogitatione, locutione, opere, & omissione: mea culpa, precor te vt audias me.*

Tertiò. Præambula septem præmittenda, si & quatenus necesse est, videlicet.

1. Si est subditus, seu ex qua Paræcia, Diœcesi.
2. Si censuris non irretitus.
3. Si pœnitentiam impleuit.
4. Si aliquid in præcedenti confessione prætermisit.

5. Si conscientiam diligenter examinauit.

6. Cuius status sit.

7. Quàm pridem confessus est.

Quartò. Animare debet pœnitentem vt semper omni pudore, integrè confiteatur.

Quintò. Interrogare, an aliquando celauerit peccatum mortale propter verecundiam, aut timorem, aut negligentem discussionem conscientiæ. Nam si sic: tenetur illud peccatum manifestare.

Star

stare, & omnes confessiones præcedentes, ut potè inualidas, reperere: & explicare quoties in hoc statu, quò peccatum celabar, confessus est, & quoties communicauit.

Sextò, Examinare & interrogare tum de peccatis mentalibus, tum actualibus frequentius occurrentibus, & ad statum pœnitentis magis pertinentibus, per ordinem 12. articulorum: si & quatenus videt pœnitentem indigere.

Communissimum autem examen breuissimum, & sepe sufficientissimum, præsertim quò ad simplices, est.

1. Ut primò examinentur, quò ad libros hæreticorum retentos aut lectos.

2. Quò ad veneficia, vel sortilegia. Quæ peccata reseruatæ sunt tam exercentium ipsa, quam recurrentium.

3. Quò ad contemptum aliorum, quod ad superbiam spectat.

4. Quò ad auaritiam. Vbi de vsura interrogandum est, à qua non sunt absoluendi, nisi desinant ipsam exercere, & restitutionem faciant. Similiter & de pecunijs super aliqua bona, modo obligatorio, datis: quando scilicet summa capitalis integra deberur, & tamen rei oppignoratæ fructus percipiuntur, vel domus gratis possidetur, aut inhabitatur. Hoc enim facere non licet etiam in gratiam orphanorum, pupillorum, viduarum, pauperum, captiuorum. Item de venditi-

one

one mercatorum cariori precio ob expectatam solutionem.

5. Interrogandi sunt de peccatis mentalibus: & quoties circa talem statum, & quoties circa alium. Similiter circa varias species luxuriæ: & circa oscula, tactus, & amplexus, non omitendo numerum, & qualitatem personarum cum quibus.

6. Quò ad inuidiam, & quoties. Semper addendo numerum in peccatis mortalibus.

7. Quò ad ebrietates cum priuatione iudicij, & quoties. Nec erit absoluendus, nisi proponat firmiter abstinere.

8. Quò ad odia, optando videlicet malum notabile.

9. Quò ad maledictiones, seu imprecationes ex animo factas, seu deliberatè impleri desideratas;

10. Quò ad appetitum vindictæ, & quoties.

11. Quò ad percussiones.

12. Quò ad detractiones notabiliter famam ledentes, siue narratas, siue auditas, absque displicentia exterius demonstrata.

13. Quò ad calumnias: an videlicet alicui falso crimen obiecerit.

14. Quò ad rixas, cum accessione conuictorum, diffamationum, proximum lædentium notabiliter.

15. Quò ad ieiunia.

16. Quò ad Missas neglectas: die Dominico & festo.

17. Quò

17. Quò ad Decimas, solui debitas, & con-
suetas. Qui enim in Decimarum solutione negli-
gens inueniretur, non esset absolueudus, sed ad
proprium Parochum remittendus, nisi restitutio-
nem promitteret.

18. Quò ad furta, aut emptionem rerum fur-
ro ablatarum.

19. Quò ad milites, aliena rapientes. Hi nõ
sunt absolueudi, donec restituant.

20. Quò ad procuratores & iudices. Si aliquid
cõtra æquitatem fecerint, partem iniquam dese-
derint, vel dolosis apicibus iuris, aliquid extor-
serint. Turius autem est sacerdoti simplici tales
iuristas ad alios confessarios remittere: mille enim
labyrinthis sunt pleni.

21. Quoad sacerdotes non residentes, vel plu-
ra beneficia habentes: qui antequam deserant plu-
ra beneficia, non sunt absolueudi. Similiter, si
nesciant exercere Sacramenta Pœnitentiæ, seu Cõ-
fessionis: nec libros in casibus conscientie habe-
ant, aut non discant: qui similiter non sunt ab-
solueudi antequam resignent: aut discere effica-
citer proponant. Interim autem ab audiendis cõ-
fessionibus desistant, & apros confessarios suis sub-
ditis prouideant. Similiter si Vicarios indignos
retineant, quos omnino ablegare tenentur, & di-
gnos quærere.

Septimo. Omnium peccatorum, etiam men-
talium, circumstantias quærere. Cum autem plu-
res circumstantiæ sint, frequentiores tamen sunt
quatu-

quatuor, videlicet: Quid, quis, cum quo, & quo-
ties, Explicandum itaque erit peccatum in parti-
culari, & cuius status sit qui peccat, & cuius sta-
tus cum quo peccat, & quoties singula peccata
admissa sunt.

Octauo. Adiuuare debet pœnitentem, ad ha-
bendum dolorem de peccatis præteritis, ad conci-
piendum firmum propositum non peccandi, & e-
xeundum ex statu periculoso, ad confidendum
de misericordia Dei: Vnde habendæ erunt in-
promptu aliquæ piæ exhortationes, exempla San-
ctorum, authoritates sacræ scripturæ, & cautela
pro vitandis peccatis,

Nono. Simples de Oratione Dominica, Sa-
lutatione B. V. Articulis fidei interrogandi sunt.

Post Confessionem peccatorum, quinque sunt
facienda.

Primo. Admonitio de restitutione, famæ,
bonorum quamprimum faciendæ; quatenus neces-
sarium erit.

Secundo. Præceptum, vt in posterum fugiat
peccata, simulque peccatorum occasiones: scili-
cet personas, cum quibus periculose conuersatus
est: loca, quæ periculose frequentabat.

Tertio. Satisfactio imponenda, quæ vulgò di-
citur salutaris Pœnitentiæ.

Quarto. Absolutio impendenda est, si pœni-
tens absolutione est dignus.

Vltimo. Oratio dicenda, si & quatenus vaca-
ebit.

bit placebitque, ex Cæremoniali Romano:

Verfic. Domine exaudi orationem meam, &c.

DEVS misericors, Deus clemens, Deus indulgentiæ. Deus pietatis & pacis, qui pro amore hominum, manus extendisti, qui Chanaan & Publicanum vocasti ad poenitentiam: & conuertere dignare famulum tuum, qui ante tuum sacrum altare, suum confiteretur reatum, & humiliet te recognoscit te summum bonum offendisse, vt facinorum suorum à te veniam petat ac impetret: & præsta ei, misericors Deus, poenitendi spatium, dignos fructus poenitentiae, & finem poenitentiarum fructuosum. Per Christum, &c.

Oremus.

DEUS, sub cuius oculis omne cor trepidat, & conscientiae cunctae pauescunt: propitiare famuli tui gemitibus, & cunctorum eius peccatorum & malorum medere languoribus: vt sicut nemo liber est à culpa, ita nemo sit alienus à venia. Per Christum Dominum, &c.

SEPTIMA PARS.

Documenta confiteri volentium.

Istorum autem quædam sunt obseruanda ante confessionem, quædam in confessione, quædam post confessionem.

Ante

Ante confessionem quatuor.

Primo. Humiliter petat Dei auxilium, quo præsentè rite confiteri possit, peccata meminisse & detestari.

Secundo. Aliquot diebus vel horis (pro varietate poenitentium) ante confessionem diligenter examinet suam conscientiam, vt sic plenam faciat de peccatis suis coram Deo rationem, in confessione. Nam si negotiatores pro temporali lucro torques supputant, quanto studiosius pro salute animæ hoc faciendum est?

Dices: meminisse nequeo omnia peccata. Accipe Receptam pro memoria, ex octo considerationibus compositam. Nimirum 1. Recogita peccata penes confessionem præteritam, an vide licet in præcedenti confessione prætermiseris aliquid ex obliuione: verecundia, negligentia. 2. Penes tempus, quid tibi inter festum Paschatis, & Pentecostes, inter Pentecostes & Assumptionis B. Virginis, Omnium Sanctorum, & Natiuitatis acciderit. 3. Penes conditionem tuam, vitæ statum, occupationes, & negotia tui status, an ibi quoque commiseris aliquid. 4. Penes locum, statuens tibi ante oculos omnia loca, in quibus fueris, quid ubique feceris. 5. Penes personas cum quibus versatus es, vt inde memineris, quid cum singulis gesseris. 6. Penes inclinationem & fragilitatem tuam, quibus peccatis te sentis magis obnoxium, luxuriæ, ebrietati, calumniæ, superbiæ. 7. Penes ordinem, scilicet ordinare.

F

pro-

procedendo, in recogitandis peccatis: de quo in sequenti parte. 8. Facilis est peccatorum recogitatio, si adsit crebra confessio.

Obseruandum tamen est, quòd in recogitatione peccatorum, homo non debet nimis anxie, scrupulose, cum tristitia eruere, sed cum humilitate, spiritus libertate, magna confidentia. Nam quantumcunque peccata graua sint, Christus tamen qui pro peccatis mortuus est, medius stat, conuersionem peccatoris expectans, & veniam parans. Sed nec multum immorari debet, præsertim in cogitatione peccatorum carnalium, iræ, & odij, ne tentatio noua exoriat.

Tertiò. Proponat sibi in animo, omnia peccata uelle pro uiribus integrè confiteri, & à confessore interrogatus ueraciter respondere, sciens finem confessionis Christianæ non exitium, nec aliquam pœnam esse, sed peccatorum veniam, Dei amicitiam, & gratiam.

Quartò. Eligat sibi confessorem eruditum ac peritum, qui sciat conscientia suæ nodos resolvere, plagas curare, ad Dei amicitiam reducere, regulam viuendi tradere. Nam & pro sanando corpore nullus est qui non optimum medicum, vel chyrurgum, & cui fidat habere uelit, licet ex longinquo & magnis cum expensis sit accersendus. Imperitus confessor inducit pœnitentem in desperationem; idoneus autem consolatur illum, per media quæ scit adhibere.

In ipsa confessione decem sunt facienda.

Primò.

Primò. Meditandum, quamprimùm ueneris ad confessorem, humiliter genua flexeris, caput rei ad instar inclinaueris, scias te esse ante iudicem celestem non terrenum, misericordem non crudelem, qui tantò ociùs condonabit peccata, quantò melius confiteberis.

Secundò. Ne hoc propositum impediatur, statim munias te signo sanctæ Crucis (ubi simplicium confessarij attendere debent, utrum sciant, sanctæ Crucis signum in corpore effingere) & benedictionem si uelis à Confessario peras, quod iam nunc à quibusdam obseruatur.

Tertiò. Dicat Confessionem generalem breuè: scilicet, *Confiteor*, ut supra fol: 104.

Quartò. Rem utilem feceris, si te de negligentia præparationis, & de tepido dolore pro peccatis, accusaueris.

Quintò. In recitatione peccatorum, caueat ne complicem peccati nominet, ne uel confessor in cognitionem tertix personæ ueniat. Lasciuus autem, honestis uerbis explicet, nec nimis prolixè, sed quantum satis est.

Sextò. Circumstantiarum meminerit.

Septimò. Conditiones confessionis obseruet.

Octauò. In fine se accuset de omnibus alijs peccatis: quæ non recordatur, quæ paratus est confiteri: & petat ueniam ac remissionem omnium peccatorum, à Domino Iesu Christo: à Confessario uerò salutarem pœnitentiam, & absolutionem.

F a

Nonò

Nonò. Attentè audiat consilia quæ dantur à Confessore.

Decimò. Humiliter acceptet pœnitentiam.

Post Confessionem tria.

Primò. Gratiàs agat Deo pro beneficio reformationis peccatorum;

Secundò. Fugiat omnes occasiones, quæ ei erant causæ Deum offendendi.

Tertiò. Impleat quidquid mandauerit Confessarius, siue satisfactionem, siue restitutionem, bonorum, famæ, &c.

OCTAVA PARS.

Quæ speculum confitentium, & interrogatorium Confessariorum dici potest.

OBSERVATIO.

Quoniam confessarius, sub peccato mortali, tenetur interrogare pœnitentem, ubi videtur eius confessionem insufficientem ac deficientem, siue propter ignorantiam, siue propter merum, & verecundiam: ideo, ut commodius possit meminisse ea de quibus interrogare debet, omnia quæ in hoc sancto negotio necessaria sunt reducuntur ad 12. articulos. Hac autem occasione enumerabuntur hic peccata mortalia frequentiora, & communiora.

ARTI-

ARTICULI XII.

1. De præambulis.
2. De peccatis contra virtutes Theologicas.
3. Contra Decalogum.
4. Contra præcepta Ecclesiæ.
5. De septem peccatis capitalibus.
6. De peccatis per quinque sensus corporis.
7. De peccatis in Spiritum sanctum.
8. De peccatis in cælum clamantibus.
9. De peccatis contra opera misericordiæ.
10. De peccatis contra Sacramenta Ecclesiæ.
11. De peccatis alienis.
12. De peccatis diuerforum statuum.

In primo Articulo.

Præambula confessionis, de quibus parte sexta dictum est.

In secundo Articulo frequentius occurrunt octo.

Si fuerit infidelis, hæreticus, in fide dubius, quoties, vel quanto tempore.

Si aliquo signo exteriori demonstrauit se factum, uere hæreticis in eorum errore, siue id fecerit in gratiam alicuius, siue propter aliquam suam utilitatem, &c.

Si libros hæreticorum legerit, retinuerit.

Si se esse Catholicum negauerit, vel occultauerit.

Si mysteria fidei Christianæ principalia, quorum festa (ad minus) celebrantur, nesciat.

F 3

Si de-

Si desperat vel non sperat consequi futuram beatitudinem, aut media ad eam, quæ sunt, peccatorum remissio, vitæ emendatio, gratia Dei, &c.

Si proximo in graui necessitate non subuenit. Si deliberatè vult perpetuò in hoc seculo viuere, propter huius mundi commoditates, voluntates, honores, &c.

In tertio Articulo, contra Decalogum.

Primum præceptum.

1. De incantationibus, veneficijs, diuinationibus, alijsque superstitionibus.

Cauere desiderium primi verbi occurrentis ad apertionem libri: quod superstitio est.

2. Si seipsum dæmoni aliquando deuouit vel obrult.

3. Si ad magos vel veneficas confugit, aut misit, pro consilio vel auxilio capiendo.

Secundum Præceptum.

De periurijs, vel promptitudine iurandi sine consideratione veri vel falsi. Nam iuramenta vana, dummodo sint vera, non sunt mortalia.

De implemento iustorum iuramentorum.

De votis non impletis. Ad votum autem nõ sufficit propositum bonum, sed requiritur deliberatus animus obligandi se ad illud, & promissio quæ fiat Deo vel sanctis vt hominibus deificatis, etiam

etiam sola cogitatione, de aliquo bono non impediuo maioris boni.

De blasphemia. Quæ licet rariùs in Polonia accidat: interdum tamen ab afflictis effertur: dum dicunt. Deum iniustum, vel sui oblitum, ignorare nostra, &c.

Huc reducuntur lasciuæ cantilenæ in Ecclesia: applicatio S. scripturæ, & rituum Ecclesiæ ad profana, cum notabili irreuerentia Dei.

Tertium Præceptum.

1. An laborauerit die festo.

2. An induxerit alios ad laborandum vel sollicitauerit, vel permiserit.

Quartum Præceptum.

Corde. Si molitus est aliquid contra parentes.

Odium contra eos habendo, mortem oprando.

Ore. Duriùs & iniuriôsè eos alloquendo, est notabili eorum amaritudine.

Opere. Minando, verberando, &c.

Quintum Præceptum.

Corde. An odium contra aliquem habuerit. Est autem odium, velle proximo aliquod malum notabile, cui proximum est.

An propter tale odium, proximo debirum subtraxerit.

Si de malo alterius latus sit.

Si mortem alteri vel sibi appetierit.

Si ini-

Si inimicitias vel factiones fouit vel fouet.

Ore. Si verbis iniurijs proximum, cum eo rixando, notabiliter laeserit.

Opere. Si eum percusserit, mutilauerit, occiderit, ubi satisfacere tenetur, eidem, vel heredibus, si hac occasione aliquod damnum alicui illorum illatum est.

De suffocatione puerorum, abortu, & causa eius.

Sextum praeceptum de adulterio consummato.

Si adulterium commisit.

Vbi, prole secuta, curare debet, ne proles illegitima, particeps sit hereditatis.

Septimum praeceptum de furto.

An furto aliquid abstulerit.

Si rem furto ablatam aut iniquè acquisitam emit, retinuit: tenetur enim restituere domino vero, etiam non restituta sibi pecunia.

An aliquid rapuerit in via vel Ecclesia.

Si damnum alicui intulit.

Damnum proximi non impediuit, cum possit & debeat ex officio.

Si aliquem ab assentione boni, ad quod aliud ius habebat etiam imperfectum, ut per promissionem, electionem, &c. impediuit.

Si iusta vectigalia vel tributa non soluit, defraudauit, siue cum praetextu alicuius priuilegij vel priuilegiati, siue quocumque alio modo.

Si indignum ad officium promouit, unde conse-

secutum est damnum in temporalibus vel spiritualibus.

Si legata pia retinuit & non quam citissime reddidit, vel ne redderentur impediuit.

Octauum praeceptum de falso testimonio.

Cogitatione. Si iudicium temerarium, leui ex causa, de aliquo fecerit. Idem de suspicioso.

Locutione. Si falsum testimonium siue in iudicio, siue extra, contra proximum dixit, cum graui damno vel infamia.

Si inordinatè quempiam accusauit, in graue eius prauidicium.

Si calumniam aduersus aliquem dixerit. Est autem calumnia, falsa de proximo fingere & dicere quae laedant famam eius.

Si contumeliam dixit, quae est exprobratio similiter falsorum criminum, praesente eo contra quem est.

Si diffamauit vel detraxit alicui, siue ex malitia, siue ex multiloquio, siue sit delictum occultum, siue manifestum: dummodo laedatur fama notabiliter, quantumcunque verum sit, quod dicitur.

Si defectus naturae, vel morales derisit, cum ignominia alterius.

Si alicuius opus, malo aliquo sine factum esse, dixit.

Si secretum reuelauit; quod celare multum referebat.

Si literas alicuius cum periculo, vel præiudicio alterius, resignauit.

Auditione. Si libenter audiuit supra dicta mala contra proximum.

Omissione. Si noluit testimonium verum proferre, cum posset & deberet, vel dolosè veritatem celauit, vel non defendit aliquem, sciens non esse verum quod dicitur, siue in iudicio, siue extra.

Nonum Præceptum.

Non desiderabis uxorem.

Si adulterium desiderauit.

Si aliquem vel aliquam ad id induxit.

Decimum præceptum.

Si inordinatè contra iustitiam aliquid notabile eorum quæ in Septimo Præcepto continentur, & in peccato auaritiæ recensentur, concupiuit.

In quarto Articulo, de peccatis contra præcepta Ecclesiæ.

Primum. Si ieiunia vigiliarum, Quatuor temporum, Quadragesimæ: & in Polonia feriæ Sextæ non obseruauit.

Requiruntur autem tria ad ieiunium: Qualitas cibi, absque carne & lacticijs. Numerus, quod videlicet sit vnica comestio, & tempus, meridiæ, vel circa.

Secundum. Si confessus est semel in anno ad mi-

ad minus, & cum esset in verisimili mortis periculo.

Si confessio fuit conueniens, vt nullum peccatum sit prætermisissum.

Tertium. Si Sacramento Eucharistiæ ad minus semel in anno est relictus. Si dignè, nullus scilicet peccati mortalis conscius.

Quartum. Si quolibet festo & Dominica, integram cum deuotione debita, audiuit Missam.

Quintum. Si dedit fideliter decimas: aliaque debita Ecclesiæ soluit.

Hic notandum est de Ieiunio.

Quòd ab eo excusantur quoad vnica comestionem qui habent iustam aliquam causam, quæ triplex est.

Vera, & euident, qualem habent omnes infirmi, debiles, capitis vertiginem patientes, senes, pueri vsque ad vigesimum primum annum completum, pragnantes, lactantes, iter longum pedibus conficientes iuxta complexionis qualitatem, grauer laborantes, pauperes vnica comestionem sufficientem habere non valentes, prædicantes, cantores, & confessorij, si ieiunium impedit eorum officia, alias, non.

Alteri iusta causa dicitur credita, cum quis sine fraude credit se propter dolorem, laborem, vel occasionem aliquam excusatum esse à ieiunio, alias ieiunaturus.

Tertia authorizata, scilicet dubia, sed vnica authoritate superioris suppletis per dispensatio-

rationem. Nam tunc si superior de causæ sufficientia dubitaret, potest commutare ieiunium in aliud pium opus: & nunquam debet in conscientiam petentis rejicere, vel remittere: sed liberè ac charitatiuè facere, quod potest.

In quinto Articulo, de septem peccatis Capitalibus.

SUPERBIA.

1. Si appetijt suam excellentiam, cum notabili Dei irreuerentia, nimirum cum renutu subijcendi se diuinæ gubernationi & ordinationi, vel paratus esset propter ipsius assecutionem mortaliter peccare: aut cum graui iniuria proximi.

1. Si in tale quid consensit.

3. Si cum iisdem conditionibus sibi ea quæ non habet, arrogauit.

4. Si cum his adiunctis præ cæteris videri voluit, alijs se prætulit, aut gloriatus fuit.

5. Si proximum contempsit. Hoc est, in suo affectu eum notabiliter iniuriôsè depressit. Nam hoc est contra bonum existimationis.

6. Si in re magni momenti inobediens fuit.

7. Si ingratitude sua, magno dolore benefactorum affectit, aut beneficium pro maleficio interpretatus est.

AVARITIA.

1. De vsuris. Est autem usura, lucrum, & quæcunque commoditas proueniens ex mutuatione pecuniæ.

2. De

2. De oppignorationibus: vbi pignoris fructus capiuntur salua summa capitali.

3. De emprionibus & venditionibus iniustis: Quoad monetam adulterinam, vel corruptam, pondus, mensuram, pretium.

4. Si vendidit carius propter expectatam solutionem, vel viliori pretio propter anticipatam emit.

5. De ludo fraudulento & doloso: cum obligatione restituendi.

6. De locatione. Si propter casum occurrentem non minuitur pretium locationis.

7. De retentione debitorum.

8. De lite iudiciali: si aliqua fraus & iniustitia intercessit.

9. De vestigalium iniustorum impositione, exactione, iustorum defraudatione, vel non solutione.

10. De rerum inventarum non restitutione.

11. De Simoniaca beneficiorum acquisitione & pluralitate, de quibus infra. Est autem Simonia, dare vel accipere aliquid pro spirituali.

12. De monetæ cambijs, seu permutationibus si aliqua fraus commissa.

13. Si adeo inordinatè appetijt pecuniam vel diuitias, vt Deum & ea quæ ad salutem animæ consequendam spectant obliuisceretur, vel pauperibus extremâ egentibus non subueniret.

14. Si alicuius mortem concupiuit propter hereditatem, &c.

Elementorum
L V X P R I A.

Cogitatione. Si amorem ad aliquam personam habuit: vbi addendum erit, cuius sit status, & quoties, vel saltem quanto tempore durauit talis amor.

Si in scdam pollutionis nocturnæ delectationem aliquando consensit.

Si recolendo præteritos actus carnales, oblectatus fuit.

Si propositum vel desiderium peccandi carnaliter habuit: vbi seorsim explicandum est, quoties circa virgines, circa coniugatas, vel liberas, Deo dicatas, confanguineas, &c.

Si delectationem morosam cum consensu actuali, vel implicito habuit.

Locutione. Si aliquas personas propter delectationem, vel cum delectatione carnali, allocutus est.

Si cecinit obscœna, vel de eis, sermonem habuit, cum delectatione carnali, aut desiderio peccati, aut animo inducendi aliquem ad tentationem, ad carnalem voluptatem, vel tactum. Aut si talibus periculis præsentibus, supradicta fecit.

Si apertè pronocauit aliquem vel aliquam ad peccatum carnale secum, aut cum alio perpetrandum.

Lectiōe. Si inhonestos libros legit.

Si literas ad peccatum carnale ordinatas legit, transmisit, porrexit.

Opera.

Pars Octaua.

Opere. Si munera animo inducendi ad peccatum alicui dedit.

Si propter eandem causam gestus lasciuos fecit, aut se ornauit, aut se ad videndum præbuit.

Si peccatum carnale consummauit, cum quocumque, & quoties: Et si virginitatis violatæ damno satisfecit.

G V L A.

Si aliquando inebriatus est usq; ad priuationem iudicij: & quoties.

I R A.

Cogitatione. Si ex malicia, odio, inordinatè, vindictam notabilem contra proximum appetijt, à Deo, homine, vel seipso.

Locutione. Si malum notabile alicui, vel sibi, ex animo imprecatus est, seu maledixit.

Opere. Si ultionem notabilem deliberatè minatus est: vel fecit.

Omissionē. Si læsum, propter dictum vel factum suum, non placauit.

I N V I D I A.

Si de bono proximi, propterea, quòd eius bonum diminuebatur, vel obscurabatur, excedebatur, tristatus est, vel doluit. vt Cain, Saul, fratres Ioseph: & aulicus qui tristatur eò quòd socium maiorem gratiam apud dominum habere vider, vel maiora opera facere quam ipse efficiat.

Si desiderauit aliquem priuatum esse dignitate, famâ, honore.

Si agtè tulit cum de aliquo honorifica mentio fiebat.

Si en-

Si curauit vt non tam honoraretur detecto aliquo vitio, vel defectu.

Acedia: quæ est tristitia de bono spirituali diuino, scilicet de eo quod sum futurus cuius Sanctorum, & domesticus Dei, &c. nunquam, aut non nisi perditissimis in mentem venire potest.

In sexto Articulo. De quinque Sensibus.

V I S V.

Si aspexit cum voluptate carnali, vel cum concupiscentia actus, virginem, conjugatam, Deo dicatam, Confessionis, & aliorum Sacramentorum filiam: & quoniam circa quem libet statum.

Si nudum corpus.

Si exposuit se, visui aliorum, causa prouocandi eos ad tentationem, vel delectationem carnalem.

Si denudauit, se vel alium, propter idem.

A U D I T V.

Si audiuit cantilenas, vel sermones lasciuos, propter delectationem carnalem, vel curiositate periculofam.

G U S T V.

Si protiocantia ad Venerem comedir.

O L F A C T V.

Si odores propter supradictas causas adhibuit.

T A C T V.

Si propter oblectationem carnalem, vel animo prouocandi aliquem vel aliquam ad libidinem

nem, tetigit, siue partes honestas, manum, faciem, siue inhonestas tam nudas quam velatas.

Si præter oscula & amplexus actuali peccato coniunctos, alios & solos commisit separatim: cum numero semper, & conditione complicitis.

Si choreas, propter delectationem carnalem, ex visu, tactu, colloquutione habendam, duxit.

Si per proprii corporis tactum pollutus est (quæ mollicies dicitur.) Et si hoc perpetrando, aliquem vel aliquam mente cogitauit.

Si citra pollutionem, tactu peccauit.

Si alterum docuit idipsum, vel corrupit.

In septimo Articulo. De peccatis in Spiritum sanctum.

Si discordias inter aliquas personas disseminauit auxitue, referens vni quod ab altero audiuit, vel quocunque alio modo. Alia non tam frequenter occurrunt. Sunt enim sex: Desperatio, Præsumptio, Impenitentia, Agnitæ veritatis impugnatione, Fraternalis charitatis inuidencia obstinatio.

In octauo Articulo. Peccata in cælum clamantia.

1. De peccato bestiali & Sodomitico, quod à multis dicitur Turcicum: de quo cautè est interrogandum: idque tunc, cum ex confessione penitentis, colligi poterit, talem interrogationem necessariam esse.

2. Si mercedem alicui debitam retinuit.

In nono Articulo. Peccata contra misericordie opera.

1. Si fratrem delinquentem & errantem non monuit, cum sperauit admonitionem fore vtilē.
2. Si monuit, sed admonitione inordinata: vt potē, quia ira vel odio magis nocuit, quā profuit.

In decimo Articulo. Contra Sacramenta.

1. Si aliqua Sacramenta in peccato mortali suscepit.
2. Si Sacramentum Confirmationis suscipere, quod commodē potuit, neglexit.
3. Si pluries cum eadem, vel diuersis, viuente prima, contraxit.
4. Si cum hæretico vel hæretica, matrimonium iniit.
5. Si tempore interdicto.
6. Si cum consanguinea vel affine.
7. Si contraxit cum eo vel ea cuius fuit pater in Baptismo & Confirmatione.
8. Si contra statuta Ecclesiæ sine bannis & reſtitibus, vel Parocho proprio.
9. Si post factum simplex votum caſtratis aut religionis. tunc enim exigere debitum non potest: reddere tamen tenetur.
10. Si post sponsalia etiam de futuro, cum alia.
11. Si clandestinum fuit: quod ipſo facto irritum.
12. Si interceſſit homicidium alterius coniugum

gum vtroque machinante, causa contrahendi: vel etiam altero tantum, interueniente adulterio.

13. Similiter adulterium cum coniuge alterius, coniunctum cum matrimonio, vel promissione contrahendi altero acceptante, impedit & dirimit contractum.

In Vndecimo Articulo. Peccata aliena.

1. Si iussit, consuluit, docuit aliquem quodcumque peccatum mortale.
2. Si gloriatus est de aliquo peccato mortali. vbi explicandum est, quod & quale sit illud peccatum, de quo est gloriatus.
3. Si laudauit aliquem de peccato mortali, & quod est illud.
4. Si iuuit aliquem vel associauit, ad peccandum mortaliter pergentem.
5. Si in peccato mortali mediator, & in carnali leno vel lena extitit;

In Duodecimo Articulo. Peccata diuersorum statuum. Virginum.

1. Si aliqua peccata propter verecundiam in præcedenti vel præſenti confessione tacuit.
2. An aliquas cogitationes turpes aliquando habuerit. Si sic, quærendum erit de consensu.
3. De tactu, sed caute, & in communi, vnâ cum alijs quinque sensibus exterioribus, perfuntoriè inquirendum. Quod si negat, vrgere confessarius non debet.

4. De ornatu & choreis ob malum finem.

Viduarum.

Si consentit aliquando in delectationes, ortas ex cogitatione præteritorum actuum.

Vetularum.

De senocinijs & superstitionibus.

Coniugarum, & coniugatorum.

1. Si in actu matrimonij de aliquo alio cogitavit, & similiter maritus de alia. Nam esset adulerterium mentale: caute tamen id faciendum est.

2. Si tactus impudici ad consummationem matrimonij non ordinati, cum effusione, vel periculo effusionis seminis, fuerunt. Si nihil tale est: ultra non procedatur.

3. Si concubitus extraordinarij cum periculo supradicto fuerunt. Multi enim sunt, qui credunt sibi in tali statu omnia licere, vti & abuti, quod falsum est, propter honorem Sacramenti Matrimonij, & peccatum vitandum.

4. Si fuit defraudatio feminis, propter euitandam prolem: vel quid simile, ad non concipiendum, factum est.

5. Si abortus, data causa aliqua, accidit.

6. Si debitum cum periculo alterius reddere noluit.

7. Si reddit, cum periculo partus.

8. Si nimium zelum cum admixtione aliorum peccatorum, scilicet, detractionum, &c. erga coniugem habuit.

9. Si in

9. Si in rebus magni momenti non obediuit marito.

10. Si particeps vsurarum, furtorum, fuit, cum obligatione restituendi.

11. Si ex bonis mariti aliquid notabile contra eius voluntatem accepit, ad dispensandum secundum suum arbitrium. Quia nec eleemosynam potest dare ex bonis mariti, nisi res parui momenti, & nisi in spem verisimilem rati habitationis illius. Omnis enim pro sua conditione, præsumitur indulgere filio, minutiores sumptus, & multo magis maritus uxori. Quod si maritus esset prodigus, licite posset vxor accipere clam aliqua, vt in necessitate domui suæ prouideat, nec teneatur marito præcipienti tradere quæ habet. Similiter crediderim, si maritus esset adeo tenax, vt in necessarijs vxoris & domus secundum conditionem eius deesset, posse vxorem idem facere.

12. Si maritus erga vxorem iniuriosè se gessit, verbo, opere, &c.

13. Si necessaria non prouidebat quæ debebat.

14. Si accepit aliquid ex bonis vxoris, quæ habet præter dorem.

15. Si vxorem non admonuit charitatiuè, cū deberet.

16. Si alter eorum vel vterque maiori pompa vsus est, quàm deceret: in graue detrimentum sui vel suorum.

Filiorum familias.

1. Si ex bonis patris vel matris aliquid notabile

bile contra voluntatem eorum accepit, cum obligatione restituendi coheredibus, vel computandi pro parte suâ legitimâ: nisi pater viuens donauerit.

2. Si non vult pro sua sorte computare bonâ patris, quæ insumpsit patre viuente in ludos, v. fusque vanos & malos, vel id quod pater soluit in pœnam delicti eius iuxta statutum regionis. Sumptus autem quos studij causa patre viuente fecit, non tenetur computare. Imò fratres eius tenentur ante omnem diuisionem, etiam post mortem patris, soluere debita, quæ ob hanc causam, patre viuente contraxit: licet non illa, quæ contraxerit post mortem patris.

Patrum familias.

Si non dedit operam vt familia disceret fidem Christianam, & pietatem, ieiunaret, Missam audiret, ad Sacramenta accederet temporibus suis.

Si in infirmitate non habuit præcipuam curam de salute animæ: Secundò verò de sanitate corporis.

Si permisit eos inhonestè viuere,

Si tempore ieiunij sufficiens prandium non dedit familiæ, quo possit ieiunare, aut cœnam ministravit.

Parentum.

Si non adhibuerunt diligentiam, vt filij addiscant doctrinam Christianam, & Christiana officia.

Si inhonesta docuerunt.

Si non

Si non reprehenderunt, cum lasciuia profuerunt, malè agunt, prauas familiaritates habent: vel permittunt eos suo modo viuere.

Si non efficiunt, vt aliquam artem addiscant, ne postea otiosi & vagi sint, atque ad plura mala occasionem habeant.

Si propter quamcunque causam cogunt eos ad religionis ingressum: quamuis perluadere liceat.

Puerorum.

Si nescit doctrinam Christianam. De mendacijs, voris, Missa die festo, obedientia parentibus, ac præceptoribus, odijs, rixis, verberibus, inhonestis verbis, factis, lasciujs, furtis, &c. *Proverb.* 28. Qui subtrahit aliquid à patre suo & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

Cautela.

De peccatis occultis, carnalibus, cautè interrogandi sunt pueri, & simplices ne eis manifestetur aliquid, quod nesciunt, neue detur illis occasio labendi.

Modus autem inquirendi erit: an insultus & tentationes carnis aliquando patiantur. Et vtrum delectentur tali cogitatione & consentiant.

Si negant, subiungendum: Aduerte magnè esse sacrilegium, iniuriam, profanationem Sacramenti: in confessione negare peccatum. Nec putare debes sacerdotem id cuiquam posse manifestare.

Magistrorum.

- Si insufficientes cum sit, promotus est cū graui damno animarum, fidei, corporum, &c.
 Si legit Theologiam mortali notorio infectus.
 Si veritas aut superstitiones scientias docuit.
 Si diligentiam debitam in legendo non adhibuit, vel non curauit de profectu discipulorum.
 Si abduxit auditores alterius cum notabili damno profectus eorum, vel honoris, & famæ doctoris.
 Si indignos promouit, elegit &c.
 Si factiones fouit vel fouet.
 Si crudeliter castigat: quia solum leuis castigatio eis est permessa.

Studentium.

- Si iuramenta non obseruauit.
 Si conspirationes malas fouit.
 Si auditores alterius lectoris abduxit, cum notabili ignominia lectoris, vel damno studentis.
 Si suffragium indigno tulit.
 Si abusus est eleemosynis.
 Si notabiliter negligens in studijs fuit, manens in studio sumptu alieno.

Tutorum.

- Si non curat, vt bonus literis ac moribus imbuatur puer.
 Si pia legata, vel debita non soluit, secundum ultimam voluntatem demortui. Aut soluit quidem, sed post moram notabilem.

Si non

Si non conseruat, nec defendit bona pupillorum, vel alienat sine utilitate, vel ius per negligentiam perdit.

Si pecuniam pupillorum ad vsuras exponit, cum obligatione restituendi.

Hospitaliorum.

Si reditus hospitalis non insunt in ea in que sunt destinata.

Si nimis tardè recuperat bona eius alienata.

Si adeo negligit ædificia, quòd ob id cadant: cum obligatione restituendi.

Si onera debita non compleuit. Tunc enim fructus hospitalis in alium pium usum conuertat: de licentia Episcopi.

Si vltra triennium talia bona tenuit.

Medicorum.

Si absque sufficiente scientia, artem amplexus est.

Si præsumptuosè morbos curare intentat.

Si notabiliter negligit studere, aut infirmos visitare, aut derelinquit antequam debeat, cum notabili periculo: cum obligatione restituendi.

Si peccatum aliquod consuluit propter sanitatem: vel aliquod nocuum permisit ægroto, vt illi placeret.

Si non admonuit (prudenter tamen) vt cōfessarius aduocetur, testamentumque conficiatur, quo rixæ ab hæredibus præpediantur.

Si pauperem in extrema necessitate constitutum, curare noluit.

G 5

Si faci-

Si facile concessit licentiam non ieiunandi, sine iusta causa.

Si detraxit alijs, vt ipse crebrius ad curationes aduocetur.

Pharmacopolarum.

Si corruptis medicamentis, aut falsis, aut mutatis, vtuntur.

Si plusquam res valeant, vendunt.

Chirurgorum.

Si nesciens sanguinem minuere, aut membrum abscindere, præsumpsit tamen id facere.

Si dubitauit de necessitate abscindendi membrum, & tamen abscidit.

Artificum.

Si artem aliquam exercet ad peccandum, vt facere idola, synagogas Iudæorum, Hæreticorum, Schismaticorum. Imò & taxillos, fucos, chartas, si sciunt malè vsuros quibus vendunt.

Si quæ remanserunt de aliena materia, sibi retinuerunt.

Si mentiti sunt cum notabili damno proximi.

Si fraudem aliquam fecerunt.

Mercatorum.

Si Monopolijs vsus est. Est autem Monopolium, cum mercatores inter se conueniunt, de rebus non vendendis, vel emendis, iusto pretio, sed tantum eo quod statuunt ipsi, absque superioris autoritate, & mercis circumstantia.

Si non soluerunt fideliter vectigalia, & alia tributa.

De pe-

De pecunijs falsis, adulterinis, ruptis, diminitis, cum damno notabili proximi.

De dolo in pondere, & mensura.

De vsuris palliatis, vel aperti.

Si mediator in contractu illicito fuit.

Si die festo non audita Missa, multum temporis insumperunt in negotiatione.

Serui Mercatorum.

De iisdem interrogandi sunt: quia etiam restitutionibus iisdem inter obnoxij, quamuis ex vsuris & alijs illicitis contractibus, nulla aut parua ipsis utilitas obueniat.

Iudicum.

Si scit ius, secundum quod iudicare debet, vel saltem cum consilio peritorum, bonæ conscientia, exequi curat quod iustum est. Si non, peccat acceptando.

Si ita potens & fortis est, vt audeat contra potentes ferre sententiam. Si non peccata acceptando.

Si liberat reum parte contradicente: Aut cum per id datur occasio similia perpetradi.

Si non procedit iuridice, id est secundum ordinem iuris.

Si iudicauit, vel iudicare omisit, in fauorem alicuius, cum deberet.

Si dilationes concessit, quas non debuit: cum obligatione restituendi damna, &c. Si reum de complicibus interrogauit (præterquam in peccatis contra Rempub.) idque tunc, cum inditia ostendunt

stendunt

stendunt complices esse, aut semiplena probatio, vel fama.

Sciendum autem est hic, peccata esse in triplici differentia.

Quædam contra bonum commune, vt proditio, hæresis, conspiratio in necem Principis, falsificatio monetæ, maleficium, latrocinia, & alia, quæ destruunt ipsum bonum commune. In quibus licet interrogare secundum doctrinam nuper traditam.

Quædam sunt in præiudicium tertij, vt simplex homicidium, furtum, adulterium.

Quædam quæ soli delinquenti nocent, vt blasphemia, ebrietas, &c. In his duobus nunquam licet.

Si interrogat, ad quod interrogatus respondere non tenetur.

Si dona suscepit: nisi sint comestibilia, & portabilia, moderata, ex mera liberalitate donantis.

Si legem pœnalem statuit principaliter propter suam priuatam utilitatem.

Si delicta, lege diuina vel naturali damnata, sine iusta causa condonat.

Si innocentem condemnat, vel nocentem, sine sufficienti probatione, vel inauditum, vel indefensum.

Si testes suspectos admittit.

Si licet, aut debitorum solutiones, sine iusta causa suspendit.

Si culit sententiam iniustam, vel neglexit
ferre

ferre iustam: quocunque respectu id fecerit.

Si propter pietatis famam, vel ob quamcunque causam, remittit cum non possit (vt puta recognoscens superiorem) pœnam in toto vel in parte.

Si peregrinos, viduas, pupillos, & alias miserabiles personas, non præfert alijs in iure sibi red-dendo, cum notabili detrimento earum.

Si damnato ad mortem non concessit tempus suscipiendi Sacramentum penitentia, & Eucharistia: vel ad hoc non induxit.

Si miserabilibus personis non prouidit procuratores.

Si in inquisitionibus seu scrutinijs, præcepit vt sibi manifestetur, quidquid scitur, siue sit occultum, siue publicum. Nam manifestandum est solum notorium vel famosum.

Si processit contra aliquem particulariter per viam inquisitionis, cum nec infamia de eo præcesserit, nec indicia, vel semiplena probatio.

Procuratorum.

Si, ad hoc munus insufficiens cum sit, acceptauit.

Si suscepit causam iniustam: quamuis eam suscepit, non propter victoriam, sed propter solam dilationem, vt partis placationem: siue interponendo aliam causam iustam, siue aliud faciendū: nam omnia hæc iniusta sunt, & obligant ad restitutionem.

Si parrem non admonuit statim à principio
vel in

vel in prosecutione postquam de iniustitia constat. Debet enim ipse & admonere & desistere, & partem ad honestam concordiam iuducere: quamuis aduersario id indicare non debeat, neque alicui alteri secretum detegere. Si verò causa dubia fuerit, poterit eam continuare, volente sua parte, & id sciente.

Si negligens in studio & defensione fuit, cum obligatione restituendi.

Si aduersario secreta illius causæ utilia, detexit.

Si causam pauperis, constituti in extrema necessitate sui auxiliij, oppressi, atque iniuste tractati, non suscepit.

Si fecit aliquid, propter quod aduersarius iustam causam perdidit, aut damnum aliquod habuit, siue petendo superfluas dilationes, siue quomodocunque aliter, cum obligatione restituendi.

Si stipendium maius quam debeat, pro patrocinio exegit.

Si conuentionem fecit de stipendio in medio. Nam in principio & sine licet.

Si conuenit de quota parte litis, puta dimidia vel tertia, &c. Datur enim occasio volendi vincere per fas & nefas.

Similiter si paciscatur, vt post victoriam tantæ summa soluatur: propter eandem enim causam non licet.

Notariorum.

Si cum non sit ad hoc idoneus, acceperit officium.

Si ob

Si ob ignorantiam, negligentiam, aut iniuriam omisit clausulas, vel solennitates necessarias ad valorem inscriptionis, aut obscuritates admisit.

Si pauperibus, eò quod non sint soluendo, scripturas non confecit, vel non tradidit: unde passi sunt damnum magni momenti.

Si confecit aliquod instrumentum de aliquo contractu usurario.

Si ei, qui illum instituit, & ad officium admittit, infidelis in damnum eius fuit.

Si ob amorem, spem, timorem, officio suo abusus est.

Si rogatus recusauit tradere instrumentum cum deberet.

Si partem renuntiaturam alicui iuri ignorantem, non instruxit & informauit.

Si habens publicum stipendium, vel constitutum & taxatum, tamen maius debito accepit, etiamsi sit spontè oblatum.

Si accepit aliquid pro literis Ordinatorum, cum habeat officij sui salarium. Si verò non habeat, licitè potest accipere pro suo labore, non habendo tamen rationem Ordinum: vt videlicet plus accipiat pro maioribus Ordinibus.

Si confecit instrumentum absque necessitate die festo.

Si confecit testamentum carentis iudicio, &c. cum obligatione restituendi ei, qui successurus era.

Testium.

Si lati-

Si latitauit, vel abscondit, vel absentauit se ne testificetur. Nam interdum non rogatus, tenetur se offerre in testem, sciens id necessarium esse ad impediendum aliquod notabile damnum, tam publicum quam priuatum: vel sciens alium esse in extrema necessitate sui testimonij.

Si finxit partem aduersari sibi esse inimicam, ne testimonium ferat.

Si sciens per consultationem (vr aduocati medici, &c.) aliquod peccatum secretum & deiegit illud: cum cognitio eius non sit necessaria ad mala & damna impedienda: vel etiamsi sit necessaria, tamen maius damnum fame redundat ex reuelatione, quam bonum ex manifestatione.

Si accepit mercedem vt verè testetur, cum obligatione restituendi.

Si quis sciens non denunciavit iudici talia & talia crimina, vel debita, præcipienti. Tenetur enim ad hoc faciendum, etiam post tempus determinatum à iudice: nisi sit peccatum occultum, & peccator iam est emendatus, vel sola correctione fraterna verisimiliter emendabilis: tunc enim non est parendum. vide hoc copiosius in Manuali Nauar: ca. 25. Num. 46.

Accusatoris.

Si falso aliquem accusauit, siue falsi criminis, siue falsi debiti, cum obligatione restituendæ famam & omnia damna.

Si post citatam partem non renuntiata lite, procurat suspendi contra voluntatem aduersarij, aut deserit causam contra ius.

Si ip

Si in causa iusta, vsus est medijs iniustis.

Si non accusauit eum, cuius delictum cedit irremediabiliter in magnum damnum spirituale vel temporale Reipub: licè sit perpetratum iam, siue perpetrandum. Similiter si delictum sit perpetrandum in damnum priuatum, & author per correctionem fraternam non respicit.

Si non denunciat delicta, etiam illa quæ solum auctori nocent, à quibus per correctionem fraternam non respicit dummodo saltem vnum testem habeat.

Rei seu accusati.

Si non confitetur crimen, etiam cum periculo mortis, interrogatus à competenti iudice, secundum ordinem iuris. Scilicet, quando delictum est notorium, famosum aut semiprobatum, quod accidit, quando est vnus testis oculatus, & omni exceptione maior, id est dignus omni ex parte fide: aut vnum indicium vel plura æquipollentia semiplenæ probationi. Dum modo hoc manifestetur reo, vt videat se teneri ad obediendum iudici interroganti.

Aduertant hic Confessores, & in confessione inducant ad fatendum veritatem sic interrogatum: alioquin non absoluant.

Si non reuertitur ad carcerem: ad quem se reuersurum iurauit.

Si sciens se iuste damnatum, appellat ad differendam executionem.

Si pro-

Si propter debita incarcerationis, potens eas solvere, & tamen ex carcere fugit.

Teloniariorum, seu finium custodum.

Si augeat, vel iniuste extorquent.

Si permittunt exportare, vel importare verita: cum obligatione restituendi vectigalia, quæ importatores, vel exportatores solvere deberent.

Militum.

Si quid accepit ut non faciat damnum, præiudicium, &c. & tenetur restituere, si repetatis qui dedit.

De rapinis, fidelitate, ac stupris interrogandi sunt.

De duellis, prohibitis sub excōmunicatione. Si bello iniusto interfuerunt.

Si intentionem malam, scilicet acquirendi ac vlciscendi habuerunt.

Cauonariorum.

Si parati erant ministrare cibos sine vetitos, siue pro altera comestione, tempore ieiunij, quibuscunque perentibus, nulla habita ratione iustæ causæ non ieiunandi.

Si propinauerunt vel propinare parati erant potum ad ebrietatem.

Si aleatores, qui iniuriosè ludere solent, aut quorum professio nulla alia quàm hæc est, accipiunt, vel fouent.

Si meretricia permiserunt.

Subditorum peccata.

Inobe-

Inobedientia notabilis, contemptus dominis, murmuratio seu iniusta querela cum detractioe coniuncta.

Defraudatio laborum, vsurpatio alienorum, fundorum, accusatio proximorum iniusta apud dominum.

Interrogandi sunt in summa: si reddiderunt quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.

Seruatorum.

Infidelitas in custodiendo, dispensando, laborando.

Executio inique iussorum à dominis.

Præua consilia, adulatio, mendacia, inuidia, iniura seruorum accusatio.

Dominorum.

Oppressio subditorum.

Exactio vltra consuetudines antiquas, tam pro itineribus, quàm pro laboribus, censibus, &c.

Crudelitas quo ad pœnas.

Retentio mercedis.

Dupla aut maior quàm par sit solutio damni per seruum facti.

Venditio frumenti immundi corrupti, aliarumque rerum non æquè bonarum ac alibi, æquali pretio.

Venditio frumenti & aliarum rerum carius quàm pretium currat.

Vsurpatio fundi alieni, multo autem magis Ecclesiastici.

Ha

Rapina

Rapina honorum alienorum:

Constitutio pœnarum pecuniariarum propter priuatum commodum.

Negligentia circa subditos quo ad officia Christiana.

Itineris die festo aggressio, non prius Missa à se & tota familia audita.

Laboris permissio, vel iussio die festo.

Habentium iussu patronatus.

Si indignum promouit vel promoueri curauit: contulit vel conferri fecit beneficium.

Si Simoniacè, aliquo pacto seu conditione interueniente. Et multo magis si ea lege, vt diminuta bona Ecclesiæ non recuperentur, vel diminuantur, vel taceatur.

Religiosorum.

Si in ingressu impedimenta aliqua habens reticuit.

Si vorum aliquod fregit, præsertim paupertatis sub prætextu alicuius necessitatis.

Si aliquid Prælato celauit vel non præsentauit.

Si vouens arctiorem, ingreditur laxiorem.

Si inducit alios ad ingressum religionis, tacendo austeritates religionis, cum aliquo insigni periculo.

Si ab arctiori religione quætempiam abduxit.

Si in visitatione non detexit seu non manifestauit Prælato quod tenebatur. Et si aliquod secretum, quod non debebat, detexit.

Si mur

Si murmurator impatiens, negligens in profectu, Sacramentis, & oratione pro se, & alijs, præsertim benefactoribus, fuit.

Si officium magnum, & de B. Virgine, & Deunctorum, aliaque debita omisit.

Si malis artibus, conspirationibus, & quibusvis practicis, quæ prohibita sunt, & semper nocivæ, Prælatum aliquem elegit: cum obligatione restituendi & resarciendi damnum, quod religio propterea passa est, siue in regulari obseruantia, siue in temporalibus.

Si sua statuta ad mortale obligantia, in aliquo transgressus est.

Clericorum.

Si ante legitimam ætatem suscepit ordines.

Si ante Confirmationem prima consura est initiatus.

Si, cum illegitimus esset, suscepit Minores ordines sine dispensatione Episcopi: Maiores sine dispensatione Papæ: Idem quo ad beneficium simplex quod habere potest cum dispensatione Episcopi, Curatum vero cum dispensatione Papæ.

Si absque debita sufficientia quoad doctrinam & prouisionem, promouetur ad ordines.

Si negotia secularia, mercaturas, ludos, choreas exereuit, cum sit in maioribus ordinibus, vel beneficiarius.

Si artem Chyrurgicam vel Medicam exereuit, nisi causa pietatis erga miserabiles & cognatas personas, præsertim cum facultate superiorum,

H 5

orum, & propter penuriam aliorum, dummodo fiat sine adustione vel incisione.

Si non celebrauit, tunc, ibi, & quoties, vt erat obligatus.

Si Missas, quæ superstitionem redolebant, celebrauit,

Si Confessionem negligenter audiuit.

Si absoluit non absoluendum, vel sepeliuit in loco sacro, defunctum in mortali notorio.

Si Parochiano suo petenti Sacramenta non, administrauit,

Si neglexit, vel propter timorem omisit, ministrare Sacramentum Eucharistiæ vel Pœnitentiæ proximo, iam morienti in extrema necessitate spiritali constituto, etiamsi pestilentia laboret.

Si induxit aliquem ad eligendum sepulturam in sua Ecclesia, vel ad non mutandum electã.

Si existens in mortali peccato res sacras tangit, aut aliquid aliud tanquam minister Ecclesiæ facit, suo fungens officio,

Si concionatus est absque legitima facultate, vel in peccato mortali, ante iustam contritionem, vel mendacium inseruit circa doctrinam fidei, morum, historias de Sanctis, miracula, Prophetias.

Si principaliter prædicat propter quæstum, vel gloriam mundanã.

Si concionando, Prælatis Ecclesiæ, sacerdotibus detraxit, ita vt possit cognosci persona cui detrahitur.

Si, cum

Si, cum esset in maioribus ordinibus, vel beneficiarius etiam simplicis beneficii quantumcunque tenuis, non recitauit officium seu horas canonicas, cum obligatione restituendi fructus, pro rata omissionis. Beneficiarius tamen simplicis beneficii non recitans officium, tenetur restituere fructus acceptos, post sex menses a consecutione beneficii.

Si cum esset pensionarius, non recitauit officium Beatæ Virginis: cum obligatione restituendi.

Si cum esset in maioribus ordinibus vel beneficiarius etiam simplicis beneficii, non gestauit habitum clericalem & coronam.

Si censuris irretitus, suscepit beneficium Ecclesiasticum. Et collatio est nulla.

Si beneficium simplex ante quatuordecimum annum obtinuit.

Si suscepit beneficium curatum ante 25. annum inceptum, sine dispensatione Papæ. Et collatio est nulla.

Si habita Ecclesia Parochiali, non promouetur ad sacerdotium intra annum. Et ipso facto perdit eam: teneturque ad restitutionem fructuum post illum annum percipiendorum. Studiorum tamen causa Episcopus potest dispensare ad 7. annos: dummodo subdiaconatum statim suscipiat. Dispensatio verò hæc non iuuaret, si ad studendum non proficisceretur.

Si suscepit curatum, sine intentione sacerdotium suscipiendi, cum obligatione restituendi omnes fructus: nisi mutet voluntatem & eodem anno fiat sacerdos.

H 4

si su-

Si suscepit dignitatem, personatum, sine dispensatione Episcopi, similiter ante coeptum vigesimum quintum Episcopus tamen potest dispensare cum eo, qui complevit 20. annos.

Si non residet in suo beneficio: quod omnino tenetur iure diuino & communi facere. Et fructus pro rata absentiae tenetur restituere. Potest tamen ex iusta causa, abesse in anno, per duos vel tres menses.

Si beneficii sui aedes, & curia non reparat, vel dolo, vel negligentia destruit.

Si suspensus à beneficio recipit fructus. Potest tamen in parte recipere, videlicet ad se suosque modestè alendos.

Excommunicatus tamen nihil potest percipere.

Si fructus beneficii in plures quàm tres annos locat.

Si beneficiarius de redditibus Ecclesiasticis notabilem summam impendit, malè, vanè, aut profanè: cum obligatione restituendi. *Nauar.*

Si non erogat pauperibus, vel pijs operibus superflua, quaesita ex redditibus Ecclesiasticis. *Naui.*

Si multa vel duo beneficia retinet, etiam simplicia. Nisi alterum sit commendatum ad sex menses tantum.

Si enim vnum suo decenti statu sufficit, contentetur; quamuis aliud sit compatibile.

Si non sufficit, potest sine dispensatione aliud simplex sufficiens habere, dummodo vtrumque

que

que personalem residentiam non requirat.

Si post obtentum secundum beneficium curatum, dignitatem, aut personatum, non renuntiat priori: quia ipso iure perdit illud. Imò ut quidam aduertit, etiam posterius perdit, si pergat retinere vtrumque supra sex fortè menses. Insuper est incapax ordinis maioris, & cuiusuis alterius beneficii.

Si permutat beneficia absque autoritate superioris: vel propter habendum pinguius mediante permutatione addit aliquid ad suum tenue.

Si Simoniam commisit per se, vel per alium in ordine vel beneficio: & collatio est nulla. Teneturque fructus perceptos restituere Ecclesiae, cuius est beneficium.

Si non discit ea quae necessariò tenetur scire: nec vult renuntiare beneficio. Et tenetur ad restitutionem. Nec est absolendus, donec dimittat & restituat.

Si quartam partem funeralium solitam iam ante annos 40. perfolui Ecclesiae Parochiali, non soluit.

Si iura Ecclesiae, fructus, decimas negligit & repetere.

Si diligentem curam non habet circa honestatem & salutem suorum Parochianorum: idoneosque sacerdotes, vicarios pro administratione Sacramentorum, praesertim Pœnitentiae, non tenet, vel eos dissolutè vivere permittit.

Si Episcopus cum sit, ad id sufficientiam non habuit, nec habere curat. H s: Si ele

Si electus in Episcopum non ordinatur intra tres menses.

Si non residet. Nam fructus pro rata absentię tuto percipere non potest, sed eos tenetur restituere Ecclesię. Licet tamen ei per duos aut tres menses abesse propter iustam causam. Et præterea quando id postulat Christiana charitas, vrgēs necessitas, debita obedientia, euidens Ecclesię ac Reipub: vtilitas, Papa vel Metropolitanus approbante.

Si non visitat Diocesim, cum graui periculo illius.

Si contulit beneficia indignis.

Si causas iustè iudicare neglexit, & pauperū in iudicio rationem non habuit.

Si pomposus in palatio, vel comitatu fuit: cum mortificare affectus, mūdum contemnere, ac perfectionis magister esse debeat, plusquam Carthusianus vel alius Religiosus.

Documentum Sacerdotibus nouellis scitu dignum.

SI sacerdos in Communione, post sumptam hostiam, animaduertat in calice aquam esse, vel nihil; accipiat vinum cum aqua more solito in cornu altaris dextro, sub prætextu ablutionis sumendæ. Et reuersus ad medium altaris, consecret calicem incipiens ab illis verbis: *Simili modo,* & prosequatur vsque ad illa verba (*vnde & memores*) exclusiue: ommissisque omnibus sequentibus,

bus, statim posthęc (*quotiescunq; fecerit, in meam memoriam facietis*) sanguinem Dōmini cum reuerentia sumat, & postea ablutionem accipiat. Et ita placet quibusdam absque alterius hostiæ sub specie panis consecratione, defectum sacrificij supplere. Quod intelligendum puto: vbi ex consecratione vtriusque speciei, scandalum vel admiratio sequeretur. His autem cessantibus, doctrina D. Thomæ de assumptione etiā hostiæ, & inchoatione ab illis verbis: *Qui pridie quam pareretur;* vsque ad finem Missæ: seruanda est.

Secundum. Inueniens particulas Sacramenti post ablutionem in corporali, debet eas sumere, nisi iam perfecerit omnes ablutiones, & ad communionem dicendam se transtulerit.

NONA PARS.

De Censuris, alijsque impedimentis Canonicis.

Censura hic sumitur pro correctione Ecclesiastica, facta à Prælato legitimo, in foro exteriori, qua quis priuatur communionem Sacramentorum, vel hominum, vel exercitio diuinorum spiritualium: vel prohibentur diuina officia, vel Sacramenta, vel sepultura.

Diuisio.

Censuræ sunt tres: Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum.

Subdi.

Subdiuisio.

Excommunicatio duplex: Major, & Minor.

Excommunicatio maior, excludit & priuat hominem Christianum, à Sacramento, tam conferendis, quam recipiendis: Priuat suffragijs Ecclesiæ, ita vt bona Ecclesiæ nihil ei profint, & Ecclesia in nulla re ei intendat subuenire. Priuat familiaritate, conuersatione, & conuictu humano, domesticis exceptis. Priuat insuper sepultura Ecclesiastica.

Absolutio ab excommunicatione, cum flagellatione, & Psalmo Pœnitentiæ dari debet, nisi confessio sit in publico.

Minor excommunicatio, priuat Sacramentis recipiendis tantum.

Suspensio est, qua alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officij, potestatis aut ordinis, vel administratio beneficij Ecclesiastici, & perceptio fructuum.

Interdictum, quo prohibentur officia diuina, Sacramenta, & sepultura.

Irregularitas est, quædam inhabilitas vel indignitas, impediens susceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem vsum eorum.

TABULÆ CENSURARUM.

*Excōmunications reservata Pa-
pa in Bulla Cœna Domini.*

In eo

In eos qui peccant contra.

Fidem Christi. Vt Hæretici, & eorum cōplices. Et libros, hæresim continentes ac de religione tractantes, legentes, retinentes imprimentes: cū complicibus.

Vnitatem Ecclesiæ. Vt Schismatici.

Iurisdictionem Ecclesiæ. Vt iniuriantes tam eos qui recurrunt ad Romanam Curiam in suis causis, quam eos qui iudicij intendunt: cū complicibus.

Et impediētes cursum causarum ad Romanam Curiam vel in Curia, vel executionem literarum Curie, vel Apostolicarum, etiam prætextu violentiæ prohibendæ; vel impediētes traditionem Instrumentorum, aut impediētes literarum: vel malè tractantes personas ad tales causas quomodo libet spectantes: cum complicibus.

Et hi qui sub prætextu friuolæ appellationis, appellant à grauamine vel executione futura literarum Apostolicarum, ad iudices laicos: cum complicibus.

Et iudices atque alij auocantes causas spirituales, vel spiritualibus annexas ab officialibus Ecclesiasticis, & intromittentes se in causas spirituales: cum complicibus.

Et qui trahunt Ecclesiasticas personas ad iudicium sæculare: cum complicibus.

Et impediētes, ne Prælati & iudices Ecclesiastici iurisdictione sua vrantur, vel post eorum decre-

Secrera ad curias seculares recurrentes executionem impediendo: cum complicitibus.

Et ij qui procedunt in causis criminalibus vel capitalibus contra personas Ecclesiasticas: cum complicitibus.

Caput Ecclesie. Ut appellantes à Papa ad futurum Concilium: cum complicitibus.

Et falsificantes vel fabricantes quascunque, etiam in forma Breuis ac Supplicationum, & falso signantes supplicationes.

Prælatos Ecclesie. Ut nocentes, (octo modis) Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Legatis, Nuntijs Apostolicis: cum complicitibus.

Bona Ecclesie. Ut inuadentes, occupantes, detinentes bona aut terras Ecclesie Romanæ: cum complicitibus.

Et usurpantes vel sequestrantes autoritate usurpata Ecclesiasticos fructus, redditus & iurisdictionem.

Fautores Ecclesie. Ut hi qui impediunt vel inuadunt conducentes victualia, & alia vsui Curie Romanæ necessaria: cum complicitibus.

Deuotos Ecclesie. Ut qui lædunt venientes Romanam ad sedem Apostolicam, vel ibidem morantes, vel recedentes.

Et qui lædunt Romipetas seu peregrinos cum complicitibus.

Libertatem Ecclesie. Ut imponentes & exigentes decimas & alia onera à personis Ecclesiasticis vel Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus: cum complicitibus.

Securitate

Securitate Christianorum. Tam ab hostibus quam inter se inuicem, quam etiam in rebus eorum. Ut ij qui deserunt infidelibus & hæreticis, vsui bellico idonea.

Et qui secrera Christianorum reuelant: cum complicitibus.

Et pyrata seu prædones, cursarij & latrones mari: cum complicitibus.

Et qui rapiunt bona naufragorum Christianorum, etiam in littore inuenta.

Itinerantes. Ut qui imponunt, augent, exigunt gabellas, vel pedagia, seu noua tributa à trãseuntibus.

Bullam hanc. Ut confessores, vel quoscunque alij præsumentes à supradictis absoluere. Licet aliqui asserant hanc ultimam excommunicationem esse reseruatam quidem Pape, non tamen de numero harum que sunt Bullæ istius, sed earum que sunt reseruate Pape extra Bullam Cæne Domini, que hic statim sequuntur.

Excommunicationes Papales, reseruate eidem extra Bullam Cæne Domini.

Quæ reducuntur ad 20. Capitula.

1. *Ratione Excommunicationis.* Ut excõmunicatus nominatim quomodocunque à Papa, etiam non expressa reseruatione.

Et excommunicatio lata à quocunque per modum sententiæ, à Papa confirmata.

Et communicans scienter cum excõmunicatis nominatim à Papa.

Et mul-

Et multò magis Clerici, scienter participant
tes in Diuinis cum talibus.

2. *Ratione Personæ.* Vt percutiens Clericum,
vel Religiosum, & consulens, & banniens.

Et tenentes literas Apostolicas falsas, post vi-
ginti dies, ab excommunicatione lata per Episcopum.
Et insequentes Clericos vel Religiosos de fa-
milia Papæ vel Cardinalium: cum complicibus.

Et insequentes, percutientes, capiendes ho-
stilitè Cardinales: cum complicibus; & guber-
natoribus negligentibus contra tales procedere.
*Quamuis alij dicant, quò ad gubernatores & principes,
non esse reseruatim, sed quò ad inferiores dominos.*

Et qui condunt statuta, vel obseruari faci-
unt facta, & consuetudines inductas aduersus li-
bertatem Ecclesiasticam: cum complicibus.

Et inuadentes vel occupantes bona Cardi-
nalem in conclauis existentium, vel electi in Papam.

Et ordinarij locorum, officiales delegati,
procedentes per censuras contra suos subditos,
insistentes in seruitio Papæ, vel Romæ pro suis
negotijs moram trahentes, vel ab ea recedentes.

Et qui prædictorum beneficia recipiunt, si in
dictis negotijs existentes privati sunt.

Et ambientes Papatum, *vt infra §. 18.*

Et impediendes mandata Apostolica: cum
complicibus.

Et incolæ Anconitani malè tractantes suos
præfectos ac officiales.

3. *Ratione Facti.* Vt sacrilegi, effringentes & si-
mil

mul spoliantes Ecclesias, Monasteria, Hospitalia.

Et incendiarij post iudicis excommunicati-
onem & eius denunciationem.

Et ij qui asserunt Indulgentias, inutiles esse,
vel negant in Ecclesia potestatem esse eas conce-
dendi. *Sed hi essent hæretici, & per Bullam Cæne Do-
mini excommunicati.*

Et (quorundam sententia) pugnantes in du-
ello: cum complicibus. Sed his temporibus in-
dubiè reseruat Papæ.

4. *Ratione Electionis.* Vt male eligentes Senato-
rem, Capitaneum, Patritium vel Rectorem Ro-
manum.

Et electi sine consensu Papæ se intrudentes
in idem officium, & intra annum de tali officio
non se expedientes.

Et qui talibus obediunt. Et omnes complices.

Et Cardinales non seruantes Constitutionem
Iulij 2. de electione Papæ.

5. *Ratione officij siue presentis, siue præteriti, siue
usurpati.* Vt Inquisitores malè procedentes vel
procedere omittentes, vel alicui iniuste crimen
hæresis imponentes, vel vexantes.

Et excommunicatus à delegato Papæ, tran-
sacto tempore suæ delegationis.

Et Religiosi, sine licentia Parochi præsumen-
tes administrare Sacramenta Extremæ Vnctionis:
Eucharistiæ in Paschate, & in mortis articulo:
benedicere Nuptias: absoluerè excommunicatos
à Canone seu iure, aur à sententijs promulga-
tis, à

tis, à statutis Prouincialibus vel Synodalibus.

Et Confessores, absoluentes excommunicatos à Casibus & Censuris referuatis Papæ in Bulla Cœnæ Domini, vel commutantes vota ibidem expressa, & à quibusdam alijs Censuris absolutes, in *Extrat. Etsi Dominici de penit. & remis.* etiam Priuilegio Sixti 4. iam ab eodem reuocato.

Et Religiosi, absoluentes à culpa & pœna.

6. *Ratione iniustitiæ impedire*: Ut vexantes Censuras ferentium, personas, cognatos, facultates, fastulos, obediensuè Censuris.

7. *Ratione suspitionis Auaritiæ*. Ut inducentes ad vouendum, iurandum, promittendum, eligere sepulturam vel non mutare electam in sua Ecclesia.

Aut diuagationis. Ut Religiosi transeuntes ab ordine Mendicantium ad non Mendicantes sine speciali facultate Papæ: excepto ordine Carthusianorum. Et similiter recipientes tales.

Aut iniustitiæ. Ut dantes aut promittentes aliquid in Curia Romana ad obrinendam iusticiam, aut promerendam gratiam alicuius rei.

Et quicumque officiales Papæ (præter Cardinales) in terris Ecclesiæ exercentes quodcumque officium, accipientes munera, præter comestibilia & potabilia quæ biduo consumi possunt, & vltra Statuta antiqua: teneturque restituere.

Et officiales S. Pœnitentiariæ, accipientes etiam à sponte dantibus &c. pro expeditionis celeritate.

Aut contemptus. Ut qui absolutus ab excommunic-

communicatione Papali in articulo mortis, sublato impedimento non se præsentat eidem. Similiter absolutus à Sede Apostolica vel eius Nuntijs præcipientibus, vt se præsentet Ordinarijs aut alijs Iudicibus, si non facit quàm cito commode possit.

8. *Ratione Prohibitionis*. Ut violantes post specialem monitionem interdictum Papæ, & ad id inducentes.

Et domini temporales cogentes celebrare in locis interdictis. Et conuocantes ad hoc. Et prohibentes ne excommunicati aut interdicti ab Ecclesia eiciantur.

Et excommunicati & interdicti, inobedientes Sacerdoti præcipienti exire ab Ecclesia dicto tempore.

Et officiales expedientes aut concedentes in S. Pœnitentiaria interdicta eis per Bullam Pij IV.

Idem de officialibus officij correctoris Cancellariæ, & contradictarum.

Et minores recipientes tertiolos in celebratione tempore interdicti.

Et infra decennium imprimentes vel venalia habentes, impressa Bononiæ de nouo.

Et omnes Præfecti Ecclesiæ, etiam Archiepiscopi in quibusdam locis Germaniæ, non obseruantes quædam Capitula facta per Sixtum IV, in fauorem ordinum Mendicantium, & è contra in fauorem supradictorum Curatorum vel Prælatorum.

Et Præpositi, extincti ordinis Humiliatorum, si aliquos ad professionem receperint, vel contra in Bulla extinctionis non obseruauerint.

9. *Ratione crudelitatis.* Ut iubentes & exenterantes mortuos, vel ossa à carnibus separantes, ut mortuos conseruent, deferant, ac in alio loco sepeliant.

10. *Ratione Simonie.* Ut dantes aut accipientes aliquid ob ingressum in aliquod Monasterium.

Et dantes atque accipientes aliquid pro Ordine sacro vel beneficio.

Et mediatores in his.

Et Cardinales Sede vacante Simoniam committentes.

Et prouidentes alijs de beneficijs Ecclesiasticis ac aliquid inde capientes vel sibi promittentes directe vel indirecte: Et qui illis nuntiant vel noua portant.

Et qui beneficia Ecclesiastica in confidentiam accipiunt, vel retinent siue expresse siue occulte.

Et scientes aliquem committere Simoniam in Curia, & non denuntiantes Papæ vel alteri ab eo deputato.

Et omnes Episcopis inferiores, proponentes populo casus reseruatos, &c. & pro pecunia dantes facultatem absoluedi.

Et sæculares qui vacantibus Ecclesiarum dignitatibus, Canonicatibus &c. tractant ut fructus ac etiam distributiones, primo ab ipsa vacatione

anno,

anno, aliter disponantur quam ius dicit. Aut prouisum ad hoc inducunt, aut non facienti impediunt possessionem. Nisi consuetudo aliud suadeat.

11. *Ratione Scandali.* Ut qui condemnant, siue hanc, siue contrariam opinionem de Conceptione Bea. V. Mariæ impingentes peccatum mortale vel hæresim.

Et qui detrahunt in sermonibus, Prælati, Episcopis & Superioribus, eorumque itatui.

12. *Ratione Fraudis.* Ut delegati inferiores Episcopo, qui deputati ad cognoscendum, an alienatio bonorum Ecclesiasticorum sit in utilitatem Ecclesiæ, fraudulenter auctorant & determinant, Et procurantes atque extorquentes.

Et fingentes se Cardinalium, aut assistentium, commensales, familiares vel nepotes, ut literas Apostolicas gratis expediant.

Et tractantes bona Ecclesiæ alteri feudatario subijcere postquam vacauerint.

Et fabricantes expendentisque falsam monetam in Francia.

Et deputati Apostolici in Francia, in beneficiis non fideliter procedentes.

Et omnes electores, præsentatores, confirmatores, patroni tam Ecclesiastici quam sæculares, qui effecti suspensi à collatione, quia aliquo modo fuit facta alicuius beneficii designatio, ut alicui determinatæ personæ conferatur, tamen sic suspensi conferunt, eligunt, præsentant, instituunt.

13

13. R6-

13. *Ratione iniurie Religionis.* Ut qui libellos famosos contra fratres Mendicantes, Prædicatores, Minores & Heremiticos faciunt, dicentes eos non esse in statu perfectionis, non licere eis de elemosyna vivere, nec licere prædicare, confessiones audire cum licentiâ Papæ sine consensu aliorum Prælatorum, vel violentiam inferunt locis eorum, vel Apostatas eorum retinent.

Et prohibentes, impediens, vel molestans personas non impeditas, volentes ingredi Religionem sancti Benedicti.

Et Religiosi recipientes professos sancti Francisci de Paula, sine licentiâ Papæ & eorum Generalis.

Et tertiariæ, Heremite, mulieres, alijque Religiosi portantés habitum S. Francisci de Paula.

Et fratres Minimi S. Francisci de Paula professi subtrahentes se ab observantia vel obedientia suorum correctorum: portantés caputium longum post terminum eis præfixum.

Et fratres Minores de observantia, qui in quibusvis electionibus, & ante eas per sex menses, pro se vel pro alio subornauerint, vel tales non detulerint.

Et iidem Fratres procurantes quorumvis favorem extra religionem ad officium obtinendū.

Et recedentes ab ordine Heremitarum S. Augusti: nisi infra octo dies mandato Generalis paruerint & redierint.

Et Religiosi non mendicantes recipientes ad
sc Fra-

se Fratres mendicantes, & alios ex quatuor ordinibus Mendicantium.

Et Magistri excludentes fratres Prædicatores à studio Parisiensi.

Et qui bona 4. Ordinum Mendicantium occupare vel vexare audent, si intra tres dies non restituerint.

Et fratres Minores recipientes professos fratres Prædicatores, & è converso sine licentiâ summi Pont. aut suorum superiorum, petita & obteuta.

14. *Ratione periculi.* Ut peregrinantes in Hierusalem absque licentiâ Papæ.

Et Cardinales revelantes secreta Consistorij sub speciali præcepto servari iussa: & sine ipso, si hoc sit in alicuius præiudicium aut scandalum.

Et prædicantes miracula falsa, vel incerta, vel prophetias quæ non continentur in Sacra scriptura. *Has duas Censuras Concilij Lateranensis, aiunt quidam, non fuisse receptas.*

Et ingredientes Monasteria Monialium cuiusvis ordinis sine causa necessaria, etiam cum licentiâ Episcopi, quæ non extenditur nisi ad causam necessariam.

Idem dicitur de mulieribus quibuscunque ingredientibus monasteria Religiosorum.

Et Episcopi, Prælati alij, alias habentes facultatem, tamen extra casum necessarium intrantes.

Et Religiosi sine licentiâ ad partes transmarinas

rinas pro maiori parte ab infidelibus occupatas se transferentes.

15. *Ratione Contagij.* Vt qui scienter participat in crimine cum excommunicato, excommunicatione referuata Papæ post crimen iam admissum & excommunicationem incursum ac post eius denunciationem.

16. *Ratione Rapinae.* Vt capientes privilegio vel consuetudine fructus primi vel vltioris anni beneficij vacantis.

17. *Ratione Iniustitie.* Vt sæculares impediendo loca, iurisdictiones, bona, census ac fructus cuiuscunque Ecclesiæ, Monasterij, vel loci pij.

Et qui in Regno Franciæ vel alibi vtuntur pragmatica sanctione reprobata. *Sess. 11. Lateranen.* & non delentes eam de libris.

Et qui non reddunt computa in Camera Apostolica integrè.

Et Legati, Gubernatores, homicidam vel bannitum ad Urbem reuocantes: facientes saluos conductus, & receptantes.

Et Thesaurarij à receptoribus pœnas non exigentes in locis R. E. subiectis.

Et Proceres ac Domini seu temporales vicarij regni Siciliæ citra Pharum & aliarum partium Romanæ Ecclesiæ subiectarum, homicidas & bannitos Romanæ Ecclesiæ receptantes, protegentes, vel auxilium, consilium, fauorem dantes.

Et Domini ac Ciues Romanæ Ecclesiæ subiecti, admittentes supradictos in terris suis.

Et qui

Et qui alicuius ecclesiæ seu cuiusuis sæcularis vel regularis beneficij, montis pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictionem, bona, census, ac iura &c. quocunque modo vsurpare præsumunt: cum complicibus, etiam si tales sint Imperatores.

Et qui impediunt ne tales fructus percipiantur ab his ad quos pertinent: cum complicibus.

18. *Ratione Impietatis.* Vt conspirantes contra personam Papæ vel statum eius, & tractantes, consules, adiuuantes, de nouo Papa eligendo ueniente adhuc primo: cum complicibus.

Et Domini subditi Romanæ Ecclesiæ in suo districtu, occidentes, vulnerantes &c. patrem, filium, aut fratrem, propinquum, amicum, domesticum, propter vindicandam suam, amici, vel propinqui iniuriam.

19. *Ratione Perituri.* Vt prouisi de parochialibus Ecclesijs, vicarijs perpetuis à Papa, & non adimplent iuramenta, fideiussoria. *Hæc Episcopus non afficit.*

20. *Ratione loci.* Vt turbantes privilegia Ecclesiæ Tolosanæ: cum complicibus.

Et qui vindictæ studio aliquem offenderint in Vrbe, vel ibi arma ad hoc, vel armatos congregauerint: cum complicibus.

Excommunicationes Papales, eidem non referuata, que reducuntur ad 15. Genera.

1. *Circa Electiones.* Vt qui non electus saltem à duabus

duabus partibus Cardinalium in Papam, consentit suæ electioni.

Et qui recipit eum in Papam.

Et qui mittunt literas, nuntium, vel clamantur Cardinalibus in conclavi ad eligendum Papam constitutis.

Et Domini seu Officiales ciuitatis in qua eligitur Papa, non facientes quod faciendum statuitur eo tempore.

Et vexantes quoscunque electores Ecclesiasticos vel confirmatores & alios: & bona, eorum causa: quod non elegerint ad quamcunque dignitatem postulatam ab eis.

Et accersitus in directorem electionis Monialium, si excitar & alij discordiam.

2. Circa Nuntios Papæ. Ut impetrantes fauores vocales, vel literas commendationis ad dignitates, à Principibus, Regibus, Imperatoribus, ad quos mittuntur: etiam si tales nuntij sint Archiepiscopi, Patriarchæ.

Et impediētes, ne Legati vel nuntij Papæ recipiantur, vel ne exequantur.

3. Circa literas. Ut laici vrentes literis Apostolicis falsis.

Et falsarij literarum Apostolicarum per alios. Nam qui hoc faciunt per se, habent reservationem in Bulla Cœne Domini.

Et defensores fautoresque falsariorum.

Et impugnantes literas Papæ electi, tanquam irritas, antequam coronentur.

Et qui

Et qui in Romana Curia Apostolicas commissiones, intimationes, publicationes, & affixiones præsumperint præsentare, præter cursores.

Et laici recipientes literas seu Bullas Papales non de manibus Papæ vel deputatorum.

4. Circa Clericos. Ut Episcopus, qui in ciuitate diuersarum linguarum suscipit administrationem talis Episcopatus, priusquam suscipiatur à proprio Episcopo in coadiutorem suum.

Et Clerici Maiorum ordinum suscipientes præfecturas sæculares.

Et Clerici non Episcopi, qui sunt etiam domini temporales, permittentes vsuarios publicos alienigenas (non oriundos inde) versari in terris suis vel non expellentes inde.

Et tam Clerici hi quam alij sæculares locantes illis vel alio prætextu concedentes domos ad vsuras exercendas etiam implicite.

Et Clericus habens dignitatem vel personatum, licet non sit Præbyter & præterea Præbyter, licet non habeat dignitatem neque Ecclesiam Parochialem, qui audit leges ciuiles vel medicinam duobus mensibus.

Et qui per se vel alium quocunque modo impediunt litigantes in foro Ecclesiastico in causis, quæ de iure & consuetudine conueniunt.

Et omnes officiales qui euacuant iurisdictionem & auctoritatem Prælatorum quam habent in suis hominibus: & successores dictorum officialium, nisi infra mensem errorem prædecessorum correxerint.

Et

Et concedentes ac extendentes repressalias ad Ecclesiasticos.

Et domini ac iudices negligentes obseruare statutum cōtra persequentes hostiliter Cardinales.

Non reuelantes Papæ vel Ordinario crimina in Cardinales commissa vel committenda.

Et consules, rectores, imponentes Ecclesijs vel personis Ecclesiasticis tributa, vestigalia, si sint vel semel admoniti: cum complicibus.

Et exigentes ab Ecclesia vel personis Ecclesiasticis portorium seu prædagium, collectas &c. & ducarum, pro rebus quas non deserunt causa negoriandi.

Et vsurpantes iurisdictionem Ecclesiasticam.

Et domini temporales prohibentes ne aliquid emanet personæ Ecclesiasticæ, aut vendant, coquant, molant, aut ne quis eis præstet aliqua officia ad societatem vitæ humanæ necessaria.

Et gubernatores ac iudices qui admoniti ab Episcopis & alijs Ecclesiasticis, omittunt Clericis ius reddere, vel facere iustitiam, ob negligentiam vel iniquum animum.

Et Episcopi & Superiores habitu mutato vagantes, vel qui Romam accedentes inde discedunt sine licentia Papæ: cum receptatoribus non reuelantibus; vel extra Diœcesim absque licentia pernoctantes.

Et Rectores Parochialium Ecclesiarum, & quicumque alij, qui fratres Mendicantes. 4. Ordinum, contra priuilegia summorum Pontificum, vexant.

5. Cir-

5. Circa Religiosos. Ut Religiosi qui exeunt à suis Monasterijs, & dimittunt ea, vt audiant leges ciuiles vel medicinam, & non redeunt intra duos menses.

Et Religiosi ad quæcunque studia sine licentia sui Prælati euntes, nisi ibi sit Conuentus suus in quo sint mansuri.

Et Doctor docens leges aut Medicinam Religiosum qui reliquit habitum suum, vel detinet in scholis.

Et inuentores nouarum Religionum ac in eas ingredientee.

Et fratres Mendicantes recipientes aliquem ad suum ordinem absque speciali facultate Papæ, exceptis quatuor ordinibus Mendic.

Et Religiosi temere habitum sui ordinis relinquētes, dūmodo sint professi tacitè vel expressè.

Et Religiosi appropriantes sibi sine causa legitima decimas &c. vel eas solui prohibentes, aut non permittentes.

Et Religiosi desuadentes decimas, siue in concione, siue alias.

Et Religiosi, data opera non facientes conscientiam in confessionibus, de solutione decimarum, & tandem sine præmissa pœnitentia concionantes.

Et Religiosi non seruantes interdictum vel cessationem à Diuinis, quam seruat Cathedralis vel Parochialis oppidi.

Et Monachi simplices, & Canonici Regulares

lares adentes aulis Principum animo nocendi suis Prælati, aut Monasterijs.

Et interpretantes Clementinam, *lxviii. de verb. signifi.* quæ declarat regulam S. Francisci.

Et Monachi sine facultate Abbatis, habentes arma bellica circa claustra Monasterij.

Et Religiosi Mendicantes, qui accipiunt seu acquirunt nouas domos, vel noua loca in habitationem, aut committant vel alienant acquisita ante Concil. Lugd. aliquo titulo. *Nonnulli tamen habent ad hoc Priuil. Iulij II.*

Et cogentes quascunque mulieres ingredi Monasteria, vel prostiteri: cum complicibus.

Et præfentes consentientes tali actui.

Et impediētes sanctam voluntatē quarumcunque mulierum, accipiendū velum, vel prostiteri.

Et Abbatissæ & Moniales exeuntes de claustra aut à Monasterijs quacunque de causa, etiam infirmitatis, excepta magni incendij, vel ægritudinis læpræ vel epidemiæ probatæ literis vel Superioris & Episcopi.

Et impediētes visitationes Monialium.

Et Fratres ac Moniales S. Claræ seu Tertiariæ regulæ, vrentes quomodolibet gratijs & immunitatibus Bullarum Cruciatæ: vel aliarum consimilium contra obedientiam ordinis, & sine speciali licentiâ suorū Superiorum.

Et fratres cuiusuis Ordinis & alij, prædicatōes, seu priuatē nuntiantes, quod indulgentiæ S. Mariæ de populo in Vrbe, extenduntur ad sæculares,

culares, visitantes Ecclesias Priuilegiatorum.

Omnes Magistratus sæculares, qui ab Episcopis requisiti non præbent auxilium brachij sæcularis: vt clausura Monialium conseruetur.

Et prohibentes facere eleemosynas Fratibus S. Augustini.

Et exactores dationum, gabellarum, pædagogorum & vectigalium à personis regularibus Ordinum Mendicantium, & molestantes eos in prædictis, toties quoties.

Et qui exegerunt aliquid à Mendicantibus pro reparatione pontium, viarum, murorum, &c.

Et non dimittentes exemptos & immunes ab omnibus & singulis exactiōibus tam vrbani quam rustici, eos qui regulariter mendicant: quoad eorum omnia bona, & quæ ad suos colonos, afflictuarios & huiusmodi respectiue spectant.

Et Fratres S. Francisci de Paula Minimi nūcupati, recipientes vel retinentes Fratres ordinum Minorum de obseruantia sine expressa licentiâ Papæ, à transeuntibus obrenta.

Et Fratres ordinis Prædicatorum, & Sorores eiusdem ordinis, appellantes vel conuenientes & conueniri facientes ad iudicem sæcularem vel Ecclesiasticum etiam conseruatorem ipsorum, nisi prius causam vel querelam suam verbo vel scriptis coram Priore aut Prouinciali vel Generali Magistro, & successiue in capitulo Generali proposuerint. Et iudices omnes in his se intromittentes. Quod ad alios ordines participantis priuilegia eorum extenditur.

Et im

Et impediētes aut perturbantes notarios ordinis Prædicatorum, ne munera sua exequantur.

Et laici Principes quomodocunque impediētes reformationem apud Conuentuales factam vel faciendam.

Et Magister ac Fratres Hospitalis S. Lazari Hierosolymitani, vtentes Priuilegijs reuocatis super recuperatione quorundam locorum.

Et quicumque Fratres de obseruantia nuncupati, quorumuis ordinum Mendicantium, qui loca Fratrum Conuentualium nuncupatorum, aut monasteria Monialium ipsorum, præsumperint quarere aut recipere.

Et omnes cuiuscunque dignitatis tam spiritualis quàm laicalis, qui præsumperint id tentare, etiam prætextu reformationis.

6. *Circa Inquisitionem.* Vt Inquisitores, commissarij eius, vel Episcopi, vel Capituli sede vacante: qui prætextu sui officij illicitè extorquet aut sumunt pecuniam aliquam. Et qui scienter confiscant bona Ecclesiastica vel occupant.

Et Domini quocunque nomine censeantur, non obediētes Inquisitoribus generalibus Romanis in pertinentibus ad officium sanctæ Inquisitionis.

Et Iudices & eorum complices, non auxiliantes contra hæreticos.

Et malè tractantes officiales, instrumentales denunciātes, testificantes, in rebus S. fidei. Inquisitionis, & negotium impediētes, deficientes circa idem negotium: cum complicibus.

Et Do-

Et Domini temporales, qui de crimine hæreticis cognoscunt vel iudicant.

7. *Circa bona Ecclesiastica.* Vt qui nouè vsurpantes ius custodiendi aliquam Ecclesiam vacantem, vel titulum aduocationis aut defensionis, aliqua bona illius capiunt.

Et Clerici vel Monachi hoc fieri procurantes.

Et compellentes personas Ecclesiasticas ad submittendum perpetuo vel in longum tempus, scilicet plusquam decem annos, Ecclesiarum bona immobilia, ac iura earum, laicis. Et qui hæc per licitum contractum habent, plus tamen vsurpant, quàm sit illis permissum per eundem contractum.

Et impediētes vel infringentes sequestrum inductum super beneficio ab ordinario, ob latam in Curia Romana vnā sententiam definitiuam super possessione vel proprietate eiusdem.

Et alienantes vel locantes bona Ecclesiastica in plures quàm tres annos: & percipientes prædicta bona. *Hæc dicitur non esse recepta vbique.*

Et emens rem Ecclesiæ, vel aliter acquirēs, à Schismatico.

Et tenens beneficium à Schismatico.

Et qui innititur ordinationi factæ per Schismaticum: & audet affirmare ordinationes ab Octauiano & Guidone factas vel ab ordinatis ab eis, esse ratas.

Et fictè resignantes beneficia Ecclesiastica, vel permutantes. Et notarij ac testes hæc scientes.

K

Et mo-

Et molestantes, impediētes, se ingerentes Collegio & deputatis fabricæ S. Petri super reuisione & recuperatione bonorum Ecclesiasticorum.

8. *Circa Iudicium.* Vt pars in iudicio, inducens conseruatore[m] seu protectore[m] datum à Papa, ad propulsandas manifestas iniurias, seu violentias, ad procedendum in his quæ non continent apertam violentiam vel iniuriam, quæ requirunt iudiciariam potestatem & altiore[m] indaginem.

Et fingens casum aut fraudem faciēns, quò iudex ipse vadat ad accipiendum testimonium alicuius scēminæ. *Quod prohibetur propter insidias pudicitie mulierum.*

Et Officiales ciuitatis, facientes, scribentes, dictantes statuta, vt soluantur vsuræ, vel quòd solutæ repeti non possint: & qui hoc ipsum iudicant, & qui ad id potestatem habentes non eradunt è libris talia statuta, vel consuetudinem vim eorum habentem.

Et qui metu incusso ac vi consequuntur absolutionem vel reuocationem sententiæ cuiuscūque censuræ.

Et vsurpantes nomen Vicarij vel simile, vacante imperio: cum complicibus.

Et inuadentes Ecclesias, ædes, aliasue res, vel Scripturas &c. officij vel ministrorum, siue diripiēdo, siue incendiando &c. cum complicibus.

9. *Circa Sacramenta.* Vt qui scienter contrahūt Matrimonium in gradibus vetitis consanguinitatis vel affinitatis carnalis, aut cum Mortalibus.

Et Re-

Et Religiosi, ac Clerici in ordinibus maioribus constituti contrahentes. Et Clericus ralia matrimonia celebrans.

Et cogentes siue directè siue indirectè, etiā suos subditos, minus libere Matrimonium contrahere.

Et qui affirmant Matrimonia à filijs familias siue consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse.

Et docentes vel pertinaciter asserentes, quòd Confessio Sacramentalis non sit necessariò præmittenda ad dignè communicandum, (etiā habita copia confessoris) dummodo adsit contritio.

10. *Circa sepulturam.* Vt sepelientes in loco sacro interdicto, aut nominatim interdictos, aut excommunicatos publicos, aut vsurarios manifestos.

Et sepelientes scienter in loco sacro hæreticos, aut hæreticorum quomodolibet complices.

11. *Circa Libros.* Vt non habentes pro authenticis omnes libros sacrorum Bibliorum, exceptis 3. & 4. Esdra.

Et Constitutiones Apostolicas scienter conuincientes.

Et legentes habentesue cuiusuis authoris, etiā Catholici, scripta propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata. *Nam quantum ad libros hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes, habet excommunicationem in Bulla Cæne Domini.*

Et imprimētes seu imprimi facientes libros

vel quamlibet aliam scripturam sine debita licentia & approbatione certarum personarum. *Ista quoque Nauarro & alijs non videtur esse recepta. Quod valde nota pro omnibus alijs.*

Et qui Commentarios, Glossas, Annotationes aut Scholia huiusmodi ediderint pro interpretando Concilio Lateranensi & Tridentino.

12. *Circa Proximos.* Ut capientes Christianos habitantes in terris occupatis à Turcis, in seruos: & nolentes eos dimittere liberè cum bonis suis. *Hanc dicunt aliqui esse reseruatam.*

Et mulierum raptores: cum complicibus.

Et committentes duellum siue publicum, siue priuatum.

Et concedentes locum ad duellum.

Et patrini, & dantes consiliū, in causa duelli.

Et eius spectatores, socij etiamsi ob impedimentum pugna non sit commissā. Sed hæc de duello, his temporibus reseruantur Papæ.

Et interficientes aut interfici iubentes aliquē Christianorum per assassinos, id est quosdam Paganos ad talia paratos, quāuis mors non sequatur.

Et qui eos receperint, defenderint, occultauerint tales assassinos.

Et Doctores & Scholares Vniuersitatis Bononiæ: qui aliorum Scholarium hospitia, durante locatione, conducunt sine eorum consensu.

Et qui prædicando aut disputando audent impugnare Montes Pietatis.

Et Gubernatores & alij Ministri status Ecclesiæ

clesiæ Romanæ, permittentes portari arma breuioris mensuræ trium palmorum.

Et permittentes spectacula publica aut priuata, vbi taurorum ferarumue agitationes exercentur. Et Clerici qui his intersunt.

Et Domini tam saculares quam spirituales Papæ subiecti quicumque, qui subditorum suorum frumenta &c. ultra necessitatem suam emunt.

13. *Circa simulatam Pietatem.* Ut fœminæ sequentes statum Beguinarum: cum complicibus.

Et Bisochi aut Beguini, qui sunt aut infideles, aut suspecti de fide, cum quodam certo ritu & habitu.

14. *Circa Religionem.* Ut laici vtriusque sexus, qui sortilegia, incantationes ac diuinationes per inuocationem dæmonis exercent.

Et incantatores, dæmonis adoratores, amulum, speculum, vel aliam quamcunque rem fabricantes, vel rem Magicam facientes.

Et omnes ac singuli Doctores, Magistri, Regentes, & alij cuiuscunque artis professores &c. qui Professionem fidei non fecerint in manibus Episcopi vel eius vicarij.

Miniantes circulos cæreos, id est, Agnus Dei consecratos à Papa.

Et exercentes regimen in tremibus infidelium.

Et sagittarij & balistarij in Christianos.

Et non permittentes immunes ab omni datio, gabella, &c. transire eos qui portant victualia Romam.

Et oblationes accipientes ab altaribus.

15. Circa obligationem. Ut qui pro se vel alijs se obligauit soluere annatas in Camera Apostolica, & non soluit suo tempore.

Excommunicationes aliquando Papales, aliquando Episcopales.

In Inquisitores, & eorum vel Episcoporum vel Capituli, sede vacante, commissarios, extorquentes pecuniam illicitis modis, aut bona Ecclesiastica propter Clerici delictum confiscantes, etiam Ecclesie adiudicando. *Hæc enim excommunicatio ante satisfactionem est Papalis, post, Episcopalis.*

In incendentes Ecclesias vel Monasteria vel pia loca. *Ante denuntiationem Episcopalis. Post, Papalis.*

In effringentes simulque spoliantes loca sacra, Monasteria vel pia loca. *Similiter ante denuntiationem Episcopalis. Post Papalis.*

In dantes licentiam offendendi eos, qui tulerunt aliquam censuram in Principes, Nobiles, eorum ministros &c. *Hi enim si duorum mensium spatio resipuerint, eius absolutio erit Episcopalis. Exinde vero Papalis.*

In eos qui tali licentia data vti ausi fuerint. *Post duos menses Papalis.*

In eos qui proprio motu, ferentes sententiam offenderunt supradictos. *Post duos menses Papalis, quæ ante erat Episcopalis.*

In absolutos à sententia excommunicationis ratione periculi. *Si post periculum non se presentant illi,*

illi, qui ordinariè potest ab ea absoluerè, reincidentur in eandem Papalem vel Episcopalem, qualis antea fuit.

In participantes in crimine cum excommunicatis, qui in talem incidunt, qualis est socij, Papalis & Episcopalis. *Dummodo participatio sit post crimen à socio commissum & excommunicationis denuntiationem.*

Excommunicationes Episcopales.

1. Incurta ob leuem percussioem Clerici vel Religiosi.

2. Et ob grauem, si percussor, Episcopi iudicio, Papam adire non potest.

3. Et excommunicatio Papalis, cuius absolutio ob aliquod iustum impedimentum conceditur inferiori: tunc enim solus Episcopus absoluit.

4. Excommunicatio quam fert Episcopus per suum statutum, reseruando sibi absolutionem.

5. In proponentes Indulgentias plenarias, & facultatem à reseruatis absoluendi, virtute aliquorum Priuilegiorum, in anno Iubilæi, quæ tunc solent suspendi, & contra aliter facientes solet excommunicatio promulgari. *Si tamen de facto promulgatur. Nam in Bulla Sixti 4. prohibitio tantum ad mortale obligans transgressorem, cum censuræ ferendis, continetur.*

6. In extrahentes vi aliquem Catholicum de Ecclesia, sed hæc ex decreto Sacræ Congregationis, de mandato Clementis VIII. edito, quod incipit, *Sacræ Congregatio*, Papæ reseruatur. excipit hæresim, homicidium & mutilationem in loco

loco Sacro. homicidium proditorium. assassiniū.
Crimen læsæ Maiestatis, latrocinium publicum.
& grassationem viarum, tandem depopulationem
agrorum, quibus delictis non. fauet immunitas
Ecclesiæ.

7. In raptorem cuiuscunque mulieris; cum
complicibus.

Excommunicatio Minor.

*Separans à passiva tantum Sacramentorum
participatione, absoluitur à quolibet etiam sim-
plici Sacerdote, sicut & peccata venialia.*

Incurritur.

1. Propter participationem cum excommuni-
cato maiore excommunicatione in casibus pro-
hibitis. Quæ limitata est ad participantem cum
excommunicato nominatim, & ob percussione[m]
Clerici notoriam. Nota. In sequentibus casibus,
iam non habet locum excommunicatio minor,
vt habetur in Exam: approb: tit: 12. q. 4.

2. Propter sacrilegium.

3. Propter notoriam fornicationem.

4. Propter receptionem Episcopatus vel Ab-
batix &c. de manu laici. Licet hoc ex textu diffi-
le possit elici. Nam expresse est interdictum.

5. Propter Simoniam.

6. Ob exercitiū artis balistarū in bello iniusto.

7. Propter dissidium. Et pauperū oppressionē.

8. Cui negatur Ecclesiastica sepultura.

9. Pro

9. Pro quolibet peccato mortali & occulto:
quoad Deum.

Suspensio.

In Clericum maiorum ordinum fornicarium
notorium, antequam verè peniteat.

Hanc quidam extendunt etiam ad Clericū

Minorum ordinum.

In Clericum eligentem in Episcopum eum
qui non est legitimus, vel legitima ætate, scientia,
& moribus præditus.

In eligentes, si infra octo dies ipsam electio-
nem electi distulerint præsentare.

In Clericum provocantem ad duellum, acce-
ptantem, & committentem.

In Clericos beneficiarios, gestantes vestes
partitas, vel coloribus distinctas.

In Clericos consentientes electioni de se fa-
ctæ, per potestatis secularis abusum.

In Clericos & Religiosos, quibus prohibitū
est audire Leges & Medicinam.

In recipientes ordines in excommunicatione
pro manuum iniectione in clericum.

In Simoniacum in ordine vel beneficio.

In suscipientes ordinem S. sine legitima æta-
te, facultate, tempore.

In promotum per saltum, vel ab Episcopo
qui renuntiavit tam loco quam dignitati, vel ex-
communicato, deposito, Simoniaco, hæretico,
Schismatico.

K s

In su-

In suscipientem vno die duos Ordines S. vel minores cum Subdiaconatu.

In ordinatos sine dimissorijs, vel cum eis habitis à Capitulo, vel administratore sede vacante, infra annum à die vacationis.

In eum qui Sacris initiatur sine patrimonio, cum pacto non petendi ab Episcopo victum, & qui ordinatur ad præsentationem alicuius beneficiarij, cum pacto nihil petendi ab eo. *Suspensentur tam presentator, quam ordinator, & ordinarius.*

In habentes beneficium cui annexus est ordo, si infra annum non promouentur.

In Sacerdotes qui sponte alterius Paroecia sine licentia, matrimonio coniungunt, vel benedicere audent.

In eos qui pro alienis debitis, Ecclesiam suam grauant, aut literas vel sigilla concedunt, quibus possit Ecclesiam obligari.

In celebrantes in Ecclesia polluta. Qui sunt suspensi ab ingressu Ecclesiae: & si celebrant in suspensione, efficiuntur irregulares.

In Episcopos & Superiores, vsurpantes aliquid ex redditibus Ecclesiarum vacantium, tam relictis quam collectis, durante vacatione.

In Episcopum ordinantem alium Clericum aut Religiosum sine licentia debita, aut inuitum, reclamantem, bigamum, irregularem, solenniter poenitentem, illegitimum, neophitum, seruum, ascriptitium.

In pro-

In promouentes ad Ordines, curiales, id est histriones, &c. *Sed hic est depositio cõminatoria tantum.*

In Episcopum ordinantem absque titulo clericum religionis, in qua solum fit votum temporale. *At hæc sunt reuocata, quatenus attingebat Religiosos Societatis.*

In Episcopum conferentem tonsuram clericalem, infanti, illiterato, coniugato.

In Episcopos exercentes Pontificalia, in aliena Diocesi, sine expressa licentia ordinarij. *Et sic ordinati sunt suspensi.*

In Episcopos concubinos, si per Synodum Prouincialem admoniti, non se emendauerint.

In Episcopos, si post Prouincialem Synodum infra 6. menses non retulerint conuocatis ad se Abbatibus & Clericis, omnia acta Concilij.

In Episcopos & Superiores omittentes procedere contra aliquem in hæresi: vel impediens.

In Episcopos & Superiores locantes domos vsurarijs alienigenis, vel in terris suis id permitteutes.

In Episcopos malè disponentes fructus beneficij vacantis.

In Archiepiscopos & alios iudices confirmantes electionem vel consecrantes electum, si antea ad Papam est appellatum, non cognito an per aliquam prauitatem sit appellatione recessum.

In Episcopos, electores, presentatores & patronos, qui effecti suspensi à collatione, quia verbo, signo, aut nutu facto, aut huiusmodi fuerit alicuius

licuius beneficij facta designatio, vt alicui determinatæ personæ conferatur, tamen sic suspensi, cōferre, eligere, præsentare vel instituere audent.

Episcopus non afficit suspensio, nisi quando specialis mentio sit de eis, vt in supradictis,

In inferiores Episcopis, qui visitantes recipiunt munera, vel exigunt procurationem in pecunia, aut visitationis officio non impenso procurationem in victualibus sumere præsumunt.

In Prælatos non episcopos, qui ecclesias sibi commissas, seu ipsarum bona subiiciunt laicis, absque consensu Capituli & Sedis Apostolicæ licentia.

In Prælatos consentientes alienationi, in gravamen aut detrimentum bonorum Ecclesiæ.

In Prælatos per negligentiam confirmantes indignum electum ad regimen animarum.

In Prælatos & Cardinales impediētes Notarios ordinis Prædicatorum ab eius ordinis Prælati electos, in executione intimationum, citationum, &c.

In Prælatos & Cardinales, proponentes populo indicem casuum reseruatorum gratiarum & indulgentiarum, & pro certo pretio concedentes absolucionem &c. Et huiusmodi indicem vbilibet reperit non dilacerantes.

In Prælatos extra casum necessitatis ingredientes clausuram Monasteriorum Monialium.

In Prælatos admittentes ad Doctoratum aliquem,

quem, non accepto iuramento quod ultra tria milia Turonen: argenteorum in tali Doctoratus solennitate non expendat.

In Capitula & singulares personas, quæ vacante sede Episcopali vel Collegiata, vsurpant sibi aliqua bona, quæ reliquit defunctus, aut collecta fuerunt tempore vacationis.

In Conuentus, Capitula, Collegia, perturbantia priuilegia Ecclesiæ Tolosanæ.

In Excommunicantes, suspendentes, interdicentes aliquem solo verbo, sine scripto, aut expressa causa illius, vel non dantes copiam harum sententiarum, requisiti, vel excommunicantes absque monitione.

In admittentes ad diuina officia, Sacramenta, aut ecclesiasticam sepulturam, excommunicatos, interdictos publicos, vel vsurarios manifestos.

In non seruantes Ecclesiasticum interdictum.

In Iudicem ecclesiasticum non Episcopum, qui contra iustitiam & suam conscientiam aggrauat partem, odio, fauore, &c.

In Iudices se intromittentes in cognoscendis negotijs in causis electionum Episcoparum, sententiam ferentes & confirmantes.

In deficientes in probatione eius, quæ obicerunt contra personam electi ad aliquam dignitatem, vel personatum.

In Conseruatores sedis Apostolicæ, scientes cognoscentes causas, quæ non sunt manifestè violentæ.

In quem,

In quemlibet in S. ordinibus constitutum, qui de controuersia alterutra parte in materia de Conceptione B. V. Mariæ in popularibus Concionibus, vel vbiçunq̃ promiscua virorum ac mulierum multitudo conuenire solet, disputare rationibus, vel Doctorum authoritate propriam confirmando sententiam, contrariamque refellendo, & impugnando audet. Vel de hac quæstione cuiusvis pietatis aut necessitatis, prætextu, vulgari sermone, scribentem aut dicentem. *Absolutio reseruat̃ Pape.*

In Abbatem, vel Priorem non habentem Abbatem, si sorula, res non corrigiatis, aut caputia non fixa portat.

In eisdem, si venationi aut aucupationi clamorosa, vel alias cum canibus & auibus ex proposito interfunt.

In Conuentus & Capitula petentia vel exigentia aliquid quoquo colore, in receptione personarum vtriusque sexus ad religionem, vel ante aut post illam.

In Capitula & Conuentus, quibus ob transgressionem Bullæ Pij 5. circa non admittendas beneficiorum resignationes, est interdicta facultas conferendi beneficia, &c. & tamen faciunt.

In Prælatos religionum, si requisiti à personis Ecclesiasticis de præiudicio ex administratione S. Eucharistiæ, Extremæ vnctionis, Matrimonij, aut quacunque absolutione indebita, à suis religiosis facta, infra mensem plenam satisfactionem læsi non exhibent.

In Re-

In Religiosos habentes aliquã administrationem, qui alienant aliquid ex spectantibus ad eam, etiam ad vitam vel certum tempus, absque necessitate aut facultate sui Capituli, si habent, vel Prælati, si Capitulum non habent.

In fratres Prædicatores & alios ordines Mendicantium assumptos in Episcopatum vel alias Prælaturas, si prius consecrentur quàm resignent ordini libros & alia quæ habent.

In Fratres Prædicatores perturbantes fratres Minores in officio Inquisitionis, & vice versa.

In Religiosos ordinis Mendicantium, recipientes ad professionem ante annum probationis elapsam.

In Religiosos non recipientes decimas, si requisiti non faciunt conscientiam contentibus, de decimis soluendis.

In Religiosos, grauantes vel fraudantes ecclesias circa decimas eis debitas: si requisiti non desunt, vel non satisfaciunt.

In Regulares omnes, præsumentes introducere mulieres vel admittere in Monasteria & domos Regularium.

In contrahentes matrimonium per verba de presenti, & ante carnis copulam facientes se ad sacros ordines promoueri, aliter quàm in S. Canonibus permittatur: per hoc enim non dissoluitur matrimonium Nisi Religionem ingrediantur.

Excommunicati, sunt ipso iure suspensi.

Interdictum incurrit.

i. Col.

1. Collegium, Vniuersitas, Ciuitas, loci, cogentes ecclesias Ecclesiasticæ personas soluere gabellas, &c. pro rebus proprijs, negociationi nõ expositis.

2. Vniuersitas, locans domos alienigenis vsurarijs, & territoria locantium.

3. Ciuitatis ministri & domini, in qua Papæ electio fit, non obseruantes seruanda.

4. Vniuersitas concedens vel extendens pignorationem, seu repressalias, in Clericos & personas ecclesiasticas.

5. Vniuersitas vel Ciuitas consentiens & non puniens, eos qui Cardinales persequuntur.

6. Territoria illius, qui Episcopum iniuria afficit aut in hoc consentit.

7. Regna, terræ, & loca qualibet illis subiecta, qui Legatos sedis Apostolicæ aut Nuntios impediunt, &c.

8. Collegia ac Capitula, quæ priuilegio, statuto, vel consuetudine, fructus primi aut vltioris anni beneficiorum vacantium, vendicant sibi, contra iuris dispositionem.

9. Vniuersitates, ac Collegia, à Papa ad futurum Concilium appellantis: ac complices.

10. Principum illorum territoria, qui sequstrationes, applicationes, dissipationesque fecerint vel fieri mandauerint, de quibuscunque bonis ad Ecclesiam quomodocunque spectantibus.

11. Respub. Communitates & Vniuersitates, quomodolibet delinquentes contra spectantia ad
liber

libertatis & immunitatis Ecclesiasticæ fauorem.

12. Capitula infra annum à die vacationis ordinandi licentiam alicui concedentia, nisi occasione beneficij Ecclesiastici.

13. Ecclesiæ & Cæmeteria, apud quæ sepulti fuerunt ij, qui inducti sunt ad promittendum se ibidem electuros sepulturam, vel non mutaturos, à Clericis vel Religiosis illius Ecclesiæ.

14. Communitas in prouincia Anconitana, male tractans officiales Apostolicos.

15. Vniuersitas perturbans priuilegia Ecclesiæ Tolosanæ.

16. Religiosi vel sæculares Clerici etiam exēpti, scienter celebrantes vel celebrari facientes in locis à iure vel homine interdictis, aut excommunicatos publicè, vel interdictos nominatim, ad diuina officia, Sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittentes.

17. Locorum ordinarij, suadentes, & etiam Censuris inhibentes, ne Christi fideles fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, elemosynas erogent.

18. Iidem inhibentes, ordinantes, præcipientes, statuentes, quo minus supra dictorum Ordinum fratres, liberè vti possint Priuilegijs, Indulgentijs fratrum Heremitarum, S. Augustini, Carmelitarum & Seruorum.

19. Iidem obstitentes quo minus sepeliantur in Ecclesijs in Cæmeterijs fratrum Ord: Mendicantium, qui volunt.

20. Idem persuadentes Religiosis, vel sæcularibus, ut ipsi inuitis, quorumcunque cadauera in Cæmeterijs dictorum fratrum sepeliant, vel etiam ipsi personaliter sepelientes.

21. Idem Missarum solennia in eorum Ecclesijs, vel exequiis, sine eorum assensu, celebrari facientes.

22. Idem cogentes eos ad solutiones collectarum seu exactionum quarumlibet, vel exigentes decimas pro vineis, terris, hortis, & cæteris ad eos pertinentibus.

23. Idem prohibentes, quò minus recipiant, quascunque mulieres ad habitum & regulam eiusdem Ordinis.

24. Idem impediens quominus quoscunque Clericos, vel laicos, liberos, ad ordinem suum recipiant, aut retineant.

25. Idem præsumentes venire ad eorundem domos causa celebrandi ordines, tractandi, vel aliquos Conuentus publicos conuocandi. Vel eos ad Synodos vel Conuentus forenses accedere compellentes, vel pro Consecrationibus Ecclesiarum & altarium, pro Oleo S. & alio quolibet Sacramento quicquam ab eis extorquere audentes, & gratis non impendentes.

26. Idem sine rationali causa denegantes Sacramenta Eucharistiæ aut Extremæ unctionis, aut differentes personis confessis fratribus dictorum Ordinum, approbatis & admissis ad confessiones audiendas, vel Parochianis prohibentes, & persuaden-

suadentes ne confiteantur fratribus dictorum Ordinum: cum complicibus.

27. Episcopi & Abbates bona Ecclesiarum, Monasteriorum, locorumque piorum, quomodolibet alienantes, inconsulto Romano Pontifice.

28. Episcopi non facientes obseruari constitutionem de facienda fidei professione, ab omnibus cuiuslibet facultatis lectoribus.

29. Episcopi & superiores in visitatione exigentes munera, aut procuracionem in pecunijs: vel visitatione non facta, quamcunque procuracionem.

30. Prælati sine licentia Papæ, Commentarios, Glossas, Annotationes, Scholia, &c. super Concilij Trid: decretis, quouis prætextu edentes.

31. Cardinales cæterique Prælati recipientes in confidentiam, quicquid ad Ecclesiam spectat. Imò sunt etiam excommunicati.

Polluitur Ecclesia.

1. Si intra eam sanguis humanus iniuriosè effunditur: aut causa naturalis eius effusionis vel mortis datur.

2. Si in Ecclesia semen humanum voluntariè effunditur.

3. Si in ea excommunicatus vel infidelis sepelitur.

4. Si Ecclesia per Episcopum, excommunicatum publicum, consecratur, aut benedicatur.

5. Si omnes parietes renouantur, seu incrustantur, cum disiectione maioris partis eorum.

In his casibus est reconcilianda.

NOTA.

1. Polluta Ecclesia, polluitur cæmeterium sibi coniunctum: non autem vice versa.
2. Cæmeterium eo modo polluitur, quo & Ecclesia.

Altare stabile exacratur.

1. Si mensa penitus vel enormiter frangatur, ita vt deformitas appareat ultra medietatem.
2. Si frangatur in cornibus in quibus consuevit fieri consecratio.
3. Si mota fuit iunctura, qua mensa stipiti adheret: quia in illa coniunctione præcipuè intelligitur esse consecratio altaris. Et hoc ubicunque sepulchrum sit.
4. Si quid de lapidibus stipitis tangentibus ipsam mensam moueatur: intellige autem quoad principales lapides tangentes mensam.
5. Si mensa constituta sit super 4. columnas lapideas & vna columna moueatur.
6. Si sigillum frangatur vel amoueatur, vel minuatur.

Altare portatile exacratur.

1. Ex remotione lapidis à ligno, quando sepulchrum est in ligno.
2. Quando mouetur sigillum sepulchri.
3. Ex notabili lapidis fractione, vt supra de stabili dictum est.

NOTA.

NOTA.

1. Exacrata Ecclesia non exacratur altare.
 2. Polluta tamen Ecclesia polluitur altare stabile, ita vt reconciliatione indigeat.
- Privatio Ecclesiastica Sepultura, propter 15. infra scripta infligitur.*
1. Hæresim.
 2. Excommunicationem maiorem, & interdictum ab ingressu Ecclesiæ in vita.
 3. Infidelitatem, quoad adultos, Decessionem sine baptismo, quo ad infantes.
 4. Sui ipsius interfectionem.
 5. Interdictum publicum.
 6. Vfuram manifestam.
 7. Admissionem ad Ecclesiasticam sepulturam usurarij manifesti, excommunicati, &c.
 8. Omissionem S. Confessionis, vel Eucharistiæ in Paschate.
 9. Rapinam, vel incendium Ecclesiarum
 10. Vitium proprietatis in Religiosis.
 11. Detentionem decimarum.
 12. Blasphemiam.
 13. Obitum in peccato mortali.
 14. Obitum in tormentis, vel post illa: & in duello, & in spectaculis tauri vel ferarum.
 15. Institutionem Sacerdotis in tutorem filiorum suorum.
- Irregularitas, quæ post Censuras est impedimentum Canonicum, multiplex.*

L 3

I. EX

1. *Ex defectu Fidei*: scilicet ante Baptismum.
 Aetatis: iuxta determinationē S. Conc: Trid.
 Rationis: vt in carentibus vsu rationis pueris, lunaticis, furiosis.
 Sexus: vt in sceminis, quæ potius sunt incapaces: & Hermaphroditis.
 Libertatis: vt in seruis & Dæmoniis.
 Corporis: debitam sanitatem, venustatem, vel integritatem non habentis: vt læprosi, morbum caducum patientes, abstemij.
 Generationis: vt sunt filij & nepotes Hæreticorum, Iudæorum, & illegitimi.
 Literarum: vt idiotæ.
 Perfectæ lenitatis: vt consentientes in necem, aut mutilationem alicuius.
2. *Ex Sacramento*. Vt bigamia, & Neophytorum status.
3. *Ex delicto*. Vt in Hæreticis, etiam post penitentiam, & complicitibus: homicidis, mutilantibus, & in hæc consentientibus.
 Apostatis à fide, infâmbus, & criminosis manifestis.
 Baptistantibus & rebaptisatis. Idem de alijs Sacramentis characterem imprimentibus. Quorundam sententia.
 Differentibus Baptismum vsq; ad infirmitatē. Suscipientibus S. ordines vel exercentibus, dum sunt aliquibus censuris irretiti, vel in Ecclesia interdicta.
 Exercentibus ordinem S. non habitum.

Ordi-

Ordinatis per saltum vel furtiuè.

Suscipientibus ordines duos vna die & minores cum Subdiaconatu. Vel ab Episcopo excommunicato, vel eo, qui renuntiavit non solum loco, sed etiam dignitati.

In infordeſcentibus per annum in suspensione. *Qui sunt inhabiles ad beneficia iam quæſita & electiones.*

DECIMA PARS.

De reſeruatis Caſibus.

Documentum Primum.

In articulo mortis, omnis casus & omnis cœſura ceſſat eſſe reſeruata.

Secundum.

Sublata excommunicatione à caſu Papali, ab ipſo peccato iam quilibet Confefſor abſoluere poteſt. Nam omnis caſus Papalis habet annexam cenſuram, & propter illam eſt reſeruatus.

Tertium.

Epifcopus poteſt abſoluere à Caſibus Papæ reſeruatis, ſi ſunt occulti: alias non. *Licet aliqui excipiant omnes caſus in Bulla Cœne Domini.*

Quartum.

Religioſi interdum habent facultatem à Pa-palibus abſoluendi, non requiſitis Epifcopis, natione Confraternitarum, vt Rotarij, & Nominis Dei, &c. Quapropter diligenter Bullæ inſpiciendæ ſunt,

sunt, & videndum ne aliqua sint reuocata. Similiter ratione concessorum Priuilegiorum, habent auctoritatem confessarij Ordinis Prædicatorum; & Minorum, in votis dispensandi, in quibus possunt Episcopi, præterquam in voto peregrinationis ultra duas dietas. Ratione vero Confraternitatum etiam plus possunt. Vide Bullas. Episcopi verò possunt dispensare in omnibus votis, præterquam continentia perpetua, religionis, peregrinationis Romam, ad S. Iacobum Compostellæ, Hierusalem.

Quintum.

Si occurrerit pœnitens cum casu reseruatò, remittat eum confessarius ad Superiorem: quod si noluerit, petat ipse Confessarius facultatem. In cuius concessione Superior omnino facilis esse debet, vt fragilitati atque verecundia subditi charitatiuè condescendat, & ne confessionem detestabilem efficiat.

Si autem peccatum in particulari scire vellet, posset Confessarius illud detegere: nisi ex tali manifestatione posset cognosci directe, vel indirectè persona, quæ peccatum reseruatum habuit: tunc enim sacrilegus esset Confessarius. Quod præsertim obseruandum est in paruis congregationibus, vbi facile in aliquè suspicio cadere posset.

Taxare tamen pœnitentiam Prælatus posset pro reseruatis casibus.

Qui si facultatem dare nollet, quamuis pessimè faceret, peccator tamen ab alio absolui non posset,

posset, non tantum à Centura, sed neque à peccato reseruatò.

Potest præterea Confessarius persuadere pœnitenti, vt aliquam Confraternitatem, habentem tale priuilegium, assumat, & vigore illius absolueret.

Sextum.

Potest etiam Confessarius auditis omnibus peccatis absolueret à quibus potest, & pro absolutione à reseruatò tantum ad Superiorem remittere. Cui solum reseruatum manifestare sufficit, cum antea integra confessio sit facta primo Confessario. Non autem posset Superior à solo reseruatò absolueret non præmissa integra confessione ante se, vel ante alium quempiam facta. Hac opinione de dimidianda Confessione, rarissimè, & in magna necessitate vtendum est, vt expressè insinuatur 3. p. Tyrol. C. 5. n. 14.

Septimum.

Si accideret aliquem Confessarium quamcunque ob causam absoluisse à casu reseruatò, curare debet obtinere auctoritatem super illum casum reseruatum: qua habita, si commodè error aperiri pœnitenti non potest, nec ad confessionem reuersurus speratur, absoluat siue præsentem, siue absentem, etiam non aduertentem, dummodo pœnitens tum in gratia esse vel saltem dispositus ad absolutionem suscipiendam credatur. Hic tamen propriè non absoluitur, sed solum reseruatò tollitur.

Casus Episcopales de Iure.

1. Peccatum Clerici, irregularitatem habens annexam. *Licet alij negent.*
2. Incendium domorum, frugum, & aliarum rerum, ex proposito factum: cum complicibus.
3. Peccatum ob quod solennis pœnitentia sit imponenda, quod est notorium, graue, & scandalosum.
4. Blasphemia notoria & publica. *Licet aliqui negent.*
5. Dispensatio votorum iuramentorum.
Sed hæc non intelliguntur nomine casuum.
6. Absolutio ab excommunicatione maiori. *Sed neque hæc est peccatum, sed pœna peccati.*

Casus Episcopales per generalem consuetudinẽ, vel quasi generalem.

1. Homicidium voluntarium.
2. Peccatum falsariorum, falsificantium moneta, testimonia, scripturas, siue in iudicio siue extra. Et reticentes veritatem interrogati. Et Aduocati, Procuratores, Notarij, ostendentes scripturas partibus aduersis.
3. Violatio libertatis aut immunitatis Ecclesiæ.
Quæ habet annexam excommu: Cœne.
4. Omne sacrilegium.
5. Peccatum retinendi incerta aliena.
6. Diuinationes, incantationes, sortilegia.
7. (Addunt aliqui) Matrimonium clandestinum,
& con-

& contra interdictum Ecclesiæ contractum, cum testibus.

8. Susceptio ordinum per saltum vel fraudem.
9. Retentio decimarum & primitiarum.
10. Incestus.
11. Bestialitas.
12. Sodomia.

Casus Episcopales per constitutionem specialem, contenti in Rituali seu Agendorum libro pœsterius edito.

Hæresis, quam solus Episcopus Concilij Trid. autoritate absoluit: licet pro vno tantum particulari casu occurrente, talem facultatem committere possit.

Apostasia. Homicidium voluntarium. Iniectio violenta manuum deliberata, cum læsione in parentes facta.

Raptus & violatio virginum. Incestus cum consanguineis aut sanctimonialibus. Incendium malitiosum. Simonia. Sodomia. Sorcilegium. Adulterium notorium. Et generaliter omnia delicta, quæ excommunicationem maiorem à Canone vel homine latam habent annexam.

Vnde propter hanc clausulam Confessarij nõ possunt absolvere ab excommunicationibus Pœnitalibus nemini reseruatiss: sed solus Episcopus, vel cui specialem facultatem dederit.

Et omnes alij excessus prædictis grauiores.
Propter

Propter hoc ultimo loco dictum, recurrendum est ad Rituale antiquius, Anni Domini 1574. ubi superadduntur casus hi.

VIDELICET.

Clericus excommunicatus maiori excommunicatione, celebrans aut Sacramenta ministrans.
Clericus admittens excommunicatum ad audienda diuina.

Clericus absoluens excommunicatum sine facultate, vel in casibus prohibitis.

Clericus ordinatus sine licentia sui Episcopi, vel per saltum promotus.

Reuelans confessiones aliorum.

Clericus fornicationem admittens cum ea, quam baptizauit, vel in confirmatione tenuit, vel cuius confessionem audiuit.

Si quis illegitimus sine dispensatione, aut beneficum aut ordinem suscepit.

Si Clericus sit bigamus, vel in sacerdotio contraxit matrimonium.

Si corpore enormiter vitiatus, aut irregularis, sine dispensatione celebrat.

Parentes percutiens. Sacrilegus & adiutor eius.

Procurans abortum vel sterilitatem, in se, vel in alia.

Oppressor liberorum suorum.

Machinas in mortem vxoris, aut vxoricidium committens.

Procu-

Procurans maleficia inter coniuges, ne possint habere copulam.

Publicè blasphemus.

Qui publicum crimen vsuræ periurijque commisit.

Excommunicatus, & cum eo scienter communicans in diuinis.

Qui in cultu diuino, vel circa administrationem Sacramentorum, communicant cum hæreticis.

Coitus in Ecclesia.

Contrahens matrimonium post sponsalia prius contracta, & iuramento confirmata.

Mulier alienum partum marito supponens.

Deflorator vel oppressor virginis.

Qui cum Moniali vel Monacho rem habuit.

Abutens Sacramentis, rebus sacris, vel Sacramentalibus, ad profanos vel illicitos vsus.

Raptor & vsurpator bonorum Ecclesiasticorū.

Copula vel matrimonium, inter propinquos, affines, & spirituales.

Contrahens matrimonium post votum castitatis.

Celebrans in altari non consecrato, vel sine apparamentis, vel non ieiunus.

Baptisans proprium filium extra necessitatē, vel tenens in Baptismo, vel confirmatione.

Celebrans in loco interdicto.

Clericus qui bello interfuit.

Violans Ecclesias & immunitates earum.

Bis baptisatus.

Casus

*Casus referuati Episcopo Cracouiensi in Synodo
Dioecessana.*

CRimen hæresis. Læstio aut detentio librorum hæreticorum. Apostasia, Profanatio, pollutio, & violatio Ecclesiæ, Sacrosanctæ Eucharistiæ, atque Oïlõrum sacrorum abusus. Præstigiæ, & maleficia, quæ cum inuocatione explicita vel implicita, dæmonum fiunt; inque detrimentum vitæ vel bonorum alicuius tendunt.

Absentatio diuturna à beneficio residentiam requirente, sine dispensatione summi Pontificis, vel licentia Episcopi, in scriptis obtenta. Proditio auditæ Confessionis. Patris aut matris percussio. Homicidium deliberatum per se vel alium; consiliumque aut auxilium efficax ad id datum, quin & casuale, ex non adhita requisita ad euitandum illud, diligentia, aut data rei illicitæ opera, secutum. Abortus non procuratus licet; ex aliqua tamen culpa proueniens.

Frequentata & publica vsura. Incendium dosiosum, antequam publicatum fuerit. Detentio priorum legatorum, & quæuis malitiosa ultimarum voluntatum impeditio, occultatio. Falsum in iudicio testimonium, siue extra iudicium falsa in scriptis attestatio. Raptus virginum aut viduarum. Stuprum vi illatarum. Adulterium notorium. Sacrilegium cum Deo dicatis. Incestus quicumque in primo & secundo gradu. Scelus nefandum, & contra naturam, ac delictum quodlibet,

ber, cui excommunicatio maior, non tamen Papalis, interdictumue aut suspensio fuerit adiuncta.

*SEQUUNTUR EX EADEM
Synodo pulchra animaduersiones.*

Absoluendi tamen ab his omnibus, præterquam à crimine hæresis. Visitatoribus nostris; singulis autem Presbyteris, per singulos Officialatus, eligendis à Clero, & à nobis approbandis, ab abortu, homicidio casuali, adulterio, & incestu occulto, plenariam quoad forum interius, sine potestate tamen subdelegandi, concedimus facultatem.

Porro decumbentes grauitè, aut alias quomodolibet constitutos in vitæ periculo, si sit extrema necessitas, quilibet Sacerdos, etiam non Parochus, neque requisita Parochi licentia, ab omnibus, non solum nostris, sed & Papalibus casibus, ac Censuris, quibuscunque, poterit absolvere. dummodo penitentes, si tunc possunt, satisfaciant cui debent; aut cautionem præstent idoneam, de satisfaciendo à se vel à suis, primo quoque tempore.

Vocati ad ægrotos Parochi, sine mora accurrant, imò non vocati etiam, cum primum de aduersa valetudine illorum cognouerint, inuisant, horrenturque eos ad suscipienda Ecclesiæ Sacramenta.

Mulieres etiam grauidas admoneant; vt obstans in partu periculum, consistantur tempe-
stiuè.

stiuè, doceantque eandem in Confessione, ne se tunc, vel tempore menstrui, maritis commisceant.

Sed & morte mulctandis ob publica crimina, exhibeant dignam Sacerdotibus Christi charitatem, munitosque Sacramentis, comitentur ad locum supplicij, & ad piè in Domino moriendū disponant.

Casus reseruati Episcopo in Synodo Diœcesis Plocensis.

Falsum testimonium, in iudicio cum damno proximi.

Vsura, & quilibet contractus per Canones vetitus.

Retentio legatorum piorum in testamento factorum.

Furtum ante restitutionem.

Hic quoque prohibetur ne mulieres lactantes, secum in lecto habeant puerum per noctem: moneturque confessores, vt talibus notabiles penitentias iniungant, quamuis suos lactantes non suffocauerint.

Decretum Sanctissimi D. N. Clementis PP. super casuum reseruatiōe ab omnibus regularium superioribus obseruandum.

SANCTISSIMUS D. N. qui iam pridem accuratè sperpendit & re ipsa comperit, quàm reseruatiō facultatis absolue ndi Religiosos penitentes, & pecca-

peccatis quibusdam grauioribus (nisi superiores admodum prudenter ac moderatè illa vtantur) nonnullos infirmiores, qui interdum superiori suo conscientiaë maculas detegere formidant, adducere possit in æternum damnationis periculum, & spiritualis remedij desperationem. Ideo vt huic malo sanctitas sua oportune prospiceret, decreuit: vt nemo ex Regularium Superioribus, peccatorum absolutiones sibi reseruet, exceptis ijs quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot: prout subditorum vtilitati expedire, prudenter in Domino iudicauerit.

Veneficia, Incantationes, Sortilegium, Apostasiam à Religione, siue habitu dimisso, siue re-tento, quando eo peruenerit, vt extra septa Monasterij seu Conuentus fiat egressio.

Nocturnam aut furtiuam à Monasterio seu Conuentu egressionem, etiam non animo apostatandi factam.

Proprietatem contra votum paupertatis: quæ sit peccatum mortale.

Iuramentum falsum in iudicio regulari seu legitimo.

Procuratio, auxilium seu consilium ad abortum faciendum, post animatum fatum, etiam effectum non sequuto.

Falsificatio manus aut sigilli officialium monasterij seu conuentus.

Furtum de rebus monasterij seu conuentus, in ea quantitate quæ sit peccatum mortale.

M

Lapsus

Lapsum carnis voluntarium opere consummatum.

Occisionem seu vulnerationem, seu grauem percussionem cuiuscunque personæ.

Malitiosum impedimentum aut retardationem, vel apertionem literarum à superioribus ad inferiores, ab inferioribus ad superiores. Si quod præterea aliud peccatum graue pro religionis cõseruatione, aut pro conscientia puritate reseruandum videbitur, id non aliter fiat, quàm Generalis Capituli in toto ordine, aut Prouincialis in Prouincia matura discussione & consensu.

Non liceat superioribus Regularium confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reseruatum admiserint, aut ipsimet subditi sponte & pro motu id ab eis petierint.

Superiores in singulis domibus deputent duos vel tres aut plures Confessarios, pro subditorum numero maiori vel minori, ijque sint docti, prudentes, ac charitate præditi, qui à non reseruatis eos absoluant, & quibus etiam reseruatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi ipse in primis Confessarius iudicauerit.

Tam superiores pro tempore existentes, quàm Confessarij qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caueant diligentissimè, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exeriorem gubernationem vtantur.

Licebit tamen superioribus determinare peccatas

nas graues quibusdam peccatis etiam non reseruatis, à Confessarijs imponendas, quæ subditos ab huiusmodi perpetrandis cohibere possint.

Atque ita per quoscunque Regularium superiores, quicumque illi sint, obseruari mandauit, nõ obitantiis Constitutionibus & ordinationibus Apostolicis ac cuiusuis Concilij, & Generalis decreti, nec non consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore obseruatis, aut regulis in Generalibus aut Prouincialibus Capitulis editis, Statutis, & Constitutionibus, etiam Apostolica auctoritate confirmatis, Priuilegijs, indulgijs & concessionibus quibuscunque, quorum tenores hic pro expressis haberi voluit, ceterisque contrarium facientibus quibuscunque &c. Datum Romæ apud S. Petrum die 26. Maij, Anno Domini 1593.

And: Sorbolengus Secret. Visitator.

PARS VNDECIMA.

Pro accedentibus ad S. Communionem doctrina.

Deuorè ac reuerenter Sanctis: Eucharistia Sacramentum sumpturi, quædam obseruent ante sumptionem, quædam in ipsa sumptione, quædam post.

Ante sumptionem tria.

In mente. In ore. In corpore.

1. *In mente.* Perpendendo causas, propter quas velis

velit tantum Sacramentum percipere. Nam id faciendum est, tum in commemorationem & in gratiarum actionem passionis & mortis Christi, tum in pignus summæ charitatis & misericordiæ Dei in nos: qua factum est, vt reuersurus ad Patrem, corpus quoque proprium & sanguinem atque adeo seipsum totum nobis relinqueret: tum in remedium animæ nostræ, ac infirmitatum eius sanationem: tum propter obedientiam exhibendam S. matri Ecclesiæ: iuxta Sapientis consilium: Nec dimittas legem matris tuæ, quia melior est obedientia quàm victima, vt quondam dixerat Samuel Sauli. Et tandem ad gloriam Dei & animæ nostræ commodum atque salutem.

Considerando discrimen inter mensam profanam & hanc mensam cœlestem: & quanta cum reuerentia huic, ipsi quoque S. Angeli Dei astant, vt te ad eandem reuerentiam inducant.

Examinando conscientiam: num pacem habeas cum Deo, per confessionem legitimam: cū proximo per veram & humilem reconciliationem: memor illius doctrinæ CHRISTI: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris fratrem tuum habere aliquid aduersum te (siue propter personæ, aut famæ læsionem, siue bonorum alienorum acceptionem, retentionem, vel damni illationem) relinque ibi munus tuum ante altare: & vade prius reconciliari fratri tuo: & tum veniens offeres munus tuum.

2. *In Ore.* Orationes deuotas & supplices fundendo:

dendo: vt qui Dei beneficio, corpore & sanguine eius reficimur: ipsius munere dignè & fructuosè ad tantum Sacramentum accedamus.

3. *In corpore.* Ipsum per ieiunium præparando, per continentiam (quo ad coniugatos) distractiones sedando, linguam & os pridie communionis purgando, impedimenta pilorum longiorum labia tegentium, introitum Sacramenti prohibentium, aut periculosè circumstantium (prout experientia compertum est) auferendo & tendendo.

In ipsa sumptione tria sunt valde necessaria.

Fides, Deuotio, & Humilitas.

1. Credere in primis debes in illis speciebus panis, quæ sunt, albedo, rotunditas, sapor, non esse panem, sed virtute diuina, statim post consecrationem à sacerdote siue bono siue malo tactam, esse verū Corpus Domini nostri Iesu Christi, imò totum Christum. Quod sic declaratur. Est ibi Corpus Christi, eodem Christo teste: Accipite & manducate, Hoc est corpus meum.

Et quoniam Christus resurgens ex mortuis iam non moritur: ideo non est ibi corpus mortuum aut exangue, sed viuum & cum sanguine, ac proinde est ibidem Christi anima & sanguis. Iuxta regulam verò Damasceni: Quod Deus semel assumpsit, nunquam dimisit: credendum est, ipsam quoque Deitatem Christi ibidem adesse. Cum itaque suscipias quatuor, nimirum Corpus Christi, sanguinem, eius animam, Deitatem, iam totum

tum Christum suscipis. Manducas simul, quia ibi est corpus Christi (quod aliter non sumitur, nisi per manducationem) & bibis, quia est ibi sanguis, qui non aliter sumitur nisi per modum potus. Manducat, inquit, simul & bibit anima nostra dum hoc Sacramento diuinissimo refectur. Vnde non minus suscipis quam sacerdos in Missa, quamuis ille propter perfectionem sacrificij, & representationem mortis Christi, sub duabus speciebus, vt offert, ira & suscipit.

Deinde credendum est totum Corpus Christi in tota hostia esse siue parua siue magna: & totum in qualibet particula eius.

2. Deuotio tanta esse debet, vt exardescas in Deum, in eum mutari contendas, ipsique cor & omnia tua tradas atque deuoeas.

3. Humilitas, vt Dei maximam dignationem. In hoc negotio agnoscas, tibi vero summam indignitatem tribuas.

Post sumptionem tria.

In templo. Suscepto Sacramento, & in eo tanto hospite, cura vt illum quam optime tractes, & quam vtilissime retineas. Dum bibis ex calice, non existimes ibi sanguinem Christi, sed scito simplex vinum esse: vnde nullus honor exhibendus est calici, ne detur erroris occasio simplicioribus. Caueat sibi quisque à spuri eiectione, ne aliqua particula eiecta, irreuerentiæ exponatur.

Nec statim suscepto Sacramento templo exeat, sed potius seorsim secedens, gratias Deo agat

agat pro tanto beneficio, oretque illum, vt se omnium donorum S. Spiritus participem faciat: memoriam passionis suæ cordi imprimat, vitæ emendationem, occasionum fugam tribuat, fragilitatem sanet, se nunquam à cordis nostri hospitio subtrahat, & in extremo vitæ nostræ dignetur se in viaticum & præsidium præbere. Oret, insuper pro omnibus suis tam consanguineis quam benefactoribus viuis & mortuis, &c. sicut Dominus inspirauerit.

In domo. Otiosa verba, risus, leuitates, occasionem malas vitet, rixas nullas intendat aut moueat, ad iram neminem prouocet: ac omnia cum maturitate faciat. Alios etiam domesticos, & subditos, qui hoc Sacramentum, susceperunt, reuenter tractet, & in honore habeat, singuli singulos ad bona opera exhortentur, sermones autem non nisi sanctos & ad proximi ædificationem ordinatos, misceant.

Extra domum. Scatum à prandio, loca sacra, templa, vel altaria visitent. Nam & Christus in Parasæue propter nostram salutem pluries hinc inde, huc & illud ductus est.

Quid multis? Quilibet quærat modos, & omnem lapidem moueat, vt tantum thesaurum quam diutissime conseruet.

PARS DUODECIMA.

De studio Meditationis.

Quoniam Confessarius deuotus ac spiritualis sit, necessum est, & in quinta parte hoc meditationis studium eidem commendatum est, idcirco pauca præcepta de eo subiungentur.

Multa autem sunt, quæ nos mouere & in amorem meditationis rapere possunt.

1. *Excellentia Meditationis.* Nam meditatio habet excellentiâs omnes, quas habet oratio, de qua quidam ex antiquis Patribus, teste Theodoro, in religiosa historia dixit: Medicos quidem varia medicamentorum genera agris pro morborum varietate adhibere solitos: cæterum ad omnes animorum morbos depellendos, omniaque huius mundi seu vitæ incommoda perferendâ, orationem esse commune medicamentum, atque remedium. Et præter hæc ipsa meditatio habet propriam excellentiam, videlicet hominem meditationi deditum transformare in Deum. Equidem magnum est Deum propè habere, quod inuocantibus eum euenit: Maius vero coniungi Deo: multo magis vniri ipsi, sed maximum transformari in Deum, quod contemplationi seu orationi mentali proprium est, per quam & vocali conuenit: ita vt quemadmodum poma diu nultumque sacharo ac melle decocta, vix proprii saporis aliquid retinent, sed solius sachari dulcorem reterunt: sic anima diuinarum rerum studio & contemplationi addicta, vix aut nihil in ea veteris hominis pristinique saporis quicquam residet; sed solius Christi imaginem ita refert, vt cum Apolto-

Apostolo dicere possit: Vivo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus.

Ex hac autem excellentia multa alia deriuantur.

Prima. Quod meditationi assuefactus, est super omnia; quia & Deus in quem ipse transformatur, est super omnia. Est autem super omnia: terrena quidem per contemptum, cœlestia verò per possessionem.

Secunda. Quod potest omnia, atque adeo omnibus inimicis potentior erit. Nam si, qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: quid illi, qui transformatur in Deum, qui potest omnia.

Tertia. Omnes influxus spirituales, sic Deo coniunctus, facile capere poterit, sicut & mundus hic inferior, teste Arist: in Metheoris, propterea superiori mundo coniunctus est, vt cœlestes influxus aliorumque virtutes participare possit.

Quarta. Homo purior efficitur: Nam sicut cera, ad solis radios diu exposita, candida fit, & quo diutius sub sole manet, eo fit candidior; ita quo diutius radijs iustitiæ Solis exposita, (quod anima nostra radijs iustitiæ in Deum) purior in dies efficitur. Hinc *Ecclesiæ* 2. Qui timent Deum, præparabunt corda sua, & in conspectu eius animas sanctificabunt.

Quinta. Facile scire poterit, quo pacto in corde nostro tabernaculum Deo sit ædificandum.

Quemadmodum & Moses montem conscendens & cum Deo versans, ab eo didicit, quemadmodum illi tabernaculum fabricare deberet.

Sexta. Homo meditationi deditus perficitur atque in suo esse conseruatur. Res enim omnes tunc in suo esse conseruantur, cum ijs causis vniuntur, à quibus existendi initium acceperunt. Hinc piscis gaudet in aqua, planta immobilis manet in terra, pulli siue auium, siue ferarum, lacribus semper matrum hærent, ipsasque quocunque ierint sequuntur.

Septima. Sequitur denique, eum sic coniunctum Deo, omnia secreta eius cognoscere. Quæ vero? An fortè S. Trinitatis, Incarnationis? hæc enim sunt præcipua. Minimè, ista siquidem Paganis, & Iudæis, non credentibus secreta sunt, nõ verò nobis Christianis, quibus communia sunt. Sed illud, Vacate, & videte, quàm suavis sit Dominus, quàm bonum sit eum cognoscere, diligere & contemplari. Et hoc est illud manna absconditum, quod nemo nouit, nisi qui accipit. Greg: Non potest sciri, nisi à quo posuit haberi: hoc sciri potest, dici non potest.

II. Quod nos mouere debet ad studium meditationis, est finis propter quem conditus est homo. Hic autem est secundum D. Augustinum, vt summum bonum intelligeret ac amaret.

III. Quia officium boni & iusti viri est, in lege Domini meditari nocte dieque.

IV. Quia meditatio continet hominem in officio

officio suo: nam & præterita non præterunt ei, & futura adsunt. vnde D. Bonaventura testatur suo tempore per experientiam multos profecisse, mediante hoc exercitio.

V. Nam meditatio bonos affectus conseruat, malos verò eradicat: sicut per oppositum, quia non est Deus in conspectu eius, inquinata sunt via illius in omni tempore *Psal: 6.*

VI. Quoniam meditatio excitat deuotionem & efficit. Vnde D. Augustinus: Meditatio parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio autem commendat orationem.

VII. Quoniam meditatio ornat religiosum & spiritualem, vnde Caietanus 2. 2æ. q. 82. ar. 3. docet has meditationes. debere esse quotidianas religiosis & spiritualibus. Qui nec hoc nomine (inquit ipse) censendi sunt, qui ad minus semel in die non se transferunt ad studium meditationis.

VIII. Multa exempla Sanctorum. David quidem proponebat Dominum in conspectu suo semper, & tota die meditabatur legem Domini. Grego: Nazian: amore huius studij ductus, refugit Episcopatum. B. Dominicus etiam in itinere socijs suis dicebat: Præite, cogitemus aliquid de Salvatore nostro. B. Franciscus per integram noctem vacans huic exercitio, hanc solam oratiunculam meditabatur: Da mihi Deus, vt me & te cognoscam.

IX. Voluptas animi. Neque enim habet amaritudinem conuictus eius, neque tædium conuersatio illius, sed gaudium & lætitiā. *Sap. 8.*

Meditationis exercitium, quædam exigit ante se, quædam in se, alia post se.

Ante se, lectionem & præparationem.

De Lectione.

DE lectione dicendum est, quæ & qualis esse debeat. Quæ? Ea quæ sit materia meditationis. Materia autem meditationis est omne illud, quod nos mouere potest ad aliquem salutarem affectum, siue amorem Dei, siue timorem, odium peccati, horrorem gehennæ, desiderium salutis &c. Eius autem generis sunt tum perfectiones diuinæ, tum beneficia, tum loca sacræ scripturæ, tum vitæ & exempla Sanctorum, tum defectus humani, miserix, & pericula, tum mundi vanitas, & vitæ breuitas, tum seuera iudicia Dei.

Qualis autem lectio esse debet? Non festina sed lenta: non negligens sed attenta: non proluxa sed sufficiens, ne suffiretur vtiliora exercitia: non currens sed ruminans. Occurrente enim aliquo notabili loco, subsistendum est & ruminandum: non tantum intellectiua, sed etiam affectiua, vt vczet non tantum intellectus pascatur lectione, sed etiam voluntas gustet & afficiatur delectatione: non muta sed respondens, nimirum occurrente aliquo deuoto loco; respondendum est Deo, qui per lectionem ad hominem loquitur.

Respon-

Respondendum autem est per aliquam breuem, seu iaculatoriam orationem, illi loco congruentem.

Notatio.

Licet lectio non debeat esse proluxa, tamen qui distractionem in corde patiuntur, satius est meditationem distractam conuertere in lectionem attentam.

De Præparatione.

Meditationem præparatio præcedere debet. Nam & in cythara fides componuntur prius quam pulsantur, ne strepitum potius quam concertum edant.

Præparatio autem in multis consistit: nimirum in corporis afflictione per ieiunium, abstinentiam, flagellationem, cilicium, vigiliam, durum lectum, tenuem & sobriam mentem: ista enim sunt fomenta & bases deuotionis. Et præterea regula vniuersalis est, Deum gratiam suam dare, prout dispositi fuerimus: magis autem dispositi erimus, si non tantum spiritum, sed etiam corpus præparauerimus.

Secundo. Consistit præparatio in meditationis desiderio. Desiderium enim communis est mater omnium virtutum, dummodo non tepidum sed intensum & vehemens sit. Iuuabitur hoc desiderium, si antequam cubitum eas, hanc sanctam cogitationem meditationis habeas: sic enim fiet, vt quemadmodum is qui vesperi carbones regit cinere, facile manè focum struit, rogam parat, ignem

ignemque accendit; ita & is qui cum hac sancta meditatione dormitum ijt. Iuuabitur adhuc, si antequam componas te ad somnum, orationem pro hoc sancto desiderio facias: manè enim fructum huius orationis, in corde tuo inuenies.

Fouebitur hoc desiderium si quoriscunque expurgiseris, versiculum Gloria Patri, vel aliam oratiunculam proferes, quod etiam ad pellenda phantasmata, & turpes cogitationes proderit. Fouebitur adhuc, si quamprimum euigilaueris è lecto surrecturus, hanc sanctam cogitationem statim arripias, antequam externa cogitatio præoccupet te. De hoc desiderio vide Granatensem, libro 1. de deuotione Capit. 4. & 14.

Tertiò. Præparatio consistit in cordis custodia seu mundicia & purgatione. Purgandum est autem, tum à vanis tum à noxijs cogitationibus, tum ab inordinatis affectibus seu desiderijs. Quæ admodum enim pictores, prius solent mundare & dealbare tabulam, postea verò pingere imaginem: ita in tabula codis nostri prius extergere supradicta debemus & mundare, antequam pulchram Dei imaginem per meditationem pingamus vnde & Dionysius formationem Dei assimilat sculpturæ; nam sicut sculptura in lapide vel ligno per ablationem fit: ita in corde nostro Dei formatio. Authoritas Gregor: In altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos distendi prohibetur. De hac cordis custodia, vide Granatensem c. 6. & 22.

Quartò.

Quartò. Præparatio consistit in figura corporis, vt videlicet sit flexo poplite, & signo crucis impresso fronti, ori, & pectori. Beatus pater Dominicus quatuor formas in corpore obseruare solebat, tempore orationis: aliquando toto corpore humi prosternebatur, aliquando stabat erectus in cælum oculis: aliquando manibus in crucis modum expansis, quandoque verò sursum erectis: interdum verò vulgari modo, genibus flexis.

Quintò. Dispositio consistit in oratione succincta seu iaculatoria, videlicet per Psal: *Ad te leuauit.* vel illam oratiunculam: *Actiões nostras.* vide librum 1. Granatensis de meditatione, Cap: 8.

Sextò. Consistit in loci temporisque apti electione: aptus autem locus est, obscurus, tempus verò, matutinum, vespertinum, & nocturnum. Vide Granatens: vt supra cap: 14.

Septimò. In apprehensione consortij & societatis in hoc exercitio: cogitare enim debes, quod per totum mundum religiosi & religiosæ, pueri & puellæ, sacerdotes & sæculares, eodem tempore tecum insistant huic sancto exercitio, quorum aliqui intima suspiria ducunt, aliqui flagellationes vsque ad sanguinem iungunt.

Octauò. Consistit præparatio in sui ipsius aculatione veniæque petitione, siue hoc fiat solo corde, admiscendo examen conscientie, siue per generalem confessionem & Psalmi alicuius Penitentialis subunctionem. Et hæc est illa calciammentorū extractio ad intrandum terram sanctam,

etiam, & vestimentorum ablutio ad ingrediendū in sancta sanctorum. Hanc preparationem natura docet, vt prius euellantur inutilia quā plantentur fructifera: conuersatio humana confirmat, vt prius petam veniam ab amico offenso, quā noua beneficia

Nono. In propria indignitatis confessione & Dei bonitatis prædicatione: debet enim iudicare se indignum esse omnibus quæ Deus fecit: seque accessisse ad hoc sanctum exercitium, magis vt gratias agat de præteritis beneficijs quam vt alia accipiat: vnde promptus esse debet ad suscipiendum, quicquid occurrat, siue consolationes, siue desolationes, ariditates & siccitates: neque enim propria utilitatis causa instar sui amatorū accedere debet ad sanctam meditationem, sed implendæ diuinæ voluntatis, & sui officii gratia.

Decimo. Præparatio consistit in consideratione diuinæ maiestatis in cuius conspectu stamus. Et quidem audit verba nostra, & videt deuotionem, tanquam testis & iudex. Ea vero est maiestas, vt comparatione eius totus mundus sit tanquam formica, imo minus formica. & vt verbis Sapientis vtamur Sapient. 11. tanquam momentum stateræ & gutta roris antelucani. Ante hanc diuinam maiestatem, ita multa millia Angelorū stant vt contremiscant: ipse filius Dei in oratione, quam ad Patrem fundebat, in terram proiecit se: quid me qui puluis & cinis sum (vt ille Patriarcha ait) facere par est? Ex hac consideratione,

tionem, magna reuerentia nascetur in Deum, magna humilitas, attentio, timor & tremor: vide hanc materiam in Granateni de deuotione Cap. septimo & parte secunda Memorialis Lib. 4. & multis alijs locis.

Vndecimo. Præparatio consistit in consideratione qualitatis negotij, nimirum quid acturi simus: nam in conspectum Dei venturi, Deum allocuturi. Quid ibi facturi? Rem maximi momenti tractaturi, qualis est salus nostra & proximorum. Quid comparaturi & impetraturi? Magnā elemosynam, spiritum deuotionis, donorum, virtutum, gratiarum: arbonem vitæ æternæ. Itaque qua deuotione Apostoli expectabant promissum Spiritum sanctum, eadem & tu, affluentiam eiusdem Spiritus sancti.

Duodecimo. In animi fortitudine contra tentationes quascunque. Neque enim semel tadium in hoc exercitio experieris: multoties veniet tibi in mentem propositum deserendi tale exercitium, & via laxior, sapius tibi occurrent alij, huic exercitio non vacantes, nec propterea reprobi vel damnati. Hæ sunt illæ muscæ quas abigebat Abraham à suo sacrificio, quibus etiam vir contemplatiuus ex tota fortitudine resistere debet. vide Granaten. lib. 1. cap. 5.

De ipsa Meditatione.

HÆc debet esse non velox sed grauis & læta, eodem ferè ordine absoluenda, quo & lectio facta. Non tantum intellectu cogitando, vt faci-

vt faciunt qui se componunt ad studendum pro
concionione ad populum habenda: nec tantum me-
moria reuoluendo ea quæ lecta sunt, sed vel ma-
ximè curandum est, vt accendatur inflam-
meturque voluntas, gustet & odoret Deum: ele-
uando cor in ipsum per aliquos affectus vitales,
qui affectus non sunt magno conatu exprimendi,
tunc enim magis deficeret, & memoria fatigare-
tur, caput debilitaretur, cerebrum læderetur, de
hoc vide fusius Granatè. parte 2. Memorialis lib.
6. Et in Floribus eius.

Hac meditatio habet post se tria.

Gratiarum actionem, Sacrificium Spirituale,
& petitionem.

De Gratiarum actione.

Pro qua cum præcedentibus continuanda &
introducenda, ex rebus quas quis meditatus est,
sumatur occasio, vt si de peccato meditatus est:
gratias agat Deo, quod illum vel liberauit ab
peccato, vel non statim morte subitanea, &c. pun-
xit. Si de vanitate mundi, gratias agat: quod
Deus ei oculos aperuerit. & sic de alijs. Vnde
subiungat oratiunculam: *Agimus tibi gratias omni-
potens Deus pro vniuersis beneficijs. &c.*

Huic annectat omnia reliqua beneficia, pro
quibus seorsim gratias agat: nimirum creationis,
conseruationis, gubernationis, redemptionis, voca-
tionis, iustificationis, glorificationis, & alia in-
finita iam communia, quam propria, siue bona col-
lata, siue mala exclusa.

Bona

Bona natura, fortuna, gratia, præterita, præ-
sentia, futura, cognita, occulta.

Mala vero, culpa & poenæ, pericula, insi-
dias, laqueos Diaboli, tentationes, occasiones pec-
candi, à quibus omnibus nos Deus præseruauit,
impediuitque inimicum euntem ad nobis no-
cendum.

Et quoniam tu solus insufficientis es Deo gra-
tias agere: inuocare debes creaturas, tam cœle-
stes quam terrestres, vt te in hoc officio adiuuent,
per illud Canticum: *Benedicite omnia opera. vel*
Psal. 201. Benedic anima mea Domino. Et alia, se-
cundum quod Dominus inspirauerit.

De Sacrificio seu oblatione.

Hæc connecti debet cum præcedentibus par-
tibus, hoc modo.

Quid itaque retribuam Domino pro omni-
bus beneficijs quæ præstitit mihi? subiungat. En-
ime ipsum totum offero, & omnia mea, & quid
quid feci, facio, & faciam: hoc totum in laudè,
gloriam & honorem Domini mei conuerto, sic
me totum Deo meo dedo, vt velim esse mancipium
vel seruus catenis vinctus, vt abnegem vo-
luntatem propriam, & sim apud ad faciendam
S. Dei voluntatem. Ante omnia verò, offerenda
sapius & alleganda sunt merita & labores Christi.
Vide Granatè in Memoriali, vt supra.

De Petitione.

Hæc sic continuanda est cum præcedenti-
bus:

N 2

bus: vt digna holtia tua, O Domine, efficiar: multa peto à te quæ non deneges mihi antequam moriar. Suppliciter autem prostratus ante tuam diuinam maiestatem protestor, non me discessurum hinc: donec benedixeris mihi.

Sunt itaque petenda ea, quæ ad salutem sunt necessaria.

Eorum autem quædam spectant ad Deū, quædam ad alios, quædam ad se.

Ad Deum: vt omnes creaturæ seruiant & laudent eum, quia omni cultu dignus est.

Ad alios: vt omnes gentes cognoscant & seruiant tanto Domino, Pagani, Iudæi, Schismatici, Hæretici.

Deinde pro Ecclesia Catholica.

Tertiò, pro cunctis Rectoribus & Prælatiſ.

Quartò, pro parentibus, amicis, consanguineis, familiaribus, benefactoribus.

Quintò pro curæ suæ commissis.

Sexto, pro iustis & peccatoribus.

Septimò, pro defunctis.

Octauò, pro inimicis.

Nonò, pro pauperibus, oppressis.

Decimò, pro infirmis, afflictis, ad mortem condemnatis, seruis, captiuis, bellum contra hostes Ecclesiæ gerentibus, agonizantibus, nauigantibus, peregrinis, grauidis, parturientibus, obstinatis, quacunque necessitate laborantibus, pro regno, ciuitate, seruiantibus tibi, pro peste, fame, bello, &c. auerrendis, pro fructibus terræ producendis & conseruandis.

Ad se:

Ad se: Pro gratia qua peccata remittantur, vitia eradicentur, virtutes plantentur, passionnes refrænentur, cordis leuitas expellatur, detestatio honoris & voluptatis amorisque sui ac indulgentiæ conferatur: inconstantia in bonis propositis auferatur.

Pro fundamentis totius vitæ spiritualis petendum: Quæ sunt, bona compositio hominis interioris, & exterioris. Interior est, in corde Deum præsentem semper circumferre. Exterior, omnia facere tanquam si stares in præsentia Dei iudicis & testis totius vitæ tuæ. De qua re vide Granatensem, in exercitijs prope finem, cap. 8. De petitione, fol: 110. omnino legatur.

3. Discretio & sollicitudo in omnibus agendis & dicendis, vt omnia rectæ rationi sint consentanea, frænum & custodia linguæ quo licentia eius cohibeatur, aspera & rigida propriæ carnis tractatio.

4. Illa quoque petenda, in quibus summa perfectio consistit. Hæc autem sunt, Obedientia perfecta, & cum diuina voluntate conformitas in omnibus, mortificatio propriæ voluntatis, fortitudo in superandis difficultatibus, affectibus, inclinationibus & aduersitatibus,

5. Altissimæ quoque virtutes, scilicet humilitas interior & exterior, paupertas spiritus & corporis, patientia in aduersis & tribulationibus, puritas intentionis in bonis operibus.

6. Illæ quoque virtutes, quæ sunt principum & si.

& finis totius perfectionis. Fides inuicta, secura spes, amor Dei, timor iudiciorum Dei, reuerentia illius maiestatis, & perseverantia in hoc exercitio.

7. Illa quoque quæ statum religionis concernunt, ut castitas corporis, cordis munditia, terrenorum ac voluptatum contemptus, vanæ sollicitudinis & curæ fuga, in diuino officio diligentia, exercitiorum religionis sapor.

8. Illa præterea quæ ad emendationem vitæ spectant, ut pœnitentia recta, verus dolor pro peccatis, firmum ac stabile propositum non peccandi.

Pro horum impetratione Litanias de omnibus Sanctis subiungere potest.

AD MONITIONES.

1. In perendis his virtutibus debes paululum quiescere, & circa singulas cor ad Deum eleuare.

2. Non est necessarium semper omnes has partes meditationis obseruare.

3. Non est despondendus animus, si aliquando dulcedinem deuotionis anima non sentit, suo enim tempore recompensabit Deus.

4. Quod si animus fuerit distractior, recolligendus erit per lectionem alicuius deuoti libri, & orationem vocalem paulo fusiores.

5. Hu-

5. Huic exercitio itatuendum est tempus quàm fieri potest longissimum, & præstat semel & simul orare plusculum quàm bis modicum.

6. Optimum consilium Granatensis est: per nullam penitus occasionem prætermittere horam, iam semel ad hoc exercitium delectam: si namque hoc exercitium semel prætermiseris, vix tibi patebunt fores reuertendi ad illud.

FINIS.

Ne Pagina vacua remaneat

VITA SERVI DEI

P. F. ERASMI CONIUSZEUII,
Ordinis Prædicatorum

Ex actis Capituli Generalis, Valentie, 1647. celebrati, de verbo ad verbum desumpta.

P. F. ERASMVS CONIUSZEVIVS S. Theol. Magister, honoris Diuini & Religionis cultor zelosissimus; Prioris Officium Cracouie quatuor vicibus administrans, ducentorum circiter filiorum optimæ indolis habitu Religionis initiatorum Patet extitit. Mirâ in cælites pietate affectus, speciali Deuotione in B. Mariam Magdalenam ardebat, cuius Officium singulis diebus deuotissimè ad alias preces adiungebat. Sacra Missæ Sacrificia imò expectore suis lacrymis Deo offerens: omnes Saluatoris,

uatoris, B. M. V. & SS. nostri Ordinis Vigiliis in solo pane & aqua peragebat. Boni communis zelator accuratissimus, primus & solus Conuentum Cracouiensem ex ruderibus antiquitatis, in eam qua nunc splendet formam, miro penè Dei auxilio reduxit. Capellam S. Hyacintho cura sua per insignem Benefactricem, Sarcophagum autem ære, propria industria acquisito, splendidissime erexit; ac demum morbis diutissimis ac grauissimis summa cum patientia toleratis, Cracouiæ obiens, post mortem cuidam deuoto Sacerdoti, cum cælesti gloria apparuit.



Sacræ Artis Pœnitentiariæ
T Y R O C I N I U M
 P R I M A P A R S
De Pœnitentia.

1. **P**OEnitentia generaliter significat displicentiam eius, quod antea placebat. Describitur autem sic: Pœnitentia est Sacramentum remissionis peccatorum, post Baptismum commissorum.
 2. Partes eius duæ: Materia & Forma.
De quibus vide Examen appr. t. 1. q. 9. Et tit. 6. q. 1.
 3. Materia proxima, sunt tres actus pœnitentis. Contritio, Confessio, & Satisfactio. Remota, sunt peccata.
 4. *Contritio* consistit in displicentia, seu detestatione peccati. Detestatio autem perfecta separatur hominem, tam à peccato præterito, per dolorem: quam à futuro, per propositum cauendi ipsum, eiusque occasiones.
 5. Dolor, quem includit vel causat contritio, duplex esse potest. Externus, quando aliquis sensibilibiter cruciatur, ita ut & in vultu mæstitia, & in oculis lachrymæ appareant. Sanè bonus utilis, atq; laudabilis, sed non est de necessitate contritionis.
- Alius internus, in sola voluntate existens, neq; se exterius prodens, cum voluntas auersatur, & respuit peccatum. Et iste est omnino necessarius, ac solus sufficit. Quamuis enim non plores, tamen ante Deum sincerè ita tibi displicer peccatum

tum, quod nolles fecisse, quod fecisti.

6. Propositum quoq; emendationis debet esse firmum, efficax, & absolutum, quod significetur per verbum indicatiui modi. Volo Dei auxilio omnino vitam emendare: Nolo amplius peccare: Volo omnes occasiones peccatorum vitare, statum malum deserere, conuersationes periculosas rescindere: ablata quoq; restituere.

Non enim sufficit dicere. Vellem, à quo deriuatur apud Theologos, Velleitas, quæ est imperfecta & segnis voluntas.

Viriliter itaq; & fortiter abijciendum fugiendumque est peccatum.

7. Contritio, posset (facilitatis causa) triplex numerari: scilicet, perfecta, imperfecta, & vitiosa.

Perfecta est, qua homo detestatur peccata, non propter suum commodum, vel incommodum, damnum, aut pœnam; sed ex sincero puroq; amore, quo afficitur erga Deum, quem omnibus præfert. Seu, merè ex eo quod offensa Dei; hoc est: Quia Deus, qui bonus, qui nobis beneuolus & beneficus est, peccato offenditur, & amicitia eius dissoluitur. Seu quia peccatum Deo, qui summum bonum est, contrariatur: eiusq; voluntati tanquam summum malum displicet.

8. Attritio, quæ contritio imperfecta nuncupatur, est dolor de peccato conceptus, vel ex consideratione turpitudinis peccati, aut ex cogitatione ac metu gehennæ, aliarumq; pœnarum à Deo infligendarum, excludens voluntatem peccandi, & includens spem veniæ.

Talis

Talis dolor, licet sit imperfectus, non tamen malus, imo secundum Conc: Trident: *Ses: 4. c. 4.* Dei donum, impulsus Spiritus sancti mouentis, quamuis nondum inhabitantis: & ad Sacramentum Pœnitentiæ sufficiens, accedenteq; Sacramento peccatum sic pœnitentis remittitur, quod tamen absq; Sacramento non remitteretur.

9. Hinc colligitur, quod Contritus perfectè, si absq; Confessione in re (quam in voto habet) siue propter defectum Ministri: siue propter insperatam mortem decesserit, saluus erit. Attritus autem non item; sed si absq; huius vel alterius Sacramenti susceptione moreretur, condemnaretur.

10. Vitiosa Contritio (quæ hoc nomine indigna est, ac potius dolor vitiosus appellari potest) est, quæ includit voluntatem peccandi; videlicet, quando aliquis dolet ob peccata commissa, propter pœnas & mala, quæ incurrit; ita, quod si pœnæ non essent peccato impositæ, nec aliquod malum immineret, in eodem permaneret.

Item, si doleret quidem meliori respectu, sed tamen firmum illud propositum non peccandi, aut spem veniæ, aut fideliter confitendi animum, non haberet, verè impœnitens esset.

Talis autem præsenfa Contritio, non tantum in se mala est, verum etiam Sacramentum inficit & contaminat, ac propterea nouum peccatum Sacri legij addit, ipsumq; reddit inualidum.

Plura vide in Exam: appr: tit: 3. vbi etiam inuenies, quibus vis Contritio legitima acquiri possit, & quibus signis cognosca.

44

11. Coni

11. *Confessio* sumitur quidem interdum pro laude, pro gratiarum actione, & pro fidei professione: hic verò accipitur pro accusatione peccatorum suorum, in Sacramento Pœnitentiæ.

Describitur autem sic. *Confessio Sacramentalis*, est legitima accusatio propriorum peccatorum coram idoneo Sacerdote, animo absolutionis percipiendæ.

Includit hæc descriptio quatuor: scilicet, materiam, ministerium, formam, & rectam intentionem pœnitentis.

Materia, sunt peccata propria: Minister, Sacerdos: Forma, absolutio: Intentio seu finis, affectio absolutionis: vt ex hac vltima particula excludatur abusus, & simulatio Confessionis. Nam aliqui ad committendum securius secretum, vel ad pertrahendum alterum in conspirationem, fingunt Confessionem, munientes se signo Crucis, & protestantes se dicere sub sigillo Confessionis, quam nec faciunt, nec intendunt facere. Neque absolutio sequitur, prout nec impendi potest, cum non fuerit Confessio vera.

12. *Conditiones Confessionis* communiter sedecim numerantur: quarum quædam pertinent ad eius vsum, quædam verò ad ipsius actum.

Quoad vsum Confessionis, sunt quatuor: scilicet, quod sit accelerata, frequens, libens, & pura.

Accelerata quidem, vt pœnitens quamprimùm potest admissio peccato confiteatur. Et quamuis ista conditio non sit de præcepto, seclusa omni necessitate,

cessitate: est tamē de consilio, ad exeundū quàm citius ex potestate diaboli, & euadēdū periculū moriēdi in peccato, siquidem incerta est hora mortis.

Frequens verò, vt pluries ac sæpius fiat, monet. Quæ similiter conditio non est de necessitate, sed utilis valdè: tum ne peccata obliuiscamur, si Confessionem diutius protrahamus: tum, ne peccati complacentiam contrahamus: tum, vt infirmitatem nostram sæpius curemus, & vires ad resistentium tentationibus per Sacramentum acquiramus.

Libens, vt non sit coacta, sed voluntaria. Hæc conditio adeò est necessaria, vt si Confessio procedat ex coactione sola, defectus posset redundare, etiam in actum Confessionis. Nam solent tales, aut absq; debita præparatione & dispositione confiteri, aut non fideliter: aut tandem titubanter loqui, quasi volentes, & simul nolentes se aperire.

Pura, hoc est recta intentione fieri debet, ad animæ, salutem: propter veniam consequendam, non propter apparentiam.

13. *In ipso actu Confessionis*, hæc sunt cōditiones eius.

Secreta, non publica, non per internuntium, aut per literas. Nam si esset publica, facilè oriretur scandalum in audientibus, vel propensio ad simile peccatum faciendum. Deinde, quia est secretum iudicium de occultis conscientiæ: & iugum Domini suaue est, ac propterea, non obligat hominem ad tam magnam confusionem.

Per interpretem quoq; confiteri, obligatur nemo: quamuis possit si velit.

Prima Pars.

Per literas etiam absenti confiteri non licet, prout determinatum est per Clem: VIII.

Et ita corrigenda est illa antiquata opinio, quæ in aliquibus Doctoribus inuenitur.

Humilis, intus se miserum reputando, & extra omnem modestiam seruando, armis depositis, genibus flexis, capite detecto & inclinato, ad instar illius, qui & reus est, & veniã impetrare conatur.

Lachrymabilis seu *dolens*. Satis autem erit, si in voluntate aderit peccati horror & abominatio, aut duplicitia, quæ sunt mentis lachrymæ.

Accusans, quia peccata vt accusata subiunguntur huic Sacramento, suntque eius materia. Quod forte additur propter abutentes Sacramento, fingentes confiteri, cum hoc minus cogitent, sed magis decipere curantes, vt supra dictum est. Item sibi imputando peccata, non cælo, non dæmoni, mundo, socijs, complexioni, &c. Adhuc accusans ideo dicitur, ne pœnitens aut virtutes suas prædicet, aut per negationes procedat, dicendo: *Non occidi, &c.*

Simplex, hoc est, non elaborata, non exquisitis verbis composita. Item simplex, non verbosa nimis, cum præambulis, sed solum ipsum peccatum cum necessarijs circumstantijs explicando: quod inferius magis declarabitur. Excusantur tamen feminæ, & viri scrupulosi, ac idiotæ, non valentes aliter declarare peccatum, quam longa oratione. Admiscent enim multa impertinentia, sed cum intentione melius declarandi peccatum.

Nuda

De Pœnitentia.

7

Nuda, id est, non vestita, aut innoluta verborum obscuritate, quæ grauitatem peccati tegetet, & Confessor non intelligeret. Hac enim ratione pœnitens se ipsum seduceret, non Confessorem.

Verecundia, vt peccata non proferantur per modum iactantiæ, propter aliquam sæculi vanitatem admixtam, sed inspecta peccati turpitudine, cum aliquo salutari pudore. Non enim desunt, qui sua adulteria, furta, ac homicidia sine fronte, quasi actus alias licitos, aut non multum indecentes, recensent.

Fortis, superans verecundiam inordinatam, quæ à confessione fideliter facienda retraheret, & ad omissionem peccati mortalis induceret.

Integra, vt nullum peccatum necessariò manifestandum, (quale est omne mortale) nulla circumstantia, aut numerus omitatur, secundum doctrinam inferius tradendam: integritas enim in his tribus consistit.

Fidelis, id est vera, omni falsitate exclusa, ita quod neq; dicantur peccata, quæ non sunt facta; neq; certo affirmentur, quæ dubia sunt; sed certa pro certis, dubia pro dubijs: & quorum post diligens examen conscius non est, sibi non attribuat.

Discreta seu *prudens*, vt maiora cum maiori pondere seu compunctione proferantur, minora non aggrauentur, quod scrupulosi factitant. Prudens item: vt fiat verbis breuissimis, (salua tamen veritate & claritate) superfluis reiectis ac impertinentibus. Superflua erunt, si multa generalia dicantur.

A 4

cantur

Prima Pars,

cantur, vt si quis confiteatur: Peccauit 7. capitalibus, 5. sensibus; omisi 14. opera misericordiae; Dominum non dilexi ex toto corde: Decalogum transgressus sum. Hæc enim nullam utilitatem adferunt, nisi quod Confessorem fatigant, tempus auferunt, alios impediunt, & plerumq; falsa continent, quæ pœnitens non fecit. Superflua item sunt, quæ sub conditione dicuntur: vt si iuravi, si neglexi, &c. Nam super has conditionales non cadit absolutio. Superflua etiam sunt, si narrentur historiarum. Nam ex multis actibus concurrentibus ad peccatum, solum principalis est explicandus, & ex toto progressu peccati, substantia eius est exprimenda, non tota series recensenda.

Prudentia etiam ac discretio apparebit, si in carnalibus utamur honestis verbis absq; veritatis detrimento. Adhuc, prudentiæ erit, non enumerare diuifim, quæ simul explicari possunt: vt, fornicatus sum quinquies.

Præterea prudentia etiam in hoc elucescet, quando cautela adhibebitur, ne aliena peccata manifestentur, quibus proximus diffametur. Deinde, vt in explicatione iudiciosè non scrupulosè procedatur: *de quo inferius.*

Obsequens Confessori, in his quæ spectant ad salutem, ad faciendam peccata, eorūq; occasiones, ad faciendas restitutiones, deferendū statū malum, &c.

Versus has conditiones complectentes.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,

Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.

Integra,

De Pœnitentiâ.

Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata, Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Nota hic, quod istæ conditiones possent ad tres tantum reduci: scilicet ad veritatem, integritatem, ac dolorem: quod fecit. *Henriquez lib. 5. c. 4.* Possent etiam plures numerari, & clariùs explicari, deferentes tamen antiquitati, & praxi, neque verba mutare, neq; conditiones multiplicare volumus: sed potiùs aliquas pluribus clausulis declarare maluimus, seu plures ad vnâ conditionem reducere.

Cetera legantur in Exam. appr. tit. 4.

14. *Satisfactio* (quæ est tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ) significat actionem, per quam Deo satisfacimus pro peccatis. Potestq; sic describi: Satisfactio est recompensatio offensæ remissæ, per aliqua opera pœnalia, suscepta ex iudicio Confessoris.

15. *Tres sunt ordines operum satisfactionis.*

Nam quoad Deum, sunt illa omnia, quæ continent submissionem & deuotionem ad eum: vt est Oratio, Meditatio, Missarum auditio, Sacramentum Confessionis & Communionis frequentatio.

Quo ad se, sunt illa, quæ carnem affligunt: vt, Ieiunium, Disciplina, Peregrinatio, Vigilia, Cilicium, &c. Quo ad proximum verò illa, quæ ipsum iuuare quoquo modo possunt: tam corporaliter, vt Elèémofyna, & alia auxilia: quàm spiritaliter; vt Instructio, Consilium, Oratio pro viuo mortuo, &c.

A 5

Hæc

Hæc autem satisfactoria opera, communiter solent reduci ad Orationem, Ieiunium & Eleemosynam. Sed cum idem sit sensus, parum aut nihil refert, hocne aut illo modo quis loquatur: nisi quod clarior videtur esse hic præsens modus.

16. Satisfactionis duplices sunt conditiones. Et quidem respectu Pœnitentis, sunt quatuor. Ex parte quoque Pœnitentiarum, totidem. Est enim Satisfactio, debita, personalis, grata, deuota. Item, imposita, temperata, accommodata, occulta.

Debet itaque Pœnitens acceptare satisfactionem sibi impositam, imò & implere acceptatam, nisi impotentia excuset, grauis infirmitas, vel temporis angustia, si fortè agonizer. Neque tunc Sacramentum erit imperfectum essentialiter: siquidem satisfactio est pars integralis, non essentialis. Tenetur autem implere absque dilatione; & si malè distulit aut omisit, debet implere quamprimum poterit, licet tempus præfixum iam sit elapsum. Neque potest propria autoritate redimere alio opere satisfactorio, ut puta, ieiunium, eleemosyna, vel oratione: imò neque cum licentia Confessarii, si ratio medicinæ potius ieiunium exigat, ut quia est impositum ad edomandam petulantem carnem. De commutatione verò, quæ causam requirit, sequenti numero dicetur.

Personalis, quia obligatur ea, ipsemet Pœnitens in persona, nisi Confessarius aliter ob rationabiles causas ordinauerit; ut communiter docent omnes.

Et ex D. Th. 4. d. 20. q. 1. a. 2. colligit Suarez 1. 4. disp. 38. sect.

38. sect. 9. Et tunc satisfactio aliquando habebit quidem unum effectum, quod scilicet erit sceleris puniuitua, sed non medicatiua, qui est alter effectus. Quomodo enim caro ad carnalia procliuus, alterius ieiunio domabitur?

Grata, hoc est, ut in statu gratiæ impleatur, ita, ut Pœnitens nullius peccati mortalis conscius sit (licet pro eo auferendo ad hunc effectum sufficeret vera & perfecta contritio, & non requiretur noua Confessio.) Alias satisfactio in peccato mortali impleta, valebit quidem ad implendam obligationem, per Confessorem impositam, imò & ad integritatem Sacramenti conseruandam. Suarez in 3. par. 1. 4. d. 38. sect. 8. sed nihil proderit ad remissionem pœnæ temporalis relictae & luenda, post remissionem peccati. D. Thom. 4. d. 15. q. 1. a. 3. q. 3. c. 3. Et Supp. q. 45. art. 3.

Deuota, id est animo religioso facta, ad satisfaciendum Deo pro peccatis.

Imposita, quæ prima conditio est ex parte Confessoris, monens ipsum, ut pro debito sui officij, imponat satisfactionem: alioquin grauiter peccabit, nisi penuria temporis, obliuio, aut alia rationalis causa excusauerit.

Temperata, monet, ut Confessarius indiscretas pœnitentias non iniungat, sed neque leuissimas. Illæ enim onerosum faciunt Sacramentum: hæc verò occasionem præbent recidendi, ac leuipendendi grauitatem offensionis diuinæ. Itaque consideranda est peccatorum grauitas, peccatoris qualitas,

complexio, status, occupationes: & cùm hæc omnia perpenderit, adhuc condescendat fragilitati humanæ, ac mitiget eam, quam in rigore imponere deberet.

Habeat autem præcipuè rationem bonæ dispositionis, si pœnitens verè contritus sit, & sincere firmiterq; vitare peccatum proponat. Expediet quoque insinuare, quod peccata maiorem pœnitentiam exigant. Licitum autem est, Pœnitenti rogare diminutionem, vel auctorem pœnitentia.

Accommodata quoq; esse debet, tum curationi, tum præseruationi à peccatis: vt ebrioso assignetur parcitas potus, luxurioso ieiunium, & aliæ corporis afflictiones: tenaci & auido, crebrior & largior eleemosyna: negligenti suæ salutis, frequentatio Sacramentorum.

Occulta. Nam publica pœnitentia etiam pro peccatis publicis non est imponenda, nisi id exigat publici enormisq; scandali ratio, & Pœnitentis simul accesserit consensus. Siquidem scandalum alia viâ auferri potest; videlicet, per peccatoris manifestâ emendationem, aut per iuridicam animaduersionem. Addunt aliqui, has publicas pœnitentias reuelationem Confessionis præse ferre; videlicet, si aliqui intelligant eam esse in Confessione, pro tali crimine impositam.

17. Mutare has satisfactiones, seu (vt vulgò vocantur) pœnitentias, extra Confessionem, nemini licitum est, sed tantum in actu Sacramentali: idq; aliter

aliter per Confessorem eas imponentem, & aliter per succedentem. Nam qui imposuit, potest eas mitigare & commutare, non repetita Confessione, dummodò meminerit causam seu peccata, propter quæ sunt impositæ, & causa rationabilis adsit. Alius verò Confessor qui succedit, non nisi iterata confessione: vt docet *Suar. in 3. p. D. T. tom. 4. d. 37. f. 10. n. 4. & seq.* licet *Nauic. 26. n. 22. in Manual:* non requiratur iterationem confessionis. Crediderim ego iterandam esse, saltim quoad illa peccata, pro quibus est imposita. Quomodo enim remediū adhibere poterit ignorata causa, aut morbo? Quòd si ob peccata reseruata fuit imposita, ille qui caret facultate absoluendi à reseruatis, etiam si confessio repeteretur, non poterit id præstare: nisi necessitas & pia vtilitas id postulare. Tunc enim liceret benignè interpretari voluntatem Superioris, aut præcedentis Confessoris, quasi intendentis facere commissionem in casu necessitatis. Casus autem esset, si recūsus ad Superiorem, qui pœnitentiam imposuit, sit difficilis, interim vrgente rationabili causa, quam si Superior sciret, siue dubio facultatem id faciendi concederet.

18. Neq; satis est Confessori, quod ante absolutionem pœnitentiam imposuerit: nam requiruntur etiam interdum alia duo; videlicet, cum proximo reconciliatio, & occasionum euitatio. Siquidem dum peccamus, nobis nocemus, proximo aliquando lædimus, Deum autem semper offendimus. Dei itaq; iniuriam resarcimus, tum dolore cordis,

cordis, tum voluntaria castigatione nostra, per opera laboriosa, corporis afflictiva, ac sensui repugnancia. Proximum vero læsum, tam deprecatione supplici, quam restitutione famæ, aut bonorû, placamus. Et sicut nobis peccando obfuimus: ita proposito firmo amplius non peccandi, occasionesq; vitandi, damna nostra compensare strictissime obligamur.

19. Peccatû (quæ est materia pœnitentiæ) à D. Aug. sic describitur: Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum, contra legem æternam.

Et quoniam affirmatio & negatio, reducuntur ad idem genus, ideo cointelligendum est: peccatum quoq; esse, non dictum, quod secundum Dei legem dici debebat: & non factum, quod fieri oportebat: in corde quoq; omissum, quod desiderari amariq; debebat. *D. Th. 1. 2. q. 71. a. 6. 1m. & q. 76. a. 2. 1m.* Utrobique enim est denotatio, a præscripto seu statuto legis diuinæ, quæ ab æterno existit in Deo: estque exemplar & regula agendorum per eos, qui subduntur gubernationi eius.

20. Peccatum duplex: Originale & Actuale. Actuale itidem duplex: Mortale & Veniale. Hæc autem secunda diuisio non est sic intelligenda, quasi homo in mortali peccato existens, nunquam veniam consequatur, in veniali autem consequatur. Sed sic: Quod homo in veniali peccato tantum existens, adhuc retinet in se gratiam, quæ est principium tam vitæ spiritualis, quam veniæ: In mortali vero non item: Quandoquidem mortale excludit

excludit gratiam. Vnde consecutio veniæ pendet ex Deo præueniente, & mouente cor hominis ad pœnitentiam. Propterea D. Thom: peccatum mortale comparauit morti, quæ animam, omnium operationum principium, excludit: Veniale verò ægritudini, quæ retinet eam.

21. Mortale & Veniale in ordine ad Confessionem, per hoc distinguuntur; quod mortale aliter non dimittitur, nisi per confessionem, ideo dicitur materia confessionis necessaria. Veniale verò etiam sine confessione remittitur: ideo quæuis peccatum veniale sit sufficiens materia confessionis, & absolutio potest ferri super illud, non tamen necessario exprimi debet in confessione, potestq; vnum exprimi, & aliud taceri, & quidem licite, quamuis ex verecundia, & contra suum propositum, quod Pœnitens habuit accedens ad Confessionem. Vnde dicitur materia libera.

22. Hoc itaq; veniale, mortali non coniunctum, remitti potest tam per Sacramentum Pœnitentiæ, quam per alia Sacramenta (dummodo non sit actualis complacentia in peccato) imo etiam secluso Sacramento per virtutem moralem pœnitentiæ, qua quis detestatur peccatum, explicitè vel implicitè. Explicitè quidem dolendo se commississe (quamuis dolor sit imperfectus, qui attritio tantum dicitur) & proponendo abstinere à singulis, imo etiam ab omnibus, si infirmitas huius vitæ pareretur. Implicitè verò, cum aliquis tanto feruore atq; affectu fertur in Deum, & res diuinas; vt quis

quicquid sibi tunc occurreret, quod eum à tali feruore retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiamsi actu de illo tunc non cogitet. Feruor enim charitatis, virtualiter seu implicitè, continet detestationem peccati.

Ex tali verò detestatione, nascitur propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda. Alioquin esset periculum deficiendi, si desereretur desiderium proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia: vt docet D. Thom: 3. p. q. 87. a. 1. m.

Tertio etiam remittuntur peccata venialia extra Sacramentum, per ea quæ inclinant, seu excitant animam ad pœnitentiam, vel detestationem peccatorum, aut Dei diuinorumq; reuerentiam.

Ad detestationem quidem, communiter numerantur: Confessio generalis, tussio pectoris, Oratio dominica: (& hæc apertè inclinant ad peccati dolorem) item quæ implicitè id faciunt, vt oratio in Ecclesia consecrata, aspersio aquæ benedictæ, elemosyna, Episcopi vel Abbatis consecrati benedictio, sacra Vnctio. Hæc enim dum apertè excitant ad Dei diuinorumq; reuerentiam, inducunt quasi ex consequenti ad abiicienda ea, quæ aliquo modo sunt contra, vel præter reuerentiam.

23. Ad cognoscendum peccatum mortale, & discernendum à veniali, nota: quòd duo requiruntur ad mortale. Nam ex parte peccatoris exigitur deliberatio, ac plenus consensus, ne im præmeditatè ac inconsideratè sit patratum. Ex parte vero

te verò peccati seu actus, requiritur grauitas materiæ. Vnde defectu plenæ deliberationis, & in materia leui erit peccatum veniale. Leuitas autem materiæ poterit inueniri etiam in peccatis, contra dilectionem, seu reuerentiam Dei: vt si quis recitare Officium obligatus omiserit versum, aut votum exiguum non impleuerit: videlicet, si vouit singulis diebus recitare Salutationem Angelicam semel. Similiter in peccatis contra charitatem proximi, potest dari iniuria grauis & leuis. Grauis erit: homicidium, mutilatio, adulterium, furtum notabilis quantitatis. Leuis percussio modica, subreptio solidi vnius, quod ordinariè veniale peccatum est.

24. Quomodo mortale transeat in veniale, & è contra. Vide Exam: tit: 2. q. 9. & 10. Quomodo autem fieri possit nullum, quod alias etiam mortale esset ex genere suo, hic addendum est. Fit enim hoc propter sex: Impotentiam, ignorantiam, defectum iudicij, iustam causam, dispensationem & necessitatem

Impotentia habet locum in restitutionibus, si facultas deest: in recitatione debiti Officij, tempore magnæ infirmitatis. in ieiunijs, quo ad debiles: in auditione Missæ deficiente Sacerdote, vel tempore inundationis, aut pluuix: & in alijs statutis humanis.

Ignorantia quoq; inuincibilis, quæ nullatenus superari potuit, neq; aliquid mouit ad eam excludendam, omninò excusat. Idem de inconsideratione naturali.

Defectus iudicij, vt in infantibus & amentibus & dormientibus, vel etiam in ebrijs completè.

Iusta causa habet locum in præceptis, statutis, & legibus humanis. Censetur autem esse tunc, quando illa omninò inclinaret legislatorem, si præfens esset, ad declarandum legem suam, in tali casu non ligare. In dubio autem de valore causæ, dispensatio supplebit.

Necessitas in tribus locum habet. 1. In acceptatione & detentione rei alienæ. Nam si quis in extrema necessitate constitutus esset, ita quod vitare conseruare non posset, licitè acciperet alienum, & quia in casu tali, omnia sunt communia. Similiter, si incideret in miseriam irremediabilem, aut etiam decideret ab honorato statu suo (cùm sit magnæ reputationis) restituendo alienum, licitè retinebit alienum, durante tali necessitate.

2. In homicidio. Nam si aliter non posset quis vitam propriam defendere, vel etiam proximi, aut etiam res suas & proximi, nisi occidendo inuasorem iniuriam inferentem, liber est à peccato.

3. In obseruatione festorum. Nam si quis aliter non posset victum habere pro se aut suis, nisi laboret die festo; nihil peccabit. Similiter, si Misfam audire nequiret sine periculo notabili vitæ, vel damni alicuius. Adhuc: si fruges terræ verè corrumpentur, damnumq; sequeretur, nisi die festo colligantur, &c. *Nauar.* Hæc tamen necessitas in alijs peccatorum generibus locum non habet. Neq; enim licet hæresicum esse, peierare, blasphemare,

blasphemare, fidem negare, fornicari, falsum testimonium dicere, quantumcunq; magna necessitas vitæ, famæ, damni euitandi occurrat, aut violentia inferatur:

25. *Modi peccandi* multi esse possunt. Nam potest peccari per commissionem, positiuè agendo illicita. Et per omissionem culpabiliter omittendo actiones debitas:

Item potest peccari per operationem, ipsum scilicet peccatum per se exercendo. Et per cooperationem, alieno peccato communicando, aliquò videlicet ex illis nouem modis, contentis in his duobus versiculis:

Inuisio, consilium, consensus, palpi, recursus,

Participans, mutus, non obstant, non manifestans.

Quorùm declarationem vide in Exam. tit. 8. q. 4. Adhuc adijci possunt gradus peccatorum: Peccari enim potest, corde, ore, opere, & consuetudine.

26. Corde quodlibet peccatum perpetrari potest, ita, vt etiam sit mortale. Primò. Si quis deliberatè proponat seu statuatur, aliquod mortale committere, quamuis propter aliquod impedimentum, aut animi mutationem, ad actum non perueniat. Vt si determinauerit alium occidere, quamuis postea animo mutato id non perfecerit.

Secundò. Si quis similiter deliberatè desideret aliquod mortale patrare, quamuis non fecerit, eò quod ad id nec vires, nec opportunitatem, vel possibilitatem habeat: vt si quis adulterium cum insigni ac excellentissima persona optaret committere.

mittere, cum illa sit honestissima, aut ipse vilis conditionis, &c.

Tertio. Si quis nolens actum peccati, contentus esset delectatione, quam caperet ex cogitatione de illo peccato. Vel si actu non oblectaretur ea cogitatione, tamen se exponeret periculo consentiendi, & acceptandi illam delectationem prouenientem ex illo peccato mortali cogitato: ut, si quis nolens vindictam seu homicidium actu committere, tamen cogitaret de occisione, si fieret, & delectaretur illa, quatenus apprehenditur in cogitatione. Hæc melius declarabuntur inferius, cum de peccato carnali agetur.

Hic duo sunt notanda. Primum est: Quod valde errant simplices, non reputantes peccatum, nisi quod est opere consummatum: siquidem peccata cordis, oris, & operis, gradus tantum diuersi sunt, sed omnes naturæ eiusdem. Et quamprimum veratur aliquod opus, simul veritum esse censetur, oblectare se eodem non tantum opere, sed etiam cogitatione, locutione, visu, & tactu. Secundum notandum: quod circumstantiæ, quæ in confessione adiunguntur peccatis actualibus, adiungi etiam debent venialibus. Nam quod aggrauat actuale, aggrauat & mentale, cum sint eiusdem speciei.

27. De Circumstantiis satis dictum est in *Exam: app: tit: 3. q. 3. & seq.*

Et quoniam in elementis ad S. Confessiones recensuimus. Circumstantias 19. rudi quidem, (quod aiunt) Minerna, claritati potius, quam proprie;

propriatati studentes: ideo in gratiam Tyrorum huius artis, inferemus hic, quæ ibi diximus.

Itaque illæ circumstantiæ (quamuis non omnes secundum proprietatem possint ita appellari) continentur in his quatuor versibus:

*Quis, quem, quid, quantum, cum quo, meditando,
Cur, quoties, per se vel non, vbi, quomodo, quanto,
Dammificans, precibus grauis, ad mortale paratus,
Consciens erroris, contemnens, scandala præbens.*

28. Prima circumstantia (*Quis*) Monet, ut Pœnitens ignotus Pœnitentiario declaret suum statum, seu conditionem. Quod obseruandum est præcipue in carnalibus, votis, iuramentis, & bonorum temporalium dispositione.

Quoad peccatum carnale: si est coniugatus, si in Maioribus Ordinibus, si Religiosus. Addunt aliqui; quod si idem & Religiosus, & maioribus Ordinibus initiatus sit; vtrumque explicandum esse, si vtrumque Confessori ignotum sit: quamuis multi doceant, sufficere, vnum, scilicet, se aut Sacerdorem esse, aut Religiosum. *Lopez c. 31.*

Quoad vota: Religiosus, si furatus sit fl. 101 debet manifestare se esse Religiosum, quia contra votum paupertatis fecit: atque adeo peccatum, non tantum contra iustitiam est, sed etiam contra religionem. Et qui non ieiunauit Vigiliam alicuius Sancti, quam etiam ex voto ieiunare debebat, non faceret satis, si confitendo, solius Vigiliæ quam transgressus est, mentionem faceret, & votum non exprimeret. In vsu rerum, seu dispositio-

ne; Nam vxor contra voluntatem mariti: filius contra voluntatem parentis: seruus sine scitu domini: Religiosus contra voluntatem sui Superioris, aliquid notabile donans, ex bonis mariti, parentis, domini, communicatis; peccat mortaliter, cum obligatione restituendi. *De quo clarius infra.*

29. Secunda Circumstantia (*Quem*) admonet, vt Pœnitens manifestet conditionem læsæ personæ. Habet autem locum in 4. generibus peccatorum. 1. In blasphemia, si contra Deum vel Sanctos sit. 2. In percussione, si proximum duntaxat, an verò parentes, consanguineos, clericum, aut etiam Prælatum quis percusserit. 3. In graui odio, notabili diffamatione vel calumnia, insigni iniuria, ignominia vel damno, contra parentes, Prælatos, Episcopos, aut Religiosos, commissis, vt suo loco dicerur. 4. Quando offensio afficit plures, vt si quis præiudicium aliquod faceret Præfecto alicuius communitatis, vel honestæ vxori, ingenuo filio, quod cederet & redundaret in ignominiam congregationis, mariti, & patris, &c.

30. Tertia Circumstantia (*Quid*) Hæc non tam circumstantia est, quàm communitio, vt Pœnitens suum peccatum exprimat in particulari, clarè, ita vt Confessor statim intelligat peccati grauitatem. Quod obseruandum est in omnibus, præsertim in blasphemia, ad cognoscendum, vtrum sit hæretica, vel simplex, seu ignominiosa tantum, (quæ tunc est, cum aliquis minus honestè de Deo aut Sanctis loquitur.) 2. In iactantia: Nam explicandum erit

dum erit illud mortale, de quo quis gloriatus est, propter nouam complacentiam in peccato, quam habet dum gloriatur. 3. In percussione: An simplex percussio fuerit, aut vulneratio, vel mutilatio. 4. In concursu plurium illicitorum actuum, tendentium ad vnum principale. Tunc enim satis est explicare principale peccatum, absq; recitatione historię, cogitationum, voluntatum, & aliarum præparationum. Exemplum. Sufficit dicere: Occidi hominem, omiſſis alijs præambulis, ensis sumptione, equi concensione, comminationibus, &c. Similiter: Fornicatus sum, neq; necesse est, explicare tactus, oscula, & alios illicitos actus. Facile enim intelligere poterit Confessor ipsos, præcessisse, & consecutos fuisse tale peccatum, nisi consequentes repetiti, fuerint via ad futurum peccatum, quod non sit secutum: aut completo primo peccato, de nouo velint solis tactibus vacare, absque respectu ad præcedentem coitum. Nam cum illi actus peccaminosi, non sunt coniuncti cum principali peccato, tunc sunt explicandi seorsum, tanquam peccata distincta & principalia. Similiter quando illa plura illicita concurrunt quidem, sed non ordinantur ad aliquod principale, sicut sunt distincta peccata, ita etiam distinctè in confessione explicanda. Vt cum quis in vna contentione plura verba iniuriosa profert, appellando quæpiam furem, adulterum, prodirorem, &c.

Nota hic. Quod in turpiloquijs, cogitationibus, delationibus, veneficijs, sufficit explicare,

se habuisse desiderium, aut delectationem, circa liberam, coniugatam, &c. neq; necesse est exprimere ea, quæ cogitabantur. Quæ singularis est consolatio scrupulorum, qui nimis exquisitè solent historicè explicare suas cogitationes, cum magno suo robore, & absque necessitate Sacramenti; *vt Granaten: ait.*

31. Quarta Circumstantia (*Quantum*) explicanda est in furtis, damnis, vsuris, alienorum inuasionibus vt tutior opinio docet. Ergo non satis erit dicere, furatus sum; sed addendū est. fl. 10. 20. &c.

32. Quinta Circumstantia (*Qualis*) obseruanda est in percussione, & furto. Nam percussio potest esse leuis & grauis. Et quidem Clerici percussio leuis, ab Episcopo absoluitur: Grauis verò Papæ referuatur.

Huc spectat percussio ignominiosa: vt, si quis honoratam personam baculo, aut pulmoniibus animalium percuteret. Similiter in furto, si res ablata est profana, vel sacra.

33. Sexta Circumstantia (*Cum quo*) Statum complicis, id est, socij delicti, insinuat: non vt ex nomine manifestetur, (hoc enim nunquam licet nisi secundum declarationem in Examine approbandorū *vt: 4. q. 3.*) sed ex sua conditione. Vt puta: 1. In carnali peccato, cum persona religiosa, coniugata, &c. 2. In ludo alearum; si fiat cum illis, qui dominium non habēt rerum ludo amissarum: quales sunt; Religiosus, filius familias, vxor, &c. quia tunc lucrans tenetur restituere. 3. In choreis: si fiant cum Religio-

ligioso, vel Clerico in Sacris, aut beneficiario. Cū enim regulariter peccent tales; consequenter peccant, qui eorum peccato consentiunt. 4. In bello inuasiuo, in quo non licet vti infidelibus contra Christianos: neque hæreticis contra Catholicos. In defensiuo tamen licet.

34. Septima (*Meditando*) vix alijs præter carnalia deseruit: Si videlicet aliquis, in ipso actu, siue naturali, siue contra naturam, aliam personam apprehendat, cum affectu aut desiderio ad eam: quod etiam in vsu matrimonij apud valde lasciuos accidere posset. Tunc enim, exprimendus est status personæ cogitæ: Nam potest esse actualis fornicatio, & mentale adulterium, vel etiam sacrilegiū.

35. Octaua (*Cur*) finem peccati & mortuum inculcat. Hæc autem circumstantia adeo est virulenta, vt aliquando ex veniali, vel nullo peccato, aut bono opere, mortale faciat: vt, si quis daret mulieri eleemosynam, ad alliciendum eam ad peccatum. Et adeo potens, vt ex eo, quod alias esse mortale, facit nullum: vt vesci carnibus in Quadagesima, propter infirmitatem grauem.

36. Nona Circumstantia (*Quoties*) iam dictum est, quod hic circumstantiæ nō sumuntur propriè, sed communiter, & extenso vocabulo, ad omnia, quæ peccato quocunq; modo coniunguntur. Quod fit, vt etiam numerum hic adiungeremus, cum tamen ille in rigore non sit circumstantia, sed peccati multiplicatio & repetitio. Itaq; non est satis in confessione dicere, peccaui aliquoties, multa-

toties; infinities; sed determinatè, decies, tricies, &c. Si certus numerus haberi non possit, tunc sufficiet verisimilis: videlicet, peccati circiter decies: vel plus, minusuè. Talem autem saltim numerum faciliè colligere poteris, si totum spatium, quo peccabas, distinxeris per tempora: scilicet, in annos, menses, hebdomadas, dies: Adiunxerisq; personas, cum quibus conuersatus es; loca in quibus habitabas, aut quæ visitabas. Tunc enim deprehendere poteris, quod per annum integrum vigesies peccabas, aut ter vel bis in hebdomada, vel circiter: subiungendo in supplementum, vt cuidam placet) toties quoties Deus scit se esse offensum à me. Et hoc modo satisfacies integritati confessionis. Quòd si post acuratum examen, neq; verisimilis numerus sciri posset, vt potè, propter diurnam & longam peccati continuationem, tunc sufficit manifestare tempus, quo perseuerauit in peccato. Videlicet: Mansi in concubinato tribus annis, vel in meretricio decem annis; parata consentire cui-libet statui (dummodo grauiora, vt adulteria, sacrilegia, peccata contra naturam, &c. quæ rarius accidere solent, seorsim, si fieri potest declarentur) Similiter, vno integro anno preces debitas omisi.

Annotanda sunt hic octo.

1. Si quis post debitum examen, cum tali verisimili numero confessus fuerit, (decies, plus, minusuè) postea rescouerit numerum certum. Tunc si notabiliter excedit numerum verisimilem, vt puta, quinario; in confessione sequenti hanc

Incinaal-

Incinationem exprimere debebit. Si non notabiliter; vt puta, binario tantum; quiescat, & nullam amplius mentionem faciat.

2. Qui certum numerum post diligens examen ignorans, maiorem proferret, malens se aggravare ante Deum, quàm de vero aliquid detrahere; non peccaret, præsertim mortaliter.

3. In confessione non sunt numerandæ personæ, cum quibus peccatum est, sed tantum vices; vt puta, bis fornicatus sum, non adiungendo, cum vna, vel duabus. Similiter, duo adulteria, tres incestus. Ita quòd peccata eiusdem generis, cum diuersis personis eiusdem conditionis, simul explicanda sunt, & non diuisim, nisi in aliquo articulo adsit noua deformitas, propter diuersam circumstantiam.

4. Qui in hæresi perseuerauit decem annis, retinens, ac legens libros hæreticorum, & sapius blasphemans; vnum tantum peccatum haberet, ex pluribus compositum. Et in rigore satis est, vnum principale manifestare; videlicet, hæresim. Nā cætera faciliè intelligi possunt à Confessore, ex tali statu.

5. Qui vno impetu decies percuteret proximum, vel etiam Clericum; vnum tantum peccatum admittit, & vnam excommunicationem incurrit: sicut & qui in vna contentione, pluries eandem iniuriam repeteret. Secus est, si vno impetu duos percuteret Clericos, duas enim excommunicationes incurret. Sicut & qui vno amplexu duas mulieres stringeret, seu libidinosè tangeret;

in vna

in vna rixa duas iniurias proferret. Tot enim erunt peccata, quot conuitia.

6. Qui nihil intenderet, quàm vacare tactibus carnalibus, postea mutatus, adderet etiam propositum fornicandi, duo peccata committeret, & vtrumq; explicare deberet.

7. Qui tota nocte captaret occasionem peccandi carnaliter: aut etiam toto anno insequeretur aliquam mulierem, vt ea potiretur: vnum tantum peccatum admittit, tanto grauius, quanto diuturnius. Si tamen malam voluntatem aliquando intermisit per pœnitudinẽ, tot erũt peccata, quod erãt interruptiones & renouationes mali propositi.

8. Maledicens Patrifamilias, & toti familiæ in communi; duo peccata committit. Nam suæ maledictionis duas tantum partes fecit, licet in familia sint 10. aut 30. personæ.

37. Decima Circumstantia (*Per se, vel alium*) quaerit de auxilio seu socio peccati: videlicet, an solus peccauerit, an verò aliũ quoq; ad peccandũ induxerit, vel vsus fuerit, siue tanquã socio. (Vt in molitrie, quæ cum sit in se grauis, grauior tamẽ redditur, si fiat alterius ope) siue tanquã mediatore. Quod & in alijs peccatorum generibus accidere potest.

38. Vndecima (*Vbi*) quaerit de loco peccati, si forte sit patratum in loco sacro. Nomine autem loci sacri, templum & cæmeterium intelligitur, non tectum templi, neq; hospirale, neq; monasterium vniuersaliter; nisi in quibusdam casibus, vt statim declarabitur.

Hæc

Hæc circumstantia locum habet in homicidio, furto, extractione, actu carnali, & cantilenis. Nam interfectio hominis, imò & enormis iniuriolaq; effusio sanguinis, in Ecclesia aut cæmeterio, grauius est peccatum, & violatur sacer locus, vt reconciliatio sit opus.

Quod si effusio sanguinis fuerit in cryptis subterraneis Ecclesiæ, vel in tecto extra Ecclesiam: non violatur. *Lopez c. 33.* Similiter furtum ibidem factum non est simplex, sed sacrilegium, etiamsi res ablata profana fuerit, dummodo spectet ad custodiam Ecclesiæ, & ministrorum eius, vt sunt res accommodatæ & depositæ. *Lopez c. 33.* Tertio in extractione à templo eorum, qui confugerunt ad illud, sed tunc tantum, quando confugientibus suffragatur immunitas Ecclesiastica, iuxta terminos Constitutionis Greg: XIV. Extenditur autem hæc immunitas, & ad Hospitalia, & priuata Oratoria, Episcopi autoritate fundata, & ad palatia Episcoporum, & Religiosorum Monasteria. *Silu: V. Immunitas 3.* Quarto, in actibus carnalibus. Nam si fuerit ibi copula etiam maritalis, aut qualiscunque emissio feminis, in vigilia (vt excipiat illa quæ fit in somnis) violaretur Ecclesia, quamprimum hoc innotuerit. Imò etiam tactus & oscula libidinosa in Ecclesia, vel cæmeterio; sunt grauiora peccata, quàm si alibi fiant. Quod si extra Ecclesiam, vt supra tectum prædicta herent, non aggrauant, neq; violant. Similiter aspectus & delectationes morosæ, sunt quidem peccata mortalia,

alia, sed non exigunt huius circumstantiæ explicitationem. Item, si supradicta fiant in cameris extra Ecclesiam, quamuis contiguas eidem, non pollueretur Ecclesia. Quinto, in cantilenis lasciuis, siue voce, siue instrumentis Musicis fiant, etiam si textus ex S. Scriptura sit suppositus: erit sine dubio peccatum mortale.

Exciperem ego (saluo meliori iudicio) illas cantilenas, quæ in aliquam regionem sunt introductæ, simul cum textu spirituali, nec vnquam auditæ sunt cum textu profano, nec adsunt, qui id sciant, aut scandalizentur.

Comedere, bibere, & dormire in templo, quia non sunt notabiliter cõtra reuerentiam templi: sunt peccata venialia, secluso tamẽ scandalo.

39. Duodecima (*Quomodo*) Modus aliquando est explicandus.

Primò. In furto, si occultè, vel per vim: tunc enim rapina erit,

Secundò. In sacrilegio, si effractis foribus, vel muro: quia tunc esset excommunicatio.

Tertiò. In ludo, si candidè aut fraudulenter. Vbi enim dolus interuenerit, præter peccatum mortale: est etiam obligatio restituendi.

Quartò. In carnali actu: nam etiam in Matrimonio modus naturalis seruandus est.

40. Tredecima (*Quanto*) monet, vt confitens exprimat tempus, quo in peccato perseverauit: vt in odio, rancore, appetitu vindictæ, inimicitijs, in consuetudine iurandi absq; consideratione, an ve-

sum aut

rum aut falsum sit. In carnali peccato, quo & quanto tempore mansit irretitus illo: In hæresi, & in alijs multis.

41. Quatuordecima (*Damnificans*) hoc est, si peccatum fuit cum notabili damno proximi, siue animæ, siue corporis, siue bonorum. Habet locum hæc circumstantia. 1. In ebrietate. Si quis alias est expertus & solitus magnam turbationem domi facere, aut alios inquietare, &c.

2. In ludo. Si ludens solet perdere eum notabili detrimento domesticorum, aut cum admixtione aliorum peccatorum: scilicet, blasphemiarum, exerationis, &c.

3. In homicidio: Si occisus in peccatis occubuit, aut cum inopia derelictæ vxoris ac filiorum, qui absque occiso vitam sustentare non possunt. Tunc enim satisfactio opus erit.

4. In ablatione rei, quæ videtur parui momenti. Vt si quis auferret à sartore acum vnam, quas sibi victum comparabat, neq; aliam eius loco habere posset; tunc & mortaliter peccaret, & damnum resarcire teneretur. Similiter, si nobilis habens in horto, excellentissimi generis arborem cum aliquot pomis, quibus summoperè delectatur, & propter surreptionem vehementer anxietur: tunc qui auferret, peccaret mortaliter, propter hanc turbationem notabilem.

42. Quintadecima (*Precibus graui*) id est, magnis & importunis precibus, aliquem inducere ad faciendum aliquid contra suam voluntatem. Lo-

cum hæc

cum habet, præfertim in ludo. Vt si quis prouocaret aliquem cum molestia & instantia ad ludendum, ipse verò quasi coactus, ad vitandum ignominiam, quæ inde ipsi proueniret, acceptaret conditionem: tunc prouocans tenebitur restituere, si quid lucratus fuerit. Item, in peccato carnali (quamuis hoc ipsum, peccatum scandali sit) vt, si quis grauis esset in alliciendo & pertrahendo aliquam, alias honestam, & peccato valde repugnātem ad turpitudinem, crebris munusculis, ac beneuolentiæ signis, deinde verbis vrgentibus, &c. vnde & numerum talium sollicitationum dicere tenebitur.

43. Decima sexta (*Ad mortale paratus*) hoc est: si quis a deo afficeretur alicui rei aut operi, quòd etiam si esset mortale, illud aggredere.

44. Decima septima (*Conscijs erroris*) id est quando aliquis facit, quod non est mortale, nihilominus ipse credit esse mortale, habens conscientiam erroneam, peccat mortaliter: quia iam paratum, habet animum committendi mortale. Ergo in talibus, scrupulosi debent erroneam conscientiam deponere, vel ex se, vel ex aliorum consilio, & ita facere liberè, quod faciunt alij.

45. Decima octaua (*Contemns*) hoc est, quando aliquis ex contemptu aliquid facit. Ex contemptu autem facere censetur, qui non propterea transgreditur aliquid, quod leue & paruum esse iudicat, neq; ex passione, &c. sed quia non vult obedire, aut subesse legi, præcepto, regulæ, legislatori, præcipi;

præcipienti, Prælato, &c. ac proinde ex eo, quod paruipendit legislatorem & legem. Qui hoc melius intelligere cupit, legat *D. Th. 2. 2. q. 186. a. 9. ad. 3m. Sanchez moral: præcept: lib: 1. c. 5. n. 8. Less: ibi allegatum. Suarez de legibus, lib: 3. c. 28. Nigrón: de Cura mimonimor. c. 7.*

46. Vltima Circumstantia scandali. Sciendum quod scandalum potest esse & circumstantia peccati, & ipsum peccatum principale. Circumstantia quidem quando aliquis in præsentia aliorum mortaliter peccat: vt puta, adulterio, aut concubinato publico, vnde alijs præbetur malum exemplum, siue idem faciendi, siue graues tentationes patienti; quamuis eius intentio non sit, suo facto corrumperre alios. Similiter apud Religiosos, euidenter paupertatis votum non obseruare, silentia frangere, cæteras obseruantias prætermittere, absq; animo peruertendi alios. Nam cæteri videntes tam praua antecessorum exempla, faciliè imitabuntur & amplectentur abusus.

Peccatum verò principale potest esse dupliciter. Primò: Quando quis dicit, aut facit aliquid, vt alter peccet: quod Theologi vocant scandalum per se, hoc est, ex intentione. Intenditur enim ruina spiritualis proximi; vt, si quis induceret alium, & persuaderet homicidium, peccatum carnale, periurium, hæresim, &c.

Nec tantum dicto id fieri potest, verum etiam facto: vt, cum aliquis ad explorandam constantiam alicuius in castitate, introducit vel immittit in

alicuius cubiculum mulierem. Idem videtur censendum de eo, qui ad experiendam alicuius fidelitatem, astuté in aliquo loco non solito (patenti tamen) ponit aureum, ut videat, an illa transurus, sit eum accepturus, sibiq; vsurpaturus, nec ne: quamuis liceat non impedire, neq; subtrahere pueris & famulis occasionem furandi, relinquendo pecuniam in loco solito, ut facilius deprehendantur, conuincantur, & emendantur: hoc enim non est positiué cooperari peccato, sicut prius; sed negatiuè se habere.

Secundo, potest esse peccatū scandali per accidens: hoc est, nō ex intentione, ut alter peccet, sed quia fit aut dicitur aliquid, quod speciē seu appārentiam habet mali: vnde alijs præbetur occasio obloquendi, temerariè iudicandi, aut in alia criminandū: ut, si iuuenis teneat domi mulierē, & inde creatur inter homines suspicio, vel infamia: quāuis ipse ne cogitatione quidem peccet. *Nau. 14. n. 31.*

Similiter quando mulier ornata præsentat se conspectui eius, quem credit exarsurum in eius concupiscentiam; peccat, quamuis non habeat animum inducendi eum ad peccatum. Nam et si non habeat expressam & directam intentionem ruinæ alterius; habet tamen tacitam & indirectam, si aduertit suum dictum, vel factum esse cum periculo ruinæ alterius.

47. Verū circa hoc vltimum scandalum, præter intentionem, notanda sunt aliqua. 1. Talia, quæ ex natura sua non sunt peccata, potest aliquis facere,

facere, aut ex necessitate, vel etiam vtilitate: aut absq; causa necessaria vel vtili. *Nau. cap. 14. n. 31.* 2. Acceptio scandali potest oriri, aut ex malitia, quod vocatur Pharisæicum: aut ex animi infirmitate, vel ignorantia, quod vocatur scandalum pusillorum vel infirmorum. Itaque propter illud, quod ex prauitate animorum procedit, neq; bona spiritualia, neq; temporalia sunt omittenda.

Propter scandalum pusillorum, non sunt omittenda bona, quæ sunt de necessitate salutis, quæ prætermitti non possunt sine peccato mortali, aut etiam veniali. *D. Thom. 2. 2. q. 43. a. 6.*

Quæ autem non sunt de necessitate salutis, sunt occultanda, aut differenda, si periculum scandali imminet, donec informatione facta scandalū cesserit: quod si ea præmissa non cessaret, iam ex malitia procederet. Porro temporalia, quorum domini sumus, propter pusillorum scandalum, aut sunt totaliter dimittenda (sicut & Ecclesia abstinet à decimis exigendis in terris, in quibus non est consuetum decimas soluere: ut *D. Thom. 2. 2. q. 43. a. 8. ad 5m.* Imo & ipse Christus, ad vitandum aliorum scandalum, soluit tributum, quod soluere minime tenebatur) aut per admonitionem, aliumuè modum, scandalum est sedandum. Debeamus enim aliqualem iacturam bonorum temporalium sustinere, ad impediendum infirmorum scandalum: quamuis iacturam omnium, aut pene omnium fortunarum pati, ob paucorum scandalum, nimis durum esset. *Vide D. Thom. & Gregorium de Val. copiose differentem.*

98
48. Pro complemento circumstantiarum, nota quinque. 1. Quod circumstantia temporis, non est necessario explicanda in confessione, nisi peccatum sit commissum, in contemptum festi, seu animo violandi ipsum. Sicut nec loci, præter casus expressos.

2. Relapsus quoq; seu recidiuatio regulariter non est explicanda, nisi sit indicium non verè penitentis. 3. Quando plures circumstantiæ concurrunt ad peccatum, omnes sunt explicandæ, vt fractio ieiunij Vigiliæ S. Mathiæ Apostoli, & 4. Temporum, vno die concurrentium. Et omissio Missæ die Dominico, in quo festum celebratur: & cum vterque fornicator est coniugatus, &c.

4. Qui confitetur peccatum mortale, & circumstantiæ non meminit propter obliuionem, post debitum examen, satisfaceret secundum quosdam, si in sequenti confessione solam circumstantiam manifestaret: vt, qui in prima dixerit, se fornicatum fuisse; in secunda satis erit dicere, se oblitum fuisse, apponere ad quoddam peccatum mortale, quod contra votum suum illud admiserit. Sed alij censent oppositum: videlicet, manifestandum esse, tam peccatum, quàm circumstantiam illius, in secunda confessione. Ego crederem, in rigore priorum opinionem veram esse: secundam verò in casu, quo circumstantia non posset conuenienter explicari absque manifestatione peccati, aut grauitatis eius.

5. Circumstantiæ alleuiantes (vt quod indu-

ctus

39
ctus magnis precibus consenserit peccato, vel tentatione vehementi victus peccauerit) sicut possunt omitti: ita etiam absque omni peccato possunt manifestari.

§. De forma Sacramenti Pœnitentia, qua est Absolutio.

49. Præter ea, quæ in Exam: app: de absoluteione dicta sunt, hic nonnulla subiiciuntur. Cum itaq; forma essentialis in paucis verbis existat; videlicet, *Ego absoluo te.*) 1. Sciendum est, quòd inuocatio SS. Trinitatis, non est de necessitate formæ, sed valida est absolutio sine illius expressione.

Extensio quoq; manus Confessoris, supra penitentem, aut tactus capitis, necessarius non est: imò in Confessione mulierum, omninò cauendus.

2. Audita Confessione alicuius, nullo impedimento existentè; peccatum mortale est, & grauissima iniuria, non absoluere benè dispositum. Imò Confessarius omni conatu curare debet, vt nunquam Pœnitentem absq; absoluteione dimittat, quantum permittit facultas eius, & dispositio confitentis.

3. Si Pœnitens nullum peccatum exprimit in Confessione, non potest absolui: quia proijceretur forma, vbi non est materia, ac proinde iniuria esset Sacramento.

Benedicendus itaq; talis esset (prudenter tamè) vt illuminetur ad cognoscendos suos defectus, aut in innocentia conseruetur, non absoluendus. Nisi

C;

hoc pro-

hoc proueniret ex negligenti discussione conscientia, aut magna simplicitate, tunc enim iuuadus esset pœnitens. Porro suadere pœnitenti, vt de præterita confessione aliquod peccatum manifestet, regulariter non expedit. Quia nec Deus, neq; Ecclesia exigit, vt quis confiteatur bis peccatum rite confessum: ipse tamen pœnitens licite hoc facere poterit, si voluerit.

4. Potest Confessarius diuidere absolutionem à confessione, ob aliquam causam necessariam, vt puta, in fauorem pœnitentis, vt interim melius examinet; aut præparet se. Neq; necessarium erit meminisse peccatorum, tempore absolutionis.

5. Absolutio in spem ratihabitationis, regulariter non est licita, sicut neq; sub conditione de futuro: vt, si restitues, Absoluo te. Licita tamen est sub conditione, de præterito, vel præsentis: vt, si dubites, an si materia sufficiens absolutionis, dicere poteris, si vera peccata sunt, ego absoluo te.

6. Sacrilegum est, repetere formam absolutionis supra vnam eandemq; confessionem. Si tamen fuerint diuersæ confessiones, licet sint eadem peccata, nullum piaculum est. Vnde, si yellem hesternam confessionem rite factam hodie repetere, non ex diffidentia, sed ex humilitate, ad delendam aliquam partem pœnæ; licite Sacerdos me absoluet.

7. Potest quoq; & debet proferri absolutio super aliquod peccatum, in præterita confessione oblitum, quando illud clauibus Ecclesiæ subijciatur, & in cōfessione manifestatur, vt directe remittatur.

8. Si

8. Si quis tempore Iubilei oblitus est peccatum reseruatum confiteri, eo transacto, poterit absolui per quemcunque Confessorem, si illa Confessio fuit ritè facta.

Idem intelligendum est de peccatis, quomodocunq; & vbiq; reseruatis. Nam si aliquando confessio facta est, durante facultate supra Casus reseruatos, vel coram eo, qui habebat auctoritatem super eos: iam sulbata est reseruatō, etiam ab illo peccato, quod propter solam obliuionem, post sufficiens Examen, erat omissum.

9. Si quis tempore Iubilei, habens peccata reseruata, manifestaret ea omnia in confessione, celaret verò alia mortalia ex industria, ac proinde inualidè absolueretur: is postea non posset ab illis reseruatis absolui. *Vide in Exam: App. tit. 13. q. 6. n. 12.*

10. Cùm Prælatus in religione dat facultatem absoluedi à reseruatis, eo ipso aufert reseruationem à præteritis peccatis, ita quòd subditus poterit, non tantum tunc, sed etiam postea absolui à quocunque; quia iam reseruationem amiserunt, nisi obstat limitatio aliqua facta per Prælatum. Sicut si diceret: Auctoritas durabit vsq; ad finem officij. Nam his verbis videtur insinuare, quòd peccata, quæ iam cessauerant esse reseruata, transacto termino sint reassumptura reseruationem.

11. In absolutione, cauendi sunt quidam duo errores. 1. Malè intelligentium, quæ in elementis tradita sunt: videlicet, occurrente reseruato casu, Sacerdos suadeat pœnitenti, vt aliquam con-

C4

frater-

fraternitatem amplectatur. Hinc aliqui crediderunt, ingressum confraternitatis habere semper tale privilegium, quod falsum est. Sed sensus est, quod eam confraternitatem quarat, quæ talem gratiam, vigore facultatum Apostolicarum habeat, siue in ipso ingressu, siue post ingressum, certis temporibus. Neq; absoluat, nisi tunc, cum facultas durat, neq; ab omnibus referuatis, sed ab eis duntaxat, à quibus conceditur. Non enim tanta solet concedi facultas, quanta in Iubileo; sed plures excipiuntur.

2. Error, sacrilegè in hoc negotio progredientium, qui præsumunt absoluerè à non referuatis, & cum referuato consulunt expectare tempus, quo concedetur facultas supra referuatos: interim autem illi confitentur, & absoluantur inualidè, & communicant indigne.

Itaque occurrente casu referuato, omninò Confessor debet subsistere, & pœnitentem ad Superiorem, vel eum, qui potest absoluerè, remittere, aut ipsemet facultatem quærere. Cæterum absoluerè à non referuatis solis, ordinariè non licet ei, nisi in casibus vrgentissimæ necessitatis, videlicet, vbi Superioris copia non est: interim autem scandalum, aut infamia oriretur, si qui confitetur, non communicaret: tunc enim liceret quidem, sed cum obligatione reconfitendi illud, quando opportunitas adfuerit. Neq; excusare potest metus inordinatus suspicionis, quæ in Prælato hinc suboriri posset: nam Prælatus, & sub secreto Sacramentalis sigilla

gilli confessionis hoc audit, & ad exteriorem gubernationem, nullatenus deducere potest.

12. Aliquando Sacerdos tenetur denegare absolutionem: nimirum, quando confitens impœnitens est, non habens contritionem, aut propositum non peccandi, vel occasiones vitandi, iniurias & odia remittendi, officia mala deserendi, vel animum restituenti. *Vide Exam. tit. 6.*

Quanquam si desiderat ex corde cauere peccatum, eiusque occasiones; tamen conscius propriæ fragilitatis, quam expertus est; credit se relapsurum, est absoluentus.

13. Imminente periculo mortis, non expectet Confessor enumerationem omnium peccatorum, si periculum est in mora; sed audito vno, vel duobus peccatis, absoluat. Quamuis post absolutionem pœnitens debeat prosequi eam Confessionem, & iterum ab his posterius explicatis absolui directè, à quibus antea fuit indirectè absolutus.

14. Notanda quoq; est illa doctrina, ex Rituali Romano, Pauli V. iessu, edito. Quòd si, inquit, inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & signis conetur Confessor, quoad eius fieri poterit peccata pœnitentis cognoscere, quibus vterq; vel in genere, vel in specie cognitis: vel etiam si confitendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit: absoluentus est.

15. In reconciliationibus, hoc est, in confessionibus frequentioribus & breuioribus; *vide formam absolutionis in Exam. tit. 6. q. 12.* C 3 Vr-

Virgente verò aliqua graui necessitate in periculo mortis, breuiter dicere poterit: Ego te absoluo ab omnibus censuris & peccatis; In nomine Patris, &c. vt in Rituali Rom: Pauli V. habetur.

SECUNDA PARS.

De Pœnitente.

Diuisa in sex Capita.

1. *Quomodo pœnitens se iuuare possit ad contritionem.*
2. *Quomodo se parare ad confessionē debeat.*
3. *Quod speculum inspicere.*
4. *Quomodo se in actu Confessionis gerere.*
5. *Quid peracta Confessione facere.*
6. *Quomodo circa sumptionem Eucharistia se habere.*

CAPUT I.

Quomodo pœnitens se iuuare possit ad contritionem.

Contritio, quia donum Dei est, idcirco perferentes orationes, & alia pia opera à Deo postulanda. Et quia est actus humanus, ideo cum

cum Dei auxilio concurrere debent aliqua considerationes, cor emollientes, atq; disponentes. Istæ autem considerationes desumi possunt ex diuersis circumstantijs: nimirum perpendendo; quis, quid, contra quem, & cum quanta iactura, peccauerit. *Quis?* Qui nihil erat, & non fuisse poterat, & nunc tot donis Dei insignitus; tū naturalibus, (quia ad Dei imaginem ex nihilo creatus) tum supernaturalibus, quia ad æternam beatitudinē ordinatus.

Hic inquam, Deum offendit, amicitiam eius spreuit, proditor eius factus, ad hostem illius dæmonem confugit, malenseius mancipium esse, quā Dei seruus & amicus: de quo S. Bern: *Ser: 14. in Cant: Cogita* (inquit) in Deo tuo, hæc quatuor concurrere, quod scilicet sit Creator, quod sit Benefactor, quod sit Pater & Dominus. Ad omnia reus es, plange per singula. Ad primum & vltimum, respondeat timor tuus; ad duo media, pudor.

Adhuc autem multa mala contra proximos fecit. Nam alios inique bonis temporalibus spoliavit; alios malo exemplo ad peccatum pertraxit, aut etiam efficaciter induxit; vnde illi animæ vitam perdidit: alios detraxit, multisq; eos iniurijs affecit. Sed & ipse peccator, maximam iacturam ob id perpeffus est: nam gratia & charitate expoliatus, cælestem hæreditatem amisit, perpetuò infernali carceri se obstrinxit, ac proinde mortem primam & secundam incurrit.

Si itaq; tantum est malum quod perpetravi, quid faciam, vt illud dissoluam? quomodo Creatorem

rorem meum placabo? quomodo amico tam benefico reconciliabor? quomodo proximorum damna resarciam? quomodo poenas inferni æternas euadam? Nullum restat remedium, quàm ad anchoram poenitentiae confugere, peccata plangere, atq; detestari. Qui fuerit vere compunctus (manu Dei tactus) plures considerationes ex pluribus circumstantijs exaggerationibusq; acceptas, adinuenire poterit.

C A P U T II.

Quomodo se preparare ad Confessionem debeat?

Conuenienter se ad Confessionem parabit, si quatuor obseruabit.

1. Recurrat ad Deum per orationem aliquam, saltim breuissimam, siue vocalem, siue mentalem: emisso, ad ipsum ex imo pectore, suspirio: vt sibi adiutor esse velit ad reminiscendum, detestandũ, & confitendum ritè peccata sua.

2. Recolligat se aliquo tempore sufficiente, ad examinandum diligenter conscientiam suam, & rememorandum omnia peccata: reuocando in memoriam, tum confessiones præteritas, si in eis aliquod peccatum omisissum fuerit, aut de necessarijs aliquid defuerit: tum loca, in quibus versatus est, & quid in singulis fecit: tum personas, cum quibus hæctenus conuersatus est: tum propensiones, & fragilitatem suam, conditionem, statum,

offici-

officium, occupationes seu negotia sua: tum discurrendo ordine, per præcepta Dei, Ecclesiæ, peccata capitalia, sensus corporis, cogitationes, verba, opera, tum etiam tempora diuidendo in menses, dies, horas, &c. Hac enim ratione facilius poterit in memoriam sibi reducere omnia peccata.

Hic notandum:

Quòd in recogitatione peccatorum carnalium, odij, & iræ, non multum immerari oportet, ex insidijs diaboli, aut infirmitate carnis, noua exoriatur tentatio.

3. Postquam inuestigauerit & collegerit peccata sua, compungantur, & statuat ea omnia, cum debita displicentia, manifestare in confessione. Nec tantum integrè, verumetiam bona intentione, pro salute animæ suæ, non pro consuetudine tantum, non pro iactantia, neque ex aliqua coactione.

4. Eligat sibi peritum Confessorem, qui sciat conscientia suæ difficultates resolvere, infirmitates curare, in Dei gratiam reducere, regulam bene viuendi docere. Sæpè enim imperitus Confessor mortificat & non viuificat, inducit in desperationem, & ex peccato non educit: multaq; alia mala poenitenti adfert.

Hic etiam sciendum:

Quòd istud vltimum non omnibus conuenire potest: siquidem pauci sunt, qui possent talem electionem

tionem facere; neq; omnes ita intricatos casus habent: & paucissimi inveniuntur, qui querant peritos Confessores, quin potius hos subterfugiunt, & malunt eos, qui nesciunt, aut non curant omnes angulos conscientia scrutari. Semper tamen tutius est coram docto & pio confiteri, quam aliter.

CAPUT III.

In quo speculum Pœnitentis proponitur?

ET ad contritionem acquirendam, & ad confessionem integrè perficiendam, iuuabit vel maxime enumerare vſitata peccata, quæ contra Decalogum, præcepta Ecclesiæ, &c. sunt. Hæc autem enumeratio, merito speculum appellari poterit, eo quod intuentes illud, se suasq; imperfectionesprehendent ac cognoscent.

Dicamus itaq; quod tale speculum duplex est commune, omnibus pœnitentibus: & particulare, singulis statibus, seu hominum conditionibus. Vtrumque autem proponetur.

§. I. De Peccatis, contra virtutes Theologicas.

1. Inprimis contra fidem.

An fuerit hæreticus. Vel infide dubitauerit Deliberatè.

Si hæreticis in pertinentibus ad hæresim fauuit, aut errori eorum aliquo modo consensit, vel fidem non est confessus, vbi & quando oportebat.

In quo

In quo Parasiti, adultores, & politici sæpius peccant. Auriga tamen vehens suum patronum ad cœnaticulum Hæreticorum, pro suo munere, & causa euirandi dura verba, aut etiam verbera, & non affectu cooperationis, nihil peccat.

Si libros hæreticorum, aut alias prohibitos legerit, retinuerit, vendiderit, & multo magis impresserit. Simples: si articulos fidei in lege noua ab omnibus sciendos, ignorent.

2. Contra spem. Si non sperauit Dei beneficio, se consecuturum æternam beatitudinem, atq; media ad eam necessaria, quæ sunt Dei auxilium, gratia, peccatorum remissio, vitæ emendatio: hæc enim desperatio esset. Si verba desperationis protulit: vt Deus oblitus est mei, non miserebitur mei. Quodsi eadem verba, quæ proferuntur, crederentur; non tantum blasphemia, sed etiam hæresis esset.

3. Contra eharitatem. Si proximum in graui necessitate constitutum non iuuat, elemosynam denegauit, aut vltro non obtulit. Si propter commoditates huius vitæ, deliberatè mauult hic viuere, semper, quam post mortem cum Domino, summo bono vniri, & in cœlo delicijs spiritualibus frui. Signum enim esset defectus amoris Dei. Quodsi vitam præsentem futuræ præponeret, propter dubitationem aliquam de vita ventura: iam ad hæresim pertineret. Parati semper esse debemus, vt vocanti Domino, hilariter & promptè occurramus, nihil de eius benignitate hæsitantes.

§. II. De

S. II. De Peccatis contra Decalogum.

1. In primo precepto prohibentur incantationes, veneficia, diuinationes, aliaq; superstitiones, tam in exerceudo, quam in cooperando, consiliu dando, aut accipiendo, & quouis alio modo consentiendo.

Hic notandum:

Quod simplices, quã do per ignorantiam tale quid faciunt, non peccant præsertim mortaliter. At postquam admoniti fuerint de vanitate, peccabunt mortaliter iam enim incipiet esse voluntaria inuocatio dæmonium, saltim tacita.

2. In secundo verantur periuria, quæ quis admittit tunc, cum sciens esse falsum aliquid, affirmat. tamen vel negat & cum rem iniquam se facturum cum iuramento promittit: & cum rem iustam sub iuramento promissam, non implet: & cum ex praua consuetudine iurat, non curando, neq; considerando, verumne an falsum sit, quod iuramento confirmatur: & qui alium ad peierandum inducit: (quod benè aduertant Actores causarum, qui absque vlla necessitate aut vtilitate exigunt iuramentum ab eo, quem sciunt falso iuraturum.)

Hic etiam sciendum est:

Quod iuramentum duplex est. Assertorium, quando aliquid cum iuramento, esse vel non esse asseritur. Execratorium: quando execratio, seu mali imprecatio, exprimitur: vt, Deus me priuet gratia

gratia vel gloria, vel puniat; si ira non est vt dico, vel si non fecero hoc, vel illud.

Deinde sciendum est. Periurium regulariter mortale esse peccatum, nisi indeliberatio sola excuset. Nam paruitas materiæ adeo non excusat, vt etiam augeat peccatum in periurio.

Tertio. Si quis absq; necessitate iuret verum, non peccat mortaliter, sed venialiter.

3. Ad hoc idem præceptum reducitur blasphemia, & vota. Blasphemia, est dictum, scriptum, aut cogitatum, contra Deum, aut Sanctos. Potest autem esse duplex: Hæretica, & contumeliosa. Hæretica: vt dicere Deum esse iniustum, hominis immemorem, &c. Aut maledicere Deum & Sanctos. Contumeliosa: quando ignominiosum & turpe aliquid cogitatur de Deo, & Sanctis.

Huc spectant turpes aut lasciuæ cantilenæ, si diuino cultui admisceantur, etiam si solo instrumento musico absq; textu fiant. Similiter abusus Sacræ Scripturæ, & Cæremoniarum Ecclesiæ. Omnia ista sunt mortalia, si sint scienter & deliberatè facta, atq; cum notabili irreuerentia Dei.

Hic notandum est; Discrimen inter hæresim & blasphemiam, quod hæresis consistit in credendo: blasphemia verò etiam hæreticalis, in dicendo tantum verbo, aut mente.

4. Voti natura inprimis est penetranda. Tria ad votorum ex necessitate requiruntur: Deliberatio, propositum, & promissio. *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 1.*

Non itaq; solum propositum, faciendi aliquid,

quid, constituit votum : neq; credendum est, qualemcumq; promissionem sufficere ad votum, (si enim dixeris amico : promitto tibi, &c. promissio hæc non erit votum) sed promissio, quæ sit Deo explicitè vel implicitè, (vt cum sit Sanctis vel Prælati) facit votum.

Deinde Res promissa non debet esse vana, aut indifferens, sed Deo accepta, & ad salutem necessaria : ac proinde de actu virtutis, & quod sit maius bonum, quam illius oppositum. D. Thom.

Item sciendum est ; quod votum ita factum non implere, aut absq; causa rationabili in longum differre ; peccatum mortale est, & obligatio implendi durat.

5. In tertio præcepto, festorum observatio sancitur. Hæc autem in duobus consistit : in Missæ auditione, & à seruuili opere cessatione.

Et quidem nomine auditionis, intelligitur, interesse Missæ, animo vacandi Deo. Per opera vero seruuilia, intelliguntur mechanica : vt arare, fodere, suere, &c.

Qui itaq; die festo Missam prætermisit : aut laborauit, vel laborari iussit aut permisit per tempus notabile : peccauit mortaliter.

6. In quarto præcepto, honor parentum præcipitur. Hic autem honor in tribus consistit. In corde : vt diligantur, & non odio habeantur, neq; eis mors, vel aliquod malum optetur. In ore : vt reuerenter ac modestè cum eis, in loquendo, procedatur, & non acerbè, aut diriusculè. In opere : vt casu necessitatis eis subueniatur.

7. In

7. In quinto, homicidium prohibetur. Mutilatio autem, vulneratio, & percussio, hûc reducuntur.

Expedi autem scire discrimen inter homicidium voluntarium in se : hoc est, directè intentû, (quod est, quando aliquid idèo facio, vt occidam) Et homicidium voluntarium in casu : vt cum aliquid aliud faciens, interficio aliquem, etiam ob prætermissam diligentiam, vt deiiciens tegulas ex tecto, & non præmonens transeuntes, neque aspiciens, an aliquis transeat, si occidat, erit homicida, non tanquam directè intendens, sed tanquam culpabiliter negligens, ac proinde in causa, peccabitque mortaliter. Qui autem casu, adhibitâ ordinaria diligentia occiderit, nihil peccabit : vt qui feram interficere volens, adhibito clamore, aut alia custodia, seu omni circumspectione, hominem ibi latitantem, percusserit.

Hæc distinctio plurimum proderit, ad cognoscendum. An sit casus reseruatus, vel non : an sit irregularitas, vel non : dispensabilis per Prælatos, aut non. Similiter ad iudicandum de abortu, quomodo fuerit voluntarius, ex intentione, vel negligentia. Idem erit iudicium de suffocatione infantis detenti in eodem lecto. Quod quia periculosum est, idèo in quibusdam Diœcesibus interdicitur talis detentio, & casus reseruatur Episcopo.

8. In sexto, adulterium prohibetur, cogitatu, aspectu, & tactu, libidinosis, hoc est, cum concupiscentia carnali : Multo verò magis ipsum adul-

C 2

terium

verium actuale. Vbi si proles intercesserit, tenetur parer verus ei de alimentis providere, & curare, ne particeps sit hæreditatis patris putati: nisi paupertas, vel periculum mortis, aut infamix, excuset. Si tamen aliqua ratione citra tale periculum, damnum hoc resarciri posset, fieri debet, vt donando aliquid, clam vel palam, augendo hæreditatem, &c.

9. In septimo, furtum vetatur, tam occultum, quam manifestum, quod rapina dicitur; cum obligatione restituendi domino, aut hæredi. Huc reducuntur. Damnum notabile inferentes: ab affectione alicuius boni quempiam impediētes; si habuit aliquod ius ad illud, saltim imperfectum, vt per promissionem, electionem: Iusta tributa & vectigalia defraudantes: Indignos ad aliquod munus promouentes, cum damno aliquo temporalium. Legata pia detinentes, aut reddi impediētes, (cum ipsa quam citissimè reddi debeant.) Furto ablata ementes, acceptantes, qui tenentur restituere, etiam non restituto sibi pretio. Inuenti non restituentes. aut pretium inuentionis exigentes: quamuis vltro datum, quid modicum accipere possint.

10. In octauo, falsum testimonium interdicitur. Hoc potest esse in iudicio, & extra iudicium.

In iudicio quidem, quando testis falsum vel dubium asserit pro vero, aut non fatetur verum: aut per amphibologiam, seu ambiguum sermo: nem respondet, semper est peccatum mortale: cum,

tum quia testes non admittuntur, nisi iurati, vel præmissio præcepto formali: tum quia est contra iustitiam, quæ adimitur proximo; vnde ipsum pati damnum necesse est.

Extra iudicium, dicitur mendacium, quod est verbum falsum, cum intentione fallendi: ex D. Aug. relato, 2. 2. q. 2. C. beatus.

Porro triplex est mendacium. Perniciosum, quod alicui nocet, aut quod est contra honorem Dei (vt, prædicare falsa) vel cum damno proximi notabili: & tale semper est peccatum mortale. Officiosum, quod nulli nocet, imò cedit in quandam vtilitatem propriam, vel alterius. Iocosum, quod causa ioci vel oblectationis suæ, vel alienæ dicitur. Quæ duo mendacia venialia sunt. Eo enim, quod ad aliquod bonum, siue delectabile, siue vtile, vel alicuius mali auersionem, absq; alicuius iniuria ordinantur, non magnam inordinationem habent. Less.

11. In nono præcepto, prohibetur concupiscentia vxoris alienæ, ad concubitum, & alios actus venereos, seu libidinosos: quæ si est deliberata, proculdubio est peccatum mortale.

12. In decimo, vetatur concupiscentia rei alienæ ad possessionem. Hæc si fiat contra iustitiam, & cum damno notabili proximi, est mortalis. Hinc alterius famulum allicere, absq; vrgenti necessitate, & cum magno alterius damno, est mortale.

Possent huc multa peccata ad singula præcepta reduci & dilucidari, sed ad vitandam paragra-

phorum prolixitatem, & confusionem, seorsim, ponentur, & explicabuntur.

§. III. De Peccatis contra præcepta Ecclesiæ.

1. Principalia & antiquissima præcepta Ecclesiæ, sunt quinque.

De Missa audienda die festo.

De ieiunando certis diebus.

De soluendis decimis.

De confitendo semel in anno.

De communicando in Paschate.

2. Præceptis Ecclesiæ tenentur omnes cuiuscunq; ætatis, sexus, aut conditionis, quamprimum ad vium rationis peruenerint, quod communiter septennio completo accidere solet. Excipitur tamen lex de communionem, & de ieiunio in parte; vt infra dicitur. Nihilominus pueri ob transgressionem præceptorum Ecclesiæ, non incurrerent pœnas Ecclesiasticas, latas aut ferendas in transgressores; vt est priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ, & aliæ censuræ, donec ita perfectum assequantur vsum rationis, vt ad communionem obligentur. *Sanch: de præc: lib: 1. C. 12. n. 7.*

Incurrerent tamen pueri etiam septennales doli capaces, ob percussionem Clerici, essentq; irregulares, si occidant, & comprehenderentur interdicto lato in populum.

Doli autem capaces vocantur illi, qui post septennium non sunt stupidi, aut nimium hebetes, sed potius sagaces.

3. Porro

3. Porro Missa integra audienda est, ita vt non omitratur eius notabilis pars. Notabilis autem omittetur, si ad eam audiendam post Epistolam accederetur. Neque satisfaceret; qui suppleret, omissa, per se recitando; aut legentem audiendo. *S. Ant: Syl: Azor.*

4. Satis autem est vnâ audire, etiam die Natiuitatis Domini, (sicut & semel celebrare) & quidem in quocunq; loco.

5. Hæc autem vna & tota Missa, debet ab vno eodemq; Sacrificante audiri, & non à pluribus per partes, nisi propter aliquam rationabilem causam, aliquis à dimidiâ Missa recedens, reuertatur ad reliquam dimidiâ alterius Sacerdotis. Simul tamen vtramque dimidiâ audiens, (videlicet sub vno, vsq; ad Offertorium, & sub alio infra idem tempus Missam prosequente; ab Offertorio vsq; ad finem) non satisfaceret.

6. Nomen verò audiendi non ita proprie sumitur, vt idem significet, quod aure corporis percipere; alioquin surdus non satisfaceret, neq; sanus, si Sacerdos submisisse dicat: imo etiam si sublata voce, in magna populi frequentia, nam tunc valde distantes non audirent. Vnde omnes Doctores passim docent, neminem ex præcepto teneri sic audire, & minus intelligere verba Sacerdotis. *Nauar: C. 21. n. 8. Caiet: Sum: & alij.*

Sumitur itaq; hic auditio moraliter, quod, scilicet, se gerat instar audientis, decenter, pie, ac religiose intersit, surgendo, genua flectendo, cruce se

D 4

signan-

signando; &c. Et exoptando; vt, Sacerdos pro omnibus orans, exaudiatur: aut cogitando de Deo, cui Sacrificium offertur: vel De beneficijs, quæ per Sacrificium conferuntur: nec impedimentum aliquod tali deuotioni repugnans, præstetur, colloquendo, pingendo, scribendo, dormiendo, mentem à Missa ad alia deuotioni non accommodata, notabiliter diutrahendo, &c.

7. Admonent Doctores, ne Missam audientes suis priuatis orationibus, sibilo, suspirijs, clamore; & sono impediant: aut Sacerdotis deuotionem, aut aliorum meliorem orationem; vt S. Bonau: ait. Ne autem hoc temerè docere videar, aliquos ex Doctoribus id docentibus in medium proferam. Nau: de Orat: & hor. Can: Cap: 16. n. 2. sic ait: Vitare debemus causas, non solum nosmetipsos, sed etiam proximos impediētes: Vnde adducit testimonium Ioan: Cas: de Monachis Ægyptiacis; qui cum essent innumeræ multitudinis, quando ad orationem conueniebant, tamen silentium eorum tantum erat, vt præter canentes, nullus adesse videretur; non sputum emittebatur; non excreatio obstrepebat, non rursis intersonabat; non oscitatio somnolenta diffusis labijs & hiantibus trahebatur, nulli gemitus, nulla suspiria aditantes impedituram promebantur.

Illum verò qui cum clamore supplicat, dupliciter peccare pronunciabant. 1. quod orationem negligenter offerat Deo. 2. quod indisciplinato strepitu, alterius quoque, qui forsan ardentius orare potuit, interceptis sensum.

Idem,

Idem, sed breuius docet, Lud: Pont: Tom: 4. de perf: tract: 2. C. §. 3. Qui, inquit, Missæ interfunt, debent orare mente, aut voce, ita tamen: vt, si voce orent, id faciant submisse, ne Sacerdotem ipsum, aut quos propè se habent, impediāt. Nam (vt S. Bonau: ait) minus cauta & imprudens est oratio, quæ cum sit vna, multas impedit: & cum sit ipsa tepida, feruētes retardat. Vnde orans (docente D. Th: 2. 2. q. 83. a. 12. ad 3m.) nihil nouum facere debet quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo.

Prosequitur Nauar. Peccant ij, qui saltim tempore diuini officij, deferunt ad Ecclesias canes, accipitres, & infantes, qui plorant, vel vociferantur: & fatuos, qui tumultus excitant, quoniam sunt causa suæ vel alienæ distractionis. Quod etiam monuit Statutum Ecclesiæ Gallicanæ, & Conc: Lugd. Idem censet de mendicantibus in ipsa Ecclesia.

Præstat itaq; sub tempus Missæ cogitare, illam esse repræsentationem vltimæ Cœnæ, Passionis, & mortis Christi. Deinde desiderare, vt exaudiatur Sacerdos pro omnibus orans, & sacrificans. Tertio, attendere ad ea, quæ Sacerdos dicit & facit: surgere, stare, genua flectere, cum alijs, pro occasione licet aliquando non audiantur, neq; intelligantur verba, offerendo tamen ea Deo, secundum sensum; quem in Ecclesia litterati intelligunt. Quarto, habere animum seruiendi Deo, aut præcepto Ecclesiæ satisfaciendi. Quinto, possent infra idem tempus adhiberi meditationes variæ; de quibus alibi.

D 5

8. Quo

8. Quoad alia officia diuina, Vesperas, Conciones, &c. nullum præceptum extat Ecclesiæ, quod interesse ipsis mandet, quamuis monitio eius non desit, & vtilitas magna alliciat.

9. Ab hoc præcepto excipiuntur aliqui. Inprimis, qui sunt impediti graui ac iusto negotio, quod in aliud tempus differri non potest: quales sunt publici ministri, qui ratione sui officij, non possunt deserere suas vigilias, custodias, domos, castra, portas murorum. Deinde, infirmis inseruietes, quos sine periculo relinquere non possunt. Matres quoq; & nutrices, quæ paruulos tuto domi relinquere nõ possunt. Adhæc, propter pestis periculũ, similiter propter magnam distantiam cum æris intemperie, vt, pluuia diurna & magna, niue, turbine, &c. Præterea, valetudinarij, quibus surgere & egredi noceret, ac proinde cõsilio medici, cõmodè id facere nequeunt. Adhæc famuli, qui iussu domini coguntur aliquid magni momenti facere. Quod si sint leuia quæ præcipiuntur, domini quidem peccant, eo quod salutem eorum negligunt serui tamen, tunc tantum excusantur, quando obtemperant ad euadendum rixas, vel obiurgationes duras.

Excusantur quoq; pastores ab hoc præcepto, qui socijs carent, cum quibus ita negocium diuident, vt vno redeunte alter iret.

Possent etiam alia ratione excusari, si sint adeo rudes (vt potè, inter pecora enutriti, ac semper versati) vt tale ius, quod alioquin omnibus Christianis debet esse notissimum, bona fide ignorant.

rent. Qui adeo pauper est, vt non habeat vestes, aut commodè, pro conditione, domo egredi non audeat, excusatur.

Vidua item, quæ propter obitum mariti, ex consuetudine ad certum tempus, domo exire non solent, modo ad alia non egrediantur: Sicut & alibi puellæ nubiles, per nullam occasionem è domo prodeunt, eodem modo excusantur, & qui, vel quæ, pro earum custodia remanent.

10. Qui infra Missam confitentur, vt præcepto Ecclesiæ satisfaciant, non valentes commodè in aliud tempus debitam confessionem differre, excusantur. Secus de his, qui ex deuotione id facerent: vel alio tempore id facere possent.

§ Secundum Præceptum de Iunio.

1. Ieiunium duplex inuenitur: Perfectum, ac imperfectum. Imperfectum, vbi vel sola abstinencia à carnalibus obseruatur, lacticiniorum autem vsus conceditur, siue semel, (vt in Italia in quibusdam Vigiljs extra Quadragesimam) siue bis, (vt in Polonia Feria 4. & Sabbato.) Vel etiam lactinia subtrahuntur, sed bina refectio permittitur; vt in Dominicis Quadragesimæ.

Perfectum vero, ac plenum ieiunium, tria requirit; abstinenciam non solum à carnibus, sed etiam originem ab eis habentibus; vt sunt oua, lacturum. Vnicam comestionem. Et horam meridianam, vel circa.

2. Mortale peccatum est, absq; legitima causa ieiunare

ieiunium statutum frangere, etiam citra vllum scandalum, ac contemptum.

3. Sex sunt, quæ non ieiunantes à peccato excusant: Ætas, infirmitas, officium, labor, necessitas, paupertas, charitas, & facultas.

4. Ætas quidem; nam pueri ante septennium licite vesci possunt cibis vetitis omnibus. Post septennium verò minime: nihilominus verò ad unicam comestionem non adstringuntur, vsq; ad vigesimum primum annum completum: quia indigent frequenti cibo, & non multo simul sumpto, propter augmentum commodius perficiendum. D. Th. Et tamen debent assuescere ieiunare, plus, aut minus, pro maiori vel minori eorum ætate, & complexionis qualitate, quamuis absq; obligatione. D. Th: 2. 2. q. 147. a. 4.

Ætas quoq; senilis à ieiunio eximit: nam senes non possunt alimentum pro ieiunio sufficiens digerere ac tolerare, sed potius propter debilitatem, frequenti modicoq; alimento indigent. Caiet. 2. 2.

Senectus autem secundum communem opinionem in 70. anno obuenire solet; quem qui excedit semper fere non solum imbecillo corpore, & viribus esse solet, sed valetudinem habere incommodam. Verum sciendum est, quod hæc ætas secundum aliquos ex se sola non excipit, si non adsit aliqua senilis ætatis imbecillitas. Hinc senes robusti corporis, & bonæ complexionis, ieiunium seruare debent. Azor.

5. Aegritudo & mala valetudo, seu continua debilitas

debilitas excusat. Vnde qui dolores capitis, vel stomachi, aut oculorum vertiginem, patiuntur, sunt excepti. Quod si dubium sit de infirmitate, an tanta sit, quæ à ieiunando excipiat, medicus consulatur, aut ad superiorè recurratur, vt dicitur.

6. Officium debitum idem facit, quod est quadruplex: Coniugum, si aliter quis non posset reddere coniugale debitum, nisi corroboratus altera refectioe. Prægnantis, & nutrientis, seu lactantis. Si quidem hæc indigent cibo pro se, & foetu, vel infante: nisi sint adeo robustæ, quod cum ieiunio possent facere satis huic officio. Communiter tamen mulieres non sunt tam validæ complexionis: vnde ratione nocuenti peccarent ieiunantes. Caiet. Neq; semper requiritur licentia, vt paulò post dicitur. Quartum officium est acti docentium, Concionatorum & Lectorum, atque Cantorum, non quòd hæc officia eis dent libertatem ieiunandi, & non ieiunandi: sed quòd si non possunt suum vrile munus commodè exercere, seruando ieiunium, eo tempore duntaxat, dum illud obeunt; licite bis vesci possunt, & non ordinariè; idq; quantum sufficit ad resumendum vires, & auerrendum indispositiones.

7. Labor quoq; grauis, à ieiunio excipit. Talis autem est fabricorum, tam ferrariorum, quam lignariorum, cultorum agri, sculptorum, sutorum, figulorum, argentariorum, aurificum, textorum, pellionum, fullonum, lanionum, cementariorum, muratorum, pistorum, & qui furnariam artem exer-

exercere. Non autem sarrorum, pictorum, barbitonorum. Et multominus scriptorum, notariorum, aduocatorum, scholasticorum. *Vide Azor t. 1. lib. 7. Cap. 17.*

Cursores equestres, videant, an citra incommodum possint seruare suum ieiunium. Porro iter pedibus agentes, an sponte vel necessitate suscipiant iter, ita vt in alium diem commodè differre non possint, considerent: si enim iter prorogari non possit, atq; ob prolixitatem sensibilibiter debilitet, profecto bis refici possunt. Pendent hoc bene, qui curru aut equo vehuntur, & quidem, cum omni commoditate, interdum autem solius recreationis causa; & iudicent, an legitimam causam habeant soluendi ieiunium. Reuera enim non habent, nisi iter necessarium sit, prolixum, vel incitatum, seu vehemens, quod non comparatur ieiunium, si conferatur cum complexione itinerantis.

8. Necessitas verò est, quando die ieiunij alius cibus, præter carnes, non suppetit, & absque cibo citra periculum aliquod, vel commodè, illum diem transigere non esset tutum: tunc enim ieiunium non ligat. Neq; enim vult Ecclesia, vt quis propter suum præceptum, tale discrimen incurrat. Similiter, qui apud Hæreticos aut infideles se proderent Catholicos aut Christianos, cum periculo carceris, tormentorum, mortis, amissionis bonorum, cum non teneantur tunc; non ligantur ieiunio cum tanto periculo, dummodo absit scandalum,

dalum, & in hac oblatione cibi veriti, non sit exploratio religionis autoritate publica.

9. Paupertas non omnium, sed eorum, qui ostentatiu victum quaerentes, vna portione satiari non possunt. His enim licet protrahere suam refectionem, donec saturentur. Vel etiam similitum pauperum, hoc est, qui non possunt habere simul, quod eis ad victum sufficiat. *D. Thom: 2. 2. q. 147. a. 4. 4m.*

10. Charitas aut pietas, interdum causam iustam soluendi ieiunium præbet, non tamen regulariter. Vt puta, si quis bona fide, nec in fraudem bis reficeretur cum infirmo, qui non aliter cibum sumeret, nisi alter simul ederet. *Azor t. 1. lib. 7. c. 18.* Hospitalitas rarissime excusaret, nisi peregrinus diuertens valde esset lassus, & corporis refectione valde indigens, neque bis se reficere auderet, nisi ipse hospes idem faceret.

Hûc quoque possunt reduci Confessarij, assidue pœnitentium confessiones audientes, Lectores, & Concionatores, quotidie legentes aut prædicantes, nequeunt commodè officium suum facere, & simul ieiunare.

Ad charitatem quoq; pertinet, ieiunium non obseruare, ad vitandam domesticam discordiam, vt si vir alicuius vxoris esset durus, seuerus, imperiosus, aut etiam hæreticus, permittens tamen eam Catholicè viuere; talis, inquam, vir, si resciverit vxorem ieiunantem, indignaretur, male tractaret, rixas excitaret, odium contraheret, alienaretur.

naretur ab ea: hæreticus autem non faceret hoc ex contemptu & iniuria Catholicismi, sed quia asserit ieiunia esse cum detrimento, & incommodo suo & familia: tunc vxor vt deuictet talem perturbationem, debet abstinere à ieiunio.

11. Facultas quoq; à Superiore impetrata, liberat à ieiunio. Vbi sciendum, quòd à ieiunio Ecclesie solus Papa eximere potest, etiamsi nulla substat iusta causa.

Quando autem causa est certa & euidens, licetè potest quilibet ieiunium præterire, præsertim consuetudine interueniente, vel in difficili recursum ad Superiorem. *D. Thdm.*

Euidens autem causa censetur, quæ à medico vel aliquo prudenti viro talis iudicetur, quamuis ieiunanti dubia videatur. Tales sunt prægnantes, lactantes, & notabiliter debiles.

Quòd si fuerit causa dubia & incerta, potest Episcopus de iure dispensare; Parochus autem ex consuetudine. Quia solet in tali euentu recursus fieri ad Parochum, quamuis præsens sit Episcopus, & ad eum facilis pateat aditus. *Azor t. 1. lib. 7. C. 18.*

Eadem ratione possunt Prælati Religionum, aut locorum Superiores, & in absentia eorum vicægerentes, dispensare alios, imò & seiplos (ne alijs deterioris conditionis sint) tam in qualitate ciborum, quam in numero refectionum. *Vnde Caiet. in 2. 2. addit.*

Minus ergo sapiunt Prælati, qui perentes subditos in

ditos in causa dubia, dispensationem cœnandi, in Ecclesie ieiunijs: aut præueniendi horam, remittunt ad suam conscientiam. Debent enim compati infirmis, & ad cautelam ieiunium commutare, in Septem Psalmos, vel aliquid huiusmodi. Nam qui hoc bona fide facit, nulli periculo se exponit, siquidem potestate sua utitur. *Idem Azor Grass.*

Refertur in Comp Priuil: Ord: Mendicant: V. Ieiunium, quòd (concedente Eugenio 4.) licentiam, quam dat Prior, vel in eius absentia Vicarius, alijs Fratribus; possit etiam Priori ac Vicario concedere eorum Confessor.

12. Cui datur facultas comedendi procreata ex carnibus, puta oua, & lac: vel præueniendi horam consuetam, non potest vesci carnibus: sed debet esse contentus eo, quòd conceditur tantum, in reliquis autem debet ieiunium obseruare: quia talis non in totum liber censetur à lege ieiunij. Cui vero permittitur vesci carnibus, videtur esse solutus in totum, ita vt & pluries comedere possit, & meridiem præuenire. Habens quoq; licentiam comedendi oua, tuto potest vti caseo, lacte, & butyro, imò & piscibus simul. *Azor.*

Qui tamen haberet facultatem vtendi butyro pro condimento, propterea quòd non possit vti aliquo oleo, non statim potest vesci ouis, & alijs: sed intentio concedentis exploranda esset, aut forma concessionis.

13. Tempus comedendi die ieiunij, est hora meridiana, vel paulò ante. Nam qui longè ante meridiem

ridiem absq; legitima causa reficeretur, mortaliter peccaret: vt puta, per duas horas, aut etiam forte per sesquialteram, & tamen tenebitur abstinere à secunda refectioe: quod si denuo comederet, iterum peccaret. Quamuis, qui tertio & quarto die ieiunij comedit, non amplius transgrediatur legem ieiunij, in secunda comestione finaliter violatam.

Porro iusta causa præueniendi horam debitam, est iter necessarium, aduentus hospitem expectare non valentium, negotium imminens sectionis aut doctrinæ.

14. Paterfamilias tenetur ministrare familiæ alimentâ commoda, conuenientiaq; tempore ieiunij, ita vt sustentari & sufferre ieiunium possint. Non tamen obligatur familiam per vim compellere ad ieiunandum sed sufficit charitatiuè monere & curare, vt ieiunet. Quod si aliqui transgrediantur, non turbetur: præsertim, si hinc ei immineret magnum incommodum: vt puta, quia nullum famulum sibi necessarium inuenire posset, si tempore ieiunij non propinaret cœnam. vel si ipsi grauius essent offensuri Deum, murmurando, conuiciando, maledicendo, cœna negata.

15. Famulus tempore ieiunij, parans domino suo cœnam, mensam instruens, ac ministrans, non peccat, quia hic officium suum præstat. Idem de ancilla Domini hæretici, coquente carnes die ieiunij: quia hoc non potest absque notabili suo incommodo detrectare.

16. Die

16. Diebus ieiuniorum exponere cibos veritos ad emendum, illicitum est, propter multorum occasiones peccatorum. Priuatim verò ac occulte vendere propter indigentes liceret, si non animaduertetur, emptorem abusurum. Fundamentum peccati mortalis est. Quia qui ieiunare tenentur, habent occasionem transgrediendi, quod venditor nihil curare videretur.

17. Inuitans ad cœnandum, etiam vrbanitatis, amicitia causa, alias ieiunaturum; peccat mortaliter, si inuitatus cœnat, nisi inuitans credat inuitatum non consenturum, aut si consenserit, existimet, non esse obligatum ad ieiunandum, vel saltem dubitet.

Quod si inuitatus paratus erat ad cœnandum, nihilominus inuitans peccat, quia inducit eum ad exequendum suum malum propositum: nisi ei constaret, inuitatum decreuisse cum alio, vel alibi cœnare. Vnde non peccant cauponarij inuitantes viatores, vt domi suæ potius quam alibi cœnent. Ex hoc tamen non deducas, propinantes potum ad ebrietatem, non peccare; eo quod potatores decreuerint alibi inebriari: quia ebrietas est contra ius naturale; solutio vero ieiunij contra legem posituam, ac proinde minoris vinculi.

18. Viatores non habentes domicilium, horretum, tabernam, officinam, vel quamcunq; possessionem alicubi, neq; moram ibi facientes, sed transientes, aut confestim tanquam itinerantes discessuri, non tenentur quidem lege ieiunij loci illius,

Et

nihil.

nihilominus ad vitandum scandalum, debent se cōformare in cibo habitatoribus illius loci, quamuis in secreto licite non ieiunarent. In fauorabilibus tamen, tales peregrini poterunt se cōformare, & vti consuetudine, comedendo carnes, quamuis in patria ieiunetur.

19. Aduenienti hæretico, tempore ieiunij, nullatenus licet Catholico propinare cibos vetitos, aut cœnam apponere, quamuis si id exigit, nec fieri potest aliter absq; notabili incommodo hospitibus Catholici, liceret. Esset autem notabile incommodum, si propter hoc murmuraciones & maledictiones sequerentur, & traduceretur persona excellēs, tanquam tenax, inhumana, &c. Tunc autem consultum erit apponere carnes & pisces, quemq; suæ conscientix relinquendo.

Quod si non exigit, sed contentus erit qualicumq; alimento, neq; incommoda sperantur, aut non adeo magna; non est hæretico condescendum. Et multo minus hoc liceret, propter minorem sumptum, qui fit in cibo carniū. *Lege Lesium de Iust. lib: 4. c. 4. d. 4.*

20. Tabernarij specialiter, & alij vendentes, aut ministrantes cibos indie ieiunij, ad ientaculum matutinum, aut pomeridianum, cœnamue, facile excusari possunt à peccato: tum quia non tenentur discutere, an causa adsit non ieiunandi, neq; id commodè possunt: tum quia possunt præsumere de proximo benè: tum quia absque suo damno id facere nequeunt, omittendo vendere suas res, & viare.

viatores à se auertendo: tum quia tabernarij sunt parua conditionis, aduenientes plerunq; effrenatæ linguæ, & ita iniurijs & contumelijs afficerentur: ac proinde sine damno, & incommodo non possent illa denegare; & ideo excusantur, tanquam deseruiantes naturæ, non vitio. *Vide Sanch: lib: 1. Op: Mor: c. 7. n. 34.*

21. De vespertina refectiuncula (quæ collatio dici solet) dicendum est aliquid. Hæc itaq; tali ordine & occasione est introducta. Olim quando ieiunantes, omisso prandio, cœnabant ad nonam, (hoc est tribus horis post meridiem) nullam habebant occasionem sumendi iterum comestiunculam aliquam. Postquam verò tempus cœnæ mutatum est, & à nona ad sextam, hoc est, ad meridiem retroactum, exorta est occasio collationum, nimirum propter somnum capiendum. Nam aliqui, vt dormire possent, potu indigebant; potus autem, præsertim vini, sine cibo sumptus, obest stomacho, propterea adiungebatur potui modicus cibus, non propter nutritionem, sed propter medicinam, ne potus noceret. Vnde excusabantur tunc ieiunantes, à fractione ieiunij, tum ratione paruitatis, tum præassertæ necessitatis; scilicet, ad medendum naturæ. Tandem consuetudine receptum est, vt etiam seclusa tali indigentia, collatio sumeretur: neque in hoc scrupulus aliquis esse potest. Nam manifestè videmus in ieiunijs, magnam vim habere consuetudinem, cuius vi ieiunia antiqua sunt sublata: aliqua ex toto; vt ieiunium

nium Quinquagesimæ, quoad Clericos; aliqua ex parte; vt quædam ieiunia, quoad abſtinentiam vini. Lex humana niſi vſu recipiatur, nullam vim & authoritatem acquirit. Et rurius, ita conſuetudine abrogatur, vt vim acquiſitam amittat.

22. Materia verò collationis tunc, ſoli fructus erant. Verùm cum & iſti ſoli ſumentibus nocerent, adhiberi cœpit modicum panis. Nunc autem ſumat quilibet, quod vult, nihil refert: dummodo paruitas apud pios recepta non excedatur, & comedatur id, quod non ad nutriendum potius valet; vt legumina, & piſces (quamuis etiam hæc in modica quantitate non obſtarent ieiunio) ne collatio in cœnam tranſeat.

22. Hæc autem quantitas non eſt taxata, ſed arbitrio bonæ conſcienciæ relicta, attentis circumſtantijs, locorum, temporum, perſonarum, occupationum. Communiter autem quibuidam, conceduntur tres vel quatuor vnciæ panis.

Quodſi adhibeantur alia: vt nux, pomum, pyrum, exigua pars piſcis; iſta ſimul collecta, non debent excedere præſatam quantitatem. Hinc etiam iuſculum accipi poteſt ſeruata paruitate. Azor. Qui excuſat inſignes ac delicatos nobiles, ſi paulo in uori reſectiuncula veſperi vtantur, ſtante tali conſuetudine, ſi eſt: & quia tales ſolent eſſe debilioris valetudinis, aſſueti delicatioribus & pluribus epulis. Tamen & hi bene conſiderent, ne fallantur, & hac doctrina abutantur. Non enim conceditur eis niſi parum quid, comparatione tamen ad ſuam complexionem.

24. Hanc

24. Hanc veſperinam reſectiunculam transferre in tempus prandij, dilato prandio in tempus nocturnum, cum iuſta cauſa ſubeſt, vt eſt negociorum multitudo ac magnitudo, & Superioris facultas accedit, licet: nulla autem ſubſiſtente cauſa, non licet: vt Capet: probabilius & veriùs docet. Azor c. 8.

§ De Decimis.

1. Decimas fideliter ſoluere, ſecundùm conſuetudinem legitimam, non vi extortam, obligantur qui agros poſſident, ſub mortali eoq; ſacrilego peccato: neq; abſolui poſſunt, niſi reſtituant. Additum eſt autem ſecundùm legitimam conſuetudinem: quia alicubi non eſt conſuetum ſoluere decimam, quoad quoram: vt in Italia, Græcia. Azor t. 1. lib. 1. c. 26. & in aliquibus partibus Poloniæ: quamuis ſoluatur quoad ſubſtantiam; hoc eſt, congruam ſuſtentionem Sacerdotis. Nam datur certa pars fructuum, aut taxatur deputaturque certa ſumma ſufficiens, ad miniſtros Eccleſiæ alendos ac ſuſtentandos, & ad ſoluendum operarijs Eccleſiaſticis debitum ſtipendium. *Omnia hæc in ſequentibus melius dilucidabuntur.*

2. Decima conſtituta eſt ob multas cauſas. 1. Ad recognoſcendum & proſtendum, Deum eſſe ſupremum Dominum omnium rerum, cui propterea iſta offerimus. 2. Vt miniſtri Eccleſiæ comode alantur, ſeu ſtipendium eis debitum reddatur ob Eccleſiaſticum miniſterium. 3. Vt ex his, quæ eis ſuperſunt, fabrica Eccleſiæ, aut reparatio,

vel etiam alia necessaria fieri possint. 4. Ut peregrini, aduenæ, pauperes, & quomodocunq; egen-tes, subsidium habeant. Non desunt & alia causa, sed hæ sunt celebriores.

3. Nec tantum Catholicici tenentur soluere decimas, verum & Hæretici, imò & Iudæi, atq; Pagani, si prædia decimis affecta, quomodocunq; possideant. Quia res cum onere suo in quemcunq; possessorem transmittitur. Nec tantum dominus agri, verum etiam & conductor,

4. Si dominus conditionem rei mutet, ita vt ex agro faciat vineam, pomarium, domos, &c. aut viceversa ex vinea, domos, agros; ad decimam nihilominus soluendam obligatur, quæ antea solui solebat, imò aliquando ad maiorem, si nunc vberiores fructus res mutata profert, quamuis ante minores aut nullos faceret; atque adeo ex domo quoq; constructa in area sic obligata, quando locaretur, decima solui debet. *Azor. t. 1. lib. 7. c. 24.*

5. Quando detentor decimarum vendit alteri agrum, certissimum est posse emptorem conueniri, vt soluat omnes decimas detentas, cum res, (vt dictum est) cum suo onere transeat ad emptorem; & res, non persona, sit obligata. Afferunt tamen aliqui, vtumq; posse conueniri, tam emptorem s. quam venditorem.

6. Decima soluenda est ex omnibus terræ fructibus, (quamuis alicubi ex minutis non solvatur, vt ex herbis, oleribus, leguminibus: sicut & personalis, quæ est ex lucrefactis per industriam, & artificio,

artificio, in desuetudinem abiit.) Eodem modo decimæ ex molendinis, apibus, aucupio, piscatione, ex animalibus, magna ex parte cessarunt. Itaque consuetudo vbiq; seruanda, quando vsu ipso legitime præscribente est recepta, & pacifice abiq; Parochorum querela obseruata seu continuata.

7. Hæc decima, prædialis dicta, debetur Parocho, in cuius parochia illud prædium est situm, etiamsi dominus prædij, alibi audiat diuina, & in alia parochia sacramenta percipiat; quamuis aliquando ob donationem, vel dispositionem Episcopi, aut Summi Pontificis, ius decimarum à Parochis ad alios transferatur.

8. A solutione decimæ, non excusat opulentia, Parochi, neq; eius improbitas, vel malus vsus. Quia non ratione personæ datur, sed ratione diuini ministerij, & officij Ecclesiastici, quod præstat Parochus.

9. Possunt decimæ laico locari & vendi, auctoritate & facultate Episcopi expressa, vel tacita, iusta de causa, & ad breue tempus: vt ad triennium. Requiritur tamen, vt contractum facientes, sciant rerum pretia, & omnino liberè contrahant, absque fraudis & coactionis admixtione. *Lesius lib. 2. c. 21. d. 4. n. 37.*

Hinc in periculo versantur illi, qui à Clericis extorquent decimarum venditionem, ita vt ipsi coactu importunitate, vel auctoritate, aut etiam minis vendant. Et multò magis, si celant quantitatem terræ fructuum, ita quod emens scit quid

emat, sed vendens nescit quid vendit : cum vterq; scire debeat valorem, seu iustum pretium rei. Unde emens decipit Clericum, non integram soluens decimam : & seipsum ; quia peccat mortaliter, & semper restituere tenetur, nisi tacita donatio interveniat. Sincerè itaq; procedendum est, cum & coram Deo, hoc modo : Parochianus dicat verè numerum manipulorum, &c. vt Parochus possit intelligere, quid vendat, & pretium iustum arbitrari. Et si ante messem fiat venditio, dicat quantitatem fructuum in confuso : hoc est, enumerando plures annos à decem annis : quòd tali anno talis fructus fuit, altero tantus ; & sic deinceps.

10. Remissio decimæ facta ab eo cui debetur, sufficit. vt quis tam à peccato, quàm à pœna iuris, sit liber. *Azor & Less.* Nam qui habet proprium ius decimarum, potest alteri donare, elocare, & vendere. *Vide etiam Sylu. §. Decimæ. q. 5. Et Grass. part. 2. lib. 2. c. 27. n. 28.*

11. Multis modis decimarum solutio tolli potest : Consuetudine, præscriptione, compensatione, transactione, exemptione, seu priuilegio.

12. Nam vbi consuetudo viger, estque legitime præscripta, non debetur solutio, tamen à Clericis petatur. Quia talis consuetudo, vim legis obtinet, dummodo aliquid Deo offeratur, ad recognoscendum supremum eius dominium in omnibus res : & aliunde Clericis suppetant bona, ex quibus commodè sustententur. Vnde & illa consuetudo valida est, non deferendi decimam in horrea Clericorum,

ricorum, sed soluendi in area, agro, domo : Debet tamen Collector, seu cui decimæ debentur, certior reddi. Est autem legitime præscripta, quando longissimo tempore, cuius initij non extat memoria, seu (quod idem est) quâdo tempore excedente hominum memoriam, consuevit non solui. *Quamuis Less. lib. 2. c. 59. dub. 5. n. 26.* doceat, sufficere consuetudinem quadraginta annorum, neq; ad eam requiri titulum.

13. Eadem ferè ratio est de præscriptione : nam in hoc æqualis conditionis est cum consuetudine. Differunt autem, quod per consuetudinem acquiritur ius communitati, & non priuato alicui. per præscriptionem vero etiam priuatis ius & dominium acquiritur. Porro ad præscribendum sine titulo requiritur, vt ab immemorabili tempore, non consueueris soluere. Cum titulo vero, scilicet donationis, pacti alicuius, &c. sufficiunt 40. anni, sed cum bona fide.

14. Inter compositionem & transactionem, hoc interest, quod compositio proprie est gratis & liberaliter facta : Transactio vero præter hoc quod est de re dubia, & lite incerta, præfinitur aliquo dato vel retento. Interdum tamè vnū pro alio ponitur.

Itaq; compositio, qua laicis decima, vel ex toto, vel ex parte in perpetuum remittitur ; non potest fieri sola auctoritate Episcopi, sed requiritur Summi Pontificis facultas.

15. Romanus Pontifex, potest aliquos eximere à solutione decimæ ; dummodo Ecclesiastici habe-

ant aliunde, quæ ad congruam eorum sustentationem requiruntur: & dūmodò aliquid Deo offeratur, in recognitionem eius supremi dominij. *Azor.*

16. De noualibus, hoc est, de terra alias inculta, nuper verò ad culturam redacta, debentur decime illi Ecclesiæ, in cuius Parochia sita est. Si vero nō sit in certa Parochia, debentur Episcopo Diocesano; qui potest sibi retinere, vel alteri concedere, etiam sine consensu Capituli. *Graff: p. 2. lib: 2. c. 27. n. 37.*

17. Multa bona consequuntur decimarum fidelum solutionem; pluuia opportuna: benedictionis effusio vsque ad abundantiam; auersio locustarū, & aliorum corrumpentium fructus terræ. sterilitatis vineæ euitatio. *Malach: 3. Addit Glos: in 6. de Decimis, cap: 1. corporis sanitas, fructuum vberitas, remissio peccatorum, & cæleste præmium.*

Mala verò, quæ sequuntur denegationem solutionis, sunt expressa, *Malach: 3.* Quod tales confidunt Deum, maledicti sunt in penuria, sterilitate, & alijs plagis. *Aug: lib: 56. hom. 48.* Maiores, inquit, nostri, ideo omnibus copijs abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant: Modo autem, quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Nolimus cum Deo partiri, decimas, modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.

18. Poloni decimas non solucentes, sub prætextu compositionis inter status futura, sunt in statu damnationis: tum quia in præsentia sacrilegè detinēt, id quod

id quod est Ecclesiæ: tum quia omne ius decimarum, ad iudicem spectat Ecclesiasticum, & nō Politicum. Neq; talis compositio attentari, aut valida esse posset, absq; autoritate Summi Pontificis, sine qua totum irritum & inane est.

§ De Confessione annuali.

1. Iure quidem diuino, omnes quicumq; perueniunt ad vsum rationis (quod plerumq; contingit ad finem septennij) & peccauerunt mortaliter, obligati sunt confiteri, præsertim tempore necessitatis: sed præcepto Ecclesiæ semel in anno. Quod præceptum consuetudine alligatur tempori, videlicet circa festum Paschatis.

2. Tenentur autem confiteri coram proprio Sacerdote, vel coram alio de eius facultate. Qui proprius Sacerdos triplex est; scilicet, Parochus in sua Parœcia: Episcopus in sua Diœcesi: & Papa in toto orbe.

3. Ceteri confessiones excipiunt ex commissione, vel priuilegio Sedis Apostolicæ. Et quia ius commune permittit confiteri, coram habentibus à supradictis tribus facultatem: ideo confitens coram Religioso ab Ordinario approbato, satis facit præcepto Ecclesiæ, nec requiritur ad hoc licentia Parochi, imò eo renitente & contradicente, potest suo munere fungi. *Confet: tit: 17. c. 5. & ferè omnes.*

Cauere tamen debent Religiosi, & omnes alij, ne in Ecclesijs Parochorum, aut alienis contræ earum

earum rectorum voluntatem excipiant confessiones: sed in hoc deferant assensum petendo, tum utilitatis causa, tum ad subtrahendam occasionem discordiæ, odij, fouendam charitatem, & scandalum etitandum.

4. Quamuis pueri septennio elapso, sint obligati confiteri semel in anno, tamen si non confiterentur, non propterea incurrerent pœnas Ecclesiasticas, unde nec priuarentur sepultura, vsq; ad 12. annum in femina, & 14. in masculo.

§ De Communione paschali.

1. Paschalis communio dicebatur, quia ipso die Paschatis perficiebatur: sed postea crescente populo Christiano, hæc obligatio extensa est ad octo dies, ante & post: ita quod à Dominica Palmarum, ad Dominicam in Albis, hæc eadem obligatio durat: ac propterea nomen etiam Paschalis communionis, toti illi tempori attribuitur.

2. Hæc Communio impleri debet in propria Parochia, secundum ius commune. Ex speciali verò licentia Episcopi, aut Parochi, potest alibi.

3. Priuilegium Nic: 5. confirmatum à Sixto, & tandem à Leone X. concessum Regularibus, ministrare hoc Sacramentum omni tempore, præterquam in die Resurrectionis Domini, videtur esse reuocatum, per declarationem Congregationis Conc: 23. Ianuar. 1586. Vide decis: Rotæ Rom: Sess: 13. c. 9. §. in Paschate.

Præterea eadem congregatio 29. Maij 1907. censuit,

censuit, non satisfacere præcepto Ecclesiæ, qui Sacramentum Eucharistiæ suscipit, ante & post diem Paschatis, non de manu Parochi, sed Regularium habentium à Sede Apostolica priuilegium, de administrando hoc Sacramento, præterquam in die Paschatis. Hoc autem adeo verum est, vt etiam laici interuenientes in Monasterijs Regularium, debeant Eucharistiam sumere in propria Parochia. Decis: Rot: vt supra.

4. Pueri quoq; hoc præcepto obligantur, non quidem tunc, quando sunt doli capaces, & confiteri tenentur; sed tunc, cum illud pie, reuerenter, religiose, ac deuote suscipere possunt. Quod quauis accidere soleat, cum primum perueniunt ad annum 10. vel 11. tamen in eis, non tantum consideranda est ætas, verum etiam industria; ingenium, communis consuetudo, ac iudicium parentum, consanguineorum, confessoriorum, ac virorum discretorum. Deinde vitanda est aliorum offensio, si valde paruulis, quamuis sagacibus, publicè conferatur.

Exploratores vero eorum, debent duo in eis considerare, scientiam & affectum; videlicet, an ipsi cognoscant, quid hoc Sacramento continetur, & discernant à profano pane. Deinde, an in affectu, ante sumptionem vehemens desiderium habeant, in vsu vero aliquam suauitatem spiritualem, vel gaudium sentiant.

§. IV. Circa Sacramenta animaduersiones.

1. Sacramenta septem conuenientissimè sūt instituta: Quia (vt D. Tho: ait, p. 3. q. 61. a. 1.) ordinantur ad perficiendum hominem, in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ, seu spiritualis, quæ habet conformitatem ad vitam corporalem. In vita autem corporali homo, primo nascitur: 2. Crescit & roboratur in viribus: 3. Nutritur, ne vita extinguatur. 4. Si quando ægroter, curatur. 5. Post infirmitatem, reliquæ morbi: vid. licet, debilitas, ineptitudo, &c. auferuntur per dietam, deambulationes, recreationes, corroboratiuas confectiones, rosulas, &c. 6. Ad certam ætatem perueniens, potest esse multitudinis per generationem pater. 7. Quoniam multitudo ordinata esse debet, indiget rectoribus, iuxta illud *Prou: 11.* Vbi non est gubernator, populus corruet.

Simili modo in vita spirituali, homo regeneratur per Baptismum: perficitur & corroboratur per Confirmationem: nutritur per Eucharistiam, ne à calore concupiscentiæ, seu inclinationis amoris proprii absumat vitæ spiritualis, amissa gratia. Per Sacramentum Pœnitentiæ, spiritualis ægrotudo sanatur, dum peccata remittuntur: per extremam Vnctionem conualescentia corroboratur, & vires spirituales reparantur, dum reliquæ peccatorum remouentur. Per Sacramentum Matrimonij, propagatio honesta efficitur. Per Sacramentum Ordinis, potestas regendi multitudinem in vita spiritu-
ali conceditur.

2. In ne-

2. In necessitate potest baptizare quilibet homo, non tantum obstetrix, & parentes absq; amissione iuris petendi debitum (si sint matrimonio legitime iuncti) verumetiam non baptizatus, Paganus, aut Iudæus, dummodo intendant facere, quod alij baptizantes.

3. Materia est, simplex tantum aqua naturalis, non artificialis, siue sit calida, siue frigida, dulcis, amara, turbida, elata, benedicta, non benedicta, foetida aut non. Debet tamen tanta adhiberi, quantum exigitur ad iudicandum moraliter, quod sit ablutio; quamuis modica, imò & gutta vna sufficiat. Nihilominus admonendos esse censeo illos, qui vix humectatis extremitatibus digitorum, leuiter tangunt verticem.

4. Forma est. Ego te baptizo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Inuocatio autem Trinitatis, per expressionem distinctam trium personarum, est de necessitate Sacramenti, ita quod si omitteretur, non esset validum: quia sub tali forma à Christo institutum. *D. Th: 3. q. 66. a. 6.*

5. Concursus quoq; formæ cum materia fieri debet: hoc est. infusio aquæ, durante prolatione formæ: hoc enim tutius est. Contactus tamen baptizantis & baptizati non exigitur.

6. In difficultate partus obstetrix baptizet absolute absq; conditione, si exierit caput, nec postea infans, si superuixerit, iterum erit baptizandus. Quod si alia pars prodierit, quæ tamen vitam infantis præferat, debet baptizari tunc, quando in-

E

pericu-

periculo puer versatur, Et tamen si natus vixerit, sub conditione erit baptizandus, sic: Si non es baptizatus. Ego te baptizo, In nomine Patris, &c. In vtero tamen matris clausus nemo baptizari debet. *Ritual: Rom: Pauli V.* Quamuis non desint auctores, qui etiam tunc baptizandum censeant cum infans est totus in vtero: sub conditione tamen, si capax es baptismi, ego baptizo te, In nomine Patris, &c. dummodo obstetrix possit commodè aquam manu intro deferre.

7. Peccant, qui baptismum differunt. Baptizandus est puer eodem die: tum quia Deus & Angeli maiorem curam baptizati habent: tum quia tam diu permittere infantem esse in manu diaboli, imprudentiæ est: tum quia posset insperate supervenire mors. Si tamen nullum sit periculum, non crederem esse mortale peccatum.

8. Peccant mortaliter, (vtpote vim inferentes iuri naturali) qui infidelium pueros: inuitis parentibus baptizant: nisi alter parentum conuertatur ad fidem: tunc enim conuersi, vel conuersæ, voluntas sufficit, & nisi puer vel puella sit annorum septem, qui baptizari velit.

9. Obstetrix nesciens ritum baptismi; hoc est, nesciens proferre verba, & applicare aquam, peccat mortaliter. Peccat quoq; si extra necessitatem baptizat: si tamen baptizaret, debet de hoc certiorum facere Sacerdotem, ne ipse rebaptizet, cum ille baptizatus fuerit validus, & non restaret aliud facere nisi cæremonias superaddere.

10. Peccat

10. Peccant mortaliter, qui statim ac moritur prægnans, non extrahunt infantem, sciso cautè vtero mortuæ.

11. Adultus ante suum baptismum, debet verè dolere de præteritis peccatis, & efficaciter proponere vitæ emendationem. Iniuriam autem faceret Sacramento, si peccata ante baptismum commissa, confiteretur. In actu baptismi per seipsum talis debet respondere, non per procuratorem.

12. Patrinus vnus vel vna sufficit, & in necessitate, aut defectu alicuius baptizati, omittendus est. Neq; enim non baptizatus potest esse patrinus.

13. Abbas & alij Religiosi, non debent esse patrini.

14. Hæreticus bene baptizatus si conuertatur, non est cogendus ad susceptionem solennitatum, si nolit.

15. Confirmatio, non est quidem omnino ad salutem necessaria, cum multi absq; ea saluentur: est tamen valde utilis. Per eam enim homo corroboratur ad spiritualem pugnam, fortiusq; resistit diaboli insidijs, baptizatus & confirmatus, quàm baptizatus tantum. *D. Thom.*

16. Post septennium potest conferri confirmatio: ultra duodecim vero annos differre, culpabilis negligentia est. Ex contemptu non suscipere, mortale peccatum est. Contemptus autem tunc esse censetur, cum quis habens occasionem commodam suscipiendi, omittit, eò, quia paruit facit.

17. Infanti morituro conferre Sacramentum.

F 2

Confir.

Confirmationis, esset in magnum eius fauorem: tū propter duplicem animæ characterem: tum propter maiorem proinde gratiam ac gloriam.

18. Confirmandus debet præmittere, aut confessionem, aut saltem veram contritionē, hoc est, detestationem peccatorum, merè propter Dei amorē.

19. De Eucharistia iam dictum est, cum de communione Paschali agebatur, & adhuc dicitur inferius. De Pœnitentia quoq; iam actum est.

20. De extrema Vnctione suscipienda, nullum est affirmatiuum præceptum, vt testatur *D. Th. 4. d. 23. a. 1. q. 3. m.* quamuis sit Sacramentum vtilissimum, & interdum necessarium, vt dicitur: Erit tamen in duobus tantum casibus mortale peccatū, huius Sacramenti omissio; videlicet, ratione scandali, & contemptus.

21. Extrema Vnctio, pueris, & perpetuò amen- tibus, dari non potest, sed his, qui perueniunt ad usum rationis, atq; adeo etiam pueris post septennium; solistamen infirmis, qui sunt in periculo vite constituti. Porro confecti senio, absq; alia ægritudine, morientes ex ipsius naturæ defectu, censentur infirmi, quoad indigentiam huius Sacramenti, dummodo signa mortis vicinæ appareant. Quod si in eis, status mortis proximæ discerni non potest, subueniatur eis alijs modis, per orationes, confessiones, Eucharistiam, & Sacrificia.

Cauendum etiam est, ne expectetur tempus in quo iam constet, infirmum non posse naturaliter viuere, aut careat sensu & cognitione: sed de-

bet ministrari.

bet ministrari tunc, quando adhuc sui compos est, & cognoscere potest, quid circa eum agatur, vt per Sacramentum ad deuotionem & fiduciam, valeat excitari: quamuis si neglectum sit, etiam tunc debeat ministrari, etiamsi loquela & sensu sit priuatus.

22. In proluxa infirmitate potest pluries conferri hoc Sacramentum, toties, quoties redire videbitur mortis periculum. Attamen si nulla est in morbo varietas, sed continuum periculum, sufficit semel. Nam, efficacitas huius Sacramenti est tanta, vt illius effectus toto periculi tempore, iuuare possit.

23. Utilitas huius Sacramenti magna est: Nam infirmum ad bonam mortem obeundam, iuuat, & ad introitum gloriæ proximè præparat. Qua ratione? Hac. Nam cum infirmus sit fractis seu debilitatis viribus corporis, iudicio etiam aliquo modo obfuscat, propter infirmitatem & dolores: ex altera verò parte occurrunt ei in articulo mortis, multa difficultates: valde tunc indiget speciali Dei auxilio, tum ad recreandum animum molestis ægritudinis oppressum, quatenus infirmus morbi incommoda, dolores, tristitias, debilitates, anxietates, cædia, & labores leuius ferat, hisq; à feruore deuotionis, (in articulo mortis maximè necessaria) non impediatur, neq; retardetur, & ad mentis hilaritatem (quæ etiam tunc valde utilis est) prouocetur: tum ad delendum peccata, non tantum venialia, sed etiam mortalia; si forsasse,

F 3

casu

casu aliquo accideret, mortale non esse remissum: ut si post ultimam confessionem infirmus incidisset in mortale, & post attritionem de illo, loquelam amisit, aut oblitus est statim; tunc enim quavis ad perfectam contritionem non pervenerit, suscepto hoc Sacramento, iustificabitur, & saluus erit, absq; eo verò condemnaretur: tum ad remittendum reatum pœnæ temporalis, ex peccatis remissis relictum, (ingressum gloriæ retardantem) iuxta valorem dispositionis & devotionis infirmi. Qui quidem reatus pœnæ, inter peccati reliquias, numerari potest: tum ad superaddendum vires, contra alias peccatorum reliquias, tam originalis, (qui est fomes) quam actualium, qui sunt pravi habitus, seu assuefactiones, ex quibus provenit pronitas ad malum, & torpor, difficultasque, aut etiam debilitas ad bene operandum: tum ad excitandam in ægro magnam misericordiæ diuinæ fiducia: tum ad superandū gravissimas & horrendissimas diaboli tentationes, quæ occurrunt in mortis articulo: tū ad constanter perseverandū in Dei gratia, fide, spe, ac charitate, vsq; ad mortem. Hæc omnia præstat hoc Sacramentum extremæ Unctionis.

Hinc admiranda, benignissimaque diuina providentia commendatur, circa humanam salutem: nam quia ab illo momento æternitas pendet, & damnum circa salutem nunquam reparabile, ideo huic Sacramento, extremo remedio tantam virtutem tribuit, ut dictum est, ad subueniendum homi-

homi-

homini, in tanto periculo constituto.

Cæterum disputare de primario & secundo effectu huius Sacramenti, excedit limites propositi nostri. Satis sit scire nunc primarium eius effectum esse, iuvare ægrotum contra difficultates illi occurrentes in articulo mortis.

24. De Ordinis Sacramento, in hoc Tyrocinio, nihil occurrit dicendum, præter monitionem, non ante Sacramentum Confirmationis, ante ætatem legitimam, absq; eruditione competenti, absque provisione, (quoad Maiores Ordines) post morbum caducum, vel semel habitum: ante vitæ emendationem, (quoad criminosos) suscipiatur: & quod in susceptione, omnia in quibus imprimatur character, tangantur: post susceptionem Subdiaconatus, statim Officium Ecclesiasticum, sub mortali recitetur, (imò etiam in minoribus Ordinibus constituti, si sint Beneficarij, recitare tenentur. Pensionarij verò ad Officium B. V. M. obligantur. *Nau. c. 25. n. 108. Man.*) otia vitentur, & studijs incumbatur. Porro ætas pro tribus minoribus Ordinibus est post septennium completum: pro Acolytatu 12. anni requiruntur: pro Subdiaconatu 22. inchoatus: pro Diaconatu 23. inchoatus: pro Sacerdotio 25. similiter inchoatus.

25. De Matrimonio, paulò plura dicentur. Imprimisq; tenendum est, quòd sit Sacramentum in noua lege: & non simplex, aut civilis contractus. Confert autem gratiam iustificantem, ad certum quendam effectum efficiendum; videlicet, ad iu-

F 4

gandum

uandum coniuges, vt conuenienter viuant in matrimonio, conseruando concordiam, & supportando inuicem, decenter vrantur eo, moderando carnis concupiscentiam, fortiter sustineant onera matrimonij, familiam prudenter gubernando, prolem Christianè educando, & res domesticas diligenter curando, disponendoque, & fideliter dispensando.

26. Sponsalia regulariter debent celebrari, vel contrahi, per verba de futuro, i. promitto me te accepturum in meum, vel meam, &c. Alias per verba de presentij transibant sponsalia in matrimonium modo vero non. Et nisi adsit Parochus cum testibus ad minus duobus, facerent matrimonium clandestinum, ac proinde irritum seu inualidum, adeo vt nec sponsalium vim haberent. *Sanch: de Matr. Quomodo autem dissoluantur: vide Nau: Man: c. 22. n. 25. Sanch: de Matr: fusissime, & omnes alios.*

27. Sciendum est, quod religionis ingressum, sponsalia etiam iurata non impediunt, nec requiritur consensus partis: imò neq; matrimonium ratum ante consummationem. Vnde in receptione ad religionem, non interrogatur recipiendus, an alicui promiserit, sed an sit coniugatus, hoc est, in statu coniugij consummati sit. *Vide Sanch: lib: 1. d. 43.*

28. Effectus Sponsalium est duplex. 1. Obligatio, matrimonium contrahendi sub mortali, nisi adsit legitimum impedimentum; vnde qui temerè retrocedit, amittit munera: constans vero non. 2. Inhabilitas contrahendi cum consanguineis in primo g-er

mo gradu tantum; iam enim intercederet impedimentum dirimens contractum, quod appellatur impedimentum publicæ honestatis. Conc: Tr: sess: 24. de Matr: c. 3.

29. Impedimenta quoq; tam impediencia tantum matrimonium, quam etiam dirimentia, legi possunt apud alios auctores, quosdam quidem copiosè tractantes. Hic dicentur, quæ magis necessaria sunt, & frequentius occurrere solent.

In primis scire debent parentes, quod non possint cogere filios ad matrimonium, neq; ad tales nuptias, cum ipsi habeant plenam libertatem ad eligendum statum, & tale matrimonium: Vnde parentes neq; tollere, neq; minuere hanc libertatem possunt, neq; filius ob hoc exhereditari potest. Possunt tamen parentes medijs suauibus, imò & increpatione paternâ absq; vi & metu, quando est iusta causa (vt quia minus decens est tale matrimonium) impedire tale matrimonium, vel inducere ad aliud.

30. Tenentur filij sub peccato mortali consiliū patrum circa matrimonium petere, non tamen illud sequi. & ita possunt licitè ipsis inuicis, (prius tamen consultis), iniire matrimonium quod volunt, nisi multum intersit parentibus, vt filius tale matrimonium ineat, vt potè, ad componendas graues inimicitias inter parentes, & alios consanguineos; tunc enim sub mortali teneretur obedire precipienti, si nubere voluerit, & non habeat iustam causam resistendi. *Sanch:*

31. Domini temporales, magistratus, & alij, iurisdictionem in foro exteriori habentes, excommunicantur, si iniuste impediunt matrimonia. Conc: Tr: Sess: 24. c. 9. de Matrim.

32. Claustrinum matrimonium nunc est irritum per Conc: Trid. Ad validum enim matrimonium requiruntur duo: scilicet presentia Parochi, siue sponsi, siue sponsæ; aut alterius Sacerdotis, de licentia Parochi seu Ordinarij, & presentia adminus duorum testium. Deficiente ergo, aut solo Parocho, vt præfertur, aut solis testibus, clandestinum matrimonium est, ac inualidum; sed potest resarciri per iterationem consensus, secundum formam Ecclesiæ: hoc est, in presentia Parochi, & testium.

33. Raptus quoq; sic impedit, vt quamdiu raptus manet in potestate raptoris, tam diu validum matrimonium inter eos esse non possit.

34. Adulterium solum, non impedit: sed in tribus casibus tantum. 1. Si sibi inuicem dederunt fidem de matrimonio contrahendo, post mortem alterius coniugis. 2. Si de facto adulteri contraxerunt, viuente coniuge innocente, dummodo vterque adulter sciat alterum coniugem supersitem. 3. Si vel vnus adulterorum, procuret mortem coniugis innocentis, siue per se, siue per alium, causa contrahendi matrimonium cum adultero, vel adultera, effectu subsecuto. Nam si occisio sit alio sine facta, non impedit.

35. Homicidium solum absq; adulterio, in vno tantum

tantum casu impedit & dirimit: scilicet, quando vterque, tam vir, quam mulier consentiunt, & conspirant in mortem alterius coniugum. Quod si vnus tantum procuret, altero inscio, & adulterium non præcessit, non dirimitur.

36. Quoad infideles. Matrimonium inter fidelem; hoc est, baptizatum (quamuis sit hæreticus, aut etiam Apostata) & infidelem, vt non baptizatum, est omnino irritum. Sanchez, vbi supra. Henriquez, & omnes alij. Quando verò alter coniugum Iudæorum, siue aliorum infidelium, ad fidem conuertitur, non potest cohabitare alteri nolenti ad fidem conuerti: quantumuis possit esse cohabitatio absq; creatoris contumelia, & absq; ad peccatū pertractione: nisi fortè speraretur breui conuertendum infidelem: propter quod tempore Apostolorum fuit consiliū cohabitandi cum infideli. Sanchez: Matr: lib: 7. disp: 73. & 74. Potestq; talis transire ad alias nuptias, & tunc dissoluetur vinculum prioris matrimonij.

37. Matrimonium personæ Catholicæ cum hæretica, est validum, quamuis sit illicitum, & prohibitum propter periculum fidei, imminens consorti & proli. Est autem peccatum mortale, tale matrimonium inire, etiamsi esset spes certa conuersionis. Sanchez: lib: 7. disp: 72. n. 4. Qui n. 5. excipit quædam loca. & Azor Tom: 1. lib: 8. c. 11. q. 5.

38. Quòd si vnus coniugum incidat in hæresim, matrimonij; quidem vinculum non dissoluitur, diuortium tamen temporale celebrari potest: imò tenetur.

teneretur coniux Catholicus diuertere ab hæretico nolente respiscere, quod potest facere etiam propria authoritate, si quidem iure naturæ obligatur, cauere proprium animæ periculum, quod hic imminet ex iam vicino hoste. Nam ex nimia familiaritate, cū quibus frequentes sumus, pessimi mores trahuntur. *Sanch. l. 10. d. 15. Henrig. l. 11. c. 14. n. 8.*

Et quamuis diuortium perpetuum esse non possit, nisi ob fornicationem carnalem: tamen temporale potest esse ob crimen triplex; hæresim, inductionem ad peccandum, & scauitiam alterius conjugis. *Sanch. ibidem.*

Dato tali casu, ad Sanchez recurrendū esset, atq; ad alios authores: nos enim meminisse debemus Tyrocinij, vt breuitati quàm maximè consulamus.

39. Nonnulla tamen tanguntur. 1. Iusta causa est diuertendi vxori à viro, si is esset eius leno, vel in domum suam admittat procaces, & parum pudicos, sitq; ita incautus, vt aliquo ex illis relicto exeat, ipsa verò sollicitetur ab illo verbis, nutibus, aut tactibus: maritus autem rogatus ab vxore, ne eos admittat, negligeret. Non tamen potest discedere à viro, ministrante ei alimenta ex vsura, furtiue acquisitis. Quia quando vxor aliunde alimenta nõ habet, excusatur, istis parçe vtens, iuxta decentiam sui status, quamuis maritus efficiatur impotens ad restituenda iniuste parata.

40. Scauitia quoq; intelligenda est illa, propter quam timeatur graue aliquod malum: non verbera-
scia. Siquidem licitam est viro vxorem verbera-

re; non quidem passim, ex leuiq; causa, nec acriter, (quamuis grauis causa per vxorem sit data) sed raro, vrgenti ex causa, atq; moderate, quia acris verberatio iudici est relinquenda. Viro autem incumbit punitio vxoris, filiorum, & familia, domestica & moderata, quæ potius correctionem, quàm pœnam spectet, & quæ ingenus infligi potest.

41. Qualis autem scauitia ista sit, & qualis cautio in reddendo consorte, requiratur. *Vide Sanch. ibid. de furore, cum graui periculo.*

42. De impedimento cognationis aliquid dicendum est. Cognatio autem triplex est: Carnalis, quæ est consanguinitas & affinitas. Spiritualis, quæ est ex baptismo & confirmatione. Legalis, quæ est ex adoptione. Sed hæc vltima rarissimè accidere solet.

43. Consanguinitas est propinquitas personarum ex naturali generatione: & impedit, & dirimit vsque ad quartum gradum inclusiuè. Affinitas autem est cognatio aduentitia, orta ex copula. Hæc autem si sit ex copula licita, eodem modo impedit & dirimit vsq; ad quartum gradum inclusiuè. Ex illicita verò tantum ad secundum inclusiuè: quæ si superuenerit post sponsalia, matrimonium contrahi non potest, alioquin inualidum erit.

44. Ad intelligendum hos gradus, sciendum est quod maritus & vxor, non sunt inter se affines, aut consanguinei, neq; constituunt aliquem gradum, sed consanguinitatis & affinitatis principij, vocanturque radix, truncus, seu stipex. 2. Quod

omnes consanguinei vxoris, sunt affines mariti eius, & viceuersa consanguinei mariti, affines vxoris, neq; illi transeunt vltra maritum, neq; hi vltra vxorem: ita quod inter consanguineos viri, & consanguineos vxoris, nulla est affinitas. Ideo duo fratres germani, possunt duas sorores germanas in vxores ducere. 3. Quoto gradu consanguinitatis distant ab vno consorte, toto etiam gradu affinitatis appropinquant, aut elongantur ab altero.

45. Quando inuestigatur in quo gradu sint duo consanguinei; debent numerari seorsum vtriusque parentes, donec veniatur ad vnum communem stipitem, hoc est; ad primum immediatumq; patrem aut matrem, vtriusq; genealogiæ: & tunc si æqualiter distant à communi stipite, tanto gradu inter se distant, quanto à stipite. Si vero inæqualiter distant, tunc recurrédum est ad regulam iniure, quæ est ista: Quoto gradu remotior distat à stipite, toto gradu distant inter se: imò & à quolibet, per aliam lineam descendencium ex eodem.

46. Ad colligendâ autê distantiam à stipite, hæc sit doctrina. Numerentur omnes personæ, infima, suprema (hoc est stipites) & intermediæ: tot itaq; gradibus distabit hæc persona à cõmuni stipite, quot æcensebuntur personæ omnes, vna tamê dempta.

Exemplum, Pater & Mater.

Petrus.	Anna,	filij.
Agnes,	Paulus,	nepotes.
Martha,	Simon,	pronepotes,
Thomas,	Lucia,	abnepotes.

Hic itaq;

Hic itaq; quia quinq; personæ sunt, inter Patrem vel Matrê, & Thomâ, Luciamq; ; seclusa vna, remanebunt 4. Tot itaq; gradibus Thomâ distat à communi stipite: & consequenter, non tantum à Lucia, sed etiam à Simonê, Paulo, & Anna.

47. Cognatio spiritualis contrahitur tantum, inter baptizantem & baptizatum, parentesq; baptizati. Deinde inter paternos & baptizatum, parentesq; eius. Porro patrinus vnus esse debet, siue vir, siue mulier, aut ad summum vnus & vna: debent autem & designari à baptizante, & tangere baptizatum. Si non sit facta designatio, siue obliuione, siue negligentia, omnes tangentes contrahunt cognitionem. Si post designationem alij tetigerint, non contrahent: & si designatus non tetigerit, non contrahit, Quod si plures fuerint designati, omnes contrahent, si omnes tetigerint. Idem per omnia, de Confirmationis Sacramento, per quod similiter contrahitur cognatio spiritualis.

§. V. De septem peccatis Capitalibus.

Vocantur Capitalia, eò quod multa alia peccata generant: non autem debent mortalia vniuersaliter dici, quia non omnia ex genere suo sunt talia, sed aliqua sunt venialia.

§ De Superbia.

Superbia, inquit Nauar: est multum vsitata, & parum nota: vel vt Syluester ait, est vitium bene practicum, & male cognitum. Ergo in assuetudine cognitionis, aliquo modo desudandum erit.

i. Inprimis

1. In primis itaq; sciendum est, quod vulgus nomen superbiae, valde improprie sumit: Nam ali quando inhumanum, seu non affabilem ex complexione naturali, aspera; superbium vocat; aliquando etiam ipsam grauitatem, appellat superbiam. Et quidem videtur esse similitudo, quoad effectum: tales enim graues, aut non affabiles, idem exterius pra se ferunt, quod superbi proprie. Non enim facile loquuntur, non facile audiunt, in sermone iocundi non sunt, quia natura eis hanc affabilitatem denegauit: quod superbi ex contemptu faciunt.

2. Secundo sciendum, quod superbia sumpta proprie; videlicet, quoad affectum & appetitum excellentiae, semper pro vitio a vulgo reputatur: quauis ipse appetitus excellentiae, possit esse bonus & licitus; nimirum quando est secundum rectam rationem, hoc est, seruatis debitis circumstantijs; vt puta, quando quis affectat excellentiam de re vera & bona, iuxta merita sua, ob bonum finem.

Exemplum. Est aliquis, qui iactat se bonum Theologum, Medicum, &c. cum non sit; quod cederet in pra iudicium fidei, aut communitatis: confurgeret alius solide eruditus, volens videri multo excellentior eo, in scientijs, arte, aut etiam viribus tempore belli, ad honestum aliquem finem, vt ei utilitas accedat, aut Reipubl: commodum.

Quapropter, superbia proprie sumpta, in quantum vitium est, non debet dici appetitus excellentiae tantum, sed appetitus inordinatus; hoc est, peruersus:

peruersus appetitus excellentiae. Peruersus autem erit, si fuerit contra rationis regulam: vt, quia est aut de re falsa, aut mala, aut non commensuratus appetenti, aut ob malum finem.

3. Superbia hoc modo sumpta, commune nomen est ad 4. vitia: Ad superbiam specialissime sumptam, ad ambitionem, praesumptionem, & vanam gloriam. Nam talis inordinatus appetitus excellentiae; ad quatuor potest referri: ad personam, dignitatem, celsum opus, & claram hominum opinionem. Et quidem si ita aliquis appetit excellentiam, vt velit suam personam temere eminere, erit superbia propriissime sumpta, secundum vsu litteratorum propriissime loquentium: Si vero appetat propriam excellentiam, in assecutione sublimioris, (id est, merita sua superantis) dignitatis, erit ambitio. Si in aggressionem celsi operis suas vires excedentis, erit praesumptio. Si ad finem inanis laudis, & aestimationis humanae, erit vana gloria.

4. Loquamur igitur primo de hac superbia propriissime sumpta, quam diximus inordinatum appetitum excellentiae in propria persona; videlicet, cum quis vult excellentior esse, quam sit, in quacumq; materia, ex quacumq; occasione, absq; eo, quod desideret dignitatem, & absq; eo quod aggrediarur aliquod praclarum opus, vel affectet laudari.

Huius itaq; fundamentum, est consideratio suae perfectionis, aut alicuius excellentiae, diffusulatis imperfectionibus, & dependentia a Deo, (sicut

(sicut & humilitatis fundamentum est consideratio vilitatis suæ, ac imperfectionum, non considerationis perfectionibus. (Hinc nascitur amor istius excellentiæ apprehensa, & cogitata, quo & ipsa excellentia placet homini, & ipsemet homo complacet sibi, plus quàm oportet. Deinde ex his sequitur æstimatio sui, qua plures se facit, quàm oportet. Amor enim accedens apprehensioni, facit excellentiam maiorem videri, & plures æstimari. Atq; hic apparet primò superbia, sed non silitur: progreditur enim ulterius, vt infra dicitur.

5. Hæc superbia propriissimè sumpta, non semper est peccatum mortale, frequentius veniale. Nā nisi ad appetitum inordinatum propriæ in persona excellentiæ, accedat aliquid, quod compleat perfectam rationem superbiæ, nunquam erit mortale. Hoc autem complementum prouenit ex 4. Quæ sunt: Iniuria Dei, præiudicium proximi, peruersa mediæ, materia perniciosa. Ita quod si in tali elatione appareret iniuria Dei, siue ratione contemptus, siue ratione irreuerentiæ notabilis, esset superbia mortalis. Perueniretur autem ad contemptum Dei tunc, quando aliquis nolle se subijcere legi, seu regulæ diuinæ, qua omnibus distribuit prout vult, secundum mensuram donationis si 1a.

6. Mensura autem eius donationis est, vt omnia quæ habemus, non à nobis esse, sed à Deo dependere & descendere existimemus: quod non omnibus dat, sed diuidit, secundum quod vult: & quidem

quidem aliquibus æqualiter, aliquibus cum excessu supra alios, & omnibus merè gratis.

7. Superbus autem completè, hoc est, qui peruenit usq; ad contemptum Dei, & subiectionis; videns maioris excellentiæ esse, habere quàm non habere, & habere à se, quàm ab alio: habere quoq; ex meritis quàm gratis; supra alios, quàm æqualiter cum alijs; eligit appetitq; hanc excellentiam, quasi excutiens & fastidians diuinam prouidentiam, & quasi non contentus dispositione diuina, mensuraq; singulis præfixa: ac propterea peccat mortaliter hoc peccato superbiæ.

8. Dicit aliquis: quomodo fieri potest, quod quis talia cogitare possit, & iudicio suo consentire? R. Ad hoc peccatum committendum, non est necessarium serio & expresse in animo iudicare se bona habere à se ipso, aut meritis suis, non Dei gratia: (nam qui sic iudicaret, non tantum superbus, sed etiam hæreticus esset) sed satis est illa apprehendere, tanquam sint sua, & à se dependentia, non considerando, quomodo illa acceperit.

Exemplum. Si pauper alienis opibus laurè fruens se efferret, non secus, ac si suæ essent, aut sua industria partæ: & cum opibus domini, seruus ita procederet, tanquam ab alio non dependeret, aut tanquam superiorem non recognosceret: quamuis hoc expresse non asserat, neq; ita iudicet, neq; neget alienas esse opes: tamen, eo ipso quod ita se gerit, ac si non in alieno, sed in suo maneret; ceterus

feretur superbus, quasi in actu ipso exercito; quāvis non in actu signato.

9. Talis autem superbia dicitur consummata, per se, ac directè superbia, atq; ex natura sua mortalis. Sed rarò accidere potest: nam non nisi in diabolo inuenta erat, & aliquando inueniri potest in hominibus perditissimis & sceleratissimis.

10. Qui autem ad talem Dei contemptum, & exclusionem subiectionis eius non peruenit, quantumcunq; se pluris faciat, quàm sit, vel quàm oporteat, non grauem inordinationem habet: ac proinde nec perfectam superbiam. Quia ex quo non violat subiectionem ad Deum, habet aliquid humilitatis, volens ei esse subiectus.

11. Irreuerentia quoq; Dei, adiuncta, aut consequens talem appetitum excellentiæ, constitueret peccatum superbiæ mortale: vt, si quis arrogaret sibi scientiam, & peritiã, ob quod committeretur ei negotium concionandi, tractandi, disputandiq; de fide inter infideles, cum periculo irrisionis, & scādali ob eius imperitiã. Et hæc superbia, sicue & sequētes, à Theologis dicitur mortalis per accidens; hoc est, ratione adiunctæ irreuerentiæ Dei.

12. Præiudicium quoq; proximi notabile, ex aliquius elatione consequens, siue sit ratione damni, siue ratione contemptus illius, facit superbiam mortalem: vt, si quis iacēt se medicum expertum, vel causidicum peritum, cum talis non sit, hoc autem redundaret in graue detrimentum proximi, sanis, vel causæ suæ.

13. Si quis efferretur cum notabili contemptu proximi, siue externè, dedignando eum aspicere, alloqui, aut facta eius temerè vituperando: siue internè eum in corde vilipendendo, à sua æstimatione deprimendo, propter miserum abiectum aut etiam sordidum eius statum.

14. Quoad medium. Si ad excellentiam acquirendam, tuendam, & conseruandam; esset paratus peccare mortaliter, transgrediendo leges & præcepta sub mortali obligantia: hoc enim esset constituere finem in tali excellentia.

15. Si se exaltaret ob materiam illicitam, hoc est, propter peccatum mortale paratū, vel propter quacūq; aliã rem, ad finem mortalem ordinatam.

16. Hi tantum modi sunt peccandi mortaliter per superbiam: ceteri veniales quidem sunt, sed vitandi; tum quia superbia proximis est odiosa; tum quia valde periculosa, præsertim religiosis. Nā superbia etiam venialis, impedit vitam spirituale, & perfectionem eius, bona opera ac merita: & tam fortiter imbibitur, vt difficile eradicetur. Vnde quod spiritualibus vltimò est reliquendum, est hæc superbiola: tum quia in omnibus radix multorum malorum est, tum quia potest in tantum augeri, vt pertingat ad contemptum Dei.

17. Sic enim aliquando progreditur. Ex eo, quod quis æstimat se dignum rebus magnis, suamq; mensuram excedentibus, appetit inordinatè dignitates, & alia quæ ad excellentiam pertinent, tanquam sibi congruentia: deinde, vult ab alijs magnificeri, honorari, &

xi, & laudari. 3. Si videat se non obtinere; indignatur, irascitur, dolet. 4. Conferendo se, cum alijs, se præfert eis, censens se meliorem, doctiorem, potentiorem, nobiliorem, clariorem, magisq; meritum. Hinc alios contemnit, & quæ ab eis hunc, parumpendit; ad suos defectus clausos oculos habet, ad suas perfectiones apertos. *Contrario verò modo se gerit in his, quæ sunt proximi.* 5. Recusat subijcere se superioribus, persuadens sibi, quod sit prudentior illis, valens seipsum melius gubernare, quàm ab eis; ac propterea indignum esse, subiaccere talibus. 6. Finaliter peruenit ad hoc, vt etiam ipsi Deo nolit esse subiectus, dum eius ordinationi resistit, apprehendens illud, tanquam sit contra suam dignitatem, & excellentiæ libertatem, Vnde vult suo arbitratu viuere, quasi Deo opus non habeat,

18. *Ambitio*, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, honoris, aut honorificorum titulorum, regulariter est peccatum veniale.

Est autem mortale in tribus casibus, 1. Ratione materiæ, in qua appetitur honor, vt si ob admissum lethale crimen, aliquis affectaret honorem. 2. Ratione finis, vt, si desideretur dignitas ad habendâ occasionem laxè viuendi, vltionem sumendi, &c. 3. Ratione mediorum, vt si propter consequendû honorificum titulum offenderet, aut paratus esset Deum offendere, quod esset ponere finem vltimû in futili honore.

19. *Presumptio* est, per quam quis ex falsa, aut nimia vi-

ania virium suarum confidentia, aggredi conatur ea, quæ excedunt suam facultatem: similiter in tribus casibus est mortalis. 1. Quando fit cum notabili Dei irreuerentia; vt, si ignarus auderet prædicare, aut de fide disputare. 2. Cum verisimili sui periculo; vt, si vellet per loca alta deambulare, aut vnus contra decem temerè pugnare, &c. 3. Cum graui præiudicio proximi; vt, si ignarus vellet confessiones excipere eorum, qui habent intricatos seu difficiles casus. Idem de imperitis procuratoribus seu aduocatis, consiliarijs, &c. Alias est veniale.

20. *Vana gloria*, Græcè Cenodoxia, communiter est peccatum veniale, quamuis sit inordinatus appetitus claræ opinionis & laudis apud alios: & quamuis sit de falsis (dummodo non mortiferis) & transitorijs immoderatè: & quamuis sit de bonis operibus, ieiunio, oratione, eleemosyna, quæ quis facit consultò propter vanam gloriam: ac propterea amittit meritum.

Esset autem mortale in tribus casibus. 1. Si appetatur vana gloria ex factò, quod est mortale; vt, de magia, adulterio, duello, homicidio. 2. Si propter eam acquirendam vel retinendam, negligerentur necessaria ad salutem, (vt Concionatorne amittat officium, tacet quando ex præcepto dicere tenebatur) aut propter eandem opinionem, conseruandam, paratus esset quis mortiferè peccare, quod esset in ea finem constituere; vt si mulier, ne infametur, consentiret stupro vel adulterio:

quod fecit Lucretia, oppositum verò Susanna. 3. Si desideraretur laus ob finem mortalem, vt, propter habendam occasionem fornicationis, &c.

21. *Germina* superbiæ communis, extendentis se ad supradicta quatuor, sunt varia vitia: nos frequentiora recensibimus. Hæc autem sunt: Iactantia, Hypocrisis, Contentio, Discordia, Pertinacia, Nouitarum inuentio, Curiositas, Inobedientia, Ingratitudo. Omnia ista breuissime dilucidabuntur.

22. *Iactantia*. Qui se collaudat de re vera, propter bonum finem nihil peccat. Qui verò id facit de re falsa, aut minore laude digna, quàm sit in re, iactantiæ vitio peccare dicitur. Communiter est peccatù veniale. Mortale verò in quatuor casibus. 1. Si sit de peccato mortali verò, aut confecto. 2. Si sit cum notabili contemptu proximi. 3. Vel cum notabili damno eiusdem proximi. 4. Si se iactat ob aliquem finem, qui est mortale peccatum.

23. *Hypocrisis*, est simulatio virtutis aut sanctitatis, quam homo non habet, etiamsi id faciat bono fine, ne alios scandalizet, quia reuera est reale mendacium. Est autem mortalis in tribus casibus. 1. Quando est coniuncta cum voluntate peccandi mortaliter; vt cum quis vult fornicari, & simul apparere castus. 2. Si sit ob finem mortalem; sicut cum quis fingit se castum, vt ei committatur custodia sœminarum. 3. Si fiat propter consecutionem gradus vel dignitatis, quæ indignis nondatur; sicut, si quis fingeret se doctum & sanctum, vt conse-

sequatur Episcopatum, vel beneficium.

24. *Contentio*, est sermo contrarius alteri veritatem impugnans. non animo disputandi, sed animo contradicendi. Hæc semper est peccatum, & frequenter veniale, etiamsi sit cum quadam exascescentia & perturbatione, non seruato modo, pro loco, & persona. Mortale autem efficitur in quatuor casibus. 1. Si illa veritas oppugnata erat in Dei honorem: vt, si impugnaretur res fidei: vel ad proximi notabilem vtilitatem; vt, si virtutes morales, & opera bona, aut aliæ doctrinæ, quæ redundât in proximorum vtilitatem, impugnarentur. 2. Si ex contentione infamaretur proximus. 3. Si in ea admiscerentur iniuriæ graues. 4. Si modus quoque ipse scandalum actiuum præbet: vt, si duo Ecclesiastici, ita inter se contenderent, quod seculares intelligerent, eos se prosequi odio.

25. *Discordia*, est voluntatum contrarietas circa aliquod vnum, dum vnum alicui placet, alteri verò displicet. Quod si ideo fiat, quia vtrique ratio ita dicitur probabiliter; nullum est peccatum. Si animo contradicendi contra Dei honorem, vt in materia fidei, aut in graue proximi detrimentum; erit mortale. alias veniale, etiamsi sit animo contradicendi. *D. Thom. 2. 2. q. 37.*

26. *Pertinacia*, est persistetia in suo iudicio, & asseueratione, plus quàm oportet. Tunc tantum mortale est, quando id sit in rebus contra Dei honorem, aut in graue detrimentum proximi, quod contingere potest in rebus fidei, morum & circa medicamentis.

27. *Inuentio nouitatum*, importat excogitationem, atq; exhibitionem inuisitatorum admirationem patientium, in sustinendis nouis opinionibus, in usu insolitæ formæ uetiendi se, aut conuiuandi; sed ueniale tantum peccatum est, nisi accedat aliqua circumstantia, quæ malitiam augeat: uidelicet, si propterea, quæ sunt de præcepto, omittantur, aut proximi notabiliter offendantur & scandalizentur, aut damnum patiantur, vel in finem mortalem talis nouitas dirigatur, &c.

28. *Curiositas*, est inordinatum desiderium sciendi, siue per intellectum, siue per sensum, ea quæ ad se non pertinent; uel si pertinent, maior tamen cura adhibetur in illis cognoscendis, quam par sit. Est autem communiter ueniale, modo necessaria non negligantur. Potest tamen esse mortale in sex casibus. 1. Vbi est magna improportio inter inuestigantem, & scientiam inuestigandam: ut, si quis scrutari & examinare uelit mysteria fidei suo ingenio, quæ captum hominis superant. 2. Ratione medij illiciti; ut, si scire uelit, consilio uel auxilio dæmonis. 3. Ratione modi annexi: ut, si cum transgressione legis ad mortale obligantis id attentaret: ut, si uellet scire defectus aliorum, cum diffamatione eorum: & multo magis, si inducit alios ad reuelandum, quæ celari debent, siue propter promissionem, uel iuramentum de secreto tenendo, siue propter naturam ipsam rei occultæ, atq; ideo celandæ. 4. Ratione finis mortalis - ut, si inquirantur uitia aliorum, animo infamandi eos.

5. Au-

5. Augeretur magis peccatû curiositatis, si interueniret iniuria Sacramenti: ut, si quis uellet scire peccata aliena, per uiam confessionis alteri factam. 6. Ratione notabilis damni, sui, uel proximi, siue animæ, siue corporis, honoris; aut fortunarum, aut etiam periculi, cui se exponit: ut legere libros inhonestos, uelle uidere nudum corpus, aut partes secretiores (ut inferius declarabitur) animalia coeuntia, præsertim sciens se esse fragilem, procliuem ad libidinem, atq; ad cogitandum rursipia; (quod tamen absque tali periculo esset solum ueniale) semper tamen mortale est, uelle nosse relatione aliorum, uel imaginatione propria, quanta sit copulæ carnalis delectatio, quamuis eam experiri non sit uoluntas. Multo uero magis si uellet experiri aliqua arte & modo, quanta sit præfata fœda, delectatio.

29. *Inobedientia*, est uitium, quo quis renuit facere, quod iubetur. Renuit autem non propter iram, seu indignationem, auaritiam, aut aliam causam, quæ inobedientiam non efficit, sed eo principaliter, quia iubetur. Et talis inobedientia, ex natura sua est peccatum mortale, si sit deliberata, & in materia graui, seu de re, quam exequi, magni refert. Hac enim inobedientia nascitur ex contemptu præcepti, uel præcipientis.

30. Pro maiori declaratione inobedienciæ scienda sunt octo. 1. Nullus obligatur obedire superiori in actibus interioribus puris, & nullo modo coniunctis cum exterioribus; ut, credere hanc uel ill-

vel illam opinionem: cogitare hoc vel illud: nisi etiam ad talem obedientiam se astrinxerit, vt quia in professione promisit se constitutiones seruaturum, in quibus designatur tempus meditationis, ideo ratione huius obligationis, & superior potest meditationem præcipere, & subditus tenebitur parere. 2. Neq; obligatur in his, quæ pertinent ad proprii status electionem: v. nubere, aut religionem ingredi. 3. Neq; in his, quæ sunt contra præceptum Dei, Ecclesiæ, Superioris, contra Regulam, aut constitutiones. 4. Neque debet obedire præcipienti aliquid peccatum etiam veniale, quamuis in dubijs possit & debeat. 5. Neque obediendum est præcepto, ex quo sequitur scandalum, vel notabile detrimentum. 6. Neque aliquis potest obligari ad impertinentia seu indifferentia; vt aspicere aues volantes. 7. Sed obediendum est ex obligatione, in his tantum, in quibus aliquis est superior.

Sicut Religiosus tenetur in tribus obedire Prælato. 1. In his, quæ in Regula & constitutionibus continentur. 2. In illis, sine quibus contra in regula commodè impleri non possunt. 3. In pœnis inflictis propter transgressionem prædictorum duorum.

Vnde si superior vellet alia exigere, quæ ad maiorem austeritatem vel perfectionem pertinent, vt, ieiunia, disciplinas, &c. quæ non sunt in statuto religionis, non tenetur Religiosus obedire, quia votum non extenditur ad hæc. Potest tamen

etiam

etiam in his obedire ex perfectione, ad quam tenetur: nihil tamen peccabit, si bonis modis secluso contemptu, scandalo seu offensione, & strepitu, non parebit.

Ecclesiasticus verò tenetur obedire Episcopo; quoad ea, quæ spectant ad suum statum, Sacramenta, & Ecclesiam.

Seculares Magistratui, quoad civilem conuersationem, communem pacem, & debitum ordinem in Rep: conseruandum.

Item, seculares spiritualibus obedire tenentur in his, quæ ad diuinum cultum, & salutem eorum pertinent.

Filij parentibus, quoad res domesticas, & bonos mores. Vnde in re graui nolle acquiescere præcepto, mortale est: sicut & in re leui, si accesserit contemptus.

Serui dominis, quoad obsequia, & quod ad bonam dispositionem domus pertinet. Discipuli magistris, quoad studia, non tantum literalia, sed etiam pietatis, si vtriusq; præceptores sint. Vxoribus maritis, quoad domesticam gubernationem. 8. Leges humanæ etiam, ciuiles, dummodo sint iustæ, obligant ad peccatum: Et si sint in materia graui etiam ad mortale, quamuis non adsit scandalum vel contemptus. Sunt tamen aliquæ leges, quæ ad peccatum non obligant, eo quod legislatores non habuerint obligandi intentionem, licet aliqua leuis pœna transgressoribus sit apposta. Vide exempla in Azor tom. 1. lib. 2. c. 6. q. 4. (Sed perpen-

dicimur

de in exemplis, sylvam communem, flumen commune, pascua communia: in his enim lex non obligat ad peccatum, quamvis quoad sylvam alicui propriam, &c. secus dicendum sit. Nihilominus ubi gravis poena constituitur, ut est poena capitis, perpetui carceris, confiscationis bonorum, infamia, officij amissio, amputatio membri, &c. proculdubio mortale incurritur, quamvis id in lege non exprimitur.

31. *Ingratitudo*, peccatum mortale est in his casibus. 1. Quando quis ex contemptu beneficii aut benefactoris, non recognosceret, aut leuipenderet insigne beneficium, vel non retribuere vices pro magno beneficio accepto, sed ita se erga benefactorem gereret, ac si nihil accepisset, aut beneficium non esset. 2. Quando id quod benefactori subtrahitur, ex necessitate debetur ei. 3. Quando quis retribuit mala pro bonis, aut beneficium vituperat, & quasi maleficium reputat. Alias veniale tantum.

§ De Avaritia.

1. *Avaritia* est immoderata cupiditas habendi. Tunc autem est mortalis. (1. Quando est contra iustitiam, vel charitatem, nisi lenitas materiae, vel defectus deliberationis excuset. Contra iustitiam vero est, quando cum iniuria proximi quis intendit acquirere, (videlicet modis, vijs, vel contrarijs illicitis) aut aliena derinere. Contra charitatem etiam, quando in extrema aut gravi necessitate

caritate proximi, detinet propria, & non ei succurrit impartiendo. 2. Si adeo afficitur desideratis, ut sit paratus peccare mortaliter, transgrediendo præceptum divinum, aut Ecclesiasticum: vel etiam in presenti optet alicui mortem, aliudve infortunium, dummodo potiri valeat res, quam desiderat. Quando vero avaritia non est contra iustitiam, & charitatem, in gravi necessitate, sed est contra solam liberalitatem; veniale tantum est peccatum.

2. Habet locum vitium hoc in multis. In *negotiationibus*, ubi admiscetur avaritia ex multis partibus: videlicet, si plures vendatur credito, quam si venderetur numerato, propter solam expectationem solutionis: & e contra, si ematur minoris propter anticipatam solutionem, quam si emeretur expectata. Si materia sit vitiosa, mensura fallax, statera dolosa, pretium iniustum, moneta adulterina seu falsa: si monopolia exercentur. In *mutatione pecuniarum*, quando fit propter lucrum. In *oppignorationibus*, si fructus pignoris fructiferi percipiuntur, salva summa capitali. In *locationibus*, si propter casus occurrentes; v. g. pestis, aut hostis (quando res locata in usu esse non potuit) pretium locationis non defalcatur. In *ludo*, si fraudulentia adhibeatur. In *acquisitione rerum*, per furtum suum vel alienum, rapinam, usuram, aliosve contractus illicitos, per simoniam, periurium, licite iniquæ attentionem, vectigalium iniustorum exactionem, aut iustorum defraudationem. In *retentione pro-*
rum

rum legatorum, & debitorum, cum possis reddere & debeas. In non restitutione rerum inuentarum & alienarum. In dispensatione bonorum pupilli, aut orphani: & alienorum, si aliqua infidelitas intercesserit.

3. Prodigalitas opposita avaritiæ, tanquam aliud extremum, tunc tantum est mortalis, quando est contra iustitiam, & in materia notabili, vel cum notabili scandalo. Est autem contra iustitiam, quando per eam quis se reddit impotentem ad solvenda debita; aut suis providendum: aut aliena bona prodigè dissipat, quæ tamen dispensare cum iudicio poterat.

Scandalum quoq; non modicum esset, si Ecclesiasticus prodigè viuendo, non succurreret indigenti in graui necessitate: Hæc succinctè pertractantes, ad alios authores, lectores in hoc Tyrocinio exercitatos remittimus. Hic enim adesse occasio discutiendi omnes contractus illicitos, si quos pœnitens inierit, & modos quibus acquirat, aut etiam retinet res suas aut alienas. In vno autem paruo libello, omnia recensere possibile non est.

4. Germina avaritiæ quàm plurima sunt, not aliquot enumerabimus, quæ sunt: *Obduratio, Inquietatio, Fraus, Perurium, Violentia, Proditio, Mendacium.*

5. *Obduratio* (supple) cordis ad miserendum, quando, & cui misereri oportet: videlicet, in graui necessitate constituto, vocaturque immiseria cordis.

6. *Inquietudo mentis, seu sollicitudo vehemens circa*

sa temporalia, quæ semper cum quodam timore est coniuncta: communiter veniale peccatum est, quamuis præ sollicitudine non oret, aut non exerceat diuina officia attentè, vt decet: nisi quis ita temporalibus sit affectus, vt potius mortaliter peccare malit, siue commissione siue omissione, quàm ipsa, aut affectum nimium dimittere.

7. *Fraus*, est deceptio alterius in aliquo facto. Nam si deceptio sit in verbis, vocatur dolus seu fallacia. Duo autem requiruntur ad mortale peccatum. 1. Vt sit intentio defraudandi vel decipienti. 2. Quod sit in materia notabili & non leui.

8. *Perurium* etiam in minimo (vt in mendacio iocoso, vel officioso) est mortale. *Violentia* habet locum in capiendo aliena.

9. *Proditio* est manifestatio alicuius occulti, illatiua nocuenti: regulariterq; est mortalis in materia graui. Est autem proditio quadruplex: Circa personas quæ produntur: Circa bona stabilia, dum viâ capiendi ciuitatem hosti aperitur: Circa mobilia, si pecunia vel res abscondita, latroni manifestetur: Circa secreta commissa, si cum alicuius præiudicio reuelentur. Huc reducitur apertio literarum, quæ etiam ex se est mortalis, cum antequam legantur, nescitur, an contineant grauem vel leuem materiam. Nisi aperiens sit superior, aut amicus faciens in spem ratihabitionis, vel verisimiliter sciatur literas esse conscriptas in damnum communitatis, vel terrij aut etiam cum graui iniuria aperiens.

10. De mendacio dictum est in octavo præcepto. Hic duo adnotantur. 1. Quod ad mendacium perniciosum, spectat omne falsum circa sacræ Scripturam: Similiter in prædicatione, si falsa authoritates, consultò, contra veritatem allegentur, aut falsa miracula, vel indulgentiæ publicentur. Similiter. Si iudex falsum aliquod in functione sua, cum alterius præiudicio protulerit. 2. Quia S. Augustinus docet, veniale mendacium non esse admittendum, etiam propter vitandam mortem suam vel alterius: ex altera vero parte difficultas est propter multa inconuenientia, quæ aliquando interuenirent, si vere & sincerè loqueremur vel responderemus proximo; ideo communis doctrina inuexit quandam artem, per quam nec mendacium dicimus, nec veritatem occultandam propalamus. Ista verò ars dicitur, *Amphibologia*, id est ambiguus sermo; eò quòd non totù voce exprimitur, sed partim ore, partim verò mente, qua residuum intus suppletur, aut subintelligitur. *Ex: gr:* Est amicus petens mutuum, qui non solet stare promissis huic poteris ore dicere, te non habere pecuniã, & cogitatione retinere: pro te. Similiter, est tyrannus, qui Confessarium interrogat, an iste occiderit: Confessarius non tantùm negare debet, sed etiam iurare poterit, se nescire quicquam, subintellecto, ad tibi reuelandum, vel, se nescire, vt hominem. Imò ipse Christus tali modo vsus est: Ipse enim cum sit constitutus iudex viuorum & mortuorum, proculdubio,

diem

diem scit sui officij, seu iudicij: Et tamen discipulis dixit, neq; filium hominis id scire (subintellecto hoc) ad reuelandum alijs.

Sciendum tamen est 1. Hac arte non esse licitum regulariter vti, sed tantùm propter rationabilem causam. Siquidem talis modus, humanæ conuersationi, & communioni aduersatur, & qui in eò frequentes sunt, odibiles esse solent. 2. Quòd etiam in necessitate, tunc tantùm esse licitum, sic loqui, quando non tenemur respondere alicui, iuxta intentionem eius. Verùm si obligamur respondere clarè, vt iudici interroganti legitime, etiam cum periculo vitæ, respondere debet reus absq; huiusmodi inuolucris sub peccato mortali. Similiter cum amicis sincerè loquentibus, illicitum est, tali modo vti: sicut, & cum tu ipse pro-uocas alium ad sincerè loquendum.

11. Eleemosynæ denegatio, potest ad auaritiam pertinere, sed de ea, in operibus misericordiæ, mentio fiet.

ADDITIO.

Ex manuali Thomistarum R. P. IOANNIS GONET Ord. Præd. de fide C. 2. §. 3. edito Bononiæ 1681. Et sic post notitiam sententiarum ab INNOCENTIO XI. damnatarum.

Non licet vti amphibologia, seu æquiocati-
one formali, benè tamen materiali. cum illa sit quædam species mendacij, non verò ista. Am-
phib-

phibologia enim seu æquiuocatio formalis est quādo non adsunt aliquæ circumstantiæ, ex quibus audiens deuenire possit in cognitionem significatiōnis, vel sensūs verborum à loquente intenti. Materialis verò quando adsunt aliquæ circumstantiæ, quæ faciliè manifestare possint, in quæ sensū vox vel propositio amphibologica vsurpetur à dicente, ita vt vir prudens faciliè hoc possit agnoscere, licet audiens ob negligentiam consideratiōnis circumstantiarum illarum, mentem loquentis non intelligat. Hæc amphibologia seu æquiuocatio vsus est Christus, cum rogantibus consanguineis vt ascenderet in templum, respondit ego non ascendā Ioan: 7. cum tamen postea ascenderit ex circumstantia enim petitiōnis eorum, quæ consistebat in hoc, quod palam ascenderet in templum, vt in eo manifestaret se mundo, poterant, si attendissent sufficienter intelligere, in eodem sensu Christum respondisse, se non ascendurum nepe palam & publicè, sed tantum in occulto. *hæc P. Conet.*

Quando ergo Author docet licitam esse amphibologiam seu restrictionem mentis loquitur de materiali, non formali, vt colligi potest ex textu.

g. De Luxuria.

1. Quoniam hoc peccatum magis infestat homines, atq; ideo frequentius accidit, & suas diffcultates habet, ideo paulò fufius de eo agemus. Et quia materia est turpis, ideo cautè procedendum

dum erit, ita tamen, vt doctrina necessaria non supprimatur. Sint ergo omnia munda mundis.

2. Peccatum luxuria seu hoidinis, suapte natura est mortale peccatum, in quo nulla ignorantia, quempiam excusare potest, cum iuris naturalis adeo clari, vt nullus sanæ mentis dubitare valeat.

3. Habet hoc peccatū multas species & gradus. Species quidem secundum naturam sunt sex: *Fornicatio, Stuprum, Adulterium, Raptus, Incestus, Sacrilegium.* Contra naturam verò tres: *Mollities, Sodomia, Bestialitas.* Gradus verò secundum cogitationem, locutionem, auditum, visum, tactum, gustum, & actum, Omnia ista dilucidare pernecessarium est.

4. Quæuis fornicatio aliquando sumatur genericè, pro omni illicita copula quomodocunq; ; tamè hic sumitur specificè & propriissimè, pro copula soluta cum soluta: diciturq; simplex fornicatio.

5. *Stuprum*, quoq; aliquando sumitur genericè, pro omni illicita copula: sed hic sumitur pro defloratione seu violatione virginis, per quam auferitur signaculum virginale. Habet autem *Stuprum* duos modos aut gradus. Nam aliquando fit de consensu, absq; vis illatione: aliquando vi illata, quod est multo grauius. Quamuis non desint, qui doceant, quod si id esset de consensu puellæ, & parentum, aut suo tantum, (si sit sui iuris, & non sub alicuius potestate) non esse plus quàm fornicationem, cum nulli tunc irrogaretur specialis iniuria.

inuria. Verum dicerent alij: non iniuriam, sed raptionem sigilli virginalis efficere stuprum. Oppressio tamen, perquam vis pudicitia mulieri inferitur, est circumstantia communis in omni specie aggrauans.

6. *Adulterium*, quando alter vel uterq; est alterius coniunx. Huc reducitur conditio sponsi & sponsa.

7. *Raptus* proprie dicitur, quando talis vis inferitur, ut puella abducatur a domo sua vel parentu, causa libidinis, vel causa matrimonij, contra voluntatem raptae & non prius facto tractatu de matrimonio. Imo etiam vidua, coniugata & quavis corrupta, si causa libidinis raperetur, idem peccatum esset. Haec enim species, rapinam & violentiam supra alias species addit. Quae violentia aliquando fit ipsi foeminae, aliquando parenti, aliquando utriq; simul. Tales autem raptores cum suis complicibus, sunt excommunicati & infames. Conc: Trid: *Sess: 24. c. 6.* Oportet tamen ut ista abductio causa libidinis, non tantum fit propter maiorem commoditatem in alio loco exercendae turpitudinis, sed etiam ad effectum omnino abducendi. *Toler: lib: 1. c. 42. n. 7.*

8. *Incestus* est peccatum carnale inter cognatos usq; ad quartum gradum, prout declaratum est in impedimentis matrimonij, supra f. 93.

Huc reducitur peccatum Confessarij cum filia confessionis. Quamuis non proprie, metaphoricè tamen, incestus dici potest: cum etiam Confessa-

Confessarius pater spiritualis appelleretur. *D. Tho: 4. d. 42.*

9. *Sacrilegium* est, quando fit cum persona Deo dicata per votum (etiam simplex *Azor.*) castitatis, aut religionis: vel copula fit in loco sacro. Hic notandum: quod si persona Deo dicata cum libera peccet, nihilominus sacrilegium committit. *Tolet: lib: 5. c. 12.* Cum nouitio nouitiaue peccare, quamuis non mutetur species, notabiliter tamen aggrauatur; ideo explicandum in confessione. *Lamas.*

Huc reducitur copula cum Iudæo vel Iudæa, quia talis coniunctio prohibita est ab Ecclesia, in honorem Christianismi. *Les: lib: 4. c. 3. d. 6. n. 45.* Qui reliquias gestans peccat, non est reus sacrilegij. *Azor.*

10. *Mollities*, est pollutio seu emissio feminis, extra vas, procurata a se, vel cooperante tactu alieno, absq; concubitu tamen. Et quamuis utraq; sit eiusdem speciei. *Lopez. Nauar.* grauior tamen est secunda, & in confessione exprimenda. *Lamas p. 3. c. 8. § 21.* Et praeterea, si reseruatur, peccatum carnale in secunda persona paratum, caderet talis mollities sub reseruationem.

Hic nota 1. Quod quando mollities committeretur tactibus religiosi, vel in maioribus ordinibus constituti: tunc si qui patitur, secularis est, non tenetur amplius dicere, nisi sic: Passus sum, voluntarie pollui tactibus alienis. Si Deo dicatus, satisfaciet dicendo: Tangebam alium impudicè, usq; ad pollutionem eius: neq; tenetur explicare esse Deo dicatum per professionem vel ordinationem.

tionem, nisi ratione scandali, vel nisi etiam illi interuenerit pollutio, siue voluntaria indirectè, videlicet in causa illius commotionis. (quo casu solus Deo dicatus explicare debebit se esse talem.) siue directè propter mutuum tactum, quo casu etiam secularis addere debebit circumstantiam complicitis: quia ibi persona sacra violata est. *Lam.* Nec tantum hanc sed & alias circumstantias complicitis, ut dicitur de Sodomia. 2. *nota*, quod potest variari mollities, sicut & aliæ species, si dum exercetur, acciderit de alio vel alia, cogitatio, desiderium, delectatio morosa, seu imaginatio, ac si cum tali vel tali fit. Cæterum modi obscæni non necessarij ad explicationem peccati, tacendi sunt; sufficit n. cognitio distincta peccati.

11. *Sodomia* nomine paulò latius sumptæ, importatur omnis pollutio, extra ordinarium vas, habita, per concubitum siue fœminæ cum fœmina, siue (& præcipuè) maris cum mari, in quacunq; parte corporis. Licet in rigore, & quoad pœnas non censeatur Sodomia, nisi sit in vase stercoreario, quamuis feminatio extra ob aliquod impedimentum esset. *Lam.* Congressus tamen masculorum, specie distinguitur à congressu contra naturam cum muliere & mulierum inter se.

Hic notandum, quod si talis congressus fuerit, cum persona voto consecrata, erit sacrilegium, & quidem propriè. Poterit quoq; esse (sed reductiuè, non propriè) tam adulterium, quam incestus, ad secundum gradum duntaxat consanguinitatis,

tatis, & affinitatis: quia vltiores gradus solum, siue instituti iure positiuo humano ad impediendum matrimonium, *Azor.* Similiter, si abducatu puer à domo paterna ad abusum: vel eo quis abutitur vim inferendo, erit & raptus reductiuè & violenta oppressio.

Circumstantia cognationis spiritualis & legalis, non mutat speciem in peccatis contra naturam. *Azor t. 3. lib. 3. c. 18.* Aggrauat tamen meo iudicio vehementer sic peccare cum baptizato à se, aut ex baptismo leuato: ideo explicandum in confessione.

12. *Bestialitas* est congressus cum aliena specie, quacunq;: siquidem speciei & sexus in bestijs varietas non diuersificat bestialitatem.

Hic reducitur coitus cum dæmone. Estque peccatum grauissimum inter peccata luxuriæ: & præterea contra religionem, cum ratione sacrilegij, tum ratione superstitionis. *Cæter: 2. 2. q. 154. a. 11.*

13. *Quoad gradus.* Hi quoniam incipiunt à corde, & perueniunt ad actum; ideo à primo inchoantes, quod antea breuiter attigimus, dilucidius prosequemur. In cogitationibus itaque dupliciter quis potest peccare mortaliter. Primo, respectu externi actus. Secundo, respectu solius actus interni. Et quidem respectu actus externi; si adit voluntas perueniendi ad opus, altero horum duorum, modorum; videlicet, desiderando aut proponendo illud peccatum exterius perpetrare. Discrimen autem inter desiderium & propositum est. Quia

qui proponit aliquid facere, apprehendit, se posse id exequi. Verum desiderium potest esse etiam in ordine ad rem, quæ moraliter non est possibilis: ut, si rusticus ignauus vellet esse Rex, aut habere filiam Regis in vxorem. Hic enim posset desiderare, sed non proponere propriè. Idem intellige de peccato carnali, imo & de alijs. Posset enim, quis proponere, aut desiderare, occidere, vlcisci, furari, &c.

Respectu verò solius actus intrinseci, quando cogitans non intendit peccatum carnale (seu quoduis aliud) actu perpetrare, sed solum contentatur illa voluptate, quæ nascitur ex imaginatione operis venerei, quam consequuntur commotiones libidinosæ in carne. Porro hæc cogitationes, vocantur morosæ delectationes, eo quod mora in eis contrahitur. Nam quamprimum ratio animaduertit illam cogitationem, illic eam excutere debet, & nec per momentum detinere. Quodsi detinet, iam mora censetur, quantumuis breuissima: quia inter animaduersionem rationis, & voluntatem detinendi, interuenit tempus, ac proinde mora.

Duobus autem modis peccatur hac morosæ delectatione; videlicet per expressum consensum, & per implicitum seu interpretatiuum.

Per expressum quidem; quando cogitans, ex imaginatione rei illicitæ, non tantum apprehendit, & percipit delectationem, sed etiam sensibilibiter, actuq; fruitor ipsa: Et ita consentit in venerè non extrinsecam, sed intrinsecam, phantasticam,

scilicet

seu imaginariam. Talis est similis ei, qui quamuis non bibat in caupona, oblectatur tamen manere in ea, videreq; potatores bibentes, &c. ita & ipse non curat peccare actu, sed versans in mente actus turpes, & ruminans exercitium illorum, complacet sibi in eis.

Per implicitum autem consensum, quando voluntas neq; consentit explicitè, neq; dissentit expressè, sed negatiuè se habet, vel potius negligenter, permittens durare talem cogitationem illicitam, & delectationem insurgentem, cum possit & teneatur eam remouere. Potest; quia animaduertit: debet; quia ex retentione periculû ei imminet: neq; subest aliqua rationabilis causa, quæ eam à tali detetione, periculosa aliàs occasione, excuset: tunc enim ita se gerit, & ita intelligi potest, ac si ex cõplacencia delectationis, daret ei locum in animo, atq; secû morari permitteret, quod est interpretatiuè consentire: iuxta illud, qui tacet, consentire videtur. Et præterea cum talis delectatio sit illicita, & contra castitatem, tenetur expresse dissentire, & conari eam expellere. Quod quia non facit, censetur ex complacencia illam retinere, ac proinde interpretatiuè consentire. Si enim nullam iustam causam eam retinendi habet, quorsum sponte retinet scintillam adeò periculosam, & consentit vt secum moretur? Præsertim cum fidere viribus suis non sit tutum. Illa enim obscena delectatio illicitè sollicitatq; animum, & sæpissimè seducit, ita quod vix vllus sit tam fortis, cui illa, si re-

sine

tineatur, non afferat graue periculum consentiendi. Ergo aliter interpretari non possumus, nisi quod propter complacentiam fouetur. Secus autem esset, si aliqua iusta causa adsit insistendi tali cogitationi, quam libidinosa titillatio sequitur. Talis autem causa, est, lectio facienda, consilium dandum, concio habenda, confessio excipienda: tunc enim quamuis delectatio seu commotio in corpore præter intentionem consurgat & sentiatur, dummodo tamen non adsit periculum consentiendi, licite retineretur. Alias enim si imminet periculum consensus, etiam sanctissimum opus deserendum est. Itaque absq; tali causa, retentio talis delectationis, erit culpabilis negligentia, quamuis re ipsa non consentiretur, appellabiturq; delectatio morosa cum implicito consensu, vt dictum est.

14. Sciendum autem est, has morosas delectationes, quoad vtrumq; modum, non tantum tunc esse peccaminosas mortiferè, cum circa illicitum actum versantur, sed etiam quando consurgunt, ex actu præterito aut futuro licito, quales sunt in viduis, & sponsis. Nam quamuis ille actus prout est in re, hoc est, dum exercetur, licitus sit: & quamuis ipsum præteritum meminisse & approbare, futurum quoq; sperare & desiderare simplici affectu, licitum sit: tamen eundem coniugalem actum, præteritum aut futurum, in præsentis per imaginationem apprehendere, & inde corporis commotionem seu carnis concupiscentiam sentire, est actu coniugali præsentis ficto delectari, occasio.

casionato ex cogitatione præteriti aut futuri, quod nullatenus viduis ac sponsis licet. De coniugatis alia ratio esse videtur. Nam dum ambo sunt præsentés, ac facile, quod apprehendunt, exequi possunt, licitum est. Qui enim in eo itatu est, vt ei opus externum sit permissum, imaginarium quoque vi phantasiæ effingendum, licitum erit, seruatis seruandis & omnibus inconuenientibus seclusis. Verum quando alter eorum absens est, non est tutum, cogitationibus huiusmodi immorari, propter periculum illicitæ pollutionis, quæ interuenire posset: atq; adeo peccatum mortale esset.

15. *Turpiloquium*, si fiat animo prouocandi se, vel alios, ad libidinem, peccatum mortale est. Imò quamuis non adsit talis intentio, adest tamen periculum excitandi in se, aut in alijs commotiones carnales, vel imaginationes, delectationes, atq; tentationes: mortale quoq; erit. Quamuis secluso scandalo & periculo non esset mortale. Hinc spectat, colloqui cum aliqua persona, etiam honesta, & de honestis, sed cum voluptate libidinosa. est namq; mortale.

16. *Auditus turpium sermonum*, cum oblectatione, concupiscentia, aut horum periculo, mortale. Idem censendum de lectione obscenorum. Quoad gustum, rarissime accideret, præsertim apud timoratas conscientias, quod aliquis comedat & bibat calida, ea intentione, vt eueniat pollutio, vel se ad libidinem prouocet, extra matrimonium, hoc enim mortale.

mortale esset. Quando autem quis facit, ut gulæ satisfaciatur, & non præfigit sibi illum finem mortiferum, veniale est tantum.

17. *Aspectus*, si versetur circa partes secretas, aut inhonestas; vel etiam his vicinas, semper est peccatum mortale. Siquidem talis naturam concitat, libidinem excitat, carnalem voluptatem attrahit. Idem dicendum de aspectu in personam nudam, & in animalia coeuntia.

18. *Aspectus* verò qui fertur in partes honestas, ut faciei, manuum, quæ non operiri, sed in aperto esse solent, ex se non est peccaminosus, sed ex aliquo adiuncto tantum. Nam si delectatio visui coniungatur, tunc aut illa delectatio est honesta, nimirum ex consideratione coloris, proportionis, gratiæ, dispositionis corporis, incessus, gestus, &c. sistendo in illa visus complacentia, qua delectatur in creatura pulchrè formata, & eleganti gestu, aut sermone prædita: non cogitando ulterius, nec transeundo ad actus libidinosos. Et talis *aspectus* absq; iusta causa; peccatum veniale est curiositatis: quamvis ratione periculi vel scandali posset esse mortale. Ratione quidem periculi, si *aspectus* sit diuturnus: ex tali enim facile insurgeret motus carnalis. Ratione verò scandali, si quis præsertim Ecclesiasticus figeret oculum in pulchram mulierem, animadvertentibus alijs. Quod si illa coniuncta delectatio sit inhonesta, libidinosa, seu venerea, videlicet, ex parte aspicientis ordinata ad libidinem, seu concernens concupiscentiam corpulæ,

pulæ, tactuum, aut admirans delectationem circa actus luxuriæ, proculdubio erit mortalis aspectus. Hoc autem ideo est: quia aspectus facit, ut phantasia apprehendat rem visam, non solum ut delectabilem visui, sed etiam ut delectabilem tactui & carni. Ex tali autem imaginatione sequitur in affectu carnali complacentia, exaltatio, & inardescencia, in spiritibus & sanguine commotio, ac subinde in membris rebellio.

19. Animadvertendum est hic ex D. Th. opus. 64. §. de flexu libidinis. Quod quibusdam propter solam præsentiam & allocutionem alicuius personæ, in cuius conspectu habent complacentiam sensualem & vanam, seu ad quam inordinato amore afficiuntur, egreditur humor quidam per membrum secretum.

Duo itaq; hic sunt declaranda. 1. quando hoc sit cum peccato mortali. 2. quid facto talibus opus sit.

Quoad iudicium de peccato mortali, hoc tunc incurritur, quando id provenit ex tactu aliquo impudico etiam levi, aut ex concupiscentia vel imaginatione forsi, & morosa de actibus impudicis, aut ex inordinato affectu voluntario ad talem personam. Tunc enim consequuntur calefactiones & commotiones carnis libidinosa, dictusq; humor emittitur. Veniale autem est, si oriatur ex delectatione quidem sensuali, & non ordinata ad obsecna supradicta, & secluso periculo; sed absq; aliqua necessitate. Nullum autem peccatum erit, si occa-

fit vitari aut non potest, aut non debet, & consensus non adest. Similiter, si colloquendo cum tali persona, casu superuenerit renatio: & delectationi resisteretur.

Consilium verò huiusmodi est: vitare tales occasiones, & relinquere amicitias ac familiaritates personarum, ad quas affectus inordinatus sentitur: fugiendo allocutiones & aspectus earum, & omnem opportunitatem loci & temporis, maximè, qui sentit in hoc se passionatum, seu ad hoc naturaliter propensum, siue ex vitio mentis, siue ex debilitate naturæ. Qui autem pro posse tales occasiones non euitat, grauiter peccat, & magno peccari mortalis periculo se exponit, & multo magis fistudiosè id facit. Itaq; quilibet sibi in hoc violentiam faciat, fugiendo personas. Et quamuis ad aliquod tempus cruciatus corporis perferatur, aderit tamen tandem Dominus cum suo auxilio, & concedens tranquillitatem, & faciens cum reuersione prouentum.

20. Sciendum quoq; ex eodem *D. Th.* Quod aliquando talis humor aliquibus vigilantibus, absque omni occasione, etiam cogitationis immundæ, & sine commotione carnis, & absque delectatione ac quasi insensibiliter accidit; ita vt multi non aduertant, nisi cum pannos sentiunt madefactos. Cuius causam ignorantes, turbantur, & errant, putantes se polluros esse. Isti bono animo esse debent, siquidem humoris effusio non est pollutio, quæ (ut Medici dicunt) sine libidinosa delectatione, & carnis

carnis commotione, in vigilia, esse non potest. Sed naturalis conditio, aut complexionis dispositio, huius rei causa est.

21. *Tactus* omnium causa voluptatis carnalis, est peccatum mortale: etiam si desit alia intentio, vel lasciuia imaginatio, quia accendit libidinem, & proximè disponit ad seminis resolutionem, secundum conditionem partium, & uicinitatem, ad partes uerendas. Siquidem magis inflammat contactus partium secretarum, quæ operiri solent, & maximè uerendarum: plusq; aggrauat, quam tactus manus.

22. *Oscula* eodem modo illicita sunt, adeò vt neq; sponsis concedi possunt, causa voluptatis, si essent cum periculo irritandæ libidinis, & resoluedi seminis. Nihilominus si fiant causa amicitie, secundum consuetudinem patriæ, seruata honestate, & secluso scandalo, atq; periculo, licite erunt. Non vitaretur autem scandalum, si Ecclesiarum, præsertim Religiosus, hoc modo uellentari amicitiam, erga fœminas etiam sanguin iunctas.

23. *Osculari* puerum vel puellam in ætate minori, ex se non est mortale, quia hi propter ætatem, non sunt materia libidinosa: tamen ex accessorio potest esse mortale, uidelicet, si id fiat cum aliqua delectatione sensuali, cogitando tunc aliqua supplementa obscœna.

24. Fœmina, aduertens se tangi, secundum partes inhonestas, omninò obligatur sub mortali, re-
fuge-

fugere ac impedire. Nam ista excitant libidinem, tam in agente, quam in patiente. Secundum vero partes honestas, sed affectu libidinoso, si id fiat in priuato, nemine vidente, similiter tenetur proximi peccatum deuitare. Verum si id fiat in publico, non tenetur impedire lege virtutis temperantiae: potest enim pati bona inreacione, (si absit periculum (praetextu consuetudinis, patriae, consanguinitatis, vel amicitiae: sed tamen lege charitatis, ne alter peccet, obligatur, (si tamen commode potest) impedire. Nam si ex hac detrectatione sequeretur graue incommodum, videlicet, mortis, infamiae, amissionis bonorum, posset permittere: dummodo ipsi feminae, non immineat aliquod periculum delectationis & consensus in turpia. Tunc enim subeunda essent potius omnia incommoda, quam tale periculum peccati. Quod si opprimeretur, quamuis non teneatur ad sui defensionem, oppressorem laedere: tenetur autem turpi facinorino sese accommodare, & clamare, atque resistere, quantum potest sine periculo vitae: & tandem nullo modo consentire. Licet tamen occidere inuasorem, pro defensione pudicitiae.

25. Si tactus non sit causa voluptatis, sed causa medicandi, est licitus, etiam si interim aliqua detrectatio vel motus turpis suboritur, quia id est inuoluntarium: nisi etiam ipsi chyrurgo adsit periculum consensus, tunc enim alter sufficiens esset.

Mulieres tamen, praesertim virgines, non tenentur medicationes in locis secretioribus a viris admitti-

admittere: tum propter horrorem, tum propter periculum turpis mortis: seclusis tamen periculis, quamuis non teneantur, tamen permittere possunt, si vellent. *Less: lib: 4. cap: 3. dub: 8. n. 60.*

26. *Choreae*, sunt licitae. Vitiantur autem ex circumstantiis, praesertim, modi, si fiant impudice: vel adiuncti, scilicet, oblectationis carnalis coniunctae: finis, si animo libidinem excitandi: personarum, si exerceantur a Clericis: Ex iure communium, renouato per Conc: Trid: *Sess: 24. cap. 12.*

g De Ira.

1. Ira dupliciter sumi solet: Communiter seu vulgariter, & proprie. Vulgariter pro quadam perturbatione animi, cum actuali impatientia: & nihil aliud. Proprie, pro appetitu vindictae. Quod vt melius intelligatur, notandum est, quod in ira quatuor reperiuntur. 1. Perceptio mali illati vel proximè inferendi. 2. Sanguinis ebullitio, & seruator circa cor: tunc enim congregantur spiritus vitales in corde, ad adiutorium ipsius animalis, contra malum illatum, & sanguis in aduentu spirituum calidorum seruet & ebullit. 3. Postea consequitur alteratio, tam interior, quam exterior, scilicet concitatio cordis, tremor in membris, rubor aut pallor in facie, impedimentum in lingua, verborum confusio, clamor imperuosus cum exaggeratione, aliquando taciturnitas, toruus aspectus, &c. 4. Tandem accedit appetitus vindictae, hoc est voluntas inferendi malum ei, a quo quis passus est iniuriam,

riam, ad recompensandam illatam. Et hoc quartum constituit iram propriè dictam. Nam sola apprehensio iniuriæ, exandescencia, &c. absq; appetitu vindictæ, vulgò quidem dicitur ira, non tamen propriè, neq; completè: ac propterea neque mortalis est. Prouenire autem solet, aut ex naturali complexione iracunda vel melancholica, propter quam etiam mulieres his passionibus subiectæ sunt: aut ex indispositione aliqua corporali, quæ infirmos ac senes premere solet; aut ex feruore sanguinis, quo pueri & iuuenes abundant; aut ex accidenti, vt cum occupati rebus seculijs, ex improviso distrahantur. In duobus tamen casibus hæc vulgaris ira posset esse peccatum mortale. 1. Primò propter scandalum, vt si Prælati, & qui occupantur in conuertendis infidelibus, deliberatè talem passionem per signa nimium aspera, seu furiosa prodiderint. 2. Si ob perturbationem deliberatam paratus sit aliquid facere, quod sine mortali non esset.

2. Itaq; talis ira, quæ ad vindictam peruenit, duplex esse potest: Licita & Illicita. Licita, vocatur ira per zelum: Illicita; ira per vitium.

3. Zelus est appetitus vehemens puniendi malum, secundum tamen rationis ordinem, & legis dispositionem atq; intentionem. Nimirum, vt iustitia seruetur, peccator emendetur, mali terrore coerceantur, boni defendantur, pax Reipubl: custodiarur: non verò vt peruersus animus mali irrogatione exsatiatur. Hoc sine etiam à Deo expectere

perere vindictam, sub aliqua ratione boni, licet. Pari modo, desiderare malum, etiam mortem malis, Turcis, & alijs hostibus Ecclesiæ (etiam si sciatur eos perpetuo damnandos) ne Ecclesia, aut boni inique opprimantur, ne iustitia aut diuinus cultus conculcetur, non erit vitium, sed zelus. Hoc enim non est optare malum, vt malum est; sed vt ordinatur ad bonum, ac proinde est optare malus bonum, se u aliquid melius, quam sit vita impiorum. Similiter optare alicui morbum, vel infertunium, vt ad Deum hoc medio conuertatur, vel propter utilitatem Reipubl: aut gloriam Dei; licitum est. Neq; est peccatum, lætari de morte alicuius, propter bonum & utilitatem, quæ mortem eius sequitur: dummodo delectatio non feratur supra mortem ipsam directè, sed super bonum, quod inde oritur, *Sa. V. Charitas. n. 8. Less: lib: 8. c. 2. d. 3. Nau: c. 15.*

4. Ira vitiosa dicitur esse inordinatus appetitus vindictæ: hoc est, odio personæ, vel eo solo, quod aliquis iniuria nos affecit, atq; adeò, vt animus satietur, & sic conquiescat. Et talis ira ex genere suo est mortalis, quando est ex plena deliberatione, & malum, quod infertur, est notabile.

5. Hæc inordinatio potest ex 4. partibus oriri. 1. Ex parte agentis, si mali illatio fiat priuata auctoritate. 2. Ex parte patientis, si sit innocens, aut non tantum commeruit nocumentum. 3. Ex parte modi, si iudex contra iuris ordinem, seu non seruata forma iustitiæ, puniat: vel cum graui ex-

candescencia exterius apparente cum scandalo. 4. Ex parte finis, si non bono fine, nec zelo iustitiæ fiat, sed (vt dictum) ad satisfaciendum suo appetitui.

6. Potest autē ira esse peccatū veniale, aut defectu plenæ deliberationis, vt in primo motu præueniente iudicium rationis: aut defectu grauis materiæ, vt si quis leuiter traheret puerum per capillos, vel aurem.

7. Germina iræ sunt in tres classes distributa. Nā in corde nascitur indignatio, tumor mentis atq; odium: quia ira solet crescere in odium, teste S. Aug; In ore, *Clamor, maledictio, contumelia, blasphemia, rixæ*. In facto: *pugna, seditio, factiones*.

8. *Indignatio est*, qua homo indignum reputat (illum, à quo malum accepit) sua affabilitate, familiaritate, & colloquio, auertens ab eo faciem, aut oculos suos, nolens de eo audire vllum verbum bonum, ac detestans, quod ei aliquando amicus fuerit, seruerit, defenderit, aut benefecerit.

Hæc indignatio, mortalis est in tribus casibus. 1. Si iratus decreuerit, paratusuē sit non iurare offendentem, etiam in graui necessitate, quādo obligaretur. 2. Si accedat notabilis interior contemptus, quo nihili æstimaretur, tanquam vilis & indignus: ac proinde hic interueniret superbia: quia iratus se extolleret, alterique præferret, iuxta superius dicta. Quando ex tali auersione animi, & subtractione signorum amicitiaē civilis, notabile scandalum sequeretur. Alias erit veniale,

niale, aut nullum; si hoc fiat ex iusto rationis iudicio, absq; inordinato affectu; vt puta, propter correctionem, ad tempus non prolixum, secluso scandalo. &c.

9. *Tumor mentis*, quo in corde iniuria versatur, ruminatur atq; exaggeratur: cum repetitione causæ, & interiori aspera responsione, excogitatione mediolorum ad exercendam vindictam: ac proinde quasi tumescit mens, tali amaritudine repleta, vbi facile est peccatum mortale deprehendere, si propter tales cogitationes accedat consensus in vindictam faciendam: quod ad iram proprie spectat.

10. *Odiū est*, quo quis optat alicui malum. Differt autem ab ira, quod iratus non intendit nocere, nisi ei qui sibi vel suis nocuit: vt vindicta sit quasi quædam recompensatio. Per odium autem intenditur malū absq; tali respectu, sed absolute, eò tantū fine, vt alicui male sit, propterea, quod vel nequam est, vel nobis contrarius, aut insensus: vel quia eius persona est odiosa, nobisq; displicet: aut quia eius dispositio contrariatur affectui nostro. Estq; hoc odium ex genere suo mortale: nisi indeliberatione excusetur, aut paruitate mali.

11. *Clamor*, est confusa, tumultuosa, sublata voce locutio. Regulariter veniale est ex se, nisi scandalum, aut præcepti transgressio, in re, vel in animi præparatione accesserit.

12. *Maledictio*, est imprecario alicuius mali, sibi, vel alteri. Ad hoc, quod maledictio sit peccatum mortale, duo requiruntur. 1. quod sit deliberatum.

tum desiderium, vt illud malum eueniat. 2. quod illud malum sit notabile. Defectu horum erit veniale. 1. Vt si deliberatio nulla processit, sed ex lapsu linguæ accidit, seu ex surreptione: videlicet ex ira, aut alia passione, ante rationis considerationem, & citra consensum. 2. vel si imperfecta deliberatio fuit, vt fieri solet ex praua consuetudine. (Ceter: Sum: V. *Maledictio*) dummodo malus vsus displiceat, & deponi curetur. 3. quando illud malum est exiguum: vt si desideretur, amissio solidi vel grossi, vbi adest pecuniæ sufficiencia. 4. vel quamuis malum sit magnum, non tamen ex corde desideratur, sed ore tantum, vt communiter solent parentes filijs vel familiæ, & rustici suis iumentis maledicere. Quamuis talis consuetudo (inquit *Sot: lib: 5. de Inst.*) sit pessima, nec ad correctionem aliquid confert, & aliquando murato animo conuertitur in odium, & in mali verum desiderium. Sciendum enim est, quod aliquando passio iræ posset præualere, & flectere voluntatem ad consensum. Consensus quoq; & deliberatio, possent accidere in momento; neq; exigunt longum tempus. Neq; semper sufficiens signum est venialis peccati, aut quod non ex intentione sit maledictum; statim transacta passione, dolere vel pœnitere dicti aut facti; sed solummodo signum est, quod non perfecteratur in malo animo.

13. *Contumelia, conuittium, opprobrium, improprium,* aliquando propriè sumuntur, vide *D. Th: 2. 2. q. 72. c. 2. Et Nam: c. 18. a. 10.* aliquando confunduntur,

& pro

& pro eodem vsurpantur, vt hic. Sumitur itaq; hic contumelia pro obiectione alicuius defectus, in detrimentum honoris, siue sit defectus culpæ tantum, vt dicendo aliquem furem. &c. siue defectus pœniæ, aut defectus naturæ, vt dicendo fatuum, cœcum. &c. vel exprobrando beneficium tempore necessitatis collatum,

4. Est autem peccatum mortale. 1. Si notabiliter lædit honorem, quamuis non esset intentio dehonorandi aliquem. 2. Si proferatur in graui impetu iræ, iudicium rationis non omnino auferret, quia quanto maior excandescencia, tanto magis lædit alium prolata contumelia. 3. Si valde confunditur aut cruciatur is, qui afficitur tali contumelia. Vnde etiam illi, qui causa correctionis aliquid tale proferunt, discretè & moderatè talibus verbis uti debent: quia posset accidere vitium incautè prolatum, quod auferret honorem eius contra quem proferitur: & tunc esset peccatum mortale. *D. Th: 2. 2. q. 72. a. 2.* Similiter quando hæc verba procedunt ex nimio furore, ac cū magna amaritudine proximi talia patientis. Non itaq; debent putare Domini, Parentes, Prælati, Magistri, patres & matres familias, sibi licere effutire in subiectos quodcumq; voluerint: obiurgationes enim superiorum, metas excedere non debent.

15. De blasphemia dictum est. *Rixa* verò potest esse tam verbis, quam factis. Et *verbalis* quidem est contentio seu altercatio aliquorum, libi contradicentium eum affectu & clamore. Hæc si

15

sic eum

fit cum obiectione defectuum, lædentium notabiliter famam aut honorem, aut cum aliorum scandalo, erit mortalis. *Realis* autem rixa (ex Glossa allegata à D. Th: 2. 2. q. 41.) est, quando aliqui ex ira inuicem se percutiunt: & ideo dicitur priuatum bellum, ubi inuasor semper peccat, pro grauitate percussione: Inuasus vero, si moderatè se defendit, neq; intendit delibertatè grauitè offendere inuadentem, non peccat mortaliter, sed aut nil, aut venialiter tantum videlicet, quando se immiscet leuis motus odij vel vindictæ, aut parum excedit moderatam defensionem.

16. *Seditio & factiones*, sunt ex se peccata mortalia: quia sunt contra iustitiam & bonum commune, quod perturbatur per tales.

ADDITIONO ad n. 3.

Etiam virtualiter & interpretatiuè (rigorosè hæc sumendo) nequit secundum Authorem N. delectatio ferri super mortem in dicto casu. hoc enim esset velle mortem directè, quamuis mediata. V. Philippum à S. Trin: in 1. 2. diss: 7. dub: 3. & 5. §. Supponendum, & diss: 8. d. 4. ubi explicat dictos terminos. Fertur ergo in dicto casu delectatio indirectè in mortem, in quantum mors cum commodo ex morte secuto, hic & nunc coniuncta,

§ De Gula.

1. *Gula*, est cibi & potus appetitus inordinatus: hoc

hoc est debito modo, & necessitate carens, aut non obseruatis debitis circumstantijs.

2. Communiter est peccatum veniale, siue sit propter ciborum multitudinem, siue propter nimiam, auidam, frequentem, acceleratamq; summptionem.

3. Potest tamen contingere, vt sit mortale, ratione alicuius annexi. 1. Si ita est deditus nimio cibo & potui, vt malit quomodocunq; peccare, quam abstinere. 2. Si ob pretiosum atq; lautum victum, reddat se impotentem ad soluendum debita, prouidendum domesticis, & graui necessitati proximi. 3. Si ob esum ac potum aduerteretur se cuturum notabile nocumentum in corpore. 4. Si ob nimium potum voluntariumq; incideretur in ebrietatem, quæ sit cum priuatione iudicij. 5. Si ex tali excessu proximus valde scandalizaretur: quod fieri posset ratione personæ perfectionem profitentis, vt sunt Episcopi & religiosi. 6. Si sibus sit contra naturam, qualis est caro humana, quamuis exigente aliqua infirmitate, vel graui necessitate, liceret vesci paratis, & iustè interfectis: tamen ad hunc finem occidere nullatenus liceret. 7. Si propterea aliquis se exponeret periculo peccandi mortaliter, siue per luxuriam, siue per rixas, percussiones, & alia: dummodo hæc prauiderit. 8. Qui diebus ieiunij aliter quam concessum sit, vel pluries comedit, aut etiam alijs ministrat uentita: nisi necessitas euidentis, ciborum licitorum defectus, superiorisue concessio excuset - aut etiam

am id fiat ad vitandum magnum aliquod incommodum, vt dictum est supra in § de Præceptis Ecclesiæ § de Ieiunio. 9. Si ex propinatione aut prouocatione ad nimium potum, aliquis inebriaretur, Hinc caupones ministrantes potum ei quem credunt inebriandum, peccant mortaliter. Neque possunt lucrum reportare, aut expectare ex peccato alterius: nisi ex denegatione potus, magnum eis periculum vel detrimentum immineret. Quod quidem excusaret in aliquibus casibus veris, non tamen posset trahi in consuetudinem, ad casus, qui fingi vel sperari possent.

4. Sciendum autem est, quod ebrietas est in potando voluntarius excessus, causa voluptatis, cum violenta rationis priuatione. Huius declarationem vide in *Lesio lib. 4. cap. 3.* Et *Azor t. 1. lib. 7. c. 2. 2. q. 5.*

5. Porro peccata in ebrietate culpabili commissa, si non fuerunt præuisa, non sunt noua peccata, sed tantum aggrauant ebrietatem: eò quòd dans operam rei illicitæ incidit in ea. Si autem fuerunt affectata, aut aliquo modo præuisa, vt qui expertus est quis se in talia incidere ob ebrietatē, non tantum aggrauant, sed etiam tanquam distincta peccata imputantur.

6. Vomitus post superfluum potum accidens, non efficit ex se mortale, si alias vsus rationis non est amissus.

7. De quinque filiabus gulæ, nihil speciale occurrit dicendum: Nam quatenus earum notitia ad
confes-

confessionem est necessaria, alibi declaratur.

g De Inuidia.

1. *Inuidia*, est dolor conceptus ex aliena prosperitate, seu: Est trititia de alieno bono, eò quòd impedit aut diminuit, seu obscurat inuidētis excellentiam.

2. Magni refert naturam inuidiæ plenè cognoscere, ideò hæc descriptio accuratè est declaranda.

Sciendum est itaq; quòd inuidia inter eos inuenitur, qui quasi æquales reputantur: ideò quòtiefcunq; æqualis excedit alterum, & ille alter dolet, eò quòd inferior videtur, & sua excellentia per bonum alterius minuitur, tunc inuidere dicitur.

Secundò sciendum est, quòd bona hominis sunt; *Scientia, honor, fama, reputatio, diuitia, fauor, veneratio, dignitates, &c.*

3. Tertio sciendum est, quòd potest quis tritari de bono alterius, propter septem respectus. Primò, quia sunt bona eius, cui malum optamus. Et hoc pertinet ad odium: quando enim alicui desideramus malum, displicet nobis bonum eius, cuius priuatio, est ipsius malum. Secundo, quamuis in se bona sint, tamen præbent habenti occasionem mali, vt insolentiæ & multorum scelerum: Ideò vellemus illos tali prosperitate carere, propter eorum bonum spirituale. Et hoc spectat ad charitatem. Tertio, quia bonum alicuius est nocuum alijs, vt potè, quia sunt scandalosi, corruptores, oppressores, vt hæresiarchæ, Tyranni, Turcæ, Tartaræ.

Tareari: propterea licitum est eis optare mortem, ne alios inficiant, vel malum inferant, quod est compassionis. Quarto, quia bonum illud ipsi dolenti est formidiosum, speranti ex alicuius officio, dignitate, diuitijs, sibi aliquid iniuste prouenturum; quod pertinet ad timorem. Quinto, quia illo bono est indignus. Et hoc pertinet ad nemefim, quam aliqui quandam indignationem dicunt. Vide *Caet. Sum. V. Nemesis*. Vbi posset interuenire peccatum mortale, si accesserit Dei tacita quaedam reprehensio, quasi malè distribuatur: si non; erit veniale. Ex quo enim Deus ita vult; inanis est talis dolor. Quod si dolor sit de iniustitia in distributione per homines violata, nullum peccatum erit, sed ad zelum pertinebit.

Sexto, vel aliquis contristatur de alieno bono, eò quòd ipse dolens eo caret: quod ad æmulationem spectat. Sed hic respectus vt intelligatur, sciendum est, quod illa bona, ob quorum absentiam tristamur, aut sunt spiritualia, aut temporalia. Si spiritualia, & ad animæ salutem pertinentia, talis æmulatio est sancta, vt quia video hominem penitentem, deuotum, religiosum, tristor ex tali bono, non quia in illo est, sed quia in me non est. Quod si illa bona spiritualia sunt, sed ad salutem non necessaria, aut etiam sunt bona temporalia, tunc si sunt proportionata dolenti, licet tristarì & desiderare, vt qui non habet eruditionem, aut cògruam sustentationem, videns, æquales in hoc sèliciores, tristarur, quia necessarijs caret, non quia alij habent.

Si ve-

Si verò talia bona sunt impropportionata, & personæ dolentis minùs conueniètia, peccatum est in dolente, sed veniale; vt si mediocris fortunæ homo tristerur, eò quòd non sit Rex, Papa, Episcopus: (nisi velit talia habere ad malum lethaliter finem) tunc enim esset mortale, sed si ad finem honestum, nullum erit peccatum.

Septimò, potest quis tristarì de bono alterius, quatenus illud bonum proximi, malum dolentis est; hoc est, quia redundat in aliquod eius gloriæ incommodum, vt dictum est. & hæc tristitia propriè est inuidia.

4. Inuidia verò ex se est peccatum mortale, nisi desit vsus rationis, vt in pueris: vel sit de re minima, vt in innioribus aliquando contingit, qui solent socijs leuiuscula inuidere: vel primus seu imperfectus motus, seu imperfecta rationis deliberatio excuset. Sæpè enim in parte sensitua, aut etiam in ipsa voluntate consurgit motus quidam subitus, & ferè naturalis, propter quem homo absque plena animaduersione intellectus, tristarur de bono sui æqualis.

5. Inuidiæ germina sunt; Odium, *sufurratio*, *detractio*, *letitia de aduersis proximi*, *aflectio in prosperis eius*. De odio dictum est iam.

6. *Sufurratio*, est seminatio discordiarum inter aliquos, referendo alicui eorum, quæ dicta vel facta sunt, contra eum ab altero. 7. Est peccatum mortale grauissimum ex se, quamuis sit absque intentione lædendi amicitiam: nisi paruitas rei narratæ excuset.

8. Gaudium

8. *Gaudium* in aduersis proximi, & cruciatus ex prosperitate, si tam bonum quam malum sint alicuius momenti, & cum deliberato consensu fiant, sunt mortalia.

9. *Detractio*, est denigratio. seu violatio alienæ famæ per verba in occulto dicta: hoc est insinuatio alicuius defectus proximi, qui fit contra bonos mores, seu honestatem vitæ, ac proinde contra famam vel honorem eius, in absentia tamen illius. Nam si esset in præsentia. ad contumeliam quoque pertineret.

10. Est autem differentia inter obiectionem defectus in præsentia, (quod fit per contumeliam) & obiectionem in absentia vel occulto, (quod fit per detractionem.) Nam interdum de absente dicere aliquid leue, vt puta, eum esse mentitum, non est mortale: in faciem autem ei dicere ex furore, *Mentiris*; esset mortale secundum conditionem personæ: quoniam in præsentia dictum, cedit in magnam confusionem eius & turbationem, non verò in occulto.

11. Sciendum autem est, quod non tantum detractio est, quando aliquod falsum confingitur, (quod ad calumniam spectat) sed etiam quamuis verum sit, secretum tamen; est peccatum: Similiter quando verus defectus exaggeratur & amplificatur, aut alterius factum sinistra torquetur: imò etiam (quod est indirectè derrahere) cum dicitur aut rectè facta alicuius negantur vel extenuantur, aut etiam tacentur tunc, quando manifestari debe-

rent

rent, & silentium pro vituperatione intelligeretur: similiter si quis frigide & simulate laudaretur, ita vt audientes hæsitent; vel nihil existiment laude dignum in eo inueniri.

12. *Detractio* est peccatum mortale. 1. quando intenditur læsio famæ: tunc enim etiamsi non succederet talis affectus, eo quod non adhibetur ei fides, vel quia vitium omnibus notum est, aut leue, nihilominus propter intentionem lædendi grauius famam, est mortale. 2. Quando non est quidem animus denigrandi famam (fortasse enim ex leuitate aut loquacitate id fit) sed tamen ob manifestationem talis criminis, de facto notabile detrimentum famæ aliquis patitur. 3. quando honesta persona valde confunditur, turbatur, & iniuriatur, afficitur propter talem narrationem, nisi illa sit a deo morosa, vt leuissimum verbum eam offendar, quod cõmuniter alij non curarent. 4. Si ob id magnum damnum subiret, vel amicum amitteret: Tunc enim etiamsi leuis defectus sit narratus, ratione annexi damni notabilis, esset mortale.

Aggrauatur autem peccatum detractionis, si fit contra parentes, sacerdotes, superiores. &c. Vnde & in confessione exprimenda est hæc circumstantia. *Burgundus in prax: penit.*

13. Excusatur à mortali. 1. qui ex linguæ lapsu, & impræmediate aliquid graue euulgaret: teneretur tamen ad restitutionem, sicut alij. 2. quando illud dictum est leue, nec grauius famam lædit. Quod idcirco additum est, quoniam potest esse

K

esse

esse in se leue, sed propter aliquas circumstantias, erit graue, & ideo notabiliter lædet famam. Ut, mentiri iocose, est in se leue, sed propter circumstantiam frequentationis, potest grauius lædere famam: vnde dicendo de aliquo, quod sit mendax, per quod importatur ipsum solitum mentiri, & vitium in habitu seu vsu frequenti habere, peccatum est mortale. Similiter propter circumstantiam personæ. Nam si de persona in statu perfectionis existente, quædam leuia narrarentur notabiliter reputationem minuente, peccatum, posset esse mortale: vt de Episcopo, aut Religioso, quod sint commessatores, auari, iracundi, ambiriosi, scæminas sapius alloquentes, vanitatem dediti. 3. Quædoq; peccatum in se est mortale, sed in reputatione peccantis, quasi pro nihilo habetur: & tunc tale peccatum de eo dicere, non erit mortale, vt de milite quod prouocauerit ad duellum, aut seduxerit virginem, vel quod habeat concubinam. De iuvene quod sit mundanus, dans operam amoribus. De aulico, quod habuerit vel habeat morbum Gallicum. Quoniam enim tales non solent curare huiusmodi infamiam, & interdum gloriantur quamuis non fecerint, ideo hæc narrans non peccat mortaliter. 4. Adhuc (non est mortale) obloquendo dicere generalia peccata, quæ possunt intelligi tam de mortalibus, quam de venialibus, vt dicere aliquem esse superbum, auarum, iracundum. &c. quia talia potius important inclinationem naturalem ad extollentiam, iram, &c. quam

pecca-

peccatum mortale: nisi audientes intelligant superbiam aut iram lethalem: & nisi conditio personæ etiam talium peccatorum generalium nota grauius dehonestetur: vt qui dixerit de principe tam Ecclesiastico quam seculari, quod sit pertinax, & sequatur notabilis infamia. 5. Defectus manifestos tam per facti euidenciam, quam in iudicio notos propalare, non est regulariter mortale. vnde de conuicto, confesso, condemnato, referre delicta, pro quibus puniri debet, & quæ sunt nota toti ciuitati, vel dimidiæ parti regni, ciuitatis, vicinæ, non est mortale, si absit intentio infamandi. *Sayro.* Sed neq; est mortale hoc, per literas vicinæ ciuitati, ad quam breui aut facile talis noticia peruenirèt, significare. Quod si locus distans esset, non liceret, præsertim, si emendatio est secuta. *Sayro.* Quæ tamen in vna tantum domo nota sunt, ea diuulgare non licet. *Lesius.*

14. Excusantur quoq; ab omni peccato. 1. Qui bono animo denunciat excessus alicuius, iudici, parentibus, magistro, patrifamilias. 2. Qui reuelat eisdem alicui ad obuiandum eius periculo, damno, vel infamæ, infectioni: quia nemo habet ius conseruandi famam suam cum magno damno proximi. Vnde si tu scias (extra tamen Sacramentum pœnitentiæ) aliquem innocentem capite plectendum, debes prodere nocentem, si aliter innocentem nequeas liberare. Similiter, si scias in familia furem, nec prodesset monitio secreta, potes herum certiore reddere, vt vel cautior sit, vel

K 2

non

non acceptet ipsum in famulum. Pari modo, si flagitiosus velit religionem ingredi, Matrimonium contrahere, Ordines suscipere: potest qui scit eius ineptitudinem bona conscientia significare. Et in hunc finem tantum inquirere defectus proximi licet, sicut & propter electionem, officium, &c. Vide Less. *Nauar. Prax: Leonard.* 3. Licet etiam ad consilium capiendum, ut euitetur aliquod malum: adhibita cautela, ne plus quam necesse sit manifestetur, & secretum quantum fieri potest, teneatur. 4. Parentes quoque propterea licite loquuntur de defectibus liberorum suorum, secluso omni incommodo.

15. Pro maiori dilucidatione & intelligentia detractionis, subiiciuntur alij casus. 1. Defectus ad intellectum, vel corpus, aut fortunam, vel originem spectantes, propalare, non est mortale, si sit absque graui subfannatione, aut irrisione, ut quod sit ignarus, indiscretus, podagricus, castratus, natus, strabo, gibosus, pauper, plebeius, Scythæ, Turca, Iudæus baptisatus: nisi hinc aliquod damnum, vel impedimentum incurrat. Sunt tamen inter naturales defectus aliqui propius ad infamiam accedentes, ut esse illegitimum: qui si dicantur coram nescientibus, de persona optimæ conuersationis ac reputationis, aut etiam autoritatis, præsertim in quibusdam regionibus, ubi tales contemptui habere solent, profecto peccatum mortale esset. Et nihilominus, quicquid sit de detractione: si tales defectus intellectus, corporis, fortunæ,

et originis, in præsentia alicui obijcerentur ex furore, peccatum mortale esset; maxime qui grauius honorem lædunt, confundunt, nimioque pudore & mæstiria afficiunt; unde tunc ad contumeliam spectant. 2. Dum scientes alicuius defectum grauem, secum de eo tractant; aliquando id licite faciunt, si ad bonum aliquem finem, talis sermo referatur: aliquando peccant venialiter, si ex leuitate ac curiositate id faciant: aliquando mortaliter, si aut congaudendo proximi malo, aut animo infamandi hoc fiat. 3. Reuelare alicui graui & bono viro in secretis, malum occultum de proximo, omnino est peccatum, & sæpè mortale. Nam quamuis etiam hic vir secretus, nec alteri manifestaturus sit: pluris tamen æstimatur ab alijs, infamari, apud vnum talem, quàm ex vulgo apud plures. Idem tenendum est de amicis & coniugibus. Neque enim licite vir vxori, & viceversa, narrabit secreta criminâ proximi, per quæ læditur fama notabiliter. 4. Non excusat detractionem narratio dubia, vel relatio auditorum ab alijs, ut, si quis addat, se non asserere pro certo, aut se ab alijs audiuisse. Sunt enim quædam nefanda, quorum etiam suspicio cadens in personam honestam, valde contaminat vitam ipsius, & famam minuit. 5. Difamatum in vno genere peccati, ut puta, furti, non licet infamare in alio peccato secreto, ut puta homicidij. 6. Mortuis quoque detrahere non licet: tum quia ipsi viuunt in memoria hominum: tum quia posteritas confusionem pati solet. Hinc neque

historici sunt immunes à peccato detractionis, si peccata occulta scribant. Publica tamen licet, bono zelo, ad aliorum exemplum, vtilitatemq; communem; non verò ex odio, inuidia, vindicta, aut animo infamandi: hoc enim mortale est, etiam in manifestis. 7. *Detractio*, est dicere de aliqua religione, quod in ea non est obseruantia, vel quod male viuatur, &c. nisi id alias esset manifestum. *Sayro l. 21. c. 6. n. 20. & alij ibidem citari.*

Similiter, si aliquod scelus religiosi manifestaretur, quamuis persona non nominaretur, dummodo exprimat locus, aut specificetur religio, & in Religionem vel Monasterium redundet infamia. 8. Iniuste diffamatus, licite obijcere poterit diffamatori crimen occultum verum, non quoduis, sed per cuius manifestationem detraheretur ei fides in dictis, vt, dicendo, ipsum solitum mentiri, esse perurium, calumniatorem, &c. *Less. Azor, Sayro 9.* Hominem fingentem se Medicum peritum, Theologum doctum, quem scio esse ignarum, aut falsum docere, possum & debeo, quando id bono communi necessarium est, detegere. Quando autem hoc nemini nocet, vt, si pauper fingeret se sanctum, & ideo eleemosynas compararet quamuis eius occulta peccata sciam, tacere debeo. Et idem de omni alio, qui in Republ: bonum nomen fraude, per falsas fectasq; virtutes, est assecutus. 10. Qui vltro citroque seipsum infamant, non mortaliter peccant, sed venialiter: quia quilibet est dominus fame suæ, nisi accedat scandalum, a
ut re-

ut redundet infamia in communitatem, vel posteritatem.

Qui etiam ob tormenta grauiâ, se absq; perurio infamant mendaciter, venialiter quoq; non mortaliter peccant: quia in tali casu, mendacium est officiosum, & nemo tenetur tueri vitam cum tot doloribus. Verum qui ob leues toruras sibi falsâ imponunt, peccant mortaliter, & si ob suam falsâ confessionem capite plectuntur, sunt sui homicidæ. *Less. lib. 2. c. 11. d. 7.*

16. *Restitutio fame* necessaria est ad salutem: quia aliter peccatum non dimittitur. Facienda autem est coram iisdem, qui detractionem audierunt, neque insinuanda est læso, nisi ipse quoq; rescuerit: tunc enim etiam ab eo venia petenda esset.

Et quoniam diffamatio potest esse de crimine, tam vero, quam falso, ideo non vnus modus est restitutionis fame. Nam si falsum crimen narratum sit, in restitutione fatendum est expresse, falsum se dixisse. Quod si verum sit, tunc difficilior & varius est modus restituendi. Mihi talis placet, vt suppresso peccato, per aliquam occasionem, honesta mentio fiat de offenso, & virtutes, si quæ possent verè in eo inueniri, recensentur, præsertim, quæ aliquo modo infamiam purgent, & bonam reputationem generent. Et sic, quamuis illa parte non possit refarciri fama, saltem ex altera recompenabitur.

Verum apud simplices, facilius restituatur dicendo: Quamuis dixerim de hoc talia, tamen

peffimè feci. Neq; omnibus fides potest adhiberi quæ dicuntur, cum sapius falsus rumor, etiam contra honestos spargi soleat: Non est ita de eo sentiendum. Cauendum tamen est, ne in solertem incidas, apud quem talia dicere, esset detractiõne confirmare.

17. Decem sunt, quæ à restitutione famæ excusant. 1. Læsi condonatio, siue gratis, siue ob acceptum munus, nisi eius infamia in alios redūdet. 2. Si ambo se diffamauerint: unde nolente vno compensare, alter non obligatur, donec & ille quoque idipsum velit. 3. Si fama, alio modo iam est recuperata. 4. Si infamia, creditur verè iam obliuioni esse tradita. 5. Si illud peccatum occultum, per aliam viam est diuulgatum & publicatū. 6. Si restitutio est impossibilis, vt, quia nescitur, vbi sint illi, coram quibus diffamatio est facta. 7. Si non posset fieri absq; vitæ periculo. Si tamen ex detractiõne falsa immineret, aut periculum vitæ alicui, aut mala administratio Reipubl: vel aliud grande malum, teneretur detractor cum vitæ periculo reparare. 8. Si non possit fieri sine amissione famæ diffamatoris, qui est longè maioris conditionis, quàm diffamatus: vt si prælatus vel Illustris infamauit hominem vilis conditionis. Tunc enim sufficit vt illum laudet in eo genere virtutis, vbi infamauit: aut remissionem humanitate & muneribus pecuniæ impetret. 9. Si credens esse verum & publicū, narrauit: neq; posset salua sua reputatione aut fama, recompenfare. 10. Si nulla est infamia ex nar-

ratione

ratione secuta: aut quia omnibus vel auditoribus illud crimen erat notum, aut quia diffamatori non est fides adhibita.

18. Audiens detractorem, tunc peccat mortaliter. 1. Quando præbet causam detractori ad infamandum, teneturq; ad restitutionem. 2. Quando laudat detractorem ob diffamationem, 3. Quando consentit detractori, vel delectatur detractiõne mortali, siue propter odium latens, vel expressum, siue ob curiositatem, aliamuè causam. 4. Qui cum sit tantæ autoritatis, vt possit detractorem reprimere, contradicendo, aut prohibendo, & non facit. Nam Superior, herus, paterfamilias, id ex officio & possunt & debent facere. Caterum homo priuatus, tunc obligatur, resistere diffamatori, quãdo absq; suo magno incõmodo id efficere potest.

19. Nihilominus si diffamator sit perditissimus, qui coercentem aut iniuria afficeret, aut peior ex admonitione euaderet, tunc satius est tacere. Eodẽ modo dicendum est de superiore, aut persona altioris conditionis, quam monere, difficile est subdito, aut famulo, nisi alicuius reputationis sit inferior, & cum magnis obseruationibus faciat.

20. Resistendo verò satis erit modestè monere, ne talia faciat: aut etiam prudenter diuertere sermonem ad alia: aut recedere ab eo: aut rugata facie, demonstrare sibi ingratham esse detractiõnem.

§ De Acedia.

1. Per Acediam ego intelligo negligentiam propriam

K 5

pria

proprie salutis, seu actionum piarum vel salutarium, ad salutem ordinarum. Nam Græcè *Κηδ*, Latine labor vel cura dicitur, unde *αυδία* quasi absq; cura seu labore. Porro hæc negligentia importat hic habitum & consuetudinem non adhibendi curam circa salutem & pertinentia ad eam, hoc est circa finem, & media, per quæ obtrinetur finis. Unde tam generalis negligentia ex natura sua est peccatum mortale: quia affert præsentissimum periculum damnationis æternæ.

Et quoniam acedia varij variè (quod etiam obscuritatem parit) explicant, ideò curandum est nobis omnes expositiones ad filias reducere.

2. Septem filie acediæ assignantur: *Pigritia seu torpor*, *Tedium seu fastidium*: *Euagatio mentis*: *Pusillanimitas*: *Auersio à bono diuino*: *Exasperatio contra benivolentes*: & *Desperatio*.

3. *Pigritia* seu torpor est, quando homo negligit & omittit facere, quæ ex præcepto tenetur, vt est Communio Paschalis, annua Confessio, horarum Ecclesiasticarum recitatio, Missæ in festo auditio. Et quamuis hoc peccatum mortale sit, non tamen inducit circumstantiam necessario confitentiam. Sufficit enim fateri, id, quod est omissum, non addendo: hoc esse factum per acediam.

4. *Tedium* est, propter quod aliquis inchoans bonum opus, nauseat super illo, tanquam insuauis, & deserere proponit. Estq; mortale tunc tantum, quando ex debito erat perficiendum.

5. *Euagatio mentis* est, quando quis refugiens san-

cta, di-

cta, diuertit ad impertinentia, quæ in cogitatione sua versat, & deserens attentionem debitam, distractionem voluntariè admittit. Quæ quidem spontanea diuagatio in horis, & Missa, ex præcepto, pro magna parte illius diuini officij admissa, peccatum mortale est: & sic orans præcepto non satisfacit.

6. *Pusillanimitas* est, qua homo non audet diuina consilia, quæ perfectionis sunt, aggredi. Sed hæc ex se veniale peccatum est.

7. *Auersio* a bono diuino, quæ à D. Gregorio per Antomasiæ malitia dicitur, peccatum mortalissimum, quod secundum Theologorum declarationem constituit septimum peccatum inter capitalia, Acedia, dictum, & nos ad hanc filiam facilitatis causa reduximus.

Describitur autem sic: Quod est tristitia, aggrauans hominem propter bonum seu beneficium à Deo nobis exhibitum. Vt, si quis in tantum auersus & elongatus esset ab amore celestis patris & patriæ, quod audiens vel cogitans, statutum sibi à Deo, quod sit futurus ciuis Sanctorum, & domesticus Dei, per gratiam & gloriam, tristaretur ac fastidiret, quasi nolens hoc esse: Aut displicerent ei bona spiritualia in se, velletq; ea non habuisse ac pœniteret eum benè fecisse, & quod tenebatur impluisse: aut contemneret Dei beneficia, desiderando se non fuisse natum, non esse ad beatitudinem ordinatum, non cognouisse Christum: detestaretur, quod sint ei prouisa ad beatitudinem media, vt Sacramen-

ramenta, præcepta, doctrina fidei, virtutes Theologicae, &c. Talis inquam completè esset auersus à bono diuino, & propriè secundùm Theologos peccaret grauissimo peccato acedia.

8. Rarò adeò perdiri inuenirentur, qui id expresse cogitent, & vtinam non inueniantur. Inueniuntur tamen. Hùc spectant illi, qui propter nimium affectum ad res temporales, ac mundi huius immundi commoditates & voluptates, amisso gustu spiritualium, desiderant in mundo perpetuè esse, non curantes cælestem patriam, eiusq; gaudia iucundissima, & interdum corde & ore beatitudini renuntiantes, præponentes hæc visibilia inuisibilibus.

9. Hinc colligi potest, vulgum nec benè nec propriè intelligere hoc peccatum acedia, pro seignitie aut pigritia ad Dei obsequium: aut pro tristitia de ieiunio, incidente tali tempore, vel concione audienda in tali loco, oratione tali hora: & alio bono opere, in quantum est laboriosum, animo & corpori molestum, vel impeditiuum delectationum mundanarum: talis enim tristitia ex repugnantia sensualitatis suboritur, & regulariter etiam consensu rationis accedente, veniale peccatum est. Peccatum verò acedia mortalissimum est, vt dictum est, contra charitatem sui ipsius, quando scilicet aliquis tristatur de bono diuino, non quatenus est arduum & difficile, sed quatenus ad nos pertinet, nobis est vtile, & nostrum beneficium, ducens ad finem, vel consistens in fine excellentissimo.

10. *Exasperatio* in benè monentes, quæ ab alijs *Rancor* dicitur, importat hic quandam animi commotionem contra benè monentes, & ad spiritualia inducentes: quales sunt Concionatores, Confessarij, superiores, viri pij, parentes, &c. Est autem peccatum hoc veniale, nisi cum odio vel contemptu monentium, aut cum abominatione rerum spiritualium coniungatur.

11. *Desperatio* est, qua homo diffidit se salutem æternam consecuturum, & ideo quasi eam à se respuit. *De hac paulò inferius.*

§ VI.

De peccatis quinque sensuum exteriorum nihil occurri dicendum. Siquidem superius diuersis in locis enucleata sunt, præter peccatum per olfactum, quod ex se veniale est, nisi ordinetur ad finem mortalem.

Iraq; dicendum est aliquid de peccatis contra Spiritum sanctum.

1. Ex peccatis quæ diuersis virtutibus aduersantur, sunt quædam grauiora, quæ nuncupantur peccata contra Spiritum sanctum, eò quòd specialiter militant contra honorem Spiritus sancti: Nam huic appropriatur bonitas, ex qua profluunt dona Dei in nos, & dicuntur effectus Spiritus sancti in nobis. Hæc autem dona Dei retrahunt nos à peccato. Igitur qui abutitur, aut contemnit ea, per quæ retrahi deberet à peccato, iniurius est specialiter Spiritui S. Et earendis dicuntur peccata ex certa malitia, & peccata blasphemix contra Spiritum sanctum.

2. Talia peccata numerantur sex: *Desperatio*, per quam abijcitur misericordia Dei, quæ potius peccatori speranda erat, & à perseuerantia in peccato retrahere debebat.

Presumptio, per quam rejicitur iustitia Dei, quæ timenda erat, vt potè deterens hominè à peccato.

Impugnatio agnita veritatis, per quam spernitur veræ fidei cognitio docens peccatum deserendum vel vt D. Thomas dicit. dum aliquis veritatem fidei agnitam impugnat, vt licentius peccet, quod faciunt hæretici.

Inuidia fraternæ gratiæ, per quam oppugnatur communicatio diuinæ gratiæ in alijs.

Impudentia, per quam nihili æstimatur inordinatio & turpitudine peccati, quæ abominabile reddidit peccatum.

3. *Obstinatio*, per quam non perpenditur vilitas & breuitas voluptatis, aut cõmoditatis, in peccato.

Perpendamus hæc fufius. *Desperatio*, inquam est, quando quis abijcit spem, de sui emendatione, peccatorum remissione, gratiæ & gloriæ consecutione. Estq; peccatum mortale grauissimum, nisi indeliberatio sola excuset: nam hic paruitas materiæ non datur. Potest autem aliquando coniungi cum hæresi, aliquando absq; hæresi esse. Nam si quis exprimat saltem corde tale iudicium, quod Deus non potest sibi parcere aut non parceret, si debito modo disposuerit: aut quod impossibile sit ei in hoc statu consequi gratiam, & postea gloriam, reuera est contra fidem. Siquidem omnibus in Ecclesia

in Ecclesia per diuinam misericordiam est possibile, etiam criminofissimis, obtinere peccatorum remissionem atq; salutem. Absq; hæresi verò, si quis tale & tam falsum iudicium de Dei potentia non faceret, sed secum ita deliberaret. Ego nunquam me disponam, nuquam benè agam, & ideò nunquam mihi Deus parceret, ac proinde cõdemnabor. Quia ad simplicem absq; hæresi desperationè non est opus hoc iudicio: Deus mihi non potest parcere aut non parceret: si me debitè disposuero: sed satis est illud decretum vt dictum est. *Sanch. lib. Moral. 2. 33. n. 6.*

4. *Presumptio* est quidam inordinatus conatus spei, quæ expectat quis, per virtutem & misericordiam Dei id, quod secundum legem eius ordinariam non est possibile: vt remissionem peccatorum absque pœnitentia, adultus gloriam sine meritis proprijs, aut solis viribus suis, absq; Dei gratia. Et potest coniungi cum hæresi, si quis ita crederet: & absque hæresi, si ita quidem non iudicaret, sed ita gereret ac tenderet in æternam beatitudinem, ac si posset sua voluntate absque operibus, aut illis solis, seclusa Dei gratia obtineri: estque peccatum mortale.

5. *Impugnatio agnita veritatis seu fidei*, tunc est, quando quis post propositos sibi sufficienter fidei articulos, ac intellectos, impugnat eos, volens persuadere illos esse falsos. Tales videntur esse Hæresiarchæ, & prædicatores eorum, seu errores contra conscientiam spargentes, defendentes falsam doctrinam.

doctrinam in fide vel moribus, propter necessaria vitæ corporalis.

6. *Inuidentia fraternalis gratiæ*, dum quis tristatur ex hoc, quod gratia Dei crescit in mundo, vel multiplicatur in fratribus. Hinc si quis videns fratrem suum in Dei seruitio proficere, peccatores penitentiam agere, Euangelij prædicationem dilatarî, & numerum fidelium augeri, doleret super hoc: peccaret contra Spiritum sanctum, quasi contemnens interioris gratiæ auxilium, & non congaudens de bono progressu illius.

7. *Impenitentia* hic non significat permanentiam in peccato vsq; ad mortem, sed importat propositum non penitendi.

8. *Obsinatio* vero est firmitas, hoc est firmum propositum, inhærendi peccato, propter aliquam delectationem vel utilitatē, quamvis breuē, leuem, seu paruam, impediens maiora bona spiritualia.

9. Hæc peccata grauissima sunt, sed rara. Dicuntur autem irremissibilia, non quod nullatenus remitti possint, sed quia difficilē, & rarō dimittuntur, eò quod habeant in se repugnantiam ad remissionem, & Dei dona, quæ contemni videntur.

§ VII.

De peccatis in cælum clamantibus.

1. Cum quatuor sint peccata in cælum clamantia, *Homicidium, voluntarium*, hoc est directè intentum, *Sodomia, Oppressio pauperum, ac merces operariorum defraudatio*.

Defraudata: Et de primis duobus satis dictum sit, nunc de reliquis duobus breuiter dicetur.

2. *Oppressio pauperum*: nomine pauperis intelligitur, non tantum miserabilis persona, vt est advena, vidua, pupillus, subditus, seruus, debitor, sed etiam quicumq; est inferioris conditionis; respectu excellentioris. Nomine vero oppressiōnis, intelligi debet afflictio, exacerbatio, contristatio, iniusta exactio, & qualibet læsio. Videant nobiles & potentes, si huius criminis non sunt rei. Reuera enim multi inueniuntur, qui plebeios, rurales nihili habentes, conculcant, percutiunt, vulnerant, interficiunt, spoliant, & multas alias iniurias irrogant. Insuper canes suos pluris faciunt quàm homines, inferiores secundum externam faciem: quos tamen ex eadem massa creauit Altissimus, & suo pretiosissimo sanguine redemit: quibus fortasse maius premium præparauit in cælis; his verò aut minus, aut æternum supplicium.

1. Propter hoc execrandum facinus (inquit Cantiusus) Ciuitates & Prouinciæ, in summum sæpè discrimen adducuntur.

4. Porro *mercedem operariorum defraudare*, est eam laboratori, eodem die non reddere, sed aut denegare, retinere, imminuere, aut falsam montem supponere.

5. Est autem mortale peccatum: si merces reddenda, operario est valde necessaria, vel negata, aut dilata cum magno eius incōmodo, cum debitor possit absq; maiori suo incōmodo statim soluere.

§ VIII.

De peccatis contra opera misericordiae.

1. Opera misericordiae sunt duplicia, Corporalia & Spiritualia. Vtraque septem. Corporalia sunt, *Pascere esurientem, vestire nudum, itinerantem recolligere, visitare infirmum, redimere captivum, & sepelire mortuum.* Vnde versus:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Spiritualia vero sunt, *docere ignorantem, consulere dubitanti, consolari tristem, corrigere peccantem, remittere offendentem, supportare defectus proximi onerosos, & pro omnibus orare.* Vnde versus:

Consule, carpe, doce, solare, remitte, fer, ora.

2. Ad hoc quod omissio actuum misericordiae sit mortalis, duo requiruntur. 1. Facultas seu posse ex parte facientis. 2. magna necessitas ex parte indigentis.

3. Nam constat in primis neminem teneri ad faciendum eleemosynam, nisi de superfluo, hoc est, de eo quod superest alicui. Sed tale superfluum potest esse duplex, naturae seu vitae: & personae seu status.

Superfluum naturae dicitur id, quod aliquis habet ultra necessaria ad vitam suam, & suorum sustentandam. Superfluum status est id, sine quo personae dignitas seu decencia status convenienter transigi potest, habita ratione sui & suorum, nec tantum conditionis praesentis, verum etiam casuum futurorum,

forum, non qui possent accidere, sed qui verisimiliter euenient, & rationabiliter timentur, expectantur: imò habita ratione propositorum ad emendandum dominium, & mutandum suum statum in alium maiorem, ad quem idoneus est.

4. Deinde triplex potest esse necessitas ex parte indigentis, Extrema vel quasi extrema, Grauis & Communis. Extrema est respectu eorum, quae requiruntur ad naturae seu vitae sustentationem, & tamen desunt.

Grauis est, respectu pertinentium ad conservationem status.

Communis necessitas est, respectu aliqualis difficultatis, (non tamen magnae) in comparando sibi victum.

Declarantur adhuc haec melius.

Extrema necessitas est, non tantum tunc, quando aliquis ob defectum cibi, potus, vestitus, aut cuiuscumque auxiliij moritur, aut iam efflat animam (forte enim tunc nullum iuuabit remedium aut subsidium.) Sed etiam tunc, quando imminet alicui tale periculum, in quod verisimiliter incidet, si ei non subuenietur. Et propterea hoc membrum à Doctoribus dicitur, extrema aut quasi extrema necessitas. Tales autem sunt, qui nec mendicare valent (forte enim morbo aliquo derinentur in lecto) nec victum labore suo quaerere possunt (forte enim nullam industriam habent, nec artem callent, aut viribus debiles sunt) neque possessiones aliquas, obtinent, sed nec sperant.

Gravis necessitas similiter est, non tantum tunc, quando aliquis habet quidem vitæ necessaria, at patitur necessitatem eorum, quibus sui & suorum decens conditio conseruetur: Verum etiam quando aliquis excideret miserabiliter ex suo gradu, vel statu, & incurreret in grauem aliquam calamitatem, quæ solet homines conficere (vt est captiuitas, diuturnus ac horribilis carcer) nisi eis succurratur.

Præterea gravis necessitas est, quando aliquis ita opprimitur debitis, vt non sit soluendo, & propterea versatur in periculo vitæ. Item, si aliquis ob inopiam est in periculo amittendi honorem aut pudorem, reuera graui necessitate premitur, & charitatem S. Nicolai exigit.

Ordinaria seu communis necessitas est, vbi nõ deest quidem id quo vita sustentari posset, sed cum aliqua difficultate: Talis est pauperum ostiatim mendicantium, vel mendicatio viuientium, qui quæuis indigent cibo, potu, ac vestitu, non tamen propterea de vita periclitantur: neque grauem patiuntur necessitatem, eò quòd non desint pij elemosynam largientes.

5. Itaq; combinantes superflua habentis, cum necessitate indigentis, dicimus. 1. Indigenti extreme, aut quasi extreme, tenentur quilibet subuenire, non ex necessarijs vitæ suæ aut suorum; sed ex superfluis: ita vt etiam necessaria ad decentiam status exponere sit obligatus. 2. Indigenti grauitate tenetur quilibet ex superfluis status tribuere. Vnde

& Me

& Medicus & Causidicus & Pharmacopola, & alij tenentur subuenire indigenti taliter, & non habenti, quo soluat. Sufficit tamen præsentem subuenire, nec exigitur, quòd succurratur longe absenti, quæuis de alicuius etiam extrema necessitate constet. 3. In necessitatibus communibus dispensatio superfluum commissa est arbitrio vniuscuiusq;: videlicet, cui, quando, quantum iudicauerit, dummodo non præeremittatur ex toto. Peccarent autem diuites seu superflua habentes, si nullam vnquam elemosynam vllis pauperibus tribuant in his ordinarijs necessitatibus. Quamuis enim leuis necessitas eorum sit, non tamen est leue, omnem elemosynam denegare, & nulli subuenire. Quod si non omnibus occurrentibus dant, vel modicam; excusantur à mortali. D. Th. quodl. 8. q. 6. a. 12. Azor. Val. & alij.

6. Personæ Ecclesiasticæ habentes beneficia, arctius quàm sæculares obligantur ad dandam elemosynam: tum quia sunt in statu perfectiori, ac proinde magis charitatis vinculo adstricti: tum quia in statu remotiori à tot necessitatibus, siquidem non habent vxores, filios aut filias, victus quoq; ac uestitus requirit modestiam secundum Conc. Trid. Tum quia sunt velut pauperum parentes: Tum quia piorum fundatorum talis videtur fuisse intentio, saltem implicita & secundaria. Tum quia per Ecclesiam ista bona Ecclesiastica sunt onerata & obligata, ad erogandum pauperibus, ea quæ superflua sunt

sunt honeste sustentationi Clerici, & provisioni pro casibus euenturis.

7. Dare eleemosynam, soli illi possunt, qui habent proprium (vnde religiosi non possunt) & rerum liberam dispensationem: Vnde vxor non potest dare de bonis mariti, filius de bonis patris, famulus de bonis heri, nisi habeant aliquid proprium, non subditum illi: vt vxor ex acquisitis suis industria opera & labore, vel donatis ob aliquo vel de licentia mariti: vel si hic profectus est peregrè: vel si sit amens, aut in bonum eius ad imperandum ei à Deo auxilium; vel si est valdè tenax & negligens in eleemosynis dandis, cum sit alias diues. Vnde commendatur Abigail, quæ dedit victualia David in necessitate constituto, sine scitu viri sui. Item. Si vxori maritus determinauit certam summam quotannis, potest illa parcius viuendo, dare eleemosynam ex his quæ supererunt. Potest etiam modicam facere eleemosynam de re communi marito & sibi, propter qualem non incidet in inopiam, scilicet, parum panis, vini, olei, salis. Insuper, si mos patriæ habet, quod vxores id faciunt: Aut in spem rati habitationis: Omnis enim pro sua conditione præsumitur indulgere filio minutiores sumptus, & multo magis vxori. Lege *Bannes 2. 2. q. 32. a. 8.* vbi docet, vxores posse eleemosynas communes facere, in quibus nihil damnificatur familia. Similiter filij, si habeant aliquid diuisum à bonis patris, siue per donationem ab aliquo, absque intuitu patris, siue propter aliquod officium, obsequium

quium

quium, industriam, & parsimoniam propriam. Serui quoq; ex eo quod sibi subtrahunt parcè viuendo. Quod si fuerint dispensatores, intentioni domini debent se accommodare, quam ex moribus illius assequi possunt. Raro tamen (absq; expressa commissione) & non nisi modicum quid, pauperibus dare possunt, vt puta, frustulum panis, casei: dummodo hoc ordinariè non faciant.

8. De infirmo & incarcerato visitando, itinerante excipiendo, mortuo sepeliendo, siue per associationem funeris, siue per executionem actus per alium, uel in casu per se, nihil aliud occurrit dicere, nisi quod in graui proximi necessitate, ista omittere, est mortale: ut puta, si cadaver in publico expositum in periculo esset, ne à bestijs deuoretur, aut dilaceretur. Citra talem autem necessitatem, à talibus pijs operibus abstinere, vel abhorrere, videlicet, nullum sine rationabili causa hospitari velle, ad nullum vnquam funus accedere, periculosum. crediderim, quamuis non ausim asserere, esse mortale. Deinde illud omnes meminisse debent, quod S. August: *Ser. 45.* ad fratres in Eremo dicit: *Non memini me legisse, aliquem male mortuum fuisse, qui viuens opera pietatis bonè exercuerit.*

9. Actus quoq; eleemosynæ spiritualis, tunc obligant submortali, quando quis potest facere, & proximus valde indiget, vt dictum est. Specialiter tamen de correctione fraterna, & de remissione iniuriarum, dicendum est aliquid.

L 4

10. To-

10. Toto cælo errant, qui credunt, correctionem fraternam ad solos prælatos pertinere. Contrarium enim docet *S. Thom.* 2. 2. q. 33. a. 3. Ad hanc igitur faciendam omnes tenentur ad eò, vt sit de iure naturali & diuino. *Matth.* 18. Et de iure Ecclesiastico, quod *D. Th. allegat in argumento. Sed contr.*

11. Itaq; quinque conditiones requiruntur ad hoc, quod quis teneatur sub mortali corrigere. 1. Ex parte materiæ, quòd sit peccatum mortale, aut veniale periculosum, siue peccanti, siue proximo: quod nondum sit emendatum aut relictum, sed in futurum propendens: hoc est quod creditur continuandum. 2. Ex parte corripientis, requiritur certa notitia, neq; enim sufficit suspicio vel dubitatio, ne fortè proximus temerè confundatur. 3. Ex parte peccantis indigentia, siue propter ignorantiam, aut naturalem inaduertentiam, siue propter propositum iterandi, & non putatur ab aliquo alio corrigendus.

4. Ex parte finis, qui est emendatio fratris quæ si non speraretur, frustra correctio adhiberetur. Ad opus autem vanum, obligatur nemo. Et multò minus obligaretur qui crederet peccatorem peiorem euasurum, aut agrè admonitionem lacurum. Non tamen facilè debet homo de proximi emendatione sibi malè persuadere, cum læpius experiamur correctos emendari, de quibus minus sperabamus. 5. Ex parte opportunitatis, siue temporis, siue loci, siue personarum, vt si tunc peccator excanduit, nihil efficeret monitio: si in aliorum præsentia, magis exarcebaretur aut confunde-

funderetur, tunc enim differenda est monitio: Similiter si expectaretur alia persona magis idonea ad hoc officium, &c.

12. Qui læsit, tenetur prima occasione procurare reconciliationem, quia hoc præcipitur, *Mat.* 8. *Si offers munus tuum, &c.* Læsus vero tenetur offendentis petitionem admittere, facilem se præbere iniuriam remittere, pacemq; cum eo componere.

Porro signa rancoris exterius demonstrare, illicitum est, etiam ante veniæ petitionem, quæ sunt diuertere ab obuiante, toruo oculo aspicere, non respondere, nunquam loqui velle: sicut & intus propter offensam, odium, appetitumque vindictæ admittere, vel concipere. Præterea signa beneuolentiæ communia, quæ cunctis debentur, aut communiter exhiberi solent, tenetur ostendere, vt est serenus & non rugatus vultus, aspectus rectus non toruus, sermo pacificus, non iracundus, &c. quamuis specialis amicitia signa exhibere, (qualia sunt, familiaritas, beneficiorum collatio, opem vel auxilium aliquod ferre) non nisi in præparatione animi teneatur, cum videlicet necessitas exposulauerit. Verùm in communitatibus difficile est denegare etiam specialia signa absque aliorum animaduersione & scandalo, & proinde peccato. Satisfactionem verò pro iniuria & damno, in rebus aut fama, etiam post veniæ petitionem, ac reconciliationem remittere non obligatur.

Quod vt melius penetraretur, sciendū est, quòd

in offensa tria possunt considerari. 1. Ipsa iniuria illata, quam sequitur dolor, tristitia, ac perturbatio in ipso offenso. 2. Morsus insurgentes in animo offensi, inclinantes eum ad animi auersionem, ad odium, vindictam, mali desiderium, &c. 3. Actus coram iudice de iniuria & damno. Primum ante petitionem non tenetur remittere, nisi in petitione veniæ. Secundum etiam ante petitionem tenetur non admittere. Tertium, neq; post petitionem tenetur remittere, dummodo id faciat absq; odio, sed zelo iustitiæ, vt inferius dicitur.

13. Quando duo inuicem se læserunt & vtrinq; est æqualis iniuria, ac vtriusq; par conditio, qui prius offendit, petere veniam debet. Quod si iniuria posterius illata sit grauior, secundus offendens præuenire debet alterum, quamuis prior occasionem præbuerit: sicut, licet iniuria sit æqualis, tamen ille qui prius læsit & prouocauit, est longè maioris conditionis, tenetur secundus, qui inferior est, veniam petere.

14. In occurſu, læsus salutatus ab eo qui læsit, tenetur resalutare seu respondere; præuenire tamen non obligatur; nisi ratione scandali, si inde sequeretur: aut ratione conditionis personæ quæ læsit; vt quia est princeps, prælatus, vir primarius, & læsus est inferior, aut solitus salutatione præuenire.

Præterea, si tali præuentione, lædentis animus placaretur, & ad meliorem frugem se reciperet: cum alias sit obstinatus, & mori in prauo affectu, vel diu

vel diu perseuerare in eo, sit paratus: tunc enim ad lucrandum fratrem (si id absq; graui tuo incommodo facere potes) obligaris.

15. Secluso scandalo aliorum, & ipsius lædentis (vrpotè prudentis, sentientisq; se grauius accessisse contra proximum) denegare signa amicitie specialia, aut etiam ipsam sermocinationem, semel aut bis, non erit mortale; esset autem, si hoc frequenter fieret. *Roder: c. 17, n. 2.*

16. Ea quæ debentur speciali aliquo titulo, scilicet, superioritatis, viciniæ, conuictus, doctrinæ, senectutis, debent exhiberi, non obstante inimicitia; vt superiori inimico, fratri, conciuui, patri, filio, ea officia præstanda, quæ communiter talibus solita sunt exhiberi. Fundamentum est: Quia concordia & pax tantoperè à Christo commendata, in quacunq; communitate, est apprimè necessaria, quæ nullatenus consistere posset, si propter quascunq; offensiones, auersio animorum fieret.

17. Quamuis autem parentes, superiores, & magistri, possint propter correctionem filiorum, aut etiam pœnam, exemplumq; aliorum, per breue tempus proportionaliter, secundum exigentiam delicti, subtrahere beneuolentiam & sermocinationem suam ab eis, sicut & Dauid fecit, 2. Reg: 14. non tamen ad longum tempus, & plus quam exigat mēsuram delicti: neq; si hinc oriatur scandalum; videretur enim hoc procedere ab animo nimis irato, & non ordinato ad filij emendationem. Vnde tales nisi talia deponant, non sunt absoluenti, Supe-

Superiores quoque non existiment licere sibi odio habere subditos delinquentes, & pœnas tantum extendere, quantum eis placuerit, ex magna que seueritate multo spatio temporis eos non alloqui, aut in infirmitate, vel infortunio non visitare, ita vt aliqui facillè intelligant, ipsorum contra subditos odium. Peccant enim sic facientes mortaliter, neq; absolui possunt, nisi talem affectum mortificent.

18. Si lædens statim post illatam iniuriam veniam petat, tunc læsus non cogitur statim veniam illi dare. *Azor.* Quia vulnera recentia, non statim sanantur. Et difficile est ferèq; violentum statim noxam lædenti remittere, ac durum esset, ad id obligari, cum nondum sit animi perturbatio sedata recens quoq; iniuria & vulnus acceptum pungit. Quinimò, si maiora & plura inde mala probabiler timeantur oritura, veniam dare non tenetur. Dummodò nullum in corde rancorè foueat, neq; vindictam expetat, quam (vt dictum est) etiam atrequam offensus rogetur, non concipere obligatur. Semper etiam quantum fieri potest, in omni casu scandali ratio habenda est.

19. Pro quiete piarum mentium sciendum est, quod in sensualitate remanent quædam reliquæ, quæ esse possunt semina odij, ita vt inspecto aut memorato inimico, renouetur dolor ob iniuriam illatam, insurguntq; passionibus aut tentationibus vindictæ: imò & voluntas his passionibus obnubilata, non nihil sentit & sinit se flecti: nihilominus, si

non progreditur ulterius, scilicet ad malum alteri, ea de causa oprandum deliberatè & pleno consensu, à mortali excusatur. Imo si secluso omni scâdalo, debitæ beneuolentiæ denegentur lædenti, ex quadam animi alienatione, non verò ex graui odio, quo ei opteret aliquod graue malum, non statim iudicandum est, de peccato mortali: sicut neq; odium circa minimum malum est mortale. Nihilominus talia sunt vitanda, quia sunt periculosa, & scandaloſa, saltè ipsi lædenti.

20. Confessarij quoq; non facillè credere debent pœnitentibus, asserentibus se odium non retinere, quamuis talia signa specialia subtrahant: sed debet diligenter examinare & scrutari conscientiam, vt possint cognoscere distinctè statum illorù, & deprehendere odium mortale, aut leue. Sanè in superioribus, & parentibus, facilius admitti posset talis asseueratio, in priuatis difficile.

21. Si notorium sit, quod neuter velit reconciliationem inire; hic eam procurando sincere, & ex animo dolendo, quod offenderit, alter non remittendo; ab Ecclesiæ Sacramentis, tanquam publici peccatores sunt repellendi. Imò etiamsi id non sit manifestum multis, Confessor tamen eos absolueri non debet; ambo enim contra præceptum Christi faciunt. Ille quidem contra præceptum de petendo. *Math: 5. Si offers munus tuum ante altare, &c.* Ille verò contra illud. *Luc: 17. Si reuersus fuerit ad te dicens, penitet me, dimitte illi.* Et ambo in peccato mortali perseverant. Neq; vere dicere possunt.

sunt, se nullum intus gerere odium: talis enim dispositio odij indicium est. Et dato, quod odij actus non habeant, periculo tamen illius se exponunt, dum prauum affectum, qui scintilla seminariumque illius est, fouent. Et præterea res hæc, scandali magni occasio est.

22. Quando inter aliquos ex neutra parte in veritate, est inimicitia, sed quia præcessit odium vel offensa, neuter se vult flectere, vt loquatur alteri: Aut alter tantum recusat alteri loqui: neutri debet negari absolutio, si huic factio nihil aliud coniungatur: quia neuter facit contra præceptum charitatis, cum homo non teneatur ad allocutionem & alia particularia benevolentia signa, respectu omnium hominum, nisi secundum animi præparationem casu necessitatis: Verum si adsit scandalum, tenentur sub mortali se alloqui, quantum necesse est, ad demonstrandum animum ab omni malo affectu liberum.

24. iniuriarum actionem in iudicio prosequi licet, bona intentione, ob commune bonum, exemplum cæterorum, emendationem proximi, securitatem proximorum. &c. sed non prauo affectu, ad exfaciendum animum, vel vlciscendum: alioquin talis non esset absoluendus.

Speculum Particulare, secundum conditionum diuersitatem.

1. Ecclesiastici examinent se, si & quatenus necesse.

essarium est, de ordinum susceptione, secundum Ecclesie statuta.

De horarum recitatione.

De modo, quo adepti sunt beneficia.

De residentia in beneficio.

De diligentia in instructione, & Sacramentorum administratione.

De competenti eruditione ad tale munus.

De beneficiorum pluralitate. Qui enim retinet plura, tutus in conscientia non est, nisi habeat S. Pontificis dispensationem, ad quam requiritur iusta causa, quæ redundet in utilitatem illarum Ecclesiarum.

De prouentibus, si eos bene dispensat pro suis suorumque necessitatibus. Siquidem etiam sanguineos inuare potest, non vt ditiores fiant, sed ne egeant, sicut docet D. Th. Ex his vero, quæ sibi suisque supersunt, pauperibus erogare tenetur. Si bonis, eruditis, ac peritis Coadiutoribus vitur, præsertim ad Sacramentum pœnitentiæ: ignaros enim ac ineptos retinere, periculum ac piaculum est. Si negotiationi ex professo dat operam, rebus secularibus se immiscet. Si comessationibus, ludis, ac choreis (quæ non sine scandalo sunt) vacabat, præsertim, cum sit in maioribus ordinibus, aut beneficiarius.

Plura in alijs libris, & in proprijs conscientijs Ecclesiastici, vt potè iudiciosi intelligere poterunt. Vide Nauar. & alios.

Huc reduci possunt, habentes ius patronatus, qui se-

qui solent interdum indignis conferre, aliquando simoniacè, pacto aliquo interueniente & nonnunquam in damnum Ecclesiæ: videlicet, vt bona Ecclesiastica vsurpata non recuperentur, vel decimæ manipularis non exigatur, aut nō integrè soluantur.

2. *Religiosi*, de obseruatione suorum votorū obedientiæ, castitatis, & paupertatis. Et quoniam paupertas, quæ fundamentum religionis est, sapius violari solet, ideo debent perpendere.

An retineant contra statum suum, superflua & curiosa.

An more seculari viuant, ac disponant bona, tanquam si essent domini eorum.

An prauos mores introducant cum aliorum scandalo.

An aliquid recipiant, teneant, alienentq; sine licentia superiorum.

An prouentus aliquos annuos habeant, contra *Conc. Trident.*

An in uisitationibus omnia manifestent, quæ debent.

An in electionibus, practicis vsi sint.

Item: An conspirationes factionesue secuti sint.

3. *Nobiles*, de decimarum fidei solutione, aut fundi Ecclesiastici occupatione.

De subditorū aggrauatione, vel etiam oppressione, quo ad labores, census, itinera, emptiones aut venditiones cariores, & aliquando grani immunitatis & corrupti.

De vectigalium defraudatione, sub prætextu necessitatis

necessitatum propriarum, emendo, re ipsa verò negotiando.

De comestationibus, ebrietatibus, iniurijs illatis inferioribus, æqualibus, vel etiam superioribus.

De vsurpatione fundi alieni.

De laboribus die festo.

De itineris aggræssione, non prius Missa audita, à se, & familia, seu comitatu toto. Constitutio panarum pecuniarum propter priuatum commodum.

4. *Milites*, de rapinis, furtis, extorsionibus, stupris, adulterijs, violentijs, percussionibus, homicidijs, crudelitatibus, ebrietatibus, de stationibus extortis, & nullo iure debitis.

De acceptis muneribus ab his, qui redimendo vexationem, obtulerunt.

De iniusto bello, De duellis.

5. *Ciues*, & in communitate habitantes.

De inuidijs, odijs, detractationibus, susurrationibus.

6. *Mercatores*, de fraude, in materia, pondere, mensura, pretio, & moneta adulterina. De periurijs. De monopolijs, videlicet, an inter se conuenerint de rebus non vendendis, aut emendis iusto pretio, sed pro suo libito in damnum proximorum, præter superiorum auctoritatem, & nō consideratis circumstantijs mercium, scilicet copia vel inopia: qui aliquando cœmptis omnibus merci-

bus eas abscondunt, vt appareat inopia, & pretium augeatur.

De negociatione die Festo, Missa non audita, aut contra prohibitionem, vel cum scandalo.

De usuris palliatis, quales sunt venditiones supra iustum pretium etiam rigorosum, ob expectatam solutionem, & emptiones minoris multo, quam exigat rei valor etiam infimus, ob solutionis in presenti numerationem. *De qua re lege Less. Iust. lib: 2. cap: 21. dub: 7.* Famuli quoq; mercatorum videant, si in his non sunt cooperati, quia peccarent: & aliquando ipsi quoq; tenerentur ad restitutionem.

7. *Medici*, si absq; sufficienti eruditione praxim aggrediuntur cum periculo proximi. Si peccatum propter sanitatem consulunt. Si ad Sacramentorum usum, & testamenti confectionem, moribundum non inducunt. Si absq; iusta causa ieiunium Ecclesie relaxant. Si pauperem in graui necessitate constitutum curare nolunt. Si primas partes sibi vendicare illicitis modis querunt, videlicet alibi detrahendo.

8. *Pharmacopole*, si materias corruptas, aut alias prater ordinatas a medico, ponunt vel mutant. Si res plus quam valeant, cum notabili excessu vendunt.

9. *Chirurgi*, seiplos explorent, an debitam peritiam in sua arte habeant. An supra professionem suam aliquos curare præsumpserint, cum notabili detrimento sanitatis; vt puta, ingerentes se medicat-

dicationi Physicæ. An in medicando fraudem aliquam fecerint, lucri causa, aut cum præiudicio alicuius.

10. *Testamentorum Executores & Tutores.*

De reditione statim facienda eorum, quæ sunt alicui legata, debita, & secundum vltimam voluntatem mortui destinata.

De educatione pupillorum ac pupillarum.

De auctione bonorum pupillarium, pro virilis. Non tamen per contractus usurarios: siquidem usuram committere etiam pro redemptione captiuorum non licet.

De fidelitate in dispensando, & integritate in reddendo residui.

11. *Xenodochiorum Præfecti, seu Hospitalarij.*

De prouentibus in utilitatem duntaxat loci & pauperum conuertendis, & non aliter, nisi fortè ratione suorum laborum, propter quos aliquod detrimentum subirent, ex illis quotam sibi debitam lege, vel consuetudine approbatam, vel intentione fundatoris munitam, detrahere licite possint.

De diligentia circa ædificia, victum, amicumq; pauperum, & recuperationem bonorum iniuste per alios ablatorum.

12. *Artifices.* Si fideliter ac diligenter in arte sua & labore se gesserunt. Si materias sibi traditas, & relictas, patronis earum non reddiderunt, sed in notabili quantitate sibi reliquerunt. Si muratores aut fabri lignarij, Iudeorum synagogas, hæretico-

rum ac schismaticorum sana, (quod non licet) edificarunt, aut refecerunt. Et multo magis, si idola sculpserrunt.

13. *Judices.* Si iura, secundum quæ procedere debent, norunt, vel saltem pios, & peritos consulunt. An aliquid propter fauorem, munera, vel odium contra iustitiam commiserunt, vel non secundum iusti iuris dispositionem in causis processerunt.

Si dilationes non debitas admiserunt cum damno proximi: vel etiam iudicare (cum deberent & possent) renuerunt. Si reum, parte contra dicente, liberum pronunciauerunt. Si de complicibus, quando non potuerunt licite, interrogauerunt. Nam in criminibus priuatis non licet interrogare, vt in simplici furto, homicidio, adulterio, sed tantum in peccato contra bonum commune, vt est proditio, hæresis, conspiratio in necem principis, falsificatio monete, maleficium, latrocinium, quæ bonum commune destruunt, idq; tunc, quando indicia, vel fama, aut semiplena probatio, complices adfuisse insinuat. Eodem modo, si iudex interrogat, de quibus iuridice interrogare non potest. Si dona suscepit. Quamuis enim comestibilia & potabilia moderata, ex mera liberalitate donantis oblara suscipere valeat; tutius tamen est, neq; talia acceptare, vt liberius possit in iudicando procedere. Si pœnam statuto apposuit principaliter propter suam utilitatem. Si testes minus idoneos admittit. Si innocentem condemnauit, vel eti-

vel etiam nocentem, sed sine sufficiente probatione, aut inauditum vel indefensum. Si delicta lege diuina vel naturali damnata, sine iusta causa condonauit. Si hres, aut debitorum solutiones, absque legitima causa suspendit. Si erga peregrinos, viduas, pupillos, & alias miserabiles personas, inhumaniter processit, videlicet, non prouidendo eis patronum, aut causam quamprimùm non expediendo, cum notabili detrimento earum. Si processit contra aliquem per viam inquisitionis, absq; precedenti infamia de eo, vel iudicij, aut semiplena probatione. Si damnato ad mortem, non concessit tempus suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ: cum potius ad hoc inducere debuisset. Si reum quæstionibus subiecit, absq; semiplena probatione; aut crudeliter præter iuris dispositionem torqueri iussit.

14. *Causidici,* seu procuratores. Si absq; sufficienti eruditione, munus tale susceperunt cum iactura proximi. Si causam iniustam susceperunt quocunq; respectu, etiam si non habuerint intentionem vincendi: si quis in principio nesciens conditionem causæ, & in prosecutione iniustam, deprehendens, partem non admonuit, vt desistat à progressu vltiori: quamuis aduersario id indicare non debeat, neq; alijs præter suum patronum. Quod si causa dubia fuerit, & pars de hoc certior facta voluerit, poterit continuare. Si in sua prosecutione, cum notabili partis damno negligens fuit, eum obligatione restituendi. Si aduariario

secretis suæ partis, alteri verò vitia detexit. Si causam pauperis constituti in graui necessitate sui auxiliij, vel oppressi, aut iniuste tractati, suscipere noluit, siue ob defectum solutionis, siue propter quemcunq; alium respectum. Si fraudulentè in iudicio se gessit, falsa scilicet allegando, vel inferendo, & vera supprimendo &c. propter quòd causam perdidit, qui iustam habuit. Si dilationes superfluas atq; iniurias extorsit. Si stipendium pro patrocinio maius quam par erat exegit. Si cõuentionem fecit de stipendio in medio cursu causæ; vel de quora parte litis, puta dimidia vel tertia; aut paciscatur, vt post victoriam tanta summa soluatur. Est enim suspicio & occasio volendij vincere per fas & nefas. Est autem Iuristis, Litigatoribus, & alijs habentibus intricatos casus, animaduertendum, vt ipsi secum extra confessionem, rationem ineant, aut consilium piorum ac peritorum adhibeant, ad deprehendam aliquam iniustitiam in suis actibus; & ita in confessione breuiter se expedire possunt, non recensendo omnes iuris progressus historicè, ac proinde superflue: dumò sincerè ante Deum pro salute animæ suæ id faciant, & amici consultores, absq; blanditijs liberè veritatem illis manifestent.

15. *Notarij*, si confecerunt aliquod instrumentum vsurarium. Si dolum aliquem in scribendo fecerunt. Si quis rogatus recusauit tradere instrumentum, cum deberet. Si partem imperitam renunciatam alicui iuri, non instruxit. Si pauperibus eò quòd

quòd non essent soluendo, scripturas cõficere, vel confectas tradere (vnde passi sunt notabile damnum) reuerunt. Si habentes publicum stipendium, aut lege taxatum, maius accepit, etiam a sponte offerentibus. Si instrumentum die festo absq; aliqua necessitate confecit. Similiter, si confecit ad instantiam carentis iudicio, cum obligatione restituendi successorij legitimo.

16. *Testes*. Si se absentarunt aut absconderunt, aut aliquid fixerunt, ne testificarentur. Scire enim hi debent, quod interdum non vocati, tenentur se offerre in testes, quando id necessarium esse sciunt, ad impediendum aliquod damnum notabile tam publicum, quàm priuatum: aut quando animaduertunt aliquem esse in graui necessitate sui testimonij. Si sciens per consultationem (vt aduocati, medici, consiliarij) aliquod peccatum secretum, & detexit illud, cum cognitio eius non sit necessaria ad mala notabilia, ac damna impedienda. Si accepit aliquid, vt verè testetur, cum obligatione restituendi. Si quis seines crimina notoria, vel famosa iudici aut superiori præcipienti, non denunciauit: nisi sint valdè occulta, nemini in posterum nocitura: aut peccator sit emendatus, vel sola correctione fraterna monitus, se emendauerit: Nam si adhuc penderent in futurum, deberent manifestari, sicut & in visitationibus.

17. Accusatores possunt peccare, tam omittendo, quando accusare necesse est, (vt cum excessus ce-

le, & per fraternam correctionem non cessabunt, quàm committendo, vt si falsum obijciant.

18. *Rei seu accusati.* Si non constentur crimē, quāvis cum periculo mortis, quādo interrogantur à cōpetenti iudice, secundum ordinem iuris, videlicet quando delictum est notorium, famosum, aut semiprobatum: quod accidit, quando prater accusatorem adest vnus testis oculatus, & omni ex parte fide dignus, ita, vt nihil ei obijci possit: aut vnus indicium vel plura æquipollentia semiplena probationi. Vnde & Confessores in cōfessione debent eos ad veritatem fatendum inducere, nec absoluere proponentes non fateri.

19. *Simplices.* Si sciunt necessaria ad salutem, tam credenda, quæ sunt in Symbolo Apostolorum, quàm speranda, quæ sunt in Oratione Dominica: quàm implenda, quæ sunt in præceptis Dei & Ecclesiæ, quàm quæ sunt vitanda, vt peccata, capitalia, & alia. Item suscipienda, vt sunt Sacramenta.

Mulci enim sunt, etiam seniculi & vetulæ, quæ nec signare se signo S. Crucis, imò neq; quid Dei nomine: intelligatur, sciunt: Aliqui enim existimant B. V. Alij S. Annam metertiam esse diuinam Trinitatem. Tales instruendi sunt de his & alijs, in concionibus quidem regulariter, sed tamē etiam in confessionibus specialiter.

20. *Diuites,* de iniqua acquisitione possessionum, pecuniarum.

De vsuris apertis & palliatis.

De largitione elemosynarum, præsertim in necessitate.

De cura salutis, aut incuria.

An malint amittere temporalia propter æterna, vel contra.

11. *Rustici* De fidelitate in laborando & reddendo debito.

De vsu alienorum fundorum ob mutuatam pecuniam.

De furtis in alienis syluis, piscinis, &c.

De ebrietatibus, imprecationibus malorū falsis attestacionibus. De adulationibus. De aleis cum præiudicio vxoris ac domus.

22. *Puella, virgines, ac iuuentes.* Si antea integrè sunt confessi, vel aliqua reticuerunt ob pudorem, timorem, aut etiam negligentem conscientia discussionem.

Examinent autem se ipsimet serio ante Deum, de turpi cogitatione aut sermone, de inhonesto ludo, contactu: furtis ac mendacijs perniciosis, de rixis, verberibus, Missis die festo omissis. Aliquando est eis necessarium, scire, quomodo amittatur virginitas, & conseruetur integritas. Consultant itaq; *Azor t. 3. lib. 3. c. 2. & Less: iust: lib. 4. c. 2.* Et *Sa, verbo, Virginitas, Et cap: Pueris, de delictis puerorum*

Expedit autem eis ad hunc effectum, omne consortium vitare. Vnde S. Laurentius Iustinus gaudebat, gratias Deo agens, quod in iuuentute maluerit esse melancholicus, & inurbanus, quàm

exponere se periculo amittendi virtutem & De gratiam.

23. *Vidua & vidui*, specialiter sciant sibi non licere admittere in præsentem delectationes carnales, propter cogitatum actum matrimonij præteritum. Nam vt supra dictum est: illo tunc cum in actu erat, frui, seu delectari, licebat, verum nunc factum in imaginatione oblectari non licet.

24. *Verule*. De internuncijs indiscretis, quæ ad malum finem dirigi possunt. De lenocinijs & substitutionibus.

25. *Quoad statum matrimonij*. Multi existimant in tali statu, sibi omnia licere; quod tamen falsum est. Itaq; debent se examinare de adulterio in tali, cogitando de non suo, de non sua: in vel extra actum. De ractu cum periculo effusionis seminis extra vas naturale: Nam sine tali periculo, licet ractus est in coniugio, in quantum deseruit præparationi ad actum.

De redditione debiti, aut denegatione, præsertim cum alterius periculo. Nam negare debitum, est contra iustitiam: ac proinde mortale; nisi si excuset notabile detrimentum propriæ salutis. Vnde febris laborans, aut vulneratus, non tenetur in balneis, vel statim post balneum, similiter & statim post prandium; non tenetur. Dolor tamen dentium, aut capitis, absq; febris, non excusat. Ad huc non tenetur reddere alteri immoderatè, ac sepius quàm par est, petenti. Quia notabiliter vires exsenuat, & salutem lædit frequentia copula. *Vidua*

Sanchi

Sanchi Matr. lib. 9. dub. 24. vbi discis, quomodo interdum sit mortale. In morbis quoq; diurnis, & quasi habitualibus, vt est lepra, vel morbus Gallicus, si sanus voluerit, non tantum licet, sed etiam meritorie, ad vitandum periculum incontinentiæ in consorte reddet, quamuis non teneatur cum periculo infectionis notabilis.

Adhuc de abusu contra naturam, quod fortè raro accidit. De impedimentis conceptionis, siue per sumptionem alicuius ad hoc ordinati medicamenti, siue per retractionem sui ab actu, aut defraudationem seminis (ne recipiatur:) siue per infectionem recepti, quacumq; arte, & multo magis de abortu procurato.

De pacifica cohabitatione, vel rixis cum aliorum offendiculo: siquidem alter alterius imperfectiones debet supportare. Hic obiter reprehendendi sunt viri (ait *Ban. 2. 2. q. 32. a. 8.*) qui vxores suas velut ancillas tractant, cum sint consortes & sociæ eorum. Reprehendendæ quoque multo magis vxores, quæ dominari præsumunt in viros, cum isti sint capita earum: vnde multa absurda nascuntur.

Quamuis autem vxor non possit liberè disponere in bonis mariti, secundum libitum suum: quoad res tamen necessarias sibi, liberis, domui, vel familiæ, vt conuenienter & honorificè sustentetur, ad quod tenetur maritus, potest. Et si ipse prout tenetur non prouidet, licitum est vxori clatulum accipere à deposito mariti, necessaria omnia,

nia,

nia, quibus possit filijs & familia succurrere. Neque iudicium est ferendum, iuxta arbitrium viri duri, & tenacis, sed secundum decentiam status. *Bar: ibidem.*

Debent etiam in eo statu se examinare de auxilijs mutuis. nimirum; si ob suas priuatas deuotiones, actiones sui status, & muneris debiti, deserunt vel negligunt, præferim, cum offendiculo seu turbatione alterius conjugis. *Aluar: l. 3. l. 2. l. 70. & multi alij.*

26. *Fily familias.* Si ex bonis parètum aliquid notabile, aut contra eorum voluntatem, aut sine scitu acceperunt, cum obligatione restituendi coheredibus, vel cõputandi pro parte sortis suæ. *Vnde Prout: 28. Qui subtrahit aliquid a patre suo, & à matre, & dicit, hoc non esse peccatum. particeps homicide est.*

Idem intelligendum est de illo, qui patre viuente, cõsumpsit aliqua bona paterna, in ludis, vicijsq; vanis, aut pater soluit in pœnam delicti eius. Eodem enim modo restituere tenetur.

Sumptus tamen, quos studij causa patre viuente fecit, computare non tenetur. Imo fratres eius post mortem patris, tenentur ante omnem diuisionem soluere debita, quæ ob studia parte viuente contraxit: licet contracta post patris obitum non teneantur.

Famuli quoq; de fidelitate in dispensando, custodiendo, exequendo. De prauis consilijs, adulationibus, inuidijs, iniquis accusationibus conseruatum, executionibus iniquè iussorum.

27. *Patre-*

27. *Patres familias.* De cura, circa familiam, quoad spiritualia: vt fidem, & doctrinã Christianam, Sacramentorum usum, & festorum cultum, Missæ audicionem, ieiuniorum obseruationem, vitæ honestatem. Et quamuis cum magno suo incommodo, non teneantur importunè & acerrimè instare, tenentur tamen serio monere, & discretè obiurgare. Et quoad temporalia, vt videtur decens, & in die ieiunii; sufficiens detur prandium.

Cura quoq; in infirmitate, quoad animam & corpus, siue domi, siue in hospitali.

De mercede soluta vel retenta.

28. *Parentes.* De bona educatione & ædificatione proli data, tam quoad doctrinam Christianam, quam quoad mores. Si inhonesta, iniuriosa, dicere aut facere permiserunt. Si lasciuia vel indecentia audiendo aut videndo non corripuerunt. Si familiaritates perniciosas permiserunt, & non potius prohibuerunt & retraxerunt. Prudenter faciunt, qui singulis suum cubile parant, & nunquam sociatos esse in lecto patiuntur, quò securiores in sua innocentia permancant.

Si ad studia, vel artes, iam aptos, in orio detinuerunt, & non potius erudiendos alijs tradiderunt. Si eos ad ingressum religionis coegerunt vel etiam prohibuerunt.

29. *Magistri,* examinent se de diligentia & fidelitate in docendo. quoad doctrinam fidei, mores, ac literas. Nam si cum notabili detrimento talis negligentia esset, peccatum mortale efficeret. De exemplo

exemplo aut scandalo. De castigatione crudeli quia solum leuis eis permisa est. De simulatione seu conuientia cum graui alicuius prauidicio, vel damno.

30. *Studentes*, de dissolutione cum aliorum notabili iniuria. De conuersione turpi aut periculosa. De expensis uanis seu inutilibus, & negligentia in studio cum alicuius iactura. De lectione librorum prohibitorum.

31. *Telony*, & custodes confinium. Si sauiunt in transeuntes, uerbis aut uerberibus. Si augent taxam, & sic ultra debitum extorquent. Si propter donaria, permittunt exportare vel importare uentura: aut etiam dissimulant solutiones debitas. tunc enim non tantum peccant, sed & restituere tenentur.

32. *Caupones seu tabernarij*, si ministrauerunt uentros cibos, vel cenam tempore ieiunij indiscriminatim, etiam aperte non indigentibus. Si propinauerunt potum ad ebrietatem: vel nullam rationem habentes sobrietatis, propter lucrum, parati erant suppeditare eum ad uoluntatem potatorum, etiam cum periculo ebrietatis. Si aleatores, qui iniurioludere solent, aut quorum professio haec solum esse recipiunt ac fouent, si meretrices retinent, subordinant, aut permittunt.

Animaduersio. Speculo communi & specialiter proposito, admonitionem subiiciendam censuere scrupulosi nimium laborent in colligendis peccatis: hoc siquidem eis periculosum est, experientia

experientia testatur in illis qui conscriptis confessionalibus utuntur, in quibus plura uenialia, & possibilia enumerantur: pauciora uero communiter accidentia. Unde legentes, cum summa animi anxietate eruunt peccata, nec minori sollicitudine conscribunt in charta, ac in confessione interdum, quae non intelligunt, nec fecerunt, recensent, detinentes confessorem cum eius tadio, ac aliorum impedimento, absque sua utilitate, & Sacramenti necessitate. Itaque hoc speculum propositum est in gratianis eorum, qui sunt peccatae conscientiae, & raro consistuntur: aut praeteritas confessiones repetere uolunt, siue propter aliquem defectum in eis admissum, siue propter aliam rationabilem causam sibi proficuum. *Scrupulosos* itaque remitto ad legendum infra tractionem de scrupulis.

CAPUT IV.

Quomodo paenitens in actu confessionis se gerere debeat.

Distinguenda sunt tempora. Alia enim sint ei facienda in principio: Alia in medio: Alia in fine. *In principio* tria. 1. Reuerentia humilis in armorum depositione, capitis detractione, genuflexione, corporis inclinatione, & compositione, seu modestia. Et quoniam totum hoc procedit ex corde: ideo cogitare paenitens debet, se esse prostratum ante pedes caelestis iudicis, misericordisque Patris.

Parris, humilitatem eius intuentis, & magnificientis: Sacerdotem autem, Sacramenti ministrum esse, qui vices Christi gerit, & in eius persona absoluit. 2. Excitatio confidentiæ, muniendo se signo sanctæ Crucis, expresso actu viuæ fidei, animosæ spei: & deuot. imploratione Diuini auxiliij. Sunt, qui etiam benedictionem petant dicentes: benedixit Pater; & Sacerdos subiungit: Dominus sit in corde tuo & in labijs tuis, vt rectè confitearis omnia peccata tua.

3. Confessio quoq; generalis præmitti solet, sed breuis. E. G. Confiteor Deo & Beatæ Mariæ, & omnibus Sanctis, quia peccavi nimis cogitatione, locutione, opere & omissione, mea culpa, (vbi tunditur pectus) & nihil aliud.

In medio septem seruanda sunt.

1. Breuitas in verbis, absq; detrimento tamen veritatis & claritatis. Vnde tria superflua reijcienda sunt, scilicet generalia, conditionalia, & historia. Et generalia quidem nullum alium fractum afferunt, præter quod fatigant Confessarium, & vt plurimum falsa inuoluunt. Conditionalia, nõ sunt materia absolutionis, quæ super tales conditionales nullam potest efficaciam habere. Historia quoque seu narratio omnium concurrentium ad vnum actum principalem; non est necessaria, vt dictum est in prima parte.

2. *Integritas*, quo ad peccata mortalia. Nam vniuersalia quis dinumerabit?

Sciendum est autem integritatem requiri formalem,

malem, hoc est, vt intentio sit, omnia mortalia post diligentem conscientiæ discussionem, manifestare. Et præterea, quatenus homini est moraliter possibile: Homo enim subiacet distractionibus, propter quas naturaliter incurrit inaduertentiam & obliuionem. Quæ tamen integritati formalis non officit.

3. *Claritas*, quo ad enucleationem & expressionem peccati, ita vt in particulari intelligatur.

4. *Sufficiencia*, quoad circumstantias peccati ac numerum.

5. *Honestas*, in peccatis carnalibus, ne nimis obscenis verbis explicetur, neq; superfluè, sed quantum satis est ad exprimendam peccati naturam.

6. *Euitatio dissimulationis*, ne videlicet alterius crimen detegatur: adeo vt neq; in complicitis notitiam deueniri possit, quantum fieri potest, vt in examine approb: dilucidabitur, tit. 4. q. 3.

7. *Supplementum*. Post enumerationem autem peccatorum, quæ memoriæ occurrebant, accuset se de omnibus alijs, etiam quorum conscientiam & memoriam non habet: paratum se asserendo confiteri, si quid tale recordabitur. Item de insufficientia præparationis, si leuis negligentia præcessit: vel etiam grauis, si nunc ei serio displicet. Et de imperfectiõne ac impuritate doloris: forte enim ex aliquo bono & honesto motu processit, sed non omninõ ex Dei amore; dummodo efficax voluntas sit vitam emendandi. *In fine tria.*

1. Monitio attente audienda, & executioni mandanda:

danda: consilia à confessore proposita, non semper danda: restitutio iniuncta, vt potè ad salutem necessaria, executioni mandanda.

2. Pœnitentia acceptanda, cū animo implendi.

3. Dum absolutio datur, cor ad Deum per deuotionem internam eleuetur, caput inclinetur, manus iungantur.

CAPUT V.

Peracta cōfessione quid faciendum?

1. Pœnitens se conferat ad locum commodū in quo gratias agat Deo, pro beneficio remissionis peccatorum.

2. Impleat quicquid mandauerat confessarius, nihil differendo, siue pœnitentiam, (quam in gratia implere curat,) siue restitutionem famæ, bonorum, &c.

3. In posterum cautè incedat, & viuat omnes occasiones serio vitando, quæ ei erant causa Deum offendendi. Societates aut familiaritates periculosas deserat, loca lapsui accommodata non visitet. Expedit assuescere sine creaturis viuere.

CAPUT VI.

Quomodo circa sumptionem sanctissimæ Eucharistiæ se debeat gerere?

Sane quibus cordi est, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, deuotè ac reuerenter sumere. *multa*

multa obseruare debent. Quorū quædam sumptionem antecedunt, quædam cōmittuntur, quædam consequuntur. Antecedunt tria.

1. *Preparatio corporalis*, tum per ieiunium præmissum, si & quatenus est præceptum, alias per moderatam cenam: tum per continentiam; quoad coniungatos: tum per oris ablutionem, quæ potius vesperti præcedenti est facienda, quam mane, propter periculum deglutiendi aquam, quamuis in casu infirmitatis, exigentis sumptionem Eucharistiæ, nihil referat etiam cibus aut potus, paulo ante sumptus: tum etiam per ablationem pilorum, tegentium labia, & impediendum intromissionem Sacramenti, cum irreuerentia eius & aliquando eum periculo,

2. *Ponderatio multorum*; videlicet, quis ad hoc Sacramentum accedit, quid sumit, & cur.

Quis? Homo, non Angelus; peccator nõ iustus; terra indignus nedum cibo Angelico; gehennæ pœnas promeritus, non celestes fauores: impetratus, in bono proposito debilis & inconstans. Hic statim actum humilitatis exerceat.

Quid? Sumenda sunt in summa quingue, Corpus Iesu Christi Domini nostri, preciosus Sanguis, Anima sanctissima, merita eiusdem infinita, & satisfactiones: insuper æterni verbi Persona cum tota sua Diuinitate, idq; in quantumcunq; parua illa particula, & in vna quacunq; specie. Fundamentum huius est, quia Christus dixit: *Accipite & manducate, hoc est Corpus meum.* Et quoniam Christus *resur.*

resurgens ex mortuis iam non moritur: ideo ubi Corpus Christi neq; mortuū neq; exanguē est, sed viuū & cum sanguine: ibidem est Christi anima & sanguis. Iuxta verò *Regulam à S. Damasceno celebratam*. Quod Deus semel assumpsit, nunquam dimisit: sequitur, personam Filij Dei, atq; Diuinitatem adesse. In quibus rebus apparet infinita huius Domini charitas & liberalitas. Hic erit excitandus actus charitatis & reuerentiæ.

Ob quas causas communicet? ob multas: nam & propter obedientiam Christo & Ecclesiæ præstandam: deinde in commemorationem Christi vitæ, passionis, & mortis eius: in gratiarum actionē pro beneficio redemptionis in signum & memoriale summæ charitatis Christi, quia reuersus ad Patrem, seipsum totum nobis reliquit: in cibum animæ nostræ, & remedium infirmitatis eius, in auxilium in omni conflictu spiritali: ad consequendā perfectam vnionem cum Christo, per intimum amorem, ex tali sumptione prouenientem, & imitationem virtutum eius: & tandem in pignus futuræ gloriæ. Hic actus admirationis superuenire merito posset, cum gratitudine.

3. *Oratio deuota*, per quam impetratur auxilium ad dignè accedendum, & fructuosè percipiendum.

Concomitantur ipsam sumptionem Tria.

1. *Reassumptio humilitatis*, sibi attribuendo maximam indignitatem, & dicendo cum Centurione: Domine non sum dignus.

2. *Fidei viue subita & quasi momentanea excitatio*, per quam

quam firmissimè credantur illa quinque hic adesse, Panis substantiam omnino abesse, sola accidentia illius remanere, quæ dicuntur eius species: sunt autem, albedo, rotunditas, sapor. Porro hæc admiranda transubstantiatio facta est virtute Diuina, & ministerio Sacerdotis, verba Christi profertis.

3. *Deuotio feruentissima*, ita vt totus exardescas in Deum, contendens transformari in eum; ipsi cor & omnia tua in eius obsequium tradas & deuocas. Consequuntur septem.

1. *Gratiarum actio*, pro tali ac tanta dignatione atq; beneficio.

2. *Cautio*, ne credat aliquid sacratum esse in calice dum bibis abluens os: est enim simplex vinum, vnde nullam reuerentiam ei exhibeat. Deinde ne cito spuat, sed concedat aliquid temporis, donec particulæ omnes sint intra ex toto demissæ.

3. Interim accedat condigna tanti hospitis æstimatio atq; tractatio.

4. *Propositum* conseruandi tam pretiosum thesaurum in corde mundo, quàm diutissimè: curando, ne quid cogitetur, dicatur, & fiat, quod tanto hospiti displiceat.

5. *Petitio*, vt effectus seu fructus huius Sacramenti, tibi conferantur: qui sunt, auctio fidei & spei, desiderium virtutum, seruior in bonis operibus, consecutio perfectionis, fortitudo contra tentationes omnium peccatorū, transformatio in Christum, & similitudo ad ipsum per imitationem virtutum

rum eius: Perseuerantia in bono. Petendum autem est non tantum pro se, sed etiam pro alijs, cognatione, benefactoribus, in necessitate constitutis, tam viuis, quam defunctis.

6. *Gravitas in sermone*, abstinendo (semper quidem, sed tunc precipue) a verbis otiosis, risu dissoluto, leuitate: in omnibus quoque actionibus: nihil fiat, quod non præferat sanctitatem. Et similiter domesticos, subditos, & alios inferiores, qui eiusdem mensæ conuiuæ fuerunt, in honore habeat.

7. In prandio, sermones ad ædificationem proximi pertinentes habeat. Et a prandijs, loca sacra, Tempia, & Altaria visitet, commendans se intercessioni Sanctorum tutelarium & omnium.

Nam & Christus in Parasceue tempore passionis, (in cuius memoriam hæc fecimus) propter nostram salutem, pluries, hinc inde, huc & illuc ductus est, quia ipse voluit: & nobis exemplum humilitatis, patientiæ, atque deuotionis præbuit.



TER-

TERTIA PARS TYROCINII.

De Pœnitentiario.

In qua tria præambula proponuntur. Deinde partes Confessarij declarabuntur. Tandem de eodem Confessario, qua Iudex & Medicus est, aliqua adnotabuntur. Hæc autem omnia in sex Capitula distribuentur.

1. *Cur Sacerdotum alij prompti, alij difficiles ad excipiendas confessiones.*
2. *Stante diuersitate opinionum, in casibus conscientiarum, quæ eligenda?*
3. *De dubio.*
4. *De conditionibus Confessarij.*
5. *De munere Confessarij, ante, in, & post confessionem.*
6. *De Confessario, quatenus est iudex.*
7. *De eodem, quatenus pater & medicus.*

CAPUT I.

Vnde proueniat, quod aliqui libenter, aliqui grauatur confessionis officium exercent.

N 4

Vtrumq;

Vtrumque potest prouenire, ex animo culpabili, & laudabili. Nam qui alacriter exequantur, faciunt, vel ex zelo salutis proximi, vel ex præsumptione ignorante aut non ponderante negotij conditionem atque periculum, vel (quod vix credo) ob quæstum sacrilegum. Et similitur, qui subterfugiunt faciunt hoc, aut propter insufficientiam scientiæ sibi benè noram, aut propter suam conscientiam irresolutam & scrupulosam, aut ad euitandum tentationes, quas ibi patiuntur; aut etiam propter suam desidiã, qua laborem refugiunt, ac proinde zelo salutis proximi carent: vel tandem quia metuant aut incidere in pœnitentes morosos, intractabiles, impenitentes, aut committere aliquem errorem, qui eos perpetuò cruciaret.

Expedi sanè hæc omnia impedimenta breuiter remouere, & Confessores animare, propensosq; ad hoc sanctum exercitium reddere.

Præsumptio itaq; semper cauenda est, præsertim, quæ cum ignorantia (vti solet) coniuncta est. Pensanda enim est negotij grauitas, periculi (cui se audaculi exponunt) præsentia. Quæstus non est habenda ratio, sed potius præmium à Deo expectandum. Imperitia nota, inhabilem reddit ad hoc munus, ignorantem: adeò vt sine peccato nec prælarus præcipere, nec subditus obedire possit. Si tamen Sacerdos nimis rudis non sit, potest superare incertitiam diligenti studio.

Perplexã conscientia, ope periti confessarij, aut si-

aut fidelis consiliarij deponenda est. Ea enim durante, confessiones excipere est periculosum, tam Confessori, quàm consentienti, imo ob eam reddi solet Sacramentum pœnitentiæ onerosum.

Carnis trullationes, non multum sunt curanda, consensu non accedente. Quibus facile restet vir pius, præ oculis habens Deum, pœnamque æternam contaminatori Sacramenti imminentem.

Ignauia excutienda est, metu rationis reddenda de talentis sibi concreditis, & negotiationi seu vsui non expositis. Timendum quoq; est, ne iusto Dei iudicio, in casu propriæ necessitatis, desit copia Confessarij, in pœnam denegatæ operæ pro salute proximi.

Zelus etiam excitandus est, tum quia Deo plus quàm alia sacrificia, placet, vt D. Gregorius ait: tum quia ad salutem pernecessarius est, in qua renumerationem copiosam habet.

Contra pusillanimitatem fortitudo assumenda est, & officij dignitas opponenda. Nam quoniam Confessarius Dei locum tenet, mundo superior est, celi ianitor; nulla alia excellentia aut prærogatiua ei comparari potest, nulla duritia frangere. Ergo mundanorum hominum offensiones non curet, fautores nihili faciat, lucra non speret, solum Deum & cœlestia aspiciens.

Lapsus quoq; in confessione nõ pericimescat, si prudenter se gesserit. Prudentiæ erit, in dubijs vel his quorum peritiam non habet, humiliare se, & peritiores consulere. Occurrente autem circa aliquam

aliquam materiam opinionum diuersitate, tutam eligere.

CAPUT II.

Quomodo se Confessor gerat dissidentibus authoribus.

Occasione, nuper dictorum, declarandum est quid factu opus sit, cum auctores diuersi sentiant: & cui tunc opinioni adhaerendum.

1. Notandum itaq; est imprimis, opinionem quod duplicem esse. *Improbabilem, Probabilem, Probabilissimam, & Communem.*

Improbabilis est, quae communiter reputatur continere errorem: aut est antiquata, hoc est, à qua omnes Neotherici rationabiliter recesserunt, praeterea quod antiqui eam proferentes, non attulerunt aliquam legem vel rationem suae assertionis contrariam: aut quia post illorum antiquorum arbitrium aliqua decreta edita sunt. Multa huiusmodi exempla afferri possent: aliquot nunc adducetur.

1. Antiquorum opinio fuit ad Eucharistiam summam sufficere contritionem, nec requiri confessionem actualem, etiam habita copia Confessorii quamuis hoc salutare sit. Haec tamen opinio per determinationem S. Conc. Tridentini non potest retineri. 2. De confessione facienda coram & in praesentia Confessarii: ita quod inualida esset absolutio à peccatis facta penitenti absenti, contra quam fundamentum antiquorum opinionem. 3. De suspensione

ne nouiter lata contra ordinatos ante legitimam aetatem. 4. Quod non efficitur iam irregularis, interficiens inualidum, ad saluandum vitam propriam, obseruato moderamine inculpatæ tutelæ, secundum nouam declarationem. 5. Quod ad confitendum laico in quocumq; casu, nemo obligatur: quicquid aliqui ex antiquis docuerint.

Probabilis opinio est, quae non leuibus nititur fundamentis, sed solidis, quamuis non euidenti- bus. neq; oppositam opinionem omnino conuincit. Porro talia fundamenta duplicia sunt. Propria, seu intrinseca; ut sunt causæ, effectus, definitio, proprietates, quibus opinio valde confirmatur. Communia & extrinseca; ut sunt auctoritates, seu testimonia virorum piorum, ac peritorum, coniecturae, & signa efficacia.

Demum auctoritas vnius etiam Doctoris probi docti, & in illa materia versati, facit opinionem probabilem. Praesumitur enim ipsum solidis rationibus niti, & non velle decipere.

Vbi duplices auctores aduertere possumus. *Classicos, & Protelarios.*

Classici censentur, qui doctissimi habentur prudentes, timoratae conscientiae, multum in arte versati: in tali materia periti, discurrentes egregie, atq; suas sententias fortissimis rationibus communiunt. Et tales probabilem efficiunt opinionem.

Protelarij sunt inferiores, praedictis conditionibus careres, qui non reddunt opinionem probabilem. *Probabilior* est, quae validioribus fundamentis innititur.

innitur, quàm altera, quæ licet valida fundamenta habeat, tamen illius rationes magis vrgent.

Hoc quoq; notandum, quod non est idem esse opinionem probabiliorem & tutiorem. Potest enim esse minus probabilis, & tamen tutior, quàm illa quæ est probabilior. Nam tutior est, quæ amplexa, nullum est periculum peccati. Minus tuta in qua potest subesse peccati periculum, vt in controversiis, an aliquis sit obligatus ingredi religionem, seu an votum eius sit validum: affirmatiua opinio, proculdubio erit tutior, & tamen potest de biliori fundamento niti: imprudenterque tunc aliquis ad religionem compelleret. Et vniuersaliter opinio, quæ censet id de quo est quæstio, esse peccatum, tutior est: minus autem tuta, quæ negat esse peccatum, & tamen aliquando non habebit solidiora argumenta.

Communis opinio non est illa, quam tenet multitudo scriptorum, vnius Doctoris auctoritatem, instar ouium & auium, priorum vestigia, sine iudicio sequentium, vt contingit in his, qui sunt eiusdem factionis in scholis. Hi enim non faciunt opinionem communiorem, quamuis sint numero plures: sed illa communiore est dicenda, quam seculi aut plures authores Classici proferunt, materiam non obiter sed ex professo tractantes, solida fundamenta iacentes, & contraria sufficienter dissoluentes. Talis inquam opinio sex Doctorum, verisimilior est ea, quàm 50. asserunt, sola ferè auctoritate priorum ducti: Quia cõmunis opinio nõ ex numero opi-

ro opinantium: sed ex pondere probationum, seu fundamentorum pensatur.

Quod si duæ opiniones essent, ambæ habentes Doctores graues, & rationes pares, vtraq; poterit dici communis, vt docet *Nau. Manu. c. 27. n. 389.*

Dicerem ego hic posse dari latitudinem, vt dicatur opinio communis, quam multi grauissimi Doctores asserunt: Communiore, quàm plures: Communissima, quàm omnes aut ferè omnes.

2. Sciendum est, licere vnicuique bona conscientia sequi opinionem probabilem, etiam relictã probabiliori, dummodo id fiat bona fide, id est, credendo eam esse veram, & non animo malitioso aut doloso. Reuera enim intolerabile onus esset, & multis scripulis expositum, si tenere mur inuestigare opiniones probabiliores. Imò licitum est relictã suã opinionem, quam putat quis & probabiliorem & tutiorem esse, sequi aliorum opinionem minus probabilem, minusq; tutam (licet rationes contrarias soluere non valeat) dummodo credat eam esse veram certitudine morali & probabili, quamuis non Mathematica, seu omnimoda, contra quam opinari non liceat.

3. Qui in rebus moralibus (inquit Salon) parum versati sunt, non possunt tuta conscientia sequi id quod in vno vel altero Doctore inuenerunt, præsertim (vt Sanchez ait) si is esset Doctor antiquus, de cuius doctrina timeretur, ne sit antiquata: quod vir in moralibus nõ peritus ignoraret, & posset ei opinio illa videri probabilis, cum tamen alijs peritis talis non haberetur. Imò etiam si esset

si esset ex Neotericis, isq; grauis Doctor, adhuc imperito posset subesse periculum, ne fortè eius opinione non intelligat, aut casui particulari applicate nesciat.

Tutius itaq; est (*idem Salon monet*) Confessoribus minus exercitatis, consulere viros peritos, in illa materia versatos, & quos timorata conscientia esse norunt, vt ab ipsis discant, quæ opinio probabilis, tuta, ac sequenda (Nam virorum doctorum est expendere vtriusq; partis rationes) & qui aliter agunt, fidentes suis ingenijs & summis, non sunt tuti in conscientia, nec prudenter & rationabiliter, in rebus magni momenti, operari censentur.

Delectus quoque magnus faciendus est inter Doctores, à quibus petendum sit consilium: nec enim satis est, quod in Theologia & Iure sit grauidatus, cum aliquando accidat, nonnullos ex his esse in hac materia imperitos, vt testatur Sayro: Tales querendi sunt, qui cum peritia præterea coniungant.

4. Consultori non licet consulentem remittere ad Doctorem, cuius opinio creditur falsa: licet tamen ad eum, qui eam tenet, non ex ignorantia legis, & aliorum argumentorum in contrarium, sed ductus alijs rationibus, quæ ipsi & alijs viri probabiles videntur, quamuis consiliario opinio non placeat.

Qui plenius hanc materiam scire cupit, legat Sanchez Moral. lib. 1. cap. 9. Salon: 2. 2. q. 63. n. 3. & alios ibidem allegatos.

ADDITIO.

Doctrinam de probabilitate opinionum non extendas, vbi de valore Sacramentorum agitur, vel dum Iudex iudicat, vel medicus curat. vniuersaliter vbi de iniuria & periculo proximi agitur. nec extendas dum probabilitas tenuis adest. Author enim in omnibus cautè procedit. & præcipuè ad vitandos scrupulos præfatam doctrinam ponit.

CAPUT III.

De Dubio.

Quoniam dictum est superius, posse secura conscientia eligi partem tutam, relicta magis tuta, hoc autem videtur esse contra iuris Regulam C. Iuuenis, de Sponsal: qua docetur, quod in dubijs tutior pars est eligenda: ideo hoc quoq; hic declarandum est.

1. Sciendum itaq;, est hanc regulam verissimam esse, & habere locum in vero dubio, seu proprie dicto dubio, videlicet, quando intellectus, neq; assensum habet, neq; dissensum, sed est anceps, non habens maiorem propensionem ad vnam, quam alteram partem. Et per hoc differt ab opinione, quæ semper est cum assensu vnius partis, quam existimat veram, quamuis cum formidine de contraria. Quæ formido non excludit assensum determinatum circa aliam, sed consistit tantum in hoc, quod

quod aliquis per actum reflexum, iudicat rationes illius partis, cui adhæret, non esse euidentes, sed tantum verisimiles, atq; ita posse accidere, vt contraria opinio fortè sit vera.

2. Itaq; stante vero dubio, nihil tutò agere licet: Quæcumq; enim partem amplexus fuerit, peccandi periculo se committes. Vt autem liberè agere vales, debes diligentiã adhibere ad inquirendũ veritatem, & tandem deposito dubio, & metu conscientia, vni parti adhæres; atq; ita bona fide operari: Quod si tanti non fueris, bonorum ac prudenti consilio vttere, quales sunt Prælati, Confessarij, ceteriq; amici, pii tamen & discreti. In horum defectu recurre ad Deum per orationem feruentem, ac humilem, & tandem elige vnam partem tutiorem, aut minùs periculofam.

CAPUT IV.

De conditionibus Confessarij.

Expedit quidem hic à conditionibus Confessarij initium sumere, sed quoniam in *Examinatione* 2. sunt enumeratæ & explicatæ, ideo illuc legentem remittimus: Vltimæ tamen subobscuræ, declarationem subijcere censuimus.

Cum itaq; sex sint conditiones Confessoris scilicet, potestas, scientia, prudentia, bonitas, sigillum, atq; fortitudo: hæc vltima quid propriè importet, breuiter exponendum est.

Fortitudo non importat audaciam vniuersam quia

quia sic sumpta, quandoq; in bonum, quandoq; in malum trahitur, vt docet *D. Th. 3. d. 26.* nisi intelligatur audacia, secundum quod est moderata ratione: sic enim pertinet ad virtutem fortitudinis, vt *ste D. Th. 2. 2. q. 127.* Sumitur itaq; hic, prout est virtus resistens, superans ac expellens omnes difficultates, quæ Confessori occurrere possent, & impedire, ne officio suo ritè fungatur. Porrò istæ difficultates in Sacramenti functione multæ sunt. Est enim inprimis, ignauia, & horror retrahens Confessorem à labore subeundo, vt superius dictum est. Deinde onus decidendi seu resoluendi casus perplexos & intricatos, sæpè in confessione interuenientes. Item pœnitentium qualitas, authoritas, amicitia, beneuolentia, beneficentia, quæ iudicium Confessoris interdum obnubilant: Diuersa quoq; ingenia personarum, impatientium, cholericarum, obstinatarum. Has & alias difficultates, frangere & superare Confessarius debet, viriliter ac generoso animo, exequendo quod officium exigat, pro Dei gloria, proximi salutè, ac suæ conscientia securitate.

CAPUT V.

De partibus Confessoris.

Quid agere ipsum oporteat, ante administrationem Sacramenti.

Quid in ipso actu Confessionis, & quid post datam absolutionem.

§ I.

Ante confessionem tria facienda. *Ars discenda, potestas acquirenda, & preparatio premitenda.*

1. *Quare ars discenda.*

Quia difficillima, eiusque ignorantia periculossissima. Et tamen à pluribus floccipenditur: aut quia facilis creditur: aut quia pericula non considerantur, & proprio ingenio confiditur.

2. Hæc ars in duobus consistit. *In iudicando & medendo.*

Est enim ista ars & Medicinalis & Iudicialis, quamvis paterna: cuius subiectum est anima: in tantum morbi, seu peccati cognitio: medium, de cognitionis peccatis iudicatio: finis, sanitatis spiritualis introductio. Ergo Confessoris, qui medicus simul & iudex est, munus erit, scire mederi & iudicare. Vt bene iudicare valeat, varietates delictorum iudicandorum, eum nosse oportet: ut effica citer medeatur, necesse est cognoscere causas, qualitates, morborum spiritualium, & remedia convenientia quæ prudenter applicanda sunt.

3. Porro varietas peccatorum multiplex est.

Nam inprimis quædam peccata sunt simplicia, (ut homicidium, furtum, fornicatio) nulla circumstantia affecta. Quædam autem sunt circumstantionata, hoc est, per aliquam circumstantiam adiunctam aggravata, ut interfectio Sacerdotis, culpa cum consanguinea, furtum in loco sacro.

Deinde

Deinde. Alia sunt annexam restitutionem habentia, ut usura, diffamatio, &c. Alia vero à restitutione libera, ut transgressio ieiunij, &c. Tertio. Alia sunt reservata, aliqua non. Quarto. Alia sunt sola, alia cum censura Ecclesiastica, poena aut impedimento Canonico coniuncta.

4. Curatio quoque duplex adhiberi solet, aut potest.

Vna dicitur per se, & Sacramento pœnitentiæ essentialis: & hæc est absolutio Sacramentalis, per quam pœnitens recuperat sanitatem animæ: ac proinde gratiam amicitiamque Dei consequitur. Altera per accidens, id est in casualis dispositionis vel indispositionis pœnitentis, ut quia est scrupulosus, vel præsumptuosus, durus ad dolendum, obstinatus ad peccatum deserendum, difficilis ad alienum restituendum. Vnde medicamentum adhibendum est, ad erigendum pusillanimum, moliendum cordis duritiam, monendo, suadendo, & persuadendo sinceram pœnitentiam, ac proinde persuadendo ad introductionem gratiæ: de quo fusiùs infra cap: 7.

De Potestate.

5. Potestas, quæ in confessario requiritur, est duplex. *Ordinis & iurisdictionis.*

Ordinis quidem, quam accipit Sacerdos in sui ordinatione. Iurisdictionis autem, quam acquirit per officij Pastoralis assumptionem aut delegationem, ut fusiùs declaratum est in Exa: Approb. Vtraque igitur

igitur potestas, adeo est necessaria ad confessiones audiendas, vt si altera desit, absolutio sequens omnino inualida sit. Nam qui Sacerdos non est, in nullo casu absoluere potest: cum sacerdotium sit fundamentum exercendæ iurisdictionis in foro poenitentia. Similiter quamuis sacerdotium adsit, desit autem iurisdictione, ratione officij aut commissionis, absolutio regulariter nulla erit, secluso mortis articulo; vt statim dicitur.

Nec te moueat vetus illa narratio, de confessione faciendâ coram Laico, deficiente Sacerdote, in articulo mortis: quoniam secundum determinationem Ecclesiæ, nemo ad talem confessionem etiam tunc obligatur, neq; Laicus à peccatis vnquam absoluere potest: sed in tali casu ad contritionis præsidium confugiendum est. Secus esset, si adesset Sacerdos simplex, non expositus in absentia expositi. Nam in tali casu licite & valide absoluere concedente ei tunc facultatem, Ecclesiæ & approbante hanc generalem consuetudinem.

6. Tres autem sunt, qui habent iurisdictionem ex officio.

Papa in toto orbe, hoc est respectu totius Christianitatis. Episcopus in sua Diocesi: & Parochus in sua Parochia. Ceteri habent ex commissione.

7. Prædicti itaq; tres, & quartus Episcopi Vicarius, possunt hanc iurisdictionem delegare: ac præterea ab ipsis quaerenda est. Nam Vicarius non solum ad vtendum, verum etiam ad communicandum.

dicandum, alijs, hanc facultatem habet.

In religione verò tres: Superior legitimus loci, (sed non ab eo institutus Vicarius aut Præsidentis) Superior seu Prælati Prouinciæ, qui Prouincialis dicitur. Et Prælati totius Ordinis, qui Generalis vulgo appellatur.

Porro Parochi, quamuis iure antiquo hanc potestatem absoluendi alijs conferre potuerint, tamen propter abusum, & pericula, sublata est eistalis authoritas, nouoq; iure Conc: Trid: solis Ordinarijs relicta.

Nihilominus ipsis quoq; Parochis licitum est, committere audientiam Confessorum, sed approbati duntaxat ab Ordinarijs, seu alicubi in Diocesi eadem expositis absolute, hoc est absque aliqua limitatione. Suarez in 3. par. t. 4. disp. 28. sect. n. 13. præterea n. 19. asserit hanc consuetudinem esse, vt Parochi sese mutuo inuent, ex solo suo consensu, non tantum intra eandem Diocesim, sed etiam in confinio distinctarum Diocesum, quod tamen non debet (inquit) regulariter fieri, neque extendi, præsertim ad illos, qui non ex officio sed ex sola delegatione sunt Confessores, nisi accedat consensus saltem implicitus Ordinarij: vt potè, quia scit & non prohibet. De quare lege Suar: ibidem Sect. 7. n. 5.

8. Sciendum quoq; est hic ex communi doctrina Ecclesiæ, non posse Parochum prohibere Parochianum suum quominus confiteatur religioso, vel alteri Sacerdoti, ab Episcopo exposito. Et Sacerdos

talem facultatem habens ab Episcopo, potest ea semper vti absque alia facultate Parochi, imò etiam ipso inuito: nihilominus si adeo contradiceretur vt propterea timeretur scandalum, satius esset in publico ab audientia confessionis abstinere, præsertim in eius Ecclesia.

9. Si quis semel est approbatus, & ad confessiones audiendas admissus, simpliciter, absq; vlla limitatione loci, temporis, personarum, &c. & præterea præuio examine; nunquam deinceps ab eodem Episcopo examinari potest, sed semper manet approbatus, & admissus, in illa duntaxat Diocesi, pro qua est expositus, nisi fortè magna aliqua causa, vel mutatio accidat. Quod si absq; examine aut limitate fuit admissus, non habet perpetuam facultatem. Et tunc nihil valet illa propositio. Semel præsentatus vel admissus semper talis manet. *Suar: ibidem, & omnes aliq.*

10. Talem habens facultatem, potest suum Parochianum vel Diæcesanum vbiq; audire & absolueri, tam in propria Diocesi, quàm extra Diocesim: & semper, Paschatis quoq; tempore.

11. Religiosi ex privilegio, possunt in sua Diocesi, pro qua sunt expositi, omnes absoluere, etiam ex alijs Diocesis causa confessionis faciendæ confluentes. Seculares verò Confessarij non nisi cum consensu suorum Parochorum, id agere possunt. Consensus autem esse potest, explicitus, aut implicitus; cum videlicet Parochus dat ipsis benedictionem, aut facultatem iter aggrediendi, deuotionis causa.

12. Ta-

12. Talis potestas durat, aut donec tempus assignatum terminetur (si est temporalis) aut perpetuo (si est absoluta, & non reuocata) nec finitur aut expirat morte vel amotione concedentis: nec absentia Confessarij, quia si post aliquot annos, ad illam Diocesim reuersus fuerit, & facultas ob aliquam causam rationabilem reuocata non sit, tunc potest absoluere.

13. Sacerdos eo ipso, quod exponitur per ordinarium, quocunq; id fiat modo, vna & eadem opera approbatur. *Suar.*

14. Quando in confessione accideret peccatum reseruatam, Confessor à nullo potest regulariter absoluere, sed debet, vel pœnitentem ad eum, qui potest, remittere, vel ipse talem facultatem procurare ac obrinere: & interim ab omni absolutione supersedere: vt superius dictum est.

15. Quando in confessione soli casus reseruati exprimuntur: is cui talis facultas delegatur, potest etiam à non reseruatis absoluere, quia in eo omnia non reseruata includuntur, atq; in concessione maiori subintelliguntur.

16. De Preparatione.

Preparatio ista potest esse remota seu generalis: & hæc est vitæ Confessoris continua integritas, quæ quamuis ad valorem Sacramenti non requiritur, necessaria tamen est ad efficaciorum peccatoris conuersionem, quam facilius ac potentius persuadetur, qui à Deo per vitæ improbitatem a-

O 4

uersus

versus non est: & calefaciet citius qui in se calidus est. Generalis quoq; præparatio est, assiduum studium in hac arte.

Præparatio verò proxima consistit in quatuor. In carentia peccati mortalis, in rectitudine intentionis, in virtute fortitudinis, & imploratione diuini auxiliij. Hæc enim exiguntur ad licitè vel benè exequendum munus Confessoris, quamuis aliàs possit non esse inualida confessio. Debet inquam inprimis Confessor ante confessionem recolligere se, num sit conscius alicuius mortalis, vel non. Nam si conscius sit, debet statim excitare in se veram & perfectam contritionem: nisi malit ipse quoq; prius confiteri.

Intentio bona in eo sita est, vt quis tale ac tantum negotium non aggrediatur, spe lucri vel commodi temporalis, aut amicitia contrahendæ, vel aliqua curiositate illectus; sed merè ex charitate, & zelo salutis proximi: quatenus Deo placeat, & sibi merita apud eum comparet: hostisque Dei & generis humani de damnatione fratris non triumphet. Fortitudo etiam concipienda & assumenda est, vt minister Sacramenti liberè, absq; vllò respectu personarum, vel statuum, procedat in confessione, siue monendo, siue reprehendo, remedium adhibendo, absolutionem denegando, vel differendo, restitutionem præcipiendo, occasiones interdicens, cæteraq; necessaria respectiue præstando; vt superius dictum est.

Rekursus ad Deum per orationem breuem,
appri.

apprimè est necessarius, ad obtinendum auxilium, quo Confessor adiutus, hoc tam sanctum & arduum opus, sanctè ac vtiliter exerceat, & omni tentatione fortiter resistat. Nimirum sunt in hoc ministerio plures occasiones impingendi, præsertim in quinque genera peccatorum. 1. Contra castitatem; nam audiendo inhonesta (sine quibus vix transigitur confessio) facilè caro ex se ad malum propensa tentatur, ac deficiente Dei auxilio, & forti custodia, succumbit. 2. Contra patientiam, eo quòd innumera sunt molestia, prouenientes ex varijs ingenijs pœnitentium. Aliqui enim sunt valde rudes, alij importuni, alij scrupulosi, melancholici, alij nimium laxi, paruipendentes omnia, alij superbi, sibi aut suæ doctrinae fidentes, duri corde, pertinaces, impœnitentes, restituere detrectantes, impatientes, &c.

Quòd si ipse quoq; Sacerdos sit ex se cholericus, aut valdè zelosus, aut etiam scrupulosus vel morosus, præsertim cum corpus sentiat defatigationem, facilè in eo hæc omnia excitabunt impatientiam, iram, ac tædium, cum hæc interdum verbis produntur, & insuper ex zelo proficisci credentur, cum reuera vitia sunt. 3. Contra humilitatem: nam aliquando superbia se ingerit, dum Confessor ad suam conscientiam pœnitentem comparat, quem facilè contemnet, seq; ei præferet, si senserit se immunem à similibus. 4. Contra puritatem confessionis. Si plura scire desiderat, quam sit opus ad integritatem confessionis, & ad finem
O s. absoluit

absolutionis: siue propter oblectationem carnalem habendam, siue suspicionem de aliquo indagandâ.
 5. Contra fortitudinem. Sunt enim aliqui pusillanimes, ne dicam ignaui, & ignari, qui aut nesciunt os aperire, aut non audent vllum verbum proferre necessarium ad salutem pœnitentis, seipsos & proximos seducetes.

§ II.

In actu Confessionis quæ faciendâ?

Confessor in actu confessionis, aliqua in principio, aliqua in medio, aliqua in fine præstare debet.

In principio.

1. Pœnitentem iucundè excipere, vt intelligatur bonum Confessarij affectum erga se, atq; ita fidentius & fidelius confiteatur: Nam & Christus Magdalena aliosq; peccatores benignè excipere solebat. Vnde D. Th: 4. d. 17. inducit ad hoc, duos antiquos versiculos explicantes Confessoris qualitatem.

Confessor dulcè, affabilis, atq; suauis,

Prudens, discretus, mitis, pius, atq; benignus.

2. Appropinquante ad se pœnitente, Confessor non consideret vultum eius, sed illico faciem suam regat, vt ipse liberius confiteatur. Imprudenter imò & illicitè faciunt aliqui Confessores, quæ per totam ferè confessionem intulerunt vultum pœnitentis.

3. Audiatur patienter. Hæc autem patientia in tribus consistit. 1. In permittendo pœnitentem

suomodo

suo modo, quamuis rudi, explicare sua peccata, in quantum fieri potest citra Sacramenti iniuriam, & alicuius infamiam vel præiudicium. 2. (Quod inde sequitur) non interrompendo sermonem, absq; graui causa. Nam sunt aliqui pœnitentes adeo meticulosi, vt audito vel vno verbo, obliuiscantur eorum, quæ dicturi erant. 3. In abstinendo à quibusdam signis pauoris, admirationis, quamuis grauissima & turpissima peccata recenseantur: solent enim imprudentes ad tales occasiones se commouere, spuerè, se cruce signare, quod cedit in magnum pœnitentis præiudicium, & Sacramenti cõtaminationem.

4. Aduertendum hic. Quod licebit Confessori, statim à principio, benignè interrogare pœnitentem: An possint absq; eius molestia, & periculo obliuionis, aliquando fieri interrogationes in ipso cursu confessionis. Hoc enim vtile esse poterit: tum, ne ipse Confessor volens examen ad finem Confessionis differre, obliuiscatur: tum, ne fortè pœnitens ex imperitia, vel vndecunq; prosequatur narrationem impertinentium, inhonestorum, aut famæ alterius præiudicantium. Poterit quoq; hortari & animare ad confessionem integrè faciendam, tanta charitate, zelo, & efficacia: vt si alias integrè non sit confessus, nunc deposito omni respectu seu pudore, sincerè confiteatur.

5. Cæterum præambulæ interrogationes raro vtilis sunt: multoties autem frustra tempus consumunt.

In me-

6. In tota narratione pœnitentis tria diligenter obseruet. 1. Pœnitentis dispositionem, non tantum animæ sed & corporis; proderit enim hoc tum ad inquirendum, tum ad iudicandum, & ad remedium applicandum. 2. Modum confitendi quo vitetur, vel uti solet. 3. Peccati gravitatem & annexam videlicet reservationem, restitutionem, censuram & alia, si fortè inueniantur.

7. Propter factam in principio præoccupationem liberius monere poterit pœnitentem, quamuis modestè, si quid in confessione occurrerit, quod dissimulari & ad finem reservari non possit, ut cum pœnitens creditur infamaturus aliquem commere, &c.

8. Audita confessione, & data occasione, inquireat non minus fideliter, quam prudenter. Fideliter quidem, gerens se in hoc negotio, non seculus, ac proprio, considerando quoque suum meritum ac magnum præmium. Prudenter verò, præsertim in carnalibus, ne quid cum Sacramenti profanatione, proximi scandalo, & sui tentatione percontentur, tam quoad rem, quam quoad ad modum.

9. Instruat diligenter (si necesse est) præsertim simplices in articulis fidei, præceptis Dei implendis.

10. Medeat convenienter. Et quoniam in confessione sæpius accidunt scrupuli, item negligentia circa salutem: pertinacia ad vitæ emendationem

occursum, occasionum desertionem: & difficultas ad restitutionem: propterea providus Confessor debet operam dare, ut pro talibus eventibus remedia in promptu semper habeat; nunc rationibus persuadendo, nunc exemplis confirmando.

11. Porro, si pœnitens sit bonæ scientiæ & conscientiæ, nec imminet aliquod periculum in posterum, circa præterita quoque nulla sit monendi necessitas, debet eum Confessor absolovere, nullo sermone ipsum onerando. Similiter quamvis simplex sit, sed nullas tricas habet in conscientia, estque optimè dispositus. Nisi fortè huic ex aliqua occasione, brevis instructio pertinens ad profectum, & conservationem vitæ bonæ adhibeatur: Imo etiam si quis acciderit, oneratus quidem multis difficultatibus, sed tamen benè dispositus, scilicet, verè dolens, emendari firmiter proponens, in omnibus Confessori obtemperare volens: talis quoque diutius detineri non debet, ne aut ipse sine causa molesteretur, aut Confessor inaniter fatigeretur, aut tempus inutiliter conteratur. Circa indispositos labor Confessori suscipiendus est, ut dictum est, vel ut verus dolor concepiatur, vel efficacè propositum omnino amplius non peccandi assumatur.

12. Præmissa monitione de amplius non peccando, occasiones fugiendo, restituendo (si & quatenus necesse erat) accedente quoque pœnitentis acceptatione seu consensu super his; pœnitentiam temperatam quidem, ac non nimis parvam

sicut neque valdè magnam imponat, sed cum iudicio id faciat.

Vt autem proportionatam taxet, consideret imprimis peccatorum grauitatem, deinde dolorum quantitatem: Pœnitentis quoque qualitatem: & conditionem tam naturalem, quoad facultatem, & complexionem, quàm moralem, quoad occupationes, &c. Tandem circumstantias alias, peregrinationem, indulgentias, &c. Et tunc temperet eam. Multi enim sunt, qui æqualem & eandem pœnitentiam, absque iudicio imponunt pro magnis & paruis peccatis, personis occupatis & vacantibus interdum pro magnis paruam, ex fauore; aliquid verò temerè etiam pro paruis magnam.

1. Finaliter absoluat, si & quatenus facultas extendit, & pœnitens est dispositus: Nam negata absolutionem dispositio, est graue præiudicium eius, & Sacramenti iniuria, eo quod redditur odiosum. Inabsolubilem etiam absoluere, est Sacramentum legium. Absolutio vero voce submissa dicenda est, neque necessaria est manus super caput peccantis impositio.

§ III. Post Confessionem.

Peracta Confessione, siue sit data absolutio siue non; Confessor ad duo obligatur: Ad secretum seu sigillum seruandum: & pœnitentem notandum.

1. Tam arctum est secretum confessionis, vt nullo

nullo casu, quantumcunq; periculoso, liceat, illud aperire, seu manifestare. Nam neq; pro innocentis vita defendenda aut seruanda, neq; (quod maius est) pro totius mundi salute, siue corporis, siue animæ, siue vtriusque. Sacerdotes perperam agunt, qui res auditas in confessione (quamuis peccata non sint, nec persona detegatur) propalant. Illis enim hoc periculosum est, ne talia narrare assuefacti, in fractionem sigilli prolabantur, quod facillimum esset: audientibus quoq; scandalosum: multi enim credunt talibus narrationibus confessionem violari, aut contaminari. Porro Prælati, non tantum non possunt in exteriori gubernatione, notitiâ per viam cōfessionis acquisita: vti, sed neq; in communi quidpiam dicere, adeo vt neq; sic loqui liceat: Hac hebdomada nullus Confessorum petijt facultatem à reseruatis. Toro cælo errarent Confessores, qui crederent se posse in communi monere Prælatos, vt inuigilent in his vel illis casibus. Alto silentio inuolenda sunt omnia audita, ac si nunquam essent audita.

2. Dimisso pœnitente, cogitet Confessarius se iam functum officio suo, & susceptam curam cōpleuisse: neq; amplius potest actus pœnitentis obseruare, & multo minus peccata in memoriam reuocare, etiam secretò, siue vt paternè admoneat, siue vt consoletur: neq; interrogare, an rētationes sine aucta, diminuta, vel sopita. Et quamuis viderit eum contrarium agere his, quæ illi sunt in confessione iniuncta, non moueatur, non curet, sed dissimulet.

disimulet, & vultum suum nunquam erga eum mutet, sed eundem, quem antea praeferat.

In summa; sic cum ipso se gerat, ac si nihil omnino mali vel boni de eo intellexerit: & ac si nunquam eius confessionem audisset.

3. Poterit, si voluerit & vacauerit, orationem breuem facere, vel suspirium saltem, pro poenitente, vt in bono perseueret, & pro seipso, vt Deus acceperet hunc laborem in peccatorum remissionem, & vitae aeternae meritum: quamuis hoc sit consilij, non necessitatis. Satis enim oratur pro poenitente, dum dicitur. *Misereatur tui. Et Passio Domini nostri Iesu Christi, &c.*

CAPUT VI.

De Poenitentiario, quâ index.

1. **I**udicis est inquirere, post inquisitionem iudicare, & tandem sententiam proferre. Idem Confessorem par est facere in confessione, scilicet interrogando inuestigare, & quantum fieri poterit iudicare, hoc esse mortale, illud non: hoc referuatum, restitutioni obnoxium, censura affectum, vel non: hic poenitens est capax absolutionis (quae committenda in ipsius fauorem) ille incapax: hoc permissum est poenitenti, illud (vt potest, quod videtur ad peccatum) interdiciendum: haec confessio valida fuit vel inualida, ac proinde repetenda.

2. Inquisitio seu examen duplex est. *Communis* quod

quod ad omnes confitentes extenditur. Et particulare, secundum statuum diuersitatem; vt in Speculo poenitentium in secunda parte dictum est.

3. Errant valde illi, qui credunt, confessarium debere esse contentum sola auditione & narratione poenitentis. Tenetur enim interrogare, quotiescunq; verisimiliter credit aliquid omitti in confessione, quod explicandum erat, prout in Exa. Ap. prob. dictum est; quamuis ille nullam fecerit mentionem, dummodo poenitentiario certo constet, illud esse peccatum mortale, & à confitente perpetratum, neque per aliquam priorem confessionem expiatum.

Dices, poenitens non habet in eo conscientiam, ex aliorum informatione. Esto: Sed vrgebo. Illa informatio prouenit ex diuersitate opinionum probabilium, an verò ex temeraria contradictione in gratiam alicuius facta, contra euentem manifestam veritatem. Certè si informatio processit ex diuersitate talium opinionum, bene est, quia tenetur Confessor absoluere poenitentem contra suam opinionem, etiam probabiliorum, si poenitens adhæreat contrariae opinioni, probabili tamen. Quod si ex violenta extorsione verborum, legis gratia, &c. non tenetur idem sentire Confessor, neq; se conformare errori informantium & informati: Vnde S. Anton: l. tit: 3, c. 10. § 10. & Paulud: dicit: Si Confessor esset certus de opposito sci, licet, quod aliquid sit mortale, quod confitens non manifestat, neq; eum poenitet, non tenetur se illi-

us iudicio conformare, quamuis pœnitens dicat se consilio peritorum facere.

C A P U T VII.

De eodẽ Pœnitentiario, quã Medicus.

1. **M**edicorum est, morbi qualitatem cognoscere, causas eius inuestigare, & postea medicinam exhibere. Idem Confessorem facere conuenit, grauitatem, periculumq; peccatorum pendere; vnde proueniant deprehendere: ex fragilitatẽ an aliorum inductione, vel conuersatione, aut alijs occasionibus: an verò ex diabolis suggestione. Nam si ex fragilitate reciduum timeretur, variæ mortificationes imponendæ, & auxilia suppeditanda essent, per Sacramentorum frequentationem, elemosynarum largitiones, orationes, ieiunia, disciplinas, &c. Si ex conuersatione, aut locorum frequentatione, hæc interdicienda essent: si ex deceptione diabolica, tunc magna cautela adhibenda esset, in nullo hosti cõdescendendum, & ad Deum Sacramentaque confugiendum.

2. Verùm vt hæc ars medicatiua cõmodius exerceri possit, enumerandæ sunt variæ pœnitentium qualitates, & singulis remedia præscribenda.

Sciendum itaq; est, quod inter accedentes ad confessionem, aliqui patiuntur defectum contritionis, nimirum quia dolore aut firmo proposito peccata

peccata deserendi, & vram emendandi carent: alij pœnitentiam differunt, multi facillè recidunt, propter habitus prauos relictos: omnes autem ferè ad proficiendum in bono, iuuandi sunt. Demùm alij sunt pij & simul pacatæ conscientia: alij morigerati, sed scrupulosi: nonnulli mixti, videlicet, sceleribus & scrupulis pleni: non desunt etiam qui ad desperationem sunt prouisi.

3. Qui duro corde sunt, ac impœnitentes, iuuandi sunt, vt admittant & concipiant contritionem.

Ad hoc autem efficiendum proponenda sunt terribilia, præterita, præsentia, & futura. Præterita quidem, quam seuerè Deus punierit peccata in Angelis & hominibus in Paradiso, & extra. Præsentia verò: in primis iniuria Dei aspicientis, qui summum ac infinitum bonum: cum sit, infinito modo odio habet peccatum: nos autem sine mensura ac termino diligit, vocat ad se, paratus quantumcunque maxima peccata condonare. Talis ac tantus benefactor, vt non qualicumq; modo nos creauerit, sed ad imaginem & similitudinem suam, quam nos per peccatum maculatus & delemus, dæmonis autem Dei & nostri inimici imaginem induimus: imò amicitiam Dei dissoluimus, & cum hoste, qui ad interitum nostrum inuigilat, contrahimus. Facultatibus & sensibus Deus ornat nos, vt ei seruiamus: nos verò non quomodo-cumq; eis abutimur, sed ad eum offendendum. Mundum hunc propter nos creauit, nos autem fa-

ctorem eius deserentes, quasi in illius contemptu, mundo, ac si finis noster esset, fruimur. Filius Dei redemit nos, tam acerba passione & ignominiosa morte: nos autem iterum propinamus ei fel & acetum (dum gulæ vacamus) caput iterum spinis coronamus (dum superbimus) lancea iterum latus aperimus (dum voluptatibus carnis, ob nostri amorem inordinatum, indulgemus) vestibus eum spoliamus (dum furtis, rapinis, & oppressionibus fratres eius vexamus) dorsum eius flagellis lacramus (dum concupiscentijs prauisq; desiderijs habenas laxamus) pedes & manus eius clavis transfigimus (dum actionibus iniurijs Dei patientiã pungimus) ac proinde peccatis nostris iterum Filium Dei crucifigimus.

Adhuc ad præsentia mala spectat, quod Angelum custodem nostrum peccatis affligimus, cæteros Angelos, Dei honoris zelosos, contristamus, Ecclesiam matrem nostram maculamur ac turbamus.

In præsentī quoque, consideranda est peccati turpitudine, brevis voluptas aut commoditas, periculum ingens, &c. Quoad futura: mors incerta, iudicium seuerum, sententia irreuocabilis: separatio à tam bono amico, sanctisq; eius, amissio cælestis beatitudinis: gehenna insuperabilis, cui pœnæ huius mundi simul collectæ, si comparentur, sunt quasi pictæ: societas dæmonum maleuolorum, sæuitia eorum & insultatio, horror, tenebræ, in æternum & ultra.

Verum-

Verumenimvero istæ considerationes, non simpliciter sunt proponendæ, sed cum aliqua amplificatione & exaggeratione. Nam & ignis quamuis maximè actiuus sit, si ramentum ad momentum corpori applicetur, parum aut nihil sentietur.

Præter has etiam suasiones, iniungenda sunt pia opera; vt eleemosynæ, ieiunia, & orationes, quibus Dei auxilium impetratur, & duritia cordis emollitur.

4. Quod autem pœnitentia differenda non sit, multa suadent. 1. Indignum est Christum Saluatorem nostrum tam diu stare ante ostium nostrum, & expectare, vt misereatur nostri: Nos quoque, miseros dedecet tantam dignationem cõtemnere. 2. Quàm stultum est, ensẽ minantem, tormentum bellicum accensum, non statim declinare, ignemq; in te cadentem non velociter excutere: Ecclesi: 5. *Ne tardes conuertri ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius. Ne dicas, miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur, misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.* 3. Quia quanto diutiùs hæret quis in peccato, tanto difficilior est conuersio: nam & consuetudo magis firmatur, & diabolus potentiùs obsidet, & homo longiùs à Deo recedit. 4. Si miserabile est diutiùs persistere in offensa regis terreni grauissima tormenta inferre paranti; & nihil curare de illo placando, oblata commoditate: nonne multò magis miserabilius est, Deum habere sic iratum, qui decreuit

P;

impæ-

impœnitentes punire æternis supplicijs, supra quam cogitari possit grauissimis, & tamen negligere præsentem occasionem, & reijcere in futuram incertam.

Contra reciduum quoq; multa sunt remedia: Nam in primis meditationis studium, est efficacissimum remedium. In eo enim facileprehenditur peccati vilitas atq; rursipitudo; de qua Ierem: 2. *Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas.* Peccantis periculum, quia talis hominis *uouissima sunt peiora prioribus.* Matth: 12. & Luc: 11. Beneficio meditationis pronitas sensualitatis cohibetur, & efficacax propolitur vitam emendandi roboratur. 2. Auxilij diuini imploratio, præsertim per preces alicuius Sancti, qui virtute contraria tali vitio enituit, vt S. Thomas Aquinas, & cæteræ virgines, castitate; Ioannes Eleemosynarius, & S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, liberalitate in pauperes, &c. 3. Frequens confessio, & deuota communio. 4. Carnis maceratio, per ieiunia, disciplinas, &c. 5. Periculosa familiaritatis, omnique occasionis deuicatio, sensuum vero diligens custodia. 6. Sua sponte statuere, vt si quando relabi contigerit, hoc vel illo modo de se vindictam sumat v. g. sequenti die ieiunet, vel abstinat, feruat numerum Psalmorum, Litanias, vel Rosarium recitet, notabilem eleemosynam largiatur. 7. Rem sibi charam in vsus pauperum erogat, aut statim post relapsum genua flectat, terram osculetur, à qua sustineri indignos nos per peccatum reddidimus:

dimus:

dimus: vel saltem manu ad pectus admoda, doleat, & ad diuinam misericordiam consequendam alia pia exerceat. Aliquando possit recidens vouere, saltem ad tempus, se talem pœnitentiam assumpturum, si adhuc relabatur, cum discretionetamen, præsertim si sit scrupulosus. Nec voueat, se nunquam tale peccatum admissurum, aut si admiserit, religionem ingressurum. Quamuis enim hoc bonum, prudenter tamen est faciendum, & cum consilio peritorum, propter varia postea occurrentia, & tricas in conscientia. 7. Missas celebrare, aut celebrari facere, vt per Sacramenta & sacrificia obtineatur gratia resurrectionis à peccato. 8. Sanctorum & piorum exempla intueri odortet. Non enim deerant, qui tentationibus aliuando consenserunt, sed per Dei gratiam, seriam quænitentiam, vitæ austeritatem, atq; cautelam, ad præliorem frugem se receperunt. Talis erat. S. Bonifacius martyr, & multi alij.

6. Contingit aliquando ad Confessionem venire eos, qui considerantes diuini iudicij seueritatem peccatorumq; suorum grauitatem ac multitudinem, de remissione eorum atq; salute sua adubitant, ac proinde ad desperationem procliuessunt. His commemorandæ sunt Dei miserationes, quas solitus est in peccatores exercere. Propter peccatores enim de sinu Patris in terram descendit, vt quæreret & saluaret qui perierant: venit non iustos vocare sed peccatores. 2. Pro his multa passus, & mortem acerbissimam pertulit. 3.

P 4

Quam

Quàm benignè, cum nobiscum versaretur, reuer-
rentes ad se recipiebat, Zachæum, Magdalenam
mulierem in adulterio deprehensam, Mathæum
in telonio, Larronem in cruce, pro crucifixori-
bus rogavit; non reiecit discipulum periurum se-
negantem; nec postea Saulum se persequentem.
Antea verò, David quamprimum dixit; *Peccavi*
statim à Deo per Prophetam audiuit: *Transtulit De-*
minus peccatum tuum. 2. Reg: 12. *Facinorosissimi Re-*
ges; Manasses, 2. Paral: 33. & Nabuchodonozor
Dav: 4. conuersi ad Dominum, statim sunt miseri-
cordiam consecuti. 4. Ipse expectat vt misereat
tur nostri. *Isa: 3. Stat ad ostium & pulsat, vt e-*
aperiatur. *Apo: 3. inuitat dicens: Conuertimini ad*
me, & salui eritis. *Isa: 45. Protestatur se nolle mor-*
tem peccatoris, sed vt magis conuertatur & uiuat
Ezech: 18. Lamentatur quando punire vult. *Isa: 1*
Heu consolabor de inimicis meis. 5. Sciens nostras abo-
minationes, nos non detestatur. *Ier: 3. Tu fornicat-*
ta es cum amatoribus tuis, tamen reuertere ad me, & su-
scipiam te. Non est scelus tam graue, quod ipse nō
dimitteret, si pœnitentia accederet. *Matth: 4*
Pœnitentiam agite, appropinquabit vobis regnum Dei. Si
fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbentur.
Isa: 1. 6. Non aufert, sed continuat beneficia sua
in nos, tam communia, quàm particularia: quod
signum non repudiantis peccatores, sed inuitantis
& allicientis est. 7. Hæc autem omnia procedunt
ex eo, quod Deus ex natura sua infinitè ineffabilis

terq;

terque bonus est, amans nos magis quàm sperare
ualeamus.

7. Iuuare etiam debet pœnitentem Confessor,
quatenus medicus est, vt naturales inclinationes
ad malum refrenare, consuetudines prauas extir-
pare, passiones prædominantes moderari, addiscat
& conetur, per aliqua exercitia pia, & præsertim
mortificationes. Quod quidem magna cum pru-
dentia facere conuenit: Confessarius enim quam-
uis in Sacramento pœnitentiæ, vna opera totam
animam sanat, quod ad remissionem omnium pec-
catorum mortalium attinet: reliquias tamen vi-
tiorum & passionum, simul curare non potest, sed
sensim, & quasi per gradus, vnum post aliud sum-
pto initio à facilioribus. Radices quoq; omnium
peccatorum, quæ passiones sunt, & præsertim qua-
tuor, amor, timor, gaudium, & tristitia extirpan-
dæ sunt. Securis itaq; ad radicem applicanda est,
ne curatio sit in superficie. Vnde D. Ber: Vide, quid
diligas, quid metuas, vnde gaudeas; aut contriste-
ris. Hæc autem securis applicanda est tunc, quan-
do bonus exitus speratur: non cum affectus feruet,
sed cum defuerit: deferbuisse autem debet in actu
confessionis.

8. Promotio quoque ad bonum cum prudentia
facienda est. Pigris enim seu negligentibus cal-
car adhibendum est, feruentibus frenum, & omnes
dirigendi sunt in profectu spirituali, inducendi ad
viam perfectionis, secundum status conditionem,
atq; instruendi in ratione acquirendi omnes virtutes;

P 5

tes;

tes: non quidem festinando, & ex zelo indiscretò
urgendo pœnitentem, vt vno quasi volatu ascen-
dat ad culmen perfectionis, sed pedetentim & pro
capacitate eius.

O quanta eruditio & simul dexteritas in con-
fessario requiritur!

9. De flagitiosis, pijs, & mixtis, in sequenti ca-
pitulo dicetur.

CAPUT VIII. DE SCRVPVLIS, & Scrupulosis.

De quibus vndecim explicanda sunt.

1. *Quid nomine scrupuli intelligatur.*
2. *Scrupulus quanta mala operatur.*
3. *Vnde generatur.*
4. *Quomodo hæc causa auferrî possunt.*
5. *Generalia remedia pro scrupulosis propo-
nentur.*
6. *Specialia quoq; pro scrupulorum varietate.*
7. *Quomodo Confessarius cum scrupulosis pro-
cedere debeat.*
8. *De libertinis, seu dissolutis.*
9. *De mixtis.*
10. *De pacata conscientia.*
11. *Doctrina subiicitur pro nouellis, & scrup-
ulosis Sacerdotibus.*

§ I. Quid

§ I.

Quid nomine scrupuli intelligatur.

Scrupulus hic significat formidinem, de peccato
saut consensu, vbi reuera nec peccatum, nec
consensus adfuit, idq; ex leuissimo, incerto, ac in-
terdum nullo fundamento. Dicitur autem talis a-
nimi fluctuatio, scrupulus, id est lapillus Metapho-
ricè, hoc est similitudine sumpta à minutissimo la-
pillo. Qui cum in calceum ingreditur, ibiq; later,
pedem premit, vexat & lædit. Ita & hæc leuiuscu-
la existimatio, cum alicuius mentem subit & oc-
cupat, eam pungit, torquet, ac mirum in modum
excruciat. Vnde habere scrupulum, est habere le-
uissimum motuum ac planè puerile terricula-
mentum, & non verum periculum, quo conscien-
tia turbatur, & animus sollicitatur ad recedendum
à veritate. Et scrupulosus dicitur ille, qui propter
aliquam apparentiam deserit veritatem, non va-
lens discernere inter sentire & consentire, inter
cogitationem & complacentiam: sed quamprimum
eare corrupta vel phantasia menti aliquid
obtulerit aut suggererit, credit se acceptasse, cum
reuera illud ipsi non placuerit. Hinc facile digno-
sci potest scrupulosus à prudente seu pacato, quod
ille in vna materia vel pluribus sæpius dubitet,
absq; solida ratione, aut saltem cum apparenti aut
contra omnes rectè sentientes ob aliquam leuem
suspicionem vacillar, cum magno suo cruciatu
his verò benè iudicat.

§ II. Quam

Quanta mala operatur scrupulus.

1. Quietem internam tollit, loco eius turbationem inducit, & tanquam sæuissimus carnifex animum torquet, cruciatque.

2. Intellectum obnubilat, ut neq; res apprehendere neq; de apprehensis liberè iudicare valeat.

3. Fingit peccata ubi non sunt, imò & multiplicat: nam vel interdum contra conscientiam (ut ubi videbitur) ager: vel ex fastidio assensum præbet, malens certus esse de peccato, quàm anxius dubiusq; de innocentia.

4. Ad desperationem disponit.

5. Inducit rædium ac tristitiam aggravantem animum, ut nil boni agere libeat.

6. Hominem inconstantem facit: nunc enim susceptam actionem ob aliquem scrupulum intermittit, postea, ob superuenientem contrariam dubitationem, resumit.

7. Alacritatem ac promptitudinè seruiendi Deo eripit; legentem, orantem, meditantem distrahit, quia vix potest aliquid aliud in sua mente præter scrupulos voluere.

8. Pusillanimis effectus, ita manus remissas in bono haber, ut si concionandum, docendum, consulendum, confessiones excipiendum, vel quidpiam agendum sit, ad Dei gloriam & proximi utilitatem; statim ei tot difficultates, hæsitaciones, præpitationes, occurrunt, ut in conspectum hominum

inlitum venire non audeat; aut si veniat, loqui subterfugit, ne occasionem alicuius peccati, ut putantur vanæ gloriæ, vel aspectus inordinati, & altesius cuiuscunq; formidinis habeat. Et ita qui multa præclara facere posset, & fortasse donis naturalibus plurimis, ac bonis qualitatibus instructus, ignauius redditur & abiectus.

9. Vires tam corporis quam animi destruit, sensus interiores lædit, ita ut ad omnia ineptus sit.

10. Non raro, eò quod suas ineptias interdum exteriùs prodit, se ludibrio exponit, & tanquam fatuus vel insensatus ab alijs reputatur. Scrupuli enim ad amentiam quoq; iter parant. Hinc & homines ceteri eius confortium refugiunt & contemnunt: Confessores quoque talium confessiones subterfugunt.

§ III.

Ex quibus causis proveniunt scrupuli.

R. Ex variis.

1. Ex mala constitutione corporis. Nā si humor vel complexio sit naturaliter timida, frigida, melancholica: phantasia quoq; dispositionem ad æstimationem confusam seu turbidam faciliè cōtrahet, ut deducit egregiè D. Anton. p. 1. t. 3. c. 10. § 9.

2. Ex infirmitate, præsertim capitis, per quam etiam læditur imaginatio: ratio quoq; detrimentum patitur.

3. Ex tristitia diuturna, per quam acquiritur melan-

melancholia, & perturbantur phantasmata.

4. Ex vehementi & intensa cogitatione, studiorum causa.

5. Ex indiscretis macerationibus, ieiunijs, vigilijs, ac recitationibus seu decantationibus Psalmorum vel officiorum, per quas (vt D. Hieron: insinuat) amentia, melancholia seu tristitia non incurrunt, & rationalis hominis dignitas amittitur.

6. Ex conuersatione cum scrupulosis: vnus enim scrupulosus facit alium scrupulosum, vt dicit S. Anton.

7. Ex ignorantia, quia hæc facit timere, vbi securum esse oportet. Et reuera magna pars scrupulosorum propterea torquetur scrupulis, quia nec sciunt, nec discernunt, ideo ex imperitia omnia suspecta habent, ac proinde sæpè trepidant.

8. Ex superbia & nimia confidentia sui, cum quis suum iudicium, aliorum iudicio præfert.

9. Ex inconstantia: quia tali vitio infectus, ob leuem causam mutatur, & recedit à solido iudicio.

10. Ex frequenti repetitione peccatorum, vel confessionis generalis. Quia in timido exinde facile generatur dissidentia, dubietas, &c. vt inferius dicitur.

11. Ex nimia sollicitudine cauendi malum etiam minimum, seu ex indiscreto puritatis studio, aut inordinato Dei timore.

12. Ex diaboli suggestionem. Qui Deo permittente potest mouere melancholicos humores in homine, per quos imaginatio vel errare potest, vel turbat.

turbari, vel ad timorem inordinatum induci.

13. Aliquando Deus ipse vult aliquibus talè crucem seu cruciatum imponere, ob pœnam alicuius peccati, præsertim superbiam, confidentiam sui, contemptum aliorum, &c. vel ad exercitium, probationemq; ac proinde ob salutem & maius bonum eorum: quod de quibusdam Sanctis legimus.

§ IV.

Quomodo causa scrupulorum sint auferenda.

1. Inprimis per pharmaca à Medicis præscripta, tolli possunt mali humores in corpore, melancholia naturalis & acquisita, siue ex infirmitate, siue ex nimia tristitia, aut vehementi cogitatione.

2. Per occupationem circa læta, vsum honestatum ac moderatarum recreationum, & auersionem cogitationis à tristibus.

3. Item studia sunt temperanda.

4. Vigiliæ, ac ieiunia, non nisi ex piorum ac peccatorum, præsertim Confessorum, consilio sunt assumenda atq; exercenda.

5. Consortia scrupulosorum deserenda, & cum iucundis, honestis tamen, contrahenda.

6. Ignorantia, assiduo studio depellenda.

7. Elatus animus submissione proprii iudicii ad consilia aliorum, deprimatur.

8. Vt autem in rebus agendis constantia seruetur, & leuitas mutabilitasq; euitetur, assuescendum est id, quod semel recte deliberatum fuerit, viriliter ac perseveranter exequi, neq; ob lætes coniecturas, aut

aut terrores apparentes in contrarium, à cœpto desistere.

9. Peccatorum aut confessionum iteratio nunquam fiat temerè, præsertim à timidis, sed ob urgentem duntaxat necessitatem, (quò ad scrupulos) quamvis quoad pacatos, etiam propter aliquam spiritualem vtilitatem, fieri possit.

10. Contra dæmonem, eiusq; tentationes, à laqueos, oratio victrix præualebit: humilitas quoque & obedientia, cum frequenti Sacramento rum vsu.

11. Porrò voluntati diuinæ quis resistit? Ergo tolerandum est libenter, quicquid Dominus imponit, & voluntas nostra, eius subijciatur, cum plena ac sincera sui ipsius resignatione. Dominus mortificat & viuificat, ad inferos deducit & reducit; mille modos habet ipse, quibus sic afflictos consolari poterit. Et fortè hac via multa peccata impedit, à quæ prolabereris, si istis anxietatibus conscientia non retraheretur.

12. Quoad nimium desiderium puritatis: Considerandum est, nos esse in statu naturæ corruptæ, non integræ, neq; posse absq; supernaturali Dei auxilio bene meritorieq; operari, secundum mensuram donationis Christi.

Cauendum quoq; est, ne iste conatus nascatur ex proprio amore, qui velit omnem quantum eunq; minimam imperfectiunculam excludere, ut ex toto fruatur quiete: & ex nimia confidentia propriarum virium, ut Nauar: monet; quasi ad rati-

cam

eam puritatem per naturæ facultatem peruenire, possimus: sed de hoc iterum redibit sermo. Interim obseruandum est illud sanum sapientis consilium. Eccl: 7. *Noli esse iustus multum.*

Narrat Vincentius Belluacen: de quodam Monacho Ord: Cisterciens: quod is ex indiscreto seruore spiritus, conabatur assequi eam puritatem & innocentiam, quam Adam habuit in paradiso, antequam peccasset. Et hanc ob causam magnum laborem suscepit, macerando corpus suum ieiuniis & abstinentijs, vigilijsq; multis, addens feruentissimas orationes. Volebat ille cibum ita sumere, ut nullam inter edendum sentiret delectationem: primos motus conabatur non tantum reprimere, sed etiam penitus extinguere, ut ne sentiri quidem possint. Contendebat absq; vllò peccato etiam veniali, in perfecta puritate viuere. Profectò magna fuit tentatio & diabolica, ad impossibilia instigans. Et cum cerneret se eo peruenire non posse, in desperationem lapsus est, existimans, se non posse vllò modo in hoc corruptionis statu saluari: vnde venialia peccata, arbitrabatur esse mortalia, ad sacram Communionem etiam cum ex regula tenebatur, accedere nolebat, atq; ita iugum obedientiæ perfregit. Talem fratris mortuum pius & prudens Abbas vbi cognouit, pro eo cum multis alijs Deum deprecatus est, sed nihil propter dæmonis astutias effecit. Tandem ad piissimam quandam, Deo valde deuotam, Christi ancillam contigit, ut ipsa feruenter pro eo oraret: cuius oratio.

Q

ratio.

rationis efficaciam etiam in se expertus erat. Ipse ad celebrandum se parans, fratrem accersiri, sibiq; in Missa respondere iubet. De more frater, Confiteor (illa S. Virgine instanter cum lachrymis & suspirijs orante) dicit: & ecce ad singula verba, atri quidam lapilli ex ore Monachi decidere videbantur. Tunc illa animaduertens in hac visione, obstinationem desperationis, & tristitiæ nigredinem, à Monacho recessisse, Domino gratias egit. Monachus vero quasi ad se reuersus, peracto sacrificio, sacram Communionem accepit: atq; hac salutaris medicina perfecte curatus est.

§ V.

Remedia generalia contra omnia genera scrupulorum.

1. Vitare diligenter omnia peccata, non solum actualia, sed & mentalia, nec tantum mortalia, verum etiam venialia (quantum fieri poterit) & præterea omnes occasiones peccatorum; atq; adeo firmiter statuere se vel bene viuere, omnia negotia cum deliberatione; bona intentione, & circumspeditione, aggredi: nulli malo consentire, & scædas cogitationes non secus ac scintillam in mare incidentem, statim excutere atque eijcere, vanas cogitationes non admittere, otiumq; fugere. Et hoc ipsum sincerè protestari, coram Deo. S. Angelo Custode, ac Omnibus Sanctis. Tali itaq; proposito stabilito, curandum est, vt in omni euentu

dili-

diligenter ac constanter custodiatur, obserueturque: imò interdum renouetur, absque tamen nimio conatu & animi intensione: (hæc enim si supra omnes actiones reflecteretur, citius scrupulum iniiceret) sed breuiter tali proposito in memoriam reuocato, procedendum est liberè in negotijs, non curando, si impertinentia vltro se ingerant, vrgent, & sentiantur.

2. Orationem quoque frequentem ad sedandos scrupulos esse efficacissimum antidotum, magistri spirituales docent omnes (quæ fieri potest, tam per se, quam per alios.) Nam cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, vt oculos nostros dirigamus ad Deum, sicut docuit nos exemplo suo Iosaphat Rex, 2. Paralip: 20. Et D. Petrus Martyr, oratione liberatus est à scrupulo infidelitatis, vt testatur S. Anton: i. p. tit: 3. cap: 10. § 10.

3. Obedire superioribus: præcepto, ac determinationi eorum acquiescere, singulare medicamentum est. Quidam discipulus S. Bernardi, adeo premebatur scrupulis, vt Missam celebrare non auderet. Sanctus autem dixit ei: vade frater, & in mea fide (hoc est, non in tua credelitate, quæ est erronea, sed mea, quam ego habeo de hære, iudicans nullam culpam ei in esse) celebra. Obediuit ille, & omnis scrupulus in polterum extinctus est. Sed dicit scrupulosus. Vtinam talis esset prelatus, qualis erat Bernardus (qui Sanctus & doctus fuit) crederem facile imperanti, & acquiesce-

Q

tem

rem consulenti: Nunc autem cum superioris mei paruatam peritiam, & modicam aut nullam pietatem videam, non audeo meam conscientiam, suæ fidei committere. Respondet Gerson: Quisquis ita dicis & sapis; erras & deciperis: debes enim ei obedire non ut homini, sed ut Deo iubenti, cuius vicem gerit, nisi præcipiat ea, quæ apertè sunt contra Deum aut præcepta regulæ.

Dices, quod si ille errauerit! R. Aut non errabit, Deo ipsum dirigente: aut si ille errauerit, Deus non imputabit tibi peccatum? atq; adeo excusatum te habebit.

Similiter obtemperandum est Confessori. Nam quando hic est insigniter pius, & egregiè eruditus, scrupulosus tenetur ei credere, imò nec alios consulere: alias peccaret saltem venialiter (ut *Nauar. in Consil. docet.*) & si is quoque errauerit, poenitens excusabitur à peccato: imò & ab excommunicatione, si qua irretitus esset, nec teneretur quærere absolutionem: ac proinde esset in bono statu salutis futuræ, gratiæ præsentis, & participationis subfragiorum, seu bonorū spiritualium omnium, quæ sunt in tota Ecclesia. *Nauar. lib. 5. Consil. 2. de poen. & remis.* Standum etiam est consilio virorum bonorum peritorumque, submittendo se iudicio eorum. Vnde narratur in historijs Ord. Prædic. quod cum quidam defunctus apparuisset cuidam fratri eiusdem Ordinis, interroganti de suis scrupulis, respondit: Consule discretos, acquiesce eis.

Quod

Quod si hi quoq; errarent, consilium capiens excusaretur,

4. Ipse quoque scrupulosus, potest & debet sibi consulere, recurrendo ad iudicium suum, maxime, si doctus sit: imò verò antequam alios adeat, seipsum prius recolligat, & assuecat seipsum iuuare explorans suum opus, ac intentionem: perpensans an deliberatè fecerit, vel subreptio consensus subito extorserit: perpendat firmitatem, quam in bono proposito habeat: consideret circumstantias omnes, aduertat se scrupulosum, & ita conscientiam deponat, hoc est pro peccato non reputet. id quod ei peccatum esse videtur, & quamuis hæsitacionem sentiat, non curet.

5. Multum quoq; proderit, auertere animum à cogitatione scrupulorum, rerum tristium, & aliorum ex quibus ipsi nasci possent: & occupare eum circa res iucundas, honestas, & vtilis.

6. Præterea, contemnendi sunt scrupuli, ita ut contra ipsos sæpius factiretur, non curando eorum murmur, & contradictionem. Neq; enim hoc scrupulosus temerè faciet, sed cum ratione probabili, credens se esse scrupulosum, eò quod experiatur se frequenter leui ex causa, & absq; solido fundamento dubitare, ac propterea turbari: aut sciens se ab alijs pro scrupuloso haberi. Nec refert quod euidenter, & certò non sciatur esse scrupulum, quia sola credulitas scrupulosa, quando est in fauorem eius, reputatur pro certitudine, quæ in pacata conscientia esset absq; vlla vacillatione.

Quod

Itaq;

Itaq; si frequenter contra scrupulos ageat, tandem merum deponet, & tranquillam conscientiam acquireret. Non secus ac ille, qui nauigare non audeat. hic enim, si aliquoties conscensa nauis, maria tranauerit, navigationis pericula amplius non tantum non timebit, sed etiam latus tale iter suscipiet. Et equus, qui pontem vel saxum pertimescit, si aliquoties calcatibus incitatus, ipsum conscenderit, tandem aliquando merum deponet: ita & qui scrupulis grauatur, si argumenta ex scrupulis consergentia vilipendet audacter in contrarium aliquoties agens, tandem scrupulorum obliuiscetur, & in actionibus liberè procedet. Sicut per oppositum, si quis eis vel semel auditum præbebit, iterum atque iterum obtemperare assuescet: pluribus sensim insurgentibus, in magnam perturbationis mentem incidet, & habitu scrupulorum contracto, pace interna nunquam fruetur.

Docet bene Valentia 12. disp. 2. q. 14. pun. 4. q. vlt: quem sequitur Sanchez, quod interdum præceptum est agendi contra scrupulos, videlicet, quando quis graue ex scrupulis & anxietatibus detrimentum patitur.

7. Plurimum scrupuloso conducet (Nauar: ait) statueri ob oculos, per imaginationem, vultum illum speciosissimum & benignissimum Christi, qualem olim contemplabantur homines, dum conuersaretur cum eis, doceret simplices, sanaret infirmos, peccatores hilariter ac beneuolè susciperet, amanter tractaret, liberaliter peccata remitteret, salutem

salutem promitteret, errantes moneret, mæstos solaretur, lapsos defenderet. Magni peccatores affectum & vultum beneuolum, auxilium quoq; præptum experiebantur: quanto magis decet, pias ammoneratas (quamuis scrupulis agitas, mentes) sibi polliceri de benignitate amantissimi Patris: certe displicet ei hæc anxietas, & parua de eius bonitate persuasio, ac si crudelis tyrannus, ne dicam carnifex esset, & hostis diligenter obseruans minimos nostros lapsus, nesciens nec volens compati infirmitatibus nostris. Equidem talibus imaginationibus grauis ei iniuria irrogatur: multoq; magis illis Deus irriatur, quam grauissimis excessibus fiduciam in Deum non excludentibus, & veram penitentiam includentibus.

8. In perplexitate scrupulorum, vita bonorum debet eis esse viuendi regula, quam intrepidè imitari debent: & tanto magis, quanto aut meliores fuerint: aut prudentiam eruditionemq; cum bona vita coniunxerint, quia semper creditur, eos habere bonum iudicium & affectum, seu intellectum & voluntatem. Neque fas est scrupulosos habere malam persuasionem de eis, credendo ipsos habere laxam conscientiam, suam verò meliorem, hoc enim superbiæ nota esset, melioribus se præferre.

9. Non debet scrupulosus confiteri dubia & scrupulos; sed ea solum, quæ manifestè cognoscit esse peccata, absq; vlla hæsitacione: alias si voluerit omnia sua dubia semper confiteri, perpetuo maneat

manebit causa, occasio, & origo scrupulorum. Immo posset inueniri quispiam adeo scrupulosus, vt ipsi & suadere & facere expediat, vt non existimer aliquid esse mortale, nisi ita manifestum sit, quod posset iurare, illud esse mortale; neq; confiteatur nisi quæ iuramento confirmare valeat, quod fuerint peccata mortalia (vt ait Sa, collaudatus à Sanchez) & quod nunquam ea fuerit confessus: similiter, non putet se in mortale consensisse, nisi ira certus sit, vt id iurare audeat. Hoc autem ex qualitate scrupulosi iudicandum est.

Fundamentum huius est: quia (vt inquit Sanchez Mor: lib: 1. cap: 1. num: 20.) si dubitans est vir bonis moribus imbutus, timidusq; conscientia, credendum est, eum non perfecte consensisse: quia cum mortale ingenti odio prosequatur, si ipsum omnino admisisset, facile discerneret & non dubitaret, sed certo sciret. Secus de viro prauo ac perditæ conscientia: nam cum illud paruipendat, si non consensisset, nullam dubitationem haberet: modo quia dubitat, signum est quod consenserit.

Medina quoq; 1. 2. q. 7. a. 8. fin: idem dicit his verbis: Si qui dubitat, sit vir probus, qui non certo scit se affectum ad res turpes, inclinet in partem meliorem, & credat se non consensisse: si vero sit hominis desidiosus, & confictatur quotidie cum suis passionibus, & sæpenumerò cadit, declinandum est in partem deteriolem, & existimandum quod consenserit.

10. Quando occurrunt diuersæ opiniones Doctorum

rum

rum probatorum, licebit benigniorem eligere bonæ conscientia, quamuis sit minus probabilis, & minus certa: dummodo deposita conscientia ipsi adhæreas, & sic bona fide agas.

11. Utendum etiam est insigni illa virtute Episcopæ siue æquitatis (de qua D. Th. 2. 2. q. 120. D. Anton: hic, &c.) præsertim in intelligendis præceptis superiorum, statutis & legibus, persuadendo sibi, non peccare eum, qui implet legem secundum mentem legislatoris, licet verba offendat vel transgrediat. Exemplum. Lex intulit deposita reddi. Hoc autem aliquando solet esse nociuum, vt si gladius redderetur furioso, & thesaurus impugnanti patriam. Similiter, si lex patitur duos sensus: qui in benigniore seruetur; non peccaret, quamuis in duriore uiolaret. Hinc licitum est præcepta Dei, Ecclesiæ, Prælatorum, & Iudicium in foro conscientia benignè interpretari, dummodo id rationaliter fiat, & vis non inferatur intentioni eorum, neq; verba legis aut mandati detorqueantur, vel corumpantur, sed in proprietate seruentur. Ratio est. Quia præcepta Dei & Ecclesiæ, non sunt ad tollendam omnem spirituales dulcedinem, qualis certè tollitur, quando nimis scrupulose & timide interpretantur. S. Anton: Adhuc propter eandem virtutem, non peccat, qui in dubio obseruat legem, secundum consuetudinem inter bonos & prudentes. Consuetudo namq; radicata & aucta, aliquando etiam ipsam legem tollit & abolet: Nimirum in his, quæ non sunt intrinsecè mala, sed tantum

2

extrinsecè

extrinsecè, (eò quod vetantur :) in his enim præualet communis vsus & iuri derogat : (non autem in his quæ sunt contra legem naturalem, & Diuinam.) & qui illa non seruat, vbi & quando est impossibile. aut valde difficile, non peccat. Aut qui ideo non seruat, quia pro stulto habetur : Et qui contra legem facit, non ex contemptu, sed ratione alicuius periculi considerati, bona fide, credens sibi hoc licere, non peccat. *D. Anton: Syl: For.* Ratio est, quia nec Deus, nec Ecclesia, per sua præcepta intendit obligare ad vix possibile, siquidem onus eius leue est, *Matth: 11.* Et nequæ Deus, nequæ Ecclesia, intendit aliquem obligare, cuius executio fieret ridiculosa, & obseruans ludibrio exponeretur, apud discretos & probos viros: aut si præceptum implens, fatuus reputaretur. *S. Antonius* Vnde etiam non acceptat (*inquit*) Deus vora in discreta & stulta, sed detestatur: displicet enim ei stulta promissio.

Porro virtutis huius munus est, considerare omnes circumstantias legis, scilicet, intentionem authoris, tempus, loca, causas, præsentem necessitatem, vel periculum, &c.

12. Scrupulosus non debet moueri quibusdam dictis, quæ videntur esse in fauorem & fomentum scrupulorum, in conturbationem verò ac terrorem scrupulorum.

Primum est. In dubijs tutior pars eligenda est, propter hanc enim propositionem, scrupulosus eligit viam rigidiorē, quia ei tutior esse videtur.

Sed hæc

Sed hæc propositio benè intelligenda est. 1. Quod eligere viam tutiorem consilij est, non præcepti: alias oporteret omnes ingredi religionē, in qua tutius viuatur, quàm in sæculo.

Satis ergo est eligere tutam. Sicut n. diuersis vijs itur ad vnam eandemq; ciuitatem, licet vna sit tutior quàm alia: sic ad ciuitatem cœlestem alius sic, alius aliter vadit, & quidem tuto, licet aliquis tutiori modo & via.

Præterea hæc propositio intelligenda est, in vero dubio, in quo quis se habet, tanquam in æquilibrio, hoc est æqualiter, non magis propendens ad vnam partem quàm aliam: Scrupulosus autem adhæret vni parti, à qua per leuem rationem dimouetur, & deterretur.

Secundum dictum est S. Greg: relatum dist: 5. cap: Ad eius. Bonarum mentium est, ibi etiam culpas suas agnoscere, vbi culpa non est. Idcirco scrupulosi hac propositione moti, trepidant timore, vbi non est timor.

Hæc quoq; propositio benè intelligenda est, & prudenter interpretanda, Verissimum enim est, talem dispositionem mentis esse bonum signum, mentis scilicet timoratae, Deum præ oculis habentis, etiam ei in minimo displicere vitantis: nihilominus talis mens dirigenda & corrigenda est, ne degeneret & aberrer. Quamuis enim ista propensio in bonum, sit bona, secundum se considerata, tamen ratione annexi potest esse inordinata, ac proinde non bona, scilicet ratione iudicij, in quantum male

malè iudicat, dicens aliquid esse tale, cum non sit, quod ex defectu scientiæ ac iudicij provenit. Itaq; hæc mens ex parte, bona censenda est, non ex toto: ut autem sit ex toto bona, regulis prudentiæ moderanda est.

Tertium dictum. Tene certum, dimitte incertum. Scrupulosis autem certior esse videtur durior sententia, quàm benignior. *R.* In moralibus quæ tantam varietatem habent, nullibi potest esse certitudo evidentiæ (quam dicunt Mathematicam) solè civilis, seu moralis inuenitur, quæ est per humanas coniecturas, rationesque probabiles, hoc est, quæ omnibus aut pluribus maximè sapientibus veræ videatur.

Colligitur autem certitudo moralis ex vno trium modorum: Experitorum autoritate, quod pertinet ad incipientes.

Ex propria eruditione, quod congruit proficientibus.

Ex circumstantiarum circumspectione, quoad perfectos.

Et cum talis tantum certitudo inueniatur, tam in rigida, quàm in benigna sententia: illa quæ rigidior est, non debet præualere contra benignam suam asperitatem, quoad probabilitatem: imò viceversa benignior potest esse certior, & Deo acceptior.

Quartum, quod opponitur, est: Qui adhæret opinioni laxiori, videtur se exponere periculo peccati mortalis: Nam si illa sit (sicut esse potest) falsa, & quidem facilius (eo ipso quod laxa est) contraria

traria verò, quæ durior est, vera: nonnè operans secundum laxam peccabit? Et sic, *Qui amat periculum, peribit in eo, Eccl: 3.*

R. Qui sequitur opinionem laxam, probabilè tamen, neq; contra conscientiam agit, etiam si minus sit probabilis, neq; se exponit periculo mortaliter peccandi, formaliter, id est, ex intentione, & quòd illud peccatum ei imputeretur, quia non temerè sed prudenter operatur, ductus videlicet ratione probabili: quamvis interdum id quod fit, ex parte sua sit peccatum, quod potest dici, exponere se periculo peccandi, materialiter. Sed hoc nihil nocet: quia operatio non requirit omnimodam certitudinem. Aliàs vix alicui operari liceret, cum res practicæ difficillimæ cognitu, & varijs opinionibus subiectæ sint. Sufficit itaq; sola probabilitas, quamvis non excludat de opposita opinione formidinem. Non enim Deus nos obligat ad habendam scientiam, hoc est notitiam certam & evidentem, (quæ non potest haberi à nobis) nec requirit illam in moralibus: sed est contentus, ut operemur bene, secundum probabilem credulitatem, quæ hinc inuenitur. *Nau: Conf: 2. lib: 5. de Penitent: & remis.*

Quintum dictum ex Prou: 24. Septies in die cadit iustus. Hoc quoq; solet torquere scrupulosum: si quando in præparatione ad confessionem peccata recordari non potest. *R.* Casus iusti frequens in die, non est mortalis, ut declarat D. Th: sed venialis. Et præterea, ut Granat: addit, spectat ad peccata

cata omissionis non commissionis; addo ego peccata quoque cogitationis. Numerus autem certus pro incerto ponitur, plus minusve. Itaque non existitur etiam scrupulosus à tam frequenti lapsu: sed animatur, ne propterea sit anxius, tum quia tales casus sunt veniales, qui non necessario subduntur clauibus Ecclesie in confessione, tum quia sunt difficiles cogniti, & multo difficilius numerati; tum quia misericordie Domini numerari non possunt, quibus potius niti debemus, quam nostris conatibus.

Sextum, planè apparet terriculum. Si in articulo mortis esses, non auderes, cum hoc scrupulo non expiato, mori.

Respondet imprimis Sylu. In articulo mortis multa faciendae sunt, quae extra ipsum facere non conuenit, nec expedit. Alioquin facilè in amentiam vel desperationem incideretur.

2. *Corduba.* Etiam in illo articulo scrupuloso consultius esset contemnere scrupulos, ex Confessoris aut docti viri iudicio.

3. Sicut licitum est in vita, ita licitum etiam erit in morte sequi opinionem probabilem, quamvis laxiorem. Nam sicut in vita, ita & in morte possent aliquis agitari scrupulis circa repetitionem confessionum, circa restitutiones: & sicut in vita non imputatur sic operanti prudenter, ad peccatum, ita & in morte. Imò tunc vel maxime expedit conscientiam tranquillare, pijs ac doctis obedire, quam maximam fiduciam de Deo concipere: ipsum non tantum

quam

quam Tyrannum crudelem aut hostem suspicere, sed tanquam Patrem benignissimum, & infinite ineffabiliterque bonum, in despectum diaboli turbatis conscientiam bonam.

4. Si assuescas tempestiue in vita, deponere conscientiam, & bona fide agere contra scrupulos successu temporis experieris, scrupulos priores nullius fuisse momenti, ac propterea non tantum miraberis tuam praeteritam uesaniam, sed etiam ridebis, in articulo verò mortis contempnes eos.

§ VI.

Nunc de specialibus, tam scrupulis, quam remedijs agendum est.

Scrupuli varij sunt, & possunt reduci ad nonnem Capita. 1. Ad cogitationes. 2. Ad subitos motus. 3. Ad gesta & gerenda. 4. Ad Confessiones. 5. Ad Communionem. 6. Ad deuotiones. 7. Ad curiositatem sciendae de sua salute. 8. Ad putatam carentiam scrupulorum. 9. Circa baptismum.

Sed in particulari numerabuntur viginti genera scrupulorum.

In cogitationibus scrupulus triplex. Turpitudinis, infidelitatis, & fadae blasphemie.

Primus itaque est, quando turpes cogitationes, etiam resistentibus, importune se ingerunt, & ideo etiam incidunt in timidam conscientiam, eam conturbant, propter dubitationem, aut potius suspicionem consensus.

Remo-

Remedia 1. Nolle oportet, nunquam esse peccatum mortale in talibus cogitationibus, nisi cum voluntas deliberatè ac plenè consentit, hoc est, spontaneè oblectatur illis voluptatibus internis, gaudes quod adsint, easq; detinet eò quod illi placent: vel saltem cum periculo complacendi sibi in ipsis, ut superius declaratum est.

Verùm, quando displicent excruciantq; signum est, quod eis non consentitur, sed resistitur, atq; ideo cedunt in meritum propter illam molestiam toleratam. Sed quod tales seducit, est, quia ob animi pusillanimitatem, aut phantasiæ perturbationem, nequeunt discernere, inter cogitare, seu tentationem sentire, & consentire. Cum tamen ista plurimum distent, neq; semper statim ad sentimus, consentimus. Sentimus autem sæpius, etiam cum nolumus, suppeditante nobis talia, carne corrupta: quæ etiam D. Paulo Apostolo facta molesta fuit.

Alios quoq; Sanctissimos viros, turpes cogitationes infestabant: quia fomes, qui est procliuuitatis appetitus sensitini ad bona sensibilia rectæ rationi contraria, nobis nolentibus parit inordinata desideria, seu insurgentes motus subitos & indeliberatos circa varia genera peccatorum, quos cohibere, non est in nostra aut vllius hominis potestate, propter corruptionem naturæ per peccatum originale. Est tamen in potestate nostra, cum Dei auxilio erumpentibus non consentire. Poniunt quidam apparatus huius rei simile: Cultro quamuis acci-

cidat rubigo, non tamen imputatur culterario, quia non prouenit ex intentione eius, sed ex conditione & necessitate materiæ, in qua ipse operatur: ita & turpes cogitationes quæ accidunt alicui, quia sunt præter intentionem hominis, & pullulant ex conditione & miseria naturæ corruptæ, absq; cooperatione & consensu eius, nullatenus imputantur ei.

Secundum remedium. Tales cogitationes sine nobis ortas contemnere, eis non respondere, non moueri, neq; immorari examinando de consensu. Nam si hoc feceris, statim nouæ difficultates, imò & vacillationes de consensu exorientur, te multo magis turbantes.

Tertium. Nihilominus tollendæ sunt omnes occasiones, quæ possunt tentationes & tales scrupulos inducere, ut sunt cogitationes vanæ, otium, negligentia, curiositas, familiaritas, quamuis honesta, si sit periculosa, præsertim cum altero sexu, aspiciendo, alloquendo, audiendo, &c. Tales enim occasiones solent non rarò causare, non tantum scrupulos, sed etiam lapsus. Præcipuè verò turpes cogitationes, nullo prætextu admittantur, sed statim abijciantur.

Quartum. Occurrente occasione loquendi, videndi, antea recollige, & bono proposito arma re. Si deliberatè quodlibet opus aggressus fueris, & te tali armaueris fortitudine, non facile succubesceris tentationibus, neq; scrupulis agitaberis.

Quintum. Auersio facienda est à turpi cogitatione, & subroganda aliqua honesta.

Sextum. Difficultate crescente ad Christum suspirandum, signum crucis in pectore imprimendum, B. Virgo, S. Angelus Custos, & alij sancti implorandi: alia quoque, secundum loci opportunitatem sunt facienda, absque nimio tamen conatu, ne forte magis inualescant & urgeant. Quod si hæc non profint, inferat sibi dolorem aliquem sensibilem, leuem tamen & discretum, ut puta, pungendo corpus acicula, vel ad modicum tempus subiciendo manui ignem papiraceum. Durantibus vero adhuc, consensum non præbeat, Deo se commendat, confidens in Dei misericordia, ei tales tentationes non nocituras, sed ad insignem coronam profuturas.

Septimum. Tales cogitationes de Confessione periti consilio non confiteatur, nisi certo consensu de consensu.

Secundus Scrupulus.

In cogitationibus, est, circa fidem: Nam quibusdam solent in mentem venire cogitationes infidelitatis, quas demon, ut plurimum suppeditat, ita ut eis videatur, aliquem sibi loquentem ad aurem audire, vel etiam seipsum intus dicentes: *Es nego Deum, demoni me trado, Christus non est verè in Sacramento: Impossibile est in natura diuina esse tres personas, Deus non est iustus.* Videntur inquam ista sibi dicere vel dici, imò etiam consentire, atque se esse hæreticos.

reticos, & tamen in rei veritate neque consentiunt, neque hæresim admittunt.

R. primum. Scire debent isti ex omnium Theologorum & Canonistarum doctrina, quod ad hæresim duo requiruntur; *Error* scilicet & *pertinacia*. *Error* quidem, qui sit contra fidem: *Pertinacia* verò consistit in eo, quod quis sciens & volens tenet aliquid contra Ecclesiam Catholicam, à quo recedere non vult.

Porrò: qui intus patitur tales errores, vel in fide dubietates, non est pertinax, ac proinde non tantum non hæreticus, sed neque alicuius culpe reus, quamuis sibi videatur consentire. *Sancb. Moral. lib. 2. c. 7. n. 13.*

Navar. autem Conf. 5. lib. 1. Non desinunt inquit, habere fidem, qui scrupulis anguntur, etiam si eos omnino expellere nequeant. *Conf. verò 9. lib. 3. n. 4.* Non dicitur, inquit, dubius in fide, qui habet scrupulum, hoc est aliquid motiuum contra fidem (modo credat eam) sed qui deliberata mente ita dubitat, ut nullam partem credat. Idem docet. *cap: Si quis de pœnit.*

Et in Manual. c. 11. n. 22. Subreptitia dubietas & non deliberata, maximè illa, quæ renitente voluntate euenire solet, & contra voluntatem illam habentis, perdurat; vel non est peccatum, aut solè leue. Et multò minus scrupuli, qui contra fidem exoriri solent, & contra voluntatem hominis molestè perdurant.

Grass. lib. 2. Decif. 6. 3. n. 9. Nullus est qui aliquan-

aliquando ex carnis stimulo, & scrupulo conscientia, non dubitet in fide: sed quia dubitationi, ex scrupulo conscientia, & ex primis motibus provenienti, non insilitur, sed resistitur, conformando se fidei Ecclesiae, ideo non inducitur haeresis. Et potius est poena, qua culpa. Vnde & meretur, sicut & is qui iniurus polluitur prauis cogitationibus.

R. *Secundum.* Perpendendo rem deprehendimus, vel ex hoc, consensum defuisse, quod haereticiones patiens credit se Haereticum; ac proinde, illud quod cogitat, iudicat esse falsum & haereticum. Qui autem sic iudicat, non potest esse ut dicitur Haereticus: Haereticus enim contrarium potius reputaret falsum, & quod in animo versatur verum. *Sanchez.*

Est quoque aliud signum dissensus, moraliter certissimum. Quia sic vexati, ingenti poena afficiuntur, quasi odio habentes errorem, tanquam veritatis Catholicae amantissimi. *Sanchez.*

Addunt Theologi & tertium signum. Quod non tantum, cum illa tentatio durat, affligimur, sed etiam cum primum transit, tristitia afficiuntur: signum itaque est, quod deest pertinacia, requisita ad haeresim: qui enim pertinax esset, non tam facile resipisceret. *Sanchez.*

R. *Tertium.* Meminisse oportet tales infidelitatis cogitationes, multoties ex demonis suggestione provenire, ad impediendam tranquillitatem bonarum conscientiarum, ut à Christi via talibus difficultatibus ac molestiis deterrita retrocedant. *vnde*

vnde flagitiosis, raro haec accidunt, quia eos victos, & quasi suos demon possidet, sinitque eos in quibusdam quietos esse, ad decipiendum. *Sanchez.*

R. *Quartum.* Aliquando etiam si demon non suggerat, ipsa natura suppedabit, nec tamen fides amittitur. Nam haec eadem fides compatitur motus dubitationis, ob tres causas. 1. Quia dogmata sunt supra naturam, ad quae intellectus ex se suaque naturali virtute pertingere non potest, sed tantum fide adiutus. 2. Quia quamvis haec sint reuelata à veritate infallibili, in se tamen evidenter non cognoscuntur, sicut cognoscuntur in patria; sed tanquam per nebulam & aenigmata, obscure apprehenduntur. 3. Vnde, quia intellectus ea credit ex imperio voluntatis & non ex se est assecutus, ideo non quiescit. *D. Th. de verit. q. 10. 72. Vide alia loca in tabula, §. Fides, 143.* Propterea omnibus, aut ferè omnibus tales cogitationes contra fidem exoriri subreptitè solent, ut inferius ex Bonau: dicemus, & supra ex Grass: diximus.

R. *Quintum.* Optimum consilium est tales cogitationes scrupulosum vexantes, prorsus contemnere, atque ita se gerere, ac si nihil menti occurreret, in illis non occupari vel morari, sed animum ad alia diuertere. Nam (ut dicitur *Sap. 9.*) difficile aestimamus, quae in terra sunt, & quae in prospectu sunt, inuenimus cum labore: quae in caelis sunt, quis inuestigabit?

Dogmata fidei, cum tempore, & sensim Ecclesiae

clesiæ reuelabantur, & nec dum omnia ei nota sunt, quamuis Sanctum Spiritum, omnem habentem scientiam, magistrum habeat: tu autem qui membrum Ecclesiæ es, & quidem latis habes, vis omnia in presenti statu comprehendere, & penetrare? In simili tentatione, satis est tibi credere, & profiteri, quod credit & confitetur Ecclesia: scrutari verò cur, & quomodo, non iuberis imò prohiberis: ne erres, & à gloria opprimaris.

R. *Sextum.* In reuerentiam mysterij, contra quod quis tentatur, exerceat aliquod signum pietatis, vt genu flexionem, aut actum fidei, tentationi contrarium: vel dicat: Omnes errores damnosæ suggestionibus non consentio, doctrinam Ecclesiæ in omnibus & per omnia teneo.

Tertius Scrupulus.

Tertius in cogitationibus scrupulus, rarissimus quidem, sed molestissimus est scædarum blasphemiarum, circa Deum, aut Sanctos eius. Ita, quod aliqui qui quicquid de Deo, aut Sanctis cogitauerint, vel imaginem sacram aspexerint, legerint, audierintque, statim insurgunt turpitudines carnales, interdum autem videntur sibi quasi figuras quasdam lasciuas, circa spiritualia aspicere, &c.

R. *Primum.* Scire oportet ista phantasmata, diabolici opera, vt plurimum fieri, vt nos à bono auertat, cor distrahat, & in desperationem inducat. Dæmon est, qui non tantum suggerit, sed etiam agit, hominibus paritur. Est iste laceratus canum infernalium: est

can-

tanquam hominum perditorum obsecrans sermo, circa ostium & fenestras honestissimæ puellæ fugere inde non valentis, & cum afflictione sua magna audientis. Non itaq; cenferi debent ista peccata, sed potius afflictiones pro corona cœlesti comparanda: *Sicut respondit Greg: 7. S. Hugoni Episcopo.*

Secundum. Optimus modus vincendi eas per contemptum, nihili faciendo eas, quia reuera sunt potius inanes terrores, quàm vera pericula. *Ita docet S. Bon. Opus: de profectu relig: cap: 3.* Tentationes, inquit, contra fidem, & à spiritu blasphemix, neq; euadere possumus, neq; vincere resistendo. Nam, quanto magis eis indignamur & cum eis disputamus, aut sermones habemus; tanto magis virus earum diffunditur & accenditur.

Tertium. Consolandi sunt tales exemplis similibus. Multi eximia sanctitatis idem sunt passi, & tamen neque fidem neque sanctitatem amiserunt. Sanctus Hugo Episcopus, per rotam ferè vitam passus est spiritum blasphemix, sustinens turpes cogitationes de Deo & rebus Diuinis, noctu diuq; cum summa amaritudine. *Lege in Vitis Sanctorum editis, per bonæ memoria Petrum Skarga 3. Aprilis. Idem accidit S. Euagrio, vide 14. Decemb. Sancta Catharina Senen: virgo innocentissima, (30. Aprilis.) superauit humilitate, oratione, & taciturnitate, non respondens, neque curans eas. Gregorio 9. datus est digitus S. Mariæ Egniensis, ad resistendum tali spiritui blasphemix. vide rotam vitam eius 13. Iunij. Lege & alias medicinas apud Skargam: April: 3. in Appen:*

R 4

Quartum.

Quartus. Bono animo sint, qui hæc patiuntur oportet, & ne vel modicum contristari debent. 1. Adeo enim non consentiunt (quamuis fortè sibi cõsentire videantur) vt etiam propterea affligantur. 2. Ne super eos gaudeat inimicus: ad hunc enim finem efficit talia diabolus, vt turbet eos. Cùm itaque viderit contristatos, lætatur; sed cùm videt aliquos talia negligere, confusus recedit. 3. *Quintus.* Corona pro afflictione manet,

Quartus Scrupulus.

Occasione quoq; subitorum motuum, impotentia, ira, inuidia, odij, scrupuli oriuntur. Quasi si peruenerint ad verba, conuiuij aut iuramenti, vt etiam ad verbera, absq; plena deliberatione, turbant conscientiam, non distinguunt inter voluntatem subrepticam, & deliberatam, aut scrupulosi credentem se cū bona deliberatione ista admisisse.

R. Sanè tūc perpendendū est accuratè, non tantum opus, sed & animi presentia seu libertas, quæ per tales primos, seu subitos motus præuenitur & præpeditur. Neq; credendum est, eos esse vicij mortis, sed naturæ tantum; non culpæ, sed pœnæ. Et Sanctissimi quiq; viri (excepta B. V. ex singulari priuilegio) ab eis immunes non fuerunt, quamuis per Dei gratiam quàm plurimi resistebant, nonnulli ex fragilitate humana succumbebant, sed postea Deo auxiliante resurgebant. Prouenit hoc ex corruptione naturæ humanæ per peccatum originale: ob quod appetitus sensitivus rebellis factus est.

Deus est rationi, tendens in exteriora inordinatè, & subministrans talia desideria, vltionis, &c.

Quintus Scrupulus.

Qui vexat circa res gestas, dum aliqui ob leues coniecturas suspicantur actiones suas præteritas, fuisse peccata etiam mortalia, & confessiones non ritè factas, vnde communicaturi, aut celebraturi, sapius reuertuntur ad Confessorem, & postquam recesserint à confessario, statim subori ut notius scrupulus, qui eos æquè ac prior inquietos facit, stimulatq; vt iterum ad Confessarium redeant, cum magna eius molestia, aliorum offendiculo, & nullo suo fructu, vt inferius plenius dicetur.

R. *Primum.* Tales scrupuulosi perpendant suam conditionem, & ad quid obligentur sub peccato mortali, siue quatenus homines sunt ex lege naturæ, siue quatenus Christiani ex lege Euangelicæ, siue ratione sui status & muneris: Et cùm hoc cognouerint, considerent, an omiserint faciendam, vel commiserint vitandam.

Secundam. Deliberent secum, actionem examinent, an fuerit peccatum. Nam multa excusant à peccato, vt obliuio, inadyertentia, &c. Deinde an fuerint mortalia vel venialia. Et an possint iurare, quod peccatum per obliuionem omissum fuerit mortale. Nam si veniale, non curent: si certum mortale, videant si opportunitas sit redeundi ad Confessorem, absq; eius molestia, & aspicientium admiratione, si Confessor occupatus, & alij

alij malè interpretarentur: vel iam vna cum alijs sumpturus est Eucharistiam, sumat cum læticia cordis, in commodius tempus reiiciens illius peccati confessionem, à quo iam indirectè absolutus est.

Sextus Scrupulus.

Est Scrupulus circa gerenda. Aliqui enim de his quæ sunt acturi, turbantur, & trepidant, nec liberè agunt, quia omnia suspecta habent. hærentes an sit agendum necne, sitne peccatum, vel licitum. Quod non tantum simplicibus, verumetiam doctis solet interdum accidere, qui sciunt quidem in genere iudicare, quid sit vel non sit peccatum, quid mortale, & quid veniale: imò & in particulari tale iudicium in aliorum causa proferre sciunt, sed in suis actionibus eadem libertate uti non valent. Sanè *Nauarrus* vir doctissimus, pariter piensissimus, sedecim (nisi fallor) annis, scrupulis angebatur & detinebatur, ut ipsemet quodam in loco scribitur. Et qui alios efficaciter iuuabat, seipsum iuuare tunc nequibat. Alij ut supra dictum est, multa proxima patrare possent, sed metuentes scrupulos occursuros, non audent.

¶ Superius exposita, his quoq; conuenienter aptantur. Nimirum, ut prudenter ac deliberatè procedant in qualibet actione, consideratis negotij gerendi conditionibus, excitata & præmissa recta intentione: exempla quoq; piorum ac sententiarum aspiciendo. Quod si exempla defuerint, consilia

consilia petantur; & ita bona fide negotium intrepide peragatur, nihil curando internas scrupulorum contradictiones vel distractiones. Qui enim tali diligentia actiones aggreditur, facit quod ex se est, & à peccato si quod esset excusatur. Magni autem refert, scire discernere inter mortale & veniale, aut nullum peccatum.

Septimus Scrupulus.

Est scrupulus circa possibilia. Aliqui discruciantur secum cogitantes hæc. Quid si comprehenderer ob fidem, & conijcerer in carcerem terribissimum, arctissimum, fœtidum, &c. Quid si tormenta acerbissima adhiberentur; & mors crudelissima & proluxa excogitaretur, hæc vel illa. Quid tunc facerem? Retineremne constanter fidem, an verò ob exquisitissimos, terribilissimosque cruciatus desererem, cum multo grauiori damnatione?

¶ 1. Ex *Gersono*. Non sunt faciendæ tales propositiones vel comparationes, quæ possent quidem euenire, fortè tamen nunquam accidere. Quod si in mentem irreplerint, illis non est respondendum, determinando se ad aliquam partem (cum non adsit de præsentibus casus, quo quis teneatur facere electionem) ne se exponat periculo peccandi ex vtraq; parte; siue in proponendo recessum à fide, ut euitentur immania tormenta: siue in præsumendo de se, quasi valeat suis viribus tolerare illa tormenta. Itaq; talis cogitatio excusanda

zienda est ex animo, & alia honesta assumenda.

Secundum. Dicendum est humillimè coram Deo, si talis casus se offeret: scio quidem nunc, quomodo etiam tunc me gerere debeam, quidque agere: imò & in hac dispositione præsentis conferuari cupio. Verùm quid eligerè tunc, prorsus ignoro, nunc autem Deum (adiuuante eodem) offendere nolo, (vt quidam respondit.) Et nihilominus quamuis meæ fragilitatis conscius, non audeam, ob periculum arrogantia, certò promittere, me fortiter cum tormentis pugnaturum: tamen confido in Domino, quod non me pateretur tentari supra id quod possem sufferere: Psal: 138. *quia oculi eius imperfectum meum vident; & cuius instructione audeo dicere: Ne nos inducas in tentationem.*

Tertium. Tota fiducia in Deo est collocanda, quòd ipse tunc potentissimè auxiliabitur, suppeditando patientiam: Psal: 9. *Ipse enim est adiutor in opportunitatibus, in tribulatione:* præsertim cum non tantum nostra, quàm eius causa tunc ageretur. Habemus huius rei præclarum exemplum sanctæ Fælicitatis in Baronio, Anno Christi, 205. quæ ob fidem, comprehensa, & incarcerata fuit. Et quoniam prægnans fuit, tempus partus expectabatur: adnata tandem pridie martyrij. Et cum in doloribus partus vociferaretur, audiens Notarius Tyranni, subleuabat ei dicens: *Quomodo eras acerbam mortem æquanimitè sufferre poteris, quæ parienti tantam impatientiam demonstras? Respondit: Doleo & ploro, naturæ debitor hac ratione exor-*

uens;

uens; verum cruciatus per impios Tyrannos inferendos, gratia Dei in me superabit. Quod & rei probauit euentus. Nam in crastino ignominias & crudelem mortem, alacriter pro Christi fide pertulit.

Poterit legere in Vita Sanctorum Petri Skarga, 30. Februarij, de illis Martyribus, qui annis 30. à diuersis Tyrannis, diuersa & acerbissima tormenta passi sunt. Quomodo hi sufferre potuerunt: Deus suo auxilio eis præsto fuit & iuuuit: idem nobis quoq; in tali casu succurreret: & pro sua bonitate non desereret. Non ergo respicere debemus hic naturæ nostræ vires, sed Dei præcipuè potentiam: neq; tormenta conferre cum fragilitate nostra, sed cum Dei auxilio, quod tunc adiuturum speratur.

Quartum. Satis est nunc habere firmum propositum, cum Dei auxilio patienter tolerandi quamcunq; tribulationem generaliter, non descendendo ad particulares, hanc vel illam, submitrendo se voluntati Diuinæ, in omni casu ab eo permisso.

Quintum. Benignissimus Dominus noster, adeò bonus est, quod non imputat nobis peccata, quæ forte faceremus, si in tali vel tali occasione essemus, sed tantum quæ secinus. facimus, aut facere deliberatè statuimus. Actum esset de nobis. De illis innocentibus pro Christo ab Herode occisis, Doctores quidam asserunt, quod si superstites fuissent, plures cum cæteris contra Christum fuissent. & eis, qui crucifige clamitabant, se adiunxissent: aliqui etiam in pueritia mortui si ad ætatem peruenissent, damnari potuissent. Quod verum est ab-

est absolute, & in sensu diuino, hoc est, seclusa Dei ordinatione. Egregie loquitur D. August: in hac materia contra Semipelagianos: Non imputat, inquit, nobis Deus quæ faceremus, si hoc vel illud nobis occurreret? sed quæ facimus circa illud quod occurrit. Quod si non occurrat nec se offerat memoriæ aut scientiæ cum qua peccaremus, gratia Dei imputandum est. *Lege Suarez de religione, t. 2. lib. 3. cap. 6. N. 6. & c. 7. N. 5.*

Sextum. Porro si talis casus eueniret, tunc inter primis ad Deum adiutorem confugiendum esset, vt scuro patientiæ armet nos: perpendendum etiam esset, quod deficiente patientia, dolor magis vigeret, apprehenderetur, sentiretur, & augeretur. Nam quanto vehementius animus per impatientiam reluctaretur, & tamen effugere non valeret, tanto maiori furia ageretur: quod in omni aduersitate præ oculis habendum est. Tunc quoque actus fidei & charitatis erga Deum producendus esset cuius causa mors tolleraretur. Qui autem verum Deum amat, non grauate suffert, quicquid Deus permittit, etiam difficillima: voluntati quoque, illius se libenter amans conformat.

Deinde, in mentem venire deberent grauia & multa peccata, quibus Deum offendimus, & pro quibus mille gehennas promeruimus. Profecto talia tormenta grauitati peccatorum non correspondent, sed multo inferiora essent. Et comparatione æternorum acerbissimorumque cruciatuum infernali, hi momentanei, tanquam picti, ac vmbra censentur.

© quæ

O quam plausibilis fauorabilisq; permutatio. Præterea. Hi breui tempore durantes dolores, tandem transibunt, succedet merces in æternum duratura: voluptas, quæ obliuionem inducet omnium acerbissimum, replens omni consolatione, lætitia ac dulcedine. Exultabunt Sæcti mirifice, quod multa passi sint pro Deo, habentes autem copiosam retributionem, lætabuntur in cubilibus suis.

Talibus meditationibus animaretur & adiunaretur in tormentis positus.

Octauus Scrupulus.

Est, circa peccata commissa, & eorum displicentiam. Circa commissa enim cruciantur supra modum, & quasi desperando.

Primum. Hæc vehemens tristitia, multoties ex amore sui & non Dei, nasci solet, ideò moderanda.

Secundum. Ante casum cogitare debebant Dei iustitiam, & seueram punitionem: post lapsum vero, Dei contemplantur bonitatem & misericordiam, quæ tanta est, vt si quis omnium peccatorum mundi reus esset, quæ perpetrata sunt, patranetur, & perpetrabuntur: doleret aurem, sincerè, quod bonum Dominum offenderit, & firmiter proposuerit in posterum non peccare: talis copiosissimam consequeretur gratiam, quod experti sunt plures electi & sancti Dei. Itaq; potius agant pœnitentiam, cum tranquillitate interna, & hilaritate, spe veris.

Tertium.

Tertium. Plus confidunt in Diuina clementiâ, quàm in vlla sua sollicitudine, neq; tantùm sibi polliceantur de sua puritate, vt existiment, se aliquando posse præstare opera, quæ ex parte sua digna sint diuina maiestati, aut se fore immunes à peccato. Quia semper dicendum est, Psal: 142. *Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.*

Quartum. Abijciendum est quoddam inordinatum desiderium, quod est hoc. Optant aliqui omnia cum summa tranquillitate facere, ac frui statu, qui non est præsentis vitæ. Vnde si minimè in gestis imperfectiuncula se prodiderit, aut aliquis cogitatiuncula in contrarium exorta fuerit, statim turbantur; eo quod frustrati sunt suo desiderio. Meminisse oportet, nòs in statu vitæ, non patriæ esse, in fluctuoso mari, in quo aliquando in tranquillitate, aliquando in tempestate nauigamus, cadimus, & resurgimus. Lapsus tamen non semper sunt æquales: nam veniales frequentiores, mortales rariores. Et pro sanandis eis, inveniuntur remedia in Ecclesia; pro his quidem Sacramentum pœnitentiæ, pro venialibus sunt plura alia, præter Sacramentum pœnitentiæ. Adest quoq; Medicus benignissimus & peritissimus, sciensq; compati infirmitatibus nostris.

Quintum. Obseruanda est doctrina S. Bonauent: ante confessionem præcedat diligens conscientiæ examen: post confessionem non cogitetur de dispositione propria, vel de peccatis, sed de mysterio

mysterio Diuini Sacramenti: quod in maiorem eius reuerentiam cederet.

Nonus Scrupulus.

Anguntur quoq; aliqui dubitantes, an tantùm habeant dolorem de peccatis, quantum res ipsa exigit, & quantum habere debent: præsertim, cum videant, se magis dolere de morte, & aduersitate filiorum, consanguineorum, amissioneq; rerum temporalium, quàm de peccatis perpetratis.

R. Non requiritur in contritione & dolore intensio, seu conatus summus, sed satis est, substantia contritionis, in quocunq; gradu etiam minimo. Substantia verò contritionis, consistit in detestatione seu displicentia peccati vera, per quam peccator nollet peccasse: ac proinde dolor intellectualis, qui consequitur talem detestationem, est quasi tristitia vel cruciatus in appetitu intellectuali, per quem non est contentus ob peccatum admissum. Hinc Chrysostomus relatus C. *Talis de Pœnit. d. 3.* Quantulamcunq; & qualibet breui tempore gestam non despicit Deus pœnitentiam. Et infra. Non patitur exigua etiam pœnitentiæ admitti mercedem. Dolor quoq; sensus (vt singultus, planctus, lachrymæ) non requiritur, ad remissionem peccati, quoad culpam. Quod autem magis sentiat dolor ob mortem parentum, filiorum, vel propriam iacturam, nihil refert: neque enim oportet, vt is dolor sit maior quouis alio, sed sufficit, vt homo pluris faciat peccatum, & ob ipsum perdi-

perdidisse Deum, quàm quoduis aliud malum. Hinc quamuis filius magis & intensius perſentiat, & deſeat mortem patris, quàm peccatum commiſiſſum, per quod amiſit Deum: ſatis tamen eſt, ſi malit Deum non offendere, quàm patrem viuere, ſi quando daretur ei optio: qui dolor dicitur appetitiuus, ſicut primus intensiuus. Contingit iſta diuerſitas ex hoc, quòd hæc caduca ſenſu percipiuntur, Deus autem intellectui. Vnde iſta apparentia quaſi familiaria & coniunctiora, magis pungit appetitum ſenſitiuum, & propterea ſenſualitas maiori conatu cooperatur voluntati.

Decimus Scrupulus.

Eodem modo torquentur aliqui, quòd videntur ſibi non habere tantum propoſitum, vitandi peccata, vt malint mori, cremari, grauiffima tormenta pati, honoris ac bonorum iacturam ſubire, quàm peccare.

¶ Si quis perpenderet peccati grauitatem, damna quæ nobis inferit, ſupplicij acerbitatem, Dei bonitatem, vitæ æternæ amiſſionem, certè non eſſet magnum, paratum eſſe iſta omnia ſubire. Neque enim hoc eſt impoſſibile (& quòd non fecerint alij) ſed perfectum, imò ad beatitudinem neceſſarium. Nihilominus comparationes tales non debent fieri: ſunt enim periculoſæ. Satis eſt habere tam efficax propoſitum, vt homo malit ſubire quoduis malum in communi, quàm Deum offendere: nec debet deſcendere ad varia mortis ve-

male-

malorum genera: poſito tamen caſu in re ipſa, procedendum eſt, vt ſupra in 7. ſcrupulo.

Vndecimus Scrupulus.

Eſt circa confeſſionem, quorundam putantiũ, ſe nũquam ſatis perfectè & integrè confeſſos, eò quòd aliquod peccatum aut circumſtantiam omiſerint, vel non ſatis clarè expreſſerint: vnde confeſſiones crebrò repetunt, & de eodem peccato ſapius confeſſentur, modo his, modo alijs verbis explicantes. Et dum clarũ ſe explicaffe credũt, magis dubitant, & iterũ conantur maiori claritate explicare, quæ eis ſtatim poſt confeſſionem in mentẽ venit: atq; ita ſe ſuoſq; Cõfeſſarios fruſtra fatigant, trepidantes timore, vbi non eſt timor.

¶ *Primum.* præſcribendum eſt eis, vt omninò ceſſent à reiteratione confeſſionis eorum peccatorum, de quibus dubitant ſcrupuloſè (id eſt abſque ſolido fundamento) ſintne vel non, ſufficienter ea confeſſi: & ſimiliter de quibus non habent euidẽtem & certam perſuaſionem quòd ſint mortalia. Alia ratio eſt de illis, qui in progreſſu temporis diſcendo, cognouerunt multa eſſe mortalia, quæ prius iudicabant non eſſe; iſti enim rationabilem cauſam habent iterandi.

¶ *Secundum.* Satis eſt in confeſſione, ipſum peccatum diſtinctè & in particulari, cum debitis ac neceſſarijs circumſtantijs explicare, ita vt Confefſor benè intelligat naturam & grauitatẽ peccati moralis. Cætera parũ aut nihil curet, præſertim ſcrupuloſus.

S 2

Tertium.

Tertium. Talis repetitio non tantum non quietat conscientiam, sed etiam turbat magis, ut ipsi met experiantur: sicut fitulae morio, aquam contentam, non clarificat, sed turbidam facit.

Quartum. Talis quoque anxietas ex reiteratione proveniens, impedit habitationem Dei in eis per gratiam, cuius locus in pace factus est: nec placet ei nimius peccati timor, & immoderata puritatis cura. Quia quamdiu Deum ita timemus, non videmur eum satis diligere, habentes eum de nimia severitate suspectum: minuitur quoque in nobis fiducia accedendi ad ipsum, ob talem metum quod similiter Deo displicet, nobis autem summo pere nocet.

Quintum. Stultum est se fatigare in eo, quod sibi est impossibile. Nemo autem sua anxietate de venire potest, ut certo & infallibiliter cognoscat, se verè ac sufficienter contritum atque confessum esse, absque speciali Dei revelatione. Neque ipse Deus vult nos certo scire, an habeamus verum dolorem & alia requisita: sed hæc omnia sunt abscondita ab oculis nostris.

Sextum. Docet *Nau. Ench. C. 21. n. 42.* repetitio idem Reginaldus in praxi. Quod mortaliter peccat, qui semel benè factam peccatorum confessionem iterat secundo, tertio, & sæpius, propter scrupulos, cum periculo amentia, ob nimiam de re tristici cogitationem, aut cum scandalo notabili Confessarij, vel notabili sua infamia apud aliquem. Et abest tale periculum ac scandalum, peccat venialiter:

ter: quia debet procurare conscientia tranquillitatem, quam talis repetitio aufert vel minuit. Ideo semel ritè confessus, iudicio docti Confessarij, quiescere debet, & non renouare vulnus suum per has reiterationes: sed posteriorum oblitus, ad interiora se conuertat, de misericordia Dei benigne speret, neque eam securitatem aut certitudinem quærat, quæ in hac vita absque speciali reuelatione haberi non potest.

Septimum. Si non recordantur, an hæc vel illa mortalia in confessione manifestauerint, recurrere debent ad diligentiam adhibitam in recogitatione peccatorum, ante confessionem, & ad integritatem obseruatam in ipsa confessione: inuentaque mediocri diligentia, ac voluntate integre consistendi, deponere debent dubitationem: præsertim si periti & pij viri aut Confessoris iudicio, censentur diligentiam debitam posuisse in consistendo.

Octauum, ex Caietano & Nauar. Spiritualis medici consilium talibus sufficere potest ad moralem certitudinem, & serenam conscientiam formandam. Quia cum laborent tali infirmitate (scrupulorum) quæ in ipsis firmitatem iudicij circa talem materiam impedit, vehementerque timoris perturbatio constantiam ipsis adimit, & tot dubitationibus opprimitur. ut rectè ipsi iudicare non possint, non eis aliud restat remedium, nisi iudicio prudentum firmiter stare, neque se periculo grauis damni spiritualis, temerè exponere.

Nonum. Quando similes dubitationes occurrunt,

runt, obseruandum est, an scrupulosi habeant aliquam coniecturam, quod sint confessi, & si hanc vel minimam deprehenderit, quamuis certo nec sciat, credere debent, se esse illa confessos. Quia ut dictum est, credulitas scrupulosi, quando est in fauorem eius, habenda est pro cecritudine.

Nota hic. Quamquam nullus obligatur ad confessionem iterandam, semel bene factam, licitum tamen & sanctum est, ubi conscientia pacata est, absque radio Confessorum, ac impedimento aliorum bonorum operum, ex deuotione iterare; ad minuendam poenam, tam ratione verecundiae, qua poenitens in confessione afficitur, quam ratione efficaciae Sacramentalis absolutionis, quae & largitur & auget gratiam, poenam vero tollit, aut saltem diminuit.

Duodecimus Scrupulus.

Est nimia sollicitudo confitendi omnia venialia, nullo praetermissio.

¶ *Primum.* Hoc non est necessarium. Docet enim S. Conc. Trid. *Sess. 14. c. 15.* quod venialia in confessione sine culpa tacentur, & multis alijs modis extra confessionem expiantur, scilicet sumptione Eucharistiae, aspersione aquae benedictae, ieiunio, elemosyna, recitatione orationis Dominicae, rursus confessione pectoris, ingressu in Ecclesiam, &c. Atque a deo non sunt necessaria materia confessionis, quamuis si aliquis velit ea confiteri, licite fecerit.

Secundum. Sapiens bene consultit, Ecclesi. 7. *Noli esse nimium iustus.* Nimium est hoc, quia delicta

(venia-

(venialia maxime) quis intelligit? quis enumerabit? Nimium, quia hoc procedit ex inordinato desiderio puritatis. Nimium, quia fiducia collocatur magis in diligentia propria, quam in Dei bonitate.

Satis itaque est in confessione explicare moralia omnia, quae post diligens examen succurrunt memoria. Et praeter haec, si libet, grauiora venialia, ut est semiebrietas, &c. singillatim & in particulari: leuiora vero in communi referre, ac succincte.

Tredecimus Scrupulus.

Est eorum, qui frequenter confiteri solent, & dum se examinant, nihil prorsus deprehendere possunt, quod in confessione manifestent. Cum itaque ex vna parte sciant se a peccatis non esse immunes, ex altera, nullum inuenire possunt, conqueruntur & torquentur in animo, putantes se aut peccata non esse, aut nescire ea inuestigare, & ex conscientia eruere, ac proinde neque bene confiteri.

¶ *Turbari non debent.* Res enim haec est difficillima propter duo. 1. Quia conscientiae anguli sunt obscuri, unde & difficile cognoscuntur; propterea Psalmista dicit: *Delicta qui intelligit, ab oculis meis munda me Domine.* 2. Quia peccata iustorum. sunt potius omissionis, quam commissionis. Commissionis quidem, ut furta, adulteria, percussiones, &c. quae in faciendo consistunt, faciliores sunt, ut quae in rerum natura aliquando fuerunt: & tamen, non raro est memoria excidunt. Peccata vero omissionis, quae non in faciendo, sed in omitten-

do facere, consistunt: eo ipso quod nunquam fuerunt, non comparuerunt, non se manifestarunt, non sunt visa, non audita, nullo sensu percepta, cognitura & memoratu difficiliora sunt.

Deinde horum peccata sunt, ut plurimum venialia, quæ non valde sensibilia sunt, sicut mortalia, quæ animum pungunt, & vulnus renouant, ac propterea facile memoria tenentur. Non est ergo cur existantur.

Quatuordecimus Scrupulus.

Est adhuc circa confessionem. Inueniuntur aliqui qui tristes à confessione discedunt: eò quòd Confessor eos, neq; monuerit, neq; spirituales doctrinam dederit.

R. Primum. Soto 4. d. 18. q. 2. a. 4. Officium per se Confessoris non est, interrogare pœnitentem, sed audire eum, verum supposito aliquo defectu, necessitate, vel utilitate, omninò interrogare debet. Ita etiam de monitione, consilio, ubi quando, & cui, necessaria sunt hæc. Alioquin ubi necessarium non est, frustra fatigari, tempus terrere, alijs impedimento esse, imprudentia est: ubi autem ad sunt omnia requisita, dolor, propositum, &c. nulla necessitas est.

Secundum. Procedit hæc exactio aut ex profunda humilitate, aut aliquando ex occulta superbia: ut videlicet collaudentur, ac propterea in vanam gloriam, aut fiduciam incauti incidant.

Quinde-

Quindecimus Scrupulus.

Est circa communionem. Non enim desunt, qui etiam post confessionem, quanta potuerunt diligentia, factam, non audent accedere ad sanctam Communionem, eò quòd se indignos existimant, mercentes illud seuerum D. Apostoli. 1. Cor. 11. dictum: Qui, inquit, sumit indignè iudicium sibi manducet & bibit, non diudicans corpus Domini.

R. Primum. Ad hoc Sacramentum fructuosè sumendum, non requiritur evidens certitudo, quòd sis in gratia Dei: hoc enim absq; speciali reuelatione Diuina sciri non potest, ut iam dictum est.

Secundum. Si talem euidenciam haberes, adhuc deberes iudicare, te esse tali sumptione indignum, dicendo cum Centurione; Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum:

Tertium. Sufficit ergo coniectura, quæ certitudo moralis dicitur. Quæ inde cognosci potest, quòd accedens ad sumendum tantum Sacramentum, tantam diligentiam in purganda conscientia posueris, quantam adhibuisses ad opus magni momenti, vel ex quo maximum lucrum expectares.

Quartum. Dignitas est duplex: Naturalis & Moralis. Naturalis non requiritur: neq; enim dignitas Angelica, huius Sacramenti dignitatem exæquaret. Sufficit itaq; moralis, ita vt nullius peccati mortalis (quòd nondum sit expiatum) concius sis, & quodcumq; a te commissum sit detestaris, vt firmissimè proponas, illud te amplius Diuina ope

na ope non admissurum. Ad quod exequendū, vel maximè iuuabit ipsa Eucharistiæ sumptio, roburq; addet ad fortiter resistendum tentationibus.

Quintum. Non mouearis, quod te sentias aridum, carne repugnante spiritui, dummodo tu sincerè deuotionem desideres, & ad eam seriò, moderatè tamen coneris. Deum enim, qui audit desiderium pauperum, nostra verò omnia taxat, secundum quod procedunt à voluntate, & non secundum ea, quæ nobis inuitis, caro sensualitasque obtrudit, qualia sunt imaginationes volubiles, phantasia variæ, carnis illecebræ, stimuli, appetitiones vindictæ, inconstantia circa agenda: quibus dum non consentimus, non culpamur, quin potius meremur.

Sextum. Qui liber est à mortali, licitè ex humilitate, poterit abstinere à sancta cõmunionem, excusando se cum Centurione: *Domine non sum dignus, vt intres sub testum meum.* Idem licitè ex seruore deuotionis & charitatis, atq; ex confidentia, alacritate ad sanctam sumptionem se accinget, imitatione Zachæi, qui Dominum in domum suam suscepit gaudens. Longèq; melius est suscipere, quàm abstinere, tum propter motiuum excellentius, tum propter immensos fructus, quos talis sancta cõmunionis profert, virtute passionis Christi, cuius est memoriale. Inter alia verò quæ confert, est pinguedo deuotionis, corroboratio in charitate, auxiliū ad superandas frangendasq; difficultates, quas caro spiritui affert in via salutis.

Sedecimus Scrupulus.

Est circa deuotionem. Affliguntur aliqui, propterea quod in suis orationibus, alijsq; spiritualibus exercitijs videntur sibi habere cor aridum, & carere deuotione erga Deum, nullam spiritualem consolationem, suauitatem, tenerritudinem sentire, dulces illachrymationes, quæ talibus coniungi solent, non experiri, Vnde suspicantur se peccatis, aliquibus occultis inquinatos, à Deo non diligere, & reprobos esse.

R. Primum. Neque suauitas consolationis in pijs exercitijs est certum aut sufficiens signum gratia Dei inhabitantis: sicut neq; auditas, peccati: Nam vt *Gerson testatur*, etiam flagitiosissimi consolationem quandam sentire possunt, non veram sed falsam ac simulatam, non à Deo immissam, sed dæmone subministratam, non ad vtilitatem habentis, sed ad subuersionem decepti. Potest enim diabolus vires corporis quadam tranquillitate fouere, voluptatem fingere, atq; incautos eò perducere, vt etiam secundum spirituales vires, multum inde gaudeant, magnaq; dulcedine fruantur, adeo, vt putetur esse vera, quæ tamen falsa fuisse postea ex effectu deprehendetur. Ex eis enim vel se erigunt in superbiam, vt imperfecti; aut in errore confirmantur & crescunt, vt hæretici: aut per indiscretas mortificationes in morbum incidunt: vel in bono deficiunt, ac in contraria virtutibus vitia præcipites ruunt, vt superbi & incauti.

Secundum. Vera & bona deuotio cōsistit in bona ac sincera voluntate, qua homo paratus est, se suaq; impendere, ad Dei obsequium: illiusq; beneficium in omnibus sequi.

Praterè benè interpretari, & æquo animo suscipere, quicquid Deus disponit, quod uidelicet hoc facit ad maius nostrū bonum. Nam cū subtrahit consolationem, facit nē sit occasio præsumptionis, aut negligentia, uana iactantia, aut alterius periculi peccandi: & adfit exercitium uirtutis, instrumentum maioris meriti, dum seruitur militaturq; Deo quasi proprijs impensis.

Itaq; totum Diuinæ misericordiæ committendum est, & humiliter de eius auxilio confidendum, faciendo, quod in se est, & simul petendo conseruationem & augmentum, bonæ uoluntatis: concessæ, ac demum, sentiendo de ipso tanquam de Patre amantissimo, & nostræ utilitatis studiofissimo.

Tertium. Considerandum est, hoc tempus non esse merendi, sed ferendi. Aderit tempus retributionis bonorum operum, in quo inebriantur eius dilecti ab uertate domus eius. *Psal. 35.*

Quartum Hoc quoq; sciendum, quod in maiori periculo versantur, qui fruuntur dulcedine deuotionis: quàm illi quibus hæc negatur. Si enim illi confidentes in illa consolatione negligat considerare imperfectum suum, periculum est, ne natura corrupta, arripiat sibi ex ea occasionem superbiae, negligentia, &c. Isti uerò cernentes suam imperfectionem,

fectionem, si in humilitate se exercent, & pro uirili suo ad perfectionem aspirent, assurgereq; contendant, acceptiores Deo erunt.

Decimusseptimus Scrupulus.

Est in recitatione officij, & aliarum orationū. Nam aliqui solent iterare & reiterare omnia uel aliqua, putantes, se aut non attentè, aut non plenè protulisse uerba, uersus, aut etiam omisisse, uel integram horam non persoluisse.

R. Tales scrupulosi, merito debent abstinere, & tali iteratione propter multa.

1. Quia hæc iteratio, non facit animum tranquillum, imò potius inquietum. Nam post iterationem, deprehenduntur eadem uel maiores imperfectiones: ac propterea multiplicantur occasiones iterandi.

2. Quia per eam, ipsa quoq; attentio difficilius retinetur, & facilius amittitur. Siquidem attentio comes esse debet orationis, absq; conatu uehementer: non autem obiectum uel scopus orantis. Qui autem adeo importunè per tot repetitiones extorquere attentionem nititur: de ea magis cogitat, ne effugiat, quàm de his, quæ profert: Ac proinde elaborat attentio ad uerba, & uersatur cogitatio circa retentionem attentionis.

3. Descendamus ad causas repetitionis, quæ possunt esse Sex.

Nam uel ideò fit, quia nō benè meminit, quod recitauerit. Sed ad hoc sufficit, tū credulas scrupulosi,

pulsi, quod recitauerit: hæc enim apud eum debet æquipollere certitudini pacatæ conscientiæ: rursus probabilitas; quod sit scrupulosus, sapius ex leuibus coniecturis dubitans. Et propterea non repens, nihil peccabit.

Aut quia credit se omisisse aliquod verbum, vel etiam aliquos versus. Sed horum omissio non inducit peccatum mortale, etiamsi sit voluntaria: eo quod non sit omissio notabilis partis officij, quæuis scrupulosus reuera non omiserit. Quod si certum sit eum omisisse, suppleat post officium, & non iteret. Scrupuloso tamen, neq; supplementum concedendum est, etiamsi dubitaret de Psalmo vel Psalmis omisis.

Aut quia credidit se attentionem ad sensum verborum non habuisse. Sed ista non exigitur, etiam in doctis, quamuis utilis sit. Satis enim est, quod habeat attentionem ad verba, vt rectè ac integre proferat, referendo ea ad Deum: hoc est offerendo ea Deo secundum sensum, quem in Ecclesia Catholica, pij doctiq; intelligunt, animo laudandi Deum & petendi ea, quæ in illis verbis petuntur. Vel tandem cogitando aliquod pium de Deo, aut diuinis.

Aut quia existimant, se neq; ad verba attentionem habuisse, & Dei memoriam è mente excidisse. Sed satis est, quod in principio habuerint intentionem orandi attentè, saltem ex consuetudine. Nec requiritur, quod tale propositum actu duret per totam orationem, sed satis est, quod non sit re-

tracta-

tractatum; aut per negligentiam euagatio animaduersa non sit retenta. Sic enim durat illius intentionis virtus per totam orationem.

Aut quia existimant se detrimentum vel iacturam perperissos esse: quoad impetrationem, meritum, & satisfactionem. Sed ad ista tria obtinenda, sufficit ista virtualis attentio.

Aut quia putant se aliquo modo peccasse, vtpura, per vnas aut turpes cogitationes. Sed hoc peccatum, quod fortè ad breue tempus incidit, vtpura, delectatio morosa, vel consensus in vindictam, non per repetitionem, sed per pœnitentiam diluitur. Si veniale, multis alijs modis deletur absque eo quod per repetitiones contrahatur habitus scrupulorum.

Aut quia dubitat, an impleuerit, satisfecerit præcepto Ecclesiæ de recitandis horis. Sed si habuit solam attentionem ad verba, & simul cogitationem deuotam seu reuerentialem de Deo, certè satisfecit. Vel si saltem in principio horarum habuit propositum attentè recitandi, quamuis postea inuoluntariè euagationem passus sit, nihil refert. Hoc enim etiam sanctissimis euenit, & moraliter quasi impossibile est diuagationes in oratione non pati.

Verum quidem est, si aut à principio non haberet intentionem orandi; aut in progressu, habitam retractaret; aut emergentem & animaduersam euagationem; per negligentiam, & complacētiam retineret, seq; ad attentionem reuocare non cura-

curaret: non satisfaceret præcepto, sed teneretur reiterare officium. Atqui hoc, locum non videtur habere in scrupuloso argerato. Qui ergo bona fide, & cum proposito attendendi, ad recitandum accedunt, etiamsi in fine Psalmi aduertant, se fuisse distractos, nihil curent, nec repetant: sed iterum atq; iterum ad attendendum mentem applicent, & prosequantur; etiamsi non recordentur, se omnia dixisse. Quod seruandum est non tantum in horis, sed etiam in Missa, etiam quoad verba consecrationis. Quamdiu enim eis non constiterit euidenter, se aut verba aliqua non protulisse, aut quoad attentionem, propositum mutasse, vel aduertendo voluntariè circa alia vagatos fuisse credere debent, se suæ obligationi satisfecisse.

Decimus octauus Scrupulus.

Est curiosæ indagacionis vel dubitationis de sua salute.

¶ Impossibile, ne dum difficile est, certò non se, citra diuinam reuelationem, statum suæ animæ an videlicet sis in gratia vel in statu salutis, aut in statu damnationis, aut sis saluandus vel condemnandus. Sunt ista abscondita ab oculis nostris, & nemo scit, amorenè an odio sit dignus. Nihilominus confidens bonitati Dei volentis omnes saluos facere, cura per bona opera, vocationem tuam certam facere. Ille quicquid facit circa te & omnia, benè & iuste facit, ordinatque: & nemini facit iniuriam. Imò etiam iniustis benè facit, & facit oriri solem super

super bonos & malos. Tu fac, quod tuarum partium est, Deus autem tibi non deerit.

Decimus nonus Scrupulus.

Procedit ex eo, quod quis ignorat se scrupulosum esse, sed potius se autumat esse pacatæ conscientia. Vnde credit se verè, & non scrupulose iudicare, rationabiliterq; in omnibus procedere.

¶ Ita Phreneticus, tanto magis ægrotat quanto se liberum ab infirmitate firmius credit. Non tamen difficile est etiam hanc exultationem auferre: nam sæpius dubitare in vna vel pluribus materiis, vt in votis, excommunicationibus, peccatis, confessionibus, &c. & ex leui causa, euident argumentum est conscientia scrupulosa.

Præterea, neq; hic quaerenda est certitudo: satis enim est verissimiliter credere, se esse scrupulosum, siue suo iudicio, siue aliorum censura. Et ita liberè vti licebit omnibus prædictis remedijs.

Vigesimus Scrupulus.

Interdum homines solet subire talis dubitatio: Sumnè ego baptizatus, &c.

¶ In tali tentatione perpendendæ sunt circumstantiæ. 1. Si extant vel extrabant Parrini, qui vulgò patres baptismi appellantur. 2. Si parentes fuerunt Catholici & diligentes in rebus fidei ac salutis: Nam si hæretici fuerint, præsertim, verò Ariani, facile est coniectare, quid fecerint, ex his quæ facere solent. 3. Consideretur locus, in quo quis sit natus, si in sylua, ciuitate, villa, vbi

Ecclesia, vel propè, aut longè. 4. Tempus, si tempore belli vel pestis, quo Sacerdotes aut trucidati, aut mortui sunt. 5. Qui tempore natiuitatis adesse potuerunt. 6. Si oblitrix fuit perita, & solita in casu necessitatis, legitime baptizare. 7. Si aliquando auditum est à fide dignis, hoc asseuerantibus. 8. Si post talem discussionem & examen, notitia certa haberi non possit: solida verò argumenta, parte negatiua fuerint, omnino baptismus saltem sub conditione adhibendus esset, absq; solennitatibus, & priuatim, eò quòd ab alijs habetur & cessatur baptizatus.

Verù, si leuis existimatio esset de parte negatiua, credendum est, quòd sis baptizatus, neq; aliqua turbatio admittenda.

Ad extremũ autè, ita posses intra se discurrere.

Iterare baptismum non licet. Quòd si sciret me non esse baptizatum, certè vellem & desiderarem, imò & susceperem libentissime: & nunc, si quatenus necesse est, volo & cupio, & pro peccatis à me patris, sincerè ob amorem Dei, doleo. Tale propositum habens, etiamsi re ipsa non esse baptizatus, saluaretur: quia tale desiderium seu votum, dicitur baptismus flaminis.

§ VII.

*Quomodo se Confessarius gerere debeat cum
Scrupulosis.*

Hic adnotanda sunt quedam animaduersiones pro Confessoribus.

1. In

1. Inprimis curare debet, ut in diiudicandis his difficultatibus sit peritus atque discretus. Nam scrupulosi solent seuerè se accusare de cogitationibus blasphemiarum, & aliorum nefandorum criminum: qui si inciderint in Confessarium imperitum & indiscretum, is multò magis eorum conscientiam conturbaret, illi verò affligerentur vehementius, & in desperationem conijcerentur. Discretus erat ille, de quo Gerson refert: Fuit, inquit, quidam pater in his rebus versatus, multaque experientia præditus, cui cum Monachus agitatus molestissima blasphemiarum tentatione, quam (ob rerum fœditatem) explicare erubescerat: eam cum tandem aperuisset, is subrisit & dixit: Impone manum tuam capiti meo. Quo facto, subiunxit pater. Omnia illa peccata, eorumq; eorum pondus suscipio in me, dummodò tu in posterum non excrucieris. Cum autem ille Monachus vehementer miraretur, interrogauit eum pater, si aliquando ei tales cogitationes placuissent. Quò respondente, se magnoperè ab illis abhoruisse, subintulit. Ergo tu non eas agis, sed pateris. Ac ita te fatigatum, vult dæmon in extremam desperationem inducere. Et sic Monachus diuturna qua vexabatur molestia, liberatus est.

2. Cauere Confessarius debet, ne curando scrupulosum, aliquam vacillationem in se demonstrat, quin potius fidenter ac intrepidè remedia adhibeat. Nam si quando Medicus medendo hæsitauerit, & remedia timidè applicauerit, in ægroto non poterit

T

terit

terit sequi securitas. Vnde qui in se nunquam scrupulos superauit, non potest efficaciter eos in alijs curare.

3. Non agat Confessor cum scrupuloso multitudine rationum (sic enim suppedietur occasio scrupulorum) nisi ad persuadendum obedientiam, vt sine discursu captiuenter intellectum: de scrupulis non cogitet, non examinet, non discurrat. Ita enim infirmitas est instar doloris capitis, quod vt sanetur, somnum & quietem requirit.

4. Stabiliat in eo obedientiam quam promptissimam, vt abiecto suo iudicio, submittat se omnino iudicio superioris, Confessoris, viri pij ac prudentis: ita vt eorum iudicium in omnibus sequatur, suo abiecto. Hoc enim traditur Tob: 4. *Consilium semper a sapiente perquire.* Et Prou: 3. *Non inuitaris prudentie tue.* Alioquin nullo modo curari poterit.

5. Extra confessionem, raro aut nunquam eum admittat, adeuntem se ob interrogationes facientes de dubijs. Hinc Vasquez ait: Si semper scrupulosus Confessarium, aliumue doctum, circa scrupulos consulat, nunquam exhauriet fontem scrupulorum. Vnde & verbis aliquando eos grauius obiurgare debet: dicendo, tales scrupulos esse se amentias, & quod deberet eos pudere, tales stultitias fonere in pectore, cum sint homines rationis capaces, & cauere debent, tales ineptias alijs manifestare, ne ab eis vilipendantur, & pro suis habeantur.

6. Moneat, vt piorum pacatas conscientias habent-

entium, exempla aspiciant, & imitentur, qui in magna tranquillitate interna vitam ducunt. Nec de his finistrè opinentur, quasi illi laxius viuant, scrupulosi verò cautiùs: alioquin nullam habebunt vitæ exemplar.

7. Instruat, quod omittens aliqua legis humanæ præcepta, bono animo seu fide, videlicet, putās, quod in tali casu lex non obliget, non erit mortale, etiam si hallucinetur scrupulosus, & lex obligaret. *Anton: Caiet: Rodrig.*

8. Generales confessiones & repetitiones confessionum, seu reiterationem peccatorum, non facile admittat, nisi magna & euidentia necessitas accesserit. Et si dubitet de diligentia in examine, sciat sufficere mediocrem, suo vel Confessarij iudicio taxandam.

9. In confessione, non permittat ad particularia nimis descendere, quia eorum explicatione magis inquietaretur: sed summarie peccata tangantur, dummodo Confessor intelligat mentem contentis, animæ statum, & peccati speciem. Scrupulosi namq; multiplicant verba, adinueniunt exaggerationes cum magno suo pudore, & sine Sacramenti necessitate, imò aliquando cum contaminatione Sacramenti. *Gran: Exempli gratia:* Si quis peccauit cogitatione, sufficit dicere: Toties turpia cogitaui, ter, quater, & in eas consensi, seu delectatus sum. Nec requiritur, vt addatur, cogitaui tale vel tale quid. *Gran: de Pœnitent.*

10. Scrupulosi cogitationes, semper in mitiorem partem

partem & fauorem scrupulosi Confessarius inquit
preteretur.

11. Credulitatem verò eius pro certitudine habeat,
quando est in eius fauorem.

12. Non permittat confiteri dubia, & scrupulos
quos habet, sed tantum ea, quæ manifestè cognoscit
scire esse peccata, alias perpetuò manebit, causa
occasio, & origo scrupulorum.

13. Imò si nimium vexatur scrupulis, non debet
confiteri, nisi ea, quæ sunt euidenter peccata mortalia,
& de quibus ita certus est, vt possit iurare ipse
esse mortalia, vel (si dubitat an ea sit confessus) non
fuisse illa confessum, *Sanchez, Sa, & alij.*

Nec debet aliquid putare esse peccatum mortale,
nisi tale esse certò nouerit, absq; vlla hæsitacione:
vt etiam superius adnotatum est. Hoc autem ex
qualitate hominis scrupulosi iudicandum est.

14. Comprimat nimiam sollicitudinem confitendi
& enumerandi peccata venialia, quæ inquietudinem
generat, & multis periculis exponit, Deum autem
minus grata est. Nam ea interdum procedunt
ex amore sui, & inordinato desiderio puritatis,
nihil remaneat in conscientia etià minutissimi peccati
ueris) nec rarò ex confidentia in viribus naturalibus.
Vnde *Ecol. 7.* vetatur nimia iustitia, hoc est
per excessum inordinatum.

15. Eruditus quoq; ac bonæ conscientie admonendus
est, quod ipsemet nollet in simili consilio alteri
dare, quod pro se capit. Vnde colligere potest, se non
ex recta ratione, sed ex inordi-

inordinata passione ita opinari, quæ si abesset, aliter
etiam de seipso iudicaret. *Caiet. 7.* Scrupulus.
Qui etiam debet alios viros pios ac prudentes aspiciere,
& in hoc æmulari, vt leuibus non moueatur, sicut nec illi.

Nec potest se illis præponere, credens se doctiorem
aut meliorem, ipsos autem laxiores; eo enim ipso
suspectus sibi esse deberet.

16. Doceat, vt aliquando sine confessione ad Sacramentum
Communem accedat, quamuis scrupulos sentiat.
Si tamen in confessione vel minimum peccatum
expresserit, debet absolui, si exigit, aut vult.

§ VIII.

De libertinis, seu dissolutis.

Scrupulosi per aliud extremum oppositi sunt,
libertini, laxi, qui & perditici dici possunt. Hi enim
post concupiscentias carnis euntes, & conscientiam
cauteriatam habentes, non modò scrupulis non agitantur,
sed neq; mediocri Dei timore mouentur, & in sua
vita dissoluti sunt.

Remedium pro his, aliud post Dei auxilium, per
orationem implorandum esse non poterit, quàm
timoris Domini incussio. Introducetur autem
timor.

1. Ex manifestatione poenarum, quæ sceleratis infliguntur,
post mortem in inferno: adeò certò, vt qua fide
credimus esse vnum Deum, creatorem cæli & terra,
& ipsius vnigenitum pro nobis hominem

minam factum, & in cruce mortuum, debemus esse
am credere eiusdem Christi veri Dei & hominis ad
uentum ad iudicium, in quo resumpris corporibus
sine fine victuri, omnes homines, sententiam suam
excepturi, qua iustis æterna gloria, & iniquis æter-
na supplicia decernentur.

2. Ex suasionem, ne talis, velit esse in seipsum cruci-
delis, animam suam (quam post Deum maximi fac-
ere debet, ut potè nihil ea intimius, nihilq; chari-
us habens) exponendo æternis supplicijs, à quibus
ut nos liberaret Christus, acerbissimum ignominia-
osissimumq; crucis supplicium subiit.

3. Ex aggravatione periculi: siquidem con-
mens misericordiam, sentiet iustitiæ rigorem, in
illa terra miseriæ & tenebrarum, in qua scelerati
est finis sine fine, mors sine morte, defectus sine de-
ficientia: ibi enim & mors vivit, & finis semper in-
cipit, & defectus deficere nescit. Ibi damnati vi-
uunt ut moriantur, semper moriuntur, & extingui
non possunt. *Ad hoc propositum est pulchrum exemplum
in Speculo exemplorum. Verbo, Impenitentia.*

4. Adijci potest, quod obstinatum esse in malo, di-
boli est, non hominis qui in hac vita cadit & resur-
git, semperq; aditum habet ad Christum benignum.
Et quidem mutari de bono in malum, ignominiosum
est; de malo vero, in bonum, gloriosum coram Deo
& Angelis eius, atq; coram hominibus, qui sicut
mala vita offendebantur, ita bona ædificabuntur.

5. Etiam si nulla exspectaretur renumeratio pro
vita bona vel mala, ipsa tamen obligatio existit,
Deo

Deo obediāmus ac seruiamus, tum propter eius
summam excellentiam & maiestatem, tum propter
tot beneficia, creationis, conseruationis, redempti-
onis, à malis præseruationis, & alia particularia in
nos collata.

6. Imò si per impossibile, neq; beneficia ab eo
accepta nos ad id obligarent, obligat tamen suffi-
cienter humanæ naturæ conditio, quæ requirit, ut
homo viuat, secundum rectam rationem. Hæc au-
tem dicitur, bona sequenda esse, mala vero vitan-
da. Verum dæmon detinet quosdam in sua obstina-
tione, suggerens eis fallacissimum stultissimumq;
præsidium. Quod videlicet incertum sit, an post
ipreca commoda & iucunditates huius vitæ, & post
toleratos multos labores, sint habituri felicem exit-
um: hoc enim pendet ex vnus Dei beneplacito,
ac decreto eius æterno, & immutabili.

Iraq; argumentantur sic. Aut sum ad salutem
destinatus, aut non: si sum, etiam si fuero pessimus,
saluabor: si non, sed ad damnationem præscitus,
quamuis fuero optimus, damnabor.

Auferat Deus talem cogitationem: tum quia
salustissima, tum quia stultissima, tum quia periculo-
sissima Deoq; iniuriosissima.

Falsa quidem in hoc: si fuero pessimus, salua-
bor, & optimus condemnabor. Nam si saluaberis,
non eris pessimus: quia in articulo mortis emenda-
beris, & sinceram penitentiam ages, & ita finali-
ter non eris malus, neq; in malicia saluaberis, sed
iniusticia: Vnde illi qui in peccato mortali mori-
untur,

untur, peiores sunt. Similiter, si fuero optimus, condemnabor; condemnaberis, quia ante mortem mutaberis, deserens bonitatem, & assumens malitiam, ac propterea non eris optimus. Meliores enim sunt illi, quos, cum venerit Dominus (hora mortis) inuenit in bono opere vigilantes, ac perseverantes.

Stulta verò talis cogitatio: quia non perpendit, quod etiam damnatus tantò minorem pœnam patietur, quanto pauciora & minora peccata habebit. Sicut & saluandi, tantò maius prœmium consequentur, quanto diutius bonis operibus insudarunt. Vnde neq; saluandus neq; damnandus frustra abstinere à peccatis, & bona opera non negligunt, sed habet quisq; suum commodum, quod non aduertere, stultum est.

Periculosa quoq;, quia videtur hæresim sapere, Deo eiusq; præscientiæ imputare, quod aliquis sit damnandus: hoc autem nullo modo stare potest, si vel ipsum hominem consideremus, vel Dei præscientiæ conditionem perspectam habeamus.

Et homo quidem liberum habet arbitrium ad bonum & malum, utiturq; hac sua libertate eligendo: postquam autem elegerit quod ei placuit, non nisi vnum exequi poterit, siue illud sit bonum siue malum. Vnde homo eligens malum, est causa peccati, ac proinde suæ damnationis. Porro Dei præscientia duo continet, scilicet finem & medium. Deus enim ab æterno præsciuit finem cuiuscunque & media, quibus sit quisq; usus: Sed hæc præ-

sciencia

scientia voluntatem non cogit, necessitatem libertati nullam imponit, nam ita liberè quemcunq; agere sinit, ac si præscientia nulla esset. Si aliquis sagacissimi iudicij, conijcit quempiam ex indicijs, alterum interfecturum, à quo ipsum abducit (tantum abest, quòd adiuuet, aut consentiat) hic propter talem solertiam vel industriam, qua præuidet & prædicat, culpabilisnè est; Minime.

Deus autem adeonè curti visus est, ut à longè præsciuisse non valuerit, qui ab æterno in sua æternitate, omnia præterita & futura, tanquam præsentia intuetur? Et tamen admonet dicens: *Declina à malo & fac bonum.*

Non ineprum in hac materia exemplum aut simile adduci potest de quodam infirmo & medico. Infirmus in corpore languebat, simul in mente, hoc sæpius dilemate vtens: si Deus sic vel sic præsciuit, &c. Vocatus medicus dixit: Domine, si Deus præsciuit, te fore sanum, absq; meis remedijs sanaberis. Si moriturum, etiam si omnia pharmaca præberem, non te iuuarem. Conuictus prudentis medici dicto, pœnitentiam egit.

§ IX.

De Monstruosis.

Non desunt alij mixti (vt ita dicam) fori, ac planè monstruosi, qui perditè viuunt, & tamen quibusdam scrupulis laborant, vt circa res fidei, circa blasphemias, quæ ipsi maxime abhorrent, circa vota, confessiones, &c.

Remeo

Remedium pro his quoq; in Ecclesia Dei iuueniri potest.

In primis enim deterrendi sunt à pessima vita. 1. Per orationem illis imponendam. 2. Nouissimorum meditationem ab eis faciendam. 3. Eleemosynæ largitionem. 4. Frequentem confessionem & Communionem. 5. Ieiunium. 6. Status periculosi considerationem. 7. Per constans propositum deponendi talem statum, & vitam emendandi.

Postea recollectis, & aliquantulū cautiore, ac timorata cōscientiæ effectis, poterunt eadem prescribi remedia, quæ iam posita sunt scrupulosis.

§ X. De peccata conscientia,

De pijs autem, qui & cautè viuunt, & serenā conscientiam habent, nihil occurrit dicere: nisi quod Confessarij prudenter cum eis procedant, & ne turbent conscientiam monitionibus ac inquisitionibus minis necessarijs, caueant.

Plura poterit confessarius iudiciosus ex hac doctrina elicere, & ea scrupulosis applicare, prout Deus dederit, & occasio, necessitate expostulerit.

§ XI.

Subijcienda est hic doctrina, nouellis presertim, ac scrupulosis Sacerdotibus apprime necessaria.

1. Si Sacerdos sumpta Hostia, deprehendat in calice loco vini ministratam esse aquam, etiam ipsam totam vel illius partem hauserit, non turbetur, sed statim dolorem concipiat de negligentia admil-

admissa: Ne autem Sacrificium imperfectum remaneat, incontinenti suppleat, aliquo horum duorum modorum.

Primus est ex D. T. 4. d. 13. qui Missalibus insertus & præfixus est, regulariterq; est obseruandus, quando nullum imminet scandalum, ut puta cum Sacerdos celebrat, præsentis suo ministro tantum, aut coram paucis prudentibus. Est autem iste:

Accipiat nouam hostiam; & (si aliquid aquæ remansit) alium calicem: vel extracta particula Hostiæ, (si nondum deglutita est) effundat residuum aquæ in aliquod vas decens, vel ampullam: aut si modicum aquæ remansit in calice, superinfundat vinum consecrandum. Tunc præmissa oblatione incipiat cōsecrationem vtriusq; speciei ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*: prosequaturq; Missam more solito, (etiam eleuando) vsq; ad finem. Et post summptionem Corporis & sanguinis Christi, sumat & illam aquam, quæ reuerenter tractanda est propter contactum Corporis Christi.

Secundus motus est ex Scoto, qui Nauar. c. 25. n. 97. placet: possetque obseruari, in frequentia populi promiscui, ad euitandam admirationem & scandalum. Sufficit, inquit, solum calicem consecrare, & statim sumere, omnibus alijs omissis. Sciendum tamen est, necessarium esse oblationem præmittere, saltem mentetenus, hoc est cogitatione concipere, oblationem illius vini, quod siue Sacerdos, siue etiam minister (loco primæ ablutionis) infundat, super residuum aquæ; (& si nihil aquæ remansit,

fit, apponenda est alia.) Deinde in medio altaris consecret Sacerdos: incipiens ab illis verbis; *Simili modo posteaquam cœnatum est; vsq; ad illa verba inclusiuè: Hec quotiescunq; feceritis, in meam commemorationem facietis.* Tandem sumat cum reuerentia, absq; aliqua mora, prætermisiss alijs, ne populus errorem intelligat. Postmodum illam quoque a quam ebibat.

Quod si Sacerdos turbatus, nesciens quid facto opus sit, Communionem & Postcommunionem, atq; adeo Missam absque tali supplemento, compleuerit, caueat ne iterum tum celebrer, neq; en. m. potest.

2. Aliqui consecrantes, nimis propè Hostiam & calicem, os tenent, quasi eum deglutire volentes, eum astantium offendiculo seu scandalo, vt auri- bus proprijs audiui. Hoc itaq; non est necessarium, quia etiamsi per cubitum distaret os à calice, adhuc præsentia materiæ non impediretur, neq; vis consecrationis minueretur.

3. Alij, vt (*Nauar. c. 16. de attentione*) asserit, verba consecrationis tantò conatu & aspiratione, ab imo pectore tracta proferunt, vt scandalo sint auditoribus: alij nimis morosè. Alij volunt, vt halitus aut verba tangerent materiam consecrandam, idè & nimis ad materiam inclinantur, & halitu illam contingere curant, quod non esse necessarium, sed neq; decens. *Azor (ni fallor) monet.*

4. Alij diserutiantur, credentes se nõ rectè profèrre verba consecrationis. Sed satis est ea profèrre bene moraliter: hoc est humano more, ita videlicet, vt

et, vt si cum hominibus loquerer, intelligerer: & sermo haberetur pro intelligibili atq; claro.

5. Repetitio quoq; in consecratione non est facienda, quia indecens est, nihilominus si quis scrupulosus id faceret, forma consecrationis non vitaretur: ac pròinde valida esset consecratio.

9. Reprehendit etiam *Nauar: vbi supra;* & peccare dicit eos, qui Missam tam submisse recitant, vt circumstantes non possunt audire. Reprehensibiles quoq; sunt, qui adeo clamorosè recitant, vt & aures aliorum offendant, & alijs celebrantibus impedimento sint. Vnde bene in Rubricis Missæ docetur, vt nec nimis altè dicatur, ne conturbentur alij: nec nimis submisse, nec nimis celeriter vel tarde, sed mediocriter, vt à propè circumstantibus possint audiri. Illi quoq; qui in elevatione diutius Hostiam vel calicem tenent eleuatam, corrigendi sunt.

CAPUT IX.

In quo Praxis, seu practica curatio Scrupulorum continetur.

EA quæ supra dicta sunt de Scrupulis, expedit breuiter colligere, & ad praxim reducere; ita vt Scrupulosi etiam in defectu consiliarij, valeant se aliqua ratione iuuare. Quod vt commodius exequi valeant, negotium hoc in tres partes diuidant: In præparationem suam; in pugnam cum Scrupulis, & subsidium subiungendum.

¶ Pra-

Preparatio.

Per quam *Scrupulosus* disponitur ad pugnam.

1. Recursus fiat ad Deum, & Sanctos, per orationes crebras.

2. Protestatio de proposito firmo, in hac pugna, non offendendi Deum, sed tantum scrupulos eradiciendi, cum eius benedictione & auxilio, ad seruiendum ei in læticia cordis: unde si hac occasione stimulus aliquis discutiabit conscientiam, tu oppone hanc protestationem, ex nunc pro tunc.

3. Fides bona, est protestationis comes: hæc autem summo conatu est conquirenda & comparanda, tanquam cardo & fundamentum totius istius negotij. Est autem bona fides, bona credulitas seu existimatio de actione aliqua quod non sit peccata minosa, sed licita. Quæ existimatio non debet procedere ex errore aliquo, deceptione, astu, malitia, neq; ex complacentia peccati, sed ex candore animi ita sincerè credentis, siue ob autoritatem peritorum, exempla piorum, siue propter coniecturas verisimiles, discursusq; rationis probabiles: & præterea ad bonum finem, scilicet ad pacandam conscientiam, pro Dei laude & gloria.

4. Sicut & mala fides, dicitur quando quis, scilicet & volens malum exequitur, contra suæ conscientie credulitatem, quasi malitiosè contra eius existimati onem agens.

5. Bonæ fidei fundamentum, est depositio conscientie; hoc est, erroris in conscientia, qui eam tor-

torquet & affligit. Depositio verò fit hoc modo. Dum aliquis legit, audit, perpendit, consideratq; exempla piorum: & conuersus ad se deprehendit, & difformitatem seu discrepantiam in credulitate & actionibus suis, unde censet se in errore esse, quem propterea reijcit à se: & tunc dicitur deponere conscientiam. Pergens autem ulterius, postquam amplexus est illam sibi contrariam opinionem, eam sincere credit veram, paratus eam deserere, si ipsam falsam esse subolfecerit: unde quando ex tali opinione operatur, dicitur bona fide agere.

6. Sanè ista bona fides & cum tali promptitudine, multum valet iuuatq; ad excusandum actiones hominis à peccato: & quidem coram Deo, qui intuetur cor. Nam cum hæc interuenit, Deus non imputat actionem illam ad culpam. Exemplum, si homo simplex ingrederetur monasterium, sine dolo & malitia, sed neq; sciens prohibitionem, credensque id sibi licere, nihil peccat: quia bona fide id facit.

7. Per contrarium mala fides, ex non peccato facit peccatum, & ex veniali, imò etiam nullo mortale. Ut si quis credens esse peccatum omittere Missam die Cinerum, & ramen omitteret; tale peccatum admitteret, quale esse crederet: eò quod contra conscientiam suam dictantem sibi esse peccatum, ageret (quamuis in rei veritate peccatum non sit.) Et hoc est, mala fide agere.

8. Sed & hoc scitu est necessarium, quod tu sis scrupulosus, quod facile deprehendes, tum ex frequen-

frequentibus dubitationibus & perplexitatibus, circa agenda, (licitane an illicita sint) circa acta, (conuenienter, an non, gesta sint, vel etiam omissa, aut non integrè persoluta) in iudicando, consensuè, an non, &c. Tum ex assidua anxietate & turbatione animi, ob ineptum conscientiarum remorsum, seu punitiones: tum ex alijs, qui te auerent, aut irident, compatiuntur, aut talem esse cum admiratione, vel subsannatione diuulgant; alij verò etiam tuum consortium propterea subterfugunt.

9. Scias etiam oportet, quòd Deus tanquam Dominus mauult conscientia tua serenitatem, ad seruiendum sibi cum iucunditate, quàm istas tuas retortitas, & animi fluctuationes, multa bona impediens: Idem Deus, uti Pater & Creator tuus, benignus, atq; tui amantissimus est, tantum abest, quòd sit seuerus, aut instar hostis crudelis, qui minimos tuos lapsus, obseruet, ut habeat occasionem te puniendi, vlciscendi, ac ob leuem defectum perpetuo damnandi,

10. Scire quoq; debes, quòd non omne id quòd in cogitatione tua oritur & comparat, prouenit ex deliberato animo. Multa enim proueniunt rationem, omnemq; eius deliberationem, ut sunt subitè motus, qui non sunt in nostra potestate. Vnde etiam sanctissimos inuadebant, infestabant, & turbabant. Atq; tunc constat nullum esse peccatum: quia actus sine aduertentia non est actus humanus. Vnde sciatur qui peccat debet aduertere quid faciat: ita

quis

quis impræmeditatè ex improviso, & inopinatò vitia pulchra muliere, subitò raperetur in eius amorè, absq; aliqua vel minima deliberatione: aut conspècto inimico, subitè concitaretur iracundia, nihil peccaret; donec aduertat, quid agat, aut quid secum agatur vel quid in animo & appetitu sensitivo degat.

¶ Dato etiam, quòd cogitatio illa, aut etiam delectatio, cum aliqua aduertentia nostra versetur in animo; non tamen quahseuq; aduertentia sufficit ad peccatum mortale: siquidem duplex esse potest; Perfecta, seu plena, & imperfecta, semiplena. Perfecta aduertentia est, quando ratio considerat sensualitatis motum sufficienter, quoad plenam malitiam eius, ac proinde secundum illas circumstantias, quibus homo potest moueri ad illum excutiendum, & quasi cum discursu quodam deliberatione & examine (quamuis breuissimo tempore) an videlicet eligenda & amplectenda sit illa suggestio per consensum voluntatis: an verò respicienda per dissensum & displicentiam. Semiplena verò aduertentia est cum quis sentit motum inordinatum in appetitu, sed non venit in mentè, quòd hoc rationi, aut Dei præcepto, aduersetur, neque plenè cernit, in quonam & quali motu aut periculo hæreat: vnde nihil est quòd ipsum mouere possit ad excutiendum illud malum: sed est, sicut cum quis nondum plenè à somno excitatus, sed eo ex parte ligatus, pollutionis contingentis illi, malitiam perfectè non aduertit, ideo non imputatur, et

V 2

sed mot,

ad mortale donec plenè aduertat, quid ei incurrit. Sicut & plena aduertentia comparatur dispositioni hominis, quando perfectè à somno excitatus est. Eodem modo homini in vigilia potest ad tenuis consideratio accidere, eò quòd intellectus alio trahatur & distrahatur, ne cogitet delectationem esse malam, & contra legem Dei, cum non sit in nostra potestate, semper recordari eorum quæ oportet. Quod fieri potest ex aliqua causa naturali distrahente, vel etiam quia impetus concitatis passionis, ut potè vehementes, prævalent, ita ut eum qui attendit, & aduertere inceptit, integrè aduertere non valeat, delectatione cursum suum faciente. Vnde talis consideratio leuis, non sufficit ad mortale. Exemplum, si quis die ieiunij cænet, aduertens cœnam sibi vilem ac delectabilem, ac de hoc tantum ratio secum deliberat, examinat, & consultat, nihil de eius mortali malitia, quod scilicet contra præceptum sit, cogitans; hic non peccat mortaliter, propter aduertentiam imperfectam. Et quod maius est, videt se agere contra naturalem temperantiam, videlicet, absq; necessitate, contra debitam quantitatem, tempus, & modum; sed de præcepto nihil prorsus cogitat, iste peccabit venialiter tantum.

12. Nam cum peccatum mortale sit dissolutio diuinæ amicitiae, eiq; aeterna damnatione debeat, non est par credere, tanto supplicio hominem absq; perfecta & plena consideratione, obnoxium fieri, & (ut multi Doctores dicunt) dedecet Diuinam pietatem

ratem, ob talem insufficientem deliberationem in tartara detrudere hominem, cuius ea fragilitas est, ut non semper ad obiecti malitiam perfectè aduertere, de eaq; deliberare, possit; vnde tunc non mortaliter, sed venialiter tantum peccare poterit, liberque à damnatione perpetua erit. *Sanch. Moral. lib. 1. cap. 1. n. 6. & seq. & alij.*

13. Ultra plenam intellectus considerationem, consensus etiam voluntatis exigitur ad culpam, quia nisi aliquid voluntarium sit, peccatum esse non potest, ut docet D. Aug. Hinc ubi aduertentia plena præcessit, & consensus plenus accessit; mortale peccatum est. Vbi verò aduertentia semiplena fuit, ibi & consensus semiplenus, atq; adeò peccatum veniale.

14. Insuper, quando quis resistit, & conatur expellere illos motus inordinatos, sed ita tepidè, ut propter hoc statim secundo & tertio regrediantur ad pulsandum mentem (ut Syluest. Grassijs, & alij docent) venialiter tantum peccat, dummodo non consentiat, sed ei verè displiceant, neq; adsit periculum propter talem negligentiam, succumbendi, seu consentiendi in opus externum, aut delectationem internam. Tunc enim deberet torporem excutere, conatum augere, ad eijciendam delectationem: non tantum diuertendo cogitationem ad aliam animo reuoluenda, verum etiam carnem diutius affligendo, ac variè excruciendo, & vsq; ad mortem decertando.

15. Decipitur aliquando scrupulosus, credens esse

esse consensum, ex eo quod sentit quandam de peccato cogitato delectationem, & propterea trahatur. Verumenimvero, non semper dum sentimus, consentimus, & valde ista differunt. Nam potest in parte sensitiva esse commotio & delectatio, ut in illis qui per vim alicuius polluuntur: & tamē in ratione (quamvis sola) displicentia, imo quandoque cum contentiosa resistentia. Insuper neq; sola perseverantia delectationis post plenam considerationem, concludere potest consensum plenum. Quia appetitus sensitivus rebellis est, neque subditur plenē imperio voluntatis, ac propterea potius voluntas patitur illas delectationes, quam agat. Hinc multas negligentias post plenam advertentiam excusare possumus à mortali, maximè eorum, qui ita dispositi sunt, ut potius mori decernant, quam mortale admittere.

16. Materia quoq; peccati circa quam versatur, consideranda est scrupulosa, graviusne illa est an levis, nimirum cum notabili irreverentia Dei, & proiudicio proximi. Nam si levis sit, non erit mortale, ut aliquot versus Psalmi, in officio omittente, aut etiam Psalmum parvum. Similiter, leviter aliquem percussisse, aut rem parvam surripuisse, vel non graviter infamasse, ut dicendo quod mentis est se excusando.

¶ Pugna cum Scrupulis.

His doctrinis bene perpensis, iam scrupulosus est prævinitus, ad ipsam pugnam: quam in Dei nomine sic aggrediatur. Et primò exciter atq; ex

eruat

truat in se bonam fidem, hoc modo: Domine, video, quod ego & in sensu, & in moribus, discrepō à viris doctis & pijs, neq; est possibile ipsos errare; potius ego allucinor, qui caput habeo læsum, & phantasiā conturbatā confusamq;, ob frequentes vacillationes, metus & afflictiones quas ego sentio, & alij ex facie idipsum deprehendentes, mirantur: certè consultius faciam, si ego adhærebo opinioni eorum, meum verò errorem deponam: quod mihi licere, Doctores docent, præsertim *sa, V. Dubium*. Et assumam bonam fidem, hoc est, concipiam bonam existimationem de opinione meo errori contraria, nimirum quod illa sit bona, licita, ac in operatione tuta.

2. Et sic credens intrepidè, omnia in contrariū scrupulo faciam. Sic enim nihil peccabo, testante D. Anton: *p. 1. t. 2. c. 10*. Nā si virgebit me, musitans aliquid esse peccatū, ego candido (non fraudulēto aut malitioso) animo, negabo: si aggravabit, asserēs mortale, non cedam ei, neq; condescendam: si tāquam dubium obtrudet, illud ego deponam, & quidem licitè docente *sa, num: 4.* & ita bona fide cretus, omnia contra scrupuli stimulum faciam.

3. Ulterius. In confessione, illa tantum proferam quæ mortalia putabo, imò quæ mortalia esse, iuramento confirmare audebo, similiter super quæ iurare potero, quod ea nunquam sim confessus. Vnde cetera venialia ceasebo, quæ alijs, præter confessionem, vijs abstergi possunt, ac propterea illa in confessione tacebo, & non recensabo.

V 4

4. Quod

4. Quòd si dubium, de consensu in peccata cogitationis, aut internæ delectationis, in mentē irreperit; non credam. Qui ferienim potest, vt ego qui cōscientiam nimis sensibilē ac timidam habeo, in omnem ferē cogitantiunculam, consentiam, ac peccem, & quidem mort aliter. Certē si ego in tali dispositione constitutus, consentirem, proculdubio non dubitarem, conscientia ipsa sensibiliter reclamante. Et quamuis mihi scrupuloso videar consentisse, in re itamen veritate, non consensi: & in ista bona fide, reijcio hunc scrupulum; atq; ad contrarium agendum me determino.

5. Hac bona fide animatus & armatus, solideq; fundatus, sapius accedam ad sacram Synaxim, vel ad celebrandum, confessione Sacramentali non premissa: cum protestatione, quod sum paratus etiam pluries confessionem præmittere, si hoc vera necessitas exoptularer. Quamuis in hoc initio, aliquot notam scrupulorum acrius pungentium in memoriali facere non disuaderem, per aliquot septimanas ne de repente aliquis timor superueniens obruat conscientiam, nondum plenē purgatam, aut etiam vt concessa à Domino tranquillitate, apertē deprehendas illa, quæ notasti, fuisse vana terricula mentis. Hoc autē per duos aut ad summum tres menses faciens, postea talem conscriptionem tibi subtraherem vt sic paulatim, & quasi per gradus, ad conscientie serenitatem peruenias.

6. Eadem bona fide procedam, in recitatione diuini officij. & aliarū orationum. Nunquā reperam quic-

quicquid oblatret scrupulus: Promptum me profitebor ad integrē persoluendum quod teneor, sed repetere nolo, ne contraham scrupulorum habitum: Vnde formata mihi bona fide, vltius pergam.

7. Hoc si factites pluries, Deo volente & cooperante, ad serenitatem facile peruenies: Quòd si his non obtemperaueris, in magno periculo remanebis, & nunquam lætus Domino seruiēs.

8. Sed dum tu hæc facies, magna tempestas insurget contra te, fluctus turbationum circumdabūt, & coangustabunt te: Salutis tuæ hostis conabitur deterrere te ab hoc bono proposito, multis, varijs, ac horrendis suggestionibus. Et tunc magna fortitudine opus habebis, vt nihil penitus mouearis. Suggesteram tibi aliquot difficultates in hac pugna, vna eademq; opera te animabo; quatenus eas prævideas, leuius feras, & facilius superes.

§ Subsidiū.

1. Si in hoc certamine, (dum resistis, & non obsequeris scrupulis, ad suggestionem eorum nihil facis, confessionem differs, in oratione à repetitionibus abstines, &c.) aliquando in exercitijs spiritualibus, orationibus, sacramentorum vsu, senseris te, quasi destitutum omni deuotione, & loco eius abundare ariditatem, insipiditatem, desolationem, distractionem, puncturas; nihil cures omnino: Omnia ista copiosē compensabuntur, quando redierit Domino volente tranquillitas; ac proinde consolationibus non priuaris penitus, sed in aliud tempus eas tibi Deus reseruat. Ad tempus itaq; renuntia his suis-

auaribus spiritualibus: cum praesertim, non propter eas Deo seruiendū sit, sed quia ille dignus est, nos vero obligati sumus, tanquam creatura eius & beneficijs deuincti, seu beneficiarij.

2. Aliquando mustitabit scrupulus, quod sis praesumptuosus & audaculus, committens te fortunæ, & non curans, siue benè, siue malè cesserit, siue salus siue damnatio sequatur: ac proinde periculo praesentissimo te exponis, rutam viam scrupulorum deserendo. Tu in cogitatione tua, dic, negādo ista omnia. Non est praesumptuosus, neq; periculo se obijcit, qui prudenter operatur, videlicet: Ex deliberatione & resolutione bona fide facta: ex consilio prudentis Confessoris, aut alterius pij & periti, exemplo ductus virorum bonorum, &c. Vnde non dubium euentum pro fine habeo, sed determinatè bonum expecto, ex Dei benignitate.

3. Interdum vrgebit dicens: Caue, ne talis tua resolutio sit malitiosa irritans Deum, & ad iracundiam prouocans, praesertim, si ad conscientiam tuā conuersus fueris, quæ tot puncturis configitur, tot scissuris laceratur, tot metibus discriatur, Vnde apparet, te non posse bona conscientia, sed mala pessimaq; ad sacra accedere. &c. Facile hoc euades, si ad bonam fidem confugies, aliorum bonorū vitam, tibi ob oculos statues, insidias diaboli auertes, conscientiamq; tuam pro nunc languentem & scrupulis debilitatam, atq; ideo iudicium rationis offuscantem agnosces.

4. Quandoq; persuadebis tibi, quasi bonus consilia-

siliarius, vt saltem hac vice confitearis, & deponas onus, quod te premit, ne fortè sacrilegium in sumptione Eucharistiae sine confessione, cōmittas, Deūq; grauius offendas: & postea cauius viuens, & ad defectus diligentius attendens, ad cōmuniōnē deposita consciētia accedes. Non credas ei, decipiet te: iam dictū est scrupuloso satis esse mortalia, eaq; iurata confiteri; & cum puncturæ istæ, aut dubia sint, aut ex lasa phantasia per scrupulos procedāt, in Dei nomine animatus bona fide, accede audacter ad S. Synaxim, protestans te etiam millies confiteri paratum, si hoc tibi & quieti conscientiae conduceret. Non imputabit Dominus peccatum ei, qui cum bona credulitate in actionibus prodedit. Quod si fueris scrupulis obsecutus, decipieris scrupuli verò non cessabunt, sed multiplicabuntur magis, habitusq; eorū fortius firmabitur & radicabitur.

5. Demum, non raro insursum tibi, cum valde proliuis sis ad hæc & illa peccata, sentiasq; ipse intus te esse grauatum, ac plenum multis foedis ac blasphemis cogitationibus. Tu bono animo esto. Neq; enim hic blanditiæ sunt, sed conatus, ad eijciendos scrupulos, quæ tuam inquietant conscientiam. Turpitudines autē quas sentis, proueniunt ex infelici conditione naturæ peccato infectæ & corruptæ. Et quamuis ex teipso contentus non sis, eò quod sentias te valde distractum his immūdis cogitationibus, & (quod maius est) videris tibi consentire; ac proinde in malo statu esse, non turberis, uidetur quidem tibi; sed non omne quod tale

talē videtur, est talē. Iste cruciatus, quem geris, propter hæc, demonstrat, quòd tibi displicent. Crede peritioribus, rectum iudicium habentibus, qui sic docent: & ne fidas tibi ipsi, qui distortam estimationem habes, ob phantasiam læsam.

6. Adhuc, aliquando occupabit te dolor & mæsticia, propterea quia credes te indulgentias non lucraturum, quæ dari solent confessis, & S. Communionem refectis, aut hoc & illud toties (seu integrè) recitantibus. Siquidem tu interdum absq; confessione communicabis, aliquando dubitabis, an omnia requisita ritè ac integrè perfeceris; repetitio autem tibi interdicitur. Verùm quia tu confusum & confusum scrupulis caput habes, male credis, & temerè seu absq; ratione doles. Nonnè confessus es, non ita pridem? Auderesnè tu asserere, priuatum esse indulgentijs eum, qui triduo ante Pascha confessus est, si quæ sunt eo die tales indulgentiæ? Minimè gentium. Sed esto, quòd tu non sis tunc lucraturus eas, non tristeris. Nam etiam non obtineres eas, si in itinere esses, aut in lecto ob infirmitatem detinereris. Et tu in tali indispositione, æger es ac peregrinus, alienusque, à teipso & alijs recto iudicio pollentibus. Renuntia pro nunc indulgentijs, donec recuperes sanitatem, & assequaris conscientia serénitatem. Crede doctis, quòd non omninò eas omitte, sed commutas in magnam mentis consolationem, puritatem & sinceritatem, quæ ad multa tibi apprimè necessaria est. Interim te commenda, clementia Dei, qui tibi multis vijs poterit compensare,

fare, ac supplere hanc omissam indulgentiam, (si est omissa.)

7. Vt autem faciliùs scrupulorum laqueos euadas, conuersationes hominum frequentes fugias, vana & diuturna colloquia deseras, silentium cole, & strictissimè serua, non tantùm oris, verùm etiã mentis seu cordis, vt abigat inde omnes vanas cogitationes. Certè vanis cogitationibus & colloquijs, faciliè se ingeret scrupulus: & ab eis facilis erit transitus ad turpia & noxia: vbi te grauius conscientia torquebit. Salubre consilium est, semper Dei præsentiam ob oculos sibi statuerè, & in corde retinere, de eo cogitando, eum eo sermocinando, ac de rebus ad salutem necessarijs tractando.

CAPUT X.

In quo tres Casus aliquando occurrentes, circa dispensationem in Matrimonij impedimentis, deciduntur.

I. Casus.

Si quando literæ dispensationis perirent, quid tunc factò opus est?

R. Sufficiet tunc testimonium alicuius omni exceptione maioris, vel coniecturae probabiles. Nam scriptura non est necessaria ad substantiam & valorem gratia, sed statim ac concessa est, per verbum, *Fiat*; valida est in se, & perfecta, quoad substantiam. *Sanch. Moral. lib. 8. d. 29. n. 2.*

Et idem Sanchez eodem lib. 8. d. 32. n. 5. Non destit-

destituitur viribus dispensatio, etsi is cui conceditur, literas cancellat concidatue: Quia hoc solam renunciationem eius importat; quæ dum non est à Superiori acceptata, minimè vim dispensationis enervat.

Deinde, quia esto ad dispensationis valorem expediti literas desideraretur: at ubi semel literis expeditis concessa est, non pendet eius firmitas, à literarum conseruatione. *Idem ibidem.* Et quòd in foro eòscientiæ fas est ut, ante expeditas literas, *disp: 29:*

II. Casus.

Vtrum Officialis Episcopi, cui delegatur per rescripta dispensatio in Matrimonij impedimento, possit eam facultatem subdelegare?

1. Quæstio hæc in terminis proponitur à Sanchez de Mat: *lib: 8. disp: 28. n. 43. fin.*

2. Et loquitur de delegatione facta à Principe, scilicet Pontifice.

3. Respondet negatiuè. Non idèò quòd sit electa industria personæ (propter illa verba. *Super quo conscientiam tuam oneramus. Et, Discretionem tuam, de qua in his specialibus in Domino fiduciam obtinemus.*) Quia per huiusmodi verba non censetur electa industria personæ: aliàs talis commissio, mortuo Officiali non transiret ad Successorem.

4. Sed quia ubi nudum ministerium vnà eum iurisdictione aliqua committitur à Principe, non potest nudum ministerium subdelegari exequendæ dispensationis, benè tamen iurisdictione illa, examinanda veritatis, precum, testium receptio, &c;

Pot

Per oppositum, quoad delegatum inferioris principis, nam delegatus inferioris principis, ad vnam causam, non potest totam illam subdelegare, nec articulum iurisdictionem continentem, potest tamen articulum qui nudi ministerij est. Sanchez de Matr: lib: 3. d. 31. n. 10.

5. Matrimonium ante dispensationem Officialis, non est validum. *Ibid: disp: 35. n. 18.* Et Filliucius, *Tract: 10. p. 2. c. 10. n. 363.* qui addit expresse, solum Officialem dispensare posse.

III. Casus.

Bona fides, potestnè hic habere locum?

¶ Potest.

Quando verò suffragatur?

¶ Quando ignorantia est inuincibilis, iuris humani aut facti, absq; tertij præiudicio. Et tunc non tenetur Confessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde speratur utilitas: quia ferretur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas. *Sanchez lib: 2. disp: 38. n. 6. Et infra.* Quòd verum esse credo, non tantum ubi iam est contractum matrimonium, sed etiam ante illud contractum. Si enim Confessarius vel quilibet alius videat pœnitentem, ignorantia inuincibili impedimenti laborantem, & credat probabiliter fore, ut monitis non acquiescat, nec fidem adhibeat, & lesa conscientia, sit matrimonium contracturus, & maxima difficultate, magnoq; scandalo suborto, possit à matrimonij contractu desistere, prudentissimè Confessarius ager, si taceat. *Subiungit. Nauarrus a-*

it, &c.

it, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peccatorum consilio bona fide credebant esse legitimas, cum tamen non essent, & tacuisse. Quia circa ius humanum errabant: ne eos (quos ignorantia excusabat) contingeret in mala fide, & nihilominus utentes dispensatione (inualida) peccarent. Et concludit statim posse Confessarium absolueri pœnitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excusatur, si videat, monitionem non profuturam. Vbi clarè Navar: loquitur, ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis inualida aliqui contrahere volebant. *Subiungit.* Imo tenetur Confessarius in casu hoc tacere, ne sequantur inconuenientia dicta, præbeatq; peccandi causam. his qui in bono statu sunt. *Hec ibi.*

Lopez Instr: p. 1. cap: 27. ibi. Ad prudentiã, &c.

Et Corradus, q. 141. in addu: idem repetit videlicet:

Quando Confessarius videt pœnitentem ignorantia inculpabili aliquid ignorare esse peccatum mortale, quando ex admonitione non speratur emenda, vel quando difficile est remedium, & nullus speratur fructus, nisi multum inquietudinis & scandalum, tacere debet. Secus esset, quando pœnitens sciscitaretur, tunc aperienda est veritas.



AD TYROCINIUM APPENDIX.

Quoniam in literis Iubilei, noua sepius clausula inseruntur, ac propterea noua oriuntur dubitationes practicae, quæ vix possunt sub scientiam cadere (vt significauit Suarez tom. 5. Disp: 7. Sect: 5. n. 5.) neque de eis certa aliqua Regula dari potest, nisi vt ab hominibus doctis proprietas verborum consideretur, & iuxta principia iuris, vel alia à Theologis recepta, verba explicentur: & inter alias difficultates non minima est, de absolutio-
ne ab Hæresi, ideo de ea hic proponitur quaestio.

In Iubileo, in quo conceditur facultas absoluendi à Casibus Bullæ Cœnæ, censeturne concessa etiam facultas absoluendi ab Hæresi?

Pro resolutione huius difficultatis tria dicentur.

1. Status controuersia declarabitur.
2. Determinatio Quæstionis cum suis probationibus subiungetur.
3. Apparentes rationes in cõtrarium diluentur.

Quoad Primum.

Quamuis non abs re dici posset ab Hæresi denunciata officiosè absolui neminem posse: à sim-

à simplici verò & priuata quæ non est denunciata, posse, nihilominus, quia sermo est in Prouincia, vbi nec Inquisitores sunt, nec Hæretici denunciantur nec puniuntur: Et dubitatur: An qui denunciati non sunt, possint in Confessione absolui, virtute Iubilei, concedentis facultatem supra Casus Bullæ Cœnæ. Ideò sciendum est, quòd in hac Materia sunt duæ opiniones: Altera affirmans posse Hæreticos non denunciatos absolui: altera negans posse eisdem absolui.

Doctores tam negantes quàm affirmantes, inferius recensentur.

Quoad Secundum.

Nobis placet pars affirmans tanquàm in se probabilis ac vera, ex parte Ecclesiæ benigna, quoad forum pœnitentiæ, in Iubileo omnino necessaria. Suadetur Primò: quia intentio Summi Pontif: in tali Iubileo est disponere, capacesque reddere vniuersaliter, efficaciter, ac sufficienter, omnes Christi fideles, ex speciali & largissima gratia, ad suscipiendam plenariam Indulgentiam. Quod si exciperetur talis Hæresis, non esset dispositio vniuersalis, sed particularis; non liberalis sed parca, & constricta. Vnde non solent excipi in Iubileis nisi illa, quæ vel non pertinent ad salutis & indulgentiæ consecutionem; videlicet sine quibus obtrineri potest indulgentia, vt est irregularitas, & asticæ, vt deducta ad forum exterius: vel quæ nullam redderent Indulgentiam, vt status peccati & defectu satisfactionis debita.

2. Exce-

2. Exceptio firmat Regulam, sed in Iubileo Pauli V. Anno 1617. erat excepta Hæresis denunciata, ergo non denunciata erat concessa: Et cum non esset concessa expressè, dicendū est, quòd sub specificatione Bullæ Cœnæ erat inclusa; nec apparet ratio, propter quam tunc tantum includeretur, & non semper, vt patebit statim.

3. Confirmatur; quia in Iubileis non solet excipi regulariter hæresis ignota iudici Ecclesiastico, excipitur autem semper denunciata, & quidem aliquando specificè & expressè: vt in Iubileo Pauli V. Aliquando genericè & implicite, vt quado reseruantur Censuræ deductæ ad forum exterius.

Et cum ordinariè in Iubileorum Bullis aliqua expressè excipiantur, occasio esset inferendi hæresim occultam, si intentio Pontificis esset eam reseruare.

4. Quando aliqua dispositio Superioris potest exponi rigorosè & benignè, satis est pro saluanda ea, ac securitate conscientia, si exponatur in sensu benigno, dummodo vis non inferatur verbis & veritati, cum prouiores semper esse debeamus ad misericordiam, quàm ad rigorem iuris, vt inquit Author Candelabri Aurei. Hæc autem fauorabilis sententia, saluat etiam verborum proprietatem, nec verba extorquet.

5. Filliucius, qui affirmatiuam partem tenet, par. 3. tract. 8. cap: 10. num: 265. testatur duo. 1. Hanc esse opinionem multorum doctissimorum Virorum asserentium, quòd in Concessione in definita Casuum Bullæ Cœnæ, etiam intelligitur Hæresis

relis, nisi expressè excipiatur. 2. Quod usus & praxis, ac responsio in sacra Pœnitentiaria talis est.

Idem docet *Eman: Sa: V. Excommunic: Bul: num: 17.* Concessis (inquit) omnibus casibus Bullæ Cœnæ, intelligitur concessus Casus Hæresis. (Addit) Ita declaravit S. Congregatio.

Idem tenet *Soto 4. d. 22. q. 2. a. 3.*

Idem *Corduba, Sum: 48.*

Idem sentit *Thomas Zerola Episcopus Minorensis*, in sua praxi Episcopali, *par: 2.* Et in Practica Pœnitentiaria, *cap: 15. q. 4.*

In *Candelabro de Absol: n. 16.* plures DD. citantur *Grassii lib: 4. cap: 15. num: 25.* postquam docuit suam opinionem negantem, subiunxit. Aliter tamen habetur in praxi de Hæretico occulto, incidente in excommunicationis Censuram. Hanc praxim allegans *Suarez tom: 5. disp: 7. Sect: 5. n. 12.* ait: Fundari potest illa praxis in vulgari Regula, qua privilegium Principis latissimè est interpretandum, præsertim in beneficijs, quæ continent bonum animarum, qualis est facultas absolvendi à reservatione. Nec obstat quod Hæresis habeat specialem gravitatem in ratione culpæ, nam in ratione reservationis non habet, cum per Bullam Cœnæ eodem modo, & iisdem verbis referuentur reliqua crimina. Sicut inter percussiones Clerici, valde specialis est percussio Sacerdotis, & tamen concessa potestatem absolvendi à percussione Clerici comprehenditur & percussio Sacerdotis, quia quoad reservationem, omnes inferiores ordines æquiparantur. Quamvis postea prosequens suam negatiivam solvit has rationes,

ones, quæ tamen solutiones facillè rejici possent: neque enim fauor fidei in abstracto accipitur, sed quatenus est in animabus: cætera quoque ex dictis ac dicendis facillè intelligentur.

Quoad Tertium.

Quod obijci solet Regula iuris 81. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. R. Negando, quod non sit concessurus in specie quoad Hæresim ignotam: Quamvis quoad Hæresim deductam ad iudicium, satis verificetur.

Idem intelligendum est de relapsis quod scilicet possunt absolvi, qui Hæresim publicè coram Iudice non abiuraverunt, cum in iure tales tantum relapsi censeantur. *Azor tom. 1. lib: 8. c. 14.*

Et hoc modo intelligenda est doctrina à nobis tradita in *Examine approbandorum. tit: 13. q. 8.*

2. Quoad alios Authores contrarium sentientes: multi multa afferunt, quæ nihil nostræ resolutionis officunt. Nā vel incertæ sunt veritatis, vel intelliguntur tantum de Bulla Cruciatæ, quæ in Hispania sedem habet, vel in quantum esset hæc sententia in præiudicium Censorum fidei, seu Inquisitorum.

In primis *Henriquez lib: 6. de Pœnitentia, cap: 16.* sic ait: A casu Hæresis exterioris per Clausulam generalem Bullæ Cruciatæ, aut plenissimi Iubilei (nisi aliter in ipso expressè declareretur) Confessarius absolvere non potest. Postea ipsemet se explicat, statim subiungens: Quia Urbanus IV. Paulus IV. Pius V. & Gregorius XIII. Pontifices, ita expresserunt per Bullam cum Consilio Cardinalium, amplissimi-

plurimè Censoribus fidei (qui in Hispania extant) concessam. In sua Glossa addit quinque. 1. Quia, inquit, causa fidei, (vt ait Glossa recepta) per generalem concessionem non datur legato nisi exprimat. 2. Quod Emanuel in Explicatione Bullæ, refert ita declarasse Gregorium XIII. Anno 1584. & olim Vrbanum IV. 3. Et ita habet praxis in Curia Romana. 4. Et in Hispania duo Prædicatores affectantes in Concione contrarium, coacti sunt publicè retractare per Censores fidei. 5. Soto autem locutus est ante declarationem Gregorij XIII.

Vbi clarè constat hic declaratione in factam in gratiam Inquisitorum, seu Censorum fidei, ne eorum officio aliquod præiudicium fiat. Quæ ratio hic in Polonia cessat. Deinde loquitur de causa fidei: ac proinde videtur de foro exteriori intelligere, saltem principaliter.

Azor negatiuam tenens, duo dicit: 1. Si secundum iura & rationes vtriusq; opinionis iudicandum esset, probabilior prima sententia apparet, seu dicit affirmatiua. In odijs enim & pœnis appellatiõis clausulæ generalis, non intelliguntur quæ specialem habent rationem: vt nomine Clericorum non intelliguntur Episcopi nec Religiosi, in Priuilegijs tamen & fauoribus censentur comprehendi, etiam quæ specialem habent rationem. Et quamuis statim subijciat, simpliciter dicendum secundam sententiam esse veram: & magis Apolo consuetudinè Romanæ Curie adhaerendum, tamen subiungit huius rationem, ne derogetur inquisitoribus Inquisitorum, si eis sunt concessa. Nam Pontifex solet, inquit, alijs huiusmodi facultatem concedere, neque per tales concessiones generales derogare priuilegijs Inquisitorum.

Hic autem desunt Inquisitores quibus derogetur.

Porro

Porro de hoc stylo & vsu allegat Mandosium dicentem Absolutiones ab Hæresi extra Curiam, committuntur Inquisitoribus illarum partium, & in Curia nemo se intromittit, nisi S. Inquisitio, ac illius præf. &

Hinc dicendum videtur, vbi neq; Inquisitores sunt, neq; Fidei Censores, potest & debet per generales clausulas Bullæ Coenæ intelligi Hæresis occulta, cum nemi præiudicium sit per eas, imò populorum consolatio maxima: alioquin magna esset conscientiarum perturbatio; si penitentes paterentur repulsam, neq; eis pateret regressus ad Ecclesiam, ob defectum Inquisitorum. Ergo opinio quam multa absurda sequuntur, non est amplectenda.

2. Addit. Aiuunt quidam, ita est declaratum à Gregorio XIII. Anno 1576. & Pio V. Anno 1572. Sed dubitas subiungit: Si ita est, bene est. Verum huiusmodi, inquit, viuæ vocis oracula, sæpè nobis certò non constant. Ergo & Azor cui placet magis negatiua, incertitudinem aliquam in probationibus agnoscit.

Sanchez vir doctissimus negatiuam tenens, addit, de hoc esse motum proprium Gregorij XIII. quem inquit, ad verbum affert, *Manuel in addit: ad Bullam, &c.* Allegat quoque Roias de Priuilegijs Inquisitorum.

Hic motus Gregorij XIII. in Bullario quoq; ponitur, in quo mentio fit Pij V. (Credo alium non inueniri.) Sed eius motus (cuius initium est: officij nostri: Anno 1576. 22. Sept.) Summa illimet præfixa est hæc: quod Confessores in vim Priuilegiorum a Cruciatæ S. eligendi, neminem ab Hæresi absoluerent possunt.

Ergo de Bulla Cruciatæ specialis est ratio seu respectus: Tum quia illa ordinariè semper durat, ac proinde nulla vnquã reseruatio locù haberet. Tum quia in Hispania in qua hæc Bulla vigeret, magnus zelus est, & sollicita disciplina circa fidem. Tum quia concessio facultatis absoluenti Hæreticos, labefactare videretur Priuilegia & Iurisdictionem Inquisitorum.

3. Posset aliquis objicere periculum incertitudinis, vel falsitatis in hac opinione, aut etiam inualidæ absolutionis.

tionis. Propterea breuiter dicimus, quod tria sunt quae efficiunt, vt Ecclesia in aliquo casu suppleat defectum, & det iurisdictionem. Error Communis, Probabilis opinio, & dubium. Hinc *Less.* lib. 2. c. 29. n. 65. In errore Communis ius ipsum, inquit, confert iurisdictionem extraordinariè, ad singulos actus propter bonum Communis.

Et infra, n. 68. Non solum error Communis, sed etiam probabilis opinio efficit, vt Ecclesia, det iurisdictionem, etiamsi fortè opinio illa sit falsa; vbi allegat *alios DD.*, & subiungit: vt si probabile sit talem posse ab solui à reſeruariis vel censuris, & aliquis ex hac opinione operaretur, validum erit Ecclesia suppleat defectum, si fortè subsit: alias si factum esset irritum, grauiſſima sequerentur incommoda, & animæ illaquearentur scrupulis; vt addit *Henriq.* statim citandus.

Henriq. lib. 2. de Pœnitentia, cap. 14. n. 3. § 4. Quod do ignoratur ius difficile, & Confessarius atq; Pœnitentiam inculpatè putant, per Sapientum opinionem in praxi probabilem, adesse iurisdictionem; Ecclesia sane confert iurisdictionem in hoc occulto foro.

Et in glossa sua litera g. Nec enim minus potens est opinio Sapientum, quam error vulgi.

Thomas quoque, *Sanchez de Matrim.* lib. 8. d. 27. n. 27. § seq. ait: In dubio, valori actus iura maximè fauente.

Summa ergo summarum est;

Quod in Iubileo, in quo datur facultas super Calicem Bullæ Cœnæ, Hæretici non denunciati, & relapsi, qui eam iam Iudice hæreses non abiurauerunt, inreprehensè abſolui possunt.

Non possunt autem

Hæretici denunciati.

Relapsi, qui abiurauerunt.

In Italia & Hispania, ac vbiq; sunt Cœsores dei, seu Inquisitores, nisi hoc specialiter exprimat iuris literis Apostolicis.



EXAMEN APPROBANDORUM ad Sacras Confessiones excipiendas.

TITULUS I.

De Sacramento Pœnitentia in genere.

Habet quaesita 14.

QVÆSITVM I.

Ad quem finem sunt instituta Sacramenta noue legis?

R. Ad salutem humanam. Colligitur hoc ex Conc: Trid; *sess.* 7. *Can.* 4. Et ex D. Thom: 3. q. 61. a. 1. *Suar.* tom. 3. *disp.* 6. *Bellar.* t. 2. lib. 1. c. 22. *Canis.* in *Cath.* cap. 4. §. 6.

Bellar. verò, *ibidem*, sic dicit: *Sacramenta instituta sunt ad iustificandum. atq; vt sint signa & causa instrumentales gratiæ Dei.*

Canisius, vbi supra. docet: quod *Sacramenta instituta sunt*, 1. vt sint presentissima remedia contra peccatum. 2. vt habeamus certa, & efficacia signa Diuinae gratiæ erga nos. 3. vt sint velut symbola & externe nota Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesie filij se mutuo agnoscant colligenturq;.

A

QVÆ-

QVÆSITVM II.

Salus (ad quam Sacramenta ordinantur) quotuplex?

R. Duplex. Prima seu proxima, vel inchoata per gratiam, quæ à Theologis iustificatio dicitur. Et vltima seu consummata per gloriam, quæ beatitudo appellatur. D. Th: Ephes: c. 2. lect: 3. & alij

QVÆSITVM III.

Gratia (quam causant Sacramenta) quotuplex est?

R. Duplex. Communis & Propria. Communis omnibus Sacramentis, est gratia habitualis, quæ multis nominibus appellari solet.

Dicitur enim gratia gratum faciens. Item iustificans, sanctificans, gratia virtutum (infusarum, tam Theologalium, quam Moralium) & donorum; scilicet, Spiritus sancti.

Quia virtutes & dona hæc gratiam habitua- lem comitari solent. Suar: to: 3. d. 7. sec: 2.

In hac gratia communi, rota efficacia Sacramentorum potissimum versatur. Suar: t. 3. in in com- ment: a. 1. q. 62. In eadem: gratia specialis singu- lorum Sacramentorum fundatur, neq; aliter datur hæc, nisi quatenus fundatur in illa.

Vocatur autem hæc (propria gratia) gratia Sacramentalis, Et nihil aliud est, nisi auxilium Dei, seu

Dei, seu actualis eius concursus, in quolibet Sa- cramento, ad consequendum vniuscuiusq; Sacra- menti effectum. Siquidem omnes Theologi, con- ueniunt in hoc, quod singula Sacramenta, habeant proprias Sacramentales gratias, quas efficiunt. D. Th: 3. q. 62. a. 4. Suar: to: 3. d. 7. sect: 3. Vnde ne- cesse est, vt distinctos habeant effectus, quos di- stinctæ distinctorum Sacramentorum gratiæ pro- ducunt. Itaq; gratia sacramentalis includit sup- ponitq; gratiam, gratum facientem, & addit illud auxilium, seu actuale Dei subsidium, motionem- uè eius gratuitam, ad aliquem certum Sacramenti effectum. D. Th: vbi supra, Soto 4. d. 1. q. 3. a. 2. Gregor: de Valent: to. 4. d. 3. p. 2.

Quamuis (vt vnum adhuc maioris claritatis causa addam) gratia Sacramentalis etiam dici pos- sit, ipsa gratia habitualis, seu gratum faciens, qua- tenus per tale Sacramentum, datur ordinaturq; ad talem finem, & quatenus ei debetur, coniungitur- què ex diuina institutione tale auxilium. Soto & Suar: vbi supra.

QVÆSITVM IV.

Quotuplex est illa gratia communis omni- bus Sacramentis?

R. Duplex. Prima: & Secunda, quæ augmen- tum gratiæ dicitur. Colligitur ex D. Th. 1. 2da. q. 114. a. 5. 6. 8. Suar: tom: 3. in. 3. p. D. Th: disp: 7. sec: 2. Toler: in summa Cas: lib: 2. c. 16. n. 8.

Prima vocatur, ante quam immediatè homo Deo

Deo gratus non fuit, sed mortuus per peccatum originale vel mortale. Vnde duo Sacramenta, scilicet Baptismus & Pœnitentia (quæ sola hanc primam conferunt gratiam) dicuntur Sacramenta mortuorum.

Secunda verò gratia appellatur, quando in homine gratia, seu vita spiritualis inuenitur, sed augmentum tantum illius accedit. Vnde reliqua quinque Sacramenta dicuntur viuorum, in quantum præsupponunt vitam spiritualement in homine, & augmentum gratiæ conferunt.

QVÆSITVM V.

Gratiæ Sacramentali qui effectus correspondent, in singulis Sacramentis?

R. In Sacramento Baptismi proprius effectus correspondens gratiæ baptismali, est regeneratio in vitam spiritualement, seu inchoatio vitæ spiritualis.

In Sacramento Confirmationis, augmentum spiritualium virium, ad constanter consistendum fidem, & strenuè pugnandum aduersus hostes eius.

In Eucharistiæ Sacramento. Conseruatio, & nutritio charitatis, (in qua vita spiritualis consistit) in quantum per alimentum diuinum roboratur homo, ne à calore concupiscentiæ, seu propensione amoris proprii, absumatur eius vita spiritualis, seu gratia.

In Pœnitentia. Curatio spiritualis ægritudinis, seu resurrectio, aut restitutio vitæ spiritualis. In ex-

In Extrema vnctione. Conualescentia perfecta, seu reparatio virium spiritualium, per remotionem reliquiarum morbi: Corroboratio ad pugnam contra dæmonem, in hora mortis; & dispositio ad citiorem ingressum, in vitam æternam.

In Ordine. Potestas regendi multitudinem, & exercendi actus publicos.

In Matrimonio. Auxilium, ad moderandam effrenatam carnis concupiscentiam, ac proinde ad continentiam coniugalem, seruandam fidem, iustitiam, charitatem, & concordiam inter se (mutuo supportando se inuicem) ad honestam proli propagationem, atq; educationem. Qui voluerit poterit legere D. Th. 3. q. 65. a. 1. Valen: & Suar: supra hunc articulum D. Th. Bellarm: tom: 2. c. 26. Et Suar: t. 3. d. 7. S. 3.

Nota. Ex Gregor: Val: t. 4. d. 3. p. 2. cum dicitur: quod per quodlibet Sacramentum, datur auxilium peculiare ad sacramenti effectum: intellige indistinctè, siue efficiendum, siue tantum conseruandum. Qui voluerit, poterit ibidem videre reliqua: Et Suar: vbi supra, §. Dico secundo.

QVÆSITVM VI.

Quot sunt sacramenta?

R. Septem. Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

Quorum numerus sumitur ex proportione ad vitam corporalem, cum Sacramenta ordinentur ad vitam

ad vitam spiritualem. In vita autem corporali primo requiritur generatio, deinde augmentum ad perfectum statum. Tertio, nutritio continua ad conferuandum corpus. Quarto, medicina, propter occurrentem corporis ægritudinem. Quinto, expulso morbo, necessarium est aliquod remedium confortatiuum, vt conualescat corpus perfectè, & amissas vires recuperet per confectiones, rotulas, &c. Præterea, ad conferuationem totius naturæ, necessaria est potestas propagandi genus humanum per cõhabitationem licitam maris & femina: & facultas gubernandi homines.

Hæc omnia in vita spiritali inueniuntur.

Baptismus, ad regenerandos homines, in vita spiritali.

Confirmatio, ad dandum augmentum, robur ac virilem statum.

Eucharistia, ad conferuandam & nutriendam charitatem.

Pœnitentiæ, ad curandam spiritualement ægritudinem, occurrente peccato actuali.

Extrema vnctio, quasi ad instaurandas vires & reliquias ægritudinis ex toro auferendas.

Ordo ac Matri monium, ad bonum totius communitatis ordinantur.

Nam per matrimonium, propagantur homines vite spiritalis capaces.

Per Ordinem ad regendum illos spiritaliter in vitam æternam.

QVÆ

QVÆSITVM VII.

Quomodo Sacramenta sunt necessaria ad salutem?

R. Sacramenta ex natura rei, seclusa institutione Christi non sunt necessaria. Potuit enim Deus sine Sacramentis visibilibus saluare. Hentiquez lib: 1. c. 4. n. 1. ex Scot: & Gabr. Suar. to. 3. in Commentario, ar: 1. q. 61. Bel. c. 22. Sed posita Christi institutione: Sacramenta sunt necessaria ad salutem. Verum quia necessitas hæc, non est vniformis in omnibus Sacramentis, sed varia in varijs: ideo Doctores declarant hanc variam necessitatem, varijs etiam modis.

Bellarmin: to. 2. l. 1. c. 22. Suar: to. 3. d. 6. s. 2. §. Dico secundò, & copiosius in commentario art. 4. q. 65. D. Th. Henriqu. lib. 1. cap. 4. Vrentes illa distinctione, de necessitate medij & præcepti. (cuius membra declarant, Suar. vbi supra & disp: 40. Valent: 2. 2dæ: to. 3. disputatio: 7. q. 2. puncto 2.)

Mihi placet modus, quo vtitur D. Thom. 3. q. 5. a. 4.

Videlicet; Necessarium ad salutem duplex. Simpliciter, sine quo salus nullatenus obtineri potest. Et vtiliter, seu ad bene esse, sine quo salus haberi quidem posset, sed non tam bene aut commode. Itaq; tria Sacramenta, Baptismus, Pœnitentiæ & Ordo, omninò sunt necessaria, s. simpliciter, Baptismus quidem siue in re, quando copia adest siue in

De Sacram: Pœnitentia,

siue in voto. quando deest opportunitas, omnibus ac singulis absolutè.

Pœnitentia his qui post Baptismum peccauerunt mortaliter.

Ordo vero est necessarius non singulis, sed Ecclesiæ in communi, hoc est fidelium vniuersitati: sine quo neq; Hierarchiâ Ecclesiæ consistere posset, neque alia Sacramenta confici

Reliqua Sacramenta, sunt vtilia, seu necessaria ad bene esse: in quantum per illa conuenientius salus hominum promouetur. Nam Confirmatio quodammodo perficit Baptismum. Extrema vñctio Pœnitentiam, Matrimonium verò Ecclesiæ multitudinem, per honestam propagationem conseruat, ac proinde saluandorum numerum auget.

Eucharistia, est Spiritualis vitæ consummatio, & omnium Sacramentorum finis. *D. Th. 3. q. 73. a. 3.*

Q V Æ S I T V M VIII.

Peccatne Christianus non suscipiens Sacramenta, qua tantum vtilia sunt, & non simpliciter necessaria?

R. Non peccat, nisi duo occurrant: Præceptum & contemptus. Et quidem præceptum habet locum in Eucharistiæ Sacramento suscipiendo. *Solo 46. d. 1. q. 6. art. 4. Suar. to. 3. d. 18. S. 1. & dif. 69. & 70.* Et ideo secundum determinationem Ecclesiæ tenetur homo sub mortali peccato suscipere Sacramentum Eucharistiæ semel in anno.

Contem-

Titulus I.

Contemptus autem potest interuenire in duobus Sacramentis præcipuè. In Confirmatione & Extrema vñctione. Vbi sciendum est ex *D. Th. 3. q. 65. a. 4. ad 3.* Quod aliud est non curare suscipere Sacramentum, quod nõ est de necessitate salutis (id enim non est peccatum.) Et aliud contemnere, quod superbiam & vilipensionem importat. Vnde homo Christianus, qui tempore quo expediret recipere, diceret. Nolo recipere Confirmationis aut Extremæ vñctionis Sacramentum, quasi dignitatem meam non deceat, subijci rebus his, quas & homines viles, & pueri capiunt. Hic proculdubio peccaret mortaliter. *Henriquez lib. 1. c. 4. n. 3.*

Q U Æ S I T V M IX.

Quis finis Sacramenti Pœnitentiæ?

R. Remissio peccatorum, vel iustificatio hominis lapsi in peccatum mortale post Baptismum.

Q V Æ S I T V M X.

An Sacramentum Pœnitentiæ, habeat illa tria, more aliorum Sacramentorum, scilicet, Materiam, Formam & Ministrum?

R. Habet. Et quidem materiam tam proximam quam remotâ. Materia enim proxima seu ex qua Sacramentum constat, sunt actus pœnitentis; videlicet, contritio in corde, confessio in ore, & in opere satisfactio. Horum verò actuum obiectum

seu ma-

seu materia circa quam; sunt peccata, de quibus pœnitens dolet, & quæ confitetur, & pro quibus satisfacit. Remota itaque materia sunt ipsa peccata actualia post Baptismum commissa, non quæ acceptentur, & maneant, sed quæ per derestationem destruantur, sicut ligna sunt materia ignis. *D. Th. 3. q. 84. a. 2. Soto. 4. d. 14. q. 1. a. 1. Henriq. l. 4. c. 9.*

Hæc autem eadem peccata, contrita, confessæ, & satisfacta, sunt & dicuntur materia proxima.

Porro peccata mortalia dicuntur materia principalis & necessaria, propter quæ principaliter Sacramentum hoc, est institutum, & sine quibus hæc remitti non possunt.

Venialia verò, sunt quidem materia sufficiens, sed libera & non necessaria: cum absq; hoc Pœnitentiæ Sacramento, non tantum in re, sed etiam in voto, deleri possint. *Henriquez ex Conc. Trid. Tolet. lib. 3. c. 4.*

Forma, est absolutio Minister verò, Sacerdos.

Hic nota.

Quòd quamvis Sacramentum hoc essentialiter constat ex materia & Forma, non tamen omnia seu tota Materia ad essentiam pertinet. *Suar. Commentar. a. 2. q. 94. D. Th. Et d. 18. sect. 2. Nat. Contritio & Confessio sunt integrales & essentialis partes. Satisfactio verò non est essentialis pars, sed integralis tantum, ideo non supponitur forma, neque præcedit eam, sed sequitur post eam.* *Suar. sect. 3. & disp. 20. sect. 3. §. Hic ergò.*

Qvæ

QVÆSITVM XI.

Per Sacramentum Pœnitentiæ, deletur ne omnis culpa?

R. Ira: & aliquando quidem directè, aliquando verò indirectè. Directè illa quæ manifestatur in confessione. Indirectè, quæ per obliuionem inculpabilem vel inaduertentiam, aut etiam ignorantiam inuincibilem, non exprimitur: semper tamen is, qui sic omisit peccatum mortale, habet annexam obligationem, ad manifestandum illud, & subiiciendum clauibus Ecclesiæ in Confessione, quando in memoriam venerit.

QVÆSITVM XII.

Dimittur ne etiam pœna?

R. Pœna æterna dimittitur vna cum culpa, sed temporalis non semper tota remittitur. *Conc. Trid. Sess. 6. c. 1. 4. Suar. t. 4. d. 10. S. 6. vt infra questio 28. dicitur.*

QVÆSITVM XIII.

Quomodo dimittitur æterna?

R. Concomitanter seu ex consequenti. *Suar. d. 26. f. 2.*

Declaratio. Quando per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ à Deo, in quantum anima Deo per gratiam coniungitur, ac consequenter simul tollitur reatus pœnæ æternæ. *Sublatæ*

namq;

namq; principali, aufertur accessorium vel concōmitans: potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

Qui hoc profundius scire desiderat, legat D. Th. q. 86. a. 4. Caier. ibid. & Poret. Suar. in tertia parte T. 4. dis. 10. sec. 2. & 3. per totum. Decis: lib. 1. c. 7.

QVÆSITVM XIV.

Semperne remanet reatus pœnæ temporalis dimissa culpa mortali?

R. Non semper. D. Th. 3. q. 84. a. 4. Suar. tot. dis. 10. f. 3. §. Prima est. Quia aliquando tota pœnna remittitur, aliquando plus, minusve, secundum modum priorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ. Quod non est ex defectu misericordiæ diuinæ, sed ex defectu pœnitentiæ hominum, qui scilicet aliquorum conuersio ad Deum, non est tanto spiritus feruore facta, vt sufficiat ad tollendam etiam pœnam temporalem. Poret: ar. 4. appen.

TITVLVS II.

De Ministro Pœnitentiæ.

Habet quæsitā 22.

QVÆSITVM I.

Quæ & quot conditiones requiruntur in Confessario, Ministro Sacramenti Pœnitentiæ?

R. Sex.

R. Sex. Pōtestas, Scientia, Prudentia, Bonitas, Sigillum & Fortitudo. Barth: Med: Inst. l. 1. c. 3.

QVÆSITVM II.

In quo differunt, Pōtestas Ordinis & Iurisdictionis?

R. De his pōtestatibus variè DD. loquuntur, magnusq; conflictus est de eis inter authores, vt etiam adnotatur in marginibus apud Tolet. l. 1. c. 3. Respondetur tamen directè. Quod in multis differunt: præsertim verò in octo. 1. In ipsa re, cō quod sunt res distinctæ. Huius autem realis distinctionis signum est, separabilitas ab invicem. Suar. t. 4. d. 16. f. 3. §. Ex his.

Siquidem & iurisdictionis potest esse absq; ordine, vt quando non Sacerdos recipit beneficium, Parochiale. Suar. §. Vnde. Tolet. n. 3.

Et Episcopus confirmatus habet iurisdictionem, etsi non sit Sacerdos, Quam potest Sacerdotibus delegare, non tamen per seipsum vti. Henr. l. 6. c. 1. n. 3. Et ordo potest stare absq; iurisdictione, vt patet ex Conc: Trident. Sess. 14. c. 7. Et Suar. §. Tertius modus, colligit ex Concilijs, Sacerdotem potest se carere omni iurisdictione ad absoluendum.

2. In origine seu modo quo acquiruntur. Nam potestas ordinis ex vi ordinationis, per impressionem characteris, datur. Pōtestas verò iurisdictionis, per commissionem factam à Deo vel homine, Henr. q. seu prælationem super aliquam multitudinem, su-

nem, susceptionem alicuius officij: & per extrinsecam delegationem. *Suar.*

3. In functione seu actione propria. Quia potestas ordinis, est potestas consecrandi & offerendi Eucharistiam, atque conferendi Sacramenta, pro quæ gratia datur. *Soto 4. d. 20. q. 1. a. 1. Tolet. lib. 6. c. 3. n. 1. modo ramen infra, q. 4. dicendo. Iurisdictionis verò est potestas excommunicandi, absoluedi, dispensandi, indulgentias concedendi, leges Ecclesiasticas condendi. Tolet.*

4. In obiecto seu materia circa quam. Potestas enim ordinis refertur, ad verum naturalem; Christus in S. Eucharistia. Iurisdictionis autem potestas tota versatur, in Christi corpore mystico (quod est, fidelium congregatio) ordinando, & regendo ipsum, ad eius vtilitatem. *Carb. Trid. de Sacramento Ordinis. §. Hi igitur & Tolet.*

5. In subiecto. Nam potestas ordinis est in quo liber sacerdote. Iurisdictionis verò, non in omni sacerdote, sed in supremo Prælato; in alijs vero prout ab ipso sunt delegati. *Tolet.*

6. In essentia seu natura. Quia potestas ordinis, est qualitas quædam impressa animæ, per quam homo potest conficere corpus Christi & à peccatis absolueret, quæ dicitur character impressus in ipsius Sacerdotis ordinatione. *Tolet. per quem deputatus ut possit esse iudex animarum, in foro pœnitentiæ. Suar.* Potestas verò iurisdictionis, est noua potestas superaddita ordini. *Henriquez. & extrinsecum adueniens Suar.*

7. In du-

7. In duratione Quia potestas ordinis est immutabilis & indelebilis; sicut & character. *Henriq. in annotatione: ex Conc. Trid. & ex D. Th. Iurisdictionis verò potest amitti, auferri & restringi. Henriq. n. 3. Suar: §. Ex his ergo.*

8. Potest addi. In ratione æqualitatis & inæqualitatis. Quod potestas ordinis sit æqualis in omnibus: sed in potestate iurisdictionis sunt gradus quidam. Minor enim est in Parocho, Maior in Episcopo. Summa & vniuersalis potestas super totam Ecclesiam in Papa.

Possit addi nona differentia, quæ tamen ex supradictis elicitur. Videlicet; Quod potestas ordinis, datur in & per Sacramentum, ex vi ordinationis, seu per impressionem characteris Sacerdotalis. Potestas verò iurisdictionis, extra Sacramentum, per electionem, collationem, iudicij Sacramentalis commissionem, ac iudicandorum confirmationem.

QVÆSITVM III.

Ad ministrandum Sacramentum Pœnitentiæ, absoluedumq; à peccatis mortalibus, quæ potestas requiritur?

R. Vtraq; potestas requiritur simul. Et neutra sola sufficit. Neq; enim solam iurisdictionem habens absolueret potest à peccatis, cum potestas clauium fundetur in characteris Sacerdotali. *Suar. t. 4. d. 24. sect. 1. §. Sed difficultas.* Sed neq; solum Sacerdotium sufficit, nam etiam iurisdictionis requiritur,

Con cil:

Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. Omne enim iudicium requirit iurisdictionem. *Suar. §. De potestate.* Quam iurisdictionem nemo habet ex vi suæ ordinationis. ut statim dicitur.

QVÆSITVM IV.

In ordinatione Sacerdotis, confertur nē simul etiam potestas iurisdictionis?

℞. Quamvis hoc aliqui asseruerint, ut videre est apud *Suar. §. Difficultas.* Dicendum tamen est, quod sola potestas ordinis confertur. Sed hæc duplex est: scilicet supra Corpus Christi verum seu naturale. Et hæc datur Sacerdoti, quando confertur potestas consecrandi & offerendi Eucharistiam: & super Corpus Christi mysticum, quæ est potestas remittendi & retinendi peccata. Quam Episcopus per alium actum tradit, dicens: Accipe Spiritum sanctum, quorum remisero, &c. *Suar. sect. 3. Dec. lib. 1. c. 13. n. 1.*

Non tamen inde colligi potest, quod illis verbis conferatur iurisdictione. Quamvis enim iurisdictione in foro Pœnitentiæ sit potestas absoluendi, non tamen omnis potestas absoluendi est iurisdictione. Itaque per illa verba (in ordinatione) datur Sacerdotibus vera & præcipua potestas, operativa in tali iudicio, per quam Sacerdotes deputantur, ut possint esse iudices animarum in foro pœnitentiæ, ita quod constituuntur quidem iudices, sed solum aptitudine; videlicet, ut possint absolvere, quando

quando habuerint subditos: non tamen actu, quia non possunt hanc potestatem exercere, & exequi, nisi eis assignentur subditi, quod fit per collationem iurisdictionis. Nam iurisdictione & subiectio subditi, sunt correlatiua, seu tanquam relatio & terminus. *Suar. ex Concil. Trid. colligens.*

Exemplo (quamvis non per omnia quadret) utcumque illustrabitur res. Datur Doctoribus facultas docendi, qui tamen actum exercere non valent, nisi auditores habeant. Et homo habet potentiam generandi, & sufficientem in suo ordine, nec tamen generabit, defectu correquisiti.

QVÆSITVM V.

An in aliquo casu non Sacerdos possit ministrare Sacramentum Pœnitentiæ?

℞. Nullo modo potest: neque aliqua necessitate urgente, neque dispensatione accedente. *Suar. disp. 24.* Estque de fide. *Quia in Conc. Trid. Sess. 14. Can. 16.* ita definitur. Hinc apparet contrariam opinionem antiquorum, iam desertam, correctam & antiquatam esse. *Sor. 4. disp. 18. que. 4. a. 1. Concl. 3.*

QVÆSITVM VI.

Quæ scientia requiritur in Confessario?

℞. Duplex potest assignari. Eminens, omnibus numeris absoluta. Et sufficiens.

Eminens est, quando Confessor, utraque Præctica Theologia pollet, scilicet, Morali & Sacramentali.

mentali. Juris quoq; præsertim Canonici peritiam habet Constitutionesq; Synodales tenet.

Sufficiens; latitudinem habet, nam pensatis circumstantijs locorum, temporum, ac personarum, iuxta prudens iudicium, aliquando maior, aliquando minor requiritur: adeo vt interdum satis sit intelligere ea, quæ frequentius accidunt, & quæ ab omnibus communiter sciuntur esse mortalia, & reseruata: nosse restitutionum radices: Censurarum valorem: votorum & simoniae significationes callere: de difficilioribus scire dubitare. Nam cum dubitat, potest legendo vel alios consulendo cognoscere; quid agendum sit, & quomodo procedendum, atq; adeo dignè suum munus fungi. Item Formam absolutionis. Hæc autem infima scientia dicitur, qua minor esse non potest, nisi penitentis scientia & conscientia suppleat.

QVÆSITVM VII.

Hæc scientia sufficiens regulariter, ad quod capita reduci potest?

R. Ad tria. Ad scientiam inquisitiuam, iudicatiuam, & medicatiuam.

Ad inquisitiuam pertinet nosse & intelligere Præcepta DEI, Ecclesiæ, Septem capitalia peccata, & peccata sensuum; aliena, diuersorumque statuum.

Ad iudicatiuam: quod sit discrimen, inter mortale & veniale, quæ sunt circumstantiæ peccatorum,

torum, quæ peccata sint reseruata, quæ Censuras, & irregularitates annexas habeant, quæ restitutionem tamæ vel rerû: quando deneganda vel differenda est absolutio penitenti, & si sit in statu damnationis, propter voluntatē perseuerandi in peccato.

Ad medicatiuam pertinet, obstinatos in peccato emolire, & conuersionem persuadere, per incussionem timoris, ob pœnas inferni, incertitudinem horæ mortis, ac seueritatem iudicij diuini: per repromissionem gloriæ, ac beatitudinis æternæ: & per piæ considerationes, ac exempla, quæ omnia suppeditabuntur ex libris spiritualibus.

Timidos consolari.

Scrupulosos tranquillare.

Tepidos excitare.

Proficientes iuuare.

Feruentes temperare.

Hic duo sunt notanda. 1. Dicta cogitatio non est sic exigenda, vt Confessarius memoriter sciat, omnes excommunicationes, omnes casus reseruatos, irregularitatis species, &c. Satis est, quod audiens confessiones reminiscatur, vel saltem hæsitet, vt ad quærendum consilium moueatur. 2. Peccat grauius Sacerdos, ingerens se huic ministerio, absq; sufficienti scientia, neq; excusare potest obedientia, aut cõmissio per Episcopum facta. Quod si Sacerdos ex scrupulo dubitet se sufficientem, in tali tantum casu, ad iudicium superioris dicentis eum esse idoneum, debet deponere dubium, & idq; quando euidentissimè contrarium non cõstat.

QVÆSITVM VIII.

Quæ Regulae sunt ad discernendum peccatum mortale à veniali?

R. Hæc res sicut scitu est necessaria, ita explicari difficilis etiam viris doctis pijsq; Sayro lib: 2. c. 13. n. 27. Tum quia D. Aug: in Enchyrid: c. 8. dicit Quæ sint leuia & quæ sint graua peccata, non habentur in manu sed diuino sunt pensanda iudicio. Tum quia Gerfon lib: de vita spiritali anima, lect: 5. lit: Z admonet sic: Exigere vnâ aliquam certam regulâ generalem, qua vniuersaliter possimus, in vnaquaque morali actione, peccatum mortale discernere à veniali, perinde absurdum est, atq; talem à medicis querere, qua possimus, inter omnes cibos salubres & insalubres discernere. Nam in vtrisque ob circumstantiarum mutationem, nihil inest firmitatis. Prax: for: pœn. lib: 15. c. 4. n. 29.

Nihilominus quod certò & infallibiliter iudicio humano determinari non potest, probabiliter & verisimiliter discerni posset, per quasdam obseruationes generales, quas pro regulis vsurpare possumus.

Cùm itaq; varias ex DD. colligere possimus. Sayro clau: Reg: l. 2. c. 13. n. 27. Prax: for: pœn. vbi supra Valent: t. 2. disp: 6. p. 3. Sanch: Op: Mor: lib: 1. c. 1. n. 1. Lopez instr: c. 1. Barth: Med: l. 1. cap: 8. Sum: Cor: l. 1. n. 3. Roder: c. 61. n. 2.

1. Placet tamen illa, quam Azor: l. 1. l. 4. c. 9. proponit, credens nullam aliam certiore[m] meliorem remq;

remq; constitui posse (vt quæ communi consensu à Theologis adhibetur) quàm illam, quæ ex materiæ peccati grauitate aut leuitate, pondus trahit. Ea, inquit, peccata sunt venialia, quæ charitatem Dei aut hominis grauitè non lædunt, alioquin lethalia ex suo genere erunt. Hæc est summa. Quæ plura legere apud ipsum cupit, poterit. Idem ferè in Prax: for: pœn: dicitur. Illud, inquit, habendum est peccatum mortale, ex suo genere, quo grauem iniuriam, Deo aut proximo, aut nobis ipsis inferri, naturalis ratio dicitur. Hanc approbat Sanchez, & aliam adijcit, dicens.

2. Quando aliquid tanquam valde graue, & necessarium præcepto aliquo humano, grauitè præcipitur, eius transgressio est mortalis. Requiritur itaq; (inquit ipse) & materiæ grauitas, & legislatoris animus grauitè præcipiendi; quod deduci poterit ex legis tenore, ac pœna adiuncta.

3. Potest quoq; aliquid lucis adferre ad præsens negotium, descriptio peccati mortalis, tradita à Nau: in Ench. prælu: 9. n. 8.

4. Neque illa regula displicere debet, quàm Sum: Cor: 1. c. n. 3. habet.

Omnis, inquit, actus, qui repugnat iustitiæ, & charitati Dei & proximi, de quibus data sunt præcepta Diuina, naturalia Ecclesiastica, & statuta humana, propter bonum commune, est peccatum mortale ex suo genere.

Quæ autem non sunt contra huiusmodi præcepta, sed præter præcepta, in quantum non obseruant

uant modum, quem præcepta intendunt, nec charitati Dei & proximi, contrariantur, sunt venalia ex propria natura.

5. Sed neq; illæ quatuor regulæ sunt sperniendæ, quas tradit Lopez mutuatus ex Bart: : Med.

1. Omne quod est contra præceptum Dei vel Ecclesiæ eius, cum sufficienti deliberatione, & in materia graui: est peccatum mortale.

2. Quidquid est contra amorem Dei, vel proximi notabiliter, est mortale.

3. Quod vergit in graue proximi detrimentum, vel contra honorem Dei pugnat, in materia, quæ magni sit ponderis: est mortale.

4. Peccatū, quod in aliqua trium harū regularū non comprehenditur, habendum est pro veniali.

Has regulas variè explicatas, recensere voluit, vt quisq; pro suo gustu, quæ voluerit eligat. Quod in similibus, ob eandem causam, feci.

QVÆSITVM IX

Peccatum ex natura sua mortale, quot modis transit in veniale?

R. Duobus modis. Imperfectione formæ seu actus, quando non adest plena & perfecta deliberatio, quæ actum perficit. Et imperfectione, seu paruitate materiæ. Prax: for. pœn: lib: 15. c. 4. n. 30. Deci: lib: 1. c. 6. Sayro lib: 2. c. 12. n. 8. Posset præcipuus modus subdiuidi, vt in particulari sint tria membra. Vnde Sanch. opere. Moral: lib: c. 6. 1. nu. 3. censet tribus modis ex mortali veniale fieri posse,

(sed nos

(sed nos in explicando nonnihil immutabimus.)

1. Ratione imperfectæ deliberationis. Nimirum, quando ratio adeo tenuem habet considerationem, propter aliquam distractionem, vt non plene aduertat malum cogitatum, quoad totam malitiam, seu omnes circumstantias, quibus moueri possit ad illud excutiendum, sicut fit in non plene excitatis a somno.

2. Ratione imperfecti consensus. Sed hæc imperfectio consensus, prouenit ex imperfecta deliberatione præcedenti. Item. Quando voluntas habet firmum propositum expellendi suggestiones, tentationes sine peccati mortalis, & præterea conatur expellere, sed negligenter ac repide, (absq; tamen periculo plene consentiendi) tunc illa negligentia est communiter venialis, similiter ob defectum pleni consensus, (vt aliqui autumant.) At transiret in mortalem, quando afferret verisimile periculum expressè consentiendi in mortale.

Tradit Sanchez Regulas quatuor, discernendi consensum perfectum ab imperfecto. vide ibi.

3. Ex paruitate materiæ, vt furari solidū à diuite. Scire debes hic, quod ad mortale etiam in tentationibus, & delectationibus internis, duo requiruntur. Alterum ex parte intellectus, vt ipse eam aduertat, attendat, & secum deliberet, quoad plenam malitiam obiecti cogitati. Alterum ex parte voluntatis, vt ipsa consentiat supposita plena perpenatione malitiæ, ex quauis parte, vt dictum est paulo fufius in Tyrocinio, fol. 404.

b 4

QVÆ-

QVÆSITVM X.

Veniale autem ex natura sua, quomodo fit mortale ex accidente?

R. Quinque modis.

1. Ratione finis mortalis, ad quem illud veniale dirigitur à peccante; vt si quis iocosa aut irrisoria verba proferret, vt alius blasphemet, aut ad laesum sciuiam prouocetur.

2. Ratione contemptus; vt si quis præceptum leue violaret, quia ipsi aut præcipienti, subijci non vult, sed vtrumq; aut alterum parupendit.

3. Eò quod in veniali vltimus finis constituitur. Quod hinc conijcietur, quando aliquis tantoperè veniali peccato adhæret afficiturq; vt sit paratus transgredi præceptum sub mortali obligans, vel aliàs Deum mortaliter offendere: vel ac eò apprehendat illud veniale, vt parato sit animo, illud admittere etiam si esset mortale. Aut propter illud exemplendum, necessaria ad salutem omitat.

4. Ratione scandali, quod est, quando præbentur alicui occasio ruinæ, dicto, facto, seu prauo exemplo, etiam absq; intentione ipsam præbentem, vt si quis ob alterius imprudentem narrationem, vel iocum, laboretur in peccatum mortale, consentiens delectationi mentis, quæ occasione illius sermonis vel ioci irrepsit.

5. Ratione conscientia erroneæ aut dubiæ, constantis esse mortale, vel id dubitantis. Vt si quis perpetraret peccatum veniale, credens se facere mortale.

mortale, vel saltem dubitans; tunc enim est mortale ex dictamine conscientia vel dubitatione. Sanch: ope. Moral. lib: 1. c. 5. n. 6. Prax: lib: 15. c. 4. n. 32. Sayro l. 2. c. 12. n. 12. Decis: l. 1. c. 6. n. 19. Quamuis Sanch: loco erroneæ conscientia, ponat, periculum in mortale incidendi: quod est vniuersalius. Et Prax: loco scandali subrogat graue nocumentum, siue animæ, siue corporis.

QVÆSITVM XI.

Qua bonitas de necessitate in confessario requiritur?

R. Quoniam quæstio hæc, supponit aliquam bonitatem necessario requiri in Confessore, & explicari cupit, quæ sit illa: ideo directè respondendum est quod est duplex.

Altera de iure naturali, scilicet fidelitas, vt fideliter cum intentione seria, non ficta, non ludicra, negotium exequatur. Nam si iocose & non serio proferret formam absolutionis, nihil faceret.

2. De iure positivo, vt censuris non sit irretitus, modo quo infra dicitur Q. 13.

Neg; inuenitur alia bonitas, quæ requiratur in ministro de necessitate: hoc est, ad validè ministrandum Sacramentum, sed solum ad bene esse videlicet, vt sanctè, liciteq; ministret absq; Dei offensa: Et talis bonitas est, vt non habeat conscientiam peccati mortalis.

QVÆSITVM XII.

Confessarius conscius peccati mortalis, peccat ne ministrando Sacramentum, præsertim exigente subdito?

R. Peccat mortaliter. Ita D. Th. 3. q. 6. 4. 4. 6. docet. Sed debet conari, ut habeat contritionem, scilicet dolorem, merè propter Deum eiusq; amicitiam. De qua si dubiter ex probabilibus coniecturis, debet confiteri, & sic reponi in gratia. *Medulla part. 3. cap. 1. §. 6.*

Quod si in vtroq; difficultatem sentiat, sibi imputet, quod cum ad tale officium ineptus esset, iactus fuerit ipsum suscipere. Itaq; alium ministrum substituatur, aut bonis modis differat, aut certe si instat necessitatis casus, serio recolligat se, & cum Dei auxilio, non erit impossibilis acquisitio contritionis.

QVÆSITVM XIII.

An excommunicatus possit esse minister huius Sacramenti?

R. Excommunicatus vitandus, nimirum ob notoriam Clerici percussionem, vel quia nominatim denunciatus seu publicatus est, (in his enim tantum duobus casibus, vitandus est excommunicatus, tam in diuinis, quam extra) potest validè absoluerè in casu extremæ necessitatis ipsius pœnitentis, ut cum est in articulo vel periculo mortis, neq; alius idoneus inuenitur. Extra casum necessitatis Sacramentum est inualidum, nisi pœnitens ignoret

ignoret excommunicationem; ut si in vno loco sit excommunicatus, & recesserit ad remotissimum, ibiq; ad confessiones audiendas admittatur; tunc enim absolutio bona fide suscepta valida est, conferente Ecclesia tunc iurisdictionem, propter bonum commune. *Nauar. c. 9. n. 10.*

Porrò excommunicatus non vitandus, scilicet, extra illas duas causas hic expressas, validè absoluit. Quia occultus, benignitate Ecclesiæ non est priuatus iurisdictione, quamvis pœnitens sciat Sacerdotè esse excommunicatum, dummodo pœnitens habeat aliquam communem necessitatem etiam, citra extremam, & non possit commodè differre; ut si tempore communionis Paschalis, non adsit alius idoneus Confessor. Peccatum esse Sacerdotem, inducere, etiam tunc administrandum hoc Sacramentum, absq; vlla necessitate, & obligatione illius: *Suar. de censuris Sayro.*

QVÆSITVM XIV.

An debeat interrogari pœnitens de peccatis, quando & quomodo, seu quo ordine?

R. Debet interrogari pœnitens per Confessarium. 1. Non de omnibus necessano, sed de mortalibus præsertim: nisi aliud pœnitentis conditio desideret. 2. Neq; de his quæ poterat pœnitens commisisse, sed de iis tantum, quæ communiter eius status homines admittere solent. 3. Præterea confucta peccata tantum inuestigari debent, & vsuriora, non quæ perditissimi inuenerunt.

Neq;

Neq; semper tenetur Confessor interrogare, sed tunc tantum, quando animaduertit, & credit esse necessarium ad integram & fructuosam confessionem. Videlicet, quando existimat pœnitentem, ob ignorantiam, inconsiderationem, negligentiam, obliuionem, metum, ac verecundiam, malitiamuè, omitturum. *Suar: Diss: 3 2. sect: 3 & 4.*

QVÆSITVM XV.

Quomodo interrogandum?

R. Prudenter, discretè & cautè (*cap: omnis vtriusq;*) præsertim in carnalibus. *Nauar: c. 5. n. 4.* Et præterea à remotis, non de propinquo. à minoribus & communioribus, ad maiora & magis particularia: à cogitationibus ad verba, ad visum: ab his, ad opera.

QVÆSITVM XVI.

Quo ordine?

R. Prudentiæ confessoris committitur, prout ei expedire videbitur. Regulariter autem solet inchoari à Decalogo, postea deuenitur ad præcepta Ecclesiæ. Hinc ad peccata capitalia septem. Deum ad peccata diuersorum statuum, quæ ab aliis quibus dicuntur peccata omissionis.

QVÆSITVM XVII.

Quæ & quot sunt diligentius in interrogationibus obseruanda?

R. Quinque, aut sex.

i. Vt

1. Vt species seu natura peccati distinctè, & in particulari explicetur.

2. Numerus peccati: Non semper certus: nam aliquando sufficit verisimilis.

3. Vt circumstantiæ (inter quas frequentior est conditio pœnitentis, & complicitis) declarentur. Ista verò tria necessariò obseruanda sunt in mortalibus.

4. Radix restitutionis consideretur.

5. Peccata diuersorū statuum, non omittantur

Quamuis non rarò vota occurrere soleant, & peccata reseruata.

Nota hic, Quod si Confessarius suspicatur pœnitentem in antea actis confessionibus, non adhibuisse numerum peccatorū, neq; ipse de hoc se accusat, vel dubitat; relinquat eum in bona fide, & nō interroget de hoc. Nam præsumere debet, Confessarios sanctos esse suo officio. Fornarius cap: 2. n. 4. & Suar. Nau. Henriq. & alij. Sa verò, §. Confessio. n. 40. sic dicit: Rustici, qui bona fide sine numero confessi sunt, non sunt cogendi ab alio Confessore, numerum omissionis dicere, repetita confessione, si facile deprehendi potest, quid soleant facere: Sed placent, quod idem subiungit ex Nauar. Quòd etsi non sint cogendi ad iterandas confessiones: tamen quantum fieri potest, conetur Confessarius vt præfati explicent verisimilem numerum peccatorum mortalium.

QVÆSITVM XVIII.

Confes.

*Confessarius omittens interrogationes.
peccatne?*

R. Si interrogationes erant necessariæ, & Confessor eas non adhibet, ex negligentia vel respectu humano, scilicet, timore, pudore, aut etiam ex malitia, peccat mortaliter: Est communis sententia.

Rationem assignat Suar. t. 4. d. 32. f. 3. n. 8. Secus si id faciat, ex inaduertentia vel obliuione.

Q V Æ S I T V M. XIX

Quid si Pœnitens interrogatus, neget?

R. Si Confessor euidenter scit pœnitentem tale peccatum commisisse, & propterea interrogatus, nihilominus pœnitens negat: tunc si id Confessor sciat ex aliorum relatione, tenetur in hoc iudicio magis credere pœnitenti.

Si ipse Confessor suis oculis vidit, vel auribus à pœnitente alias audiuit, neq; probabiliter existimet illum esse alteri confessum, sed euidenter deprehendat eum mentiri, non tenetur stare dictis eius: sed potest in hoc foro secreto, ad bonum pœnitentis, uti sua scientia, ad conuincendum eum. Suar: *ibidem*. Potest quoq; legi *Cand. aur: de sigil: Confes: n. 35. Henriq; : l. 6. c. 20 §. 6.*

Q V Æ S I T V M. XX.

Potesne aliquando Confessarius interrogationem dissimulare?

R. Potest

R. Potest: Quando pœnitens per ignorantiam inuincibilem (hoc est, quam adhibita diligentia superare, vel excludere non potest) est in statu de se malo, ut quia contraxit in tertio gradu, nesciens esse tertium gradum, vel id esse verum: Confessor autem rem totam bene nouit, sed neq; de hoc à pœnitente interrogatur, neq; sperat fructum suæ monitionis, sed potius scandalum, vel graue detrimentum, aut magnum incommodum, cui remedium adhiberi non tam facile possit. Tunc, inquam, potest & debet Confessor tacere, & pœnitentem in sua bona fide relinquere. Suar: ut supra, *sect: 4.*

De bona fide, *habes plura in sine Tyrocinij* Sa quoque, & Confessio n. 40. addit: Rustici si se putant bene confessos, non sunt interrogandi, de aliquo, præteritæ confessionis, nisi Confessor intelligat aliquid necessarium defuisse.

Fornarius, *vbi supra*. Cum pœnitens tacer peccatum, quod Confessarius aliunde certo scit illum commisisse, relinquat eum in bona fide.

Hæc tamen non impediunt, quin Confessor possit & debeat, non quidem acriter, sed tamen leniter, etiam de his interrogare, iuxta doctrinam superius datam. *tit: 2. q. 17.*

Q V Æ S I T V M. XXI.

Quid faciet Confessor, qui malè absoluit pœnitentem?

R. Procurabit Confessor prudenter pœnitentem iterum confiteri, & in ea confessione, generaliter

liter eum interroget, an de omnibus præcedentibus doleat, & ut ipsa (si neceſſe ſit) quantum poteſt confeſſetur: ita enim noua abſolutio cadet in totam illam ſuperiorem materiam, quæ vno verbo ſufficienter nunc explicabitur. Quod ſi pœnitens non potuerit induci, vt eidem Sacerdoti iterum confeſſetur, tunc clariùs admonendus eſt, de errore cõmiſſo in confeſſione, non tamen exprimendo ipſum. Hoc autem totum intelligendũ eſt, quando ſine ſcandalo, infamia, Confefſoris vel pœnitentis, aut alio graui incommodo, id fieri poteſt. Alioquin ſufficiet Confefſori, ſui peccati pœnitentiam agere, & pœnitentem relinquere, vt per contritionem, & alias confeſſiones faciendas, iuſtificetur, ſaltem indirecè, quod ſatis erit ad ſalutem pœnitentis, bona fide, & ignorantia iuſta, eum in ſupplemento excuſante. Niſi fortè pœnitens eſſet in articulo mortis, nullum Sacramentum amplius recepturus, ac propterea periculo æternæ damnationis exponeretur: tunc enim poſtponenda eſſet omnis difficultas, vt ſubueniatur tali proximo.

Similiter, ſi Confefſarius conſuluit malè, ſe decepit pœnitentem in re pertinente ad ſalutem animæ eius, propter quam deceptionem, manet pœnitens in occasione peccandi; tenebitur Sacerdos illum monere, vel illuminare, iuxta regulam charitatis, & prudentiæ, vitando ſcandalum quod ad fieri poteſt. *Suar. d. 32. ſ. 6. Et de caſ. lib. 1. caſ. 23. num. 23.*

QVÆSITVM XXII.

An ad defectum ſupplendum, vel propter aliam cauſam abſolutio abſenti dari poſſit?

R. Abſolutio ab excommunicatione, poteſt dari abſenti, ignoranti, imò inuito, & in mortali peccato exiſtenti: vnde ſi Confefſor decepit pœnitentem, poteſt hoc remedio vri, ſcilicet abſolueret etiam abſentem. Nã graue onus eſſet pœnitenti, iterum quærere abſolutionem. Sed abſolutio à culpa, non poteſt ferri, & dirigi ad pœnitentem abſentem vbicunq; fuerit: imò neque ad præſentem ignorantem, quid circa ipſum agatur. *Caſ. Petrus Sum. 7. Confeſſio. num. 15. cond. 11.* Alioquin talis confeſſio & abſolutio ſuper abſentem, data inualida erit. *Suar. diſ. 20. ſ. 3. & d. 32. ſ. 6. quod & Clem. 8. definiuit.*

TITVLVS III.

De Contritione.

Habet quæſita IO.

QVÆSITVM I.

Quæ diſpoſitio requiritur in pœnitente?

R. Propter varias opiniones. Primo reſpondetur per negationes, deinde per affirmationes.
1. Itaque: non eſt ſufficiens diſpoſitio ad Sacramentum pœnitentiæ, effectumq; eius, voluntas cõfirmandi

fitendi recipiendiq; absolutionem, etiamsi peccatori non inhaereat complacentia peccati, si nullus dolor adfit: quia ipsum requirit Conc: Trid: *Sess. 6. c. 6. & s. 14. c. 4.* Suar: *tom. 4. disp. 20. sect. 1.* Medul: *p. 3. c. 6. n. 16.*

2. Nec satis est qualiscunq; dolor, sed exigitur efficax, includens non tantum velleitatem, sed etiam absolutam voluntatem, seu propositum non peccandi de cetero. Conc: Trid: *vbi supra.* Suar: *d. 20. sect. 2. §. Atq; hinc fit. & sect. 4. §. Deinde.* Nam quoties displicentia de peccato talis est, v. habeat solam velleitatem non peccandi, comparitur secum voluntatem peccandi. Suar. Voluntas autem efficax & absoluta, significatur per verbum, *Volo*: inefficax & velleitas sola, per verbum *vellem*. Suar. *d. 3. s. 3.*

3. Ille dolor non sufficit, si concipiatur ex motu meré naturali seu humano, etiam honesto, propter infamiam, vel aliud temporale detrimentum. Suar. *sect. 4. §. Secundo.*

4. Neq; sufficit dolor ex motu particulari (quale esset ex turpitudine vnius peccati, vel qui alicui virtuti aduersatur.) Suar: *d. 3. sect. 5.* Sed et vniuersali esse debet: qualia sunt illa duo vt minimum à Conc: Trid: requisita & explicata; scilicet ex metu gehennæ, (quo reducitur detestatio peccati, ob amorem vitæ æternæ, amore concupiscentiæ. Medul: *p. 3. c. 6. n. 14.*) Et ob fœdritatem peccati vniuersaliter.

5. Neq; sufficit dolor particularis, de quibusd peccatis.

peccatis. Sed debet esse vniuersalis & integer de omnibus peccatis, ex vi motui vniuersalis. Suar: *4. sect. 4. §. Quinto.* Ne sufficit dolor, quod non debeat de peccatis. Suar: *d. 20. sect. 1.* Quod videtur quidem esse contra. Nauar: *c. 1. n. 18. & c. 10. n. 4. & Sa. §.* Contritio. *n. 5.* Nihilominus & ipse Nauar: *c. 10. n. 4.* monet sic: Quod si dolor non peruenit ad hoc, ut proponat in posterum à peccatis abstinere, vel dicat quis se nõ posse concubinã deserere, odiũ deponere, officio (quod absq; mortali peccato exercere nequit) renunciare, non est absolvendus.

Imò etiamsi hunc defectum in confessione fateatur, non tamen habeat displicentiam perfectam, neq; de vitando peccato (ob vehementem passionem, & affectum ad peccatum) firmum propositum: non erit sufficienter dispositus.

6. Ad eandem dispositionem, non sufficit dolor naturalis, id est, solis viribus naturæ elicitus & productus; sed debet esse supernaturalis, qui sine gratia excitante, & adiuuante, exerceri non potest. Suar: *d. 20. sect. 2. §. Circa. & d. 3. sect. 6. & d. 20. sect. 2.* Et D. Th. *q. 84. a. 1. ad 2.* hos actus originem ducere ex inspiratione interna asseruit. Conc: Trid: ipsum dolorem; appellat donum Dei, Spiritus S. impulsus. Et *Sess. 6. can. 3.* Si quis dixerit sine Spiritus S. inspiratione, & eius adiutorio, posse aliquem pœnitere sicut oportet, anathema sit.

7. Et quamuis sufficientissima dispositio ad Sacramentum sit perfecta contritio: non tamen necessarius

cessario requiritur, neq; extat alicubi præceptum habendi eam, ante susceptionem huius Sacramenti. *Suar: d. 20. f. 1. ass: 3.*

8. Neq; exigitur attritio illa, quam homo bona fide putaret contritionem. *Suar: f. 1. §. Sed obijcies.*

9. Est itaq; dispositio sufficiens & necessaria ad hoc Sacramentum effectumq; eius, attritio vera, integra, seu vniuersalis, atq; supernaturalis. *Suar: ex D. Tho: sect: 1. §. Quarta.*

Vera quidem, hoc est realis, seu in re existens, & non in opinione consistens. Quia attritio existimata vel putata, potius deceptio ac error est, quam attritio, sicut neq; putare se Sacerdotem, est esse Sacerdotem. *Suar: d. 20. f. 1. ass: 3. & §. Tertio.*

Quamuis enim ista existimatio excuset à noua culpa, si sit inculpabilis: nunquam tamen supplet, neq; continet medium necessarium ad effectum Sacramenti, secundum *Suar: sect: 4. §. Tertio.* Ceteræ particulae iam declaratae sunt.

Corollarium.

Ergo poenitens debet curare, vt diligenter præparet conscientiam ad confessionem, debito modo perendam. Et vitare negligentiam in examinanda sua conscientia.

QVÆSITVM II.

Quomodo intelligendum est, Sacramenta efficere ex attrito contritum?

℞. Hoc tribus modis intelligi posse, docet *Suar: disp: 5. f. 3. §. Quartus.*

1. Pro-

1. Propriissimè. Quando homo mutat dolorè imperfectum, in perfectum, virtute Sacramenti.

2. Minus propriè. Quando dolori imperfecto, addit amorem, similiter virtute Sacramenti.

3. Latissimè, & quasi æquiualerter, seu quoad vltimum effectum Contritionis, qui est gratia & remissio peccati. Quia absq; mutatione actus, hoc est, manente intrinsecè attritione, infunditur homini gratia, & charitas in Sacramento.

QVÆSITVM III.

Quomodo contritio & attritio differunt?

℞. Multis modis. 1. In essentia, quæ ex diuersis motibus attenditur. Nam attritio est quidem efficax detestatio, & (qui conlequitur) dolor de peccato, sed ex metu gehennæ à Deo infligendæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati, contra Dei regulam admitti. Contritio vero est detestatio aut dolor, sed ex amore Dei super omnia, quatenus peccatum est contra bonum Dei in se, (hoc est, contra Deum infinitè bonum, & consequenter super omnia diligendum) eiusq; dissoluit amicitiam. *Decis: lib: 1. c. 2. n. 3. 4. 5: Medul: p. 3. c. 6. n. 17.*

2. Quoad actum; quia attritio est detestatio imperfecta, contritio vero perfecta.

3. Quoad effectum; quia attritio solitariè sumpta, remotè & insufficienter disponit ad gratiam, cum Sacramento autem sufficienter.

At contritio ex se sufficienter etiam absque Sacramento in re. *Suar: tom: 4. disp: 5. sect: 1. Et Tollet: l. 3. c. 4.*

c 3

QVÆ-

QVÆSITVM IV.

Contritio & attritio in quo conueniant ?

R. 1. In hoc quod vterque actus est supernaturalis, scilicet ex dono Spiritus sancti, & ex motu supernaturali, cadens supra omnia peccata commissa, & nondum rite confessis, cum dolore de præteritis, & proposito firmo, cauendi in futurum. *Suar. & Medul. p. 3. c. 6. n. 3. & 17.* Addit idem n. 12. quod etiam attritio est dolor, per quem nobis displicet peccatum commissum, supra omne odibile, cum proposito vitandi illud, supra omne vitabile. *Quamuis Suar. t. 4. d. 5. f. 1. §.* Atque hinc sequitur, neget, per attritionem, semper necessarium esse peccatorem detestari peccatum, supra omne detestabile.

2. Vterque item actus includit voluntatem confitendi, cum spe veniæ. *Hæc est communis & clarè*

QVÆSITVM V.

Quomodo quis probabiliter possit cognoscere se habere contritionem, vel attritionem.

R. Ex tribus. 1. Ex instinctu diuino, vinctio enim Dei docebit omnia. 2. Ex coniecturis iudicio humano, perpensis benè conditionibus contritionis & attritionis, & præsertim motiuis doloris, ex quo, scilicet, motiuo, dolor procedat. 3. Ex quibusdam signis, vt si quis pudore afficitur vel admiratione, aut sensibili tristitia premitur, quod tam facillè peccata admiserit: si fortè animo non velle

veller incidere in peccatum, etiamsi præterita occasio incurreret: si serio vult satisfacere pro commissis: si proponit firmiter, non tantum non admittere peccatum in futurum, sed etiam omnem occasionem peccati mortalis, toto conatu vitare: si vitam emendare efficaciter desiderat: si peccatum ita odit, vt mallet omnia mala in communi pati, quam peccare. (Non tamen requiratur comparationes in particulari ad eligendum magis hoc vel illud genus mortis, quam peccatum.) Quod si etiam ad lachrymas, ob id ventum fuerit, tanto potentius signum erit, quanto firmitus emendationis desiderium accesserit, & multo magis, si vitæ nouitas, quæ certissimum est veræ penitentiæ argumentum. *Bell. t. 3. de penit. l. 2. c. 5.* In authoribus inueniuntur varia signa. *Prax. for. penit. l. 2. c. 5. f. 2.*

QVÆSITVM VI.

Contritio quibus modis acquiri potest ?

R. His duobus: Recursu ad Christi auxilium, per orationes & alia pia opera. Deinde adhibendo motiua ad tale negotium accommodata, atque disponentia.

Motiua verò quibus ad contritionem moueri possumus, plura excogitari possunt.

1. Naturalis conditio peccati. Est enim peccatum quoddam naturæ monstrum in se teterrimum, turpissimumque, perniciosissimum homini, Deo contrarium.

2. Vitæ nostræ, inter tot pericula constituta, breui.

breuitas, eius duratio ignota, terminusq; incertus.

3. Dei ubiq; præsentis & omnia scientis excellentia, ac maietas, eius in nos beneficentia inexplorable, vt Patris, vt sponsi, sua dona, in nos conseruantis, non sustinentis, omnia bona, tam animi quam corporis nobis largientis, omnia mala à nobis auerrentis, magna præmia promittentis, & præparantis.

4. Grauiissimum odium, quo Deus semper persecutus est peccatum, seuerissimis illud legibus vetans, & pœnis grauiissimis puniens illius reos, adeo vt etiam Filio suo non pepercerit, ob susceptas in se nostras iniquitates.

5. Peccatoris summa ingratitude, nequitia, præsumptio, & indiscretio, in maximam Dei cedens iniuriã. Is enim, per peccatũ negat supremo benefactori Deo debitam obedientiam: eripit ab eo vniuersalissimum imperium, & dæmonem præponit, denuo crucifigit, & quidem non semel aut bis, sed multoties, idq; ob leuissimas causas, aut etiam absq; omni causã sæpius: neq; ad id multum stimulatus, imò quasi per ludum & iocum nihili faciendo lædere eum, qui habet potestatem vitæ & mortis, qui peccatores seuerè iudicaturus ac puniturus est, in quo viuimus, mouemur, & sumus, qui potest animam mittere in gehennam. *Prax: for: pœn: lib: 2. de prudentia. Confe: c. 5. sec: 3. Nau: c. 1. n. 39. & c. 10. n. 4.* Et multo plura mortua Dominus Deus inspirabit Confessori pio & prudenti: plurima quoq; ex assidua librorum spiritualium lectione suppeditabuntur.

Q V

Q V Æ S I T V M VII.

An contritio aliquando sit in præcepto?

R. Quæsitum hoc supponit Contritionem esse præceptam, sicut reuera est, diuino ac naturali iure. *Suar. t. 4. d. 15. § 3.* Et quoniam de ipsa implenda præceptum est affirmatiuum, ideò non obligat pro semper, & statim, post peccatum commissum, etiamsi opportunitas adsit, sed pro determinato tempore; vt *Suar: ex D. Th. Alen: & Bonau. colligit. se: 5.*

Quamuis ad euadendum periculum mortis, ac damnationis: fugiendum graue periculum diuinæ desertionis, quale est in dilatione penitentia; ad vitandam iacturam spiritualium bonorũ, omniumq; suorum bonorum operum, quam paritur homo permanendo in peccato mortali: & excutiendam nimiam negligentiam propria salutis; saluberrimum tutissimumq; consilium sit, vt statim ac cogitatio ipsius peccati subit, aut aliquid excitat ad penitentiam faciendam, adestq; opportunitas exercendi ipsam; fiat, & non differatur. *S. Anto: p. 3. tit: 14. c. 18. Caiet: sum: v. Contritio. & alijs.*

Quæritur itaq; hic directè, de tempore, quo hoc præceptum datum de habenda contritione, obliget. Omissis autem subtilitatibus scholasticis, breuiter dicitur, quod præceptum de contritione, potest esse duplex: Alterum proprium, directè cadens supra ipsam contritionem, seclusis omnibus alijs

c 5

alijs occasionibus occurrentibus: Alterum extrinsecum, scilicet, in gratiam alterius alicuius occasionis, aut finis.

Primum igitur præceptum proprium contritionis, quo quis obligatur, est in articulo mortis, siue naturalis: siue violentæ, aut probabili periculo vitæ, si antea obligatio non sit impleta, hoc est post lapsum in vltimum peccatum mortale. *Suar. sec. 6. allegans D. Th.*

Secundum præceptum extrinsecum obligat in sex casibus.

1. Quando minister Ecclesiasticus, peccati mortalis conscius, administraturus est aliquod Sacramentum, vel actum alicuius ordinis, (qui ministrum sine peccato requirit) exercitaturus, tunc enim vel conteri, vel confiteri (si tantum attritus sit) tenetur.

2. Sacerdos aliqua necessitate urgente celebraturus, non habens copiam confessoris, contritionem habere obligatur.

3. Recepturus Eucharistiam necessario (ubi non adest Confessoris copia) vel aliud Sacramentum viuorum, præmittere debet contritionem.

4. Si occurrat vehemens tentatio, & occasio peccandi, ad quam vincendam iudicaretur necessaria diuinæ amicitiae recuperatio.

5. Quando commune malum Reipub: imminet, cui absq; seruire orationis subueniri non potest, tenebuntur membra illius communitatis, vti exaudiantur & impetrent Dei auxilium, insinuare se in

se in gratiam Dei, per contritionem: nisi malent, cum sola attritione, confessionis remedio vti. Hæc *Suar: ex alijs DD. dif. 15. f. 6. §.* Pro resolutione.

6. Ex necessitate dilectionis Dei, cuius præceptum obligat ante mortis articulum, & non potest impleri per eum, qui est in peccato mortali, nisi redeat in gratiam Dei per contritionem. Itaque propter actum dilectionis, necessaria tunc erit contritio. *Suar. se. 6. §. Super est.*

Hoc autem præceptum dilectionis Dei, non habet tempus præfixum à lege positua, sed prudenti arbitrio hominis committendum est, vt iudicet ex circumstantijs, an incipiat esse nimia dilatio. Et subdit notatu dignam doctrinam *Suarez.*

Quod præceptum affirmatiuum non obligat quidem, nisi in articulo necessitatis, sed ista necessitas non est intelligenda de sola necessitate articuli mortis, aut alterius extrinseci nocenti seu damni, sed de quacunque necessitate morali, quæ imminet & moueat ad rectè honesteq; viuendū, secundum rectam & prudentem rationem: Idem placet *Gaugerico in sum. Car. v. contritio. & Petro Soto, ibidem citato.*

QVÆSITVM VIII.

An debeat quis conteri de singulis peccatis, an verò de omnibus in communi, & quando?

R. Est inter aliquos etiã modernos opinionum diuersitas. *Sor. 4. d. 17. q. 2. a. 3. Decis. l. 1. c. 5. n. 3.* Nos tamẽ respondere breuiter decreuimus, cum distinctione.

ctione. Dupliciter enim loqui possumus de contritione, in ordine ad confessionem. s. per se regulariter. Et per accidens, hoc est in aliquo casu. Si itaq; loquamur de contritione per se: tunc secundum doctrinam D. Th. exigitur singulorum peccatorum specialis ac propria eisdem correspondens, contritio. Siquidem quilibet regulariter & in ipsa confessione distinctè recensere: vtrumque autem, non sine amaritudine animæ suæ faciente. D. Th. 3: q. 87. a. 1. & suppl. q. 2. a. 6. & 4. d. 17. q. 1. a. 3. q. 3. Caiet: in tertia p. Et in opusc: tomo 1. tracta: 4. q. 2.

Quòd si loquamur de contritione in casu: videlicet, quando deest opportunitas temporis, vel obliuio accidit inculpabiliter, nimirum post diligenter cogitationem & præparationem, tunc sufficit vnã pœnitentiam seu contritionem extendere ad omnia peccata vniuersaliter, siue ante siue in ipso actu confessionis. Quæ est multorum opinio, præsertim Suar: to. 4. disp. 3. sect. 8. & disp. 4. sec. 6. Et disp. 20. sec. 2. §. Circa tertium. Et se: 4. §. Quinto libro. Et §. Non multa.

Caiet: in Sum. v. contritio. n. 5. eligens benignam opinionem, dicit sic: Homo, qui multa habet mortalia, in generali detestetur omnem suam mortalem in Deum offensam, cum animo vitandi de cetero. Sic namq; contritio generalis est contritio virtualiter attingens omnia & singula cõmissa, etiam oblita, nec exigitur ad salutem, habere singulas

regulas contritiones iuxta singula peccata, nec secundum numerum, nec secundum species peccatorum. sed sufficit ista communis, terminata ad singula mortalia etiam in communi. Itaq; iuxta Caiet: & Suar: doctrinam, respondebitur directè ad quæsitum, quòd non tenetur aliquis conteri de singulis in particulari, sed vna contritio in communi sufficit, quæ tamen se extendat ad omnia peccata mortalia commissa in communi, producta siue ante confessionem, siue in confessione: & siue in principio eius, siue in medio, siue in fine. Nam contritio, necessariò debet concurrere ad confessionem sacramentalem, sed non est præceptum, quando id faciendum sit determinatè.

Q V Æ S I T V M IX.

An formale propositum non peccandi sit de necessitate Contritionis?

¶ Per se & ordinariè est necessarium ad contritionem, vel attritionem formale, hoc est, actuale, & expressum in voluntate, propositum non peccandi in futurum mortaliter. Quamuis per accidens, in casu inaduertentiæ aut obliuionis, non necessariò requiratur: vt si quis bona fide, verè detestetur peccatum, quod confiterur, & non aduertat, ad formale propositum cauendi in futurum: satisfacit per illud virtuale propositum; quod inefficaci detestatione includi censetur, & reuera includitur. Suar: d. 20. sect. 4. §. Sitne propositum & supra disp. 4. se: 3.

Simili-

Similiter in casu mortis proximæ: Tunc enim de proposito vitæ futuræ, non sumus multum solliciti. Nec talis obligandus erit ad habendum propositum, sub conditione, si vixerò. Suar. d. 4. f. 3.

QVÆSITVM X.

Quæ occasio à pœnitente deserenda?

R. Occasus proxima, quæ pœnitens si vteretur semper aut frequenter in peccatum mortale caderet, perperis suis circumstantijs, scilicet, fragilitate & experientia, iudicio ipsiusmet pœnitentis aut confessarij. Nec satis est ad hoc, quòd aliquæ occasio sit proxima; vt pœnitens & Confessarius credant, quòd nisi pœnitens se absteat ab ea, interdum sit ob eam peccaturus mortaliter: dummodo adsit firmus animus non peccandi. Nau: c. n. 13. & 14. Et Prax: for. pœn. l. 2. c. 8. n. toto. Ne propinquitus occasiois expendenda est, ex difficultate vsus ipsius absque peccato. Nam vt S. L. dicit, militi & negotiatori exercentibus artes suas, difficile est abstinere à peccatis quibusdam, non tamen impossibile. Nauar: c. 3. n. 12. Decif: c. 28.

TITVLVS IV.

De Confessione.

Habet quæsitâ decem.

QVÆSITVM I.

Confessio

Confessio generalis totius vitæ, si est necessaria, vel utilis valde. Et an possit in ea quis omittere aliquod peccatum, aliàs confessum?

R. Ex natura sua non est necessaria: sed maxime utilis. 1. Ad exercitium humilitatis. 2. Pœnæ diminutionem. 3. Ad consilium accipiendū, & directionem in vita spirituali per Confessorem faciendam. Gratia tamen subiecti, sic, vel aliter dispositi, aliquando est necessaria, aliquando utilis tantum, aliquando nocua.

Necessaria his, quorum præteritæ confessiones inualidæ erant, vt infra Quæsitio 7. dicitur.

Aliquando utilis: vt his, qui pacata vel persuasibili cōscientia sunt præditi, & ob aliquem honestum finem, volunt iterare confessionem.

Alijs nocua, scilicet scrupulosis, qui non modo non pacarent conscientiam hac ratione, sed etiam valde turbarent. In qua confessione, celare aliquod peccatum mortale, aliàs ritè confessum, & validè absolutum, non est peccatum: quia peccatum mortale, aliàs benè confessum, non est materia necessaria confessionis.

QVÆSITVM II.

Quæ peccata de necessitate confitenda, quæ de congruitate?

R. Peccata mortalia cerra vel dubia, sunt de necessitate confitenda; venialia de congruitate. Hoc est: utile & honestum est, hæc confiteri, ex quo

quo

quo sunt materia legitima. Possunt tamen sine culpa omitti, tam ex toto, quam ex parte, pro arbitrio pœnitentis. *Suar: ex Conc. Trid: disp: 22. s. 8.* Possunt etiam, tam in particulari, quam in communi, sine numero, ac circumstantiis recenseri.

QVÆSITVM III.

Quot sunt circumstantia peccatorum in confessione explicanda?

R. Circumstantiæ ab aliquibus plures, ab alijs pauciores numerantur: communiter tamen traduntur septem in hoc versu:

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. D. Thom: 12. q. 7. a. 3. ex Cic: & Arist. Vbi Arist: addit octauam *Circa quid*, sed ista comprehenditur sub *Quid*. Posset addi circumstantia scandalii, sed hæc reducitur ad (*quomodo*) sicut & erronea conscientia, vel confidentia. Adhuc posset adnumerari circumstantia, *cum quo*. sed & ista reuocari potest ad circumstantiam (*quibus auxilijs*) vel certè ad (*quis*) vt infra dicetur.

Declarat itaq; breuiter D. Thom: has circumstantias sic. Considerandum est, in actibus, quis fecit, quibus auxilijs, vel instrumentis fecerit, quid fecerit, vbi fecerit, cur fecerit, quomodo fecerit, & quando fecerit.

Et quoniam circumstantiarum notitia Confessoribus & confitentibus est apprimè necessaria, ideo paulò fufius declarabuntur.

Igitur circumstantia (*Quis*) quærit de persona peccantis,

na peccantis, non quidem ex nomine, sed secundum conditionem, quæ accedit personæ, siquidem circumstantia est conditio extra substantiam actûs, attingens aliquo modo actum humanum. D. Thom: a. 1. vnde *Valent: d. 2. p. 2.* circumstantiam hanc declarat sic: *quis: id est, qualis.*

Tales conditiones sunt officium personæ (si ratione illius tenetur aliquod nocu mentum, vel malum impedire, & non facit) status, votum, iuramentum, Religio, consanguinitas & affinitas; vt, si matrimonio iunctus, voto, religione, aut iuramento adstrictus, carnis peccatum perpetrauerit. Hûc reduci potest circumstantia, (*cum quo*) dum enim quæritur, *quis*, potest intelligi, non tantum propria persona peccantis, & confitentis, sed etiam socij criminis.

Quid, non significat substantiam actûs, in quo peccatum versatur (vt est, esse alienum in furto), sed conditiones eius, quæ sunt qualitas & quantitas; vt docet *Suar: d. 22. s. 4. Azor: l. 1. lib: 2. cap: 4.*

Vnde *Roderiq: sum. c. 53. n. 1. Lopez, Instr: c. 29. Henr: rig: loco* (quid) ponunt (quantum.) *Candel: verò,* (qualis.) Qualitas autem est, vt si res ablata sit sacra vel profana. Quantitas, vt quantum quis furatus est, vel quam grauiter percussit. Quod interdum necessarium est propter restitutionem, satisfactionem, aut etiam reservationem, (quando furtum, in tanta quantitate esset reseruatum) vel propter excommunicationem ob percussione Clerici, ad sciendum, si Episcopus absoluere possit.

Huc reducitur circumstantia (circa quid) & propriè indicat personam, circa quam, vel contra quam peccatur, vt paulo ante dictum est. *Suarez;* & *Henriquez.*

Vbi, ex iure positiuo ad locum sacrum determinatur, in quatuor casibus, qui sunt contra venerationem & immunitatem loci sacri, scilicet in furto, in sanguinis ac seminis effusione, necnon extractione confugientium ad Ecclesiam.

Quibus auxilijs. Hic queritur de instrumentis peccati (si vsus eorum prohibitus est) vel si ad explicandum gravitatem nocuenti, eorundem declaratio necessaria est, vt, si gladio, bombardâ, baculo, vel pugno. Et de concausis peccati, hic queritur: quo, quia possunt esse homines, (si inducti sunt ad consortium peccati) ideò circumstantia quoq; scandali hinc potest habere locum. Similiter, si contra Catholicos pugnando, acciti sunt infideles in auxilium. *Roder. c. 5. 3. n. 9. ex Med. l. 1. c. 9. §. 2. Azor.* Huc etiam reduci potest circumstantia (cum quo) non ex nomine complicem declarando, sed ex statu seu qualitate, vt si coniugatus, religiosus, virgo, filia confessionis (secundum *D. Th. 2. 2dæ. q. 154. a. 1. 2.*) Si cum desponsata; *Lopez;* & *Roderiq.*

Cur, seu propter quid. Finem actus extrinsecum insinuat; siue actus ordinatus ad talem finem mortiferum, sit ipse quoq; mortalis, (vt cum quis occidit propter furam) siue non: vt iocosa verba proferre, propter inductionem ad peccatum capitale.

Quomo-

Quomodo. Inuestigat modum accidentalem, vt si ex erronea conscientia, non deposita. Si scandaloſe, vel sollicitando eum, qui non erat paratus peccare. *Lopez.* Fraudulenter (in ludo alearum) vel sincerè. Ex confidentia obrinendæ veniæ, per confessionem, (sed hoc potiùs alleuiat, si sit cum proposito non perseuerandi, sed abstinendi à peccato. *D. Th. 2. 2dæ, q. 21. a. 2. 3. Decif. l. 1. cap: 20. n. 5. Nau. c. 6. n. 4*) vel per Bullam: tunc enim si pro tali, exceptio in Bulla apponitur, excluditur à participatione illius gratiæ. Detractio, si priuatim vel publicâ fuerit facta. Hoc enim necessarium est, propter satisfactionis modum imponendum.

Similiter, si peccatum est ex scientia vel ignorantia. Quia in ordine ad censuras Ecclesiasticas, necessarium sæpè est, cognoscere hoc, cum in illis soleat apponi particula; *Qui præsumserint.*

Modum verò peccandi ex consuetudine seu relapsu, non esse necessarium explicare, docet *Canon*, nisi dum Confessor iudicat expedire. *Suarez.*

Quando. Circumstantia temporis, ieiunio vel orationi consecratis, rarò, aut nunquam est confitenda, nisi peccatum fiat proposito violandi tale tempus. *Nau. n. 11.* seu (quod idem est) sit directè contra temporis sanctitatem. *Med. §. 5.* vel ratione contemptus. *Decif.* Aut speciali præcepto, tempus sit præscriptum ad actionem: aut prohibitum. *Suar. d. 22. sect. 4.*

Hinc quando tempus duplici vel triplici præcepto est præscriptum ad aliquid agendum; v. g. ad

d 2

Sacrum

Sacrum audiendum, concurrente in vnum diem, Dominica, & Festo: similiter ad ieiunandum, et voto, præcepto vigiliæ, & quatuor temporum, tunc transgressor omnes hos titulos exprimere debet, vt docet Nau. & Lopez. (quamuis Suar: distinguat. Quoad perseverantiam verò in peccato: tunc tenetur aliquis exprimere in confessione, quando aut mora valde notabilis fuit, vt inimicitia per mensem vel annum. Heuric: l. 5. c. 6. n. 6. vel quando non potest numerum peccatorum recensere, tunc enim sufficit tempus durationis in tali statu explicare. Nau: n. 15. Aut etiam propter remedia consequenda. Sa, 7. Confessio. n. 22.

Hic sunt obseruanda duo. 1. Non omnes hæc circumstantiæ semper in omni peccato possunt inueniri. Cand: de conf: n. 36: Et quando inueniuntur, non semper sunt explicandæ, sed tunc tantum quando vel speciem mutant, vel (secundum aliquos) notabiliter aggrauant, vt statim dicitur.

2. In explicatione circumstantiarum, curandum est, ne alterius peccatum, vel complicitis personam temerè diffamet in particulari. An autem aliquid quando ex causa rationabili possit hoc fieri, diligentius serueturandum est.

1. Sciendum itaq; est, quod socij criminis personæ, dupliciter potest exprimi in confessione: Ex nomine proprio & conditione; Ex nomine quodammodo, vt dicendo: Peccaui cum Petro. Ex conditione, vt peccaui cum consanguineo, in primo, secundo, tertio, gradu.

2. Ex proprio nomine, rarissimè licitum erit explicare personam alterius peccatoris, vel etiam complicitis: posset tamen occurrere casus magnæ necessitatis, propter salutem spiritualem penitentis, peccatoris, complicitis, aut propter bonum commune. Item ad capiendum consilium, vel auxilium, vt ipse penitens possit cauere peccatum, vel ab alio auertere. Nam si hoc licitè potest fieri extra confessionem, propter rationabilem causam, cur non potiori iure in confessione? cum hic melius & tutius consulitur famæ proximi, vt secretum magis & arctius est. Nam sub eodem sigillo Sacramentali, celantur delicta penitentis, & complicitis.

3. Atqui reuelare personam complicitis ex qualitate, gradu, & conditione, sæpius accidit, sed magnam prudentiam requirit: In primis enim diligentia adhibenda est, vt absq; coniectatione confessionis de persona complicitis, totum peccatum, cum omnibus circumstantiis necessarijs propaleatur. Quod, si fieri non posset, penitens confiteatur Confessori personam complicitis aut etiam se non cognoscentis, vel (vt Caiet: docet) aliqua arte transformatus curet, vt ex voce non discernatur: aut tandem confessionem differat, non quidem ad longum tempus, sed ad vnum atque alterum diem, si speretur ignotus Confessor, vel cui possit fieri integra confessio, absq; hoc, quod coniciatur complicitis personam; charitas enim obligat ad istas diligentias faciendas. Cuius obligatio cessat, si prædictæ cautela adhiberi non possent, sine magna dif-

gna difficultate, & graui incommodo: neq; enim illa obligat cum tanto dispendio, vitare iacturam proximi, sed tantum, cum facile fieri potest. Quod intelligendum est non solum quando communio imminet de præcepto, sed etiam, si facienda sit ex deuotione.

4. Tunc igitur, cum alius non adest Confessor, nisi notus, quid est faciendum? Si enim, integrè penitens confitebitur, Confessor deueniet in notitiam complicitis. Si tacebitur peccatum vel circumstantia necessaria, penitentis conscientia non erit quieta; & obligata ad iterum coram alio Confessario confitendum plene illud peccatum, quod nunc in aliqua vniuersalitate dictum est. In tali casu, diuersæ & contrariæ sunt opiniones. Communior tamen & securior est affirmatiua, quæ censet tunc penitentem teneri ad integram confessionem faciendam, etiam si Confessor sit cognitor complicitis personam. Est inquam communior, quia habet quam plurimos classicos auctores, quos enumerat *Suar: in 3. part. tom. 4. disp. 34. sect. 2. num: 3.* inter quos & D. Th. annumerat: tum quia etiam contrariam tenentes, hanc affirmatiuam communionem asserunt. *Grass: l. 1. c. 20. n. 35. Nat: cap: 7. n. 3.* Tutior etiam est. Quia si aliter fieret, & celaretur peccatum, vel circumstantia necessaria, propter hoc paruum nocuum proximi in confessione, daretur occasio sæpius id faciendi: nec possent vir & vxor liberè exponere suas conscientias, quoad peccata, quæ inter se committunt, eò quod

eò quod cognoscantur à Cōfessore: & prauis homines facile inuenirent similem prætextum, non confitendi integre.

5. Dices. Atqui diffamatio est illicita. & Diffamatio formalis semper est illicita, quia est intrinsecè mala, atq; ideò contra legem naturæ. Est autem formalis, quando aliquis manifestat crimen alterius intèntione diffamadi, vel absq; iusta causa. Quod hic non facit penitens, neq; enim intendit proximum infamare, sed suum peccatum integrè confiteri, exigente hoc Sacramenti conditione. Vnde materialis tantum dicitur ista diffamatio. Diffamatio quidem, quia est cum aliquo detrimento famæ proximi: materialis verò, quia sine animo infamandi, & propter rationabilem causam: quæ sic est licita.

Porrò causa rationabilis est hæc: nam postea institutione huius Sacramenti, exigit natura iusti iudicij, vt iudex integrum peccatum cognoscat, etiam si fieri nequeat, absque cognitione personæ, cum qua quis peccauit. Hæc enim eò ipso, quod voluntariè se fecit sociam talis criminis, voluntariè etiam se subdidit tali cognitioni, talis iudicij, in tali foro. Et præterea multæ & magnæ utilitates spirituales inde dimanant. Vide in *Suar: copiosius hæc tractante.*

6. Instabis. Cur itaq; dicitur, & in Tyrocinio fol: 24. & f. 191. dictum est; vt in confessione caueatur, & præpediatur reuelatio complicitis. & Aliqui enim hoc dicunt, sequentes contrariam opinionem.

nionem. In Tyrocinio autem verò, vetatur ne id absque necessitate & rationabili causa passim fiat. Multi enim in confessione temerè effutiunt & produunt suos complices, cum possent peccatum integrè explicare, & personam complicitis periculo infamiae non exponere: simplices vero non tantum complices patefaciunt, sed & suos offensores accusant, quòd est illicitum semper.

7. Quæres. Si necessitatis est integrè confiteri, explicando sic personam complicitis: cur dici solet à DD. quòd quando Confessor vir bonus est (hoc est, qui neq; extra confessionem est diffamaturus, neq; aliquid nocuum verisimiliter illaturus, & potius est profuturus, quam obfuturus) tunc potest pœnitens ita confiteri integrè, quamuis Confessor sit deuenturus in notitiam ipsius complicitis personæ in particulari: secus si probabiliter timèretur eum reuelaturum confessionem, &c.

¶ Hoc dicitur, non ideo, quòd non sit necessarium (secundum hanc communiorem sententiam) explicare integrè peccatum; sed quia dato Confessore improbo, reuelatore confessionis, sollicitatore ad malum, occulto hæretico, corruptore aliorum; extrinsecus prouenit, quòd quædam peccata celentur, videlicet, propter periculum imminens, vade tunc sufficet confessio integra formaliter, hoc est, intendendo confiteri ea, quæ dici possunt, & debent: modo quia periculum salutis aut vitæ verisimiliter timetur, ideo quædam dici non debent, sed omitti, (quòd spectat

spectat ad integritatem materialem tantum, quæ est enumeratio omnium peccatorum, quæcumq; in re sunt. (Huius rationem videre poteris in *Suar. d. 23. §. 2. ex D. Th. & aly.* summa eius est. Quia lex positiva (qualis est de confessione) non obligat cum tanto dispendio: & in casu proposito nullum tale periculum impendit alicui ex materiali detractio-
ne, sed hoc remanet in alto silentio intus Vide *Suar. disp. 34. sect. 2. n. 11.*

8. Ista coniectatio Confessoris multò minùs impedit integritatem confessionis, quando altera persona non socia est criminis, sed obiectum tantum vel materia, contra quam aliquis peccauit: vt si percussit Sacerdotem, parentem, &c. Nihilominus, si cum illo obiecto concurreret etiam illius occultum peccatum, cuius explicatio spectaret ad integritatem confessionis, tunc cautius esset procedendum. Demus casum. Si filius propinasset venenum matri, quæ grauida erat ex adulterio, vel illicito concubitu in viduitate. Tunc pœnitens non potest manifestare alienum delictum, sed debet sic confiteri (si ignotum Confessorem habere non possit) offendi tali modo personam, valde mihi coniunctam, vel duos interfeci: & tamen postea, habita opportunitate, debet confiteri alteri ignoto, distinctius.

Similiter, qui diffamauit patrem de vero peccato, dicat: Diffamaui patrem iniuste, nõ addens, (verè) quia confirmaret diffamationem; neq; Confessori sciscitanti plus dicat. Nam cum grauior sit
d s de fal-

de falso crimine diffamatio, quàm de vero, facile Confessor intelligere poterit, peccatum vt minimum habere istam malitiam; & tamen si confessor esset solers, satius esset dicere: Infamaui quendam, suppresso nomine patris. Secus esset, si diuulgaret falsum crimen, quia hoc exprimendo, in confessione nõ diffamaret, sed quali famã restitueret.

QVÆSITVM IV.

Quomodo differunt circumstantia mutantes speciem ab his, quæ aggravant?

R. Hoc modo. Quia circumstantiæ mutantes speciem, sunt illæ, quæ specialem habent malitiam, & alterius rationis, quam sit malitia ipsius actus, hoc est, malitiam repugnantem diuersæ virtuti, vt circumstantia loci sacri, in furto; repugnat virtuti religionis, ipsum autem furtum virtuti iustitiæ. Aggravantes autem solùm, & non mutantes speciem, addunt quidem malitiam actui, quæ tamen non est alterius rationis, sed repugnat eidem virtuti cui & ipse actus, vt est diurtinitas tēporis, quo quispiã diu gessit animũ inimicũ, aduersus proximum. *Gangericus in annot. in Sum. Caiet. 7. Confess. lit. A.*

Vel sic ex Lopez, cap. 29. Et Nauar: cap. 6. n. 3. Illæ mutant speciem, quæ vltra malitiam actus principalem, habent specialem repugnantiam cũ ratione. *D. Th. 4. d. 16. q. 6. a. 2. q. 3.* vt in furto rei sacræ: specialis est repugnantia ad rationem istius quæ est contra sanctitatem rei sacræ, ab illa quæ est ex usurpatione rei alienæ.

Vel (se-

Vel (secundum Scotum) quæ diuersis, specialibusq; præceptis prohibentur, vt in homicidio in loco sacro, apparet. Nam per decalogum prohibetur homicidium: & per Ecclesiam vetatur specialiter, ne id fiat in Ecclesia. Vnde Barth: *Med: Instruct: lib. 1. d. 1. c. 9. §. 1.* ait: Circumstantiæ quæ peculiarem deformitatem, ac alicuius præcepti diuini transgressionem ostendunt, mutant speciem: vt quando quis furatur, vt fornicetur, circumstantia finis, videlicet fornicatio, alia lege propria prohibetur, distincta à lege, quæ furtum vetat. *Ioan. Med: de confess. q. 8.*

Circumstantiæ verò aggravantes; intra eandem speciem, contra idem præceptum, eandem turpitudinem, augent tantùm, id est, ex magno faciunt maius.

QVÆSITVM V.

Quæ circumstantia in confessione sunt explicanda?

R. Certissimum est etiam ex Conc: *Trid: sess: 24. c. 5. & Cap: 7.* Circumstantias speciẽ mutantes explicandas esse. Estque ita communis sententia omnium Theologorum, quod omnes circumstantiæ sunt explicandæ, quæ efficiunt opera (quorum sunt circumstantiæ) peccata mortalia, (vt quando circumstantia, peccatũ veniale mutat in mortale.) Et illæ quæ efficiunt peccata mortalia vnus speciei, esse etiam alterius speciei: aut quod est mortale ob vnã causam, sit etiam propter aliam.

Quoad

Quoad circumstantias vero aggravantes, non est ita certum, sed controuersum. Et quidem vniuersaliter loquendo, non sunt necessario explicandæ, vt D. Th. docet: alias, interdum faceremus confessionem scrupulosam, vt Nau: dicit, *cap: Consideret. n. 7.* Laudabile tamen est eas confiteri, serena conscientia. *Nau: c. 6. n. 6.*

Aliquando vero nec possunt, nec debent intermitteri.

1. Ratione reservationis, si illa circumstantia adiuncta, reservationem inducit, vt grauis percussio Clerici, facit reservationem Papalem.

2. Ratione excommunicationis, vt si lata esset excommunicatio, pro furto in tanta quantitate.

3. Ratione notabilis & euidentis aggravationis, vt fractio ieiunij per veritos cibos, plus aggravat quam per hnam comestionem ciborum licitorum, & tamen vtraque est eiusdem speciei, & contra idem præceptum, & contra eandem abstinentiæ virtutem. Similiter & in incestu secundi gradus, aut etiam primi (quamuis gradus hi non faciant differentiam specificam. *D. Th: & Caiet: 2. 2de. q. 154. a. 9. Soto, 4. d. 18. q. 2. a. 4. Sa, & Confessio. n. 19.*) sit in odio per longum tempus continuato.

In furto magna quantitate. In vna voluntate occidendi multos in communi. *Nauar: in cap: Consideret. Lopez, c. 31. Henriq: lib: 5. c. 6.*

Roderiq: c. 33. n. 3. addit: dummodo tales circumstantiæ sint cognitu faciles.

4. Cum circumstantia annexa est restitutioni vel sa-

vel satisfactioni, vt Confessor intelligat, & prouideat de restitutionis modo. *Tolet: lib: 3. c. 7. n. 5.*

QVÆSITVM VI.

Quibus casibus tenetur quis confiteri?

R. Quæstio hæc, supponit aliquos teneri aliquando confiteri. Et reuera obligantur omnes qui post baptismum mortaliter peccauerunt. Et quoniam certum est non teneri hominem qui mortaliter peccauit, statim confiteri, etiamsi commodissime possit; cum natura præcepti affirmatiui, non sit, statim obligare. *Suar. t. 4. d. 35. sect: 3. Imò & D. Th. supple: 9. q. 6. a. 5. & 4. d. 17.* Ideo quæritur, quo tempore, & quibus casibus, quis sit obligatus confiteri.

Dicitur itaque, quod in quatuor casibus.

1. Ex vi proprii præcepti, in articulo vel periculo mortis, si ante non sit impletum præceptum. *Suar. n. 5.* hoc est, si post vltimum peccatum mortale, confessio nondum est facta. Quia præceptum affirmatiuum obligare debet, saltem in extremo periculo seu articulo mortis.

2. Etiam extra articulum mortis, (secundum determinationem Ecclesiæ) semel in anno quisque confiteri tenetur.

3. Tenetur aliquis confiteri, in gratiam alterius actionis, aut virtutis; vt ad superandam specialem aliquam tentationem, seu peccandi occasionem. *Caiet: Sum: 7. Sacram. Confessio.* Et *Suar: vbi supra,* declarat, hoc debere intelligi, in ordine ad deter-

minatam

minatam speciē peccati, vt homicidij, odij, fornicationis, &c. Non autem in ordine ad peccatum in cōmuni. Quāuis enim quis ex dilatione confessionis, non timeat determinatē, casum in adulterium, aut homicidium, timer tamen sapius se peccaturū mortaliter, hoc vel illo genere peccati: etsi frequenter confiteretur, speraret se posse omnia, aut multa peccata vitare: huic tamen à nullo imponitur obligatio confitendi, quia esset valde onerosa & scrupulosa. *Suar: §. Circa. Consilium tamen est salubre.*

4. Similiter propter dignē sumendam Eucharistiam, si adsit peccati mortalis conscientia, quam obligationem Conc: Trid: *sess: 13. decernit. D.Th: 4. d. 17. q. 3. 4. 1. q. 4.*

QVÆSITVM VII.

Quibus casibus tenetur quis iterare confessionem?

R. Quotiescunque confessio fuit inualida seu nulla; (per eam enim, neq; præceptum confessionis impletur. *Suar: d. 35. f. 4.*)

Inualida autem est multis modis, qui possunt reduci ad duo capita, videlicet ex parte materiæ, & ex parte formæ, (quod facit *Suar: d. 21. f. 6.*)

Vel etiam (& in idem redibit) sic. Inualida confessio potest esse, aut ex parte confitentis, aut ex parte Confessoris.

Ex parte quidem confitentis. 1. Ob defectum interioris

terioris dispositionis necessariæ: hæc autem est dolor, de præteritis: propositum deinceps non peccandi, occasiones cauendi, restituendi alienum, satisfaciendi pro iniuria, & implendi id, ad quod Confessarius iure obligat.

2. Ob culpabilem defectum integritatis, vt pote, si quis integrè non confiteretur, siue ex industria, siue ex negligentia. Hi autem defectus se tenent ex parte materiæ.

Ex parte Confessary.

Tertius in ordine casus, si iurisdictione caruit.

4. Si intentionem absoluendi non habuit.

5. Si formam Sacramenti non protulit, aut non verbis ad hoc necessarijs.

6. Si surdus, dormiens, aut propter animi diuersionem distractus (ita vt non perceperit confessionem) fuit.

Quòd si Sacerdos expositus esset ignarus, vel excommunicatus, aut etiam ipse penitens irretitus eadem censura: tunc si quis confiteretur bona fide: non teneretur iterum confiteri.

Si verò mala fide faceret, hoc est: sciens ipsū talem esse, proculdubiò Sacramentum nullum valorem haberet, ob defectum dispositionis in penitente, & integritatis in confessione, in qua hæc mala fides, non erat manifestata.

QVÆSITVM VIII.

Quomodo inualida Confessio, est iteranda?

R. Si

R. Si confessio alteri Confessario est facienda, tunc integrè debet repeti, ac si nulli præcessisset. Si eidem, qui adhuc memoriam sufficientem peccatorum habet: tunc satis erit supplere defectum, se accusando de omnibus, quæ alias ei confessus est.

Quando vero Sacerdos est idem, sed peccata iam memoria exciderunt, tunc si confessio fuit invalida defectu doloris, propositi, integritatis, iurisdictionis, distinctè erit repetenda. Quia prior non fuit materia confessionis, nec vera accusatio Sacramentalis. Idem dicendum, si surdus fuit, aut non audiuit. Si defectu formæ, non prolata, vel malè, ac sine intentione prolata; tunc sufficit absolutio absq; repetitione confessionis.

Quod autem de peccatorum memoria requisita in Confessore, dicitur, sciendum est, quod si pœnitentiam imposuit, non indiget memoria. Imò etiam si non meminert pœnitentiæ, satis est recorderetur hunc pœnitentem, fuisse ritè confessum & benè dispositum, ac proinde memoriam habeat secundum confusam aliquam & moralem rationem, gravitatis peccatorum, seu status conscientie pœnitentis.

Si autem Confessor pœnitentiam non imposuit, & neque in particulari neq; in confuso, (vbi præferrur) statum peccatoris in memoria retinet, iteranda est confessio. *Suar. d. 22. f. 6.*

QUÆSITVM IX.

Qua Confessio est perfecta?

R. De

R. Dupliciter. 1. Illa, quæ ornata est conditionibus 16. quarum quædam ad necessitatem, eius spectant, aliquæ ad benè esse, vel decorem eius, iuxta illud quod dicitur: Perfectum est, cui nihil desit. Porro istæ 16. conditiones continentur 4. versibus.

Sit simplex, humili confessio, pura, fidelis.

Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.

Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

D. Th. in suppl. q. 9. a. 4. Vbi docet, secundum declarationem ibi adhibitam, omnes esse de necessitate, præter duas, scilicet, frequens & accelerata: quas spectare ad consilium insinuat.

Suar. d. 21. f. 1. has conditiones iudicat sine methodo, & vulgari modo positas: ipse autem illas ad meliorem ordinem & pauciores numeros reducere conatur.

Et quoniam varij variè declarant, ideò iuxta modum declarationis adhibendum, aliquæ spectabunt ad substantiam, aliquæ extra substantiam erunt. Harum autem conditionum declarationes in omnibus fetè huius materiæ libellis, reperientur.

Secundo potest responderi. Quod per hanc interrogationem potest insinuari confessio informis, & formata: quarum prima imperfecta, secunda verò perfecta appellatur à Soto 4. d. 18. q. 3. a. 2.

Est autem confessio formata & perfecta, quæ non tantum absolutione completur, & validum Sacramentum, efficit: verum etiam effectum Sacramenti

c

menti

menti, id est, gratia, informatur. Informis verò illa est, quæ quamvis sit valida, quoad substantiam, quia ex ea verum efficitur Sacramentum, accedente absolute: tamen post absolute, penitenti non informatur gratia, nec consequitur remissionem peccatorum: licet, nec peccet, nec iterare confessionem teneatur, sed tantum defectum supplere, & manifestare in sequenti confessione obligabitur.

Verum in hac materia variæ sunt opinioniones. Aliqui enim omnino negant dari confessionem informem, quia attritio sufficiens ad valorem Sacramenti sufficit etiam (inquiunt) ad effectum Sacramenti.

Alij admittunt confessionem informem, sed diuisi sunt. D. Th. enim 4. d. 3. q. 3. a. 4. confessionem informem censet esse, ex defectu attritionis intensiuo, vt minimum requisito, non perceptam à penitente inculpabiliter, per ignorantiam inuincibilem, aut inaduertentiam naturalem, & ideo absq; nouo peccato penitentis, censet Sacramentum esse validum, tamen absq; effectu gratiæ. Secus si idem tamen dolor, minor quam sit minimus necessarius, interueniret, vel ex certa scientia, vel ex ignorantia culpabili. Tunc enim non esset etiam ipsum Sacramentum validum, vt potest cum actuali peccato negligentia. Et multo magis talis defectus peccaminosus in confessione non explicaretur. Neq; talis confessio diceretur informis, sed potius nulla. Soto 4. d. 18. q. 3. a. 3. idem docet.

Suarez tom. 4. d. 20. sect. 5. Confessionem informem censet, non ex defectu intentionis, vt qualita-

qualitatis in ipsa attritione, sed ex defectu extensiuo, id est, ex defectu integritatis, attritionis, ob naturalem inaduertentiam, vel inculpabilem obliuionem, propter quam quis non recordatur alicuius peccati mortalis, & attritionem, habet de cogitatis tantum, non extendens eam actu ad oblitum (seu obliuioni traditum) neque formaliter, neq; virtualiter. Et ideo Sacramentum sit validum & verum. Sed quia effectus gratiæ non obtinetur, ideo confessio dicitur informis.

QVÆSITVM X.

An aliquod peccatum possit à penitente celari, & Confessori non indicari?

R. Regulariter hoc fieri non potest, sed per accidens, tantum: videlicet ad vitandum graue damnum, seu nocumentum proprium vel alienum, vt paulo superius dictum est.

Vt puta, si quis timeret graue scandalum in propria salute spiritali, vel corporali.

Vel si timeret (rationabiliter) Confessorem non seruaturum sigillum, & ex sua confessione occasionem sumpturum, ad infamandum se vel proximum.

Si manifestando aliquod peccatum, vel aliquam circumstantiam, probabiliter (cum fundamento) timeret confessorem, esse scandalizandum, & ad aliquod peccatum graue, aut tentationem inducendum. Ratio est. Quia præcepta potestatiua (quale est de integritate confessionis) non obligant.

obligant cum tanto dispendio & periculo. Et qui non potest sine eo periculo confiteri, censetur tunc moraliter impotens, ad confitendum illud peccatum. *Suar: disp: 23. f. 2.*

Animaduersione. Cauendum tamen est, ne occasione istius veritatis tradita, aliquis sumat sibi alicuiam erroris, & ad fictas causas tacendi peccata in confessione, trahat. Integritas confessionis de iure diuino est: & ideo ubi ius naturale diuinum, aliud non suadet: omnino seruandum est.

TITVLVS V.

De Satisfactione.

Habet quæsitæ 8.

QVÆSITVM I.

Qualis & quanta debeat esse pœnitentia?

R. Lege Ecclesiastica non est taxata, nec voluntati Confessoris absolute relicta, sed prudenti arbitrio eiusdem Confessarij commissa est: quæ sumenda debet ex peccatorum grauitate, & pœnitentis dispositi circumstantijs, ita vt quantum fieri potest, seruetur proportio & iustitia. Siquidem satisfactio est actus iustitiæ, & æqualitatem respectu offensæ præcedentis, in faciente, importat. *D. Th: suppl: q. 12. a. 2.*

Ex rationabili tamen causa, propter fragilitatem, aut etiam graues occupationes pœnitentis leuior satisfactio potest imponi: & ob impotentiam illius,

am illius,

am illius, omitti potest. *Caiet: opusc: t. 1. tract: 6. q. 2. Soto 4. d. 20. q. 2. 4. 3.*

QVÆSITVM II.

Ad implendam satisfactionem, quæ & quot requiruntur?

R. Duo. 1. Vt sit personalis, id est, non per alium facta, nisi Confessor expresserit aliud. Alioquin pœnitens non satisfaciet præcepto Confessoris, neq; sortietur effectum, quem sortiretur, si personaliter impletet.

2. Vt impleatur in gratia, aliàs satisfactio non habebit effectum. *Soto 4. d. 19. q. 1. a. 5. Ledes: p. 2. q. 3. a. 3. dub: 4. Suar: disp: 38. f. 8.*

Sufficiet tamen illa quæ in peccato impleta est, ad integritatem Sacramenti, & ad implendam obligationem à Confessore impositam.

QVÆSITVM III.

Quot modis satisfacere possumus?

R. Tribus modis. 1. Per bona corporis, seu afflictiones corporales; vt sunt ieiunia, flagellationes, peregrinationes, vigiliæ. 2. Per bona animæ; vt sunt orationes spirituales, vocales aut mentales, Missæ, &c. 3. Per bona externa; vt sunt elemosynæ. Quod refertur quidquid in proximi utilitatem expenditur. *Bell: t. 2. lib: 4. d. pœn: c. 6. assignans causam, quare communiter à Theologis & Conc. Tridenticantur illa tria opera satisfactoria. Oratio, Ieiunium, & Elemosyna.*

c. 3

Que eti-

Que etiam statim possunt ad interrogationem responderi. Et ad ieiunium reducitur omne corporis afflictivum. Ad orationem, omnes deuotiones, & sacramentorum frequentationes. Ad eleemosynam, omnia adiumenta, quæ proximis exhibentur.

QVÆSITVM IV.

Quid operatur ista satisfactio?

R. D. Th: quodl. 3. a. 28. dicit, quod satisfactio valet ad duo. Ad expiationem culpæ præteritæ; & ad cautelam culpæ futuræ: sicut cum homo ieiunat, armat se contra futuras concupiscentias carnis. Et Caiet: opusc. 1. tract. 6. q. 2. fin. Quod satisfactio valet ad solutionem pœnæ temporalis, atq; adeo est expiatiua pœnæ pro peccato debitæ. Soto 4. d. 20. q. 2. a. 3. Pœnitentiæ in Sacramento nõ forlũ sunt peccatorum vindictæ, sed etiã medicina.

Suar: quoq; d. 38. f. 2. tres effectus satisfactionis numerat.

1. Proprius, inquit, & maximè indubitatus effectus ex opere operato huius satisfactionis, est, remissio alicuius pœnæ temporalis, præter illam remissionem, quæ respondere posset ex opere, seu merito operantis.

2. Censet dari ex opere operato per hanc satisfactionem Sacramentalem, aliquod auxilium præseruans, seu adiuuans, ad emendanda peccata.

3. Tenet ex doctrina D. Th: Caiet: Soto, quod etiam ex opere operato, id est in virtute ipsius Sacramenti, detur aliqua gratia gratum faciens. Quia in Sa-

in Sacramentali effectu semper hæc duo, scilicet, gratia & auxilium, coniuncta sunt.

In summa itaq; hæc satisfactio operatur ex opere operato.

1. Remissionem alicuius pœnæ temporalis.
2. Augmentum gratiæ gratum facientis.
3. Auxilium præseruans à futuris: & ex consequenti, ipsas quoq; inclinationes ad peccata, relictas ex præteritis, minuit.

QVÆSITVM V.

Possentne Confessor commutare, vel tollere pœnitentiã iniunctã ab alio?

R. Potest æqualis, audita confessione integra eorundem peccatorum, non tamen inferior, quæ inferior, id est, quoad reseruata, si pœnitens ea habeat, & confessarius facultate careat. Suar: d. 38. f. 10.

QVÆSITVM VI.

In quo differt satisfactio Sacramentalis à restitutione?

R. In hoc, quod satisfactio (vt colligi potest ex D. Th: 4. d. 15. q. 1. a. 5. q. 1. c. 1. Soto 4. d. 19. q. 1. a. 1. Suar. d. 37.) est compensatio actionis iniuriôsæ alicui factæ. Restitutio est redditio vel compensatio ipsius rei alicui debitæ. Vnde restituere est alienũ reddere. Satisfacere autem est, iniuriam refarcire. Less: de Iust: l. 2. c. 7. d. 4. n. 18. ponit quatuor differentias.

1. Quod satisfactio sit quiddã generalius: omnis scilicet

enim restitutio est satisfactio, non è contra.

2. Satisfactio respicit personam: Restitutio vero
3. Satisfactio propriè fit pro iniuria illata: Restitutio propriè, vbi damnum illatum, vel res alterius ablata, etiam citra iniuriam.
4. Satisfactio fit etiam pro damno irreparabili: Restitutio solum pro reparabili.

Henriq: vero *lib. 2. de pœnit. c. 18.* sic ait: Satisfactio consistit in ipsa actione, & non in rebus. Qua quidem actione Deo pro pœnis ob culpam debitis satisfacimus.

Restitutio verò, quamvis fit actio, tamen non sistit neq; consistit in sola actione, sed est circa res, ex iustitia commutativa debitas.

Sot: Iust: l. 4. q. 6. a. 1. Septem differentias ponit, ex quibus secundam & quintam hic ponemus; scilicet, quod satisfactio est pœnitentiæ pars: Restitutio verò non, sed est præambulum. Deinde quod satisfactio non solum homini, sed etiam Deo fit, eiq; præcipuè: Restitutio vero tantum homini.

Sayro lib: 10 tract: 1 cap: 2 n. 2. ponit septem differentias. Quarum prima est; quod Satisfactio propriè non est, nisi vbi crimen iniuriosum fuit commissum: Restitutio verò, etiam vbi nullum crimen est.

Septima quoq; notatu digna, ex *Soto*, quòd Restitutio non fit in purgatorio, sed solum in hac vita: Satisfactio autem fit in purgatorio, vel potius satisfactio.

Alij breuius se expediunt, dicentes: Satisfactio est

tionem respicere culpam & pœnam, quamvis nullum sit damnum factum. Restitutionem verò, respicere damnum acceptum aut vitandum, quamvis aliquando nulla sit culpa.

Exemplum vtriusque. Qui Ecclesiæ inferret violentiam, fores inuadendo, tundendo, in cœmeterio aut Ecclesia, armis terrendo, & alia nefanda, citra damnum aliquod perpetrando, hic peccaret, & pœnæ subiaceret, qua satisfaciatur pro culpa: tamen nihil restituere teneretur. Quoad secundum. Qui mutuo ab aliquo, quippiam accepit, aut à fure bona fide emit, nihil peccauit, restituere tamen obligatur.

QVÆSITVM VII.

An per opera, alias debita, possit fieri Satisfactio?

¶ Aliqui negant, & bene; saltem regulariter: alij concedunt, per opera, alias præcepta vel debita, posse fieri satisfactionem, nec male, videlicet in casu, quando Confessori videbitur id esse necessarium ad salutem pœnitentis. Si tamen Confessor imponens pœnitentiam non exprimit, intelligendum erit, de operibus super erogatis, seu consilij, & non de aliis debitis. *Suar. d. 39. f. 6.*

QVÆSITVM VIII.

Quid conferunt Indulgentiæ ad hanc confessionem Sacramentalem?

¶ Multum sanè: quia loco Satisfactionis subrogantur

rogantur, ad delendas pœnas temporales post confessionem relictas. Cùm autem DD. dicunt per indulgentias remitti pœnitentias impositas: subintelligendum est, vt satisfactiœ sunt, non vt medicinalis.

Et quia Indulgentiœ non dantur in destructionem, sed in ædificationem animæ: ideo pœnitentiœ iniunctæ, propter indulgentias, non sunt omitteudæ. *Suar: disp: 38. sect. 10.*

TITVLVS VI.

De Absolutione.

Habet quæstia 15.

QVÆSITVM I.

Quæ verborum forma in absolutione requiritur, de Essentia, & quæ de Congruitate?

R. Ad Essentiam absolutionis strictè loquendo, pertinent illa duo verba: *Absoluo te.* Dicendum tamen est, secundùm consuetudinem: Ego te absoluo à peccatis tuis, *sa. 7. Absolutio* Nam omisio Pronominis (ego) graue peccatum inducit, nisi defectus temporis excuset.

Cætera omnia sunt de congruentia, siue præcedât (vt Oratio, *Misereatur tui omnipotens, &c.*) siue sequantur, (vt quæ ad iniunctionem pœnitentiæ generalis pertinent. D.Th. quodlib: 3. a. 28. *De cis: lib: 1. c. 32. n. 9.*) siue concomitentur, vt quæ formam absolutionis intra se continent. Inuo-

Inuocatio quoq; SS. Trinitatis, non est de necessitate formæ, hic, sed benè in baptisimo & confirmatione. D. Th.

QVÆSITVM II.

Quis ordo seruandus in absolutione à peccatis, excommunicatione, aut irregularitate?

R. Vt priùs fiat absolutio à Censuris, deinde à peccatis, secundùm ordinem consuetum; videlicet, si non constat pœnitentem esse excommunicatum, absoluat ad cautelam sic. *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis. &c.* Deinde; *Misereatur tui, &c.* Postea; *Dominus noster IESVS Christus, &c.* Vltimo; *Passio Domini nostri IESV, &c. Nau. c. 26. n. 22.*

Hic scito, quod *suspensio* non afficit nisi solos Clericos. *Suar: de Censuris, disp: 28. f. 2.* vbi allegat multos DD. Itaq; cùm absolutio fertur, in non-clericum dici debet: *Si teneris aliquo vinculo Excommunicationis & interdicti, &c.* omisita suspensione. Si constat de Excommunicatione, debet seruari forma iuris: videlicet, vt in grauioribus, iuret priùs Excommunicatus se obediturum mandatis Ecclesiæ, vel absoluentis. 2. Vt parti satisfaciatur, si offensa, aut debitum, aut impena, interueniunt, etsi satisfacere nequit, tenetur dare idoneam cautionem, hoc est pignora, vel fideiussorem, vel tandem iuret se satisfacturum, quamprimùm poterit. De quo infra fusiùs. 3. Si honestè & absque scandalo fieri potest, (quod propterea omittitur in mulieribus, & in locis publicis) denudentur scapula seu hu-

meri

meri, & flagellentur ad singulos versus Psalmi, *Miserere*, vel alterius pœnitentialis, cum *Gloria. Kyrie eleison. Pater noster. & Saluum fac. Nihil proficiat. Esto ei Domine tyrii fortitudinis. Domine exaudi. Dominus vobiscum.* Oratio, Deus, cui propriū est, &c. Ut quem vel quam excommunicationis sententia ligat, miseratio tuæ pietatis absoluat. Per Christum, &c.

4. Postea detur absolutio. Autoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, mihi commissa, absoluo te ab excommunicatione maiori, quam incurristi, propter talem & talem causam, (quæ distinctè est exprimenda) & toties quoties incurristi, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, communioni, & vniuersitati fidelium. In nomine, &c.

5. Danda est absolutio alia ad cautelam, scilicet, si teneris aliquo vinculo, &c. & tandem à peccatis. Caier: *Sum: & Absolutio ab Excom: Nauar: c. 26: n: 7. Decif: l. 4. c. 17. Toletus lib: 1. c. 15. n. 10. Sa, & Absolutio ab heresi. n. 19. & sequenti.*

Et cum ista absolutio, dicatur solennis, cum caeremonijs, simplex autem illa, quæ est per sola verba: addit *San: 18.* quòd solennitas absolutionis non requiritur in foro Sacramentali.

Quod ego limitarem, quoad valorem absolutionis, non autem quoad euitandum peccatum, & maximè cum committitur, vt detur absolutio in forma, *Decif:*

Irregularitas rarò accidit dispensanda in confessione: nisi fiat coram Prælato facultatem habente,

bente, aut altero, cui specialiter sit commissa super eam potestas, & tunc vtendum est forma solita, præmissa tamen absolutione ab excommunicatione ad cautelam,

Notandum est hic, propter simpliciores, quòd excommunicatio & qualibet censura, non tollitur per solam emendationem peccatoris, nec per reconciliationem, nec per satisfactionem, neq; per lapsum temporis, nec per mortem eam ferentis, neq; per mortem eà ligati, sed solùm per absolutionem. *Suar: de Cens: disp: 7.* Nisi sit lata sub conditione: (donec satisfeceris) absq; remissione ad absolutionem. Tunc enim satisfactione exhibita, ipso facto tollitur. Quamuis aliqui contrarium senserint, dicentes etiam impleta conditione, necessariam esse absolutionem. *Suar: ibid.*

Q V Æ S I T V M III.

Qui sunt Casus reseruati Papa?

2. Multi: & in duplici ordine. Nam alij reseruati, reseruatiōe strictissima, in Bulla Cœnæ Domini. Alij verò extra Bullam, ferè innumerabiles, quas videre potes in nostris elementis ad sacras confessiones. Et apud Nauar: 2. c. 17. à num: 75. & deinceps. Sa & Excomunicatio. *Decif: l. 4. c. 19. & seq.*

Visum tamen est casus Bullæ Cœnæ Domini, hic stilo breuitori & faciliori inserere, ea methodo, quâ Synodus vtitur, *cap: 24.*

Et quoniam illi casus annexas habent excommunicationes, ideo ipsæ enumerabuntur.

Prima igitur est contra hæreticos.

2. Contra

2. Contra Complices: Quales Synodus indicat eos, qui Considerationem in regno promouent, aut defendunt.
3. Legentes, retinentes & imprimentes libros hæresim continentis: vel de religione tractantes.
4. Contra Schismaticos.
5. Contra onerantes proximos nouis vectigalibus, pontalibus, aggeralibus, &c. absq; Principis autoritate.
6. Dantes auxilia infidelibus, & hæreticis, suppedicando materiam, seu necessaria belli.
7. Qui certiores faciunt eosdem, de rebus Christianorum, in perniciem & damnum Reipub: Christianæ.
8. Contra inferentes vim Romipetis.
9. Contra persequentes Episcopos, Nuncios Apostolicos, aut legatos, cū complicibus inter quos sunt, qui quocunq; modo procurant eos ex Dominio eijci, & multo magis qui mādant aut eijciunt. *Cauendum ne iste casus hic inueniatur*
10. Iniuria afficientes (percutiendo, bonis spoliando, &c.) eos qui ad Romanam curiam in suis causis recurrunt.
11. Et similiter iniuriosè tractantes eos, qui recurrentium sunt Iudices, Commissarij, procuratores, seu aduocati.
12. Impedientes quocunq; modo executionem litterarum Apostolicarum, vel etiam citationes, quascunq; dispositiones, & decreta Sedis Apostolicæ, vel eius legatorum, aut nunciorum.

13. Pro-

13. Prohibentes quomodocunq; ne tabelliones, executores, & notarij, in his officium suum exercent.
14. Præsumentes prohibere, ne accedatur ad Sedem Apostolicam, pro negotijs prosequendis, & pro gratijs vel literis impetrandis.
15. Qui impediunt quomodocunq;, ne impetrantes à Sede Apostolica gratiam, vel literas, ipsis vtantur. Aut etiam talium delatorem, detinent.
16. Contra iudices & officiales, eorumq; complices, auocantes causas quocunq; modo spirituales, aut eis annexas, à iudicibus Ecclesiasticis, vel quomodocunq; cursum talium causarum impediunt, vel ingerunt se cognitioni earum, tanquam iudices, aut etiam partes adtrices compellunt ad reuocandum iuris processum, vel ad consentiendum absolutioni rei.
17. Contra omnes iudices seculares quascunq; sint, qui ratione talis officij ad iudicium seculare personas Ecclesiasticas quomodocunq; trahunt, etiam prætextu litterarum Apostolicarum, præter iuris Canonici dispositionem. vbi Synodus innuit, contra hunc articulum quotidie peccare iudices prouinciarum.
18. Contra facientes, ordinantes, publicantes constitutiones, vnde libertati Ecclesiæ, Sedi Apostolicæ, & iuribus Ecclesiæ præiudicatur.
19. Et qui vtuntur talibus ordinationibus. Hinc deducit Synodus, quòd illi qui titulo compositionis, fundos, decimas, ac prouentus Ecclesiasticos

reti-

retinent; verè vtuntur toties damnato decreto, de compositione inter status.

20. Impedientes quoscunq; iudices Ecclesiasticos, Ordinarios & delegatos, ne sua iurisdictione vtantur. Videant, (monet Synodus) quàm temerè tantam excommunicationem incurrant, qui cùm magna turba armatorum comparent, coram Ecclesiasticis iudicibus, vt ij minarum & violentiæ metu desistant à iudicando, vel iuxta minantium placitum decernant. Neq; tantùm isti, verumetiam qui huic rei se admiscant, excommunicantur.

21. Contra eos, qui vsurpata iurisdictione, sequestrant fructus Ecclesiasticos, & qui vsurpant quasi ius ad id habentes, & tanquam ad se pertinentes, prouentus præfatos, aut etiam iurisdictionem.

Hic significat Synodus, plurimos auaritiâ excecatos, census Ecclesiasticos decimas, aliosque redditus Ecclesiasticos appropriare, contra expressas fundationes. Porro fures & latrones hic non includuntur, quia non tanquam prouentus Ecclesiasticos vsurpant, sed tanquã aliena bona rapiunt.

22. Contra omnes, qui personis Ecclesiasticis, ac bonis & prouentibus ad eorum Ecclesias, & monasteria pertinentibus, imponunt collectas, aut qualiacunq; onera, absque speciali & expressa licentia Summi Pontificis.

Nota hic ex Suar: de Cens: d. 27. s. 2. §. Decima octaua.

Hæc impositio & exactio siue fiat per modum statuti, siue præcepti, aut per violentiam, aut quacunq;

eunq; alia ratione, inducit excommunicationem. Afficit autem & complices.

Animaduertit Synodus, vicinos malos, bonis seu villis spiritualibus, solere quasi imperare, vt agros arant, segetes metant, laborent, & præterea contribuant: ac proinde eos iniquè agere, declarat.

23. Et eos, qui talia onera sic imposita recipiunt, etiam à sponte dantibus, quia non omnino libera voluntate dant. *Suar.*

Hic notat Synodus, perpetam facere exigentes vectigalia in fluminibus publicis, à frumentis spiritualium personarum, collectis ex decimis, vel agris Ecclesiasticis, ad portum deducendis.

24. Contra iudices cum suis Notarijs, Executoribus & Complicibus, Intromittentes se in causis criminalibus, contra personas Ecclesiasticas, eas processando, capiendo, banniendo, sententiando.

25. (Quæ ibi omiſsa est) contra appellantes à Papa ad Conc: Generale: cum complicibus.

26. Contra latrunculos maritimos.

27. Contra surripientes bona naufragantium Christianorum, etiam in littore.

28. Contra falsarios literarum Apostolicarum.

29. Contra impedientes victualia ad curiam Romanam deferri.

30. Contra appellantes ad laicam potestatem in causis Ecclesiasticis, ad impediendam executionem literarum Apostolicarum.

31. Contra inuadentes terras Romanæ Ecclesiæ subiectas.

32. Aliquando ponitur contra raptos & delinquentes bonorum mobilium Rom: Pont: temporis infirmitatis, mortis eius, aut vacationis.

33. Confessores ab his absoluerunt praesumentes, incidunt in excommunicationem Papalem. Alio vero sit reseruat in eadem Bulla, non omnino certum: quamvis Synodus in partem affirmatiuam inclinet.

QVÆSITVM IV.

Casus reseruati Episcopo, quotuplices sunt.

1. Triplex. Alij enim (secundum communem modum loquendi) sunt reseruati de iure. Alij consuetudine generali. Alij constitutione particulari.

Quoad casus Episcopales de iure, variaz sententiarum, & (vt dicit Syluester: *7. Casus q. 2.*) hoc Doctores implent quaternos. Nauar: autem *c. 27. n. 262.* sic ait. Qui autem & quot sint casus Episcopo reseruati, magna est inter Doctores contentio. Nam aliqui numerant plures, alij pauciores, alij admiscunt censurarum, votorum, & iuramentorum ablationes: alij pueros casus enumerant. Non desunt qui negant (& quidem rationabiliter) aliquid peccatum, iure communi (seclusa consuetudine) Episcopo reseruatum, vt *Suar: t. 4. d. 1. sect. 3.* satis solide & erudite docet. Quod patet si quis scrutari & perpendere valuerit, ius commune. Nos hic communem modum loquentes sequentes, sex enumerabimus, adiecta tamen correctione seu correctura.

1. Incendium

1. Incendium ex proposito factum: & consilium, auxilium, ad id praestitum. Sed obseruat, *Suar: in iure non inueniri reseruatiorem.*

2. Peccatum, ob quod poenitentia solennis imponenda est: quæ solum propter peccatum notorium graue, & scandalosum, imponitur: quamuis talis poenitentia proprie, non sit in vsu. *Nauar. Decis. lib. 1. c. 13. n. 65.*

3. Blasphemia publica & notoria. Sed in iure, solum est sermo de poenitentia imponenda, in foro exteriori. *Suar: Nauar.*

4. Peccatum Clerici habens annexam irregularitatem. Sed hic à peccato absolui potest, remanente irregularitate: cuius dispensatio reseruata est. *Suar: Nauar.*

5. Absolutio excommunicationis maioris. Atque excommunicatio non est peccatum, sed peccati poena: & praeterea sermo in iure est, de excommunicationibus reseruatis Papæ, quarum absolutio, in aliquibus casibus conceditur Episcopo.

6. Dispensatio votorum & iuramentorum. Sed neq; hæc debent numerari inter casus, cum non sint peccata.

Itaq; si volumus consuetum modum loquendi retinere, duos aut ad summum tres primos casus, Episcopales de iure dicemus. Verum de consuetudine possunt recenseri plures. Dicuntur autem de consuetudine illi, quos omnes, vel ferè omnes, orbis Episcopi, solent sibi reseruare: cum in cæteris differant. Tales enumerantur in *Glos: c. 1. Si Epi:*

§ 2

Si Epi:

Si Episcopus, de pœn. & remiss. in 6. Et extra, In cunctas. Et Nauar. c. 27. n. 262. Decis. lib. 1. c. 13. n. 6. Cand. Aur. de Absolutione; n. 54. Syluest. & Casus. q.

1. Homicidium voluntarium, aut realis assassinio membrorum.
2. Falsitas in scripturis, testimonijs, & reticentia veri, in iudicio.
3. Offensio scripturarum, per Notarios & Adversarios, facta parti aduersa.
4. Violatio libertatis, aut immunitatis Ecclesiarum, cuius absolutio modo est reseruata in Bulla Cœnæ Domini.
5. Retentio incertorum alienorum. Debet enim eorum quoq; esse restitutio. Nauar. c. 17. n. 1.
6. Sacrilegium.
7. Diuinatio, incantatio, sortilegium, etiam excentium, quàm recurrentium.
8. Matrimonij contractus clandestinus: aut contra interdictum Ecclesiarum, & assistentia permandum testis.
9. Susceptio ordinum per saltum.
10. Retentio decimarum.
11. Incestus.
12. Bestialitas & Sodomia.
13. Oppressio filiorum, etiam ex casu. Glo.
14. Corruptio Monialium.

Hic annectuntur etiam Excommunicatio Episcopo reseruata, quas Nauar. c. 27. n. 112. recen-

1. Ob percussionem leuem Clerici, vel religiosi.
2. Illa, quam Episcopus sibi reseruat per su-

aturum.

3. Excommunicatio Papalis; cuius absolutio ob aliquod iustum impedimentum conceditur inferiori.
4. Excommunicatio, quam quis incurrit, propter participationem cum excommunicato, in crimine, ob quod ab Episcopo est quis excommunicatus.
5. Absolutus in articulo mortis, vel alias ob iustum impedimentum, ab excommunicatione per Episcopum lata; si sublato impedimento, non se- presentat ei.

Casus Episcopo Craconiensi reseruati ex statuto speciali, in Synodo, Cap. 25.

1. Omnes blasphemi Omnipotentis Dei, Beatissimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum, nostræ Episcopali absolutio reseruantur.
2. Abutentes Sacrosancta Eucharistia, & sacris Oleis.
3. Sortilegi, diuinatores, & qui ad eos accedunt.
4. Malefici, qui maleficia inter coniuges faciunt, vel sterilitatem mulierum vel abortum procurant.
4. Ecclesiarum, Monasteriorum, Cæmeteriorum, hominum, in quibus Præbyteri, alij Clerici inhabitant, sacrilegi effractores, & violatores.
6. Simoniaci.
7. Apostata.
8. Patris & Matris percussores.
9. Homicidium deliberatum, consultum, adiutum efficaci auxilio. Item Casuale ex culpa præcedenti, vel data opera rei illicitæ.
10. Qui contra iustitiam, vel conscientiam, con-

filium siue auxilium in aliquo præstiterunt, vnde mors hominum, vel iniusta membrorum mutilatio est consecuta: vel qui in huiusmodi facinore, scelerenter literas dictauerunt, scripserunt, legerunt, & occasionem, consilium, siue causam dederunt, vel aliud adminiculum præstiterunt.

11. Adulterium notorium.
12. Stuprum vi illatum.
13. Raptores virginum, aut viduarum, & effraetores portarum ad Monasteria Sacramentalium, & quicumq; domorum piarum inuales.
14. Sacrilegium cum Deodicatis.
15. Incestus in primo & secundo gradu.
16. Scelus nefandum, & contra naturam.
17. Incendium dolosum, non publicatum tamen.
18. Occultantes malitiosè vltimas voluntates, & malitiosè easdem impediētes, & qui legata, & pios vsus facta, detinent.

19. Sigillorum, scriptorum, & monetæ rasores, ac falsarij, item & mensurarum.

20. Scriptores, item compositores, publicatores, detentores librorum famosorum, quibus contumptus & contumeliæ causâ, publicantur male dicta, contumeliæ contra Sedis Apostolicæ iurisdictionem, & personas, contra Regem, Episcopos & Prælatos ac Regni Senatum, aliasq; publicas personas.

21. Qui sine prima tonsura aliquem ordinem sacrum, vel per saltum susceperunt.

22. Clerici qui in suspensione vel excommunicatione sunt promoti: aut diuina, ordini ipsorum non dum

non dum competentia, celebrare præsumperunt.

23. Sacerdotes item, & Sacerdotum ministri, quorum negligentia aliquid inhonestum, circa Sacramentum altaris, quocumq; modo euenit.

24. Proditores auditæ confessionis.

25. Delictum quodlibet, cui excommunicatio maior Episcopalis, interdictum uè, aut suspensio fuerit adiuncta.

A quibus quidem casibus reseruatis, cuiuscunque Ordinis, vigore *Maris magni*, & quorumcunque priuilegiarum, ne Rosarij quidem Confraternitati datis, possunt penitentes absolueri, quemadmodum ab Illustr: Dominis Card: ad interpretationem Sacri Conc: Trid: deputatis, declaratum est; nisi Priuilegia ipsa, talem alicui ordini dederint facultatem, speciatim vel nominatim; vel sint obrepta, vel confirmata post Conc: Trid: & nisi Regularibus virtute literatum Jubilei concessum sit a S. P. vel speciatim, vel generatim, à quibusuis casibus, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis.

QVÆSITVM V.

An Confessor absoluens à reseruatis, peccet mortaliter?

R. Extra articulum mortis absoluens, peccat mortaliter: & præterea absolutio inualida est.

QVÆSITVM VI.

An Confessor inferior audita confessione integra, possit penitentem à non reseruatis absolueri, & pro absolutione à reseruatis ad superiorem remittere?

¶

R. Po-

¶ Potest quidem, vt insinuat D. Th. 4. d. 17. q. 3. a. 4. q. 24. Sed non regulariter, aut vniuersaliter. *Suar. t. 4. d. 31. s. 2. & 3. Decis. l. 1. c. 13. n. 70.* Regulariter enim debet subsistere, & facultatem ad superiorem querere, siue per se, siue per pœnitentem, vt possit simul ab omnibus peccatis absoluere, vt ad habentem facultatem supra reseruata remittere, qui audita integra confessione, tam reseruatorum, quam ceterorum, absoluere possit. *Suar.*

In casu tamen, videlicet, quando non patet aditus ad superiorem, & ex altera parte, confessionem rationabilis causa vel necessitas exigit, ita vt non possit omitti sine graui scandalo aut infamia, propter implendum præceptum annuæ confessionis, aut communionis, vel propter Missam necessario per pœnitentem celebrandam: Tunc enim auditis omnibus peccatis, tam reseruatis, quam non reseruatis, poterit & debet pœnitentem absoluere directe à non reseruatis, & ex consequenti alia tollendo, sicut & oblita, sub onere tamen comparendi & confitendi superiori, aut ei, qui potestatem habet supra peccatum reseruatum, atq; petendi ab eo absolutionem; ita vt ipse pœnitens intelligat se manere obligatum, ad hoc, & ad ipsum facere efficaciter proponat. *Sa. 7. Absolutio. n. 24.* Nec tantum absolui, sed etiam communicare poterit, ex causa aliqua rationabili, vt dictum est. Postea coram superiori sufficit confiteri peccatum reseruatum, & ab eo absolui. *Sa. vbi supra, & alijs.*

Quod

Quod si pœnitens impeditus sit aliqua excommunicatione reseruata, non posset hoc modo absolui à non reseruatis, neq; communicare. *Sa. vbi supra, cum alijs.*

Suarez tamen contrarius est. Nam si propter vitandam infamiam, vel scandalum, licet excommunicato communicare, licebit etiam propter eandem causam excommunicato, confiteri, & à non reseruatis peccatis (sic vt præfertur) absolui, dummodo per prudentem Confessarium, verus casus necessitatis discernatur, & iudicetur.

Q V Æ S I T V M VII.

Habens facultatem in absoluendi ab Hæresi in foro pœnitentiæ, potestne à sola excommunicatione absoluere, & causam confessionis integre faciendæ, pœnitentem ad inferiorem Confessorem remittere?

¶ Non potest, si facultatem habet limitatam, & Sacramento pœnitentiæ alligatam. Tunc enim absolutionem duntaxat Sacramentalem dare potest; ac proinde in Sacramento pœnitentiæ: & nõ iudicalem, extra Sacramentum: nisi hoc in facultate exprimat. *Compend. Priuil. 7. Casus reseruati. in annota. Capuc. Tolet. l. 1. c. 15. n. 7.* dicens; non valet absolutio ab excommunicatione, quæ fit ex commissione: si non fiat iuxta formam mandati. *Nauar. cap. 27. n. 37.* Nihil, inquit, valet absolutio facta à delegato, non seruata forma absoluedi sibi data in delegatione. *Decis. lib. 1. c. 32. n. 3.* *Eccl. cap. Cum dilecta. De rescript. ad finem. Et c. Venerabili. De offic. deleg. ad finem.* Ergo,

Ergo, quando commissio fit sub certa forma, eâ non seruata, corrumpitur actus. Quia fines mandati diligenter seruandi sunt. l. diligenter. ff. mandati Legat qui vult. Sanchez: de matrimonio, l. 3. d. 33. Suar: de censu: d. 7. s. 5. §. tertio. vbi expressè id docet.

QVÆSITVM VIII.

An possit Confessor aliquem absoluerè contra suam opinionem?

R. Potest, imò & debet, si pœnitens habeat contrariam opinionem, hucusq; probabilem, seu non antiquatam, sed authoritatibus Doctorum probatorum, vel solidis rationibus munitam: alias non. Nauar: c. 26. n. 4. Sa, P. Absolutio. n. 15.

QVÆSITVM IX.

Peccatne Confessor absoluens aliquem absque contritione vel attritione debita?

R. Clarum est apud omnes ipsum peccare gravissimè. Nam cum aliquis dolor sit de essentia, seu de necessitate huius Sacramenti. D. Th. 4. d. 17. q. 3. a. 4. q. 4. (scilicet tanquam pars materialis, sine qua Sacramentum validum esse nullo modo potest. Suar: d. 20. s. 3. fin.) certè Sacerdos præsumens absq; sufficienti dolore absoluerè, nihil validè facit (non secus, acsi aliquis sine aqua baptizaret: absq; pane & vino consecrationem attentaret) sed Sacramento abutitur, ac proinde contaminat ipsum, atq; iniuriam irrogat, & sacrilegium committit.

QVÆ

QVÆSITVM X.

An quilibet pœnitens absolui possit, & quolibet loco, & quolibet tempore?

R. Qui verè pœnitens est, nullum impedimentum habens, absolui potest ab habente iurisdictionem ordinariam vel delegatam, vbiq; & semper, hoc est, non tantum in Diœcesi, ad quam pœnitens & Confessor pertinent; sed etiam extra eam, si quando pœnitens & Confessor inuenirent se alibi. Decis: c. 13. n. 46.

Hoc enim licet, in iurisdictione non requirente strepitum fori externi. Idem de Religiosis dicendum: nam Religiosus ad confessiones audiendas admissus, potest quemcunque sui cœnobij, vbiq; terrarum, absoluerè, perinde ac ipse superior, exceptis tamen reseruatiss. Decis.

Pœnitentes quoq; seculares iter agentes, possunt ex licentia tacita, consuetudine introducta & firmata, confiteri alibi. Suar: d. 30. s. 1.

Confessarius quoq; semper, id est, tam extra, quam Paschali tempore, potest absoluerè: dummodo habeat absolutam & illimitatam facultatē. Decis.

QVÆSITVM XI.

An habens auctoritatem à casibus, possit absoluerè à censuris?

R. Distinguendum est. Nam aliqua censura dicitur iuris seu Canonis: scilicet, quæ in iure sunt lata. Aliæ dicuntur ab homine, seu iudice lata.

Itaque

Itaq; à censuris per hominem latis, nemo extra articulum mortis absolvere potest, nisi is qui rulit, vel eius delegatus, aut successor, & multò magis superior. *Sot. 1. 4. d. 22. q. 1. a. 1. Nauar: c. 27. n. 39. 40. Suarez de censuris. disp. 7. sect. 4.*

Hoc autem intelligendum est, siue illa censura sit particularis, quoad personam, in quam determinatè fertur, pro commisso peccato: siue solum quoad delictum, quoad personam verò confusè, in eum vel eos, qui commiserunt tale crimen.

Omnes enim sententiæ tales spectant ad censuram ab homine latam. Nec impedit, quòd persona sit cognita vel occulta. *Suar: §. De priori.*

A censuris iuris non reseruatis, potest omnis Confessor absolvere, qui potest à peccatis mortalibus. *D. Th: in add: 3. p. Et Suar. t. 5. d. 7. f. 4. n. 9. Et disp. 19. f. 2. n. 2.* Quia hæc potestas à censuris non reseruatis iure communi, ex vi eiusdem iuris communis, comitatur potestatem, absoluendi à peccatis mortalibus, & non ex peculiari concessione, &c. *Suar: d. 7. f. 4. n. 12.* Hoc ipsum docent, *Soto, Nau.*

Elicitur potestas hæc ex c. Nuper. *de sent: excommun.* *Suar: de Censuris: d. 7. f. 3.*

Ratio quoq; suffragatur. Nam concessio principali, censetur concedi accessorium, sine quo illud exerceri non potest. *Suar: sect. 4. §. Que resposio.* vbi allegat *Sot. Nauar. §. Hinc verò.* Neq; mouearis contraria opinione aliquorum, apud *Sayro, de Cens: lib. 2. cap: 19. n. 12.*

Porro

Porro à reseruatis non potest. c. Nuper. *De sentent: Excom.*

Nisi etiam habeat facultatem, absoluendi à casibus reseruatis, tunc enim poterit absolvere etiam ab eis censuris, seu excommunicationibus, quæ sunt annexæ illis peccatis reseruatis. *Suar: d. 7. f. 4. §. Respondetur.*

Quamuis *Nauar: 27. n. 297.* differentiam faciat inter casus Papales & Episcopales: Et in Papalibus approbat hoc dictum, non verò in Episcopalibus.

Per censuras verò iuris non tantum intelligi debent illæ, quæ sunt late in iure communi, vel Pontificio, sed etiam comprehenduntur qualibet statuta particularia Episcoporum aut Conc: *Protu. Suar: d. 7. f. 3. Superest.*

Quoad censuras verò per generalem sententiam latis pro peccatis futuris, vt quicumq; fecerit, vel sciuerit tale quid, est diuersitas opinionum. Aliqui enim censent eas reducendas, ad eas quæ sunt iuris, ac proinde auferendas, sicut & cæteras eius generis, à quocunq; valente absolvere à peccatis mortalibus. Hanc sententiam graues Doctores amplectuntur. *Nauar: c. 27. n. 44.* vbi multos auctores allegat.

Alij tales censuras autumant iudicandas esse, eò modo, quo & censuras latis ab homine, ac propterea non tollendas per absolutionem, nisi à ferente vel superiori. Inter hos est *Caier: sum: 7. Absolutio.* ab *Excõmun:* quantum ad confessores.

Hanc

Hanc sententiam Suar: *de cens: d. 7. f. 2.* asserit in rigore iuris veram, & in praxi tutiorem: priorē autem, fauorabiliorem, benigniorem, & probabiliem, propter auctoritatem tantorum Doctorum.

Q V Æ S I T V M XII.

Quæ absolutio danda est in reconciliationsibus?

R. 1. Hæc interrogatio supponit hic absolutio- nem aliam (non quidem quoad formam substantialem quæ variari non potest, sed quoad adiacentiam formæ) & quærit quænam illa sit.

2. Reconciliationses dicuntur, breues confessiones, vt illorum qui sæpè confitentur, & breuiter se expediunt: vel post confessionem aliquid recordantur, aut de nouo committunt. In eis itaque si verum peccatum exprimitur, satis est dicere: Auctoritate D. N. I E S U Christi, ego absoluo te à peccatis tuis, In nomine, &c. *Sa. 7. Absolutio, si. 1. Vel vt Decis: l. 1. c. 32. n. 4.* Si teneris aliquo vinculo, excommun: susp: & interd: à quo possum te absoluerè, Ego absoluo te. Item ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Amen. Vrgente verò graui necessitate in articulo mortis, sic: Ego te absoluo ab omnibus censuris, & peccatis, In nomine, &c. *Ritual: Rom: Pauli V.*

Si dubium peccatum acciderit, detur conditionalis absolutio, videlicet: si vera peccata sunt, Ego te absoluo, In nomine, &c. si nullum peccatum manifestetur, adeo, vt neq; alias rite confessum, su-

sum, subijciatur clauibus: nulla absolutio potest dari, sed pœnitens debet remitti, cum Dei benedictione.

Eniti tamen debet Confessor, præsertim in simpliciū confessione, aliquam materiam confessionis inuenire, & eruere, vt otiosum verbum, vel quid simile, ad impendendam absolutionem. Pœnitens tamen non obligatur aliquid de præteritis repetere, quamuis possit si velit.

Q V Æ S I T V M XIII.

In articulo mortis non valentes confiteri, sed tantum signa Contritionis ostendentes, quomodo sunt absoluedi.

R. Si signa illa, in particulari aliquod quantumcunq; leue, vel graue peccatum, indicant, sunt absoluedi, tam ab excommunicatione, quam à peccatis.

Si in communi ipsum moribundum peccatorem demonstrant, tunc etiam est ab excommunicatione absoluedus.

Quoad peccata verò aliqui negant, aliqui cœsent absoluedum. Nonnulli tandem absoluedum sub conditione iudicant. Si capax absolutionis es, ego absoluo te, &c. *Sa. 7. Absolutio. n. 10.* In Rituali autem Pauli V. dicitur sic: Si interconfitendum, vel etiam antequam confiteri incipiat, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & signis conetur, quoad eius fieri poterit, peccata pœnitentis cognoscere, quibus vteunque vel in genere,

genere, vel in specie cognitis, vel etiam, si confitendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit, absoluedus est.

QVÆSITVM XIV.

Sæpius reciduanter, suntne absoluedi?

R. Quamuis recidere non sit infallibile indicium defectus veræ pœnitentiæ: & communiter absoluedantur, bis, ter, aut sæpius recidentes: nihilominus non est absoluedus pœnitens reciduanter, (tanquam non dans nec ostendens sufficiens signum de cætero non peccandi) si nulla emendatio, aut eius inchoatio in eo, post tot confessiones appareret, nulla contra passionem resistentia, aut refrenatio: sed semper suarum cupiditatum ac furarum propensionum expletio, deprehenderetur. Similiter si occasiones externæ, nullam securam emendationem indicarent. Et multo minus absoluedus est, qui in præsentem non haberet sufficientem dolorem, firmum ac absolutum propositum vitam emendandis peccatis eorumque occasionem fugiendi. Nauar: c. 3. n. 21. Prax: l. 2. n. 101. Propterea qui domi occasionem peccati mortalis fouent, vt concubinarij, &c. vel conuersationem periculosam habent, non sunt absoluedi, donec illam desistant, & ab inuicem se honestè & prudenter separent. implorato Dei auxilio: nisi malint æternam damnationem incurrere.

Quodsi reciduanter, sufficienter contriti vel æterti sunt, & habent efficax propositum, vitandis peccatis,

peccata- & serio curandi benè viuere, absoluedi debent, etiam si Confessor credat eos relapsuros, & ipsimet pœnitentes hoc ipsum cū dolore timerent.

QVÆSITVM XV.

An aliqua cautio sit petenda à pœnitente, & in quibus casibus?

Respondebitur, præmissa declaratione & diuisione cautionis. Cautio simpliciter significat promissionem. *l. Sancimus. C. Syluest. 7. Cautio.* vel significat assurationem, qua nobis cauetur, id est, securi reddimur. Talis autem, assuratione (vt ita dicam) promissio, vel promissio, fit cū aut traditur pignus, aut statuitur fideiussor, aut præstatur iuramentum.

Dicendum igitur directè: quod est petenda cautio iuratoria, in ipso actu confessionis, ab excommunicato ob magna crimina, vt ob hæresim, incendium, percussionem Clerici, &c. In casibus quoque Bullæ Cœnæ, Suar: t. 5. di. 29. f. 2. n. 108.

Iuramentum autem hoc esse debet, de stando (id est de obediendo, uel satisfaciendo) mandatis Ecclesiæ, in illa materia, pro qua excommunicatio est data.

Deinde si tale delictum fuerit, ob quod lata fuit, vt specialem restitutionem, aut etiam satisfactionem requirat, realis & actualis debet præcedere sine mora. In casu impotentia, & quacunque difficultate morali, cautio requiritur pignoratitia. Si hæc præstari non potest, fideiussoria: si neque ista,

ista, iuratoria exigitur. Suar: *disp. 21. s. 3. n. 2.*

In vsurario etiam manifesto (vt infra dicitur) cautio est adhibenda. Hic nota, quod in absolutione ab excommunicatione hæresis, & aliorum criminum in Bulla Cœnæ, in articulo mortis, absoluentis; duplicem cautionem præstare tenetur. 1. De parendo mandatis Ecclesiæ. 2. De Satisfaciendo vno ex tribus illis modis, secundum arbitrium Confessoris. Nam si realis seu actualis satisfactio esse non potest, statim fiat cautio oppignoratitia, vel fideiussoria, & defectu earum, iuratoria. Quamuis in casu hæresis nulla satisfactio pecuniaria exhibenda sit, sed solum iuramentum satisfaciendi: videlicet, si hæreticus decepit aliquos, tradens doctrinam hæreticam esse veram, tenetur coram eis retractare, eosq; instruere de veritate. Sanchez *l. 2. Moral. c. 12. n. 19.* In alijs excommunicationibus, potest habere locum satisfactio pecuniaria, vbi expensarum & damni ratio habetur.

Aduertenda hic Caiet: doctrina in sum: *de Absolutio. c. penul.* Oporteret hæc, inquit, Confessor scire, non tantum propter casus occurrentes, sed etiam propter euitandas censuras Sixti IV. cum in articulo mortis contingit absoluerè à casibus seruatis in Bulla Cœnæ Domini.

Hic quoq; addendum ex Nau: *c. 27. n. 47. c. de foro.* Quod omnia iura quæ iubent satisfacere ante absolutionem in articulo mortis, intelligenda sunt: si excommunicatus potest: si non potest, non tenetur: si est, quod det cautionem sufficientem, hoc est

cum p

cum pignore, vel fideiussore; vel si neq; hoc possit, saltem iuratoriam adhibeat, quod sit satisfactorius.

In Synodo Diocæsana *cap. 24. s. 74.* ex Provinciali Synodo, statuitur forma absoluendi excommunicatum ab homine, præsertim in mortis articulo.

1. Vt excommunicatus pro contumacia, iuret quod obediet mandatis Ecclesiæ, ac excommunicatoris. Et quod expensas taxandas restituet.

2. Excommunicatus pro offensa, vel re iudicata, debet iurare (vt præfertur) parere iudicæ rei, & satisfacere pro offensa, arbitrio iudicis, aut boni viri.

3. In absentia eorum, quibus satisfactio exhibenda est, sumat officium arbitri Sacerdos, cum aliquibus bonis viris, pecuniam verò pro satisfactione, offenso, suo tempore reddendam in æde sacra, vel penes fideles viros ponat.

4. Si pecuniam paratam non habuerit, statuat fideiussores.

5. Quod si neq; fideiussores inuenerit, Confessor ei præcipiat, sub debito facti iuramenti, vt infra mensem à restitutione sanitatis, adeat excommunicatorem, & mandatis reuerenter pareat. Quo promittente, absoluat.

Qui autem aliter absoluerè excommunicatum præsumperit, puniendus erit, & ad damna interesteq; compenlanda excommunicatori, vel hæredibus eius, renebitur.

TITVLVS VII.

De Si. illo.

Habet quæsitæ 12.

QVÆSITUM I.

Quomodo differat sigillum confessionis à sigillo secreti?

1. Multis modis. Primo, quod sint diuersorum ordinum. Nam sigillum secreti humani, est ordinis naturalis: sigillum verò confessionis, est ordinis supernaturalis ac diuini.

2. Quod sigillum confessionis, sit excellentioris virtutis: nam seruare secretum naturale aliquid, spectat ad virtutem fidelitatis ac iustitiæ. Secundo de regend. membr. 1. quæst. 1. seruare autem secretum confessionis, præter has virtutes: pertinet etiam ad virtutem religionis, vnde hoc secretum dicitur sacrum, & sacramentale, eius verò violator sacrilegus: illud autem vulgare seu profanum: cuius fractor perfidus, aut infidelis appellatur.

3. Quia sigillum sacramentale arctius ligatur: quidem plures virtutes ad vinculum eius concurrunt, & grauissima iactura est ob eius violationem fortiusq; stringit. (cederet enim in maximam perniciem Christianismi, & tolleretur iam necessarium Sacramentum, vt potè, quod propterea abominabile, exosumq; redderetur) Præterea grauis poena transgressori constituta, hanc arctam obligationem indicat, vt infra dicetur.

4. Nam

4. Nam sigillum confessionis est perpetuum, hoc est, semper ligat, ita vt nunquã referari possit. Alia verò secreta, quæ regulariter celanda sunt, sæpè in casu possunt & debent reuelari. Vt potè, quãdo occultatio talis secreti, grauitè seu notabiliter noceret animæ, corpori, honori, vel rei familiaris, proximi. Nau: c. 8. n. 2. Prax: l. 3. c. 1. n. 9. Itaq; in sigillo confessionis, neq; Papa dispensare potest, vt confessarius possit confessionem reuelare. Neq; ipse Confessarius potest quocunq; modo directè vel indirectè, verbo, nutu, aut signo, audita in confessione, reuelare, etiam iubente quocunq; superiori sub pœna excommunicationis, quæ tamen inualida esset, vt quæ contineret intolerabilem errorem) Neque tunc posset, quando reuelare confessionem cederet in grauissimum præiudicium corporale, aut etiam spirituale communitatis. Vt si quis confessus sit, se propositum habere seminandi hæreses, aut hostibus ciuitatem tradendi. Prax: sect. 1.

Et, si pro saluanda Republ: licitum non est, reuelare confessionem, multo magis pro auertendo malo, vel grauissimo detrimento alicuius personæ, siue tertiæ, siue pœnitentis, siue ipsiusmet Confessoris: vt si quis duceretur ad mortem, & Confessor scit (ex confessione alterius veri authoris) eius innocentiam, non propterea potest id manifestare; sicut neq; tunc, quando propter mendacia aut falsas relationes, in confessione cognitæ, aliquis gerit inimicitias cum alio, neq; vult reconciliari. Prax: sect. 2.

g;

Hoc

Hoc autem adeo verum est, vt etiam si confitens sit impœnitens, hoc est, nolit à peccato desistere, & inualidè confiteatur; vel non finierit confessionem, neq; subsecuta sit absolutio: nihilominus sigillum adstringit.

Neq; potest Confessarius excusari aliquo metu aut vi, vt si Tyrannus, aut quiuus alius perditus, gladium ad eos Sacerdotis admoueat, ipsum irregularurus, aut ipsum igne concremarurus: vel exquisitas mortes minaretur, nisi reuelat audita in confessione, mori potius debet, martyriq; coronam expectare, quàm reuelare. D. Th. Soto 4. d. 18. q. 4. a. 5. Prax. Nauar: Caud: de sigillo. Decif: lib: 1. c. 23. & alij. Insuper neq; propter confessionis irregularitatem, licitum est frangere sigillum confessionis: Vt si ipse Confessor errauerit, suum munus exercens, errorem tamen suum confitendo explicare non valeret, absq; eo quod Confessor suus veniat in cognitionem illius pœnitentis, debet reuelare illud peccatum, donec inueniat talem pro se ipso Confessarium, qui non posset deuenire in notitiam talis pœnitentis. Prax: & plures alij DD.

QVÆSITVM II.

An Sigillum hoc sit de necessitate Confessionis?

R. Est: de necessitate præcepti, ita vt frâgès gratie sacrilegium cœmittas, Non tamen de necessitate Sacramenti, ita vt irriter ipsum: validum enim est Sacramentum; quamuis iniquus Confessor, fregerit sigillum. Soto 4. d. 18. q. 4. a. 5. post conclu: 1. Et Prax: for: Pœn: lib: 3. c. 1. n. 4.

QVÆ-

QVÆSITVM III.

Sigilli confessionis quæ est materia, seu quid cadit sub sigillum confessionis?

R. Peccata non solum mortalia, sed etiam venialia, peccatorum circumstantiæ, ea quæ dicuntur ad declarandum peccatum: nec tantum peccata secreta, sed etiam publica, quatenus in confessione sunt cognita. Item ipse peccator, & peccati complex imprudenter detectus. D. Th. Soto, Suar: d. 33. s. 3. & omnes alij DD. Necnon illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi, quamuis ista in se peccata non essent.

QVÆSITVM IV.

In quò consistit Sigilli confessionis fractio?

R. In reuelatione peccati (vt dictum est) cum relatione ad personam, hoc est, nominando personam, vel ita de auditis in confessione loqui, vt facile deueniri possit in cognitionem vel suspicionem peccatoris.

Hinc, non est in rigore fractio sigilli confessionis, reuelatio peccati in abstracto, vt nullatenus ad notitiam personæ referri posset. Prax. Suar: Soto, vbi supra. Et quamuis ita sit: peccatum tamen est absque necessitate consilij perendi, vel alia rationabili causa id facere: scandalosum enim est, & similes existimant esse confessionis reueationem.

QVÆSITVM V.

84

An qua

*An qua sciuntur in confessione præter peccata
cadant sub sigillo confessionis?*

R. Ea quæ præter peccata sciuntur in confessione, neq; pertinent aliquo modo ad peccata (vt sunt historiarum) & ex eorum manifestatione, nullum generatur penitenti periculum confusionis, suspicionis, aut alterius noçimenti, directè vel indirectè, per se vel per accidens, non cadunt sub sigillo confessionis, eò ipsò, quòd nullo modo inferuntur accusationis peccatorum. *Suar: sect. 3. fin. neq; ipsa manifestare ex se est illicitum. Prax: c. 4. f. 1.*

Nihilominus optimum est consilium D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 2. Et suppl. q. 11. a. 2. quòd etiam talia summo studio sunt celanda, tum propter scandalum, tum propter prouidentiam, quæ ex consuetudine accidere posset.

Et Soto, vbi supra. Neque debet Sacerdos de re vlla audita in confessione vnquam, vel mutire. Auditores enim pertimescunt, eò quòd ibi audita non adeo sanctè & strictè reconduntur.

Q V Æ S I T V M VI.

*An licet detegere peccata in confessione audita,
quando publica sunt: aut saltem in communi,
non nominando personam?*

R. Si non nisi per viam confessionis sciuntur, non licet. Quia cadunt sub sigillo confessionis. *Suar: §. Quarto etiam: Quòd si etiam per aliam viam sciuntur, licet, maximè si adest rationalis causa.*

Alio-

Alioquin grauissimum onus esset Confessoris, si propter confessionem amitteret ius vtendi sua scientia, vel cognitione, aliunde parata. *D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 3. Soto d. 18. q. 4. a. 6. Suar: vbi supra §. Dubitaturi.* Prudentia tamen necessaria est, propter vitandum scandalum, & Sacramenti iniuriam, etiam si pœnitens non infametur: & præterea periculum subesse posset, etiam in communi loquendo,

Q V Æ S I T V M VII.

Peccatne reuelans, dicta sibi sub sigillo confessionis, sed extra confessionem?

R. Quamuis talis commissio secreti, non sit materia sigilli Sacramentalis, imò sit abusus eius, ac proinde illicitus; tamen obligat, tanquam secretum naturale vel humanum. Vnde si fiat reuelatio in materia leui, erit leue peccatum, si in graui, mortale. *Soto 4. d. 18. q. 4. a. 5. Conclusionem 5. Vide etiam D. Th: 4. d. 21. q. 3. a. 2. q. 2. n. 2.*

Q V Æ S I T V M VIII.

An in aliquo casu possit peccatū confessū reuelari?

R. In nullo prorsus casu, si vera fuit confessio, hoc est, facta intentione faciendi accusationem coram Deo, & non animo peruertendi Confessorem, vel securius pertrahendi ad conspiracyonem, hæresim, aut aliud malum. Præterea; ex facultate pœnitentis, licet, quamuis enim aliqui negent, tamen D. Th: 4. d. 21. q. 3. a. 2. cum multis alijs Theologis & Iurisperitis asserit: quæ sententia vera est

g 5

& com-

& communis. Quod tamen temerè non est faciendum, sed prudenter, & cum rationabili causa, atq; ad eius duntaxat utilitatē. *Decis. l. 1. c. 23. n. 15. & alij.*

QVÆSITVM IX.

An dans pœnitentiam publicam, pro peccato occulto, in confessione audito, dicatur reuelare confessionem?

R. Si ita datur & impletur, vt intelligi possit ab alijs eam fieri ex præscripto Confessoris ob culpam occultam, aut publicam; est reuelatio.

Vnde non expedit pœnitentiam publicam iungere, non tantum pro occulto, sed neq; pro publico crimine. Neq; potest ad eam cogi pœnitens, & satis est, si pro publico satisfaciatur peccator occultè. *Medul. p. 3. §. 7. n. 7. Satisfactio.*

QVÆSITVM X.

Quas pœnas incurrit sigilli fractor?

R. 1. Nulla est censura aut pœna ipso facto, præter reatum damnationis æternæ: eò quòd talis peccat mortaliter, & absolutio est reseruata Episcopo in Synodo Diœcesana. 2. Est pœna depositionis ferenda. 3. Cogendus est talis Sacerdos, vt perpetuo ignominiosè peregrinetur, vel detrudatur in Monasterium. *Suar. Soto, Prax. n. 3. & alij.*

QVÆSITVM XI.

Quæ cadunt sub sigillum secreti naturalis: & an omnis detectio, sit mortalis?

R. Illa

R. Illa quæ neq; sunt notoria, neque infamia proclamata, & quæ quis alicui committit cum obtestatione fidei de silentio tenendo; & quorum manifestatio vergit in præiudicium vitæ, famæ alicuius, aut bonorum externorum.

Vnde non est credendum illud tantum arcenum cadere sub hoc sigillum secreti, quod data fide quis suscipit custodiendum, sed etiam illud, quod absq; vlla pœmissione obligationem inducit tacendi ex natura sua, quale est omne occultum, casu visum, aut alicuius relatione cognitum: cuius detectio noceret animæ, corpori, famæ, honori vel fortunis alterius. *Azor, t. 3. l. 13. c. 13. Decis. l. 1. c. 23. Soto de regeud. memb. 1. q. 1.*

Estq; peccatum mortale, si sit cum graui seu notabili præiudicio, vt omnes passim docent.

QVÆSITVM XII.

An secretum naturale reuelari debeat Iudici ad præceptum illius?

R. Debet reuelari tunc, quando malum est in fieri, vel pender in futurum, cuius occultatio est cum præiudicio communitatis vel tertij. Si non est in fieri, aut expectari, nec imminet aliquod damnum; non debet reuelari. *D. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. 2. Soto, Iust. l. 5. q. 7. a. 1. 1. Arag.*

Quod si secretum alicui par factum est, consilij, vel auxilij petendi causa, ad salutem animi vel corporis miseri delinquentis, vt consiliario, medico, aduocato, obstetrici, &c. multo magis debet reuelari.

celari. Bannes de Iust: q. 70. a. 1. Less: l. 2. c. 30. dub: 6. Sca-
lon q. 70. Sayr: l. 12. c. 14. n. 22. Imo & D. Th. vide Titu-
bul: 7. Reuelare. 4. Et 7. Religio, 76.

TITVLVS VIII.

De Restitutione.

Habet quæsitæ 18.

QVÆSITVM I.

An peccans contra charitatem debitam proximo, in non subueniendo ei in necessitate, vel ad peccatum inducendo, teneatur ad aliquam restitutionem?

R. Non subueniens in necessitate etiã extrema, non tenetur ad restitutionem. Quia non iustitiæ: sed charitatis legem transgreditur. Restitutio autem, non ex præcepto charitatis ac misericordiæ, sed ex obligatione iustitiæ, confurgit. Azor t. 3. lib: 1. c. 9. q. 3. 12. Soro inst: l. 5. q. 3. n. 4. Ioan: Medi: de restit: q. 3. §. Est: Prax: l. 4. c. 19. n. 264. Val. 22. d. 3. q. 9. p. 4. Et d. 5. q. 10. p. 2. & 5. Sayro l. 10. tract: 1. c. 1. Prax: l. 4. c. 20.

Et quamuis in extrema necessitate omnia sint communia quoad vsum, semper tamen manet dominium, adminus quoad dispensationem, penes possidentem.

Qui verò aliquem ad peccatum pertraxit, ad aliquam restitutionem propriè non tenetur, sed quandam obligationem habet communem, seu præce-

præceptum fraternæ charitatis, admonendi & re-
ducendi errantem: quamuis arctiori vinculo tene-
atur, qui dedit causam peccandi, quàm qui eam,
non suppeditaret. Et multò magis, si seductus po-
situs est in extrema necessitate, vt quia obstinatus
est in peccato, vel moriturus in ipso.

Sciendum tamen est, quod inductio ad pec-
catum dupliciter fieri potest.

1. Vi, metu incusso, & fraude ac mendacio: &
tunc omnino tenetur ex iustitia resarcire malum,
vt auferre violentiam, deserere minas, fraudes a-
perire, & retractare errores.

2. Potest etiam esse citra fraudem & violentiam, vt
inducendo præce, pretio, consilio, malo exemplo:
& tunc tenetur lege charitatis, quãuis plusquã ali-
curare, verbis, exemplis, orationibus, & omni mo-
do possibilis, per se vel aliũ curare, vt emendetur.

Quòd si monitus nolit resipiscere, vel non
sit spes emendationis; ad nihil ampliùs tenetur.
Azor t. 3. l. 5. Lessius lib: 2. c. 8. dub: 2. & 3. Sayro l. 11. c. 1.

QVÆSITVM II.

Vnde nascitur obligatio restitutionis?

R. Generatim loquendo, ex duplici capite, ti-
tulo, seu radice. Ex acceptione: & ex re accepta.
D. Th: 2. 2. q. 62. a. 6. 7. Caiet: ibidem, & omnes
passim.

Nomine acceptionis intelligitur, non tantum
actio iniuriosa, vt est furtum, rapina, vsura, & o-
mnis alia, per quam vel damnum inferitur, vel bo-
num

num habendum impeditur: verum etiam iusta, vt est mutatio, venditio, emptio, promissio, & quilibet contractus licitus.

Nomine rei acceptæ intelligitur, non tantum illa, qua dominus inique antea per quempiam alium priuatus est, & à me bona fide acquisita, vt est equus à fure, prædone, emptus, vel donatus; sed etiam quæ citra iniuriam, & ex iustitia alteri debita est, & apud me retineretur, vt legatum, aut venditum alteri, debitum ratione mutui, vel alterius contractus honesti. Lessius *lib: 2. c. 7. d. 5. Say: lib: 10. c. 2. c. 1. n. 6.* Azor vero *1. 3. l. 4. c. 8.* obligationem restituendi docet ex 4. capitibus oriri, videlicet ex contractu. Ex quasi contractu. Ex delicto. Et quasi delicto. Ex contractu quidem, vt ex deposito, mutuo, commodato, precario, empto, locato, permutato, pignore, mandato, & alijs similibus. Ex quasi contractu, vt ex tutela, cura, negotijs gestis, transactione, ex officio, quo quis fungitur, ex arte quam exercet. Ex delicto, vt furto, rapina, homicidio, detractione, adulterio, impedimento boni alterius alicuius, damno illato. Ex quasi delicto, vt cum seruus vel familia nostra nocet alicui.

Capite verò 16. q. 2. idem Azor docet, obligationem iustitiæ ad restituendum ex duplici capite posse cognosci. Vel ex hoc quod rem alienam apud nos contra Domini voluntatem habemus, etiam si eam nos à Domino non acceperimus. Vel ex hoc quod rem alienam à Domino accepimus,

aut con-

aut consumpsimus, siue præter voluntatem Domini per delictum, aut quasi delictum, siue voluntate Domini per contractum, aut quasi contractum.

QVÆSITVM III.

An consentiens in damno dato. teneatur ex æquo restituere, prout ille qui damnum dedit?

R. Consentiens duplex esse potest: per actum internum absque cooperatione positiuam, (id est, absq; eo quod concuset externam actionem iniustam) & absq; permissiuam, quia non tenetur impedire, sed ad eum nihil pertinet. Et ille peccat quidem quia consentit in malum, sed ad restitutionem non tenetur, eo quod consensus eius nihil ad hoc pro fuit.

Alius consensus per cooperationem, nimirum, quia consensus fuit causa aliquo modo illius iniustæ actionis vel effectus. Et hic tenetur ad restitutionem secundum quod causa fuit, totius vel partis. Vnde si totius damni causa fuit, ad totum reparandum obligatur. Si solum parti damni causam dedit; ad partem; non secus ac ipse author: siue in solidum siue in partem.

Tenentur autem tales ad restitutionem, hoc ordine. 1. Is ad quem res peruenit. 2. Executor seu author ablationis. Ceteri postea cooperatores consulentes, consentientes, laudantes, animantes, Less: *lib: 2. c. 13. dub: 3.*

Si verò nihil ablatum est, sed tantummodò damnum irrogatum; primo loco obligatur, qui co-

git vel

git vel fraude induxit, vel imperauit, suafit, fieri rogauit, 2. & 3. vt supra.

Notandum 1. Quodsi posteriores soluerint, priores tenentur huic refundere: si prior; alij ad nihil tenentur. 2. Probabile quoq; est, quod & ceteri teneantur Executori ad aliquid refundendum, si is prior restituit; alij vero ipsum induxerant, qui alias damnum non erat illaturus.

QVÆSITVM IV.

Qui sunt illi nouem modi, quibus quis dicitur consentire delinquenti per aliquam cooperationem?

℞. Illi, qui continentur in his duobus versibus.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

His itaq; diuersis modis cooperationis, seu (vt præfertur) consentus, deprehenditur aliquis suo modo consentire delinquenti.

Porro isti modi breuiter hic declarantur, simul cum obligatione restitutionis. Tunc itaq; tenetur ad restitutionem sic cooperans, quando est causa damni, quando alterius animum efficaciter mouet, iubendo, consulendo, rogando, promittendo, consentiendo, seu ferendo suffragium iniquum, laudando malefactorem, vel exprobrando ignauiam, (si ex tali laude vel exprobratione alter mouetur ad maleficium) recursum præbendo, vt moraliter censeatur furi cooperari ad damnum inferendum, vel ad illatum non reparandum.

dam. Censeatur autem tunc cooperari, per recursum, quando ita furem occultat, vt in posterum det illi spem similis opitulationis, & fur illa fides, rursum damnum inferat: alioquin si non det illi spem refugij in posterum, non tenetur: quia non eo sine, nec eo modo abscondit, vt moraliter censeatur causa damni: sed tunc mere per accidens ex illo opere, damnum sequitur.

Receptator, qui rem furtiuam in custodiam accipit, vt furi seruet, si tamen absq; notabili incommodo poterat ei custodiam denegare.

Participas dupliciter. 1. Prædæ; & hac ratione tenetur satisfacere pro ea parte quæ ei obuenit. 2. Iniquæ operationis præbendo auxilium, & adiuuando ad executionem: si id sponte & sine compulsionem fecerit, tenetur in solidum, sicut & ceteri, secundum rationem seu conditionem causæ, quam ad damnum exhibuit. Lessi: n. 28.

Mutus, qui cum sit superior, omittit præcipere, consultor consulere: custos clamare, aut strepitum edere, ad damnum impediendum.

Non obstans, qui tenebatur ex officio impedire damnum, vt Princeps, Magistratus, præpositi viarum.

Non manifestans, qui ex officio tenebatur vt custos rei deputatus, qui non manifestat malefactorem, siue ante factum, quando damnum erat impediendum: siue post factum, quando sarcinandum erat. Azor l. 3. l. 4. c. 10. Sayro libi. 10. tractu. 6. 6. Nauar: & alij.

QVÆSITVM V.

An factores & famuli usurariorum teneantur ad restitutionem?

R. Factores & famuli, qui faciunt ipsos contractus iniquos: & peccant mortaliter, (quia cooperantur in actione iniusta) & tenentur ad restitutionem, quia cooperantur in damno inferendo.

Famuli, qui exigunt nomine dominorum vsuras, & consequenter directè spoliant alterum re sua: & peccant, & obnoxij sunt restitutioni, secundum Less: lib. 2. c. 20. d. 21. n. 183. Quamuis Soroto lib. 6 de iustitia. q. 1. a. 4. in fine censeat, eos non teneri, si non urgeant, aut cogant mutuatarios vsoluant vsuram; & mutuararij alioquin sponte erant soluturi. Ceteri famuli, qui post consummatum contractum, cooperantur in actione mala, in registro scribendo, pecuniam numerando, dando, portando, custodiendo, vel asseruando pignora, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem secundum Sor. Azor t. 3. l. 4. c. 19. q. 7. Quamuis Nauar: c. 17. n. 267. videatur asserere eos teneri: si hoc ignoranter faciant. n. 266.

QVÆSITVM VI.

Quid dicendum est de tutoribus aut curatoribus, vel mediatoribus?

R. Tutores, curatores, etiamsi nomine suorum principalium dent ad vsuram, peccant mortaliter cum obligatione restituendi, si principales non

stipulantur.

stipulant. Idem dicendum est de eo, qui est interuētor seu mediator vsuræ, ex parte vsurarij principaliter, vt illi lucrum, & sibi vtilitatem compartet. Secus si principaliter ingessit se ex parte indigentis, vt ei gratificaretur.

QVÆSITVM VII.

De his uerò qui deponunt suam pecuniam apud usurarium, quid?

R. Si quis committit suam pecuniam vsurario non habenti aliã ad vsuras exercendas, quasi præbens ei materiã peccandi: vel hac intentione (etiã occulta nõ manifestata) vt ea utatur ad vsurã, peccat mortaliter. D. Th. 2. 2. q. 78. a. 4. 3. Non tamen ad restitutionem tenetur, si non suasisit illo modo vsuras, neq; pactum fecit, aut ad vsuras exercendas facultatem cõcessit, neq; particeps vsuræ fuit. Lessius ex Caiet. Alias autē tenetur ad restitutionem.

Si uerò pecuniam committat, quamuis alias non habenti, non ob hunc finem, sed vt tutius seruetur, non peccat. D. Th. vbi supra.

QVÆSITVM VIII.

Cuius impensis res aliena restituenda est?

R. Quando est restituenda, ex delicto vel quasi delicto, debet restitui impensis debitoris, etiamsi æquales vel maiores sint debito, & etiamsi creditor locum mutauerit: damnum uerò suum sibi imputet qui delictum fecit. Secus in restitutione ratione rei acceptæ tantum absque omni culpa, seu

h 2

bona

bona fide acquisitæ, vel ex contractu. Azor c. 32. & 33. Less: l. 1. c. 15. d. 8.

Nota hic ex Lesio. Si res non potest absq; magnis sumptibus restitui, potest differri restitutio, ex quadam æquitate naturali, citra tamen damnum Domini veri: & si fuerit aliquod ambiguum, per literas est petendum, an res possit dari amicis, vel pauperibus. Si autem res sit parui momenti, & sine duplo vel triplo sumptu restitui nequeat, pauperibus dari potest. Præsumi enim potest id Domino non displiciturum.

QVÆSITVM IX.

Res inuenta, vel ab inueniente, aut etiam furto emptæ, estne, & quomodo, restituenda?

R. Est restituenda, etiam pecuniæ emprori non restituta, si venditor non inueniatur, aut impotens sit ad restituendum. Less: lib. 2. c. 14. d. 3. Nau: & alij

QVÆSITVM X.

An inuentori rei perditæ licitum sit, pro inuentione præmium aliquod accipere?

R. Licet, si vltro à Domino derur, vel si ab inueniente impetretur. Exigere tamen nunquam licet, (quia inuentor, alienum ex iustitia reddere tenetur) nisi præcesserit promissio eius qui perdidit, vel intercesserit labor, aut impensæ in re inuentione, ex parte inuentoris. Azor tom. 3. lib. 4. c. 21. q. 1. Less: lib. 2. c. 14. dub. 9. n. 66.

QVÆ

QVÆSITVM XI.

An Confessarius, qui per ignorantiam vel negligentiam, absoluit aliquem ante restitutionem, iniunctam, sit obligatus ad restitutionem?

R. Confessor in materia & occasione restitutionis, tripliciter se gerere potest.

1. Tacendo tantum, seu merè negatiuè & tunc non tenetur. Ratio; quia quamuis teneatur ex officio & iustitia omnia facere respectu pœnitentis. non tamen tenetur ex iustitia, negotium agere tertij: siquidem transgressio eorum, quæ ex iustitia non, verò ex sola charitate debentur, restitutionem inducit.

2. Inducendo ad non restituendum, seu dissuadendo restitutionem: & tunc tenetur restituere Confessor, casu quo pœnitens paratus esset restituere.

3. Dissimulando, & non respondendo ad interrogationem pœnitentis, siue ex intentione, siue ex ignorantia crassa, siue etiam ex negligentia, non curando discurrere casum restitutionis: Tunc enim tenetur ad restitutionem ex vi consensus interpretatiui; sicut & inducens. Azor t. 3. l. 4. c. 16. q. 7. Nauar: c. 17. n. 22. Snar: t. 4. d. 32. f. 6. Lessius l. 2. c. 7. d. 7. n. 33. & c. 13. d. 10. n. 77.

Sayro lib: 10. t. 2. c. 14. n. 16. à supra dictis DD. aliqua ex parte differre videtur.

QVÆSITVM XII.

An qui furatus est rem aliquam, & illam habet, satius ei sit, restituere æquiualens?

h 3

R. Non

R. Non satis, sed regulariter restituendum est id ipsum: nisi creditor sit æquivalenti vel alia re contentus: & nisi per restitutionem eiusdem reus peccator occultus manifestaretur, aut aliud magnum incommodum sequeretur. *Nauar: c. 17. m. 24. & alij.*

QVÆSITVM XIII.

An locans rem furto ablatam, debeat restituere pretium locationis Domino?

R. Debet. Quia fructus rei Domino ipsius re debentur, deductis tamen impensis. *Less: lib: 2. c. 1. 2. dub: 17. Azor t. 3. l. 4. c. 4. Nauar: c. 17. n. 25. Sayro lib: 10. tract: 2. c. 3. n. 20.*

Fructus autem dici potest triplex. Naturalis, ut arborum, animalium foetus, lana, lac, &c. Industrialis, qui principaliter requirit culturam hominis: ut hortorum, agrorum, &c. Civilis, ut mercedes ex locatione ædium, vectura nauium, & instrumentorum. *Azor: c. 2. q. 5.*

De lucro autem ex pecunia furtiua, negatiuè dicendū, tenebitur tamē ad interesse lucri cessatis, aut damni emergentis, si & quatenus passus est verus dominus, ob priuationem pecuniæ *Azor cap: 4. q. 7.*

QVÆSITVM XVI.

Qui pro committendo aliquo peccato pretium accipit, an illud restituere teneatur?

R. Quamuis sint variæ opiniones, dicitur tamen hic breuiter & resolutè, quod acceptum ob turpem

turpem causam, seu propter opus quod est peccatum, opere impleto, non est necessariò restituendum: ante opus tamen impletum debet restitui.

Probabilis etiam est sententia, quod acceptū ob crimen legibus punibile, nisi censeatur esse donatum, est restituendum, vel statim pauperibus, quod est consilij: vel post sententiam, quod erit debiti. *D. Th: 2. 2. q. 32. a. 7. Azor t. 3. l. 4. c. 21. & 30. Less: l. 2. c. 14. d. 8.*

QVÆSITVM XV.

Quæ causa non restituentem à peccato excusant?

R. Duodecim. 1. Inopia debitoris, seu impotentia. 2. Remissio creditoris. 3. Cessio bonorum debitoris. 4. Damnum creditoris, Reip: vel tertij. 5. Solutio creditori creditoris. 6. Rei debitoris interitus, quia tunc alia æquivalens subroganda est. 7. Iudicis vel iuris autoritas. 8. Religionis ingressus, sed secundum declarationem Doctorum. 9. Ex communicatio creditoris. 10. Incertitudo creditorum: nam tunc in pauperes facienda est restitutio. 11. Dispensatio vel compositio cum Papa, quando incerti sunt creditores, cum Pontifex sit supremus Princeps in spiritualibus, & eius sit de temporalibus suorū subditorum dispensare, prout expedit ad bonum spirituale, præsertim quando ipsi veri Domini nequeunt, eo quod non sunt noti: Et idem, sit communis parens, pauperum, & causarum piarum. 12. Compensatio si

ea vti potest, & præterdit. Vide *Less. l. 2. c. 16. prim.*
 & *declarationem in sequentibus dubijs. Sayro l. 10. r. 1.*
c. 6. & seq. Azor t. 3. lib. 4. c. 39. Nau: c. 17. n. 7.
numerat nouem, quæ a restitutione excusant.

QVÆSITVM XVI.

*Bonorum incertorum restitutio quomodo
 facienda?*

¶. Eo modo, quem natura rei expostulat, siue
 apertè siue occultè. *Azor c. 35. Nauar: c. 17. n. 44.*
 Insinuat autem hic, cui ista restitutio sit facien-
 da. Itaq; boni incerta, id est, habentia Dominum
 ignorum, post sufficientem inquisitionem illius,
 & incerta debita, siue ex contractu, (vt ex deposti-
 to commodato, venditione, mutuo) siue ex deli-
 cto, (vt ex usura, furto, damno dato) si nec credi-
 tores, nec hæredes supersunt, restituenda sunt in
 pauperes, saltem iure positiuo, & consuetudine,
 quamuis non iure natura.

Si habens talia bona, verè pauper est, poterit
 ea tanquam vnus ex pauperum numero sibi reti-
 nere, neq; postea tenebitur pauperibus restituere,
 copiosior effectus, post hanc applicationem. *Less.*
c. 14 n. 42. Azor t. 3. l. 4. c. 16. Sayro lib. 10. r. 5. c. 2.

Nomine vero pauperum, non tantum mendi-
 ci intelliguntur, sed etiam quibus necessaria ad de-
 centem statum d. sunt, & quæuis loca & opera pia.

QVÆSITVM XVII.

*Infamans proximum delicto vero, an restituere te-
 neatur, & quomodo?*

¶. De

¶. De falso & conficto crimine infamantem,
 teneri ad restitutionem famæ, dicendo se falso im-
 posuisse alicui crimen: clarissimum est.

Clarum quoq; est, infamantem etiam citra
 calumniam, videlicet veri, sed occulti delicti, te-
 neri ad restitutionem.

Difficultas verò est de modo: ne fortasse lo-
 co restitutionis famæ, sit confirmatio infamæ. Nā
 per aliquos modos confirmaretur diffamatio: Vt
 si quis diceret, se malè, imprudenter, contra iusti-
 tiam locutum fuisse, vel non bene tunc aduertisse,
 & postea deprehendisse, detractorem se fuisse: fa-
 cile per talia verba intelligeretur verum fuisse cri-
 men, quod deregebatur.

Per alios verò modos esset cum mendacio, vt
 si retractans diceret se falsum dixisse, vel menti-
 tum fuisse, intelligendo de falso pratico, quod
 hic locum ab aliquibus non habere dicitur.

Et tandem melior modus ab aliquibus assigna-
 tur, scilicet ab *Azor, t. 3. l. 5. c. 9. q. 7.*

Non obligatur (inquit) sic diffamans, ad di-
 cendum, se esse mentiti, sed neq; id dicere potest.

Satis est, si dicat, se malè fecisse, nec esse sibi
 credendum, & se esse deceptum, nec semper ve-
 rum est, quod dicitur ab homine. Et hoc sufficit,
 quia non potest plus facere: Ad impossibile autem
 nemo obligatur. (Vnde hinc apparet, quod faci-
 lius est destruere, quàm construere: famam læde-
 re, quàm reparare.) Verum ista quoq; verba apud
 lenitatos confirmarent diffamationem. Prudente

h s

itaq;

itaq; potius laudandus esset in illa materia, in qua
est infamatus, subintelligendo talem laudem in
foro exteriori, vel apud plerosq; illi deberi: aut
ipsa dignum esse. *Less. lib. 2. c. 11, dist. 20.*

QVÆSITVM XVIII.

Peccatne is, qui iniuriam sibi ab aliquo illatam
refert amico?

R. Si faciat animo detrahendi, vt se hoc modo
vltiscatur, peccat: si autem vt consolationem
accipiat ab amico, siue vt querelâ exposita, dolo
mitigetur, non peccat (saltem mortaliter.) De
rum enim esset, & præter humanam consuetudinem,
vt quis cogatur iniurias acceptas, solus in
lentio concoquere. Curandum tamen est, ne ple
ribus dicatur, quàm ad solatium sit necesse: ne
nominetur persona, nisi ad necessariam cõsolatio
nem sit valde expediens. *Less. l. 2. c. 11. d. 12.* Idem
dicendum est, de detectione alicuius criminis oc
culti, consilij capiendi causa, vt vitemus malum
vel ab eo liberemur, vel alteri prouideamus. Ne
que tunc ad restitutionem obligamur. *Azor t. 3. l. 1.*
6. 9. q. 3. & lib. 13. c. 7. q. 7.

Idem tenendum, quando referuntur ma
liorum ad maiorem audientium cautelam, ne se
licet corrumpantur peccatis aliorum. Similiter
si narrentur propter maiorem peccantium utilita
tem, ex quadam animi commiseratione, vt audi
tores prouocentur ad orandum pro eis, aut si illi
qui audiunt, sint eorum magistri, vel superiores
aut parentes, qui possunt prodesse & non obesse.

TITV

TITVLVS IX.

De Vsurâ.

Habet quæsitâ 18.

QVÆSITVM I.

Quid sit Vsurâ, & in quibus rebus consistat?

Definitio est ista. Vsurâ est lucrum ex mu
tuo. Paulo fusior & explicatior. Vsurâ est lu
crum, pecunia æstimabile, immediatè ex mutuo
proueniens.

Immediatè verò (intellige) ita vt mutuator in
tenderit mutuatariũ ex vi pacti mutuationis obli
gare: vel adminus mutuatarius putet hanc fuisse
intentionem mutuantis. Quodsi immediatè pro
ueniat, ex amicitia vel gratitudine, nihil officiet.
Nam licet ex mutuo sperare amicitiam, hac rati
one conciliandam. Et sperare, quod ex amicitia
illius aliquid utilitatis mihi proueniet, citra tamen
pactum,

Consistit autem vsurâ in rebus mutuabilibus,
seu mutuo subiectis, Porro mutuum consistit in
his rebus, quæ constant numero, pondere, mēsurâ.

Numero, vt pecunia numerata.

Pondere, vt æs, argentum, & aurum.

Mensura, vt oleum, frumentum, vinum.

Quæ res dicuntur à Iurisperitis accipere sit
tionem, quia vna potest fungi vice alterius, vt fru
mentum alterius frumenti, & pecunia alterius pec
uniæ. *Less. lib. 2. c. 20. d. 1.*

QVÆ

QVÆSITVM II.

Pro re accommodata aliquid accipere ultra sortem, estne usura?

R. Non est, usura enim locum non habet, nisi in mutuo, à quo commodatum differt. Nam commodatum, proprie sonat gratuitam concessionem alicuius rei quoad usum, ac proinde per illud (iuxta naturam commodati) non transfertur dominium, sicut per mutuum transfertur. Differt quoque à locatione, quia locatio fit ob mercedem, commodatio vero gratis.

Stando tamen intra limites commodati, et contra naturam talis contractus, accipere aliquid ultra sortem, nisi forte per accidens, ratione adiuncti damni, aut lucri cessantis, occasione commodati, ex parte commodantis; aut ratione deterioris effectus, ex parte commodatarij. Aut si contractus mutetur, ut ex commodato sit locatum, tunc non erit amplius pro re commodata, sed locatum.

QVÆSITVM III.

Quod dicitur iustum pretium?

R. Iustum pretium censetur illud, quod vel potestate publica, ad bonum commune prudenter est statutum, quod dicitur pretium legitimum. Vel communi hominum intelligentium estimatione consideratis circumstantijs, determinatum; quod dicitur vulgare, naturale ac arbitrarium, tanquam à naturali prudentia constitutum, ubi à Principe vel Magistratu pretium non est impositum.

Discrimen

Discrimen inter hæc duos pretia.

Quod legitimum consistit in indivisibili, vulgare vero habet latitudinem.

Et communiter triplex dicitur: Infimum seu minimum, Medium seu moderatum, & Summum seu rigorosum aut rigidum, v. g. Medium sit 10. Infimum 9. Summum 11. Rursum medium 100. Infimum 95. Summum 105. *Lesius lib. 2. c. 21. d. 2.*

QVÆSITVM IV.

Quæ est iusta aestimatio nummorum?

R. Nummi dupliciter possunt considerari. 1. Formaliter, hoc est, quatenus nummi sunt, ut scilicet sunt mensura rerum venalium, (qui usus est primarius.) 2. Materialiter, hoc est ratione conditionum, quas habent ex materia, vel figura tali, quæ sunt, puritas materia, vel maior aut minor admixtio, antiquitas, raritas vel copia, usus vel expendibilitas, portandi commoditas. Et hic usus est secundarius. Unde iuxta hanc secundam rationem, sunt vendibiles, & permutabiles, cum alijs nummis. Nec sunt taxati lege, sed habent vulgarem estimationem, quæ non consistit in indivisibili. Possuntque vendi & permutari, cum aliquo lucro, secundum receptam locorum consuetudinem. *Qui melius penetrare hanc materiam vult, legat. Nader. cap. 17. n. 226. Azor t. 3. lib. 10. cap. 3. q. 2. Toler. l. 5. cap. 5. n. 1. Lesium lib. 2. c. 22. n. 27. Et cap. 23. n. 4. Filiuc. p. 2. cap. 4. n. 347. Ibi discet pecuniam dupliciter posse considerari, scilicet ratione materiae, & ratione for-*

one formæ Rursumq; ratione formæ duos habere usus: Nimirum, vt sit pretium rerum, qua alia emuntur. Et vt permutentur maiores minoribus, & e contra. Intelliges quoq;, quibus ex causis pecunia pluris minorisue æstimetur, quando ratione materiae tanquam res quædam venditur, locatur & commodatur. Inter quas etiam loci conditio numeratur. In quantum pecunia eiusdem materiae pluris æstimatur in vno loco, quam in alio.

Nemo tamen in solutionem debitorum tenetur eos acceptare, nisi secundum æstimationem legalem, quam habent, ex usu principali.

Itaq; legitimus valor nummorum, vt sunt in usu primario, est ille, quem princeps sua lege taxat, vel saltem, quanti vulgo in emptionibus & solutionibus debitorum solent computari. Fieri namq; potest vt æstimatio nummorum crescat, supra taxam legalem, ex appretiatione & usu vulgi, principe non contradicente, idq; ob materiae puritatem, vel pondus, vel quia in locis vicinis plures æstimantur. Et tunc possunt passim in contractibus eo pretio exponi, quia illud censetur legitimum. *Lesius lib. 2. c. 23. d. 2. n. 14. Nauar. c. 17. n. 295.*

Q V Æ S I T V M V.

Quando valor pecunie variatur, quomodo solutiones sunt faciendæ?

R. Vt huic quæsito plenè satisfiat, & in doctrina clarè procedatur, præmittendæ sunt quædam distinctiones ad percipiendum rem, necessariæ.

1. Quod

1. Quod hæc interrogatio potest locum habere, tam in soluendis debitis, occasione emptionis & venditionis: quam in debitis ratione mutationis.

2. Mutuatio hæc aut est pecuniæ, aut frumentum, vini, olei, aliarumq; rerum, usu consumptibilium, quæ consistunt in mensura & pondere.

3. Pecunia mutuata, vel est aurea, argenteaue, vel area, seu minuta.

4. Minuta quoq; potest esse, aut melior, aut deterior, aut æqualis mutuata.

5. Auctio valoris monetæ, aut est à contrahentibus præcognita: aut inopinata, seu ex improviso accidit.

6. Præcognita verò potest esse, aut certò, aut verisimiliter, aut sub dubio.

7. Si mutuarius nesciens præmonitus fuit de futura auctione pretij, vel non. Hoc enim est necessarium, vt deliberet secum: num velit hoc onus in se suscipere, vel non.

8. In contractu mutui, aut intercessit pactum de solutione in specie, aut nulla mentio facta est de redditione monetæ eiusdem generis.

9. Adhuc, aut mutuans seruaturus erat rem mutuata ad illud tempus, quo pretium augendum erat, aut non.

10. Contractui, admixtæ erant aliqua illicita conditiones, vel non: videlicet, si pactum interuenit, vt solutio non fiat ante certum tempus, quo speratur maius pretium.

Hic itaq;

*His itaq; distinctionibus premissis, resoluēd p[ro]p[ri]as
propositiones respondemus.*

Propositio prima.

In debitis occasione emptionis & venditio-
nis, creditor non potest plus exigere, quam illius
pretium, quo res valebant, quando vendita sunt.
*Toler. Inst. l. 5. c. 34. n. 1. Soto de Iust. l. 6. q. 1. a. 2. N. B. Navar: & alij. Si omnino ignotum, sed casu il-
lud tempore statuto plus valuit, nihil peccati est,
si iam ab initio dictum est.*
Mora: n. 1. Azor t. 3. lib. 7. de mutuo. c. 16. q. 3.

Propositio secunda.

In debito aut mutuo eorum, quæ constituta
in mensura & pondere, non secundum mensuram
nouam, si eam aliquando augeri contingat, se-
cundum iuxta mensuram, seu modium & pondus, quod
erat tempore mutuacionis: redditio facienda est.

Quod si pactum interueniat de reddendo ta-
& tali tempore; tunc aut certo verisimiliter cre-
ditur eius pretium auctum iri, & mutuator il-
lud frumentum vel similia, non seruaturus erat vsque
ad illud tempus; peccaret, si in æquali mensura
vel pretium illud maius seu augendum reciperet
cum obligatione restituendi. Si verò seruaturus
erat, & præterea libertatem soluendi ante præfixum
tempus (quo fortasse minoris constaret) mutua-
tor non ademit, non peccat. *Nau: manc: c. 17. n. 2. 19.*
Debet tamen detrahere expensas pro custodia
damini

damna diminutionis, vel corruptionis, quibus af-
feruatio diuturna subest. *Filliuc: p. 2. r. 34. cap. 3. n. 49.*

Vnde si mutuarius illo intermedio tempore
ibi non consuluit soluendo, ipsi imputandum est.
Soto de Iust: lib. 6. q. 1. a. 2.

Si verò dubium erat, an tunc plus vel mino-
ris esset valiturum, nullum peccatum esset: quia
trinq; periculum versaretur lucrandi, aut perdē-
di. *Navar: & alij. Si omnino ignotum, sed casu il-
lud tempore statuto plus valuit, nihil peccati est,
si iam ab initio dictum est.*

Si certum, vel probabilius, quòd valebit mi-
nus, poterit mutuans exigere maiorem mensuram,
aut præfens pretium: secundum qualitatem certi-
tudinis, de diminutione pretij.

Propositio tertia.

In mutuo pecuniæ, potius habetur ratio anti-
qui valoris. Nam si etiam casu, & ex improviso, au-
ctio vel diminutio valoris monetæ, tempore solu-
tionis contigerit, redditio debiti erit secundum
valorem antiquum, qui erat tempore mutuatio-
nis. v. g. Si quis mutuaret alteri centum aureos,
quorum quilibet valebat tempore mutuacionis
duos florenos, postea insperatè Princeps aut Com-
munitas augetet valorem eius ad 4. florenos, mu-
tuarius non teneretur dare florenos 400. sed 200.
qui tempore mutuacionis adæquabāt illos centum
aureos. Sicut si augetetur modius frumenti, qui
mutuo accepit modium, cum esset minoris men-
suræ

furæ, non teneretur reddere in mensura aucta, sed in la minore priori. Tolet n. 2. Sa 7. Mutuum, n. 9. *Supra* ubi supra. Ioan: Medin: de rebus restit: q. 38. §. Est itaq; in summa. Lesius l. 2. d. 17. n. 149. & 151. *Filliuc* n. 57. Et si solutio fuerit per aureos; tantum 50. redderet. Sicut per oppositum diminuto valore, plures aureos reddere debet, ita ut exæquari possit summam tunc (tempore mutationis) resultans ex illis aureis.

Azor tamen p. 3. lib: 10. cap: 7. q. 2. oppositum tenet. Nam post duas opiniones contrarias (quarum vna censet solutionem faciendam esse secundum æstimationem, quam habet moneta gravior tempore redditionis: altera verò assererat quòd secundum valorem qui erat tempore mutationis) subiunxit. Mihi videtur soluendum esse iuxta æstimationem quam habet tempore solutionis, ut tibi mutuo vnum aureum, qui nunc valeat 11. Julios Italicos, tempore verò solutionis 12. æstimatur; necesse est, ut mihi reddas 12. Julios. Nam si ego velim acquirere aureum, illum nequibo comparare aliter quam 12. Iulij.

Has duas contrarias opiniones posset fortasse aliquis sic conciliare. Quòd aucto valore gravioris monete, & seruata eadem bonitate monete minoris, solutio per monetam minorem facienda est, secundum æstimationem antiquam. Sed si moneta minor est deprauata notabiliter, solutio per eam facienda est, secundum taxam presentem in tali pecunia.

Sic hæc conciliatio sub Iudice. Ego enim doctore

determinare non audeo, sed alijs iudicandum relinquere malo. Quòd si còputatio fuisset, secundum monetam minorem, in florenos, marcas, sexagenas; tunc sufficeret tempore solutionis exhibere currentem monetam. Vnde *Filliuc*. n. 58. Si valor pecuniæ idem est, sed materia mutata quoad puritatem & pondus, atq; adeò quoad bonitatem intrinsecam, videtur satis esse reddere nummos eiusdem valoris, etiam si pondus differens sit. Idem dicendum, si aureo adderetur plus ponderis, vel detraheretur, dummodo valor non varietur.

Porro solutio esse potest etiam in alia moneta, quam debitor maluerit, etiam inuito creditore, ubi talis est consuetudo. Azor t. 3. c. 10. q. 1. si non est expressum, sub qua materia pecunia reddenda sit. *Filliuc*: n. 57.

Propositio quarta.

Secundum variationem valoris, potest creditor obligare, mutuatarium ad soluendum in simili pecunia. Azor t. 3. l. 7. c. 10.

Addit *Filliuc*: ubi supra. Quamuis validum sit pactum, reddendi mutuum in eadem materia, tamen consuetudine contrarium est receptum: sed quando mutuatarius renuntiaret huic consuetudini, deberet soluere pecuniam eiusdem materiae. Quæ si casu augetur vel diminueretur, in fauorem vel onus debitoris esset. In fauorem quidem, quia pauciores aureos daret, si valor auctus est: in onus autem si decrederet, quia ad numerum antiquum

quum superaddere debeat, vt exaquet summam sibi mutuam, iuxta valorē antiquū, & nō nouū.

Quod si mutuarius non posset eandem materiam habere: & mutuans exigeret; posset iste ad arbitrium bonorum virorum ultra sortem accipere, si reuera priuatus est aliqua commoditate. Debitum tamen soluens per minuiorem monetam debebit iuxta illum valorē antiquum grossiorē monetæ, computare; vt puta flor: 2. vel 4. in singulos aureos, qui scilicet erat tempore mutuationis. Verū qui mutuaret monetam minuiorem, & obligaret ad auream vel argenteam reddendam, vsuram committeret. *Azor ibid.* Onus enim debitori imponeretur quærendi aureos: & melius commodiūq; perciperet quā dederit.

Propositio quinta.

Qui mutat numisma crescens in dies quoad valorē: si seruaturus illud erat vsq; ad certum terminum, potest in pactum deducere, vt sibi soluat secundū illam maiorem æstimationē, quam habebit tempore solutionis, ad quod seruire decreuerat, dummodo præmonuerit in hoc mutuario, & non auferat libertatem ipsi, exonerandi ab illo debito, ante illud tempus, si quando ei placuerit, vel soluere poterit. *Azor lib: 5 de Usur. c. 7. q. 5. Nauar. c. 17. n. 219.* Quod si in pactum non deduxerit, non poterit compensationem petere quamuis per obliuionem id fecerit: sicut etiam de interesse damni infra dicitur.

Propositio

Propositio sexta.

Quando tempore mutationis, non est certum pecuniam plus valituram, sed tantū dubium est, vtrinq; æquale, plusnè vel minus valebit (solet enim esse talis pecuniæ variatio in nundinis: & ante ipsas incertitudo) tunc licebit bona conscientia pacisci, de reddenda pecunia, in eadem materia, cum hac additione, s. siue plus siue minus valebit. Quia vterq; exponit se periculo perdendi aliquid, aut saltem nihil lucrandi. *Azor, Nauar.*

Propositio septima.

Qui scit certo aut probabiliter valorē pecuniæ ascensuram, & non est talem monetam vtique ad illud tempus seruaturus, vsuram committit, si paciscatur de reddenda pecunia, secundū futurum valorē, *Azor, & alij.*

Propositio octaua.

Habens certam pecuniam, quam rimer in futurum minus valituram, non potest licitè eam mutuare, eò pacto, vt reddatur secundū æstimationem præsentem, quam nunc habet. Esset enim vsura. *Azor lib: 5. c. 7. de vsura. c. 7. q. 9. & lib: 10. de Camb. c. 7. q. 2.*

Nisi quando mutuans, statim erat: consumpturus illam pecuniam, vel eā empturus rē, quam posset tantidē vèdere, post diminutā pecuniæ æstimationē, quanti æstimatur in præsentem. *Azor l. 5. q. 9.* Aut quando is cui datur, vult eam in suos vsus similiter

fimiliter expendere, antequam eius æstimatio m-
nuatur. Azor lib. 10. de Camb.

Nihilominus eandem pecuniam minus val-
turam expendere in præfenti, secundum præfent-
pretium, licebit. Less: lib. 2. c. 21. d. 5. n. 44. & 46.

Sicut & frumentum, quod minus valiturum
timeo, currenti pretio vendere licet. Azor de Usur-
ra. lib. 5. c. 7. q. 6. 7.

QVÆSITVM VI.

*An dare aliquid alteri, cum tali pacto, ut si alteru-
ter intra certum tempus innoxeretur; pecunia amplius non
restituatur: & si vterq; superstes sit, donatarius
reddat duplam; sit licitus contractus?*

R. Cum distinctione 1. Nam aut pecunia datur
per modum donationis, siue etiam per contractum
innominatum (da, ut mihi des:) & sic licitum
est, quia neq; ratione mutui datur, neq; ibi mutuū
interuenit, dummodo id fiat candido animo, sine
fraude. Nau: c. 17. n. 222.

2. Aut datur per modum mutui, & sic Nauarro
videtur usura. Azorius verò censet non esse usuram,
quia illud lucrum obuenit non ex vi mutui,
sed periculi vtrinque. Tom: 3. l. 5. de Usura. c. 6. q. 2.
Et lib. 7. cap. 7. q. 7: dicit esse licitum propter in-
certum & dubium euentum, videturq; esse contra-
ctus ludi, & reuera mutuū hinc locum non ha-
bet, atq; adeo neq; usuræ labes.

QVÆSITVM VII.

Quomodo

*Quomodo in pacto de retrouendendo, commit-
tatur usura?*

R. 1. Ratione pretij, si minoris ematur quam
valeat, tunc enim vendens, præsumitur mutuū
palliaste, sub venditionis nomine Cajet. sum: 7.
Venditio. n. 9. Et 7. Usura. n. 5.

Ordinarie autem de iusto pretio (si alienare-
tur in perpetuum) detrahenda est quarta pars.
Quamuis si apponerentur conditiones, in maio-
rem fauorem vendentis, & maius onus ementis,
minoris posset res illa emi.

Et vice versa, si conditiones fauorabiles
essent emptori, & molestiores venditori, pluris.

2. Ratione intentionis, ut si in animo non sit
sinceritas emendi, & vendendi, (quamuis ad tem-
pus (sed usuram palliandi. Decy: l. 2. c. 107.

QVÆSITVM VIII.

*Societatis contractus quid, & quis licitus, &
ut talis ineundus?*

R. Quæsitum hoc tria continet puncta.

1. Scilicet, quid sit realis contractus. 2. Quis li-
citus. 3. Quomodo ineundus.

Quamuis autem societas in multis inueniri
possit, videlicet in officio, de qua Azor t. 3. l. 9. c. 8.
In vectigalibus. In arte, Azor; Lessius. In animali-
bus, de qua Azor, c. 7. In omnibus bonis, de qua Azor
c. 17. 18. & 19. In negotiatione, seu in mercatura,
(quæ dicitur societas quæstiuosa:) hic quaritur de
societate in mercatura, utpote magis usitata, &
pluri-

plurimum necessaria: Idcirco de hac tractare cogitamus. Eius autem descriptio talis esse potest.

Societas negotiationis, est conuentio duorum vel plurium, de communi eaq; honesta mercatura facienda, ad commune lucrum habendum, ex his quæ singuli socij in commune contulerunt.

Vt autem talis contractus sit licitus, quatuor conditiones requiruntur.

1. Vt negotiatio sit vera & honesta, ad excludendam eam, quæ neq; est vera, sed conficta, ad palliandum vsuram; neq; honesta, vt illa quæ est in furto, rapina, vsura, & alio maleficio.

2. Vt singuli aliquid conferant, siue pecuniam siue industriam, operam aut laborem; siue instrumenta, vt nauē, currus: siue animalia, aut alia bona necessaria ad negotium: prout conuentum fuerit.

3. Vt æqualitas inter socios in omnibus seruetur. Hæc autem æqualitas intelligitur, quoad impensas, lucra, & damna: ita vt quisq; secundum proportionem, æstimationem, & valorem collatorum ad commune, impensas faciat, lucrum reportet, & damnum sustineat.

Nam lucrum quoq; diuidendum est, vel in partes æquales (si illa quæ conferuntur æqualem valorem habent) vel in partes proportionales, si illa quæ erant collata, non æqualem æstimationem habeant. v. g. vnus contulit mille, alter centum. Lucrum diuidetur proportionaliter, vt secundus accipiat vndecimam partem lucri, primus verò decimam tales partes. *Nauar & alij.*

4. Vt

4. Vt singuli socij, sint periculo expositi, respectiue: hoc est, ille qui deposuit pecuniam, (instrumenta, aut quodcunque aliud) solus pariatur damnum, si illa casu fortuito perierit, aut detrimentum passa fuerit ex parte, vel in toto, propter negotiationem: neque tenebitur socius mercator damnum refarcire, nisi huius culpa intercesserit. *Azor c. 2.* Siquidem quælibet res, domino suo perit. Et pecunia collata (quoad dominum) non transit in societatem, sed est deponentis (quamuis vsus eius sit cõmunis) vnde etiam ante omnia si extat, restituenda est deponenti post negotiationem.

Similiter, si præter summam capitalem, in fine negotiationis, nihil lucri apparuerit, damnum in sua industria, & labore, subibit socius negotiator, neq; tenebitur alter socius compensare, ex sua sorte principali, si remansit.

Quo pacto autem sit ineundus: sciendum est quòd hoc fieri potest multipliciter.

1. Dum plures simul vnum cumulum suarum Pecuniarum congerunt, communesq; habent ministros, & alia instrumenta. *Decis: lib: 2. c. 120.*

2. Si plures æqualiter conferant non tantum Pecuniam, sed etiam industriam, operam, laborem, &c.

3. Quando vnus ponit pecuniam, alius instrumenta, tertius industriam, quartus operam & laborem. *Azor c. 1.*

4. Cùm vnus collocat pecuniam, alius industriam, operam & laborem. *Azor.*

15

Lesius

Lesius lib. 2. c. 25. d. 2. quatuor modos assignat, poterit qui volet videre.

Nihilominus quatuor restant adhuc dilucidanda.

1. Dubitatum est olim (inquit *Azor c. 4. q. 2.*) quomodo industria & opera hominis, possit exequare tantiq; æstimari, quanta potest esse summa pecuniæ, præsertim quando aliquis confert decem aut centum millia aureorum, ut propterea possit æquale lucrum accipere, cum eo qui tantam summam reposuit. Sed hoc facile intelligemus, si considerabimus: quod pecunia ex se sterilis est, Fœcunda verò, ut subest industriæ humanæ. Quæ quidem industria in aliquibus solertissima, sagacissimaque ad lucrandum, & excogitandum modos exquisitos, inuenitur; ita, ut iudicio omnium censeatur æquipollere tantæ summæ: & omnes, quàm liberissimè cum ipso talem societatem, (collocatæ quantumcunq; summa) contraherent: in alijs media, in cæteris exigua, adeo ut vix florenus vnus vel alter eius concedatur. Et similiter opera vel labor exercetur, aut in locis turis nullam difficultatem habentibus, aut periculosis, arduis, &c. Itaq; accedente iudicio ac æstimatione peritorum mercatorum, hæc æqualitas stabiliri potest. Nam aliquando contingit, ut industria vel operâ vnus, tantum conferat societati, quantum pecunia alterius quemadmodum *l. societas ff. Pro socio* dicitur. Et si non fuerint, additur: quod plerumq; tanta est industria socij, ut ipsa plus societati conferat, quàm pecu-

pecunia. Possit & aliter declarari ista æqualitas, secundum *Azor c. 4. q. 4.* Et aliter, secundum *lacob. Grassi. l. 1. o. 120. n. 7.* Verùm sufficit supradicta, quæ est quasi germana declaratio, moralem continens æqualitatem.

2. Lucri nomine (quod debet esse commune) intelligitur omne illud quod remanet (deductis expensis, & damnis si quæ intercesserint) ex negotiatione, vel causa negotiationis provenit: non autem, si aliunde: vel sola occasione negotiationis accidit: ut si occasione societatis, contraxit quis amicitiam vtilem cum aliquo, aut notitiam cum principe, cui quia placuit persona illius socij, princeps donavit ei aliquid: tunc enim tale donum socius communicare non tenetur *Azor c. 4. q. 8.*

3. Nomine damni, illæ tantum iacturæ accipiuntur; quæ ex ipsa societate tanquam ex causa descendunt, & tales similiter debent esse communes: ut si socius laborans pro societate diripiatur à latronibus, vel naufragium patiat, vel morbo corripitur, &c. vel captus ab hostibus, vel in servitutem redactus, redimat se suis pecunijs; tenetur societas ex communi ei compensare omnia: non autem quæ socij sola occasione societatis sentiunt.

Vt si quis occupatus negotijs societatis, patrimonium suum negligentius administravit, vel non potuit proficisci ad suscipiendum legatum sibi factum, aut aliter iratus, (propterea quod talentum iniuit societatem) mutavit testamentum, in quo per illum factus erat hæres, &c. non imputatur societati. *Azor c. 5. q. 4.*

4. Impensæ quoq; illæ debent esse communes, quæ causa talis negotiationis fiunt, siue sint in iumenta, nauigia, ad merces exportandas, vel traiciendas: siue vasa ad asseruandas, vel ad ipsas meliores reddendas, vel ad famulos conducendos, siue in medicos (casu quò laborans pro societate in morbum incideret) siue etiam pro victu quotidiano: non deductis impensis, quas alioquin domi suæ fecisset, si hac de re expresse inter socios conuenierit, aut consuetudo talis fuerit: secus si neq; pactum intercessit, neq; cõsuetudo extet: *Azor c. 5. q. 8.*

Q U Æ S I T V M IX.

Quis dicatur usurarius manifestus, & à quo absoluendus?

R. Manifesti sunt dupliciter, scilicet, iure & facto, seu euidentiã. Facto quidem, qui ita palam dant ad vsuram, vt nulla tergiversatione factum celari possit.

Iure verò, qui iudicis sententiã de hoc crimine sunt cõdemnati, aut qui legitimè in iudicio per idoneos testes sunt cõuicti, vel etiã cõfessi in iudicio.

Quoad absolutionem. Vbi hic casus Episcopo reseruatus est absolure, ad illum pœnitens est remittendus, aut per Confessorem facultas petenda. Cæterùm in Synodo hac, non video inter reseruatos casus. Papalis quoq; non est, quia non est ipso iure excõmunicatus. *Lessl. l. 2. c. 20. d. 22. n. 186.*

Dicendum itaque est, quòd non admittendus est ad confessionem, donec satisfecerit re ipsa pro sua

sua facultate, vel idoneam cautionem dederit pignoratitiam, vel fideiussoriam ipsis creditoribus, (si præsentis sint) vel in eorum absentia Ordinario loci aut eius Vicario, vel Parocho, coram testibus fide dignis, vel Notario publico habenti mandatum à loci Ordinario. Si talem cautionem præstare non potest, debet iurare, se nõ posse in presenti, & se facturum, curaturumq; quicquid poterit, vt fiat restitutio.

Si periculum non patiat moram, statim absoluendus est, & postea cautio exigenda. *Lessius.*

In Synodo c. 60. f. 170. multa dicuntur vtilia circa vsuras. Et *Sayro lib. 10. l. 5. c. 5 n. 27. & 31.* Et quoniam existimo non omnes ad manum habituros Synodum Diœcesis Cracouiensis. idcirco decreui summarie perstringere, ea quæ ibi de hac materia dicuntur: Dicuntur autem septem.

1. Interdicitur Sacerdotibus sub pœna suspensionis ipso facto ab officio, & restitutionis accepti, ne à manifestis vsurarijs oblationes accipiant; nec eos ad communionem admittant, neque ad sepulturam, si in tali peccato moriantur.

2. Præcipitur vt ipsi vsurarij, tam spirituales, quàm seculares, qui respiscere noluerint, tam diu excõmunicati publicè denuncientur, donec restituant extorta per vsuram. Ad hoc tamen prærequiritur declaratio, per officium ordinarij facièda.

3. Modus restituendi duplex præscribitur. Primus extra articulum mortis. 2. In articulo mortis. Extra articulum quidem mortis, tria. 1. Vt v-

usurarius volens restituere, denuntiet Confessario
 usurarum, & facultatum suarum quantitatem. 2.
 Confessarius (si sufficiunt facultates) iniungat con-
 fidenti, vt omnes vsuras restituat: si non sufficiunt
 partem vsurarum soluendam in presenti designet
 residuam autem differat soluendam, cum maiore
 facultates habuerit: adhibita tamen sufficienti
 cautione. Nomine autem sufficientis cautionis, il-
 la triplex intelligitur. 3. Usurarius restituat his
 a quibus extorsit. Qui si non extant, hæredibus res-
 titutio fiet. Deficientibus etiam hæredibus: im-
 pium lucrum totum conuertatur ad pios vsus, se-
 cundum iudicium Parochi & Confessarij, vel Ar-
 chidiaconi visitantis, dummodo iniqua summa
 duos aureos non excedat. Nam si excedat; satisfac-
 tio. vel cautio præstanda erit in manibus Episco-
 pi. Et hoc modo postea absolui poterit, à quocunq;
 voluerit Confessario, & non aliter.

4. Qui verè pœnitentiam ad horam mortis dis-
 stulerit, & contemptis clauibus Ecclesiæ excom-
 municationem corde indurato sustinuerit, tamen
 urgente periculo absolutionem petierit, tunc tria
 seruanda erunt. 1. Ante absolutionem iurare de-
 bebis se restitutum acquisita per lucrum. 2. Ma-
 nifestabit Pœnitentiario suo, bona mobilia & im-
 mobilia. Ipse autem Confessarius præcipiet inte-
 gram restitutionem, si facultates fuerint sufficientes:
 res: vel si non sint sufficientes, iubebit, vt usura-
 rius partem vsurarum persoluat: & de reliquo per-
 soluendo, coram Vicario Episcopi, vel saltem Pa-

rocho

rocho, fide iussores statuat: qui fide iubeant, quod
 Usurarius recepta sanitate, & aucta facultate resti-
 tuet, vt supra dictum est præcedenti numero, con-
 ditione tertia. 3. Quod si fideiussores non exte-
 rint, & usurarius ægotans ostendat signa veræ pœ-
 nitentiæ: tunc satis est quod iuret, vt præfertur.
 Quo facto ad Sacramenta & alia admittatur.

5. Idem modus debet obseruari circa res vagas,
 oblatas, vel malè acquisite.

6. Sacerdos etiam regularis exemptus, si non
 seruata præmissa formâ, talem vt præfertur usura-
 rium manifestum, præsumperit in loco sacro se-
 pelire, authoritate Concilij Viennensis, ipso facto
 est excommunicatus. Neq; poterit absolui, nisi
 Episcopo satisfecerit. pro iniuria irrogata.

7. Declaratur, qui sunt usurarij, per duodecim
 numeros.

1. Qui publicè vel probabiliter exercet vsuras.
 2. Qui decem marcas mutuunt, & vndecimam
 Percipiunt ratione vsuræ.

3. Qui fructus vel prouentus rei pignoratæ,
 non computant in fortem.

4. Qui carius vendit: quam iustum rei pretium
 exigit, ob dilatam solutionem.

5. Venditores qui paciscuntur, vt si pretium rei
 venditæ tempore solutionis creuerit, ipsi lucren-
 tur, diminutionem pretij in se non suscipientes.

6. Cum frumentum, vel aliud quidpiam, mi-
 nus purum integrumq; datur, vt tantundem inte-
 gri aut purioris restituatur, (quamuis dilatio ad

benq

benè placitum, & commodum debitoris concedatur) usura est.

7. Ad contractum emptionis cum pacto retrovendendi, quatuor considerationes adhibentur.

1. Ut emptor habeat verè animum emendi: alias enim, si facit, ut fructus & summam totam recipiat, usura erit. 2. Emptor sustineat rei emptæ onera. 3. Res emptæ ex natura sua sit fructifera. 4. Pretium iustum detur. Videlicet: si emptor venditori facultatem redimendi concedit ad sex annos, tunc ex pretio detrahatur quinta pars: ut puta, si valet res quinq; millibus, dentur quatuor. Si ad decem annos quarta pars.

8. Si venditor domûs aut fundi, accipit rem venditam ab emptore in Emphiteusim, liuellum aut arendam maiorem autem soluit censum, quam sit verus redditus rei: usura est.

9. Venditor accipiens ab emptore frumentum, pannum, &c. loco pecuniæ: nisi id faciat iuxta pretiû, quod in foro publico æstimatur, iniquè agit.

10. Quando dotalis pecunia marito re ipsa numeratur & traditur, non potest relinqui apud exhereditarios vel alios propter lucrum, absq; nota usuræ. Sed quando pecuniæ traditio differtur, licite accipitur aliquid correspondens fructibus dotis, ad sustinenda onera matrimonij.

11. Similiter si monasterium non recipit pecuniam oblatâ, ut pënsionè diutius recipiat, usura est.

12. Declarantur duo illicita esse. Scilicet, quando in oppignoratione tale pactum apponitur, si

oppigno

oppignorans intra triennium non redemerit rem oppignoratam, teneatur creditori vendere: vel eam amittat, seu eius iure cadat.

QVÆSITVM X.

Vendere rem carius credito, quam numeratò, an sit usura?

Æ. Regulariter, & ex natura rei est usura, quando fit ob solam dilationem solutionis, ut passim omnes docent.

Nihilominus quinque sunt consideranda.

1. Latitudo iusti pretij. Nam vendere numeratò infimo pretio, credito verò, summo, non est usura: quia est intra latitudinem iusti pretij.

2. Si res seruandæ erant ad certum tempus, quo sunt carius valituræ: tunc licet pluris vendere, deductis tamen impensis pro conseruatione rei, &c.

3. Ratio habenda est periculi sortis, cui talis mercator exponitur, propter Emptorem infidum & minus securum.

Debet tamen verû esse periculû & non fictum.

4. Ratione expensarum & molestiarum, quas timet in recuperanda sorte.

5. Ratione lucri cessantis, vel damni, ex dilatione solutionis, ut si in præsentem habeat emptores, qui præsentem pecunia emerent, vel in breui probabiliter sperarentur emptores, ille autem pecuniam conuerteret in negotiationem & lucraretur. *Lesius l. 2 c. 21. d. 6.*

QVÆSITVM XI.

k

In quo

In quo differunt *lucrum cessans & damnnum emergens?*

R. In tribus. In significacione, materia, & compensatione. In significacione quidem: nam damnnum emergens importat detrimētum, quod aliquis patitur propter mutuum; id est, eò quod alteri mutuat. *Lucrum autem cessans, significat omissionem speratæ utilitatis alicuius, propter mutuum. Prax: for: pœn.*

Deinde differunt in materia. Quia damnnum emergens est in rebus quas creditor habet, vel quæ ei debentur. *Lucrum verò cessans, respicit emolumentum, quod ei non erat debitum, & à quo consequendo impeditur. Less: l. 2. c. 20. dub: 10.*

Quoad compensationem verò differunt: quia damnnum emergens totum est compensandū, quod propter mutuum incurritur. *Lucrum verò cessans non totum quod speratur, sed ad arbitrium boni viri, per pensis impedimentis, periculisque lucrifacendi, deductis etiam impensis, si quæ sunt. Quod enim futurum est, nondum est, & multis modis impediri potest.*

Exempla vtriusq; interesse. Damni quidem, si quis eò quod mutuat, cogitur ipse pecuniam sub fenore accipere, & usuram solvere, vel res suam minoris iusto vendere. Similiter: habet aliquis domum ruinam minantem, ad quam fulcieudam tenebat pecuniam quam mutuat: vel indigebat frumento ad familiæ usum, quod postea coegerit mutuatarius emere. Aut volebat censum redimere, vel debi-

debitum persolvere: & ob mutuum cogetur usuram vel interesse, aliquid dare.

Lucri verò, ut si quis pecuniam destinatam negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ, subtrahat illi destinationi, ut alteri mutuet, ac propterea amittat spem lucri.

QVÆSITVM XII.

Quomodo licet exigere aliquid, ultra sortem ratione damni emergentis, & lucri cessantis?

R. Quamuis non desint, qui sentiant illicitum esse, exigere aliquid ratione damni emergentis, ut Less: l. 2. c. 20. dub: 10. refert, Nihilominus D. Th. 2. 2. d. 9. q. 78. a. 2. 1. & communiter omnes tenent id esse licitum.

Quod in duobus casibus locum habere potest.
1. Quando mutuatarius est in mora culpabili, hoc est, quando in termino solutionis non soluit, cum possit solvere, advertens creditorem velle sibi solui, Less: Summ: Cor: De usura, circa mutuum, c. 7. §. Primus casus. Prax: l. 23. c. 7. n: 70.

Neq; necesse est, ut creditor eum interpellet de solutione, quia ipse terminus satis interpellat, virtute pacti ab initio conuenti. Et tunc quoque inicitur tacitum pactum, ut non soluens teneatur ad interesse, defectu solutionis obueniens. Lessius n: 69.

Secundus casus, quando ab initio (quod licet fieri potest) conuentum est, de aliqua pecunia ultra sortem reddenda, ratione damni ex mutuatione impendentis, tunc enim si aliquid euenerit, siue ante, siue post terminū & morā mutuatarij, resarciendum erit.

Requiruntur tamen in hoc secundo casu, duæ conditiones, ad hoc vt licitè compensatio accipi possit. 1. Vt mutuuum sit causa damni, ita quod sine mutuo non eueniret, & per mutuuum, mutuans effectus sit impotens ad præcauendum impediendumq; illud damnum. Addit *Azor t. 3. lib: 5. de Usura, c. 4.* Si tamen alias habeo pecunias, quibus domum labentem reparare possim, vel amicus alias mihi offert, tunc damnum mihi non prouenit ex mutuo.

2. Vt mutuator admoneat mutuatarium illius damni futuri, ne decipiatur, nam forrè nollet mutuuum cum tanto onere. *Lesius & Sum. Cor: de Usura circa mutuum, n. 11. §. Tertius casus.* Quod si ipsi damnum non est deductum in pactum, mutuatarius nõ tenebitur pro eo soluere, etiamsi postea eueniat, sed mutuans sibi imputet. Nam eo ipso, quod non deduxit in pactum, censetur illud in se recepisse: nisi debitor fuerit in mora, aut per vim coegerit eum sibi mutuare. Hoc interesse quamuis bona conscientia possit accipi, raro tamen aut nunquam est in usu.

Quoad lucrum cessans, licitum est pacisci tempore mutuationis pecuniæ, de lucro cessante cum mutuuario, seruatis tamè quatuor conditionibus.

Prima. Vt verè ac syncerè pecunia sit destinata negotiationi, quæ etiam negotiatio sit parata & in promptu: vt *Caiet. §. Usura, casu 5.* ait. *Less.* verò n. 86. docet, satis esse si absolute sit destinata certæ negotiationi, aut etiam in genere, vt sit à quibusdam

buisdam

buisdam, qui in omnem lucrandi occasionem sunt intenti: dummodo merces sint certæ, & lucrum.

2. Vt mutuatio verè sit causa lucri cessantis, ita vt neq; arte mutuans possit commodè compensare totum lucrum negotiationis, neq; habeat aliam pecuniam otiosam, quam commodè possit in mutuatæ locum subrogare, & eidem lucro destinare. Quamuis computari non debeat inter otiosas pecunias, reposita ad alios euentus, vt ad alendam familiam, dotandas filias, prouidendum senectutis, vel ne mutuans exponat statum suum periculo. *Less. n. 87. Sum. Cor: Azor c. 5. Tolet. l. 5. c. 33. n. 1. Caiet. §. Usura.*

3. Conditio. Vt lucrum habeatur in spe certa, siue probabili, & mutuans non tantum exigatur, quantum est lucrum speratum: sed minus, arbitrio boni viri. Deducenda enim est æstimatio laborum, expensarum, & ratio habenda præsentis ac certitudinis. Nam plus valet, quod præsens est: & minus, quod futurum est, ac propterea incertum, multisq; modis impediri potest, vt *D. Th.* ait.

4. Vt præfati lucri compensatio non exigatur statim dato mutuo, sed conuenienti interuallo. *Less.* Nam hæc anticipata solutio erit usuraria. *Azor c. 5. q. 3. fin. Ioan: Med: C. de rebus per vsur: q. 3.*

Ultima potest apponi conditio, aut potiùs monitio, vt hæc intelligantur, dummodo omnis dolus & fraus palliandi vsuras, absit. *Nauiar: c. 17. n. 21.* Et præterea secluso scandalo, ad euitandum peccatum. *Decis: l. 2. c. 105. n. 14. Num: autem 34.*

k 3

subiun-

subiungitur: Cum interesse lucri cessantis requiratur tot conditiones, ideo consulendum est, ut a tali contractu absteatur, post factum tamen seruatis prædictis conditionibus, contrahentes non sunt condemnandi, nec tenentur ad aliquam restitutionem: ex D. Ant. & Nau.

Prax: lib: 23. c. 8. n. 83. Id, inquit, quod est admissum in speculatione, dissuadendum est in praxi, antequam fiat, tum quia paciscentes sapius mentiantur, tum quia difficile est, ut omnes conditiones simul concurrant, & obseruentur.

Extenditur autem interesse lucri cessantis solvendum non tantum ex pacto, sed etiam ex & post moram debitoris. Caiet: 22. q. 88. Nau: & Sum: Cor: seruatis tamen conditionibus.

Multæ autem in Sum: Cor: enumerantur conditiones, non aspernendæ. Sicut etiam in Prax: Cor: pœn: lib: 23. c. 7.

QVÆSITVM XIII.

An pro pecunia dotali liceat fructus aliquos accipere?

R. Si pecunia iam est in manibus, & dispositio ne legitimi possessoris, eam non licet conuertere ad contractum iniustum, propter lucrum acquirendum, iuxta modum corruptæ consuetudinis, si quidem neque pro redemptione captiuorum, licitum est usuram committere, c. super eo, de Censuris. Et Nau: Conf: 2. de Usuris, lib: 5. Et Man: cap: 17. n. 257.

Nihilominus, si eadem pecunia dotalis, vel pupill-

pupillarum ac viduarum, subijceretur licito contractui, & reduceretur ad aliquem iustum rituum & modum (de quibus Valentiat. 3. disp: 5. q. 25. p. 2. postquam in primo puncto enumerauerat in multis modis) posset licite fructificare.

Modus autem iste est, si inirentur & coniungerentur tres contractus, cum mercatore, ex parte pupillarum. 1. Societatis. 2. Asssecurationis summa capitalis; hoc est, susceptionis periculi in se, & obligationis reddendi sortem principalem, etiam si perierit. 3. Venditionis & emptionis lucri maioris incerti, pro minori certo. Et tunc si ratione societatis lucrum sperabit; v. g. quindecim pro centum. Ratione asssecurationis, detrahentur quatuor ex quindecim. Ratione venditionis, dabuntur alia quatuor. Itaq; residuum, scilicet septem accipiet pupillus, tanquam lucrum pro sorte sua.

Cæteri modi recensiti à Valent: præter hunc; vel hic locum non habent, vel periculis pleni sunt. Less: l. 2. c. 25. dub: 3. n. 31. & sequ.

Quod si pecunia nondum peruenit ad manus, sed genero debita apud socerum sit; aut vidua relicta, ab hæredibus nondum sit restituta: tunc gener potest percipere fructus ultra dotis sortem, siue ex fundo sibi tradito causa dotis, siue ex pacto de soluendis tot florenis, singulis annis pro centenario, ratione interesse onerum matrimonij, vel lucri cessantis. Decis: l. 2. c. 108.

Idè dicendum de vidua, & de separata per diuortium. Decis: 5. Nau: Man: c. 17. n. 23. Soto 6. de Iust: q. 1. a. 2. Prax: lib: 25. n. 238.

Nota hic duo, circa primum punctum.

1. Quod isti tres contractus possunt iniri, siue cum eodem socio, mercatore: siue cum alijs tribus, & siue in continenti, siue ex interuallo. *Nat. c. 17. n. 253. Decis. lib: 2. c. 120. n. 38. Quamuis Azor. 2. 3. l. 9. c. 3. q. 6. & c. 4. q. 3. aduersetur, & usurarius esse contendat, si cum vno & eodem, prædicti tres contractus fiant: sed optimè rationes soluit. Less. l. 2. c. 25. d. 3. vbi pro hac sententia, multos citat auctores.*

2. Quod non est necessarium semper, hoc contractus fieri expresse, sufficit enim, vt contrahentes implicite eos intendant, per vnicum contractum expressum. Vnde potest quis vti hac forma cum mercatore. Confero mille ad communem mercaturam, vt quotannis soluas quinque vel sex salua sorte, eo modo, quo Doctores docent id esse licitum. *Less. lib: 2. cap: 25. n. 31. & Val: 22 d. 5. p. 2. q. 22. 25.*

QVÆSITVM XIV.

Prouiso virginu nubilium, quâ obligati ad dotem reponendam, soluunt, antequam nubant, vel dotem accipiant, estnè licita?

R. Si virgo nolit vnquã nubere, sed ex tali prouisione semper viuere, salua summa capitali: illicita est prouisio talis. Hoc enim non aliter dari videtur, quam ex vi mutui, vel expliciti vel impliciti.

Quod si intendant nubere, videtur licita esse, tum ratione legis, sic disponentis (vbi est facta) tum ratione piæ consuetudinis, tum ratione tacitæ do-

natio-

nationis parentum intendentium, dotis in sua integritate conseruationem, vsq; ad realem eius exhibitionem, tum quia illa prouisio potest computari in supplementum dotis, vt in simili dicitur, in *Decis. lib: 2. c. 106. n. 3.*

QVÆSITVM XV.

An conditio pupillaris, excusare possit à peccato & restitutione, si capiatur aliquod lucrum ultra sortem?

R. Non potest excusare. Nam si tutor exposuerit pecunias pupilli vsuris, (quamuis non potuerit aliter ex eis lucrari) tenebitur pupillus ad restitutionem, & similiter tutor (vbi pupillus nequiuert vel noluerit) tanquam cooperator. Teneatur tamen adhibere omnem diligentiam, vt ex pecunia pupilli lucrum acquiratur, vel emendo prædia, vel dando mercatori ad partem honesti & liciti lucri, recipiendam. Qui si negligens fuerit, potest pupillus accipere honestum lucrum à tutore suo. Si autem fecerit tutor quod in se erat, ad nihilum tenetur. *Sylue: §. Usura, lib: 9. q. 29. Prax: lib: 25: n. 240.*

QVÆSITVM XVII.

Habens pecuniam, sed ea vti ad lucrum nesciens, nec valens: qua ratione sua necessitati consulere potest?

R. Ex superioribus patet, ipsum non posse illicitis modis victum aut lucrum quærere, poterit autem ad licitos contractus se conuertere, scilicet

k 5

ad em-

ad emptionem fundi frugiferi, siue in æuum: siue cum pacto retrouendendi: ad emptionem census annui, (vulgò dicti *Wyderkass*) ad societatem in mercatura, seu mercaturam in societate, de qua paulo ante dictum est. Quod si neq; ad hos modos pateret occasio, habens autem pecuniam, esset decumbens in infirmitate diuturna, &c. Tunc non est aliud remedium, nisi ex parata pecunia viuere in Dominum Deum cogitatum iactare, interim magna fiducia Dei auxilium expectare. Tandem paratus sit facere, quod faciunt mendici, imò & diuites ad magnam paupertatem redacti. Isti namq; in patientia egestatem sustinent, & Dominus Deus enutrit eos, subordinat & prouidet benefactores, aut tandem præmium cæleste, pro indigentia tolerantia parat, & suo tempore largitur.

QVÆSITVM XVII.

Faciens contractum illicitum, bona tamen sua, de, quem si sciissent esse iniustum, non fecissent: an postea, veritate comperta, possint ratione lucri cessantis, tantum retinere, quantum iusto contractu lucrati fuissent?

R. Hanc difficultatem in terminis, tractat. *Less. lib. 2. c. 20. d. 12.* Nos huic breuiter respondebimus negatiuè. Quia emens prædium minoris iusto, bona fide, non peccat quidem, sed tamen postea intellecta veritate, tenetur complere premium, nec potest excusari per hoc, quod si alium contractum iniisset, etiam plus lucratus fuisset. Et ratio est. Quia

Quia venditor nõ consentit in illum titulum, neque illius intentio est, rem suam minoris iusto vendere, propter interesse emptoris. Similiter vendens bona fide, supra iustum, tenetur comperta veritate restituere excessum, quia emptor non intendit cõpensare interesse venditoris, sed tantum emere rem iusto pretio. Ita etiam hic, quanquam non peccat, tenetur tamen ad restitutionem. In primis ergo rescindendus est contractus illicitus, & quidem quamprimum, neq; enim tutum est in offensa Dei, & iniustitia, vel ad momentum permanere. Deinde restitutio facienda est: ac postea alius contractus licitus (si placebit) faciendus. Nec poterit excusare consensus alterius contractuentium, quia ille non est absolutus, & spontaneus, vt qui procedit ex vi contractus illiciti, per sum ob necessitatem iniiti.

QVÆSITVM XVIII.

An licitum sit ab usurarij semere pignora, quae ipse passim in ciuitatibus publice vendunt?

R. Est licitum. Quia mutuatarij postquam ea reliquerunt pro usuris, non solent curare, ad quos perueniant: & si rogarentur, libenter facerent potestatem emendi. *Less. lib. 2. cap. 20. dub. 19. n. 166.*

TITULUS X.

De Simonia.

Habet quæsitã nouem.

QVÆ

QVÆSITVM I.

Simonia quid sit, & quadruplex?

R. Simonia est deliberata voluntas emendi, vendendi pretio temporali, aliquid spirituale, vel spirituali annexum.

Spirituale hic dicitur, quod est supernaturale quocumque modo: ut gratiæ, Sacramenta, consecrationes, benedictionesque; Ecclesiæ, & omnis eius potestatis supernaturalis. Spirituali annexum quod cum aliquo spirituali habet connexionem. Vel antecedenter: ut ius patronatus, qui præeigunt ordinem sacrum; sicut vestes, vasa, templa, altaria, benedictionem. Vel consequenter, ut beneficia Ecclesiastica: quia supponunt officium dicitur. Aut concomitanter, ut labor in ministeriis Sacramentorum. *Nauar: cap: 13. n: 99.*

Diuisio. Simonia (claritatis causa) est quadruplex: Mentalis tantum, Conventionalis tantum, Realis, & Confidentialis.

Mentalis est quæ latet in mente tantum sine intentione. Quæ interdum erumpit ad dationem absque declaratione iniqui animi, interdum non.

Conventionalis, quæ etiam ad pacta verè, non animo decipiendi deducitur: verbo, nutu, vel alio signo: siue in sola tantum promissione consistat: siue etiã re ipsa ex vna tantum parte impleatur.

Realis, quæ ad dationem, & acceptionem præmissis pacto peruenit. Et posset quidem subdividi, quod vel est vtrinque completa: vel ex vna parte

parte tantum. Sed quia realis hic dicitur quæ omnifariam est completa: idcirco hæc, quæ ab vna tantum parte compleri incepit, ad conventionalem reducitur. *Valent: 22. de Simonia, disp: 6. pun: 5.*

Confidentialis, quando alicui confertur, aut procuratur beneficium cum pacto, ut idem confertur vel procuranti, aliquando resignet.

QVÆSITVM II.

An conferens beneficium indigno, ob consanguinitatem, amicitiam, vel preces, sit Simoniacus?

R. D. Th: 2.2. q. 10. a. 5. 2. ait, non esse Simoniacum propter consanguinitatem vel affinitatem carnalem, conferre gratis aliquid spirituale, quia nihil ibi datur vel accipitur pecunia æstimabile. Quamuis ex tali motiuo principaliter conferre, sit mortale, præsertim indigno. *Nauar: cap: 23. n: 107. Azor: t. 3. l. 12. cap: 11. q. 1.* Idem dicendum est de conferente ob amicitiam. *Nauar.*

Quod si hoc in aliquod commodum temporale resoluitur tanquam in pretium; erit Simonia. *Valentia 22. de Simonia, disp: 6. pun: 3.* Exemplum ex *Azor.* Si quis confert consanguineo, ut inde conferens fiat honoratior, vel opulentior, vel potentior: vel ut consanguineorum, aut propinquorum familia esset clarior, vel diretur.

Et quamuis aliqui Doctores vniuersaliter dixerint hoc esse simoniacum, tamen latè & generaliter vsi sunt nomine Simonix: scilicet, in quantum

tum datur beneficium ob aliquam inordinatam causam, vel motiuum. *Less. dub. 20. Azor t. 3. lib. 12. cap. 11. Val.*

Sicut & de precibus specialiter aliqui asseruerunt. Nam conferre alicui beneficium propter preces, vel obtinere per preces etiam interueniente indignitate, non est proprie Simonia. Nisi preces pro precio fiant, & accipiantur: vt ait *Nauiar. cap. 23. n. 100. & 107.* Vel ex auditio precum resoluatur in aliquod commodum temporale, tanquam pretium, vt *Valent. Soto, & Azor*, aiunt: videlicet, si exaudiens preces, fauorem ab exaudito querit, aliquam vtilitatem expectat, benevolentiam sperat, obligationem oblatam suscipit, iram & odium meretur, honori ducit quod a talibus rogetur. *D. Th. 2. 2. q. 100. a. 5. Azor c. 18. q. 3.* Vel nisi aliquod pactum interueniat, tacitum vel expressum: vt *Less.* docet, *dub. 20. & Soto de Iust. lib. 9. q. 7. a. 3.* Aut etiam vt preces interponantur, apud alium, in ipsius collatoris vtilitatem. *Less.*

QVÆSITVM III.

Quomodo dignoscetur, qui inseruit alicui Prælato, pro beneficio obtinendo, an sit Simoniacus?

R. In confessione, tribus modis id cognosci potest. 1. Per distinctionem præpositionis (pro) Nam potest importare, vel causam finalem, vel impulsiuam, siue excitatiuam. Et quidem si dicatur causam finalem, videlicet quod spes beneficii motiua

deat, tanquam finis principalis & immediatus ad inseruendum, proculdubio erit Simonia.

Quod si tantum excitet & impellat, finis tamen immediatus obsequiorum est salarium, aut alius iustus vel honestus respectus: tunc non erit Simonia, vt sequenti quaesito patebit, vbi etiam periculum latens aperietur.

Hanc doctrinam suppeditare videtur *Nauiar. c. 23. n. 100. ibi Quarto.* Declarationem vero terminorum de causa finali & impulsiuam, videre poteris in opere morali. *Sanch. lib. 4. c. 2. n. 38.* & de Matrimonio. *lib. 8. c. 21. n. 8. & c. 30. n. 9.*

Azor t. 3. lib. 4. c. 24. breuiter declarat: Finalis, inquit, est, propter quam aliquid fit, & qua non subsistente non fieret. Impulsiuam, qua est causa vt facilius, citius, vel promptius fiat: & qua non existente fieret, sed non ita facile, cito, vel commode.

2. Dignosci potest ex discussione intentionis. Nam si obsequia sumit pro pretio assequendi beneficium: ita quod ex vi obsequiorum immediate expectat illud; est quasi emens ipsum, ac proinde simoniacus.

Quod si non ex vi seruitij, sed vi fauoris comparandi per obsequia, sperat beneficium, non est Simoniacus. Quod in sequenti quaesito melius declarabitur.

3. Ex medio, videlicet si pactum mediat & interuenit, vt loco stipendij, aut etiam cum illo, accipiat beneficium. *Azor t. 3. lib. 2. c. 18. q. 2. & Less. lib. 2. c. 35. d. 20.*

A D D I T I O.

Solum intendit author, cum comm: apud Bonac. t. de Sim: q. 6. p. 1. per totum, posse beneficium excitare non ut motiuo obsequij vel per obsequium, (hoc enim damnat Inn: XI. propof. 45.) sed ut occasione obsequij motiuo gratitudinis vel per gratitudinē, vel alio honesto titulo beneficium conferatur, quod tamen author docet esse periculosum.

Q V Æ S I T V M I V.

Quomodo per munus à manu, à lingua, & obsequio, committatur Simonia?

R. Munus à manu (secundum D. Gregorium) est pecunia, & omne donum, quod intuitu obtinetur di spirituale datur: ut equus, torques, annulus, &c.

Talia si dantur ex pacto, erit Simonia completa: si absq; pacto, sed cum intentione secreta, obtinendi rem spiritualem, erit Simonia mentalis. Si verò dantur ad conciliandam amicitiam tantum, non erit Simonia: verum periculosum est. *Less: lib: 2. c. 35. dub: 20.*

Munus ab obsequio: si quis obsequium præstet Episcopo, Collatori, &c. vel inseruiat ipsidem cum expresso vel tacito pacto, ut beneficio commpensetur, aut saltem tali intentione non manifestata, erit Simonia. *Less: lib: 3. c. 35. dub: 20.*

Si verò, ut ipse collator, serui scientiam, & dexteritatem perspectam habens, moueatur ad conferendum ei beneficium, non erit Simonia in foro conscientie, etiam si gratis seruiat, dummodo non intendat obligare tacito aliquo pacto collatorem, nec collator sentiat se esse obstrictum. Non enim

præstas obsequia, ut Episcopum obliges, sed ut talenta tua ei innotescant. *D. Thomas, & Lessius.* Ad conciliandam verò amicitiam inseruire, æquè periculosum est, ac in munere à manu. *Less.*

A lingua, ut est laus & vituperatio, patrocinium aduocati, commendatio apud Principem, & alios, ad fauorem humanum comparandum, & odium vitandum: hoc enim officium est pretio æstimabile. Vnde si quis hoc principaliter intendit, vel in pacto deducit expresse vel tacite, Simoniacus est.

De precibus satis dictum est.

Q V Æ S I T V M V.

Quis Simoniacus sit ipso iure suspensus, vel excommunicatus?

R. Simoniacus realis in ordine, est ipso facto suspensus ab omnium ordinum executione. *Less: d. 24.* & præterea est excommunicatus cum Papali reseruatione. In beneficio verò Simoniacus est tantum excommunicatus. Similiter Simoniacus per confidentiam, non tantum realis, sed etiam conuenientialis, accepto beneficio, antequam impleat quod promisit, est excommunicatus. *Nau: n: 110. & Less: n: 147. Azor t. 3. l. 12. c. 10. q. 4.*

Pro cuius declaratione sciendum est. Quòd omnis Simonia, poena æternæ gehennæ punitur, nisi hic per Sacramentum Pœnitentiæ expietur.

Mentalis ultra peccatum mortale, nullâ poena iuris afficitur, siue sit purè mentalis, siue etiam peruenerit (absq; pacto tamen) ad actum exteriori

rem dan-

rem dandi vel accipiendi: adeo vt etiam ad restitutionem in nullo casu sit obnoxius talis simoniacus. *Nauar. c. 23. n. 111. Valde Sim. disp. 6. p. 6.* Quamuis Soto contrarium sentiat de Iust. l. 9. q. 8. a. 1. quoad simoniam mentalem, quæ ad dandum accipiendumq; peruenit.

Contentionalis præter peccatum mortale, quod ei commune est cum mentali, potest etiam puniri in foro exteriori, si iudici deferatur.

Illa verò Contentionalis, quæ est ex altera tantum parte completa, obligat ad restituendum id quod est acceptum, & quidem statim ante condemnationem. *Val: vbi sup.* Restitutio quidem rei temporalis, fieri debet danti, (quamuis per sententiam iudicis in pœnam ipsa priuari possit.) Reivero spiritualis, non danti sed superiori, nisi restitui nequeat, vt Sacramentum, vel Sacramenti character.

Quoad pœnas realis simoniæ distinguendum est. Nam vel est in ordine, vel in beneficio, vel in religionis ingressu.

Itaq; Simoniacus realis & mediatores, tam in ordine quam in beneficio, omnes sunt ipso iure excommunicati, cum reseruatione Papali. *Nauar. n. 111. Val.*

Simoniacus in ordine tantum, præter excommunicationem, est ipso iure suspensus, cum reseruatione Papali. *Val.* Simoniacus verò in beneficio, non est ipso iure suspensus, sed tantum excommunicatus.

Et præterea omnis dispositio beneficiaria, præsen-

præferatio, electio, collatio, per realem Simoniam, est nulla: & consequenter quæsitum per illam, debet dimitti, etiam ante sententiam, & quidem, cum fructibus: quia iure naturali relinquenda est res aliena.

Est quoq; talis inhabilis ad idem beneficium obtinendum.

Res autem temporalis per simoniam data, restitui debet Ecclesiæ, in cuius præiudicium admittitur: vel pauperibus, si in nullius Ecclesiæ damnatum, vel ignominiam id cessit: post sententiam tamen. *Val: Less.*

Simonia confidentiæ pœnis superat omnes superiores. *Less. lib. 2. c. 35. dub. 26. & n. 140. Nauar. c. 23. n. 108.*

Ad extremum notandum est, quod tradunt, *Nau: Val: & Azor. t. 3. l. 12. cap. 21. q. 6.* Quod nullus Simoniacus est ipso iure excommunicatus, præter Simoniacum realem in ordine & beneficio. Cuius contrarium *Less: dub. 23.* significat, quoad simoniæ ob religionis ingressum, quod videlicet tam dantes, quam accipientes, sunt ipso facto excommunicari per Urbani 4. Extrauag: quæ incipit: *Sane in vinea Domini.* Capitula verò aut Conventus, suspensionis pœnæ subiacent. Quæ tamen pœnæ intelliguntur, interueniente petitione vel exactio- ne, directa aut indirecta: Nam sponte oblata, (omni pactione cessante) licet recipere: Dotem quoq; exigere licet, ita determinante Martin: 5. & Clem: 7. non quidem pro ipso ingressu religio- nis, sed

nis, sed pro alimentis Monialis, maximè si Monasterium sit tenuè. *Less: dub: 12. & Azor lib: 12. c. 16.*

QVÆSITVM VI.

Resignare beneficium in fauorem tertij, continentè Simoniam?

R. Secundum vsum Curia Romanæ, & Constit: Pij V. prohibitum est, ne quis coram ordinario cedat suo officio, alterius gratia, imò & iure communitatis damnatur, vt Simoniacus. *Azor l. 7. c. 21. q. 2. & c. 27. q. 3.* Omnis enim pactio in spiritualibus est illicita, & Simoniam inducit. *Less: & Azor.* Ideo propter speciem Simonia, non possunt tales resignationes esse, nisi in manibus Summi Pontificis, cuius autoritas, dissipat Simoniam iuris humani, seu Ecclesiastici. Neq; enim hîc potest esse aliqua Simonia iuris diuini. *Less: d. 14.*

Licitum tamen est, dimittenti beneficium suum absolute, id est, absq; intentione id faciendæ causâ alterius, post aliquod temporis interuallum, & non statim, perere, ab ordinario pro aliquo. *Azor l. 2. c. 21. q. 3. & l. 3. l. 12. c. 8. Nau: Man: c. 23. n. 107.*

QVÆSITVM VII.

Permutatio autem Beneficiorum, caretne labe Simonia?

R. Caret quidem, si fiat autoritate Episcopi absq; ea verò inficietur ipsa.

Licebit itaq; tractare de permutatione faciendâ, & tractatum concludere, & se vicissim obligare.

gare, sed adiectâ clausulâ, sub beneplacito superioris, cui hæc sunt manifestanda. *Less: l. 2. c. 35. d. 4. n. 3. & dub: 17. Azor. c. 29.* Compensatio tamen excessus, est periculosa. *Lege Less: n. 102. & Azor: l. 3. lib: 12. c. 12. q. 3. Nau: Manual: c. 23. n. 100.*

QVÆSITVM VIII.

An sit Simoniacum, sumptus in lites & adificia à resignatario exigere?

R. Quoad expensas lites. *Less: l. 2. c. 35. d. 15. n. 94.* refert quosdam negare esse Simoniacum: tum quia resignans facit hoc, vt se indemnem seruet: tum quia totæ expensæ redundant in utilitatem resignatarij. Quorum opinionem ego limitarem, ad sumptus factos ex suo patrimonio, vel alias, dummodo non ex beneficio: hæc autem distinctione suppeditat. *Azor l. 7. c. 16. q. 9.* Alios autem asserere id Simoniacum esse: quæ opinio Lessio placet, & communis Doctoribus dicitur. Et ratio eius est. Quia omne pactum in spiritualibus, de onere temporali, quod iure non est annexum, reprobatur, si absq; autoritate superioris fiat. Neq; in foro exteriori (inquit) admitteretur ista excusatio.

Quoad adificia: Si facta sunt in utilitatem seu commodum resignantis tantum, vel circa proprios fundos, & non in utilitatem Ecclesia vel beneficij: & dato quòd in bonum beneficij, sed ex proventibus beneficij, videtur omninò esse Simoniacum reperere: secus si pro commodo Ecclesia aut beneficij, ex patrimonio sumptus fierent, vel ex aliunde

aliunde partis citra beneficium. Lege Azor t. 2. l. 1. c. 9. q. 6. & t. 3. cap. 12. q. 4.

QVÆSITVM IX.

Licetne in beneficijs, ob redemptionem vexationis, dare aliquid temporale?

R. Nauar: Man: c. 23. n. 101. sic respondet: Si quis dar, iam habet ius acquisitum, non committit Simoniam. Sed ante ius quæsitum, non licet dare aduersarijs, etiam malitiosè impediens, nisi impetirent vim inferendo, vel procurando pro indigno, vel solus ille occurreret dignus, qui eligere retur. Vel clariùs ex Less: lib: 2. c. 35. d. 18. Duplex est ius: Ad rem, & in re. Ius ad rem in beneficio aliud est remotum, vt dignitas personæ, respectu talis beneficij. Aliud propinquum, vt cum illa persona est electa, vel præsentata, vel postulata, sed nondum confirmata vel instituta. Ius in re habet, qui iam est confirmatus, vel institutus, vel collationem factam accepit, quamuis nõdum possessionem ceperit. Itaq; qui nondum habet ius in re, non potest pretio dato redimere vexationem ab illis qui possunt non tantum obesse, verumetiam prodesse suffragando, vel procurando, &c. Sed bene potest, qui solum possunt obesse, siue vi & fraude obsint, siue muneribus & precibus, apud collatores vel electores. Tunc enim datur pretium non pro beneficio, sed pro cessatione nocentia. Qui verò habet ius in re per confirmationem, vel institutionem, aut liberam collationem, potest pretio

pretio redimere vexationem, si fortè aliquis illum a possessione capienda impediatur.

TITVLVS XI.

De Beneficijs.

Habet quæsitæ 13.

QVÆSITVM I.

Quid in iure, nomine beneficij intelligitur?

R. Intelligitur annuus proventus, vel potius ius percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, Sacerdoti aut Clerico collatum, ob ministerium Ecclesiasticum. Azor t: 2. lib: 3. c. 1. q. 1. & Less: lib: 2. c. 24

QVÆSITVM II.

Quotuplex est beneficium seculare?

R. Duplex. Simplex, & non simplex, quod ab alijs dicitur duplex. Simplex est, quod non habet aliquam iurisdictionem, prærogatiuam, neq; administrationem, sed tantum seruitium in Ecclesia, tantum in choro, Missam ad altare. Duplex: quod præter hæc, habet aliquam iuris qualitatem videlicet, iurisdictionem, prærogatiuam, & rerum Ecclesiasticarum administrationem.

Beneficia habentia qualitates sunt, dignitas, personatus, officium, gubernatio Parochiæ, cura animarum, &c. Azor t: 2. lib: 3. c. 1. q. 5.

Dignitas propriè est, per quam beneficiarius habet

habet rei Ecclesiasticæ administrationem, & iurisdictionem in Clericos. Personatus, per quem beneficatus habet gradum honorificū: puta in choro sedem superiorem, in collegio locum, absq; carmen administratione & iurisdictione. Officium per quod beneficiarius habet administrationem, absq; iurisdictione & gradu eminentiori. *Azor t. 2. lib: 3. c. 1. q. 4.*

Porro dignitatem, personatum, vel officium habent, Decanus, Præpositus, Archidiaconus, Custos, Cantor, Scholasticus, &c. Nam aliquando ista tria beneficia, pro eodem accipiuntur, aliquando distinguuntur. *Azor c. 13. q. 4. & 5.* Et tunc dignitas dicitur, Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Personatus, Cantoria, Scholastia, Curatodia, Officium, Sindicatus, officium Sacristæ, Æconomi Ecclesiæ, Aduocati Ecclesiæ, &c. *Lesius lib: 2. c. 34. dub: 2.*

QVÆSITVM III.

An inter beneficia præfata, sint aliqua incompatibilia?

R. Sunt: sed ista sunt in duplici ordine. Primi ordinis sunt, quæ adeo nequeunt simul possideri, vt habito secundo beneficio, omnino excludatur, & vacet, prius beneficium ipso iure. *Lesius lib: 2. c. 34. d. 27.* Talia sunt, Ecclesiæ Parochiales, & alia beneficia, quæ curam animarum in foro contentioso habent. Item, quæ officia, personatus & dignitates, vocantur. Item duo, Canon-

carus,

carus, vel duæ Sacellania, ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia; quæ dicuntur beneficia vniformia, sub eodem tecto.

Secundi generis infociabilia vocantur, quæ non possunt quidem sine peccato graui, ab eodem tetineri: verumtamen si quis obtinuerit secundū, non ipso iure yacat prius. Talia sunt: Canonatus simplices in diuersis Ecclesijs; & alia simplicia beneficia, siue requirant residentiam, siue non, imò & sub eodem tecto difformia.

QVÆSITVM IV.

Adeoñe sunt ista beneficia incompatibilia, vt in nullo casu possint plura simul teneri?

R. Non adeo. Si quidem habere plura beneficia non est intrinsecè malum; alias Summi Pontifices non dispensarent. Dispensare autem solent, vnde & D. Gregorius, *lib: 2. Epistolarum, cap: 52.* dispensasse legitur, cum quodam, nomine Agnello, ob certam Ecclesiæ necessitatem, vt duos Episcopatus haberet. Neq; omnino indifferens: cum speciem mali, & inordinationem quandam præferat. Si quidem, in primis minuitur cultus diuinus, vnus namq; habens tria beneficia, non recitat ter officium, neq; celebrat ter.

2. Ecclesia destituitur suis operarijs, cum vnus non possit in pluribus locis residere, nec plurimum ministeria obire.

3. Animarum cura negligitur.

4. Honori Ecclesiæ propter absentiam rectoris detrahitur.

15

5. Funq;

5. Fundatores defraudantur (proh dolor) sua pia intentione.

6. Multi Ecclesiastici pauperes, magis idonei magisque utiles Ecclesie futuri, frustrantur.

7. Quia pluralitas, multa absurda inducit: v. nimiam sollicitudinem temporalium, discursum, ambitionem, luxum, incontinentiam, concubinatium, lites, scandala pusillorum, &c. vt merito Conc: Trid: *Sess. 24. c. 17.* dixerit, hanc pluralitatem esse peruersionem totius ordinis Ecclesiastici. Et Alex: 3. *cap. Quia in tantum 7.* de deprehendis, pluralitatem beneficiorum certum continere animarum periculum asserit. In Extrauag: Ioan: 22. *Execrabilis.* Decem recensentur incommoda, ex pluralitate promanantia. *Less: l. 2. c. 34. d. 27. Tolet: Azor:*

Tamen adhibitis debitis, circumstantijs, & iustis causis, cohonestari potest. (D. Thom: quodl: 9. a. 15.) & malitia eius impediti, (*Less:*) Porro iustae causa cohonestantes, & Pontificem ad dispensationem mouentes, non possunt esse plures, sed vna sola, ad quam caeterae reducuntur. Ea autem est Ecclesiae necessitas, vel magna utilitas. Necessitas est aut intrinseca, propter ministerium, (casu quo defunt alij, vel idonei.) Aut extrinseca, propter defensionem, (casu quo Ecclesias opus est aduersus haereticos defendere.) Tunc enim necessarium est, pastores esse potentes, &c. Utilitas, quando maior honor, aut commodum notabilis, Ecclesijs accedit, vt si alicui praclaro, sublimi, aut literato viro (non tamen sola promotione, aut quali

quali quali nobilitate ornato) non sufficiat vnum beneficium ad honeste viuendum, iuxta suum statum, & possit ei absque incommodo Ecclesiae alterum dari: tunc, & non alias poterit honorari pluribus beneficijs. Quod tamen fieri non debet, nisi in ordine ad Ecclesiae utilitatem, (non ad faustum & luxum) vtpote, quia persona talis, plus profutura Ecclesiae putatur (quod raro experimur) absens, quam alia praesens, propter suam prudentiam, industriam. Quod *Less: lib: 2. c. 34. dub: 28.* docet, & probat ex Conc: Lateranen: & D. Bernar: *Azor: i. 2. lib: 6. c. 10. q. 2. Nauar: cap: 25. n. 128.*

Q V A E S I T V M V.

Quod si non putetur subesse legitima dispensationis causa, is qui obtinuit per dispensationem plura beneficia, eritne tutus in conscientia?

R. Minimè, sed teneretur alterum resignare. D. Thom: quodl: 9. a. 15. Caiet: *8. Beneficiorum multiplicatio.* Soro *lib: 3. de Iust: q. 6. a. 3. Tolet: lib: 5. c. 73.* Rationem reddit *Less: lib: 2. c. 34. n. 151.* Tum quia Papa non est Dominus beneficiorum, sed dispensator. Atqui dispensator non potest pro suo arbitrio distribuere bona dispensanda, sed iuxta rationabilem voluntatem eorum, qui ea dispensanda reliquerunt: & commodum eorum, in quorum utilitatem relicta sunt, quae in proposito, est Ecclesia vniuersalis: Tum quia vnum Sacerdotem habere plura beneficia, est contra ius diuinum naturale, secundum Caiet. Pontifex autem non potest di-

est dispensare in talibus, nisi interueniat iusta causa quæ turpitudinem tollat, vt patet, in votis, iuramentis, & indulgentijs. Tenebitur itaq; malè dispensatus, resignare aliqua, ex ijs quæ vel non sunt ei secundum suum statum necessaria, vel in quibus legitima causa non intercessit. Hæc ex *Lessio, Sorot. Inst. li b: 3: q. 6. a: 3. Azor t. 2. lib: 6. f: 19.* vsque ad 13. *Tol: lib: 5. c: 80. & 81.*

Q V Æ S I T V M VI.

Quid incurrit ille, qui plura retinet beneficia absq; dispensatione?

R. Ille, qui habet aut duo beneficia curata, aut duas dignitates: aut (in summa) duo beneficia primi ordinis, & non statim resignat officiosè primò ipso iure priuatus est, etiam secundo, & inhabilis est ad sacros Ordines, & ad quodcunq; beneficium Ecclesiasticum, & ipso iure beneficia illa sunt dispositioni Sedis Apostolicæ reseruata, vt ex Extrauag: *Execrabilis* docet *Less: l. 2. c. 34. dub: 27. n: 142.* Insuper Azor tradit, t. 2. l: 7. c: 17. q: 3. talem beneficiarium titulo carere, ac ob id fructus suos non facere. Addit tamen *Lessius 143.* Eum qui vtrumq; retinuerit, non ita esse priuatum secundo, vt teneatur illud sponte dimittere, sed per sententiam iudicis esse priuandum. Vnde si nulla sententia sequatur, poterit primum retinere, sed primum, obrento secundo; ita amittitur, vt non sit opus sententia. Vide etiam eundem *ibid: cap: 29. dub: 8. & 34. n: 190. & Azor tom: 2. lib: 7. c: 18.* Quamuis Sa

X. Bene-

R. Beneficium, n: 5. requirat monitionem, iudicis etiam quoad prius beneficium.

De beneficijs incompatilibus secundi generis, iam dictum est, quod videlicet, retinens est absq; dispensatione, est in statu peccati mortalis.

Q V Æ S I T V M VII.

Potesne dari aliquis casus post Conc: Trid: in quo quis licite possit plura beneficia sine dispensatione habere?

R. Potest. Sed cum certis limitationibus. 1. Si beneficium quod habetur, siue curatum, siue simplex, sit valde tenue, vt non sufficiat congruæ seu honestæ sustentationi Clerici, verè, absq; fraude. In tali casu, poterit beneficiarius aliud quidè, sed simplex, & vnum tantum acceptare. Dummodo alterum eorum saltem residentiam, vel assiduam præsentiam, siue iure communi, siue consuetudine, aut statuto, siue etiam fundatione, non requirat. Hoc colligitur ex Conc: Trid: *Sess: 24. c: 13. & c. 17. de refor: Less: & Azor.* Omitto autem illos casus, in quibus vnum datur in titulum, aliud in commendam: & quando beneficium est alteri annexum vel incorporatum. Hæc enim sunt incompatibilia seruatis seruandis.

Q V Æ S I T V M VIII.

Quod beneficium censetur sufficiens vita Clerici sustentanda?

R. Illud quod ipsi & suis sufficit. Nimirum, vt pro sua conditione habeat victum, amictum, habitatio-

rationem honestam, prouisionem ad casus acci-
dentes, morbos scilicet, &c. Non tantum pro sua
persona, sed etiam pro tota familia: intra quam
non tantum famuli innumerantur, sed etiam pa-
rentes, & alij consanguinei egentes (secluso scan-
dalo.) Præterea, ut ex beneficij fructibus, possit
hospites, aduenas & peregrinos excipere: & Epi-
scopalia iura persoluere. Debet autem hic ratio
haberi nobilitatis, scientiæ, & literaturæ, atq; di-
gnitatis. Azor q. 9. Cum resolutione ad Ecclesiæ
utilitatem, ut dictum est: & cauendum est, ne ni-
mium nobis indulgeamus & attribuamus.

Q V Æ S I T V M IX.

*Tenenturne beneficiarij commorari & residere
in sua Ecclesia?*

R. Azor t. 2. l. 3. c. 9. q. 2. Quod etiam qui sim-
plex beneficium habent, iure communi debent re-
sistere, ubi habent beneficium. At verò consuetu-
dine (inquit) introductum est, ut simplices bene-
ficiarij, qui non sunt Canonici, aut portionarij,
possint ab Ecclesijs abesse, dummodo substituant
Vicarios, per quos inserviatur Ecclesiæ. Verendum
tamen est, ne potius sit abusus, & contra intencio-
nem funditorum, præsertim in beneficijs pinguibus.

Quoad beneficiarios, quibus incumbit cura
animarum, isti tenentur iure diuino residere, per-
se suum officium administrare. Less. dub. 29. ex Cōcō
Trid. Sess. 23. c. 1. de resor.

Possunt tamen Episcopi absq; superioris ap-
proba-

probatione, ex iusta causa, ad summum tres mē-
ses, siue continuè, siue interruptè abesse à suis Ec-
clesijs. Parochi verò ad duos menses, ex legitima
causa, & per Episcopum cognita, & probata in scri-
ptis, relicto Vicario idoneo, approbando ab ordi-
nario. Trid. Sess. 23. de resor. c. 1. & Conc. Triden.
Sess. 24. c. 12. de Resor.

Q V Æ S I T V M X.

*Beneficiarij quomodo se gerere debent, in vsu
prouentuum suorum beneficiorum?*

R. Ita ut in primis expendant, ad honestam cō-
modamq; sustentationem suam suorumque, quan-
tum necesse fuerit: residuum verò in pios vsus ero-
gent, & non seruent, nisi pro communiter occur-
rentibus casibus: neq; prodigè dispensent. Alio-
quin peccabit mortaliter beneficiarius, impenden-
do ea, quæ supersunt in profanis & superfluis, utē-
do nimio sumptu, pretiosa veste. Solum enim li-
cet ei uti habitu necessario & honesto. Et bona
non sunt data Ecclesiæ ad superbiendum vel ditan-
dum. Neq; potest diuitibus donare, aut in ludos
impendere, recreationis causa, vel pro amicitia
humana: quia ista sunt extra pietatis opera, Nauar.
tom. 1. tract. de redditibus Ecclesiæ. c. Quoniam. §. 22.
Vbi multa bona & vtilia in medium affert. Exem-
plum quoq; §. 31. n. 2. præclarum recenset, de quo-
dam Prælato primario, qui ad persuasionem mu-
ltiſdam Concionatoris Ordinis Prædicatorum, mu-
tauit animum, duabus horis aut tribus ante mortē,
do sup-

de suppullectili sua, nepoti quidem prius relicta, sed postea in pium opus conuersa, ob certissima damnationem, sibi prædictam.

Neq; consuetudo, inquit, potest beneficiarijs in hoc excusare.

Et D. Th. 2. q. 185. a. 7. ad 2. monet Clericos, quos si voluerint aliquid sibi subtrahere & cõsanguineis dare, possunt, dummodo, inquit, hoc moderate faciant. Et declarat statim particulam moderate id est, vt non indigeant, non autem vt ditiores indigent. Adducitq; D. Ambr: testimonium. Videtur si vis Conc: Trid: Sess: 21. c. 5. de refor. Azor quoq; copiose hanc materiam prosequitur, tom: 2. lib: 7. c. 8. 9. ac 10.

Q V Æ S I T V M XI.

Potestne Beneficiarius, propria auctoritate, beneficium dimittere?

R. Non potest: sed debet coram Ordinario ipsum deponere: alias reuocari potest, & nisi ad monitus redierit, potest excommunicari. Azor tom: 1. lib: 7. c. 19. q. 6.

Q V Æ S I T V M XII.

Potestne Beneficiarius resignare beneficium?

R. Potest quidem. Si fiat absq; fraude, & habeat ipse vnde viuat: Sed Ordinarij hoc admittent non possunt, absq; legitima causa, ob Const: P. V. Causæ autem plures enumerantur, videlicet Senectutem, aduersa valetudo, visium vel impedimentum, tum corporeum

tum corporis, conscientia criminis, Censura, &c. Azor tom: 2. lib: 7. c. 19. q. 5. & Less: lib: 2. c. 34. dub: 31.

Hæc de pura resignatione: de conditionalibus verò iam dictum est, in titulo 10. de Simonia, sicut & de permutatione beneficiorum.

Q V Æ S I T V M XIII.

Ad Beneficiarius possit facere testamentum?

R. De bonis hæreditarijs, vel arte, doctrina, industria, acquisitis: aut aliqua successione, donatione uel, absq; vlla Ecclesiæ relatione comparatis, potest. Constat etiam eosdem non posse iure communi testari, de bonis ex Ecclesia quæstis, hoc est, de fructibus beneficij. Sed Summi Pontificis facultate accedente, possunt testari, in quosuis vsus. Azor c. 19. q. 2. Et ex consuetudine multis in locis recepta, possunt absq; licentia, ad opera pietatis tantum, vt docet Less: lib: 2. c. 19. d. 4. n. 42. Idem cum Nauar: dicit: peccare mortaliter (communi, inquit, sententia DD.) qui aliter disponunt, relinquentes bona consanguineis diuitibus, &c.

T I T V L V S XII.

De Censuris.

Habet quæsitæ 10.

Q V Æ S I T V M I.

Quot sunt Censuræ?

R. Tres: Excommunicatio, Suspendio, & Interdictum.

QVÆSITVM II.

Quid importat Censura?

R. Accommodatione & vsu Ecclesiæ, importat pœnam spirituale[m] seueram, medicinale[m] tamen, ac proinde temporalem.

QVÆSITVM III.

Quæ est differentia inter Censuras?

R. Quia Excommunicatio directè priuat communionem fidelium: Suspendio, Ministerio Ecclesiastico. Interdictum, Officijs & rebus diuinis.

QVÆSITVM IV.

Quid est Excommunicatio maior & minor?

R. Excommunicatio minor est illa, quæ priuat solam perceptionem Sacramentorum: ita quod peccat mortaliter, ingerens se Sacramentis suscipiendis.

Et hæc non incurritur nunc, nisi in duobus casibus communicationis cum excommunicato scilicet, cum percussore Clerici notorio: & publice nominatimq; excommunicato.

Maior vero omni communionem fidelium priuat.

Nam priuat imprimis Sacramentis, tam conferendis quàm suscipiendis.

2. Orationibus & Suffragijs Ecclesiæ.

3. Communionem quoq; ciuili.

Habet etiam multos alios effectus, quos dædere poteris in Suar: *de Censuris*, & Nauar.

Quinq; autem excusant, non vitantem excommunicatos.

1. Ignorantia.

1. Ignorantia. 2. Necessitas. 3. Virilitas. 4. Coniugium. 5. Subiectio. Nauar: c. 27. n. 26. & Suar: & alij. Sa, & Excom: n. 45.

QVÆSITVM V.

Quid sit irregularitas, quoad significationem nominis?

Irregularitas est inhabilitas, propter quandam indecentiam, impediens directè ac primario, suspensionem ordinum Ecclesiasticorum, consequenter vero usum eorum.

QVÆSITVM VI.

Quot sunt irregularitatis species?

R. In genere duæ; videlicet ob delictum, & ob defectum. In particulari vero sunt 12. species irregularitatis. Et quidem sex sunt ob defectum, seu propter indecentiam inculpabilem: ob delictum autem, seu propter indecentiam culpabilem, similiter sex.

Inculpabilis est; vt 1. Defectus natalium. 2. Defectus corporalis. 3. Bigamia. 4. Administratio iustitiæ in causa sanguinis, & concursus seu cooperatio ad ea. 5. Interfectio & mutilatio in bello iusto. 6. Defectus libertatis, vt in mancipijs.

Culpabilis. 1. Sacramenti iniuria, vt est in rebaptizatione. 2. Censuræ violatio, vt puta, si quis irretitus eis, attentet suspensionem, vel exercitiu Sacrorum Ordinum. 3. Hæresis. 4. Homicidium. 5. Mutilatio. 6. Infamia. *Declarationem vide in alioribus.*

m 2

QVÆ

QVÆSITVM VII.

Ad evitandam irregularitatem, quomodo Confessor, Concionator, & alius Theologus respondere debet, interrogatus de aliquo crimine, pœna mortis digno?

R. 1. Si interrogans, neq; ad iudicium spectat neq; à iudicio est subordinatus, licitum erit, fateri veritatem intrepidè, tam in generali quàm in speciali. *Sylu. 7. Homicidium 3. q. 5.*

2. Si interrogans, est etiam de spectantibus ad iudicandum: sed crimen non imminet in præsentem puniendum, vel sententiam iam lata est, licitè respondebitur generaliter *Sylu.*

Et *Henriq; lib. 14. cap. 16. n. 4.* inquit, in generali, potest Clericus consulere, dicens, legem esse, vt fures suspendantur, & prædicare illos esse furcâ dignos. Sed cauendum est, ne dum tractatur de pœna alicuius facinorosi, sub dicto sit causa proxima mortis: neque enim tunc interrogatus de reo per iudicem, dicere potest: iure licitum est tales occidere. Aut, ad nos non pertinet, quibus nec licet interficere quenquam: Quanquã si iudex errat omnino paratus occidere, vel si in particulari non imminet occasio puniendi, non fit irregularitas ex generali responso.

3. Amplius processisse videtur, *Sayro, de Censuris lib. 6. c. 19. n. 25.* Quotiescunq; quis interrogatur in communi, de aliquo delicto, aut malefatore. An scilicet quis ob tale crimen, mereatur mortem & re-

& respondet, mereri; secuta morte in aliquo, non incurrit irregularitatem (quamuis supra n. 16. videatur acceptasse limitationem Tabien: videlicet, quando non imminet tunc casus in præsentem iudicandus.)

Vnde Concionatores, monentes Iudices, in communi, vt suum officium exequantur, & improbos puniant, non contrahunt irregularitatem, etiam si Iudices hinc moueantur ad puniendum pœna mortis.

4. Si quis interrogetur in particulari; scilicet, an Petrus fur sit suspendendus. tunc Consiliarius non potest respondere, esse suspendendum, vel malum esse, si ille euaderet, aut impunitus permaneret. Sed potest respondere in genere, vt faciat officium suum, vel (addit *Sayro*) in genere dicat, quod fures & homicidæ secundum leges pœna mortis puniuntur. Et tunc secuta morte non efficitur irregularis. Quia responsio non est in particulari adhibita, vt hic reus decapitetur, vel suspendatur, sed solum in generali facta est declaratio iuris, & eius quod secundum leges fieri debet. Multa enim in genere licent, quæ in specie non licerent. Sicut licitum est Clerico in bello iusto, hortari in communi ad strenuè pugnandum & occidendum, in generali. Et fundatur hoc in rerum natura. Nam qui alios instruere est potens, cur non debet tanquam scientificus in vniuersali docere? sicut & cui veritatum est, ad actiones particulares concurrere: de his consilium dare, non licebit. Vnde si iudex vel-

let directè sibi responderi, de hoc reo, Respondebit Clericus: consulat alios, præsertim legisperitos, leges inspiciat, vel suum officium faciat. Eodem modo si interrogetur: Quid agendū est de eo qui probatus est fur? &c. Hoc autem est tutissimum,

5. Confessarius verò potest dicere Iudici generatim, nolenti pœna mortis punire reum. Fac officium quod debes, vel non possum. te absoluerem, nisi feceris quod leges præcipiunt: vel nisi punias reum: pœna secundum leges debita, non te possum absolere. *Suar. t. 5. d. 47. sect. 1. n. 8.* Tunc enim declarat ex debito, quid Iudex teneatur de iure & ex officio suo. Non tamen potest dicere: suscipe me, vel interfice eum. Similiter: si reo consulat consentire in sententiã mortis iustam, aut in confessionem delicti debitam, non est irregularis. Nisi appellationem iure concessam, cõsulat omittere: esset enim causa accelerationis.

QVÆSITVM VIII.

Clerici habentes iurisdictionem temporalem, quomodo se gerere debent, in puniendis criminibus subditorum?

R. 1. Causas sanguinis ipsi per se agitare non possunt, sed debent constituere iudices seculares, qui hoc munus obeant. Quibus possunt & debent præcipere, quod faciant vnicuique iustitiam. Et isti Iudices constituti querant, quid agendum sit de aliquo, qui meretur mortem respondere, debent: vt consulant peritos.

2. Pos

Possunt Clerici delegare alicui, etiam specialiter, super aliquo maleficio, puta homicidio in sua iurisdictione commissio, vt ipse inquirat, & iustitiam administret. Et quamuis ipse delegatus, postea exequatur, & occidat; non propterea Clericus erit irregularis. c. fin: Ne Clerici vel Monachi, in 6. *Sayro de Censuris, l. 6. c. 18. n. 16. 17. 18. Suar. t. 5. d. 47. sect. 1. Graff. lib. 2. c. 62. n. 29.* vbi multos citat Doctores.

3. Possunt etiam ipsidem Clerici, legem & statutum condere, cum, & sub pœna mortis. *Sayro & Henriquez, lib. 14. c. 17. n. 6.*

QVÆSITVM XI.

Qui quærentibus indicat malefactorem, detinet, clamat, vt custodes veniant & capiant, tradit, accusat in iudicio; secuta morte efficitur irregularis?

R. Proculdubio efficitur. Sed inquirendum est, an is qui conqueritur coram Iudice, detinet, aut tradit, possit aliquo modo vitare irregularitatem: Hoc enim tam Clericis, quam laicis ordinandis, apprime est necessarium.

Dicendum itaq; est 1. Quod si quis ista faceret propriæ utilitatis causa, non intendus pœnam mortis, sed tantum volens, aut periculum euadere, aut res suas recuperare, aut famulum, citra sanguinis effusionem, aliqua mitiori pœna corrigere & emendare: & præterea facta protestatione hæc, non tantum ore, sed etiam interiori voluntate,

m 4

re ac

re ac mente, ne procedatur ad pœnam sanguinis iste (quicquid postea fecerit Iudex, etiamsi pœnam capitis infligeret) non esset irregularis. Quod si faceret quis absq; tali protestatione, ac cum ea, sed in causa aliena, esset irregularis. *Nall. c. 27. n. 217. & n. 226.* Ita quod ad vitandam irregularitatem duo seruari debent. 1. Ut accusator perat emendam sibi fieri, & prouideri, ne contra eum talia de cetero presumantur. 2. Ut expressè protestetur, quod ad vincam seu pœnam sanguinis non intendat, *cap. 2. Prelatus, de homicidio, in 6.*

Casu & occasione occurrente, lege *Suar. t. 5. de Censuris, disp. 47. sect. 2. n. 2. Sayro de Cens. lib. 6. c. 28. Grassi. lib. 2. c. 62. num. 42.*

QVÆSITVM X.

An Confessarius tempore Iubilei, possit cum Irregulari dispensare?

R. Non potest, nisi Bulla hoc exprimat.

Non solet autem id concedere, imò regulariter excipit.

Sed etiamsi non exciperet expressè, non propterea possent Confessarij dispensare, quia concessio in nulla clausula contineretur.

Non sub absolutione à peccatis & censuris, cum irregularitas nõ absoluatur, sed dispenseretur.

Neq; sub potestate data supra vota & iuramenta: quia datur facultas commutandi, non dispensandi.

Et si

Et si daretur potestas dispensandi, illa statim limitaretur ad vota & iuramenta duntaxat, & non in sua amplitudine concederetur.

TITVLVS XIII.

De Iubileo.

Habet quæsitã 14.

QVÆSITVM I.

Quid significat Iubileus?

R. Ut ex *Leu. 25.* colligi potest, significat annum remissionis (vbi etiam in masculino, & sine di-phrongo ponitur, cum varij diuersimode scribant) qui apud Iudæos quinquagesimus fuit. *Suar. t. 4. d. 50. f. 4. Roderiq; Sum. c. 183.*

Nunc vsurpatur ad significandum annum illum, in quo maximæ indulgentiæ conceduntur, qui prius fuit centesimus tempore Bonif. VIII. Postea Clem. VI. ad 50. reduxit. Et Paulus Secundus abbreviauit, statuens vt in singulis 25. annis celebraretur. *Tolet. lib. 6. c. 24.* Tamen occurrente aliqua necessitate, solet extraordinariè concedi Iubileus: ad instar horum ordinariorum.

QVÆSITVM II.

Quid mouere solet Summum Ponticem ad concedendum Iubileum?

R. Varij fines. Nam cum datur Iubileus statuto tempore; finis est. 1. Honoratio SS. Apostolorum

rum Petri & Pauli: per uisitationem Basilicarum illorum. 2. Reuerentia Sedis, quæ in ea est. 3. Ut fideles in fide confirmetur, & charitate accédantur, uisitando Martyrum sepulchra.

Cum datur Iubileus initio Pontificatus, non piter Coronati Papæ: finis est, impetratio diuini auxilij, pro tanto munere obeundo.

Quando conceditur tempore afflictionis, tribulationis, periculi, & cuiuscunq; necessitatis Ecclesiæ, vel alicuius Republicæ Christianæ, finis est, Dei (mala immittentis propter nostra peccata) placatio, & misericordiæ eius imploratio, ac subinde auxilij in tribulatione auersionisq; malorum, impetratio.

QVÆSITVM III.

Quæ est differentia inter Iubileum, & Indulgentiam præsertim plenariam?

R. Quia Iubileus est tanquam totum, Indulgentia tanquam pars, separabilis tamen, à Iubileo. Si quidem Iubileus, continet Indulgentiam, & aliquid aliud. Indulgentia uero solam ablationem pœnarum debeat pro peccatis, & relictarum post remissionem culpæ, importat, ut inferius dicebat.

Iubileus itaq; & Indulgentiam exhibet, & plures alios fauores in foro conscientie ac pœnitentia præstat: ut facultatem supra casus reseruos, supra uota & iuramenta. *Roderiq. c. 183.* (ut infra dicitur.) Vnde Concionatores debent abstinere à nomine Iubilei, dum Indulgentias promulgant:

gant: ne simplices decipiantur, & credant, omnia quæ Iubileus complectitur, concedi.

QVÆSITVM IV.

Quæ & quot sunt in Iubileo consideranda?

R. Quatuor. 1. Condiciones sine quibus Iubileus non obrineretur. 2. Fauores. 3. Ampliationes seu extensiones. 4. Exceptiones.

QVÆSITVM V.

Quot condiciones requiruntur ad consequendum Iubileum?

R. Regulariter sex. 1. Processio, vel Ecclesiæ uisitatio. 2. Oratio. 3. Ieiunium. 4. Eleemosyna. 5. Confessio. 6. Communio.

Nam cum bona opera, quæ Iubilei condiciones sunt, ad tria capita reducantur, scilicet, ad bona corporis, animæ, & externa. Peregrinatio seu uisitatio spectat ad corporis afflictionem. Purificatio per confessionem, confortatio per spirituale alimentum, unio cum Deo per orationem: pertinent ad animæ bonum. Eleemosyna, ad bona externa, quibus indigenti proximo succurritur.

QVÆSITVM VI.

Declarantur ista requisita omnia & singula?

Prima declaratio fit ista, quod omnia ista opera intra unam hebdomadam debent expleri. Nam si quis in una hebdomada ieiunaret, & in alia communicaret, non assequeretur Iubileum. *Henriq. l. 7. de Indulg. c. 11. n. 2. & Roderiq. c. 183.* 2. Ope;

2. Opera illa quæ alligantur certis diebus, vt. 9
ieiunium Feriæ 4. Feriæ 6. & Sabbato, non possunt
ad alium diem transferri, aut præueniri: neq; per
alium quemq; expleri. *Henriq; cap: 10. n. 5. Decis-*
lib: 4. c: 15. Solum autem ieiunium solet esse onus
dier. *Roderiq; & Henriq;* monent.

3. Non requirit conditio Iubilei, vt omnes di-
ligentiæ seu actiones enumeratæ, impleantur in-
statu gratiæ, & non in peccato mortali: (quamuis
intentio concedentis Iubileum, & ipse animus su-
scipiendi eum, implorandiq; auxilium diuinum:
expostulare videantur, vt rem talem aggressurus
recolligat se, compungantur, proponat in gratiam
Dei redire, & ita bonum statum inchoet) sufficit
enim quod principale, videlicet communio, & vi-
timum opus, si quod post communionem restaret
faciendum, (vt Eleemosyna, &c.) sit in gratia. 9
Decis: & alij supra nominati.

4. Ordo inter hæc bona opera, non est de ne-
cessitate.

Insuper. Dum dicitur in Iubileo, vt quisque
ante omnia confiteatur, sufficit intra tempus Iubi-
lei. *Sa, Indulg: n. 13.*

Processioni qui non interfuerint, possunt per
visitationem (adminus vnus Ecclesiæ) supplere.
Nam in Bulla disunctiuè exigi solet, processio aut
visitatio, & ideo satis est alterutrum facere. *Roderi-*

6. Qui tempore visitationis aut processionis
non posset ingredi Ecclesiam, eò quod plena sit
populo, sufficit orare extra eam. *Rosella & Roderiq;*

7. Ora-

7. Oratio fieri debet ad libitum, siue per Lita-
nias, siue per vnã partem Rosarij, vel per ali-
quos Psalmos, aut etiam Orationes Dominicas
cum Salutatione B. V. M. imò & breuius *Roder: n. 9.*
Dummodo applicetur (siue ante inchoationem
visitationis Ecclesiæ, siue in capto itinere) illis
pro quibus fieri mandatur, vt pro Exaltatione S.
Ecclesiæ, Hæresum extirpatione, Principum Chri-
stianorum concordia; pro necessitatibusq; specia-
liter in Bulla expressis.

8. Eleemosyna danda est, secudum arbitrium
dantis. Sufficit autem eam per famulum, vel ami-
cum, nomine principalis dari. Qui si impotens sit,
(vt sunt pauperes ac Religiosi) loco Eleemosynæ
debet subrogari (per commutationem Confessa-
rij) aliud opus pium; vt Oratio, Ieiunium, &c.

9. Si tempus ieiunij & communionis, incidat
in aliud ieiunium, vt puta, Quatuor temporum,
vel Quadragesimæ, vel obligationem communi-
onis Paschalis: vno ieiunio & communionem satisfac-
et, & Præcepto Ecclesiæ, & conditioni requisitæ,
ad iubilei consecutionem. *Henriquez lib: 7. c: 10. n. 5.*
Azor, &c.

10. Laborantes & ægotantes, qui non valent
ieiunare vnica comestione, licitè possunt commu-
tationem impetrare à Confessario *Roder: Decis: n. 38.*
Imò & illi, quibus propter ieiunium, eueneret no-
tabile detrimentum. Ieiunandum tamen est eti-
am senibus, & minoribus viginti & vno annis, si
absq; præfato periculo ieiunare possunt. *Roder: n. 10*

11. Con-

11. Confessio quocunq; die fieri potest, infra hebdomadam, electam ad assequendum. Iubileum: & siue in principio, siue in medio requisitorum. *Sanch: lib: 4. moral: c. 54.*

12. Qui infra tempus Iubilei confiteretur animum suscipiendi Iubileum, sed postea propter aliquod impedimentum non facit alia requisita, aut etiam mutat animum, quem tamen habuit tempore confessionis: & mutato animo, non vult ieiunare, ne communicate, ac propterea non consequitur Iubileum: is valde absolutus est etiam à reseruatione & relaxatio votorum facta, valida est: peccat tamen grauitur, non implens alia opera necessaria ad Iubilei consecutionem, si absq; iusta causa facit, quia videtur in fraudem Iubilei facere, & contra virtuale pactum inclusum, in tali facultate ad talem finem concessa. Summus enim Pontifex non intendit concedere facultatem, nisi in ordine ad indulgentiam obtinendam, & pro illis qui habent animum lucrandi Iubileum. Et præterea illa opera videntur se habere tanquam pœnitentia iniuncta & acceptata pro talibus culpis. *Henriq: Sancti Moral: c. 54. n. 42. qui etiam n. 54. hanc propositionem inurationem vacare culpa, contra Suarez asserit.*

Cæterum, si dum confitebatur non habuit animum continuandi illas actiones, tunc deceptus confessorem, peccauitq; grauitur, (nisi voluit tunc confessionem facere ordinariam, non habet reseruata peccata, neq; indigens beneficio Iubileo pro aliqua relaxatione habenda) & posuit obicere

absolut

absolutioni Sacramentali, ac tenetur confessionem tanquam inualidam, & non integram, iterare, ac proinde reseruatio non est ablata, neque relaxatio valide facta.

Idem dicendum est de eo, qui sciens & volens, subtrahit aliquem casum reseruarum, vt putata propter pudorem, nam tunc non est ablata reseruatio à tali peccato, & censura: neq; poterit ab eo absolui post Iubileum. Quia conditionem requisitam de confessione (videlicet ritè faciendam) non implet. Imo etiam quando reseruarum casum expressit, sed alium non reseruarum subtrahit, aut dolorem sufficientem, propositum emendandi vitam non habuit. Sicut enim tunc absolutio erat nulla, ita nec reseruatio sublata. Hinc ille quoq; qui per obliuionem culpabilem (ob non adhibitam sufficientem diligentiam) omisit aliquod mortale, ac proinde valide absolutus non est, censendus est, non amisisse reseruationem. Nam reseruatio, non nisi media absolutione valida; auferatur. *Sanch: n. 46. Quamuis Henriq: l. 6. c. 16. n. 5. etiam incontrite ac dimidiatè contenti faueat.*

13: Qui in Iubileo confessus est bona fide, sed inculpabiliter oblitus est, peccatum aliquod reseruarum manifestare illud iam amisit reseruationem, & poterit à quocunq; Confessore absolui. Censura verò si annexa fuit, directè sublata est, quamuis post confessionem bona intentione factam, mutato animo, noluerit sua culpa obtinere Iubileum. *Sanch: Roderiq: Et ratio est, quia statim reseruatio*

colli

tollitur, ac homo à peccatis valide absoluitur.
Sanch: n. 36. & 39.

14. Si quis sub tempus Iubilei, hebdomadæ ad id electæ, aliquoties inciderit in casum reservatū, vel etiam censuram (eadem enim ratio est) toties poterit absolui durante Iubileo suo.

15. Neq; exigitur vsus eiusdem Confessarij, sed potest fieri ad diuersos recursus, pro commoditate & occasione. Potest etiam ab vno fieri absolutio, ab altero votorum commutatio:

16. Si quis ad finem Iubilei accedat facturus merito longam confessionem, quia fortè vix aliquando integrè confessus est præ pudore, &c. Aut etiam habet multos casus, qui indigent multo studio aut deliberatione, aut debet multas restitutiones, quas sæpè iussus non impleuit: Vnde confessarius præ angustia temporis, non potest eum tunc integrè audire, possit eum intra tempus Iubilei absoluerè à censuris & reservatione casuum (exprimendorum tamen) differens absolutionem à peccatis in sequens tempus. *Sanch: n. 33. Roderiq. c. 183. n. 12. Henriquez l. 7. c. 11. n. 3. 4.* Vel pœnitens omnia peccata breuiter ac expedire (integrè tamen) manifestet, cum proposito parendi resolutioni confessoris, vt interim absoluat, & Iubileum lucratur. Pro maiori vero quiete conscientia, examè exactius in aliud tempus differatur. Similiter qui tempore Iubilei cœpit confiteri, elapso eo potest absolui. *Sanch: n. 33. Roderiquez, Sa. & Indulgentia. num: 14.*

17. Com

17. Commutatio quoq; potest fieri in Iubileo, non tantum operis faciendi, si effici non potest: sed etiam præteriti, si videlicet non est factum, quod faciendum erat. Imò & voti non petendæ commutationis, *Sanch: n. 23.* Et præterea opera subrogata, locò ieiunij, & alijs requisitis ad Iubileum, possunt impleri post Iubileum: neque amplius alligantur tempori. *Sanch: lib: 4. c. 54.*

18. Absolutio danda est ordinaria cum intentione plenè (secundum totum posse) absoluendi. quamuis aliqui in absolutione à censuris interponant, auctoritatem Papæ.

19. Qui vltimo die, destinato pro communione, pareretur vomitum, aut ex obliuione biberet, vel qualecunq; legitimum impedimentum haberet: posset commutationem obtinere in aliud opus pium. Idem de pueris, qui propter ætatem non admittuntur ad communionem. *Henriq. n. 8.*

20. Hæc autem communio potest à quocunq; ministrari, nisi incidat in tempus Paschale, tunc enim vel à Parocho sumenda est, vel licentia petenda.

21. Potest aliquando breuiori tempore Iubileus obtineri, quam spatio vnus hebdomadæ. Nimirum si propter aliquam iustam rationem, commurentur ieiunia, tunc enim eodem die fieri potest visitatio Ecclesiarum, eleemosyna, confessio, communio, & oratio: vt si quis sit infirmus, debilis, &c. ieiunare non valens. *Sanch: n. 28. c. 54.*

22. Iubileus semel susceptus amplius iterari

n

non.

non potest. *Sanch:c. 54. n. 29. & multi alij. Quod est*
 contra eos, qui ex simplicitate discurrunt per di-
 uersas Parochias, ad toties obtinendum Iubileum.

23. Similiter Iubileus semel omisus & negle-
 ctus (consideratis considerandis) elapso termino
 recuperari non potest.

24. Existens extra patriam suam, audita publi-
 catione Iubilei, statim potest illud consequi, aut
 expectare donec in sua patria publicetur. *Roderiq.*
c. 183. n. 20.

Similiter iter facturus, potest, aut in itinere
 aut si malit, postquam ad locum quietum redierit
 præstare opera, & lucrari Iubileum. *Henriq. c. 11. n. 1.*

QVÆSITVM VII.

Quot & quos fauores Bulla Iubilei continet?

R. Tres. Amplissimam facultatem absoluendi à reseruatīs, non tantum peccatis, sed etiam censuris. Autoritatem commutandi vota & iuramenta. (Neq; enim putandum est, virtute Iubilei ipso facto esse vota commutata, sed sola datur facultas Confessori, vt commutet *Sanch:n. 10.* Et Indulgentiam plenariam.

QVÆSITVM VIII.

Quando in Iubileo datur facultas Confessoribus supra casus in Bulla Cœnæ Domini, censuræ turne concessa facultas etiam supra ipsam hæresim?

R. Ait

R. Ait Sa, & Absolutio. n. 25. quosdam affirmare, quosdam vero negare, nisi in Bulla id expresse, in speciali concedatur. Et tamen, & Excom: Bullæ n. 17. & & Hæresis, n. 12. in partem negatiuam inclinante viderur. Quam tenent ferè omnes moderni Doctores. Et quamuis Sa, non in omnibus (locis) clarè: Viualdus tamen in Candelà: de absolutione. n. 17. ita apertè docet, & multos DD. inter quos Caietanum quoq; allegat. Præterea ita responsum fuisse à Greg: XIII. anno 1577. & stylum Romanæ Curiaë talem esse, asserit *Nau: c. 27. n. 257. Iac: Grass. l. 4. c. 15. n. 25. Azor. t. 1. l. 8. c. 10. q. 12. & c. 19. q. 2. Sanch: opere moral: l. 2. c. 12. n. 10. & citat aliquos DD. Suar: t. 5. d. 7. s. 5. n. 11. & 12. & similiter nominat aliquos ita sentientes, Henriq: l. 6. de peniten: c. 16. n. 2. adducit aliquot DD. Et addit hoc ita esse declaratum proprio motu Pij V: 1572. Ianuarij 30. Arag: 22. q. 11. a. 3. asserens Greg: XIII. ita declarasse, & olim Urban. IV. Auila p. 2. c. 7. disp: 1. dub: 7. Idem respondit quidam Illustriss: Cardinalis, nomine Cosmus, cum officio legationis fungeretur in Polonia. Nouissimè autem modernus Pontifex Urbanus VIII. præmissa matura deliberatione, ac priuato studio, ita respondit. Quare nullus in posterum validè ab ipsa duntaxat hæresi absolueri poterit, nisi talis facultas exprimat. A schismate tamen, tunc absolui potest is, qui purus schismaticus esset, absq; admixtione hæresis. Similiter fautores, receptatores, defensores, libros retinentes, legentes, imprimentes, si hæresim*

fici non sint, absolui poterunt. *Henriq: l. 6. de potestate: c. 16. n. 2. in Comment: lit: L. Sanch. l. 2. c. 12. n. 121*

Q U Æ S I T V M IX.

Quot requiruntur ad commutationem votorum faciendam?

¶ Tria. *Authoritas, causa, & materia.*

Authoritas quæ sit, & ad quid se extendat, considerari debet. Cõmuniter enim dari solet ad commutationem: non ad dispensationem: & delegata potestas ad commutandum, non se extendit ad dispensandum, & è contra.

Causa quoq; consideranda est. Nam quamuis ad dispensandum maior exigatur causa, & gravior, (vt suo loco dicitur) tamen etiam ad commutandum exigitur. Sufficit autem leuis & parua: quia parua est facta, per commutationem remissionem: unde in Iubileis sufficit, vt vouens petat commutationem. Quia semper cum illa petitione concurrat, promptior vouentis voluntas ad materiam subrogatam. Quod cedit in maiorem Dei honorem, & Ecclesiæ benignitatis commendationem. *Sanch: c. 50. n. 22. & seq.*

Porro quoniam materia voti est bonum, idem materia quoq; subroganda loco alterius, debet esse quid bonum. Et quidem si commutatio esset facienda, in bonum euidenter maius, non requiritur Ecclesiastica potestas: potest enim ipse vouens propria authoritate loco calicis argentei promissum dare

dare aureum. In bonum vero minus illo priori promisso, fieri non potest pura commutatio, etiam auctoritate Ecclesiastica; nisi admisceatur dispensatio, cum graui causa: de qua modo non loquimur. Exigitur itaq; æqual: bonum priori, in quod commutandum est illud votum. Quæ æqualitas: non scrupulose est accipienda, sed moraliter, ita vt prudentis arbitrio, nulla aut parua differentia esse credatur, vel saltem, non sit certum, bonum subrogatum esse minus, illo antea promisso.

Ad hæc, ista æqualitas inter materiam præsentem voti, & materiam subrogandam, non est perpendenda, ex natura illorum bonorum (constat enim orationem esse, secundum naturam suam nobiliorem, & superiorem ieiunio, peregrinatione, & elemosyna: & tamen pro afflictione vnius diei per ieiunium, non sufficeret recitare vnam partem Rosarij: neq; semper Deo gratus est vouentem facere, id quod per se excellentius est) sed expendenda est ista æqualitas, secundum proportionem rei, ad rem, vel quoad acceptionem Dei, & vouentis salutem, pensatis omnibus circumstantijs, vt inferius dicitur.

Neq; ista æqualitas materiæ subrogandæ, respectu prioris promissæ, est ponderanda duratione, magnitudine aut numero: vt quod votum perpetuum commutetur in materiam perpetuam: potest enim in temporalem, si perpetuitas compensari potest qualitate, & grauitate operis subrogati. Neq; requiritur, alligatio operis subrogandi

gandi ad idem tempus, & diem, quo res prius promissa implenda erat. Quia potest esse tam grata Deo alio tempore, quam hoc (quamuis & id potest fieri.) Neq; exigitur materialium conformitas: sed potest votum personale (vt puta peregrinatio) in reale mutari, videlicet in eleemofynâ, &c. *Sanch: cap: 56. n. 24.* Quæ autem sint consideranda in exæquatione materialium, inferius quæsitò vnde cimo dicitur.

Circa autem istam commutationem, multa scienda sunt. Ac imprimis, quòd hæc commutatio potest fieri, non tantum in Sacramento penitentia, sed etiam extra. *Sanch: n. 18.* Item votum semel commutatum in aliquam materiam, potest iterum commutari, etiam quoad illam materiam subrogatam. *Sanch.*

Et acceptata commutatione, licet vouenti redire ad priorem materiam promissam, omissa subrogata. Imò sit sæpè votum sit commutatum, vt peregrinatio annua in mensuram confessionis, ista in ieiunia aliquot, hæc in aliquot preces; licet tum est vouenti exequi votum in quacunq; materia. *Sanch: c. 55. n. 28. Azor: t. 1. lib: 1. c. 18. q. 10.* Sed postquam redierit ad prius votum, nolens commutatione vti, non potest ad subrogatam, re lire propria autoritate, nisi sit facta commutatio in eiusdem maius bonum, & votum illud, non sit paræ referuatum. *Sanch: c. 55. n. 30.*

Idem obseruandum est in commutatione iuramentorum.

QVÆ

QVÆ SIT V M X.

Quæ & quot sunt spectanda in commutatione facienda?

xx. Multæ circumstantiæ sunt considerandæ, sed præsertim septem.

1. Maior Dei honor, & quod ei gratius, aut æquè gratum sit futurum, id quod subrogatur. 2. Reipubl: aut etiam vouentis ipsius vtilitas, vt si magis congruit salutem eius spirituali. Vnde expedit mutationem facere, in res quas vouens sibi elegerit, vel solitus est facere, non alligando ipsas ad tempus. 3. Finis, ad quæ promissum ordinatur, vt si quis propter castitatem, vouit peregrinationem: magis conducent ad eam, ieiunium & oratio, frequentatio Sacramentorum, penitentia & Eucharistia, ac meditatio. 4. Obligatio vouentis respectu rei præmissæ: nam si votum esset de vitando peccato, (v. g. fornicationis) minori commutatione opus est: quia per commutationem non aufertur obligatio præcepti: nisi illud votum valde arceret à peccato, tunc enim subrogandum esset, correspondens opus tali fini. Hinc si votum conduceret ad hunc finem, commutandum, esset in perpetuam mensuram confessionem: si non, in Rosarium totum, semel quolibet mense, per triennium. 5. Habenda est ratio difficultatis, in adimplerione rei promissæ, & subrogandæ: vt ieiunium pauperis in minorem eleemofynam, vt quæ difficilior est pauperi quàm diuiti. Et pauciora ieiunia

n 4

iunia imponenda laborantibus, cholericis & debilibus, quam otiosis, phlegmaticis, robustis. Quae pauciora in illis, aequivalent pluribus: ratione maioris difficultatis & laboris, in illis perferendis.

6. Perpendenda est vouentis fragilitas: curandumque est, ne nimis grauetur, ita ut maneat periculo transgrediendi subrogatam materiam expensae. 7. Expensae quoque considerandae, sed illae quae ultra domesticas & ordinarias fierent: & labor itineris. Vbi sciendum est, quod non exigentur expensas computatas mitti ad locum, ad quem votum refertur. Sufficit enim ipsas erogari in praesentibus causis, ubi placuerit. *Sanch: c. 56. n. 21.* Res tamen ibi offerenda, relinquenda, aut subsidium promissum, transmittendum aut compensandum est, illi ipsi loco intento.

QVÆSITVM XI.

Possuntne aliqua exempla mutandorum votorum proponi, ut Confessarij magis rem hanc penetrent?

R. Possunt. Sanchez enim *lib: 4. c. 56. n. 30.* proponit aliqua. Primum itaque exemplum est ex cap: venientis, de voto: ubi commutatur votum Hierosolymitanum cuiusdam pueri, ob iustam causam: ut id votum eleemosynis redimeret, & totum vitae curriculo, vni pauperi prouideret.

2. Ex cap: magne, de voto: simile votum cuiusdam Episcopi commutatur: ut expensas eundi & redeundi, & commorandi ibi, integre mittat (quod

uis hoc

uis hoc non sit necessitatis) & laborem itineris compenset, sollicitius instando vigilijs, deuotius vacando orationibus, & fortius se exercendo ieiunijs.

3. Labor peregrinationis promissae, commutatur sic a viris doctis. Si peregrinatio pedestris esset promissa, ut ultra expensas; labor vnus diei commutetur in ieiunium vnus diei, & duorum dierum in duo ieiunia: & sic deinceps. Si non esset futura pedestris, ut labor quatuor dierum commutetur in ieiunium vnus diei. *Sanch: Sayro lib: 6. c. 12. n. 20. Azor. t. 1. lib: 11. c. 18. q. 13.*

Quod si peregrinatio mendicata fuit promissa, nullae expensae sunt attendendae, sed labor & humiliatio.

4. Votum non contrahendi matrimonium, commutari potest, in confessionem singulis mensibus per triennium, & in nouem Sacra. Possunt addi breuiter aliqua oratio singulis diebus ad mortem.

5. Votum Sacerdotij assumendi, in recitatione quotidianam Psalmorum Pœnitentialium cum Litanijis: vel Officij B. V. M. vel integri Rosarij, & in confessionem ac communionem singulis quindenis, & faciendum Sacrum quolibet mense, & ut voueat castitatem in statu saeculari. Quod si vellet contrahere, addendum ieiunium semel in hebdomada.

6. Votum ieiunandi semel in septimana: in confessionem & communionem triennio singulis quindenis, & in tria Sacra facienda: aut in recitationem Rosarij, & eleemosynam modicam qualibet septimana perpetuo faciendam.

n 5

7. Vo-

7. Votum simplex, Castitatis & Religionis non potest tolli pura commutatione, sed debet admisceri dispensatio. *Soto 7. de Iust. q. 4. a. 3. Sanch:* Hoc autem solius Summi Pontificis est, neque solet concedi in Iubileis.

QVÆSITVM XII.

Quotuplex est finis Iubilei?

R. Duplex: proximus, qui est consecutio Indulgentiarum; hoc est, relaxationis, expiationis & (vt interim sic crassa Minerua rem declarationem remissionem pœnarum pro peccatis in confessione remissis, debitarum.

Vltimus finis Iubilei, est impetratio alicuius auxiliij, aut gratiæ à Deo.

QVÆSITVM XIII.

Quomodo ampliuntur gratiæ in Iubileo contenta?

R. Ad personas Religiosas claufas, incarceratas, itinerantes, infirmas.

Sed diuersimodè. Nam Confessarijs Clericorum stralium perpetuò ibi degentium, incarceratorum captiuorum, infirmorum, non valentium requisiti implere, committitur, vt possint omnia & singula in pietatis opera commutare, vel in alio proximum tamen tempus, differre. Vbi vtrumque arbitrio ipsius Confessarij committitur.

Quoad

Quoad itinerantes autem, vel nauigantes, aliter dicitur. Nam neq; dilatio, neq; commutatio, Confessarijs committitur: sed ordinatur, vt illi peracto tali itinere, requisita exequantur.

QVÆSITVM XIV.

Quomodo limitantur fauores Iubilei?

R. Restringuntur quoad duo. 1. Quoad irregularitates, siue publicas, siue occultas: notas, defectus, incapacitates, inhabilitates. Ad has enim non se extendit facultas Confessariorum, neque etiã in foro interiori, vt dictũ est superiori titulo.

2. Quoad censuras. Quòd absolutio ab illis valebit, in foro pœnitentia tantum: in contentioso autem posse procedi contra absolutum. Deinde neq; in foro interno conscientia valebit, quoad illos, qui sunt ab aliquo Iudice, excommunicati, suspensi, vel interdicti, vel alias incidisse in hæc declarati, vel publicè denunciati, nisi intra tempus Iubilei satisfecerint, aut cum paribus concordauerint.

TITULUS XIV.

De quibusdam superstitionibus.

Habet quæsitã 4.

QVÆSITVM I.

Fascinatio quid significat: an detur, & quomodo curetur?

R. 1. Fas

3. 1. Fascinatio importat quoddam nocumentum, quod aliquis alicui à se distanti infert, aspectu, voce, aut laudatione.

2. Fascinatio triplex potest esse : Vulgaris seu fabulosa : Naturalis : & Magica.

Vulgaris quidem illa est, cum aliquis lædatur quempiam, non coniuictum corporaliter, nec eum quidpiam agens, sed merè sola visione, voce aut commendatione.

Naturalis est, contagio seu infectio, ex quibusdam causis naturalibus procedens.

Magica, est nocumentum alteri illatum opera diabolica, & pacto cum ipso inito, cuius nocentia potest esse in oculis.

Hac distinctione possunt DD. conciliari affirmantes, & negantes eam dari.

Nam Glossa Gal: 5. aperte docet quorundam oculos esse virulentos, qui alios videndo, præsertim infantes & pueros, atq; animalcula, inficiunt. Cuius rationem assignat D. Th: 1. q. 117. a. 3. ad 2. egregiam.

Cæterum alij constantissimè negant. Inter quos Abulensis Sup: q. 18. sic ait : Nos quoq; cum tota Ecclesia fascinationem improbamus. Eandem damnat Basilius, Chrysostomus, Hieronymus. Porro Richard: quodlib: 3. q. 12. profert duos articulos, quibus anathema dicitur his qui illam tenent.

Itaq; hi DD. sic possunt conciliari, quod vulgaris illa fascinatio est muliebris nugatio, atq; superstitio, nullum fundamentum, apud Philosophos

hos, aut Medicos habens. Neq; enim aspectus ex se solo, absq; admixtione alicuius causæ naturalis, vel diabolicæ, potest esse venenosus, & nocentus : similiter & vox seu laudatio : vnde merito eam damnant DD. Atqui naturalis, & diabolica, possunt admitti.

4. Fundamentum Physicæ fascinationis, est corruptio humorum in homine, proueniens ex anæsthesi, morbo, cibus nociuis. Quæ corruptio prodit in oculos præsertim, in os atq; nares. Dum verò intra oculos, nares & os non continetur : emissà ex ore per halitum, ex oculis & naribus per evaporationem, inficit aërem vicinum, qui infectus insinuat se in oculos pueri, quæ est pars tenerissima, & attrahitur ore pueri oscitantis : inde ad alias corporis partes diffunditur. Vnde & puer infirmatur, ac vomitum patitur. Quod manifestari posset hac experientia, à D. Th: ubi supra, allata. Ex aspectu mulieris menstruata, specula, si fuerint noua & pura, contrahunt quandam impuritatem, ita vt superficies sit, velut nubes sanguinea : similiter mutus intuitus inter sanum & lippum : fascinationem facit.

5. Origo huius superstitiosæ & vulgaris fascinationis, facta est à gentilibus, quorum dementia eò vsq; processit, vt seipsum quoq; aliquem fascinare posse, crediderint : vt de illo asserbant, qui intruens faciem suam in aqua, seipsum visu & complacentiâ infecerit.

6. Remedijs autem vanis vti, vt lauare faciem aqua

aqua fluij, cum quibuidam obseruationibus, superstitiosum est. Sed error deponendus est, (quoad ad fabulosam fascinationem.) Aut ad remedia naturalia per medicos: & supernaturalia, per orationes, vsum Sacramentorum, (si subiectum capax est) vel tandem aquæ benedictæ, si infectus puer est, confugiendum est (quoad fascinationes naturales & veneficas.) Patienter autem tolleranda est crux hæc, à Deo permiffa, imò etiam mors, si Deo non placuerit, per hæc remedia sanitatem restitueret: & non est recurrendum ad dæmonis hostis nostri præsidia. Poterit quidem ille conferre sanitatem, applicando occultas naturales virtutes, sed cum præsentissimo periculo damnationis æternæ. Hæc obiter & breuiter sunt dicta. Plura si quis scire desiderat, legat. *Azor t. 1. lib: 9. c. 25. Martinus Delrium, lib: 1. c. 3. q. 4. & lib: 3. q. 4. sect: 1. Sanchez lib: 2. c. 40. n. 48.*

QVÆSITVM II.

Licetne duobus secum pacisci, ut præmorienti superstiti appareat, certiozem eum facturum de suo statu?

¶ Hoc valde periculosum est, quia tales exponunt se periculo illusionis diabolicæ. Incertum an ipsa anima compareat, vel dæmon eius vicere subeat. Præsumptuosum ac temerarium est, scrutari arcana Dei, circa salutem nostram. Satis autem est sequi doctrinam Apostolicam, cum timore & tremore

et timore operando salutem suam: præcepta Dei implendo, regulas Ecclesiæ & S. scripturæ, obseruando.

Hinc esse videretur, quædam Dei tentatio vel le scires viam extraordinariam, omiffa viam nobis per diuinam prouidentiam ostensa.

Peccaminosa quoque est ista curiositas, & pro varietate circumstantiarum, aliquando erit culpa mortalitatis, aliquando venialis. *Sancti lib: 2. c. 38. n. 25. Delrius ibidem citatus:*

QVÆSITVM III.

Prouocare ad diuinum iudicium, licetne?

¶ Regulariter non licet, quia est extraordinarium medium, & periculosum. Nihilominus aliquando iniuria affectus, licite potest lædentem citare, ad comparandum coram Deo Iudice, siue intra certum tempus, siue absolute: concurrentibus quinque conditionibus.

1. Ex parte iudicij humani, si non sit qui iustitiam administret, vel nolit, aut opprimat.

2. Ex parte prouocantis, si alias sit pius ac timoratus.

3. Ex parte motiui, vt non faciat ex odio, impotentia, ira, desperatione, vanitate, aut vindictæ cupiditate, & quouis alio malo affectu.

4. Si sit in materia maximi momenti, & non sit causa leuiffima.

5. Ex parte finis & intentionis, vt scilicet eius innocentia appareat: familia non grauetur infamia, vt liberetur mundus tali tyranno, aut is resipiscat,

piscat, & timore percussus pœniteat, desinatq; ab oppressione miserorum.

Absq; his conditionibus id facere, est peccatû mortale, quia graue nocumentum proximo inferitur. Traducitur enim: & si sit meticulosus, ex terrore moritur, aut in morbum incidit.

Citatus tamen si nullius iniustitiæ conscius est, potest talem tentationem floccipendere. Cōsciûs autem alicuius iniuriæ, debet se diligenter recolligere & corrigere. *Delrius lib: 4. c. 4. q. 4. sect: 1.*

QVÆSITVM IV.

Consuetudo, quâ iumentis vena aperitur die alicui sancto dedicato, estnè superstitiosa?

Æ. Est superstitiosa, ac proinde extirpanda. Quia nulla causa naturalis, huius rei esse potest. Neque supernaturalis, quæ aut in Sacra Scriptura traditur, vel ab Ecclesia doceatur. Et præterea, diabolicum inuentum est, vt homines à Dei cultu retrahantur, & his vanis distrahantur. Idem dicendum est de collectione herbarum tali vel tali temporis Festo aut Vigilia. Et de obseruatione temporum, de qua superstitiosi versus erant olim: Clara diei Pauli, &c. De his copiosè *Delrius lib: 3. q. 4. sect: 6.*

Sanchez lib: 2. cap: 40. n. 31. & 32. Sayro lib: 4. cap:

6. num: 8. Nauar: cap: 11. num: 34. Greg:

Val: 22. disp: 6. q. 13. p. 2.

SUPPLE

SUPPLEMENTVM

THEOLOGIE MORALIS

Admodum Reuerendi Patris Magistri,

NICOLAI MOSCICENSIS
ORDINIS PRÆDICATORVM.

S V B

Tractatu de Matrimonio propositû

AUTHORE

R. P. F. FERDINANDO

OHM IANUSZOWSKI,

S. Theologiæ in Generali Studio

Cracouiensi Ordinis Prædicato-
rum actuali Baccalaureo

& Proregente.

SUPERIORUM PERMISSV.



CRACOVIE,
TYPIS VNIVERSITATIS.

FACULTAS

Admodum R. P. Magistri

PROVINCIALIS.

EA quæ Diuinæ laudis incrementum, Religio-
nis honorem, nec non publicam præferunt
utilitatem, pro debito muneris nostri aucta im-
pensius videre cupientes. Tibi R. P. F. FERDI-
NANDO OHM, Autoritate officij nostri, præ-
sentiumq; tenore committimus, opera NICOLAI
MOSCICENSIS reimprimenda. addito iisdem
Supplemento, eorumquæ ad complementum eorun-
dem tibi videbuntur necessaria. prævio nihilomi-
nus diligenti examine & lectione R. R. admo-
dum P. P. ad id à Nobis destinatorum. In nomi-
ne Patris & Filij & Spiritus S. Amen. In quorum
fidem &c. dedimus in Conuentu N. Crac. 22.
Ianuarij 1682.

Conseruus in Domino,

F. THOMAS Magister Prouincialis.

Rta Pagina 10.

F. RAYMUNDVS STOINSKI, Lector.

Prior. Elbingensis, & Socius.

APPROBATIO.

Supplementum, Theologiae Moralis
Sapientissimi P. NICOLAI MOSCICENSIS
Studio & labore R. P. F. FERDINANDI OHM
S. Theol: in Generali studio Crac: Ordinis Prædi-
cato-

☪(+)☪
eatorum actualis Baccalaurei, ex mandato Admo-
dum Reuerendi & Dignissimi P. Magistri Prioris
PROVINCIALIS Prouinciæ Poloniæ, vidi. nec
quicquam à veritate orthodoxiæ, & bonis mori-
bus dissonum, quin imò cunctis in Theologia,
Moralis proficere volentibus necessarium reper-
dignum proinde, quod lucem publicam videat

F. IUSTVS SŁOWIKOWSKI, S. Th: Magister,
Prior Crac: & Vicarius Contrate minoris
Poloniæ Ord: Præd.

COMPLEMENTUM MOSCICENSIS à R. P. F. FER-
DINANDO OHM S. Theol: in Conuentu SS.
TRINITATIS Cracouiæ Ord: Prædicatorum à
actuali Baccalaureo, ex commissione Admodum R.
P. Magistri PROVINCIALIS, P. F. THOMÆ SCHMITI
compositum cum magna diligentia legi. Vbi ni-
hil SS. fidei, bonisque moribus contrarium, imo
mira pollere breuitate, multis quæstis & plurimo-
rum grauissimorum Doctorum abundare senten-
tiis & decisionibus reperi. Quod nedum typo di-
gnum esse censeo, sed etiam in animis legentium
iucundum & vtile spero. Datum in Conuentu
Crac: SS. Trinitatis Ord: Prædicatorum, 2
Feb. 1682.

F. CANDIDVS ZAGOROWSKI, S. T. M.
Regens Studii Crac: Ord: Præd.

Facul-

☪(+)☪
Facultas imprimendi.

VISA approbatione per examen Opusculi, cui
titulus est, Supplementum MOSCICENSIS
à R. P. F. FERDINANDO OHM actuali in Con-
uentu SS. Trinitatis Baccalaureo, ex variis & an-
tiquis authoribus compositum, quod R. P. F.
IUSTVS SŁOWIKOWSKI, S. T. Magister &
Prior Crac: ex commissione Admodum R. P. F.
THOMÆ SCHMIT Magistri Prouincialis vidit.
Item R. P. F. CANDIDVS ZAGOROWSKI,
S. T. M. Regens studii Crac: cum magna dili-
gentia, nihilque in eo fidei Catholicæ & bonis
moribus contrarium, reperit. Ego quoque perle-
ctis aliquot quæstis, & verificatis ad textum al-
legationibus, autoritate delegatâ, in fidem do-
ctissimi Ordinis Prædicatorum imprimi permitto.
Anno D. 1682. die 14. Aug.

M. IOANNES RADZKI, S. T. D.
Canonic: Crac: Censor Librorum.

Index

Index contentorum in hoc Supplemento.

Tituli sunt octo.

TITULUS I.

De antecedentibus Matrimonium.

Habet Quæsitæ 13.

1. Quid sint Sponsalia, folio
2. Quot modis fiant Sponsalia,
3. Vtrum possit apponi pœna soluenda ab eo qui non fuerit Sponsalibus,
4. Quotuplex sponsalium Effectus,
5. Vtrum Persona nobili & diues, que iniit voluntariè sponsalia cum ignobili & paupere, cuius conditionem non ignorabat, teneatur Matrimonium contrahere,
6. An vir teneatur ducere femivam, cum qua sub fidei promissione Matrimoni copulam habuit,
7. Quot modis solvantur Sponsalia quamvis iurata,
8. An per vtriusq; consensum ita solvantur sponsalia, liceat in eodem gradu ducere,
9. An, & sub quo onere, quo loco, & tempore, faciantur denuntiationes,
10. An, & de quibus causis, possint omitti denuntiationes,
11. Dum Matrimonium contractum sine denuntiationibus, propter aliquam urgentem causam, an possit con summari non premisis denuntiationibus,
12. Sub qua obligatione, sunt detegenda impedimenta Matrimonii,

Index contentorum.

13. An oscula, amplexus, & huiusmodi liceant sponsis, 10.

TITULUS II.

De Sacramento Matrimonii in Genere

Habet Quæsitæ 12.

1. Quid sit Matrimonium, & quando institutum, 11.
2. Quæ Materia & Forma, in Sacramento Matrimonii, 12.
3. Qualis consensus ad valorem Matrimonii necessarius, 12.
4. An consensus conditionatus ad valorem Matrimonii sufficiat, 13.
5. An Consensus externus sine interno efficiat Matrimonium, 14.
6. Ad quid teneatur qui contrahendo Matrimonium consensum fictum habuit? 14.
7. Quis Sacramenti Matrimonii Minister? 15.
8. Quod huius Sacramenti subiectum, & que in eo dispositio necessaria? 15.
9. Quid de necessitate benedictionis Nuptialis dicendum? 16.
10. An Matrimonium inter absentes per literas, vel Procuratorem celebratum sit verum? 17.
11. Quæ bona, finis, & effectus Matrimonii? 17.
12. An Matrimonium amore diuitiarum delectationis caprandæ, & ob similem causam inhonestam celebratum, sit validum? 18.

TITULUS III.

De Impedimentis impediens tantum Matrimonium.

Habet Quæsitæ 4.

1. Quot

Index contentorum.

1. Quot sunt impedimenta impediencia tantum, Matrimonium? 18
2. Quid nomine voti & Interdicti veniat? 19
3. Quae de impedimento Catechismi scitu necessaria, 20
4. Quae testimonia sunt sufficientia ad impediendum Matrimonium? 21

TITULUS IV.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure naturali.

Habet Quaesita 16.

1. Quot sunt impedimenta dirimentia Matrimonium, 21
2. Qualis Error dirimat Matrimonium? 23
3. Quale votum, dirimat Matrimonium? 24
4. Quam obligationem inducat simplex Castitatis votum celebrato iam Matrimonio, cum illud non dirimat 24
5. An vnus Coniugum possit altero invito religionem ingredi? 25
6. Infidelis habens plures vxores, si conuertatur ad fidem, cum qua permanere teneatur? 27
7. Quid faciendum dum ignoratur vel dubitatur an Maritus vel vxor viuat: an ad secundas Nuptias transeundum? 27
8. An validum sit matrimonium contractum ab eo, qui quidem credebatur priorem coniugem viuere, sed falso credebatur, cum mortua fuerit? 30
9. Quando frigiditas seu impotentia coeundi, dirimat Matrimonium? 30
10. An impotentia generandi dirimat Matrimonium, 31
11. Quid, si foemina arcta, item non retinens semen, an vale-

Index contentorum.

- an valeat Matrimonium? 32
12. An cognita impotentia, Matrimonium mox dissol- uendum? 32
13. Impotentia orta ex maleficio, an dirimat Matrimonium? Folio 33
14. Quid de Hermaphroditorum Matrimonio sentien- dum? 34
15. An Amentia dirimat Matrimonium? 35
16. Quot anni ad contrahendum Matrimonium necessarii? 36

TITULUS V.

De impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure Ecclesiastico.

Habet Quaesita 20.

1. An Seruitus in omni casu dirimat Matrimonium? 37
2. Quotuplex sit Cognatio? 37
3. Quot sint lineae in cognatione naturali Consanguinitatu? 38
4. Quae regula ad cognoscendam pluralitatem graduum rectae lineae ascendentium & descendentium, consequenter ad cognoscendam distantiam personarum consanguinearum in recta linea, ascendentium & descendentium? 39
5. Quae regula ad cognoscendam distantiam Personarum consanguinearum, in linea transuersa equali distantium? 40
6. Quae regula ad cognoscendam distantiam Personarum consanguinearum in linea transuersa inaequali distantium? 41
7. Quo iure Consanguinitas dirimat Matrimonium? 42
8. Gradus Affinitatis & distantia inter affines ex quo de- sum-

Index contentorum.

sumatur ?	43.
9. Que copula causet affinitatem ?	43.
10. Ad quem gradum extendatur affinitas ?	44.
11. Affinitas cum propria vxore contracta quid causet ?	45.
12. Quis dispensat in predicto casu vt coniuges priuati debito petendi, libere & sine pecc. petant ?	46.
13. An Consanguinei Mariti fiant affines Consanguineis Vxoribus, & Consanguinei Vxoribus fiant affines consanguineis Mariti ?	47.
14. An Titius v. g. qui habuit Bertham in vxorem, ea mortua possit ducere vxorem Fratris Berthe, mortuo fratre Berthe ?	47.
15. Quâ penâ puniendi Consanguinei & affines attentantes scienter Matrimonium contrahere ?	48.
16. Impedimentum publicæ honestatis, ad quem gradum extendatur, & quando contrahatur ?	48.
17. Qui ligantur impedimento Cognationis Spirituales ?	49.
18. Cognatio spiritualis, que stante iam Matrimonio contrahitur, quid causet ?	50.
19. Quid, & Quotuplex sit Adoptio ?	51.
20. Ex qua Adoptione, & inter quas Personas, reperitur Cognatio legalis ?	52.
21. In quibus Casibus contrahatur impedimentum Cramini ?	53.
22. Quid dicendum de Matrimonio, inter baptizatum & non baptizatum ?	54.
23. Si conuersus ad fidem recipiat Sacros ordines, & vxor memor sue salutis tandem conuertatur, an cum alio	55.

Index contentorum.

alio Matrimonium celebrare possit ?	57.
24. Quando vis dirimit Matrimonium ?	58.
25. An Parentes possint cogere filios ad contrahendum Matrimonium ?	60.
26. An Oratio Sacer dirimat Matrimonium ?	61.
27. Quid dicendum de eo, qui stante Matrimonio ordinatur ?	62.
28. An ad valorem Matrimonij sit necessaria presentia Parochi & Testium ?	62.
29. Quales Testes esse debeant, qui assistunt Matrimonio.	65.
30. Quid de Impedimento Raptus dicendum ?	66.

TITULUS VI.

De modo occurrendi Impedimenti, tum validando Matrimonium invalide contractum, tum dispensando in impedimenti.

Habet Quæsitæ 6.

1. Quomodo validandum Matrimonium, quod est inualidum defectu consensus interni ?	67.
2. Quomodo validandum Matrimonium, quod fuit nullum propter impedimentum dirimens ?	69.
3. Quomodo procedendum quando impedimentum nequit absque graui periculo manifestari coniugi ignorante illud ?	70.
4. Vt validetur Matrimonium antea inualidè celebratum propter aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne vt de nouo contrahatur coram Parocho & Testibus, etsi prius Matrimonium fuerit mala fide celebratum.	71.

Index contentorum.

5. Quid faciendum est post notitiam impedimenti rimentis, contracto iam Matrimonio? 72
 6. Quis dispensat in impedimentis dirimentibus Matrimonium? 73

TITULUS VII.

De Diuortio.

Habet Quæsitæ 9.

1. Quid, & quoruplex Diuortium? 75
 2. Quor Modis soluatur Matrimonium quo ad vicium? 76
 3. Quando vnus coniugum fornicatur quale Diuortium faciendum? 76
 4. Verum vir teneatur dimittere vxorem fornicatam? 77
 5. An Sodomia, vel aliud peccatum contra Naturam sit causa Diuortij? 78
 7. An sint alia causa Diuortij? 79
 8. An vxor possit recedere à Marito, propter morbum Gallicum, vel amentiam? 82
 9. De reditu Coniugis nocentis ad innocentem post celebratum Diuortium? 82

TITULUS VIII.

De Matrimoniali Debito.

Habet Quæsitæ 14.

1. An Coniuges teneantur sibi mutuo debitum reddere? 83
 2. An Coniuges quandoque excusentur à redditione Debiti? 83
 3. An

Index contentorum.

3. An Fœmina peccet mortaliter negando Debitum quando experta est se filios non viuos in lucem edere? 85
 4. An accedere ad menstruatam sit peccatum mortale? 85
 5. An vnus coniugum possit vouere continentiam, sine consensu alterius? 86
 6. Quid in casu si ambo Coniuges conueniant, in uouendo Castitatem? 86
 7. Dubitans de valore Matrimonij, an possit petere, vel reddere debitum? 87
 8. An debitum reddendum ei, qui illicite petit? 87
 9. An actus Matrimonij possit exerceri sine omni peccato? 89
 10. Quando peccant mortaliter Coniuges exercendo actum Matrimonij? 90
 11. Quando peccant coniuges non complentes copulam? 90
 12. An liceat petere Debitum diebus Sacris? 91
 13. An liceat petere Debitum in locis Sacris? 92
 14. Quis dispensat cum eo qui vouit castitatem, & Matrimonium contraxit; ad hoc vt petat? reddere enim tenetur. 93

Vita P. M. NICOLAI Moscicensis. 94.

Fol: Errata

9. mamagnatum
 19. y.
 22. defectionum
 26. elapos

Corrige.

- magnatum.
 7.
 defectu.
 elafpos.

Fol: Errata

Corrige:

37.	de deure	de iure.
42.	in secuundo	insecundo.
44.	poiest.	potest.
46.	deputatio	depuratio.
47.	rerum	verum.
47.	viceuerfa	viceuerfa.
58.	etgo	ergo.
59.	occidetur	occidatur.
61.	matrimonium	matrimonium.
62.	testum	testium.
66.	eum	cum.
73.	pœniteus	pœnitens.
75.	aprobata	approbata.
76.	fornicationrm	fornicationem.
85.	menstrum	menstruum.
87.	pecce	peccet.
89.	incontinuentiam	incontinentiam.

In vita P. NICOLAI Moscicēsis.

f. 94. inquam lege vnquam.

f. 95. Antistes lege Antistites.

Cætera, quæ alieno errore irrepserunt, in
genas & corrigas.



BENEUOLO LECTORI.

Hoc Supplementum sit totius ope-
ris moralis, editi, ab admodum
R. P. Magistro F. Nicolao Moscicēsi
si. modum tamen procedendi in Exa-
mino Approbandorum utpote distin-
ctiorem, placuit sequi.

Forsan beneuole Lector, hoc ex-
tensius velles, cum Author noster,
ob rationes sibi bene notas, multa
breuiter tractauerit. Sed incongru-
um videbatur, ultra intentionem,
hoc tantum desiderantium, procedere.
& sic sufficiat, è varijs Theologiæ
Moralis tractatibus, quadriennio in
Conuentu Clumontouensi Ordinis
Præd: prælectis, de Sacramento Ma-
trimo

trimonij tractatus per modum Sup-
plementi annexus.

Censuras omittas, ne nomen be-
neuoli amittas, immo qua uel alieno
errore inducta, uel accidentaliter,
ob diuersas impressiones, mutata,
ut solet esse in referendis Authorum
locis, benignè excusa.

Indicem copiosum ne requiras,
nam hic ferè in aequale opus exurge-
ret, cum res compendiosè tractentur.

Vale, & labore meo, pro salute
animarum, pretioso Christi Domini
Sanguine redemptarum, utere.



(S)(+)(S)
SUPPLEMENTUM
MOSCICENSIS,
De Matrimonio.
TITULUS I.

De antecedentibus Matrimonium.

Habet quæsitâ 13.

QVÆSITVM I.

Quid sint Sponsalia?

R. Sponsalia sunt mutua futurarum nuptia-
rum promissio. *S. Th. in Supplem. q. 43. a.*
1. & sic requiritur ut uterque promittat, nec suf-
ficit acceptare alterius promissionem, nisi etiam
intendat se obligare, non etiam sufficit simplex
propositum, v. g. volo te in meam. cum hoc nō
inducat obligationem, ut patet in voto, nisi quis
intendat se obligare.

QVÆSITVM II.

Quot modis fiant Sponsalia?

R. Ex *S. Th.* citato, quatuor modis. 1. nu-
da promissione, v. g. accipiam te in me-
am, & viceuersa. probabilius est, hanc non suffi-
cere, non aliam ducam, quàm te. *Bonac. de mat.*
q. 1. puncto 1. n. 13. cum communiori quia di-
cta uerba faciunt sensum conditionatum. si ali-
quam ducam, non aliam quàm te tenetur tamen
ducere, si sic deceptam violauit. 2. datis arnis

A

Spon-

Sponsalitiis, v. g. pecunia, vel alio simili. 3. an-
nuli subarrhatione.

4. Interueniente iuramento non tamen valent,
licet sint iurata, si prima non sunt legitime dis-
soluta. Syluester v. Spons. n. 10. Armilla n. 7. sicut
non valent, licet sint iurata, interueniente metu
inualidante matrimonium. Sa v. Spons. n. 1. &
probabile iudicatur in summa Diane v. metus n. 7.

Q V Æ S I T V M III.

*An possit apponi pœna soluenda ab eo, qui non
steterit sponsalibus?*

R. Sponsi vel propinqui Sponsorum, vel stri-
cti eorum amici, non possunt apponere
pœnam grauem vel leuem soluendam ab eo, qui
non steterit sponsalibus. ex C. gemma, de spons.
apposuerint, non tenentur eam soluere, nec in
foro externo, nec in foro interno, licet iuramen-
tum interuenierit, quia iuramentum non obligat
ad rem illicitam. Bonac. de Spons. punc. ultimo n.
& 2.

Apponere huiusmodi pœnam non est mortale
secundum Caiet. v. Spons & alios, veniale
tamen.

Q V Æ S I T V M IV.

Quotuplex Sponsalium effectus?

R. Duplex 1. Obligatio sub mortali contra-
hendi matrimonium. S. Th. citatus ad 3. nisi
adsit legitimum impedimentum, hæc obligatio
non necessario antecedit matrimonium sicut
sponsa-

sponsalia non necessario antecedunt matrimoni-
um. Sponsi in foro contentioso non compellun-
tur, quia matrimonia coacta malum exitum ha-
bere consueuerunt, nisi interuenisset iuramentum,
vt quidam dicunt. Sed neq. propter hoc cogen-
di sunt, ob dictam rationem. Arm. v. Spons. n. 7.
ex Panormitano.

Qui temerè retrocedit, amittit munera. Con-
stans verò non.

Secundus Sponsalium effectus, est inhabilitas
contrahendi cum consanguineis sponsi vel spon-
sæ, in primo gradu tantum. quod dicitur impe-
dimentum publicæ honestatis. Trid. sess. 24. de
Mat. Cap. 3.

Q V Æ S I T V M V.

*An persona nobilis & diues, quæ iniit volun-
tariè sponsalia cum ignobili & paupere, cuius
conditionem non ignorabat, teneatur matri-
monium contrahere?*

R. Tenetur. nam cum esset conscia conditio-
nis, & voluerit sponsalia contrahere, tene-
tur adimplere promissionem, ex qua oritur obli-
gatio sub mortali. Bonac. q. 1. de Mat. p. 2. n. 2.
cum communi. modò ex tali matrimonio non
sequatur graue malum vel magnum scandalum,
vt graues rixæ inter parentes contrahentium, vel
aliud graue incommodum, nam Sponsus vel
sponsa non tenetur adimplere promissionem fu-
turi matrimonii, quando præuidet fore, vt ma-
t

trimonium fortiorum prauum exitum, idem ex
Nau: & Rodrig.

Q V Æ S I T V M VI.

An vir teneatur ducere feminam, cum qua
sub ficta promissione matrimonii copulam
habuit?

R. Qui sub ficta promissione deflorauit virgi-
nem, tenetur sub mortali eam ducere. *S.*
Th: relatus à Labat de Mat: dub: 5. §. 1. nisi aliqua
rationabilis causa oppositum suadeat. tunc enim
facit est alio modo satisfacere. Oppositum D. Tho-
me tenet Bonac: punc: 2. de Spons: n. 5. cum aliis.
Qui etiam fictè promisit iam per alium corru-
ptæ, aliàs bonæ famæ, quæ infamiam ob carna-
lem copulam incurrit, tenetur eam ducere infa-
mata enim, cui, vt competit nuber? *Labat loco*
cit: Secus dicendum, dum nullum periculum in-
famæ, tunc enim sufficit pro iniuria satisfacere.
Samuel de Lub: v. promissio n. 9. & alii. Hæc à
fortiori currunt, si promissio ficta sit iurata tunc
enim tenetur ducere, etiam ab alio iam corru-
ptam. S. Thom: 22. q. 89. a. 7. ad 4. adducens il-
lud Isidori L. 2. de summo bono C. 31. quacunque
arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui tes-
tis conscientiæ est, ita hoc accipit, sicut ille, cui
iuratur, intelligit

Q V Æ S I T V M VII.

Quot modis soluantur sponsalia quamuis
iurata?

8. Mul-

R. Multis. 1. defectu ætatis, si quis non ha-
beat septennium ferè completum.

2. Per religionis ingressum, & sermo est de re-
ligionis ingressu, ante professionem, qui mox di-
rimit. non potest tamen ingredi si sponsam vio-
lauit, & nulla via, etiam per matrimonium ra-
tum, potest damnum rescire. nam si potest per
matrimonium ratum damnum rescire. contra-
hat, deinde ingreditur.

3. Per simplex castitatis votum, etiam post
sponsalia iurata emissum. nam sponsalia iurata
censentur sub hac conditione facta, nisi perfecti-
or status eligatur. *Bonac. q. 1. de Mat: puncto 5.*
cum aliis DD. idem de voto ordinis sacri.

4. Per subsequens cum altera matrimonium.
Nota contra *de la Cruz* obligatio sponsaliorum so-
luto per mortem matrimonio, sicut & dimisso
religionis habitu, non reuiuiscit nam obligatio
semel extincta non reuiuiscit. primam partem
docet *Arm: secundam Sylu: v. Spons.*

5. Per alterius sponsi fornicationem, quamuis
femina sit vi oppressa.

6. Per affinitatem superuenientem, etiam ex
copula illicita. aut aliud impedimentum diri-
mens, immo quamuis tantum sit fama de tali
impedimento.

7. Si Sponsus huc & illuc vagetur, & longi-
us vadat.

8. Si in contractu Sponsaliorum tempus de-
terminetur eoque completo vnus non velit con-

trahere, alter liber manet.

9. Si sponsalia facta sub conditione, & hæc nō impleatur, v. g. vt tanta dos detur.

10. Per grauem infirmitatem, v. g. per morbum gallicum per magnam deformitatem, v. g. orbiratem oculorum. vel si aliqua vitia detegantur, aut alia superueniant, quæ si antea scirentur, sponsalia non contraherentur.

11. Per graues inimicitias ortas inter sponfos.

Tandem per vtriusq; voluntatem. hæc probat *dela Cruz: de Mat: q. 2. n. 3.* exceptis iis pro quibus refertur *Bonac: n. 3. & alii n. 4.* In prædictis casibus si sponsalia clandestina, vel causa manifesta, non est necessarium vt per iudicem dissoluantur. *Sylu: v. spons: n. 10.* quod dictum supponit sponsalia clandestina esse valida. immo nec damnantur peccati mortalis à *Sa v. spons: n. 1. contra Armillam v. spons: n. 14.* cuius tamē sentētia securior & elicitur ex duodecimo Canone pœnitentiæ apud *Mosc: in Elementis ad sacras Conf: p. 5.*

QVÆSITVM VIII.

An per vtriusq; consensum ita soluantur sponsalia, vt liceat in eodem gradu ducere?

R Negat *Bonac: q. 3. de Mat: p. 11. n. 7.* adducens, nouam declarationem Cardinalium. si enim per mortem v. g. sponsæ non tollitur impedimentum publicæ honestatis, vt passim docent DD. ex C. *Sponsam, de sponsalibus,* à fortiori non tollitur per vtriusq; consensum.

QVÆ-

QVÆSITVM IX.

An, & sub quo onere, quo loco, & tempore faciendæ denuntiationes?

R 1. Antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solemnias publicè denuntietur, inter quos matrimonium contrahendum. *Trid: sess: 24. Cap: 1.*

2. Per omissionem denuntiationum non inuoludatur matrimonium. Sed peccatur mortaliter, si omittatur sine facultate, aut legitima causa cū sic possint sequi grauissima mala, quamuis nulla censura ipso facto incurrat. *Bonac: q. 2. p. 6. n. 6. & 7. cum aliis DD.* suspendendus tamen ab officio per triennium omittens denuntiationes. *C. cum inhibitio de clandestina desponsatione* ex quo patet, quàm cauendum Parochis, ne faciliè aduenas copulent. omittere vnam denuntiationē non videtur aliquibus mortale propter paruitatem materiæ, si Parochus sit cærus moraliter, non adesse impedimentum.

3. In vtraq; Parochia faciendæ denuntiationes, vel à proprio Parocho, vel ab alio de Parochi licentia, si contrahentes sint diuersarum Parochiarum. Tridentinum enim sic loquitur, à proprio contrahentium Parocho. & *Bonac: loco cit: n: 10.* refert declarationem sacre Congregationis.

4. Denuntiationes possunt fieri extra Ecclesi-

A 4

am v.

am v. g. in cæmeterio, sicut & matrimonium. Nec peccatur faciendo eas, alio die, quàm festo quando ingens multitudo populi confluit, hoc dictū probat *Bonac: loco cit: n. 18.* à fortiori possunt fieri, quando celebratur festum particulare, ad quod populus confluit.

QVÆSITVM X.

An, & de quibus causis, possint omitti denuntiationes?

R. Dum adest causa valde vrgens, sufficit vna denuntiatio, aut saltem Parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebratur. etsi non adsit facultas Episcopi vel Officialis quia necessitas lege caret. v. g. quando periculum est in mora, & non patet aditus ad Episcopum, vel Officialem & alias teneretur dispensare.

Quando autem vna tantum de licentia Episcopi, seu aliàs, denuntiatio præmittitur, non statim ea facta matrimonium contrahendum, sed per aliquod tempus, iudicio prudentis expectandum. *Sanchez, & alii apud Bon: loco cit: n. 16.*

2. Causæ iustæ omittendi denuntiationes sunt multæ. de quibus vir prudens & timoratus iudicet. 1. Quando timetur matrimonium maliciosè impediendum. 2. Quando instat tempus, quo nuptiæ prohibentur, vt est Aduentus &c. quod autem fiat denuntiatio ter, sc: in prima Missa, in Missa solemnè diei, tandem hæc finitè in missa

ante

ante matrimonium celebrandum, tantum pura ceremoniam est, cum id parum iuuet ad notitiam impedimentorum. 3. Cum magnates contrahunt, non enim timendum de impedimento, cum magnatum matrimonia publica. 4. Quando concubinarius, citò petit coniunctionem matrimonialem &c. *Bonac: loco cit: n. 8* in his tamen debet constare moraliter non adesse impedimentum dirimens.

QVÆSITVM XI.

Dum matrimonium contractum sine denuntiationibus, propter aliquam vrgentem causam, an possit consummari non præmissis denuntiationibus?

R. Non potest ita Trid: citatum. aliàs peccatur mortaliter propter periculum impedimenti, toties, quoties, consummatur. *Bonac: cum multis aliis loco cit: n. 8. & 9.* Ledesma tamen, Lopez & alii ab eodem relati negant, si Parochus & contrahentes adhibuerunt sufficientem diligentiam, vt deprehendatur impedimentum.

QVÆSITVM XII.

Sub qua obligatione, sunt detegenda impedimenta matrimoni?

R. Sub obligatione peccati mortalis, etiam sub secreto scita, quamuis probari non possint quia agitur de graui proximi spirituali damno præmittatur tamen correctio, si fructus speratur. Item quamuis tantum audita, modo à persona

A

fide

fide digna. Secus si audita à persona nihil certi sciente, vel quæ non meminit à quo audiuit. *Boetius: loco cit: n. 20. cum aliis DD.*

QVÆSITVM XIII.

An oscula, amplexus, & his similia, liceant Sponsis?

R. Oscula & amplexus libidinosi, hoc est cum delectatione facta, non sunt mortalia inter Sponsum & Sponsam, si desit periculum pollutionis, vel vterioris consensûs. *Armillæ v. Sponsi n. 14. Samuel de Lublino v. Spon: n. 4.* eò quòd Sponsus habeat aliquod ius, licet tantum inchoatum & imperfectum ad corpus sponsæ, & vice uersa, amplexus verò solius benevolentia causa, nullo modo sunt peccata.

Nota hanc doctrinam non posse extendi ad contactus partium verendarum inter sponfos. *Arm: v. impud: n. 2. & Samuel loco cit: nec ad delectationem de copula, non enim licet sub morte: sponfis delectari delectatione libidinosâ, de copula futura.*

Quare ad hæc, & vteriora peccata vitanda, non est vlllo modo permittenda sponfis cohabitatio. magnum enim periculum, quod in conscientia vitare tenentur.

TITULUS II.

De Sacramento Matrimonii in genere.

Habet quæstia 12.

QVÆ

QVÆSITVM I.

Quid sit Matrimonium, & quando institutum?

R. 1. Matrimonium in ratione contractûs naturalis, est legitima coniunctio maris & feminae in vltum coniugii, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. *Labat de Mat: dub: 1. §. 2.* in ratione Sacramenti est nouæ legis Sacramentum à Christo D. institutum causatiuum gratiæ vniuius. *Salazar.* gratia enim quæ in hoc Sacramento datur significatur per modum vinculi & coniunctionis, & ordinatur ad mutuam supportationem item ad honestam procreationem & educationem prolis *Mosc: in exam: approb: tit: 1. q. 5.* nec solum in hoc Sacram: significatur gratia coniungens coniuges ad inuicem, sed etiam significatur minus principaliter vnio verbi cum humanitate, & coniunctio Christi cum Ecclesia.

2. Iuxta varietatem temporum est variè institutum sacramentum matrimonii. in statu enim innocentia est institutum in officium naturæ, ad propagandam speciem humanam. in statu naturæ lapsæ, vltra hoc, in remedium concupiscentia. In lege gratiæ à Christo Domino, in ratione Sacramenti. *S. Th: in Supp: q. 42. a. 2.* Institutum inquam, siue Ioa: 2. in nuptiis, vel Matr: 19. dicendo. quod Deus coniunxit homo non separet.

QVÆ

QVÆSITVM II.

Qua materia & forma in Sacramento Matrimonii?

R. Veriusque coniugis consensus mutuò per verba, vel per nutus expressus, est materia proxima, & forma huius sacramenti, sub diuersis tamen ratione quatenus enim consensus coniugum habet rationem traditionis est materia, quatenus habet rationem acceptationis est forma. *Th. Theologi, maxime Thomista cum Angelico D. in supp: q. 42. a. 1. ad 1. & 2.* Materia vero remota, sunt ipsi contrahentes, vel corpora ipsorum. Et si verba, ego vos coniungo, non sunt forma huius sacramenti, immo nec ad valorem simpliciter necessaria. cum ante Trid: valida fuerint matrimonia clandestina, vt patet *Seff: 24. Cap: 1.*

Nota. verborum, ego vos coniungo, non est consensus, ego vos coniungo alias non coniunctos. sed confirmo & benedico vestram coniunctionem, vel, ego vos coniungo in facie Ecclesiæ, vt pro veris coniugibus coram omnibus sitis. *de la Cruz de Mar: q. 1. n. 3.*

QVÆSITVM III.

Qualis consensus ad valorem matrimonii necessarius?

R. Consensus in hoc sacramento necessarius debet esse expressus per verba de presenti vel per aliqua signa. nam cum sit sacramentum debet constare rebus sensibilibus, sicut & alia sacramenta.

Si pu-

Si puella interrogata, præ verecundia tacet, & ad stantes pro ea respondent, ipsa non contradicente, fit matrimonium. nam illa taciturnitas cum aliis circumstantiis temporis, & respondentium pro ea, est sufficiens signum sensibile, significans eius internum consensum. *S. Th: in supp: q. 42. a. 2. ad 3.* Consensus ergo per verba de futuro expressus, v. g. habeo te, non matrimonium, sed sponsalia efficit. *S. Th: cir: a. 3.* idem dic de his, contraho tecum pro anno futuro, at per verba, ex nunc habeo te in meam vxorem, fit matrimonium, cum de presenti consensum exprimant.

QVÆSITVM IV.

An consensus conditionatus ad valorem matrimonii sufficiat.

R. Sufficit, si apponatur conditio de presenti. consensus tamen conditionatus apposita conditione de futuro, ordinariè loquendo, non sufficit, v. g. si Patri placuerit. quod si non expectato conditionis euentu consenserint in copulam affectu maritali, tunc fit matrimonium, nec opus est noua presentia Parochi & testium pro hoc insinuat declarationem Congregationis Cardinal: *de la Cruz q. 3. de Mar: n. 3.* Et idem censet Nauar: de matrimonio celebrato coram Parocho & testibus sub conditione licita, si antequam voluntas mutetur, impleatur conditio. tunc nihil perficitur matrimonium, sine noua Parochi &

chi & testium presentia. Sed oppositum aliis
videtur verius, quos tacite refert *dela Cruz loco*
cit.

QVÆSITVM V.

*An consensus externus sine interno efficiat
matrimonium?*

R. Non efficit, cum omnia sacramenta requi-
rant intentionem. *S. Th. a. 4.* talis tamen
in foro Ecclesie potest adstringi, cum hæc securi-
tatem allegata iudicet.

Et sic qui verbis de presenti cum aliqua con-
traxit, non habendo consensum internum, & po-
stea cum alia contraxit habendo consensum in-
ternum, verbis expressum, si per excommunicati-
onem cogatur, ut primam habeat in uxorem,
debet potius patienter sustinere excommunicati-
onem, quam ad primam accedere. *Ita in C. in qua-
sitionis de sent: excomm. & S. Th. ad 3.* & oppositum
Magistri sent: est erroneum nam ille accessus
si fornicarius, cum esset accessus ad non suam,
nec efficitur sua, quamvis interueniat sententia
in foro externo iusta. *iuxta C. lator de sent: de
re iudicata vel recedat secum uxorem veram
ducendo, si fieri potest. S. Th. ibidem.* Hæc doctrina
etiam procedit, dum matrimonium ob aliam
causam est nullum.

QVÆSITVM VI.

*Ad quid teneatur, qui contrahendo matrimo-
nium, consensum fictum habuit?*

R. S.

R. Si non interueniat impedimentum dirimens,
tenetur verè iterum cum coniuge de frau-
dato contrahere matrimonium, cum ei maximam
irrogauerit iniuriam, etiam seclusa copula, quæ
iniuria aliter non resarcitur. nec satisfacit dotan-
do eam, si ipsa hoc non acceptet *dela Cruz q. 3.
n. 3.* aliquando tamen excusabitur, v. g. si inter-
cedat magna inæqualitas, aut si timeatur malus
exitus, aut graue damnum &c. Sed recompen-
satio non omittenda.

QVÆSITVM VII.

Quis Sacramenti Matrimonii minister?

R. Minister essentialis, sunt ipsi contrahentes,
cum ipsi tantum formam ponant, ut patet
ex Conc: Flor: in decreto vnionis Armenorum.
Sacerdos enim tantum minister accidentalis. ali-
qua matrimonia clandestina non fuissent valida
ante Trid: quod est contra *Sess: 24. Cap: 1.*

Et sic Sacerdos in mortali matrimonio assi-
stens non peccat mortaliter. immo contrahentes,
licet sint minister essentialis huius Sacramenti,
cum non sint specialiter consecrati ad hoc, non
peccant mort: illud ministrando in mortali. *dela
Cruz de Sacram: in genere q. 4. n. 4.* peccant tamè
mortaliter indignè recipiendo.

QVÆSITVM VIII.

*Quod huius Sacramenti, subiectum, & qua in
eo dispositio necessaria?*

R. Pri:

R. Primò. Omnis homo nullum habens impedimentum est subiectum Sacramenti matrimonii.

2. Ut debitè ad hoc Sacramentum accedat. præmittenda confessio, & Eucharistia sumenda. Sed hoc tantum consilium, præceptum verò, contritionem esse præmittendam, si contrahens immortalis existit. cum sit Sacramentum viuorum.

3. Accedens ad hoc Sacramentum, intendat, saltem virtualiter, facere, quod facit Ecclesia, & suscipere hoc sacramentum. non cum affectu libidinis, sed cum affectu suscipiendi prolem ad gloriam Dei.

QUÆSITVM IX.

Quid de necessitate benedictionis nuptialis dicendum?

R. Matrimonio iam contracto sponsi in eadem domo non cohabitent ante benedictionem in Ecclesia à Parocho vel cum licentia ab alio Sacerdote recipiendam. *Trid. sess. 24. C. 1.*

Omittendo hanc benedictionem non incurritur mortale. *Samuel de Lub: v. Banna n. 5. & 6. Sa. v. Mat. n. 6.* sicut & omittendo solemnitate nuptiarum non est mortale immo absolutè omittenda benedictio in secundis nuptiis ex parte viri & mulieris, vel mulieris tantum, non autem in secundis nuptiis ex parte viri tantum. cum ad huc saluetur significatio coniunctionis Christianæ cum Ecclesia,

Qv

QUÆSITVM X.

An Matrimonium inter absentes per literas vel procuratorem celebratum sit verum?

R. Ita esse. patet ex usu Ecclesiæ sæpè talia matrimonia celebrantis, quæ deinde in præsentia coniugum non celebrantur. idem desponsalibus dicendum, si sit consensus vtriusq; vel saltem si vterque ratificet sponsalia nomine suo à parentibus celebrata, aliàs enim sic à parentibus facta, nec à sponsis ratificata, non valent.

Immo matrimonium inter absentes baptizatos, celebratum per literas vel procuratorem, coram Parocho & testibus, est sacramentum, tanquam probabilius tenendum.

QUÆSITVM XI.

Quæ bona, finis & effectus matrimonii?

R. 1. Bona matrimonii sunt, fides, proles, Sacramentum. fides ne cum aliis coniuges miscantur proles, vt Christianè educetur. Sacramentum, vt matrimonium non separetur.

2. Finis ad quem matrimonium institutum. primò est propagatio speciei & conseruatio indiuiduorum. 2. Remedium concupiscentiæ. 3. Commoditas obsequii vtriusq; ad inuicem.

3. Effectus Sacramenti matrimonii est gratia viuicia, hoc est gratia sanctificans, vt importet mutuum concordiam decentem usum matrimonii moderando carnis concupiscentiam. familiar

B

prudens

prudentem gubernationem. Christianam proles educationem. rerum domesticarum diligentem curam, dispositionem & fidelem dispensationem: Mosicēsis 2. p. Tyrociniū artū pœnitentiariæ §. 4. n. 25.

QVÆSITVM XII.

An Matrimonium amore diuitiarum, delectationis captandæ, & ob similem causam inhonestam celebratum, sit validum?

R. Matrimonium ob talem causam contractū, non caret culpa veniali; sicut ob causam mortaliter inhonestam non caret culpa mortali. validum tamen, sicut baptismus propter lucrum administratus, est validus.

TITULUS III.

De impedimentis impediētibz tantum, matrimonium?

Habet quæsitā 4.

QVÆSITVM I.

Quot sint impedimenta impediētia tantum matrimonium?

R. Supponendō impedimenta matrimonii duplicia esse. alia tantum impediunt, ne licite contrahatur matrimonium, validum tamen est. alia verō etiam contractum dirimunt, tanquam inualidum.

Impedimenta ergo tantum impediētia sunt quin-

quinq; votum, interdictum, Sponsalia, catechismus, crimen.

Crimen est multiplex quo commissio non licet ducere vxorem. 1. Occisio vxoris adulteræ propria auctoritate facta. 2. Presbytericidium per iudicem declaratum. 3. Matrimonium cum moniali scienter contractum. 4. Susceptio proprii filii in baptismo aut confirmatione malo animo, vt scilicet contrahat cognationem cum propria vxore. 5. Publica pœnitentia. Sed hæc iam non est in vsu. 6. Raptus alienæ spōsæ. Sed hoc post Trident: est etiam dirimens, secundum dicenda in sequentibus. 7. Incestus cum propria affine, vel etiam cum consanguinea. Sed hoc secundum negat D. Th. & alii apud dela Cruz, q. 4. n. 1.

Hoc impedimentum criminis, iuxta Sanchez Ledesma & alios apud Bonac: de Mat: q. 3. puncto 14. n. 21. non inducit mortale; etsi dispensatio non petatur.

Si quis dispensationem desiderat, adeat Episcopum, qui in omnibus tantum impediētibz impedimentis dispensat, excepto voto castitatis perpetuæ, & religionis. Cand: aureum de Mat: n. 110. ex D. Antonino & Paludano.

QVÆSITVM II.

Quid nomine voti, & interdicti veniat? ubi & alia resoluuntur

R. Primò. Nomine voti intelligitur votum simplex religionis, aut castitatis, vel votum

tum suscipiendi sacros ordines, vel votum non nubendi.

2. Nomine interdicti venit prohibitio, quâ certo anni tempore interdicitur matrimonium ab Ecclesia. Item si ab ordinario loci aut curato interdicitur contrahere matrimonium, donec constet, non esse impedimentum, aut aliam ob causam.

Tempus interdicti incipit à media nocte præcedente primam Dominicam aduentûs vsq; ad festum Epiphaniæ. & à media nocte ante feriam 4. Cinerum, vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè. *Trid: sess: 24. Cap: 10.*

Interdicitur autem hoc tempore solemnitas nuptiarum, vt accipere benedictionem in Ecclesia, aut conuiuium solemniter celebrare, & contra faciens peccat mortaliter. quia in re graui transgreditur præceptum Ecclesiæ. *Bonac: de mat: q. 3. puncto 14. n. 4. cum aliis DD.*

Non interdiciuntur hoc tempore Sponsalia. *Samuel de Lublino v. nuptie n. 1.* item non prohibetur contractus & consummatio matrimonii, sub mortali, atque bannorum publicatio. dummodo nullæ adhibeantur nuptiales solennitates. *Samuel n. 5. cum Paulo Piaficio.* Sicut & priuatim tradere tempore interdicti sponsam in domum sponsi non est prohibitum.

Q V Æ S I T V M III.

Quæ de impedimento Catechismi scitu necessaria s̄.

R. Impedimentum Catechismi contrahitur ab eo, qui tenet infantem baptizandum, respondetq; eius nomine ministro interroganti, an credat, an renuntiet diabolo, &c. & quidem si idem sit patrinus Catechismi & baptismi contrahit impedimentum dirimens. Si solius catechismi contrahit tantum impediens. Sed negat Pontius relatus *in summa Diane v. imped: n. 4.* quia in Trid: dicitur spiritualement cognationem non contrahi nisi in baptismo & confirm: præter hoc citat pro sua sententia declarationem Sacræ Congregationis interpretum.

Q V Æ S I T V M IV.

Quæ testimonia sunt sufficientia ad impedendum Mat: ?

R. Impeditur Matrimonium ad dictum vnus, maximè matris, deponentis de aliquo impedimento testimonium nisi interueniat iuramentum in oppositum.

Impeditur etiam ad dictum vnus Personæ grauis, cui fides debetur, & de fama vel scandalo docet, & si in oppositum interueniat iuramentum parentum.

Quod si vnus testis dicat, audisse ab vno ex suis maioribus, duos esse in quarto, v. g. gradu consanguinitatis, non impeditur matrimonium, inter eos nam vnus testis, maximè de auditu nihil probat. Secus si plures graues audissent, à pluribus fide dignis.

Ut verò matrimonium contractum dissoluatur, efficaciora debent adesse testimonia nam hoc non dissolvitur sine plurium iuramento. hæc è iure deducta reperies apud dela Cruz q. 4. de mat: n. 3.

TITULUS IV.

De impedimentis dirimentibus matrimonium iure naturali.

Habet quæsitæ 16.

QVÆSITVM I.

Quot sunt impedimenta dirimentia matrimonium?

R. Impedimenta dirimentia & annullantia matrimonium de iure antiquo sunt 12. quibus de iure nouo Tridentini addita sunt duo, raptus & matrimonium clandestinum. comprehenduntur his versibus.

Error. Conditio. vqum. Cognatio. Crimen.
Cultus disparitas. vis. Ordo. ligamen. honestas.
Si sis affinis. si fortè coire nequibis.
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis.
Rapraq; sit mulier. nec parti reddita tutæ.

Hæc facienda verant connubia. facta retractant.
Error Personæ, professio solemnis, ligamen, impotentia perfecta & perpetua, iure naturali dirimunt matrimonium. idem de amentia perpetua & de defectionum ætatis sentiendū. alia dirimuntur iure

iure Ecclesiastico. vide dela Cruz q. 4. de Mat: num: 2.

Hæc impedimenta non eo sensu dicuntur dirimentia, quatenus soluant matrimonium, iam validè contractum. Sed dicuntur dirimentia, quia impediunt, ne validè possit contrahi, & sic professio solemnis facta post matrimonium ratum, & illud dissolvens, item conuersio vnus coniugis ad fidem, dissolvens matrimonium in infidelitate consummatum, vt infra diceretur, non dicuntur proprie impedimenta.

Nota. Si Parochus sciens matrimoni impedimentum ex confessione, rogerur assistere matrimonio, non habendo aliud remedium assistat. nã maius malum esset confessionis reuelatio, quàm talis matrimonii inualdi permissio. Vide D. Th: in Supp: q. 11. a. 1. ad 1.

QVÆSITVM II.

Qualis error dirimat matrimonium?

R. Error essentialis tollit enim consensum pro matrimonio requisitum. talis error est circa personam cum matrimonium includat personas, quæ coniunguntur.

Error verò accidentalis, & circa personæ qualitatem. v. g. circa bona fortunæ, non dirimit matrimonium. v. g. si contrahas cum Bertha putans esse virginem, nobilem, diuitem &c. cū hæc ad essentialiam matrimonii non spectent nisi talis error in personam transfunderetur, v. g. si ta-

liter cum Bertha contrahere intendas, si non fit virgo, diues vel nobilis, contrahere nolis in tali enim casu error consensum tollit. *S. Th. in supp. q. 51. a. 2. ad 5.*

QVÆSITVM III.

Quale votum dirimat Matrimonium?

R. Simplex castitatis votum non dirimit matrimonium iam contractum, sed solum impedit contrahendum. *S. Th. cit. q. 53. a. 1.* nam matrimonium fortius est vinculum, cum in eo fiat actualis corporum traditio per votum autem simplex solum fit promissio, rei promissæ non transferens dominium. & idem dicendum de voto ingrediendi religionem.

Excipe simplex castitatis votum Patrum Societatis Iesu, quod ex statuto Ecclesiæ matrimonium dirimit, & eos verè religiosos facit.

Votum ergo solemne religionis dirimit matrimonium, non solum ex iure diuino, sed ex natura sua vt docent Thomistæ nam præter promissionem ad votum simplex sufficientem, importat perfectam & absolutam traditionem & acceptationem. vnde qui sic solemniter vouet, & postea matrimonium contrahit, inualidè contrahit.

QVÆSITVM IV.

Quam obligationem inducat simplex castitatis votum, celebrato iam matrimonio, cum illud non dirimat?

R. Qui

R. Qui vouit ingressum religionis, primo bimestri, non potest reddere, à fortiori non potest petere. cum secundum communem sententiam adhuc teneatur religionem ingredi. Si iam petendo vel reddendo consummauit, potest non solum reddere, sed & petere. ad castitatem enim obligabatur ratione voti religionis, cum ergo sit liber à religione hic & nunc, eò quod consummauerit matrimonium, etiam liber, viuente sua coniuge, à castitate.

Qui verò sine voto ingrediendi religionem, habet votum castitatis perpetuæ, & contrahit matrimonium, nunquam petere potest, vt docent communiter. Sed elapso primo bimestri reddere tenetur, etiam tantum interpretatiuè petitus. non autem ante nam vt habet *Bonac: circa 2. præceptum q. 2. punc. 5. §. 5. n. 4.* coniuges habent ius nõ reddendi debitum, in primo bimestri, etiam præciso voto. quare intra hoc reddens primà vice, peccat mortaliter.

An verò intra bimestre, teneatur ingredi religionem? negat *Bonac: loco cit: contra Cai: & Sylu: v. Mat:*

QVÆSITVM V.

An vnus coniugum possit altero inuito religionem ingredi?

R. Quòd non, matrimonio iam consummato, nam nullus potest præstare oblationem ex alieno, corpus autem coniugis per carnalem copulam

B 5

culam

pulam factum est alterius. *S. Th. q. 61. a. 2.*

Consummatur autem matrimonium secundum aliquos per solam apertionem claustrum, licet non sit seminatio alii requirunt seminationem, & quidem vtriusque ut videre est in *Summa Diana v. affinitas n. 2. & v. Mat. n. 22.* per solam tamen seminationem in vase feminae, absque vasis penetratione matrimonium consummatur.

Potest tamen vnus coniugum, etiam matrimonio consummato ingredi religionem si remanens in saeculo consentiat, & votum castitatis emitat, ad quod tenetur item sit prouecta aetatis nam si sit iuuenis, etiam tenetur ingredi, ut probat *Bonac. de Mat. q. 3. p. 4. n. 12.* praeterea si Episcopus consentiat, cuius consensus si omittatur, secundum aliquos non incurritur peccatum mortale.

Dixi matrimonio consummato. Nam, ut supra insinuat, duo menses sunt concessi coniugibus ad deliberandum circa religionis ingressum, etiam altero renuente, intra quos non tenentur consummare.

Et licet ante elapsos duos menses cognoscatur sponsam violenter, ipsa vero religionem ingrediatur, & profiteatur, matrimonium adhuc quoad vinculum soluitur, quia non videtur adhuc illi suum corpus communicasse, cum violenter fuerit oppressa. *Sam. de Lib. v. diuort. n. 20. cum Armilla.*

Q V A E

Q V A E S I T V M VI.

Infidelis habens plures uxores si conuertatur ad Fidem cum qua permanere teneatur?

R. Tenetur permanere cum prima si ipsa voluerit cum eo permanere de quo infra.

Si vero omnes conuertantur praeter primam nolentem cum eo permanere, aut volentem quidem permanere sed cum iniuria Creatoris, vir non tenetur vllam ex conuersis ducere in rigore loquendo, quia nulla ex ipsis est vera vxor excepta prima, licet repudiata. *Bonac. de Matrimon. q. 3. Puncto 10. n. 7. cum alijs DD.*

Hic sciendum est, quod Dispensatio quae concessa fuerat à Deo in veteri lege ad habendas plures Vxores ad hoc tempus non perseueret; nam, reuocata fuit à Christo Domino *Matth. 19. Qui dimiserit vxorem & aliam duxerit moechatur.*

Q V A E S I T V M VII.

Quid faciendum, dum ignoratur vel dubitatur, an Maritus vel vxor viuat an ad secundas nuptias transeundum?

R. Ut superstes coniux possit cum alio matrimonio inire, requiritur certitudo moralis, seu tanta certitudo, quanta iudicio prudentis sufficit ad credendum priorem coniugem certo esse mortuum. *Soto Speculum. Rodriq. Gutierrez, Sanchez, Perez, Valentia & alii, quos sequitur Bonac. loco cit. n. 12.* quia nisi adsit tanta certitudo, contra-

hentes

hentes exponunt se periculo adulterii. cum fieri possit priorem coniugem adhuc viuere.

Vnde vxor nequit cum alio matrimonium contrahere, quando eius vir absuit per multos annos. *C. in presentia de Spons: & C. dominus de secundis nuptijs.* nam certitudo moralis non habetur per absentiam multorum annorum. sicut nec habetur per solam famam, cum fama oriri soleat ex auctoritate incerto, & plerumq; fallaci, nisi fortè cum fama existant tanta indicia, vt nullus dubitandi locus relinquatur de morte illius. *Bonac: loco cit: n. 73. cum Speculo, Sylu. Nau: Rodrig: & alijs DD.*

Ex quo per contrariam consequentiam sequitur, vxorem posse matrimonium cum alio contrahere, quando maritus ingressus prælium, & postea non comparuit, & fama est ipsum periisse, aut quando per litteras eorum, qui prælio interfuerunt, acceptum est, maritum mortuum. *Herrig: & alij citati à Bonac: l. c. n. 14.*

Nota. relinquendum est iudicio prudentis viri, iudicare in casibus particularibus, an sit certitudo moralis, & coniecturæ sufficientes ad contrahendum nouum matrimonium.

Non tamen sufficienter probatur mors per vnum testem. *Bonac: l. c. n. 16. & Sanchez, contra speculum & alios.* Sicut enim vnus testis non sufficit in causis pecuniarijs, ita neq; sufficit in causa secundæ nuptiæ, in qua agitur de periculo animæ. nisi fortè adsint tantæ coniecturæ, vel nisi coniux mortuus sit in loco ita distante, vt non

possint

possint facillè haberi aliæ probationes, nisi per vnum fide dignum testem. *Et hoc modo intelligitur C. in presentia, de spons: vbi præcipitur prælatis ne permittant matrimonium contrahi, donec certum nuntium de morte percipiant.* Ob id cauere debent Parochi, ne aliquos coniungant non obtentâ facultate ab Episcopo, apud quem fieri solent probationes de morte alterius coniugis. quo tamen non obstante, mulier potest contrahere matrimonium, quando ipsa sola certò nouit, virum esse mortuum, quàmuis hoc probare non possit, & alius non timetur scandalum quia tunc cessat periculum adulterii. *Idem qui supra n. 16. cum alijs DD.*

Ex his patet, fœmina quæ cõtraxit matrimonium cum secundo, credens primum virum mortuum tenetur recedere à secundo postquam rescit primum virum viuere, alioquin adulteratur & peccat mortaliter petendo vel reddendo debitum post talem notitiam. nam secundum matrimonium est inualidum. Si verò non certò nouit, priorem virum viuere, sed tantum dubitat non potest existente dubio petere debitum, alioquin exponit se periculo adulterii. *dela Cruz q. 3. de Mat: n. 1. ex C. inquisitioni, de sent: excomm: tenetur tamen alteri coniugi petenti reddere, quã diu non constat priorem coniugem viuere. nam alter coniux habet ius petendi, nec tenetur credere coniugi dubitanti, nisi dubitans ita probet, vt alter propter eius motiua & probationes, teneatur credere, vel ita dubitare, vt nequeat deponere dubium.*

QVA

QVÆSITVM VIII.

An validum sit matrimonium contractum ab eo, qui quidem credebat priorem coniugem vivere, sed falso credebat, cum mortua fuerit?

R. Si sic contrahens putabat se validè contrahere, vel si habebat intentionem contrahendi quantum poterat, validum est matrimonium, quia adest sufficiens consensus inter personas habiles.

Et idem dicendum de eo, qui contrahit matrimonium credens adesse impedimentum dirimens, cum reuera non sit, modo intendat ut supra. ratio à simili nam qui credit baptismum nihil valere, tamen baptizando intendit, quod potest, & quod intendit Ecclesia, validè baptizat, ut docetur comm. idem ergo in casu proposito.

QVÆSITVM IX.

Quando frigiditas seu impotentia cœundi dirimit matrimonium?

R. Frigiditas seu impotentia cœundi dirimit matrimonium quando est perpetua & perfecta id est incurabilis etsi coniuges ad castè vivendum contrahant, ut patet ex *D. Th. in supp. q. 98. a. 1. ad 4.* nam de inherens matrimonii ratione est traditio potestatis ad usum & copulam conjugalem, quam impotentes tradere non possunt, cum non habeant. Et licet vir possit coire, si nequit.

quit seminare, invalidum est matrimonium ut patet ex quadam declarat. Sixti V. de qua mox. Dixi si sit perpetua & perfecta, nam si hæc impotentia sit temporanea, licet ignorata, quæ atque processu aut humana arte sine mortis periculo auferri potest, valet matrimonium. *D. Th. loco cit.*

Procedit autem resolutio quesiti de perpetua & perfecta impotentia cum omni femina. Si enim cum vna sit impotens, & potens cum alia, valet matrimonium etiam cum illa cum qua est impotens, secundum *S. Th. loco citato, contra Sylv. & alios* deducitur ex *C. laudabilem & C. fraternitatis, de frigidis & maleficis.* ubi dicitur, si quis separato priori matrimonio inuenitur habilis ad aliam feminam, redeat ad priora connubia.

QVÆSITVM X.

An impotentia generandi dirimat matrimonium?

R. Impotentia generandi non tollit matrimonium. Matrimonia enim senum & sterilitum valida sunt, ut patet ex usu, nam etsi isti non possint habere filios, qui est finis ultimus matrimonii, saluatur tamen in eis finis proximus, scilicet usus matrimonii. *D. Th. loco cit. ad 3.* quo usus concupiscentia sedatur & est inter eos veritas traditio corporum, & obligatio ad actus matrimoniales item emittunt semen natura sua prolificum, quamuis ex accidentali frigiditate ineptum.

Secus de spadonibus dicendum qui etsi penetrent vas feminae, quia tamen non emittunt semen ex natura sua prolificum, sunt inhabiles ad matrimonium. accedit Bulla Sixti V. edita anno 1587. declarans matrimonium spadonum cum quibusvis mulieribus, siue scientibus, siue ignorantibus esse nullum.

QVÆSITVM XII.

Quid si femina arcta, item non retinens semen, an valeat Matrimonium?

R Si femina ita sit arcta, ut sine miraculo aut arte magica, aut sine mortis periculo non possit aperiri, est inhabilis ad matrimonium iuxta C. ex litteris de frigidis & maleficiis. Secus sciendum si industria medicorum aperiri potest ad quod ipsa tenetur secundum DD. etiam cum graui dolore, non verò cum grauissimo.

2. Femina quæ recipit semen, etsi non possit illud retinere, erit habilis ad matrimonium, nec ipsa, nec vir accedens ad eam cum tali periculo, peccant mortaliter. Bonac: q. 4. de Mat. pu. c. 6. n. 18. isti enim, sicut & steriles faciunt, quod in se est, etsi ex aliquo accidentali impedimento semen effundatur, & non sequatur generatio.

QVÆSITVM XII.

An cognita impotentia, matrimonium mox dissoluedum?

¶ Si

R Si constat impotentiam esse perpetuam, non expectandum, sed mox dissoluedum matrimonium. nec licet osculis vel tactibus vacare. Si dubitatur conceduntur tres anni, quibus possit uti vxore & spe ad nitendum. C. laudabilem de frig. & malef.

Attamen si sic nitentes certificantur de impotentia perpetua, non licet ulterius niti, eò quòd, vel hæc impotentia, tandem successu temporis cognita, præcessit matrimonium, & sic matrimonium est nullum, quare habens hanc, nequit ulterius niti, vel est subsecuta matrimonium, & sic etiam non licet ulterius niti, eò quòd cum copula suo sine proximo frustretur, est illicita. poterunt tamen hi, in quibus post matrimonium est subsecuta impotentia se libidinose tangere, & osculari, sine periculo tamen pollutionis, Bonac: loco cit: n. 17. & dela Cruz d. 7. n. 2.

QVÆSITVM XIII.

Impotentia orta ex maleficio an dirimat matrimonium?

R Impotentia orta ex maleficio & ligamine demonis, si sit perpetua & antecedit matrimonium dirimit illud. Secus si sit temporalis ad quod experiendum conceduntur tres anni, iuxta C. laudabilem de frigidis & maleficiis.

Nota si maleficio sanetur per remedia hæc, ut per confessionem, lacrymas, eleemosynas, orationes, exorcismos, signum est matrimonium valuis.

¶

¶

valuisse eum impedimentum sit ablatum per media ordinaria contra incurtus dæmonum. quod si maleficium sit ablatum per miraculum vel arte dæmonis, signum est matrimonium non valuisse, & sic illi possunt cum aliis contrahere, secundum D. Th. loco cit. a. 2. ad 3.

QVÆSITVM XIV.

Quid de hermaphroditorum matrimonio sentiendum?

R 1. Hermaphroditus in quo præualet vnus sexus, potest matrimonium inire iuxta sexum, qui in ipso præualet. vnde si præualet sexus virilis, potest contrahere cum femina quia censetur esse illius sexus, qui in eo præualet.

Et sic matrimonium est inualidum si celebratur iuxta sexum inferiorem: quare si sexus virilis præualeat & femineus sit inferior, inualidè contrahitur cum viro. eò quod censetur contrahi matrimonium cum persona eiusdem sexus.

2. Hermaphroditus in quo sexus est æqualis, secundum quem voluerit, poterit contrahere matrimonium.

Facta tamen semel electione sexus, & contracto semel iuxta illum statum matrimonio, non potest mortuo coniuge mutare electionem. nam variaret electionem in re grauissima, cum sit valde indecens. vti modo hoc, modo altero sexu. Si tamen contraheret, validè contraheret, etiam facto iuramento non variandi sexum. quia nullum ius tale matrimonium irritat. Nota.

Nota. quoniam sexus præualeat, pertinet iudicare ad Medicos, vel ad Matronas peritas. In dubio ferendum est iudicium ex ipsius hermaphroditæ assertionem, nullus enim melius valet discernere.

Caueat tamen Parochus assistere illius hermaphroditæ Matrimonio in quo sexus æqualis, donec hermaphroditus coram Iudice Ecclesiastico cum iuramento protestetur quem sexum sequi velit. cum enim hæc pertineant ad forum externum non debet Parochus se iis immiscere, antequam hæc peragantur coram Iudice Ecclesiastico. Bonac. quo ad omnes partes cum alijs DD. q. 3. de Matrim. puncto 13. a n. 28.

QVÆSITVM XV.

An amentia dirimat Matrimonium?

R Amentia sequens Matrimonium non dirimit illud, cum sit insolubile, secus dicendum est de amentia omnino tollente usum rationis & antecedente Matrimonium, cum sic non habeatur consensus pro Matrimonio necessarius.

Sit tamen aliquis habens lucida interualla, tempore lucidi interualli contrahat, valet Matrimonium, erit tamen peccatum mortale si sic amentes contrahant. Imò si sola femina sic amentis contrahat. ob periculum abortus. nisi alias sit sterilis. Et tales interdicendi sunt ab usu matrimonij ob periculum abortus & educationis proles.

QVÆSITVM XVI.

Quot anni ad contrahendum Matrimonium necessarii?

R. Matrimonium puerorum ante 14. annum & puellarum ante 12. regulariter est nullum, ex defectu plenioris vsus rationis pro Matrimonio requisiti. Et hoc tempus taxatur in Iure.

Quod si aliquis ante dictos annos pubertatis habeat sufficientem vsum rationis & naturæ vigorem, & contrahat sine Papæ dispensatione, valet Matrimonium iuxta D. Thomam, *in supp: q. 58. a. 5.* peccat tamen mortaliter, nam in Matrimonio contrahendo non debet attendi tempus sed an coniuges concipere possint & generare.

Sufficit prædicta ætas, scilicet in puero 14. & puella 12. annorum, etsi pro tunc non habeant actualem potentiam coeundi, sed processu temporis habebunt. Nam potentia actualis coeundi non est de essentia Matrimonij. Expectandum tamen est vsque ad annum 18. vt iudicetur an sit perpetua impotentia. *Sæ v. Matrim: n. 7. ex Sylvestro.*

TITULUS V.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure Ecclesiastico.

Habet quatuor 30.

QVÆ

QVÆSITVM I.

An seruitus in omni casu dirimat Matrimonium?

R. Seruitus nota non dirimit matrimonium, sed ignorata. immo si seruus contrahat cum serua putans liberam, valet matrimonium. *S. Th: in supp. q. 52. a. 1. ad 1.* cum ambo sint eiusdem conditionis, & nulla interueniat iniuria.

Seruitus etiam matrimonio superueniens non dirimit illud. vir enim absque consensu vxoris potest se ipsum in seruum vendere cum sit mulieris caput, solumque ei in spectantibus ad matrimonij actum subdatur. *S. Th: loco cit: a. 3.* peccat tamen vir sine magna necessitate hoc faciens, cum sic grauitur vxorem conturbet.

Nec dirimit seruitus matrimonium inuito Domino contractum. nam matrimonium est de iure naturali & Diuino, seruitus de iure positiuo. ius autem positiuum non præiudicat iuri naturali & Diuino. *S. Th: cit: a. 2.*

QVÆSITVM II.

Quotuplex sit cognatio?

R. Cognatio est triplex. carnalis, quæ est consanguinitas vel affinitas. spiritalis. & legalis.

Consanguinitas est propinquitus duarum personarum, quarum vna ab altera, vel ambæ ab eadem carnaliter descendunt. C 3 Affi-

Affinitas est propinquitus personarum ex carnali copula, aut ex eius potestate proveniens. per ultimam particulam denotatur affinitatem, etiam causari ex matrimonio rato non consummato, alii negant ex matrimonio non consummato oriari affinitatem pro se citant declarationem Sacre Cong: & solum vocant hoc impedimentum publicæ honestatis dirimens matrimonium intra quartum gradum. per quod distinguitur ab impedimento publicæ honestatis orto ex sponsalibus. Sed quæstio est de nomine parum refert an hoc impedimentum affinitas vel aliter vocetur. hoc verum, quod intra quartum gradum dirimat, ut determinat Pius V. motu proprio, qui incipit, ad Romanum spectat.

Cognatio spiritualis est propinquitus personarum ex vera baptismi aut confirmationis collatione, aut ex baptizati vel confirmati susceptione proveniens.

Cognatio legalis est propinquitus personarum ex adoptione unius ab altera proveniens. de his infra.

QVÆSITVM III.

Quot sint lineæ in cognatione naturali consanguinitatis?

R. Dux, una recta, altera transversa. est autem linea, ordinata collectio personarum sanguine iunctarum

Linea recta est collectio personarum, quarum prima

prima producit secundam, secunda tertiam, & sic consequenter, veluti Pater, Filius, Nepos &c. descendendo. & in hac consideratione appellatur recta linea descendentium, nam si ab inferiori incipiamus sursum versus, appellatur recta linea ascendentium.

Linea transversa est collectio personarum, quæ ab eodem principio (stipitem appellant DD.) carnali propagatione emanant talis est collectio fratrum patruelium, qui sunt fratrum nati. consobrinorum, qui sunt ex fratre vel sorore matris nati. amrinorum, qui sunt ex sorore patris nati.

Linea transversa alia est æqualis alia inæqualis. linea transversa æqualis est, quando duæ personæ distat eodem gradu à communi stipite. v. g. duo filii, duo patruelles primi &c.

Linea transversa inæqualis est, quando duæ personæ distat à communi stipite inæqualiter. v. g. Petri Filius & Patruus, hoc est frater Petri, sunt in transversa linea inæquali, quia à communi stipite hoc est ab avo distant inæqualiter.

QVÆSITVM IV.

Quæ regula ad cognoscendam pluralitatem graduum rectæ lineæ ascendentium & descendentium consequenter ad cognoscendam distantiam personarum consanguinearum in rectæ lineæ ascendentium & descendentium.

R. In recta linea ascendentium & descendentium, tot sunt gradus, quot sunt Personæ mediæ, numerando vnum extremum. hinc quæ inter Patrem & Filium nulla mediat Persona, Pater & filius sunt in primo gradu. Pater, Filius, nepos, sunt tres, sed quia duæ Personæ mediant numerando vnum extremum, ideo auus & nepos sunt in secundo gradu lineæ rectæ. Proavus & pronepos sunt in tertio gradu abauus & atnepos, in quarto, tritauus, & trinepos, in quinto.

Vel vt loquitur Mosciensis 2. p. Tyocinii §. 4. n. 45. numerentur omnes Personæ, infima, suprema, hoc est, stipites & intermedie tot ergo erunt gradus, & tanta distantia à communi stipite quot recensentur personæ, vnâ tamen dempta.

QVÆSITVM V.

Qua Regula ad cognoscendam distantiam Personarum Consanguinearum in linea transuersa æquali distantium?

R. In linea transuersa æquali, quo gradu vna Persona distat à Communi Principio seu stipite, eo gradu distant inter se. v. g. duo Fratres germani quia cum Patre sunt in primo gradu in eodem gradu sunt inter se. Item duo fratres patruales primi seu Nepotes, quia ab auo distant secundo gradu, eodem gradu distant inter se.

EXEM.

EXEMPLUM.

Pater	&	Mater	
		Primus gradus.	
Petrus		Anna	
		Secundus gradus.	
Agnes		Paulus.	Nepotes.
		Tertius gradus.	
Simon		Martha.	Pronepotes
		Quartus gradus.	
Lucia		Thomas.	Abnepotes.

QVÆSITVM VI.

Qua Regula ad cognoscendam distantiam Personarum Consanguinearum in linea transuersa inæquali distantium?

R. In linea transuersa inæquali, quo gradu à communi stipite distat persona remotior, eodem gradu distant inter se. v. g. Petri Filius & Patruus, hoc est Frater Petri, sunt in secundo gradu, quia Petri Filius distat à communi stipite id est ab auo secundo gradu. Vnde distans à communi stipite quinto gradu licitè contrahit, cum distante ab eodem stipite, quarto, tertio, secundo, vel primo gradu.

C 5

EXEM.

EXEMPLUM.

Pater	&	Mater
Petrus		Anna
Agnes		Paulus
Simon		Martha
Lucia		Thomas

QVÆSITVM VII.

Quo iure Consanguinitas dirimat Matrimonium?

R. Consanguinitas in Primo gradu lineæ transversalis vt inter Fratrem & Sororem iure naturali dirimit Matrimonium. In quo Deus ab initio mundi cum Filio & Filia Adæ dispensauit. Et in hoc secundum communem sententiam nequit Papa dispensare.

Consanguinitas verò in secundo, tertio, quarto gradu, lineæ transversalis, solo iure Ecclesiastico dirimit Matrimonium. Sicque solos fideles obligat. Nec infideles taliter coniugati separari debent si baptizentur. C. de infidelibus de consanguinitate & affinitate.

QVÆ-

QVÆSITVM VIII.

Gradus Affinitatis, & distantia inter affines, ex quo desumatur?

R. Gradus affinitatis desumitur ex gradu consanguinitatis. Et sic tot sunt gradus affinitatis quot consanguinitatis. Quare Titius v. g. in eo gradu affinitatis est cum consanguineis vxoris suæ in quo gradu consanguinitatis est vxor cum illis, v. g. Titius in primo gradu affinitatis est cum fororibus vxoris suæ, quia vxor Titii est in primo gradu consanguinitatis cum illis.

QVÆSITVM IX.

Quæ copula causat affinitatem?

R. Sola copula ex qua quantum est de se potest sequi generatio, et si defacto non sequatur, causat affinitatem. Quamuis claustra non rumpantur, sed aliunde semen habeatur. Quare copula spadonum non causat affinitatem sicut & Matrimonium eorum non est validum vt supra dixi. Matrimonium autem senum & sterilium, causat affinitatem sicut & Matrimonium eorum est validum, quia ex eorum copula quantum est ex se potest sequi generatio licet per accidens non sequatur.

Probabilitate non caret ad contrahendam affinitatem non sufficere semen virile sed debet simul concurrere semen muliebre. Colligitur ex S. Thoma in *supp.* q. 55. A. 4. ad 2. ubi dicit: Vig & m.

& mulier efficiuntur in carnali copula vna caro per commixtionem seminum. Vnde quantumcunque aliquis claustra pudoris inuadat & frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas. hucusque S. Thomas. Nam secundum Hypocratem & Galenum in summa Dianæ ver. Affinitas n. 7. relatos semen muliebre est necessarium ad generationem.

Igitur in hac sententia qui habuit copulam cum sorore Vxoris suæ, si hæc non seminauit, non contrahit affinitatem, & potest petere debitum. Vel si hoc fuit ante Matrimonium, non contrahitur impedimentum dirimens.

Hoc certius est, quod non sufficiat semen mulieris ad causandam affinitatem. Bonac: de Matrim: q. 3. Puncto 12. n. 13. cum Paludano & alijs DD.

QUÆSITUM X.

Ad quem gradum extendatur affinitas?

R. Affinitas orta ex matrimonio extenditur ad quartum gradum quàmuis matrimonium sit tantum ratum, vt declarat Pius V. motu proprio, qui incipit, ad Romanum. Immo Bonac: q. 3. puncto 11. n. 11. idem docet contra Samuelem de Lub: v. spon: n. 18. & Nau: licet matrimonium ratum sit inualidum. modo non sit inualidum defectu consensûs. & præter communem sententiam adducit declarationem Card: at tamen non vocat hoc impedimentum affinitatis, sed publi-

ca ho-

ca honestatis vsq; ad quartum gradum. Sed questio de nomine.

Et sic qui contrahit sponsalia cum aliqua & deinde celebrat matrimonium cum eius sorore, non potest priorem accipere. & sic nullam potest in vxorem habere.

Affinitas verò ex copula illicita, tantum extenditur ad secundum gradum, ex Trid: Sess: 24. C. 4. & sic maritus accedens ad consanguineam vxoris in tertio gradu, non priuatur iure petendi debitum à sua vxore. dela Cruz q. 4. a. 5. n. 2. de matrim.

Quia tamen hoc impedimentum affinitatis solo iure Ecclesiastico dirimit matrimonium, in omni gradu affinitatis Papa dispensat, sicut dispensauit cum Casimiro Rege Poloniae, vt cum Ludouica Vxore fratris sui matrimonium iniret.

Nec dirimit hoc impedimentum, nisi baptizatorum matrimonium inde infideles intra gradus affinitatis apud Christianos prohibitos coniugati separari non debent, si conuertantur.

QUÆSITUM XI.

Affinitas cum propria vxore contracta, quid causet?

R. Qui dedit causam affinitati priuatur iure petendi debitum. tenetur tamen ex iustitia reddere, etiam tantum interpretatiuè & implicite petitus quia alter coniux ob istius malitiam non debet suo iure priuari.

Quodsi

Quodsi ignoranter v. g. vxor accessit, ad consanguineum viri sui, non priuatur iure petendi debitum. sine culpa enim, non debet priuari aliquis iure suo. idem dicas, si coacta, cum consanguineo viri rem habuit.

Quodsi ambo coniuges dederunt scienter, causam affinitati, priuantur iure petendi, immo & reddendi Bonac: loco cit: p. 12. n. 21.

QVÆSITVM XII.

Quis dispensat vt coniuges in prædicto casu priuari debito petendi, liberè & sine pecc: petant?

R Episcopus, vel Confessarius Regularis, virtute cuiusdam privilegii concessi Monachis monasterii S. Bened: Congre: Vallisolerana.

Confessarius tamen Regularis, qui dispensat in tali impedimento, debet esse specialiter deputatus à suo superiore (quæ deputatio ad libitum durat Superioris, & per eius mortem vel amotionem expirat) item hæc dispensatio debet fieri in confessione, & Ecclesia religionis Lezana tomo 3. quest: regularium V. affinitas n. 5. hæc limitationes sine dubio colliguntur ex ipso textu privilegii.

Olim poterant hoc Confessarii Regulares extra Confessionem, extra propriam Ecclesiam, & probabiliter absque deputatione ex viua voci oraculo Iulii II. & Pii V. sed hæc viua voci oracula modò non suffragantur, vt pote per Vaticanum VIII. sublata 1631.

Nota.

Nota. qui ignorat legem huius poenæ, non petendi debitum in prædicto casu, non priuatur iure petendi. Portell: in addit: ad dubia Reg: v. ignorantia n. 29. & rationabiliter.

QVÆSITVM XIII.

An Cōsanguinei mariti fiant affines cōsanguineis vxoris & consanguinei vxoris fiant affines consanguineis mariti?

R. Quòd non nullo enim iure potest probari talis affinitas. propterea duo fratres possunt ducere duas sorores. hoc tamen rerum est; consanguinei mariti sunt affines vxoris, & viceuersà.

Ob eandem rationem, potest filius Patris, ex alia vxore, ducere filiam vxoris Patris, ex altero viro.

QVÆSITVM XIV.

An Titius v. g. qui habuit Bertham in vxorem, eà mortuà, possit ducere vxorem fratris Berthæ, mortuo fratre Berthæ?

R. Quòd sic, quia Titius factus est affinis cōsanguineis Berthæ, non vero factus affinis affinibus Berthæ quia affinitas non parit affinitatem. Vxor autem fratris Berthæ non est consanguinea Berthæ, sed affinis. consequenter Titius poterit illam ducere mortuà Berthæ & eius fratre.

Bonac: loco cit: n. 2. cum aliis DD.

QVÆ

QVÆSITVM XV.

Quâ pœna puniendi consanguinei & affines attentantes scienter matrimonium contrahere?

R. Excommunicantur, sicut & Religiosi, Moniales, & sacris ordinibus initiati.

Qui tamen ex ignorantia, quamvis vincibili, facit contra hanc legem, non excommunicatur, vt probat *Lecl. C. 15. de mat. excommunicatur verò, si faciat ex ignorantia affectata.*

Qui etiam fidei contrahit, virtute prædicti decreti, non excommunicatur, quia in re ipsa non contrahit.

QVÆSITVM XVI.

Impedimentum publicæ honestatis, ad quem gradum extendatur, & quando contrahatur?

R. Ex Sponsalibus causatur impedimentum publicæ honestatis, dirimens matrimonium in primo gradu lineæ rectæ & transuersalis, hoc est nec matrem nec sororem sponsæ ducere potest. *Trid. sess. 24. Cap. 3. ratione cuius sponsus accedens ad matrem aut sororem suæ sponsæ committit incestum etsi imperfectum, sed in confessione explicandum.*

Quòd si Sponsalia fuere nulla, ex quacunque causa, non contrahitur hoc impedimentum, vt declarat. *Trid. loco cit. moderando in hoc vs antiquum.*

Item

Item sponsalia conditionata suspendentia, consensum in futurum, vt si dicas, promitto te in vxorem ducere, si factis denuntiationibus non sit impedimentum non causant tale impedimentum. Secus dicendum, dum impletur conditio, hæc enim impletâ, incipiunt esse vera sponsalia.

QVÆSITVM XVII.

Qui ligantur impedimento cognationis spiritualis?

R. Inter baptizantem, baptizatum, eiusque parentes. inter baptizatum, paternos, baptizatique parentes, contrahitur cognatio spiritualis. *ex Trid. sess. 24. Cap. 2. ius antiquum auferente, in quo ista cognatio ad baptizati & patrini filios extendebatur.*

Per Sacramentum Confirmationis contrahitur similiter cognatio spiritualis.

Si non facta designatio Patrinatorum siue obliuione siue negligentia, omnes tangentes realiter contrahunt cognationem. Si post designationem alii tetigerint, non contrahunt cognationem. Si plures fuerint designati, omnes contrahunt, si omnes tetigerint. *Moscic. 2. p. Tyrocinii §. 4. n. 46.*

Hæc spiritualis cognatio non contrahitur inter Paternos ad inuicem, vt declarauit Pius V. in motu incipiente, *cum illius vicem.* nec transit à viro in vxorem, nec ad carnales patrini filios. Quare potest aliquis accipere in vxorem filiam.

D

Patris

Patrini, aut etiam coniugem patrini, patrino defuncto. hoc patet *ex Trid: loco cit: ius antiquum auferente, cui D. Thomas ante Trid: viuens, cōformabatur in supp: q. 56. a. 4. & 5.*

Vt Patrini hanc cognationem contrahant, necessarium est realiter puerum tangere quando actualiter baptizatur, ex declar. Card: insinuata *à dela Cruz a. 6. n. 2.* Vnde qui sunt Patrini per procuratores hanc cognationem non contrahunt. Sed soli procuratores secundum comm: Theol: & Canonistarum. Nec tamen omnes tangentes realiter contrahunt cognat. spiritualem. Nam tenentes puerum in baptismo necessitatis non contrahunt cognationem spiritualem cum Tridentinum loquatur de patrinis in baptismo solemnitate, dum ait, quod Parochus interroget, qui sint Patrini.

Non baptizatus, etiam, dato quod sit patrinus, (cum tamen esse non possit) non contrahit cognationem spiritualem. nam cum sit expertus vitæ spiritualis, non potest spiritualem cognationem contrahere. non confirmatus vero, patrinus confirmati, contrahit cognationem spiritualem, *Sylu: V. Mat: n. 8.*

Sed an. puer doli incapax, si sit patrinus, contrahat hanc cognationem? negat *Nau: L. 4. Cons. cons; 2. & 3.*

QVÆSITVM XVIII.

Cognatio spiritualis, quæ stante iam matrimonio contrahitur, quid causet?

R. Cognatio spiritualis, quæ contrahitur tempore matrimonii, non tollit matrimonium, sed eum qui dat causam culpabiliter tali cognationi, priuat iure petendi debitum.

Quare si pater baptizat filium in necessitate, quando alius non est qui baptizet, non priuatur iure petendi debitum. cum sine culpa non debeat suo iure priuari.

Ex quo nam inferas patrem baptizantem filium ex fornicatione susceptum, etsi non sit alius qui baptizet, posse postea contrahere matrimonium, cum matre huius. *Labat de Mar: dub: 7. §. 2. dela Cruz a. 6. de M. n. 6.*

Qui etiam extra necessitatem baptizat filium, & ignorat inculpabiliter se per hoc contrahere cum vxore cognationem spiritualem, potest petere, nam non dat causam culpabiliter cognationi.

QVÆSITVM XIX.

Quid & quotuplex sit adoptio?

R. Adoptio est extraneæ personæ in filium, seu filiam, vel nepotem &c. assumptio

Est duplex vna perfecta, naturalem filiationem imitans, arrogatio dicta, per quam tradicitur adoptatus in adoptantis potestatem, & succedit adoptanti ab intestato, nec potest eum adoptans sine culpa, quarta hæreditatis parte priuare. & hæc adoptio fit tantum principis autoritate.

Alia, quæ naturalem filiationem imperfectam

Da

imica

imitatur, simplex adoptio dicta, quâ adoptatus in adoptantis potestatem non. transit. vnde potius est quædam dispositio ad perfectam adoptionem, nec fit principis sed v. g. magistratus auctoritate. neque adoptatus in bonis adoptantis succedit, nisi adoptans testamento ea relinquat. Sic adoptari potest, qui non est sui iuris.

Nota. qui non est sui iuris, vel est 25. annorum minor, aut mulier, nequit aliquem adoptare, nisi ex speciali principis concessionem. cum enim adoptio ad hæreditatis successionem ordinetur, solum competit habentibus potestatem de hæreditate disponendi.

QVÆSITVM. XX.

Ex qua adoptione, & inter quas personas, reperitur cognatio legalis?

R. Ex adoptione perfecta contrahitur vinculum matrimonium dirimens, quod est cognatio legalis.

Inter hos autem contrahitur cognatio legalis.

1. Inter adoptantem & adoptatum, filiosq; adoptati vsque ad quartum gradum.

2. Inter adoptantem & vxorem adoptati & inter adoptatum & vxorem adoptantis.

3. Inter adoptatum, filiosque adoptantis legitimos. Sed hæc tertia non perpetuò matrimonium dirimit, & solum durat, dum aliter eorum non emancipatur. *S. Th. in supp. q. 57. a. 3.*

QVÆ-

QVÆSITVM XXI.

In quibus casibus contrahatur impedimentum criminis?

R. In his. Primus casus est, si adulteri sibi invicem promiserunt de matrimonio contrahendo, post mortem alterius coniugis. & sufficit, siue hæc promissio præcedat, siue subsequatur. adulterium, vt probat Fernandez *de imped. Mat. sect. 5.* Requiritur tamen quod vterque istorum sciat inter esse matrimonium. nam si vnus id ignorat, in eius arbitrio positum est contrahere. matrimonium, aut non *C. propositum, de eo qui duxit*, item requiritur vt promissio sit seria & acceptata.

Secundus casus. Si vir & scemina conueniunt ad occidendum coniugem, vt inter se contrahant, & defacto occidunt, oritur inter eos impedimentum dirimens, etiam nullo præmissio adulterio. Quare requiritur vt ambo communi cõspiratione ad mortem concurrant. & satis est concurrere per se vel per alium, immediatè vel mediâ præcipiendo, iuuando, consulendo, non tam sufficit ratihabitio. Item satis est quouis modo genere occidere, seu ferro, seu veneno, floccatione. requiritur insuper, vt concurrat mortem animo sibi nubendi. Tandem, quod mors sequatur ex vi machinati adhibitarum, & non à casu, aut aliter. hæc probat Fern: loco cit.

D;

Tert;

Tertius casus. Si vnus coniugum occidat alterum coniugem animo contrahendi matrimonium. etiam eo nesciente cum quo intendit contrahere, dum modo interueniat adulterium cognitum ab ipsis adulteris. quare ad incurrendum hoc impedimentum requiritur, vt adulterans, siue per se, siue per alium occidat eo animo, vt cum adultero contrahat. requiritur etiam, quod vterq; istorum sciat interesse matrimonium. vide *Fernand: loco cit.*

Quartus casus. Si adulteri contraxerunt viuente coniuge innocente, dummodo vterque adulter sciat alterum coniugem superstitem. & sufficit adulterium subsecutum. *Armillæ v. Mar: n. 33. Bonac: de Mat: q. 3. p. 6 n. 8.* & hoc impedimentum currit, licet primum matrimonium fuerit tantum ratum, & quoad habitationem separatum. *Cand: aureum n. 213.*

Duo hic sunt notanda. primum. dicta, explicando præfatos casus, sunt vera, si primum matrimonium verum, & non solum existimatum.

2. Hæc impedimenta criminis (& idem de aliis impedimentis) incurri, non solum ab eo, qui habet notitiam eorum, sed etiam ab eo, qui ignorat hæc esse impedimenta. patet ex praxi. nã & pro his solet exigi dispensatio.

QUÆSITUM XXII.

Quid dicendum de matrimonio inter baptizatum & non baptizatum.

R. Tale Mat: est inualidum, etsi post matrimonium alter eorum baptizetur. Immo si Christianus cum Catechumena credente contrahit, inualidum est matrimonium. Non autem est inualidum matrimonium personæ catholicæ cum hæretica, sed mortaliter illicitum, vt innuit *Mosc: 2. p. Tyroc: §. 4. n. 36.* Sed Nau: Azor & Sanchez relati in *addit. sã u. 8.* non damnant mortalitatis matrimonium catholici cum hæretica, vbi hæretici cum catholicis permixti viuunt.

Si prædicta disparitas cultus, quod videlicet vnus sit baptizatus & alter non baptizatus, contingat post matrimonium, non dissoluitur matrimonium. Matrimonium enim paganorum, nõ dissoluitur per hoc solum, quod alter coniugum ad fidem conuertatur, ex *C. gaudemus, de diuortio.* Quod intelligitur, si matrimonium fuit contractum sine impedimento iuris naturalis, licet fuerit contractum cum impedimento iuris canonici tantum. Vnde potest coniux conuersus ad fidem, cum non conuerso habitare sine iniuria creatoris.

Dixi, sine iniuria creatoris nam si coniux persistens in infidelitate nolit cum conuerso ad fidem habitare, nisi cum iniuria creatoris, hoc est Deum blasphemando, eius laudes audire reuoluendo, coniugem ad fidem conuersum scandalizando, ac seducendo, matrimonium etiam consummatum dissoluitur. *S. Th: in supp: q. 59. a. 5.* tuncque conuersus ad fidem potest aliam vxor,

rem ducere. Idem est, si coniux infidelis discedit, nolens cum coniuge ad fidem conuerso habitare. quod patet ex 1. ad Cor. 7. quod si infidelis discedit, discedat. non enim seruituti subiectus est frater id est liber manet à matrimonii iugo, vt communiter explicant.

Et quidem secundum aliquos matrimonium statim ac infidelis discedit, aut cum alio habitare non vult, nisi cum iniuria creatoris, dissoluitur. Sed secundum S. Th: loco cit: ad 2. non dissoluitur, quousque fiat aliud matrimonium. cuius signum est, si infidelis conuertatur, qui fuit ad fidem conuersus, nondum coniugatus, ad eum redire tenetur idque facere potest absque nouo consensu, & tunc contractus civilis matrimonii, eleuatur vt sit Sacramentum.

Quod si coniux ad fidem non conuersus nimium distet vt requiri non possit, quid agendum? Sanchez putat nihil vltra requiri. nam moraliter certum est, quod nolit conuertere & domum relinquere. Pontius requirit dispensationem summi Pontificis. In summa Dia. v. imp. mar. n. 10. vtraque opinio iudicatur probabilis. Hic casus in partibus nostris facile euenit, dum v. g. Turcæ vel Tartari baptizantur.

Ceterum si coniux præsens ad fidem non conuersus velit pacifice sine iniuria creatoris cohabitare alteri ad fidem conuerso, hic non potest aliud matrimonium inire. S. Th: loco cit: licet possit liberè discedere à non conuerso ad fidem,

dem. Verba enim Apostoli 1. ad Cor: 7. ego dico, non dominus, si quis vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam, consilium tantum continent.

Supponit ergo S. Th: posse coniugem conuersum ad fidem, cum non conuerso habitare, sine iniuria creatoris, & periculo subuersionis, alias non. sed ex Conc: Tol. 4. Cap: 61. debet statim separari.

Bonac: tamen de Mat: q. 3. puncto 7. n. 6. putat in casu supra posito matrimonium celebrari posse, & allegat aliquorum locorum consuetudinem, in quibus certum tempus assignatur, intra quod si alter non conuertatur, fit separatio. in eandem sent: inclinatur Mosc: loco cit: n. 25. nec tamen S. Th: contrariatur, sed praxi aliquorum locorum probabile fundamentum habenti, fauet.

Q V Æ S I T V M XXIII.

Si conuersus ad fidem recipiat sacros ordines, & vxor memor suæ salutis tandem conuertatur, an cum alio matrimonium celebrari possit?

R. Negatiuè. Si tamen solemniter profiteatur, vxor tandem ad fidem conuersa, cum alio matrimonium contrahere potest, licet primum matrimonium in infidelitate fuisset consummatum. vtramque partem probat. Bonac: de mat: loco cit: n. 9.

QUÆSITUM XXIV.

Quando vis dirimit matrimonium?

R. Tunc vis dirimit matrimonium, quando vnus coniugum per violentiam aut metum iniustum, in virum constantem cadentem, & causa libera illatum matrimonium contraxit etiam si interius habuerit consensum. *comm. DD. etiamsi iurauerit. Bonac: q. 3. de Mat: puncto 8 n. 26. etiamsi consumauerit Candel. aureum n. 225 citans S. Thom: est autem metus in virum constantem cadens, qui virum animo fortem frangit, qualis metus est diurni & sordidi carceris, necis &c. in femina tamen ad metum in virum constantem cadentem, minus requiritur.*

Validatur tamen Matrimonium, si ille qui antea fuit coactus, postea consentiat copulæ affectu maritali.

Qui ergo contraxit, per metum iniuste incussum, & in virum constantem cadentem, non potest accedere ad mulierem, cum qua sic contraxit, licet ei mors imminet, cum non sit suam vitam ad euadendam mortem, potest accedere affectu maritali, & tunc validabitur matrimonium: nec erit necessaria parochi & testium præsentia; vt ex dicendis patebit. nam non est intentio Ecclesiæ annullantis, matrimonia coacta impedire istum si velit contrahere, cum lex in fauorem eius lata.

Dixi per metum in virum constantem cadentem

dentem. nam matrimonium ex metu leui, quamuis iniuste incusso contractum, secundum communem sententiam valet; nisi desit consensus. quia qui ex metu leui operatur censetur liberè operari, cum possit metum deponere.

Et sic si puella metu reuerentiali mota consentit in matrimonium, valet. Vbi confessarij notent pro puellis, sæpe enim parentibus stante metu reuerentiali dicunt, faciaris vt vultis. in quibus verbis licet non consentiant expressè ob verecundiam, consentiunt tacite. *Samuel de Lublino V. filius n. 7.*

Secus est quando puella propter timorem parentum, quem præcesserant comminationes, verbera, maledictiones & huius modi generis mala, consentit in matrimonium, tunc enim est nullum.

Dixi etiam superius per metum iniuste incussum. nam metus in virum constantem cadens, iuste tamen incussus, non inuadat matrimonium, vt communiter DD. Vnde si inuentus in stupro promittat matrimonium ne iudici & magistratui prodatur, valet matrimonium. quia iuste prodi poterat. nisi hoc sine incuteretur metus accusationis vt matrimonium contraheretur, tunc enim matrimonium non valeret. *Bonac: loco citato. num: 10.* Similiter si matrimonium promittat ne occidatur. quia metus occisionis pro stupro iniuste incutitur si etiam iudex ei quem ad mortem, vel ad aliam poenam grauem damnare debuerat

buerat, offerat in matrimonium filiam occisi, matrimonium non est inualidum. quia metus iuste incutitur ad compensandum damnum. Non verò validum matrimonium: si iudex promittat liberationem, vt filiam suam in vxorem accipiat, quia hoc non tendit ad compensationem delicti.

Nota. secundum Bon: loco cit: num: 11. non iuste cogitur stuprator iudici proditus vt eam ducat, quam consentientem deflorauit, nisi alius titulus adsit. qualis titulus esset, si ibi esset lex recepta, præcipiens contrahere matrimonium cū stuprata, vel si præcesserint sponsalia, vel promissio Matrimonii vt dicit Sanch. Lib: 4. disp: 14. n. 7. vel si inuoluntariè violata. vt dicit Bon. loco cit: addo, si quæ consensit, imprægnata.

QUÆSITUM XXV.

An Parentes possint cogere filios ad contrahendum?

R. Quòd non, neque ad tale matrimonium. cum filij habeant plenam libertatem, ad eligendum statum: vnde hac occasione non possunt exhereditari. Possunt tamen parentes medijs suasionibus imò & increpatione paternâ absque vi & metu, quando adest iusta causa. v. g. quia indignum est matrimonium; impedire tale matrimonium vel inducere ad aliud.

Licet autem filij non possint cogi, tenentur tamen sub mortali, consilium parentum petere; & deindè sic consultis parentibus, inire matrimonium.

nonium, quod placet. Nisi multum intersit vt filius tale matrimonium contrahat. v. g. ad componendas graues inimicitias &c. tunc enim sub mortali tenetur obedire parentibus: si nubere voluerit & non habet iustam causam resiliendi Mosci: quoad omnes partes loco cit. num: 30.

Pro meliori horum noticia, scias ex Trident: sess: 24. cap: 9. Excommunicari DD. temporales, Magistratus, & alios iurisdictionem in foro exteriori habentes, sic cogant sibi subditos ad contrahendum matrimonium. Aliqui hanc excommunicationem extendunt ad parentes cogentes, Sed Bonac: loco cit: num: 34. cum communi DD. negat. immo negat extendi ad impediētes attentò textu Tridentini. Mosciensis 2. par. Tyroc: § 4. n. 31. extendit ad impediētes. quod & alii docent.

QUÆSITUM XXVI.

An Sacer ordo dirimat Matrimonium?

R. Ordo Sacer Matrimonium antecedens, illud dirimit: insuper taliter matrimonium contrahens excommunicatur, & fit irregularis; vt refert dela Cruz de Matrimonio. a. 3. n. 4.

Ordo verò sacer matrimonio superueniens non dirimit illud, quamuis tantum sit ratum: si cur dirimit professio solemnis. Bonac: de Mat: q. 3. par. 4. n. 60. cum alijs DD.

Idem censeo de voto à Patribus Societatis peracto biennio emisso, quod de susceptione ordinis Sacri, per se loquendo.

Qv

QUÆSITUM XXVII.

Quid dicendum de eo, qui stante Matrimonio ordinatur?

R. 1. Si reclamante vxore ordinatur, quàmuis id faciat matrimonio non consummato, manet irregularis etiam mortua vxore. Ita in extrau. antiqua, de voto. Ordinis tamen susceptio valida.

Tenetur in sententia probabiliori ait Ledesma apud dela Cruz loco citato, intrare Religionem ante consummationem Matrimonij. Si non ingreditur tenetur post duos menses reddere debitum petitus. Ita S. Th. q. 53. a. 3. ipse vero non potest petere, & petenti ait D. T. non tenetur vxor reddere, nam recipiendo ordines cessit iuri petendi.

Si vxor consensit vt vir ordinetur priuatus iure petendi & tenetur vouere castitatem, immo si sit iuencula cuius castitas periclitatur tenetur religionem intrare. Colligitur ex S. Thoma loco citato art. 4. ad 2.

QUÆSITUM XXVIII.

An ad valorem Matrimonij sit necessaria presentia parochi & testum?

R. Matrimonium clandestinum, hoc est in absentia parochi & duorum testium contractum est illicitum & nouo iure Tridentini nullum. Nec habet vim sponsaliorum. Moscic. loc. cit.

cit. num: 32. Contrahentes tamen matrimonium sine Parocho & testibus quàmuis consumment illud; possunt, si non obstat aliud impedimentum sine dispensatione de nouo in facie Ecclesiæ contrahere, illis tamen, & testibus sine presentia parochi punitis. Nec obstant illa verba Tridentini, sint inhabiles ad sic contrahendum. Nam non debent intelligi quòd sint absolutè inhabiles ad contrahendum, sed quòd sint inhabiles ad permanendum simul durante matrimonio clandestino.

Necessariò ergo debet assistere Matrimonio Parochus contrahentium. Patet ex Trid. sess. 24. cap. 1. vbi dicitur. qui aliter quàm presente parochio, vel alio sacerdote, de Parochi vel ordinarii licentia &c. contrahere attentabunt, sancta Synodus ad sic contrahendum inhabiles reddit, & huiusmodi contractus nullos esse decernit. Et satis est vt assistat Parochus, alicuius contrahentium, etsi matrimonium celebretur in aliena parochia. Ex declaratione Cardinalium insinuata a dela Cruz q. 3. de Matrim. num: 7. Qui etiam ad aliquem locum diuertit propter negotium intentionem habens manendi ibi maiore parte anni, potest ibi contrahere. Bonac. de Matr. q. 2. p. 8. num: 3. cum aliis Doctoribus. Nam si potest ibi sepeliri & adstringi legibus, cur non poterit ibi matrimonium contrahere.

Quod si parochus sit ipso iure priuatus beneficio, modo in iudicio non fuerit illo legitime priuatus: validè assistit Matrimonio. Quia ad huc est

huc est parochus cum titulo colorato, & errore communi vulgi. quæ autem fiunt ab aliquo cum titulo colorato, & errore communi, nec adest impedimentum Iuris naturalis vel diuini, sunt valida: etiam respectu illius qui scit verum titulum deesse. Et ob id valide assistit matrimonio cui non ex animo, sed fide, proprius parochus dedit licentiam assistendi. Item cui datur licentia eo quod putetur esse sacerdos licet non sit; quia adest error communis & titulus coloratus, nec adest impedimentum iuris naturalis vel diuini. Hæc probat *Bonac. loco cit.*

Licet etiam Parochus adesse cogatur, valet matrimonium. Nam sacerdos non est minister matrimonii, sed ipsimet contrahentes, quare non est necessarium vt assistat voluntarius. Idem sit iudicium de testibus. Immo etsi parochus affectet non audire obstruendo aures, claudendo oculos, valet matrimonium. Item valet matrimonium celebratum coram Parocho aut eius vicario, etsi Episcopus prohibuisset aliquos matrimonio copulare. Pro his insinuat declarationes Cardinalium *de la Cruz quest. 3. de Mat. n. 9.*

Nec tamen Parochus est vnicus assistens Sacramenti Matrimonii, sed de licentia Parochi vel ordinarij, vel Vicarij generalis potest alius sacerdos assistere & non requiritur licentia in scriptis vel specialis ad istum actum. Sed sufficit verbalis generalis, ad omnia requisita pro officio parochi, nec tamen sufficit præsumpta. Sed debet esse

bet esse expressa, vt insinuat, ex declaratione Cardinalium *de la Cruz loco citato n. 7.* quam dare potest vicarius parochi licet amouibilis habens facultatem administrandi sacramenta & assistendi Matrimonio. *Bonac. quest. 2. de Matrim. pun. 8. n. 12.*

Parochus non Sacerdos potest dare licentiam, alijs assistendi matrimonio: licet sit excommunicatus; suspensus, irregularis, & non toleratus. immo Sacramentorum administratione interdictus. Manet enim in possessione, dum Parochia non priuatur. Ita *Samuel de Lublino v. Matr. n. 18. cum alijs DD.*

Non obstantibus his quæ diximus. qui ex partibus, vbi Tridentinum est receptum; vadit, etiam per modum transeuntis ad partes vbi Tridentinum non est receptum; valide ibi contrahit, licet quandoque peccet. *Bonac. quest. 2. p. 7. num. 2.* possumus enim vti priuilegijs regionis in qua sumus. nisi hoc sine vadat. Nam sic non contrahit. licet oppositum doceat *Bonac.* Pro nobis enim est declaratio sacre Congregationis, anno 1628. insinuata in summa Dianæ. V. Imp: matrim: n. 28.

Q V Æ S I T V M XXIX.

Quales testes esse debeant qui assistunt matrimonio?

R. Hos duos testes à Concilio requisitos, debere esse rationis compotes, quicunq; illi sint.

sint. vt consanguinei, Religiosi, sœminæ, infames secundum Couarr: & sufficiunt etsi ad id non sint vocati Immo etsi sint coacti, vt declarauit sacra Congregatio. de qua *dela Cruz loco citato num: 6.*

Non sufficit tamen præsentia testium sicut & parochi, physica tantum, qualem habet dormiens, & surdus. Sed requiritur moralis: ita vt assistant cum actuali aduertentia, & de tali contractu fidem dare possint.

QVÆSITVM XXX.

Quid de impedimento Raptus dicendum?

R. Inter raptorem & raptam; quam diu rapta est in potestate raptoris non potest stare matrimonium. Et raptor auxiliantes, consulentes, fauentes, excommunicantur. manent perpetuo infames. Quod si sint Clerici de proprio gradu decident. Et tenetur raptor, raptam deceter arbitrio iudicis dotare, siue eam in uxorem ducat cessante rapto, & liberatam restituendo, siue non. *Trid: sess: 24. cap: 6.*

Nota. Raprum tunc proprie committi quando mulier vi rapitur ad matrimonium non vero si rapiatur ob aliam causam; etiam causa libidinis. *Sanchez.* Et declarauit sacra Congregatio, quam i sinuat summa Dianæ. v. impedimenta. *Matrim: n. 22.*

Si puella non vi rapitur, non est verè raptus, sed potius fuga. licet hoc fiat inuitis illis sub quorum

quorum cura manet, consequenter validè contrahitur matrimonium. *Diana parte 3. t. 4. resolutione 261. & alij DD. contra Bonacinam.* Quia Tridentinum solum respexit ad libertatem puellarum, ne scilicet virgines nubere cogerentur. Hic autem nulla fit coactio. Item si quis rapiat sponsam suam inuitam; non committit verum raptum nec inualidatur matrimonium. Si sponsa solum contradicat raptui propter certos respectus, non vero contradicat matrimonio. Ita aliqui apud *Bonac: de matr: q. 4. pun: 18. n. 11.* à fortiori idem dicendum, si sponsa non inuita rapiatur. Nec in tali casu licet parentes sint inuiti committitur verus raptus in iure Canonico vt habet *Bonac: Ibidem.* consequenter validè contrahitur. Secus in iure Ciuili.

TITULUS VI.

De modo occurrendi impedimentis, tum validando matrimonium inualidè contractum, tum dispensando.

Habet quæsitæ 6.

QVÆSITVM I.

Quomodo validandum est matrimonium, quod est inualidum defectu consensus interni?

Ez

R. Suf

R. Sufficit si consensus de nouo præsterur ab eo, qui consenserat fictè, modo ille qui verè consenserat non reuocauerit suum consensum. nam ex parte vnius adsunt omnia ad contrahendum matrimonium. Ergo accedente consensu ex parte alterius nil deest. Ergo sic validatur matrimonium. nec est necessarium in hoc casu dicere aliquid illi, qui verè consenserat. nec est necessariù aliquo signo externo exprimere consensum internum. Quia signum externum iam fuit exhibitum in contractu solemnè. Secus dicendum est quando defuit consensus vtriusque: sic enim necessarius est consensus signo externo expressus Bonac: de mat: q. 2. puncto 9. num. 1. & sequ: cum alijs.

Sed quantum temporis debeat effluere inter consensum præcedentem vnius coniugis, & consensum nouum alterius coniugis, vt censeatur validari matrimonium? Respondet Nauarrus & Guttierrez posse in tali casu validari matrimonium licet intercedat quodcunque temporis spatium. Nam quantum præstat ad naturam Matrimonii materia & forma censeatur esse simul moraliter, quàmuis consensus alterius præsterur post multum temporis, modo alter non reuocauerit suum consensum.

Nota. Securius esse in prædicto casu validari Matrimonium per consensum vtriusque. cum Clemens VIII. responderit Rectori Romanæ penitentiarie Soc: Iesu: requiri consensum vtriusque

que si vnus fictè consensit. De quo in summa Diana. V. Matr: n. 10.

Q V Æ S I T V M II.

Quomodo validandum Matrimonium quod fuit nullum propter impedimentum dirimens?

R. Ad validandum Matrimonium quod fuit nullum propter impedimentum dirimens, necessarius est post acceptam dispensationem, vel impedimenti cessationem nouus vtriusque consensus signo externo expressus, nec sufficit consensus illius qui nouit impedimentum. Ita communiter nam sicut à principio requirebatur consensus vtriusque exterius manifestus, ita modo requiritur, cum prius matrimonium perinde se habeat ac si nullo modo fuisset celebratum.

Et sic quando matrimonium fuit inualidum propter impedimentum dirimens, tunc impedimentum obtenta dispensatione, vel cessante impedimento, manifestandum est coniugi illud ignorant, quando manifestari potest absque graui periculo. Secus si commodè & absque graui periculo nequeat manifestari. Et hoc pacto intelliguntur clausulæ dispensationum. in quibus præscribitur coniugem admonendum de inualiditate matrimonii. Non enim credibile est obligare summum Pontificem cum tanto incommodo.

Non negandum tamen est Matrimonium posse validari, etiã si impedimentum non manifeste-

nifestetur, modo alter intencius impedimenti ita consentiat, vt dicat consentio quantum possum vel quantum debeo. Quia positus his adest sufficiens consensus. Secus dicendum est, si coniux intencius inualiditatis prioris matrimonii intendat solum ratificare prateritum Matrimonium quod credit esse verum, vt docet Bonac. loco citato num. 7.

Nota. Licet metus grauis sit impedimentum dirimens, tamen quando matrimonium est inualidum propter metum grauem, solet doceri, quod sufficiat illud reualidare per consensum vnius vel internum vel vt securius externum. v. g. accedendo vel acceptando copulam affectu maritali. bene spectata saltem autoritate DD.

QVÆSITVM III.

Quomodo procedendum quando impedimentum nequit absque graui periculo manifestari Coniugi ignorantibus illud?

R. Quando vir est latus, mulier v. g. dicat ita te diligo quod si non essemus coniugati, vellem de nouo tecum contrahere, & petat à viro, vt in gratiam sui eadem verba repetat, vel saltem aliquo signo ostendat. *de la Cruz de mat. q. 3. n. 5.* Caueat tamen ne ante validatum matrimonium petat vt reddat debitum. Docent etiam aliqui, quando, impedimentum vni coniugum notum, non potest absque periculo manifesta-

festari, nec consensus extorqueri, quod fit si vir non sit hilarius, nec velit respondere, & ex alia parte petat debitum, & vxor nequeat negare absque scandalo & ruina mariti, docent inquam sublato impedimento sufficere vt ipsa copulam habeat affectu maritali. Sed hæc sententia probabilis est, ob auctoritatem DD. & non ob rationem, ait Bonac.

QVÆSITVM IV.

Vt validetur Matrimonium antea inualide celebratum propter aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne vt de nouo contrahatur coram Parocho & testibus etiam si prius matrimonium fuerit malà fide celebratum?

R. Quod non. Et desumitur ex praxi, vt ait Nauar: in manuali cap: 22. n. 70. quod intellige modò impedimentum sit occultum & sublato, nec sit periculum vt probeatur in iudicio, & matrimonium dissoluatur in foro externo. Item modò impedimentum sit ignotum parocho extra confessionem, & testibus, quando contrahebatur matrimonium, alias non possent testari de validitate matrimonii.

A fortiori non requiruntur benedictiones quando sublato impedimento reualidatur matrimonium.

Non loquor autem in resolutione data de

impedimento matrimonii clandestini. hoc enim reuahdatur per presentiam Parochi & testium.

Q V Æ S I T V M V.

Quid faciendum post notitiam impedimenti dirimentis, contracto iam Matrimonio?

R. Nec peti nec reddi debet debitum sub mortali, cum non sint veri coniuges. Quo in casu consulat conscius impedimenti confessarium vel alium virum doctum quomodo se gerere debeat. Confessarius vero si prudenter putat se nihil profecturum propter maximam rei difficultatem non moneat sed in bona fide relinquat. *Mojic: p 5, Element: ad Sacr: confes: de prudentia confessary n. 14.* Cautè autem discurrat, ne de inualiditate scrupulum ingerat. Est autem in presenti bona fides quando impedimentum nescitur, licet peccatum adulterii vel alterius criminis præcesserit, quod si confessarius sperat se profecturum, debet monere vel etiam quantum potest dispensationem procurare; si autem pœnitens mala fide, hoc est sciendo impedimentum dirimens, matrimonium contraxit, omnino confessarius moneat. Imò si parua spes emendationis, non at soluat, ne malo statui pœnitentis cooperetur.

Nota, vt possit confessarius cognoscere pœnitentem laborare ignorantia inuincibili, & bona fide procedere curet bono & prudenti modo intelligere an pœnitens putet se in bono statu cõ-

itica-

stitutum esse. Nam si putaret non in bono statu se constitutum esse, iam non laboraret ignorantia inuincibili, nec bona fide procederet, & consequenter esset corrigendus. Cautè tamen confessarius vt supra dixi discurrat, ne dubium aliquod ingerat pœnitenti, dum non adest spes emendationis, non est autem spes emendationis, quando pœnitens saltem mediocriter suo obiecto afficitur, ex alia vero parte non ponderat impedimentum, quod maxime locum habet in rudibus. Semper tamen in his debet considerari difficilis aditus ad Papam vel Legatum, vel saltem ad Ordinarium loci. Hæc modo bene, & non primo, occurrente in confessione casu, considera.

Q V Æ S I T V M VI.

Quis dispensat in impedimentis dirimentibus Matrimonium?

R. Papa dispensare potest in omnibus impedimentis dirimentibus iure Ecclesiastico introductis.

Imò & Episcopus potest in foro occulto conscientia, si hæc simul concurrant, primo si impedimentum sit occultum, secundo si matrimonium sit publicum, tertio si separatio sit maxime scandalosa, quarto si ad Papam vel ad alium habentem potestatem, propter legitima impedimenta, non adsit accessus. *ita Candel aureum cum alijs de Matr: circa finem.* Quod intellige modo

Es

matris

matrimonium sit contractum bonâ fide, nam si contrahatur mala fide sciendo impedimentum dirimens, præsumitur summum Pontificem in tali casu sibi referuare facultatem iuxta *Conc. Trident. sessione 22. cap. 5.* quod vult sic contrahentes separari sine spe dispensationis obtinendæ.

Potest etiam Episcopus per se vel per delegatum in vrgentissima necessitate dispensare in impedimento dirimente & antecedente matrimonium v. g. si iam parata sunt omnia ad Nuptias nec adest alia via euadendi infamiam vel suspicionem grauis delicti in confessione manifestati, vt docent aliqui apud Bonac.

Alii tamen securiùs dicunt, posse confessarium hoc remedio vri, vt sponsus voueat castitatem v. g. ad mensem vel duos. deinde dicat se castitatem vouisse, mandatumque à Confessario à matrimonio abstinere, donec dispensatio veniat. Cauëat tamen ne dicat se ad mensem tantum v. g. vouisse, ne audientes asserant sufficere dispensationem Episcopi, sicque remedium deladatur. Caterum si nullum periculum infamiae vel suspicionis delicti, apertius procedatur & dicatur vt modò sit solemnitas conuiuii, deinde adueniente dispensatione matrimonium celebretur.

TITV.

TITVLVS VII.

De Diuortio.

Habet quæsitæ 9.

QVÆSITVM I.

Quid, & quotuplex sit diuortium?

R. Diuortium est legitima vxoris & mariti separatio apud competentem iudicem cum causa cognitione & sufficienti probatione facta.

Est duplex. Quoad thorum & quoad vinculum. quoad thorum contingit diuortium quando habitatio vel conuersatio mutua coniugum ad tempus vel nulla temporis habita ratione interdicitur. Quo ad vinculum, quando matrimonium secundum substantiam suam in perpetuum rescinditur. quasi non fuisset,

QVÆSITVM II.

Quot modis soluatur Matrimonium quoad vinculum?

R. Tot modis quot sunt impedimenta dirimentia & antecedentia matrimonium. Nam impedimenta sequentia contractum matrimonium non soluunt, cum sit insolubile.

Sunt tamen nonnulla quæ soluunt matrimonium iam contractum. Sic professio solennis emissâ in religione approbata, & non solus ingressus ad talem religionem, soluit vinculum matrimonii

monii contracti rati & nondum consummati.

Conuersio etiam ad fidem altero remanente in infidelitate secundum superius dicta soluit vinculum matrimonij licet fuerit consummatum.

Jdem à fortiori de morte, vnde licet mortuus à mortuis resurgat, alter non manet obligatus nisi de nouo contrahat. Quod & procedit de religioso mortuo, qui si resuscitetur, non tenetur ad obseruantiam Religionis.

QVÆSITVM III.

Quando vnus coniugum fornicatur, quale Diuortium faciendum?

R. In tali casu non est faciendum diuortium quoad vinculum. Matrimonium enim nõ dissoluitur per fornicationem vnus coniugum vt determinatur in *Trid. Sess. 24. can. 7.* Nec obstat illud *Math. 19. qui dimiserit vxorem & aliam duxerit, excepta fornicationis causâ, mæchatur.* nam illa exceptio solum refertur ad dimissionem vxoris, vt docet *S. Thom. in supplemento quest. 52. art. 5. ad 4.*

Solum ergo potest vir dimittere vxorem & vxor virum, ob fornicationem. Nam fidem frangenti fides frangitur eidem. Et sic vt docet *S. Thom. art. 3. loco citato.* Si coniunx scit etiam in secreto alterum adulteratum esse, potest, nisi ex communicatione cogatur, ei debitum negare, quàmuis non possit sine iudicio Ecclesiæ ab eo separari quoad cohabitationem. *C. Porro. de Diuortio.*

Diuortio. Sed petere separationem. nisi alias adulterum, aut alia causa sufficiens pro diuortio sit notissima. *de la Cruz de Matr. q. 5. n. 4.*

Nec solum tunc quando de fornicatione certo in secreto constat, licet petere diuortium, sed etiam quando suspicatio adest violenta, vt si inueniatur solus cum sola horis & locis suspectis. *Ita S. Thom. loco citato. art. 3. ad 4.*

QVÆSITVM IV.

An vir teneatur dimittere vxorem fornicantem?

R. Vir tenetur dimittere vxorem fornicantem, aliàs non penitentem, ne peccato eius consentire videatur, & fauere incertitudini prolis. Et dimissio eius saepe proderit vt corrigatur, ad quod tenetur vir, cum sit caput. Et intelligitur conclusio regulariter. Nam si ex dimissione vxoris subtrahantur necessaria viro pauperi & infirmo, aut subeat periculum incontinentiæ, & aliàs non sequitur scandalum, & ruina aliorum, licet virò sequatur infamia, non dimittatur cum tanto damno.

QVÆSITVM V.

In quibus casibus, non licet viro adulteram dimittere?

R. In his: Primò si ipsa ante diuortium etiam in scia vxore fornicatus. quàmuis post vxoris fornicationem, vt docet *S. Thomas loco citato.*

to ar. 8. ad 5. Secundo. Si vir vxorem prostitu-
it. vel scivit quod adulteretur, & non prohibu-
it. Terrio. Si vxor probabiliter credens suum vi-
rum obiisse alteri nupsit. Nisi scienter iteretur
cum secundo post aduentu n primi. Quarto. si
latenter est ab alio cognita sub specie viri. Quinto.
Si fuit per vim oppressa. si tamen metu vel
præcepto parentum, instantia consanguineorum
vel simili causa fornicetur, non excusatur vt li-
beretur à diuortio. *Samuel de Lublino v. Diuort:*
n. 16. Sexto si illam vir reconciliauit. Censetur
autem reconciliare quod carnaliter sponte & non
ab Ecclesia coactus cognoscat, & sciens adulte-
rium. Septimo. Si tempore infidelitatis vir dedit
vxori libellum repudi, & mulier alteri nupsit.
tunc si vterque conuertatur. ad fidem tenetur vir
vxorem recipere. *Ex cap: Gaudemus de Diuort: vide*
D. Thomam loco cit: a. 1.

Addit Samuel de Lublino loco cit: n. 16. casum
octauum, si vir contra voluntatem vxoris absti-
nendo præster adulterandi occasionem. Non si
prætextu alterius incommodi v. g. paupertatis.
Sed S^a V. Diuort: n. 10. absolute docet, quod
vir non possit dimittere vxorem cui dedit adul-
terandi occasionem.

Q V Æ S I T V M VI.

*An Sodomia vel aliud peccatum contra natu-
ram sit causa Diuortii?*

R. Sode

R. Sodomiam actiuam vel passiuam & bestii-
alitatem esse causam sufficientem diuortii
perpetui. *Bonac: q. 4. de Matr: pun: 5. n. 4.* Nam
per sodomiam & bestialitatem diuiditur caro
coniugis cum bestia vel alio. Nec obstat quod
in Tyrocinio artis pœnitentiariæ *secunda par: §. 4.*
n. 37. dictum fuerit ob solam fornicationem car-
nalem esse perpetuum diuortium, hoc enim in-
telligendum est magis ordinariè.

Quando peccatum quasi sodomie commit-
titur cum propria vxore, non est causa suffici-
ens diuortii perpetui, quia non diuiditur caro.
Bonac: cum alijs loco citato.

Tamen quando vxor sollicitatur à viro ad
tale peccatum discedere potest propter periculū
animæ donec vir resipiscat.

Pollutio etiam extraordinaria cum alia vel
cum propria vxore non est causa sufficiens di-
uortii perpetui, quia caro propriè non diuidi-
tur. Idem *loco citato n. 5.* potest tamen esse cau-
sa diuortii ad tempus, eo quod sit inductio ad
peccatum.

Iuxta dicta intelligendus est *S. Tho: loco cit:*
ar: 1. ad 4.

Q V Æ S I T V M VII.

An sint alia causa Diuortii?

R. Diuortii temporalis plures causæ assignan-
tur. Prima causa est hæresis. vnde si unus
coniugum persistat in hæresi diuortium celebra-
ri potest

ri potest, quàm diu perficit. Imò tenetur coniug catholicus diuertere ab hæretico nolente resipiscere, quod potest facere etiam propria auctoritate. Siquidem iure naturæ obligatur cauere proprium animæ periculum, quod hic imminet ex tam vicino hoste. Nam ex nimia familiaritate cum quibus frequentes sumus, pessimi mores trahuntur. *Mosc: loco cit: in hoc & simili casu non tam est diuortium quam simplex relictio coniugis.*

Secunda causa est sæuitia Mariti. Et intelligendum est de sæuitia propter quam timeretur graue aliquod malum. non verbera leuia. siquidem est licitum viro vxorem verberare, non passim ex leuique causa nec acriter, quamuis grauis causa per vxorem sit data, sed raro vrgenti ex causa atque moderate, quia acris verberatio Iudici est relinquenda. *Mosc: loco cit: n. 39.*

Quod si vxor iniuste & grauius verberata non tamen facta per iudicem diuortio discesserit, repetenti viro cuius sæuitiam veretur, non restituitur, nisi præstita cautione, quod restituta nullam inferet violentiam. Quæ cautio secundum *Bonac: de Matr: q. 4. p. 5. n. 25.* debet esse pignoratitia vel fideiussoria. Si spectatis nonnullis circumstantiis non sufficiat iuratoria. Si verò tanta sit viri sæuitia vt vxori timenti de securitate nequeat vlllo modo prouideri, tunc vsque ad causæ decisionem alicui probæ & honestæ mulieri committatur custodienda.

Tertia

Tertia. Si vnus coniugum machinatur alteri mortem. Et sufficit huius machinationis vehementissima suspicio. *Samuel de Lubl: V. Diuort: n. 9.*

Quarta. quando delictum vnus est causa grauis damni alterius, vt quando vxor est venefica, grauius nocens familiæ maleficiis. Imò licet tantum sit venefica commercium habens cum dæmone, digna est diuortio.

Quinta. quando furia vnus coniugis ita est vehemens vt alter coniug cohabitando subeat periculum vitæ. Sed istæ tres causæ immediatè positæ, reducuntur ad sæuitiam.

Sexta. quando vnus coniugum inducit alium ad quoduis peccatum. v. g. si in domum suam adducat parum pudicos, sitque ita incautus vt aliquo ex illis relicto exeat, ipsa verò sollicitetur ab illo verbis, nutibus, aut tactibus. Maritus verò rogatus ab vxore ne eos admittat, negligat. Non tamen potest discedere a viro ministrante ei alimenta ex vsura, furtoque acquisitis rebus. Quia quando vxor aliunde alimenta non habet excusatur istis parcè vtens iuxta decentiam sui statûs. quàmuis maritus efficiatur impotens ad restituendum iniuste parta. *Mosc: loco cit: n. 38.*

Sed si vir noller desistere ab vsuris & furtis posset a tali discedere. ita aliqui a Sa tacite re-lati. *V. Diuort: num: 5.* licet ipse in oppositum inclinēt. Has causas reducit *Mosc:* ad triplex crimen.

E

QVA

QVÆSITVM VIII.

An uxor possit recedere à Marito propter morbum gallicum vel amentiam?

R. Samuel de Lublino loco citato n. 15. Negatiuè nec ob lepram quæ etiam est contagiosa. præterea nec ob amentiam, nisi imminet sibi probabile mortis periculum. Cæterum doctrina S. Thomæ in sup: q. 64. a. 1. ad 4. de lepra hæc est. Uxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare. quia non tam citò inficitur ex coitu sicut ex frequenti cohabitatione. & quàmuis proles generetur infirma tamen melius est ei sic esse quàm non esse. hæc D. Th.

QVÆSITVM IX.

De reditu Coniugis nocentis ad innocentem post celebratum diuortium?

R. Coniux innocens post diuortium ritè celebratum non tenetur recipere coniugem nocentem etiam correctum & suppliciter veniam petentem. cum iam nocens amiserit ius. Etiam si innocens post diuortium fornicatus esset. vt docet S. Th: in sup: q. 62. a. 6. ad 4. ad cauendû tamen periculum animæ & scandalum potest, cogi à iudice vt coniugem nocentem recipiat.

Quando verò innocens reuocat nocentem, tenetur redire. S. Th: loco cit: ad 3. quia illa sententia lata est in fauorem innocentis, & sic non debet

debet eius iuri præiudicare. Nisi nocens per diuortium separatus de licentia innocentis castitatem vouisset aut religionem intrasset. S. Th: loco cit: Ledesma tamen cap: 29. de matr: nullam requirit licentiam. nam qui diuortium fecit eò ipso ad tale votum licentiam dedit.

TITVLVS VIII.

De Matrimoniali Debito.

Habet Quæsitâ 14.

QVÆSITVM I.

An coniuges teneantur sibi mutuò debitum reddere?

R. Coniuges tenentur sibi mutuò debitum reddere, etiam interpretatiuè & implicite petentes, vt docet S. Th: in sup: q. 64. a. 2.

Quare sine rationabili causa debitum negans, mortaliter peccat, nisi alter remissè petat vel nolit negantem tam rigorose obligare. Fundamentum conclusionis sumunt Theologi ex prima ad Corint: 7. Vir Vxori debitum reddat.

QVÆSITVM II.

An coniuges quandoque excusentur à redditione debiti?

R. Coniuges sæpè à redditione debiti excusantur. Primò ob salutis periculum v. g. si scem-

si femina in partu moreretur conceptâ prole. In dubio verò an debitum noceat saluti, non tenetur reddere. Secundò si proli iam conceptæ, à fortiori si proli animatæ periculum abortûs immineat. animatur autem proles, si mas post dies 40. femina post dies 80. Tertiò excusantur coniuges à redditione debiti, si mulier non habeat nutricem. sæcundata enim mulier lac amittit. Quartò. si multi filij, nec adest, unde alantur. Quintò. Si febrî coniuges laborent, non autem si capite mediocriter, vel dente molari. *Mosc: 2. p. Tyr: in speculo part: n. 25.* Sextò. Si statim post prandium petant. cum copula tunc sit grauis detrimenti causa. Septimò si vnus ex coniugibus nimis frequenter petat vel formaliter ebrius sit. cum tunc irrationabiliter petat. Octauò. leprâ, vel simili morbo laboranti non est obligatio reddendi debitum cum periculo infectionis, nisi hic defectus notus fuisset ante contractum Matrimonium; tunc coniux sanioris corporis cessit iuri suo. nec obstat quòd ex tali coitu generetur infirma proles. quia si coniugis infirmitas est perpetua, non sunt coniuges perpetuò priuandi iure petendi & reddendi debitum ob prolis infirmitatem. Nono. innocens si per excommunicationem. vel superioris præceptum compellatur habitare cum adultero per hoc non tenetur ad debitum. *Samuel de Lubl: V. Diuort: n. 11.* Decimò. non tenentur coniuges reddere debitum ante duos induciarum menses, neque ante nuptia-

les be-

les benedictiones. denique si sit rationabilis causa negandi debitum.

Scias. in his attendendam prolixitatem temporis, quo debitum negatur. periculum incontinentiæ, & causam ob quam debitum negatur.

QVÆSITVM III.

An femina peccet mortaliter, negando debitum, quando experta est se non posse filios in lucem viuos edere?

R Quòd non. quia magnum vitæ periculum subit ex morte foetus in ventre. potest tamen petere cum tali periculo ad euitandum graue periculum incontinentiæ. nam eligit minus malum ad vitandum maius. *Bonac: de Mat: q. 4. p. 1. n. 14. cum Led: Viñ: & alijs.*

QVÆSITVM IV.

An accedere ad menstruatam sit peccatum mortale?

R Esse veniale secundum Caiet: V. Mar: & alios. menstruata non tenetur reddere. eò quòd non sit obligatio reddendi quando adest turpitudine ex parte actûs vt comm: docetur. est autè in præsentî turpitudine ex parte actûs, vt dictû est.

Quòd si menstrum est perpetuum, nec veniale est à tali petere, nisi graue vitæ periculum immineret. tunc enim etiam mortale esset ad menstruatam accedere.

QVÆSITVM V.

An vnus coniugum possit vouere continentiam sine consensu alterius?

R. Verbis S. Th. in suppl. *quæst. 64. art. 4. ad 3.* Circa hoc duplex est opinio. quidam enim dicunt, quòd vnus absque consensu alterius potest vouere quòd non petat debitum, non autem quòd non reddat. quia in primo vterque est sui iuris, sed non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium onerosum redderetur dum oporteret, vnum onus semper petendi debitum subire, & ideo alii probabilius dicunt, quòd neutrum potest sine consensu alterius vouere. Hæc S. Th. doctrina non intelligitur de viro parum verecundo.

Nota. doctrinam S. Th. non contrariari dicitur: *4. q. 4. §. 9.* qui verò. cum votum validè emissum, non tam facilè in toto cesset.

QVÆSITVM VI.

Quid in casu si ambo coniuges conueniant in vouendo castitatem?

R. Si ambo coniuges conueniant in vouendo castitatem, probabile est quòd si vnus petat debitum alter non possit reddere cum vterq; tunc renunciauerit iuri petendi. Sed etiam probabile, si vnus petat etiam implicite tantum, alter teneatur reddere. cum per. vorum. etiam. in. conue-

conuenientia factum, neuter amiserit ius ex iniuria petendi. quàmuis sic petens debitum, peccet contra votum. *Bonac. q. 4. de Matr. p. 3. n. 8. tum alijs DD. & idem, si vnus coniux de alterius licentia emisit votum de non reddendo debitum. dela Cruz q. 6. de mar. n. 2.* per hoc enim non transfertur dominium quod habetur in corpore alterius.

Hoc tamen securius, qui consensit in votum vxoris, potest turè conscientia petere, si solum permittit eam facere, quicquid velit.

QVÆSITVM VII.

Dubitans de valore Matrimonii an possit petere vel reddere debitum?

R. Circa hoc iam aliquid dictum tit. 4. circa finem q. 7. addo tamen, si vterque dubitat rationabiliter de valore matrimonii, & non dum adhibita diligentia, non potest reddere debitum petenti, quia non habet ius petendi nondum adhibita diligentia. *Bonac. loco cit. p. 4. n. 7.* Si adhibita diligentia potest & reddere, & petere. *dela Cruz q. 3. n. 1.*

Dixi rationabiliter. nam si dubium parum fundamentale, iudicio prudentis deponatur.

QVÆSITVM VIII.

An debitum reddendum ei, qui illicitè petit?

R. Si illicitè petat ob solam circumstantiam personæ, quia v. g. voto castitatis se ob-

strinxerat, alter tenetur, & ex iustitia, & sub mortali reddere. hanc probat Bonac. loco citato p. 3. n. 3. allegans comm. DD. & patet ex q. 6. idem procedit de sene, sterili, prægnante, licet multoties peccare possint venialiter petendo debitum. his enim ex iustitia & sub mortali reddendum.

Secundò. Si illicitè petat ob circumstantiam actus, non est reddendum debitum v. g. petit retro accedere, in vase tamen debito, & sine periculo effusionis. Arm: V. deb: n. 6. & alij. nisi adsit necessitas, quia vir v. g. pinguis. Sententia tamen Sanchez & aliorum etiam probabilis, quòd taliter petenti reddendum debitum, quia sic reddendi debitum ordinariè est necessitas. cum aliàs soleant oriri rixæ.

An verò possit vxor licitè petere & reddere debitum Marito qui solet in fine copulæ membrum extrahere, & extra uas seminare, approbare vereor, cum his quos citat Pontius lib: 10. c. 21. num: 3.

Nec obstat quòd petens vel reddens cõoperetur actioni quæ ex se potest benè fieri. nam & ille qui domino ascendenti per fenestram ad stuprandam virginem scalam tenet, cõoperatur actioni quæ potest quantum est ex se, & genere suo, benè fieri, mortaliter tamen peccat, vt determinat Innocentius XI. damnando propositionem 51.

Quæ

QVÆSITVM IX.

An actus Matrimonii possit exerceri sine omni peccato?

R. Duobus modis possunt coniuges exercere actum matrimonii sine omni peccato, scilicet si intendant prolem vel debiti redditionem, aliàs semper est ibi peccatum ad minus veniale, S. Th: in suppl: q. 49. a. 5. sufficit autem hæc intendere virtualiter seu implicite.

Quare conuenire cum vxore ad cauendam, incontinentiam, aut fornicationem in se, est veniale. S. Th: loco cit: ad 2. Dicit enim, si intendat vitare fornicationem in se, sic ibi est aliqua superfluitas. & secundum hoc est peccatum veniale. Nec ad hoc matrimonium est institutum nisi secundum indulgentiam, quæ est de venialibus. Sic S. Tho. alii oppositum tenent, & taliter conuenientem peccati venialis non damnant.

Conuenire tamen ad vitandam incontinentiam alterius coniugis, non est veniale. quia sic est quædam redditio debiti. S. Th: ibidem.

Conuenire etiam cum coniuge propter sanitatem est veniale. S. Th: loco cit: ad 4. à fortiori conuenire propter solam delectationem est veniale. S. Th: loco cit: ar: 6. & determinat Innocent: XI. dum hanc propositionem damnant, Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ ac defectu veniali.

F 5

QVÆ

QVÆSITVM X.

Quando peccant coniuges mortaliter, exercendo actum Matrimonii?

R. Peccant mortaliter coniuges, extra vas naturale, & legitimum, copulam habentes, aut extra vas feminantes. Et quoties voluntariè impediunt conceptionem foetus. Tactus etiam & amplexus coniugum si ex eis sequatur pollutio extra vas sunt peccata mortalia.

Quòd si femina à parte superiori maneat, seu à latere accedat, non est mortale nisi esset, periculum effundendi seminis extra vas. Imò non est mortale secundùm Samuelem de Lublino & alios *V. Debitum n. 4.* si vir etiam non urgente necessitate, retro ad vas tamen legitimum accedat, veniale tamen grauissimum docet *Bon: q. 4. de matr. puncto 13. n. 2.* accedere etiam ad suam imaginando aliam, est mortale.

QVÆSITVM XI.

Quando peccant coniuges non complentes copulam?

R. Si vir habens copulam cum vxore non feminet cum possit, peccat mortaliter. præcipuè si iam femina seminavit, nam teneretur perficere opus suum. *Ledesm: cap: 9. de Matr: & alij.* ex causa tamen urgentissima potest vir relinquere imperfectam copulam, etiam femina iam seminauerit. Et est probabile mortaliter non pecca-

peccare eum qui non feminat quia valde debilitatur. *Ledesm: & alij.* nam ista copula licet non assequatur finem principalem qui est generatio, vitat tamen fornicationem quæ est finis secundarius.

Vel si honestas ita suadeat v. g. quod aliquis interea superueniat. & hoc est probabile, licet alioquin secutura pollutio extra vas. cum hæc pollutio non censeatur voluntaria, sed præter intentionem vt docent aliqui apud *Bonac: q. 4. de Matr: pun: 10. n. 16.*

Docet etiam *Arm: V. Debitum n. 9.* non esse mortale si coniuges incepto coitu, vnus de alterius consensu desistat ab actu, sine periculo tamen pollutionis.

QVÆSITVM XII.

An liceat petere debitum diebus sacris?

R. Nullum tempus sacrum impedit debitam redditionem. *Arm: V. Deb: n. 10. cum Pallud:* licet sit bonum his diebus abstinere. Magis tamen inconuenit die ante Eucharistiæ sumptionem vel ipsa die sumptionis exigere debitum, ob Eucharistiæ reuerentiam, nisi alter coniugum nimis instet, tamen si fiat non iudicatur mortale à Theologis. Quòd autem Concilium Eliberitanum dicat hominem ante sumptionem debere abstinere à propria vxore tribus, quatuor, aut octo diebus, consilium tantum est.

Duo tamen præter alia sunt, quæ coniugibus sunt

bus reuerentiam erga hoc Sacramentum inculcant. Primò si panes Propositionis ab his qui uxorem tetigerant comedi non poterant, quanto magis panis illè qui de cælo descendit. Secundò Regem Oza 1. Paralip: cap: 13. manum suam ad Dei arcam extendentem, ne boum exorbitantia caderet, fuisse à DEO percussum, moxque exspirasse quòd nocte præcedenti uxorem cognouerit, vt affirmant expositores.

QVÆSITVM XIII.

An liceat petere debitum in locis Sacris?

R. Si coniuges diu cogantur habitare in Ecclesia, nec extra ad coitum exire possint, non peccant tunc coeundo. Nec violatur Ecclesia etsi talis coitus publicetur. *dela Cruz q. 3. de sacrificio Missæ. n. 3. cum Silu: & Victoria.*

Et minor necessitas requiritur, vt res habeatur cum vxore, in locis Ecclesiæ adhærentibus, vt in loco turris vel cæmeterio.

At si coniuges sine causa in loco sacro coeant utpote si possint exire ad coitum extra locum sacrum, aut si per breue tempus cogantur esse in loco sacro, & facilè possint abstinere à coitu ibi, peccant mortaliter peccato sacrilegii petendo & reddendo debitum, & violatur Ecclesia, si coitus publicetur. *dela Cruz cum Sed.*

QVÆ-

QVÆSITVM XIV.

Quis dispensat cum eo, qui vouit castitatem, & matrimonium contraxit, ad hoc vt petat? reddere enim tenetur.

R. Papa, vel si difficilis aditus ad Papam, & periculum incontinentiæ, Episcopus. hoc enim vorum vt suppono est absolutum & perfectum licèt ex accidenti hic & nunc habeat statum imperfectum. Quare Confessarius regularis in tali casu non dispensat. solum enim virtute priuilegiorum dispensat in votis quæ sunt per se Episcopalia, non verò quæ per accidens, vt est in præsentia. Oppositum reputat probabile *Antonius à Spiritu Sancto in Directorio Regal: t. 2. d. 3. Sect: 2. §. 2. & refert Auersam, Muriam, Pasqualigo* probatque ratione, quam vide Regulares quibus priuilegia vix aliqua, videant quid agant. Cùm eo tamen qui in Matrimonio etiam de licètia alterius vouit castitatē potest dispensare confessarius regularis. cùm tale votū non sit votū perfectum castitatis, adhuc enim stante tali voto manet per se & non tantum per accidens obligatio reddendi debitum, vt patet *ex q. 6. & quest: 8.* Suppono autem hic vota imperfecta castitatis non esse Papæ reseruata, de quo in materia de voto, posseque Regulares virtute priuilegiorū in illis dispesare vt docet. *Antonius à Spiritu Sancto*

Sancto. loco citato. dela Cruz de priuil: Reg: lib: 2. c. 6. d. 8. & alij.

Et hæc sufficiant in honorem Christi mei Crucifixi. Matris eius Sanctissimæ. Sanctorum & Sanctarum Dei.

Pro maiori sufficientia videantur dicta 2. parte. Tyr: Artis Pœnitentiariæ de peccatis capitalibus. §. de luxuria, & dicta in fine 3. par. eiusdem Artis Pœnitentiariæ.

V I T A

Serui Dei Nicolai Moscicensis

Ex actis Capituli Generalis, Valentia, 1647. celebrati, de verbo ad verbum desumpta.

P. F. NICOLAVS MOSCICENSIS
 S. Theol: Doctor, vir Religiosissimus, 58. annis in Religione peractis, nullius inquam mali nominis, aut turpis famæ maculâ laborauit, Constitutionum Ordinis, præcipuè silentii, rigidissimus obseruator, ambitionis & præeminentiarum capitalis hostis, multis ante obitum suum annis omnibus Religionis officijs, & gradibus valedixit. In absoluendo diuino officio, & Sa-

& Sacrosancto Missæ Sacrificio, scrupulosissimus; ceremonias Ordinis exactissimè ab omnibus obseruari faciens, grandævam senectutem in pura & literali Constitutionum nostrarum obseruantia finire satagebat. Literarum peritissimus, in enodandis Casibus Conscientiæ, & difficillimis iuris Ecclesiastici locis interpretandis tantâ felicitate pollebat; vt ad eum summi Regni Antistes, tanquam ad Oraculum conflueret. Multa præclare doctrinæ suæ reliquit monimenta, præcipua ista sunt. Rudimenta Logices doctissimè simul & clarissimè collecta. Tyrocini-um Artis Pœnitentiariæ. Elementa ad sacras Confessiones. Examen approbandorum. Academia Pietatis. Infirmaria spiritualis, & rudimenta Christianæ perfectionis. Ad SS. Trinitatem specialiter deuotus, ipso die festo, Sacrosancto Missæ Sacrificio deuotissimè peracto, apoplexiâ correptus, in Conuentu Crac: eiusdem SS. Trinitatis placidissimè obdormiuit. Cuius sanctitatem mira populi deuotio, cum præcisione illius vestium, Cinguli & Rosarij, testificata est.

